CİLT: 3

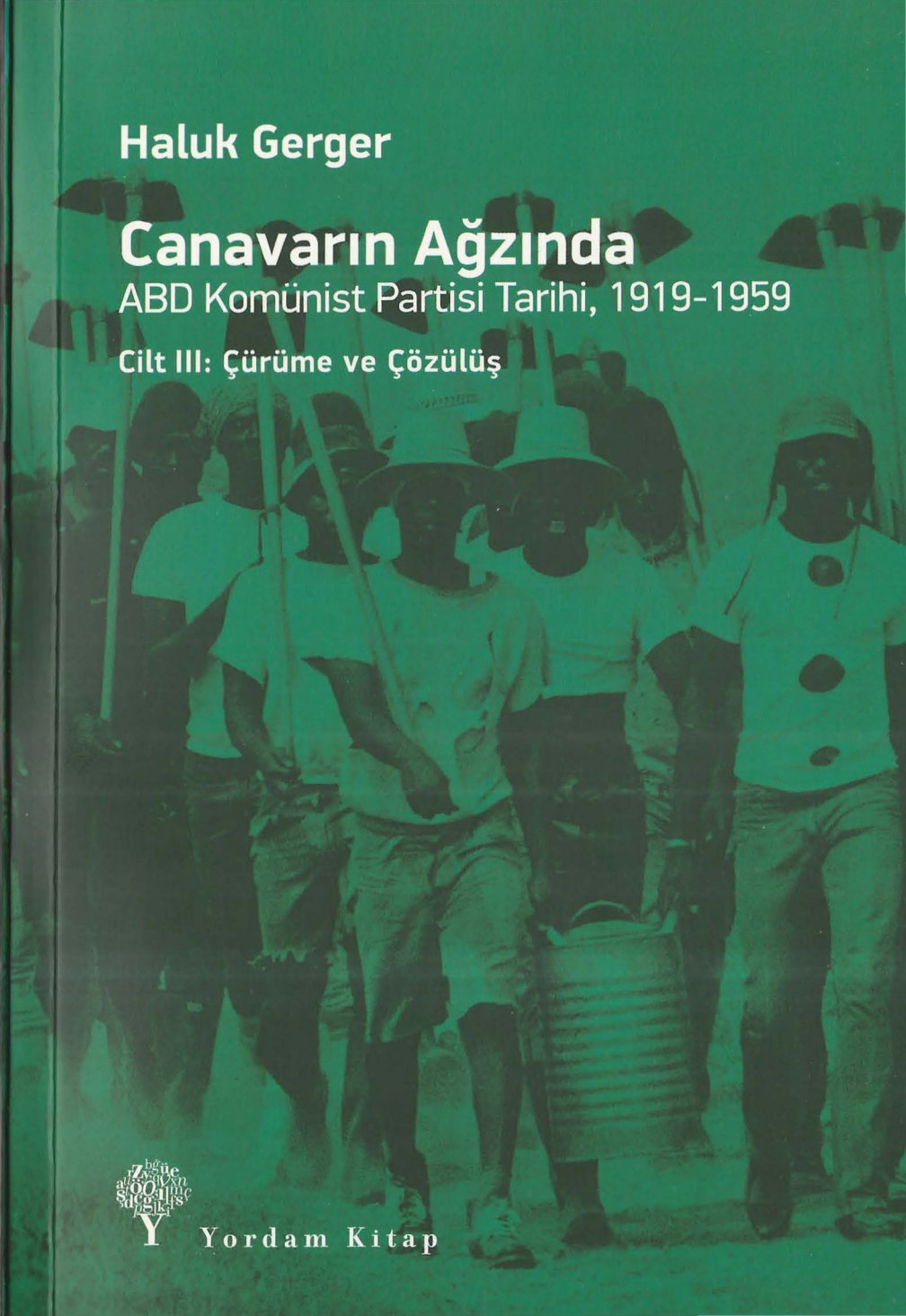
HALUK GERGER • CANAVARIN AĞZINDA

Haluk Gerger

Canavarın Ağzında

ABD Komünist Partisi Tarihi, 1919-1959

Cilt III: Çürüme ve Çözülüş

Yordam Kitap

***Haluk Gerger** (1948, Ankara)*

1971'de Beyrut Amerikan Üniversitesinden mezun oldu. ABD John Hopkins Üniversitesinde uluslararası ilişkiler dalında yüksek lisans yaptı, Stockholm Üniversitesi ve Oxford Üniversitesinde lisansüstü eğitim gördü. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde doktora yaptı. Aynı fakültede öğretim üyesiyken, 6 Kasım 1982'de görevine son verildi.

Aydınlar Dilekçesi'nin (1984) Yazmanlar Kurulu üyesiydi; "Dilekçe Davası"nda Ankara Sıkıyönetim Askerî Mahkemesinde yargılandı ve aklandı. İnsan Hakları Derneği kurucularındandır. Çeşitli gazete ve dergilerde yazdı. *Özgür Gündem* gazetesi yayın kurulu başkanlığında bulundu. 1986-94 yılları arasında, BM Dernekleri Dünya Federasyonu Yönetim Kurulu ve 1993 New York Körfez Savaşı Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi üyeliğinde bulundu. Darmstadt Teknik Üniversitesinde ve Darmstadt Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde misafir profesör olarak ders verdi. Deniz Gezmiş anısına düzenlenen bir toplantıya yolladığı yazılı mesaj nedeniyle 26 Ekim 1994'te tutuklandı, 16 ay hapis yattı. 1998 yılını da Güdül Cezaevi'nde geçirdi.

Yayınlanmış kitaplarından başlıcaları şunlardır: *Soğuk Savaş'tan Yumuşamaya* (1980, Işık Yayıncılık); *Mayınlı Tarlada Dış Politika* (1982, Hil Yayınları); *Nükleer Tehlike* (1983, Bilim ve Sanat Yayınları); *Yıldız Savaşları: Teknolojisi, Sorunları, Tehlikeleri* (1985, Kalem Yayıncılık); *O Yıllar* (1987, Dost Kitabevi); *Emekçiye Mektuplar-1: Yeni Dünya Düzeni, Türkiye ve Sosyalizm* (1994, Belge Yayınları); *Emekçiye Mektuplar-2: Türkiye'nin Düzeni ve Kürt Sorunu* (1995, Belge Yayınları); *Türk Dış Politikasının Ekonomi Politiği: "Soğuk Savaş"tan "Yeni Dünya Düzeni"ne* (1998, Belge Yayınları; Genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 3. basım: 2012, Yordam Kitap; Almancası: *Die türkische Außenpolitik nach 1945*, Neuer ISP Verlag, 2004); *Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Kitabı* (2003, Ceylan Yayınları; 6. basım: 2012, Yordam Kitap); *ABD, Ortadoğu, Türkiye* (2006, Ceylan Yayınları; Genişletilmiş ve güncelleştirilmiş 5. basım: 2012, Yordam Kitap; Almancası: *Widerstand im Nahem Osten: Die Politik der USA, der westmächte und der Túrkei gegen die arabischen Länder von 1945 bis in die Gegenwart*, Frankfurt, Zambon Verlag, 2013); *Sık Sorulan Sorular* (2007, Ceylan Yayınları), *Canavarın Ağzında: ABD Komünist Partisi Tarihi, 1919-1959 – Cilt I: Kuruluş ve Çocukluk Dönemi*; *Cilt II: Çocukluk Hastalığından Ergenlik Krizlerine* (2015, 2017, Yordam Kitap).

Türkiye Yayıncılar Birliği Düşünce Özgürlüğü Ödülü (1995); Çağdaş Gazeteciler Derneği İnsan Hakları Ödülü (1994, 1998); Hellman-Hammett Düşünce Özgürlüğüne Katkı Ödülü (1996); Çağdaş Gazeteciler Derneği Yılın Araştırması Ödülü (2006, *ABD, Ortadoğu, Türkiye* kitabıyla) sahibidir.

Yordam Kitap: 333 • Canavarın Ağzında: **ABD Komünist Partisi Tarihi, Cilt: III**
Haluk Gerger • ISBN 978-605-172-306-8 • *Düzeltme:* Mustafa Çolak
Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner
Birinci Basım: Kasım 2018
Haluk Gerger, 2018; © Yordam Kitap, 2018

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap
instagram.com/yordamkitap

Baskı: **İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri** (Sertifika No: 10614)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: (0212) 496 11 11

CANAVARIN AĞZINDA

ABD KOMÜNİST PARTİSİ TARİHİ

Cilt III: Çürüme ve Çözülüş

Haluk Gerger

İçindekiler

Önsöz 7

I Giriş 11

II Savaşa Doğru 26

A. Parti ve Uluslararası Durum 26

B. Stalin ile Hitler Anlaşıyor 30

C. Partide Büyük Şok 32

III Polonya'nın İşgali ve İkinci Paylaşım Savaşı'nın İlk Evresi 36

A. Polonya Sorunu 38

B. Uyum Arayışı ve Şoku Yönetme Çabaları 40

C. Parti İçinde de İşler Karışıyor: Foster-Bittelman Muhalefeti 42

D. Moskova'dan Talimatlar 47

E. Moskova'dan Gelen Emir Demiri Keser 53

F. Paktı Tam Savunmaya Geçiş 55

G. Sorunlar ve Değerlendirme 70

IV Savaşın Yön Değiştirmesi: Hitler Sovyetler Birliği'ne Saldırıyor 95

A. Hazırlıksız Partiden "Sürpriz"e İlk Tepki 96

B. Moskova'dan Yeni Talimat 97

C. Parti Yeni Yönünü Belirliyor 99

V Pearl Harbor Baskını: ABD Savaşa Giriyor 106

A. Savaş Coşkusunda İşbölümü 108

B. Savaşta İşçi Sınıfına Verilen Görevler: Grev Kırıcılık 114

VI Browderizm ve Tasfiye 125

A. Browder'dan İlk Hamle 128

B. Tahran Mutabakatı ve Browder'ın Barış Dönemi Projesi 129

C. Browder Modeli 131

D. Partiden Derneğe ... 135
E. Üyelere Teorik Kılıf ... 139
F. Tasfiyeci Gidişe Cılız İtiraz ... 145
G. Foster Geri Püskürtülüyor ... 151
H. Moskova'dan Tasfiyeye İcazet ... 152
I. ABDKP'nin Tasfiyesi, Komünist Politika Derneği'nin Kuruluşu 154

VII Tasfiyeden Yeniden İnşaya ... 158
A. Zafere Doğru Komünistler ... 158
B. Komünistlerin Halipürmelali ... 162
C. Duclos Bombası ... 167
D. Tartışmalar ... 171
E. Browder'dan Tarihe Son Not ... 211
F. Browder'ın İhracı ve Sonrası ... 220

VIII Soğuk Savaş ... 226
A. Soğuk Savaş'ta Parti: Hem Kurban Hem Direniş Hattı ... 238
B. Parti Radikal Muhalif Pozisyona Geçiyor ... 239
C. Partiye Büyük Saldırı ... 245
D. Saldırı Kıskacından Kurtulmak İçin Arayışlar ... 253
E. Wallace Macerası ... 258
F. Parti Can Damarından Vuruluyor ... 263
G. Yeraltına Geçiş ... 266
H. Umarsızlık İçinde Çare:
"Beyaz Şovenizm"le Mücadele Sapması ... 272
I. Yeraltında Tepkiler ve İç Sorunların Birikmesi ... 274

IX Yıkıma Doğru ... 277
A. Kara Delikte Siyaset ... 279
B. Karanlıkta Parti Röntgeni ... 286
C. Yeni Program ... 294
D. Moskova Darbesiyle Dipsiz Kuyuya ... 297
E. Muhalefet: Genel Bir Not ... 331
F. 16. Kurultay'a Doğru: Parti İçi Meydan Muharebesi ... 340
G. 16. Kurultay ... 355

X ÇÖKÜŞ ... 377
A. Ulusal Komite'de İlk Kapışma ... 377
B. Partide Kan Kaybı Sürüyor ... 382
C. Gazete Kavgası ... 384
D. Kavgaya Sovyetler Birliği de Müdahil Oluyor ... 387
E. Muhalefet Pes Ediyor: Kritik İstifalar ... 392
F. Foster-Bittelman Ayrılığı ... 398
G. Dümen Yeniden Demokrat Parti'ye Doğru Kırılıyor ... 403
H. Yeni Dönem Yeni Yönetim ... 411

SON SÖZLER ... 418

EKLER ... 429
EK-1:
MOSINEE'NİN "İŞGAL"İ: ÇILDIRMIŞ TOPLUMDA BİR FANTASTİK SOĞUK SAVAŞ KURGUSU KLASİĞİ ... 431
EK-2:
ABD'DE STALİN ... 438
EK-3:
MORRIS CHILDS: BREJNEV İLE REAGAN'DAN ÖDÜL ALAN AJAN ... 460

Önsöz

Elinizdeki çalışmanın birinci cildi, Bolşevik Devrimi'nden başlayarak komünist partilerin ve Üçüncü Enternasyonal'in kuruluş döneminin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki yansımalarına ayrıldı. Partileşme süreci, tartışmalar, zor sorunu, illegalite, ittifaklar, enternasyonalizm çerçevesinde yerellik, ekonomizm, sendikalizm, solculuk gibi sapmalar, devlet terörü karşısındaki durum tartışıldı. Göçmen ağırlıklı partinin iç ve dış sorunları işlendi.

İkinci cilt, düzen ve değerleriyle mücadelenin, iç kavgaların, Sovyetler Birliği/Komintern ilişkilerinin, uluslararası durumun, sekterlikle toplumsal bağlar inşasının çelişkileri üzerinden şekillendi.

Yıkıma sürüklenişin öyküsünün anlatıldığı bu ciltteyse, sıcak ve soğuk savaşlarla devlet terörünün yıkıcı etkileri ile örgüt/hareket içi eski tip insan unsurunun ve egemen kültürün bozucu dinamikleri; burjuva ideolojisinin, özellikle liberalizm ve demokratizmin, ayarı kaçırılmış yurtseverliğin, egemen sınıf ve kurumlarla yakın ilişkilerin ölümcül riskleri; dogmatizmin, sekterliğin, keskin solculuğun derde deva olup olmadığı sorunsalı işlendi. Üçüncü Enternasyonal'e bağlı iktidardaki ve muhalefetteki partilerin bugünkü çöküşünün, aslında genel çürüyüşün ilk tohumlarının görünür olduğu bir tarihsel süreç mercek altına alınmış oldu sonunda. Böylece de ABDKP özgülünde canavarın ağzında geçen 40 yılın öyküsü tamamlandı.

Daha genel olarak da, çalışmanın tamamında Üçüncü Enternasyonal içi çelişki ve mücadeleler, güç ve iktidar kavgaları, taktik/stratejik alanlardaki çatışmalar, teorik anlaşmazlıklar, ideolojik ayrılıklar, politik farklılıklar önemli yer tuttu. Sonuç olarak, ABD Komünist Partisi bağlamında sınırlı ölçülerde de olsa Üçüncü Enternasyonal'in de tarihine yeniden bakıldı bu çalışmada. Onun resmî tarihinden hareket edildi ama önkabullere teslim olmayan sorgulayıcı bakış, eleştirel perspektif de bütünüyle ihmal edilmedi.

Dünyanın ilk işçi-köylü iktidarını kurup insanın insanlaşma serüvenindeki temel stratejik aşamanın önünü açan Sovyetler Birliği'nin "özgürleştirici-öğretici-güçlendirici" etkileriye başlayan kitap, "Sovyet yükü"nün dayanılmaz ağırlığı altındaki ezilmenin örnekleriyle sürdü ve nihayet o "yük"ün taşınamaz hale geldiği bir tarihsel momentte bitirildi; ve onun tarih sahnesinden silinmiş olduğu bir dönemde basıldı. Buna koşut olarak, proletaryanın insani kurtuluşa giden yolu kendi kurtuluşuyla açmaya koyulduğu bir dönemin göz kamaştırıcı, gurur verici, heyecanlandırıcı, umutlandırıcı gelişmeleriye başlayan bu çalışma, yılgınlığı beslemenin kolay ve hatta çekici olduğu bambaşka bir dönemin ruhi şekillenişi içinde yazıldı (ve okundu).

Öğrenmek, sorgulamak, eleştirmek, yenilgiden dersler çıkartarak kazanmaya yeni baştan koyulmak için gereklidir kuşkusuz ama yılgınlık tuzağına giden yolu da döşeyebilir bu süreç. Bu çalışma bu tuzağa zemin hazırlamışsa, acımasızca mahkûm edilmeli elbette. Ama okur yine de bilmeli ki, niyet asla bu değildi. Aksine, yeni başlangıçlara bir nebzecik katkısı olur belki diye bu zahmetli uğraş üstlenildi. Ulaşılan sonuç yazara göre apaçık: Bu üç ciltte anlatılan ya da anlatılmayan olumsuz her ne olduysa, her ne yaşandıysa, işçi sınıfının devrimci öğretisinden değil, tam tersine, ondan, yaratıcı biçimde uygulanmasından ve özünden kopmadan koşullara uyarlanmasından sapılmasından, uzaklaşılmasından, ayrılınmasından kaynaklandı hep. Şimdi, sadece olumsuzlukların kaynaklarını de-

ğil, aynı zamanda yenilginin nesnel nedenlerini de yine bilimsel sosyalizmin yöntemleriyle arama zamanı. Kitap hep bu kaygı göz önünde bulundurularak yazıldı.

10 yıllık bir uğraşın ürünü olan bu çalışmanın her cildinin yazım aşamasında Volkan Alıcı'ya çok şey borçlu olduğumu belirtmem gerek. Marksizme, işçi hareketine, devrim sorunlarına ilginin dibe vurduğu bir dönemde ilk iki cildi dikkatle okuyup ayrıntılı eleştirilerini bana ileten Mehmet Akkaya'ya da değerli katkıları için şükranlarımı sunmak isterim. Yordam Kitap'tan üç ciltte de çok emek harcamış olan Gönül Göner'e, bu cildin düzeltmelerini yapan Mustafa Çolak'a ve emek veren tüm emekçilere teşekkür ediyorum.

Haluk Gerger

I

GİRİŞ

1939 yılının ikinci yarısında, kaba bir gözlemle, ideolojik ve örgütsel sorunlara girmeksizin yapılacak bir değerlendirmede, Parti'nin büyük gelişmeler kaydettiği görülmekteydi. 1934 yılından, Üçüncü Periyot'un ultra sol keskin kabalığıyla her alanda ortaya çıkan tıkanmadan çıkış arayışlarından başlayarak yeni bir evreye, Halk Cephesi (Demokratik Cephe) inşası dönemine girilmişti. Bu dönemde Parti toplumsal destek sağlamada büyük aşamalar kaydetmişti.

Aslında ilk kazanımlar Büyük Bunalım ve Üçüncü Periyot yönelimiyle ortaya çıkmaya başlamıştı. Büyük kriz muazzam bir moral, özgüven ve militan mücadeleciliği getirmişti harekete.

Büyük Bunalım'la birlikte "Amerikan Rüyası"ndan korkunç bir kâbusla uyananlarda yeni arayışların ortaya çıkması kaçınılmazdı. Yığınsal hareketlilik sadece örgütlü işçi sınıfı içinde değil, başka toplumsal sınıf ve katmanlarda da etkisini göstermekteydi. Sayıları olağanüstü artan işsizler, evsizler, giderek yoksullaşan tarım emekçileri, etnik ve sınıfsal baskı-sömürü altında öğütülen Siyahlar, henüz asimile olmamış göçmenler, yoksulluğun yükünü evde ve işte en fazla omuzlamak zorunda kalan kadınlar, gelecekleri karartılmış gençler-öğrenciler ayağa kalkmaya, düzeni sorgulamaya hazır görünmekteydiler.

Depresyon döneminde ve Sovyetler'in prestijinin yükselişi, yanı sıra lümpen alt tabakaların yığınsal barbarlığında gelişen fa-

şizm tehdidiyle birlikte bir yandan yaldızlı, imtiyazlı, rütbeli aydınlar, bir yandan da yükseklerden yere çakılmış profesyoneller, tutunamayanlar, kıyasıya rekabete dayalı kapitalizmin prestijli konaklarında yer bulamayanlar, ihtiraslı kumarbazlar ve benzerleri parti/hareket saflarına akın etti. Bilgi ve birikimle, en safiyane iyi niyet ve coşkulu idealizmle donanmışlardan, her şeyi sorgulamaya, direnişe, isyana hazır hale gelmişlere; öfkeli çaresizlerden en kokuşmuş değersizliklerin, bencil çıkarların, gerçekleştirilememiş bireysel düşlerin peşindekilere kadar pek çok aydın, doktor, mimar, mühendis, gazeteci, yazar, sanatçı, öğrenci, kariyerist sendikacı, şarlatan politika heveslisi, genişleyen parti memurlarıyla ve irili ufaklı şeflerle birlikte parti içinde ya da çevresinde konumlandılar. Bu arada devletin de boş durmadığını, çok sayıda ajanın parti içine sızdırıldığını ayrıca belirtmek gerek.

Parti yöneticilerinden Bella Dodd, hareketten koptuktan sonra yazdığı anılarında şöyle anlatıyor:

> [Anti-faşist grup toplantılarına] iyi giyimli, sofistike komünistler [katılmaya başlamıştı]. Yeni misafirlerimiz arasında doktorlar, avukatlar ve işadamları ... [vardı]. Katılanlar arasında gece kulüpleri ya da tiyatrolardan fırsat buldukça gelen ve belli bir cazibe katan sanat dünyasından kadın ve erkekler, şarkıcılar, müzisyenler, dansçılar gibi başka tür komünistler de vardı. Bu burjuva unsurlarla karışmış ve başka bir tür romantizm ekleyen farklı bir komünist grup daha mevcuttu. Bunlar gerçek proleterlerdi: liman işçileri, boyacılar, tamirciler, gemi kâtipleri, denizciler... Bu doktoralılarla tamirci çıraklarının omuz omuza duruşları farklılıkları törpülüyordu. Üzerinde buluştuğumuz ortak zemin, eski toplumun kötü ve şu andakinin çürümüş olduğu, geleceğin ise ancak ortaklaşmaya dayandığında anlamlı olacağı [düşüncesiydi]. ... Otuzlu yılların başında haksızlık karşıtı, sendikalist, anarşist ya da sosyalist olsun, aykırı [*unorthodox*] hareketlerde yer almış veya toplumla bağları kopmuş herkes örgütlü komünist hareketin şiddetli öfkesiyle sürüklenmişti. Kendilerinin pozitif bir programı olmayan [bu kesimler], Sovyetler Birliği'nin ABD tarafından

tanınmasıyla aniden meşruluk kazanmış sağlam yapılı ve maliyesi güçlü hareketin girdabına kapılmışlardı.[1]

Faşizmin vahşeti ve savaş korkusu ayrıca ateşe benzin dökmekteydi.

Ülkedeki saldırgan ırkçılık, linçler, beyaz vahşet vicdanları kanatıyor, insani tepkileri kışkırtıyor, düzenden kopuşu hızlandırıyordu.

Entelektüel üstünlük, bunalımla düzen güçlerinin zemin yitirdiği değerler hegemonyası mücadelesinde elde edilen stratejik mevziler her geçen gün egemenlik sistemini sarsıyor, Parti'nin kazanç hanesine yazılıyordu. O kadar ki, ünlü yazar ve sinema eleştirmeni Robert Warshow, 1930'lu yıllarda, "neredeyse bütün entelektüel canlılığın şöyle ya da böyle Komünist Parti'den kaynaklandığı"ndan şikâyet etmekteydi bir yazısında. Ona göre, "En sonunda ne hakkında ne biçimde düşüneceğinizi belirleyen Komünist Parti'ydi".[2]

Komünistlerin özverili, militan, somut hedefler çerçevesinde kazanmaya dönük ve toplumsal bağlarla örülmüş mücadelesi Parti'yi bir çekim merkezine dönüştürme potansiyeli içeriyordu.

1930'ların ikinci yarısından başlayarak sıkışmış burjuvazinin "New Deal sol liberalizmi"nin devlet müdahalesine dayalı ve emeği gözeten reformculuğunun yarattığı ideolojik atmosfer de Parti bakımından olumlu bir çerçeve oluşturmuştu. Halk Cephesi yönelimiyle Parti'nin programatik ve taktiksel dönüşümlerinin yanında, meşruiyet ve ittifak arayışlarıyla ortaya koyduğu "ılımlı-reformist" imaj hareket alanını görülmemiş ölçülerde genişletiyordu. Halk Cephesi taktiğiyle New Deal çerçeveli demokratik koalisyon içinde yer alma çabaları yeni bir ivme kazandırmış görünüyordu harekete ve örgüte.

---

1 Bella V. Dodd, *School of Darkness: The Record of a Life and of a Conflict Between Two Faiths*, New York, The Devin-Adair Co., 1954, s. 69-70.

2 Robert Warshow, *The Legacy of the 30's: Middle-Class Mass Culture and the Intellectuals' Problem*, Commentary, Aralık 1, 1947, s. 543; Ayrıca, Robert Warshow, "The Legacy of the 30's", *The Immediate Experience: Movies, Comics, Theatre & Other Aspects of Popular Culture* içinde, genişletilmiş baskı, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press, 2002, s. 3.

Nihayet her şeye açık sorgulayıcı arayış, Sovyetler Birliği'ndeki planlı ekonominin başarılarını saptıyordu. Sovyetler Birliği'nin prestiji bununla sınırlı değildi. Geniş kesimlerde genel hatlarıyla ve düz mantıkla umutları besleyen şöyle bir düşünce sistematiği ortaya çıkmıştı: Faşist yıkımdan, emperyalist-kapitalist ülkeler arasındaki olası bir yeni paylaşım savaşının enkazından ve Sovyetler Birliği'nin devasa kaynaklarıyla gücünden, örgütlü öncülerin dirayetli komutasıyla yeni bir dünya doğacaktı.

1930'ların sonlarına doğru 100.000'e yaklaşan üye sayısıyla, sendikalarda elde etmiş olduğu yönetici pozisyonları ve tabanın etkisiyle, New Deal'in kimi devlet kurumlarının içindeki konumlarıyla, tahkim ettikleri toplumsal meşruiyet zemini ve basın, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları bünyesindeki bağlarıyla, sayıları giderek artan eğitimli, sosyoekonomik merdivenin üst katlarında yerleşik "yol arkadaşları", dostları ve destekçileriyle ABD Komünist Partisi dikkate alınan bir güç konumuna yükselmişti – ya da kendisini baktığı dev aynasında öyle görüyordu.

Ne var ki, ideolojik/kadrosal/örgütsel zaaflarla malul bir savrulma da bu hormonlu büyümeye eşlik etmekteydi.

Parti, birleşik cephenin gereği olarak ele aldığı işçi-çiftçi partisi kurulması çabalarından, sendikaların, işçi sınıfının çok büyük çoğunluğunun ve ilerici kesimlerin Roosevelt-New Deal tercihinin de bir sonucu olarak vazgeçmek zorunda kalınca bu koalisyona iltihak etmişti. 1930'lu yılların sonunda komünistler, Browder yönetiminde artık liberal burjuvazi çeperinde "Demokrasi Cephesi"nin hevesli militanı olmuşlardı. Bu savrulma Halk Cephesi'nden "Demokratik Cephe"ye intikalin sonucuydu. İlkesiz, oportünist, ideolojik gevşeklikle malul Halk Cephesi "sath-ı mail"ine girilince savrulma dinamiklerinin kısa sürede Demokratik Cephe yönüne evrilmesi kaçınılmazdı. Tecrit ile kuyrukçuluk arasındaki mesafenin her zaman ve her iki yöne çok kısa olduğu bir kez daha görülecekti. Bunları birbirinden ayıran yarlar, setler, duvarlar yoktu; hatta sağ ve sol sapmalar gibi, ilkesiz biçimde salt konjonktüre bağlı salınımlar halinde bir organik bütün oluşturdukları bile söylenebilirdi.

Partinin değişen üye kompozisyonu, ideolojik kırılmayla birlikte oluşan yapısal zaafların bir boyutuydu. Bir diğeriyse örgütsel gevşemeydi. Bu dönemde Bolşevikleşme hamlesiyle gerçekleştirilen fabrika-hücre tipi örgütlenmeden bir zamanlar çok eleştirilen ve reformist Sosyalist Parti'nin seçimlere endekslenmiş stratejisine mal edilen mahalle-seçim bölgesi-sanayi dalı odaklı bir yapılanmaya geçildi.[3]

Gelinen noktada bir de sendikal aristokrasi oluşmuştu parti bünyesinde. İşçi hareketinin ve Parti politikasının stratejik örgütü yeni sendika konfederasyonu Sanayi Örgütleri Komitesi (CIO) içinde üst düzeyde yer bulmuş (parti üyelikleri gizli tutulan) sendikacılar özel bir statüye sahiptiler ve Browder yönetiminin gözdesi konumundaydılar. Bu doruklardaki "torpilli, dokunulmaz ve kamuflajlı" gruplar bir araya geldiklerinde Parti tabanınca "Tanrı'nın Komitesi" olarak adlandırılmaktaydı.[4] Bu unsurların da yıkıcı etkileri vardı Parti yaşamında:

> Sendikalardaki "avantacı" konumlarından hoşnut önemli pozisyonlardaki komünistler vardı ve bunlar Parti için bile özveride bulunmaya itiraz etmekteydiler. Pozisyonlarının korunmasının, salt muhalefet yapmak için kullanılmalarından daha önemli olduğunu savunuyorlardı.[5]

Bir yazarın isabetle belirttiği gibi, kimin kimi kullandığı da pek belli değildi. Çoğu zaman sendikacılar Parti'yi kullanmaktaydılar. Unutmamak gerekir ki, pek çok sendika içinde komünist ya da komünizm sempatizanı olmak yükselmenin bir şartı gibiydi. Solculuk geçer akçeydi ve kariyerizmin gücü ideoloji ya da teori-

3 Bu konuda bkz. Ben Rose, "The Communist Party and the CIO", *Theoretical Review*, No. 22, Mayıs-Haziran 1981; https://www.marxists.org/history/erol/ncm-7/rose-cio.htm

4 Dorothy Ray Healey ve Maurice Isserman, *California Red: A Life in the American Communist Party*, Urbana, University of Illinois Press, 1993, s. 91; (daha önceki baskı, *Dorothy Ray Healey, Maurice Isserman, Dorothy Healey Remembers: A Life in the American Communist Party*, New York, Oxford University Press, 1990.

5 Dodd, age., s. 82.

den baskındı, Parti'yle bağlar da oportünizmin basamaklarından biriydi.[6]

İdeolojik kırılmanın bir başka nedeni de, üyelerin teoriyle ilişkisinde ortaya çıkmaktaydı. Kendisi de öğretim görevlisi olan Dodd, Parti'ye neden üye olduğunu anlatırken, teorik altyapıdan ve kaygıdan kopuk dar pratikçiliğin etkisini şöyle belirliyor:

> Komünistlerin Öğretmenler Derneği'nin mücadelesine verdiği desteğe müteşekkirdim. Pek çok Parti üyesinin özverili adanmışlığını çok beğeniyordum. Beni kendi kardeşlik çevreleri içine almışlar ve yabancılık çekmememi sağlamışlardı. Uzun vadeli Parti hedeflerine ilgi duymuyordum ama gündelik sorunlardaki yardımlarından hoşnuttum ve cesaretlerine hayrandım. En fazla da kent sokaklarındaki unutulmuş insan için verdikleri mücadeleye saygı duyuyordum. Dolayısıyla, onlarla, sözünü ettikleri 'proletarya diktatörlüğü' ve sonuçları hakkında tartışmıyordum.[7]

Benzer şeyleri parti yöneticilerinden Dorothy Healey de anlatıyor:

> Beni mest eden, teori değil, eylemdi. Bunda zannedersem genç ya da pek genç sayılamayacak komünistler bakımından tipik bir örnektim. Kaba bir tahminle, komünistlerin büyük bölümü, belki Parti'nin yüzde 60 ya da 70'i, Marx veya Lenin'i doğru dürüst okumaya hiç teşebbüs etmemişti. ... Lenin'i '30'ların sonunda okumaya başladığımda bu, tarihe sadece tarih olarak ilgi duymamdan ötürüydü. Teorik konulara meraklı değildim ve onları anlamıyordum da...[8]

Healey tabandaki teorik fukaralığın "düşmez kalkmaz şefler"in işine geldiğini iddia ederek şöyle yazıyor:

> ['30'lu yıllarda] dediğim gibi Parti'de, teori hakkında bolca konuşmamıza karşın, gerçek bir teorik kavrayış eksikliği söz konu-

6 David A. Shannon, *The Decline of American Communist Party: A History of the Communist Party of the Unted States Since 1945*, New York, Harcourt, Brace and Company, 1959, s. 105.

7 Dodd, age., s. 73.

8 Dorothy Healey, Maurice Isserman, s. 29.

> suydu. Gündelik işlerin örgütlenmesiyle o denli meşguldük ki, hareketimizin karşılaştığı daha büyük sorunları nadiren düşünüyorduk. ... [İleride] bilerek hep meşgul tutulduk ki, kimse düşünmeye vakit bulamasın [denecekti]. Bilerek ya da bilmeyerek ama şu kesinlikle doğru ki, Parti içinde kendi deneyimimizin anlamıyla ilgili anlamlı sorular sormamızı teşvik edebilecek politik yapılar mevcut değildi. Bu Parti önderliğinin kutsanmasını getirdi, onların yanılmazlığı efsanesine katkıda bulundu.[9]

İkinci ciltte ayrıntılarıyla incelediğimiz sürecin bu özetini Sovyetler Birliği gerçekliğinin stratejik önemini vurgulayarak bitirebiliriz.

Sovyetler Birliği'nin, Sovyet Partisi'nin, Lenin gibi önderlerinin ve şimdi hepsi kişiliğinde bütünleşmiş Stalin'in Amerikan Partisi üzerindeki belirleyici etkisi, 1930'ların başında yerleşen "tek ülkede sosyalizm" zorunluluğuyla farklı bir düzleme taşındı. İşçi sınıfının "Sosyalist Anavatanı"nın bu yeni, yalnız ve kuşatılmış konumlanışının iki yanı vardı.

Birincisi, bütün olumsuzluklara karşın Sovyetler Birliği üstün başarıları ve gelişen gücüyle kapitalizmin genel krizini sürekli derinleştiren objektif bir unsur durumundaydı. Devrimi gerçekleştirmiş Sovyet Partisi'nin büyük birikim ve deneyimi, öncülüğün stratejik zeminini oluşturmaktaydı. Sınıfın genelkurmayı Komintern de bu gerçekliğin uluslararası teori ve pratiğe yansıtılmasının kurumuydu.

İkincisi, şimdi her zamankinden daha fazla ve acil olmak üzere, Sovyetler Birliği'nin korunması en başta gelen görev olarak belirlenmişti. Bu, kesin, tartışılamaz, savsaklanamaz bir sorumluluk olarak bütün Komintern şubelerine verilmiş talimattı, giderek komünist olmanın temel ölçütüydü. Bu ilke, devrimin gözbebeğinin ve koşullar oluşuncaya kadar ana üssünün, temel gücünün korunması, kapitalizmin krizini tetikleyecek gelişmelerin de canlı tutulması olarak görülmekteydi.

---

9 agy., s. 58.

Sosyalizmin tek ülkede inşası zorunluluğu, başka yerlerde bir süre devrim beklenmediği gerçeğinin de kabulü, dolaylı ifadesiydi. Böylece, Sovyetler Birliği'nin muazzam otoritesi ve saygınlığına bir de her yerdeki devrimci enerjinin onun korunmasına hasredilmesi ilkesi ortaya çıkmıştı. Bu, Sovyetler Birliği'nin ve onun ete kemiğe bürünmüş cemali Stalin'in bir kutsallık mertebesine yükseltilmesini getiriyordu.

Merkez ile çevre arasındaki bir biat ilişkisinin nesnel zemini böyle oluşmaktaydı. Bu durumun asıl bozucu etkisi önce Sovyetler Birliği içinde, devlet, parti ve toplum düzlemlerinin her birinde ayrı ayrı ortaya çıktı. Devrimden sonra, parti ve devlet içinde, Çarlık Rusya'sından gelip Yeni Ekonomik Politika (NEP) ile yerini koruyan "eski" bürokrasinin etkisi sürmekteydi. Eskinin uzantılarına doğrudan devrimle gelen yenilerinin eklenmesiyle yeniden üretilen bu yoz bürokratik aygıt sultası içinde, Lenin'in eşsiz dehasıyla daha baştan tespit etmiş olduğu, genlere işlemiş Büyük Rus Şovenizmi için müsait bir ortam oluşmuştu. Ülke ve partinin olağanüstü konumu, bu ideolojinin güçlenmesine, bu kültürün yaygınlık kazanmasına, bu yıkıcı organik damarın beslenmesine ve egosunun şişmesine ortam hazırladı. Şimdi bu milliyetçi çıkarın "yüce komünizm"in, uluslararası proletaryanın, bütün mazlum halkların ve giderek büyük insanlığın yaşamsal objektif çıkarlarıyla özdeşleşmesi, hatta insan soyunun geleceğiyle eşitlenmesi gerçekleşmişti. Artık yüce değerler ve hedeflerle kamufle ederek eldeki büyük imkânların milliyetçi-devletçi amaçlar uğruna suistimal edilmesi, gelişmelerin manipülasyonu, dünyanın dört bir yanındaki komünistlerin has duygularının, iyi niyetlerinin kötüye kullanılması bu kast için daha kolaydı.

Bu bir "Stalin bürokrasisi" miydi? "Tek ülkede sosyalizm" zorunluluğu Komünist Enternasyonal'in "Ruslaştırılması" ve uluslararası hareketin "Rusya'ya bağlanması" için bu çevre tarafından bilinçli olarak mı kullanılmıştı? Yoksa, söz konusu bürokratik yapılanma Stalin yönetimiyle zorunlu, rahatsız ve istikrarsız bir simbiyoz içinde var olan, bir yanıyla onu kuşatan, öte yandan da onun demir yumruğuyla denetim altında tutulan bir karşıdevrim-

ci parazit miydi? Ya da, zamanla devrimci önderliğin ardından Kruşçev'ler, Gorbaçov'lar dolayımıyla çürümüş Yeltsin'lere; KGB Generali, Parti Politbüro üyesi Aliyev'lere; liberal faşist Jirinovski, otoriter liberal Putin gibi ajan bürokratlara, çeteleşip ülke kaynaklarına el koyan eski parti yöneticilerine; eski hırsız parti kodamanı, yeni liberal kapitalist baronlara yol açıldı da Sovyetler Birliği tarih sahnesinden bu yoldan mı silindi?

1938-39 tasfiyelerinin sahadaki icracılarından İçişleri Bakanı Genrikh Grigoryeviç Yagoda; o 15 Mart 1938'de infaz edildikten sonra yerine geçip süreci sürdüren ve benzer suçlamalarla 4 Şubat 1940'ta kurşuna dizilen Nikolay İvanoviç Yezov; Stalin'in ölümünden sonra Kruşçev, Molotov, Mikoyan, Bulganin gibi dönemin Parti/Devlet bürokratı arkadaşlarınca Kremlin'de pusuya düşürülüp ölüm fermanı imzalanan halefi Lavrenti Beria ve çok sayıdaki benzerleri, çalkantılı inşa döneminin haksızlığa uğramış kader kurbanı Stalinist devrimciler miydiler, yoksa sisteme sızmış karşıdevrimci ajanlar mı? Biri öyle, öteki böyle miydi? Kim bilir, belki de sonunda ideolojinin, siyasetin, düzenin, büyük yozlaşmanın, bürokratik kastlaşma kâbusunun altında kalışının tanığı hatta kurbanı, sözünü ettiğimiz dönemin masum çocukları oldu. 1967 yılında Stalin'in kızı Svetlana Alliluyeva (sonraları Lana Peters) ABD'ye iltica etti. Sonra bir ara 1980'lerde geri dönmeyi denedi, olmadı, ABD'de karar kıldı. Kruşçev'in oğlu Sergey Nikita Kruşçev 1991'de Amerika'ya yerleşti, 1999'da "vatandaşlık sadakat yemini"yle ABD vatandaşı oldu. Bu ağır yükü kabullenerek, karşı çıkarak, inkâr ederek, canhıraş tartışarak bugüne gelen kuşaklar ise mirası hâlâ sırtlamak zorunda kalıyorlar.

Söz konusu iddia, sorular ve tartışmalar güncelliğini korumaya ve hayati önemine karşın bu çalışmanın sınırları dışında kalıyor. Burada asıl amaç söz konusu dinamiğin sonuçlarının tespiti ve değerlendirilmesi. Sonucun bütün taraflar için yıkıcı olduğu kesin. Hele iki arada bir derede, kendi halk ve üyelerine durumu açıklamak göreviyle karşı karşıya kalmış yabancı komünist partiler bakımından.

Bu çalışmayı ilgilendiren, Sovyetler Birliği'nin her hal ve şartta behemehâl savunulması görevi ve bunun uzantısı olarak da gerektiğinde başka ülkelerdeki devrime ilişkin strateji ve taktiklerin buna göre ele alınmasını öngören Komintern emri, bunun ABDKP üzerindeki etkileridir.

1930'lu yıllarda önce Büyük Bunalım'ın, ikinci yarıdan itibaren de Halk Cephesi büyümesinin getirdiği devrimin yakınlığına olan sarsılmaz ve coşkulu inanç komünist partilerin tabanında gerçekti, samimiydi. Ne var ki, Sovyetler Birliği devlet ve parti bürokrasisinin kimi kritik noktalara sızmış, su başlarını tutmuş bürokratlarıyla Komintern liderliği gelişmelere pek de böyle bakmıyordu.

1931 Mart'ındaki KEYK Plenumu'nda Manuliski kaygıları şöyle dile getiriyordu: "Mesela bütün karmaşık uluslararası konjonktürü ve en başta da SSCB [güvenlik] sorununu göz ardı ederek Almanya'da bir halk devrimi ihtimaline bakmak doğru olur mu? Herhangi biri bir an için olsun Orta Avrupa'daki güçlü bir devrimci hareketin beraberinde büyük bir uluslararası mücadele formunda sonuçlar getirmeyeceğini düşünebilir mi?" Bu sözler, KEYK'in Üçüncü Periyot coşkusundaki komünist partileri çeşitli defalar "devrimci sabırsızlık, şiddet ve sekterlik"ten kaçınmaya çağırmasıyla uyumlu bir tavırdı. Sovyetler Birliği'nin barış ve istikrar içinde sosyalist inşa sürecindeki yeni aşamaya, sanayileşme ve kolektivizasyona geçmesi, büyük devlet gücünü tahkim etmesi gerekiyordu.[10] Daha sonraları, Hitler saldırganlığına karşıdevrimin belirsiz süre ertelenerek Halk Cephesi taktiğine geçiş sürecinde de, Sovyetler Birliği'nin burjuva demokrasileriyle ortak güvenlik ittifakı geliştirme ihtiyacı stratejik rol oynamıştı.

Bunlar devrim ve sosyalist perspektifi ile dar devlet ve millet çıkarları arasında ortak bir noktaya tekabül ediyordu ama uluslararası hareket ve tek tek komünist partiler üzerinde de olumlu-olumsuz etkilerde bulunuyordu.

10 Aktaran Kevin McDermott, "Stalin and the Comintern during the 'Third Period', 1928-33", *European History Quarterly*, c. 25, 1995, s. 426 ve passim.

Giderek Sovyetler Birliği'ndeki her sorun komünist partiler bakımından iç soruna, organik probleme dönüştü. Böylece, bu partiler sadece sorundan etkilenen ve fakat çözüme ilişkin en küçük etkilerinin bile nesnel olarak mümkün olmadığı bir zavallı iktidarsızlık, çaresizlik çukurunda çıkışsızlığa mahkûm edilmiş oldular. Moskova'daki sorunlar bu partilere sadece yansımadı, dönüp onları vurdu da. Onlara düşen görev, sadece oradaki cari çözümün gerekçelerini yansıtmak, gerektiğinde bahaneler üretmek, ajitasyon yapmak, uzakta alınmış kararları savunmak, hatta orada nelerin döndüğünü dahi bilemeden sonuçlarını ve bedellerini üstlenmekti.

Zamanla bu ilke, statükoya razı olmayı, hatta ondan yararlanmayı bir yaşam biçimine dönüştürdü, parti yönetimleri, seçkinleri ve bürokratları için. Devrim beklentisinden uzaklaşmak devrimci mücadeleden kopmakla birlikte seyretmeye başladı. Tek ülkede sosyalizm ilkesiyle yetinilerek, "sosyalist anavatan"ın savunulması, Sovyet devlet ve bürokrasisinin çıkarlarının tetikçiliğine soyunulmasına, giderek de Stalin'in kutsanmasına evrildi ve devrimci praksisin ta kendisine dönüştü. Bu trajik hal, genlere işlemeye, ideolojiyi, yapılanmayı, dinamikleri, umutları, beklentileri, değer ve ölçüleri belirler hale gelmeye başladı. Parti yaşamı bürokratik atalete, inançsızlıkla beslenen ilkesizliğe, günü kurtarmaya yönelik çifte standart pratiğine, iktidarı öne çıkaran ikiyüzlü oportünizme, Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelerden kariyer için yararlanmaya uzanan hayat tarzına mahkûm oldu; sosyalizm ve devrim "tek ülke" siyasetiyle böyle yer değiştirdi öncelikler listesinde, böyle ikame edilmiş oldu...

Ve bir zamanlar umudu, devrimci coşkuyu besleyen o özne ve ilişkiler, sınıf düşmanının da acımasız kuşatması altında, yerleşmiş değersizliklerin, meşrulaşmış pratiklerin, alışkanlıkların, dar menfaatlerin öğütücü çarklarında umutsuzluğun, ikiyüzlülüğün, çürümenin, vazgeçişin kamuflajı olmanın, umarsız çırpınışta debelenmenin kaynağı oldu.

1930'ların sonunda, yani 1939'da ortaya çıkmış tablonun özeti böyleydi...

İdeolojik özü boşaltılmış ve örgütsel zemini temellerinden sarsılmış ama görüntüsü ışıltılı gelişmenin ibretlik bir örneğiyle bu bölümü kapatabiliriz. ABD'nin yetiştirdiği en önemli Afroamerikan (Siyah Amerikalı) sanat ve kültür adamlarından biri olan şair-yazar Langston Hughes, McCarthy çılgınlığının doruğunda, 1953 yılında, Senato komisyonundaki sorgusunda, Komünist Parti üyeliğine ilişkin sorulara şu yanıtı vermişti: "Sosyalizm veya komünizm konusunda, hatta Demokrat ya da Cumhuriyetçi partilerle ilgili olarak da, hiç teorik kitap okumadım. Dolayısıyla, politik sayılabilecek herhangi bir konudaki ilgim teori dışı, partizanlık dışı olmuştur ve duygusal kökenlidir, salt kendi problemime bir düşünsel yol bulma ihtiyacımdan kaynaklanmıştır."[11] Siyahların mücadelesine, toplumsal duyarlılıkların gelişmesine, emek hareketine ve ilerici-demokratik cepheye değerli katkılarda bulunduğu şüphesiz olan Hughes'un önemini kavrayan ABD Dışişleri Bakanlığı, onu Amerikan kültürünün seçkin bir siması olarak 1960'lı yıllarda dünya turuna gönderecekti. Evet bu saygın apolitik aydın, militan bir komünistin kaleminden çıkmış hissi veren "Lenin'in Türküsü" şiirini 1938 yılının Amerika'sında yazıp yayımlayabiliyor ve üstüne üstlük pek çok benzeri gibi el üstünde tutulabiliyordu. İşte dönemin partiyi "büyüten ve umutlandıran" iklimi böyle tuhaf bir şeydi.

Lenin'in Türküsü

Rusya'dan yoldaş Lenin,
Mermer bir lahitte yükseklerde.
Biraz çekil Yoldaş Lenin
Bana yer aç.
Ben Ivan, bir köylü
Botlarım hep çamurlu.
Yanında savaştım Yoldaş Lenin
Şimdi bitirdim görevimi.
Rusya'dan Yoldaş Lenin,

11 https://en.m.wikipedia.org/wiki/LangstonHughes

Mermer lahitte capcanlı,
Biraz çekil Yoldaş Lenin
Bana yer aç.
Ben Chico, Zenci
Güneş altında şekerkamışlarını kesen.
Senin için yaşadım Yoldaş Lenin,
Şimdi görevim getirildi yerine.
Rusya'dan Yoldaş Lenin,
Mermer lahitte yüceltilen
Biraz çekil Yoldaş Lenin
Bana yer aç.
Ben dökümhanelerden Chang
Grevde Şanghay sokaklarında.
Devrim için
Savaşırım, aç kalırım, ölürüm.
Rusya'dan Yoldaş Lenin
Mermer lahitten konuşuyor;
İşçilerle sonuna kadar nöbette!
Dünya bizlerin mekânı!

Komünistler yeni saygınlıklarını toplumda, mahallede, işyerlerinde, sivil toplum örgütlerinde, hatta öteki partilerde ve kurumlarda kabullenilmenin; görece rahat siyaset yapma, görüşlerini belirli ölçülerde ifade edebilme imkân ve araçlarını kullanabilmenin tadını çıkarır, bunun getirdiği özgüvenle hareket ederken yine de tam özgür sayılmazlardı. Toplumdaki konumları her şeye karşın iğretiydi, bastıkları zemin kaygandı, bağlar çok sağlam değildi. Bu durumu bütün çelişkileriyle belki de en fazla Browder yaşamaktaydı. Bir yandan Beyaz Saray'a dahi ulaşmanın serabını yaşarken, öte yandan da durumunun ne denli pamuk ipliğine bağlı olduğunun ayırdındaydı. Meşruiyeti sınırlı ideolojik konum, yabancı bir merkezle kurulmuş özde insani ama görünürde ideolojik-politik hısımlığa dayalı ve gizlilik perdesi altındaki diyalog, yarı-legal ilişkiler ağı ve zorunluluk gereği örgüt içi örülmüş kendine özgü kapalılık ve tarz; rahatsız, yabancı, yeraltı kompleksiyle koşullanmış,

farklı sadakat odaklarına bağlılığın ikircikliğini yansıtan bir ruh halini kaçınılmaz kılmaktaydı.

İçinde kıvranılan çok boyutlu, çok yönlü ikilemleri, Browder'ın Dimitrov'a 1938'de yazdığı bir mektupta sezmek mümkün:

> İlerideki olası politik önemi nedeniyle bir başka kişisel sorundan bahsetmeliyim. Küçük kız kardeşim Marguerite Browder yaklaşık yedi yıldır çeşitli Avrupa ülkelerinde NKVD [İçişleri Bakanlığı] dışişleri departmanı için çalışmaktadır. Edindiğim bilgiye göre kız kardeşimin çalışmaları değerli ve tatminkârdır ve o da ayrılmayı düşünmemektedir. Ama bana öyle geliyor ki, ulusal politikayla artan faaliyetlerim ve Washington politik çevreleriyle gelişen bağlarım göz önüne alındığında, şayet Amerika'daki hasım kesimler bir biçimde kız kardeşimin Avrupa'daki çalışmalarına ilişkin bilgi edinir ve bunu kullanırlarsa, bu, sözünü ettiğim politik çalışmalar için tehlike arz edebilir. SSCB ile ABD arasındaki ilişkiler ve partimizin Amerika'daki çalışmalarıyla doğrudan bağlantılı olan bu olası tehlikenin politik etkileri sizin bakımınızdan açık olmalı. Bu konuyu açıyorum ki, şayet siz de bu tehlikenin varlığını kabul ediyor ve yeterli önemde olduğunu düşünüyorsanız, kardeşimin bu işinden ayrılmasını ve başka faaliyet alanlarında kullanılmak üzere Amerika'ya dönüşünü sağlamaya yönelik adımlar sizce atılabilsin.
>
> *Yoldaşça,*
>
> *İmza*
>
> *Moskova, 19 Ocak 1938*

Dimitrov'un İçişleri Komiseri Yezhov'a notu:

> Yoldaş Yezhov'a,
> Size (Amerikan Komünist Partisi Genel Sekreteri) Yoldaş Browder'ın notunu gönderiyorum; bu açıdan kız kardeşinin NKVD Yabancı Büro'suyla ilişkisinin kesilmesinin politik bakımdan uygun olduğunu düşünüyorum.[12]

12 Komintern Arşivi, 495.74.455/5'ten aktaran John Barron, *Operation Solo: FGBI's Man in the Kremlin*, Washington D.C., Regnery Publishing Inc., s. 344.

ABD'de örgütlü komünist olmanın soylu insanlık idealleri ile koşulların dayattığı varoluş hallerinin yarattığı bu türden kendine özgü kahredici zorluklarını ve çelişkilerini kavramadan partinin serüveninin izleyeceğimiz karmaşık seyrini anlamak mümkün değildir.

Böylesi karmaşık bir ortamda parti, faşizm ve savaş riskiyle biçimlenen uluslararası gelişmelerin anaforunda bulacaktı kendisini.

II

Savaşa Doğru

Roosevelt yönetimi ülkedeki krizi denetim altına almış, düzeni reformlar aracılığıyla tahkim etmiş, yeni güvencelerle restorasyon yoluna sokmuştu. Ne var ki, kapitalizmin genel krizi derinleşerek sürüyordu. ABD de tam anlamıyla istikrara kavuşmuş değildi ve denetim altında da olsa kriz dinamikleri sistemi zorluyordu. Kapitalizmin genel krizine politik/sosyal kriz eşlik etmekte, Almanya'daki gelişmelerle birlikte uluslararası ilişkiler ve düzen de hızla istikrarsızlaşmaktaydı.

A. PARTİ VE ULUSLARARASI DURUM

Dünyada faşist saldırganlığın ve savaş tehdidinin son derecede tehlikeli boyutlara vardığı bu dönemde Parti'nin uluslararası durum ve dış politikayla ilgili tutumu netti.

Daha 1935 yılında saptanmış çizgiye göre, "Alman faşizmi, kapitalizmin en şiddetli gazabının, işçilerin, emekçi köylülerin, ulusal azınlıkların ve bütün Alman halkının kanlı zulmünün kışkırtıcısıdır. ... Muharebe silahlarımızı savaşın ana azmettiricisi ve Sovyetler Birliği'nin ve proleter devrimin ölümcül düşmanı olan Alman faşizmi üzerine odaklamak her devrimcinin görevidir".[1]

Browder *New Republic* dergisinin 2 Şubat 1938 tarihli baskısında yazdığı makalede ("Collective Security") Roosevelt'in Mihver

1 Earl Browder, *The Fight For Peace*, New York, Workers Library Publishers, 1935, s. 25'ten aktaran Alexander S. Kohanski, "Communist Propaganda For Jews: The New Line", Contemporary Jewish Record, 1939, s. 471; http://www.bjpa.org/publications/downloadFile.cfm?FileID=21592 (27 Şubat 2017)

devletlerine karşı çıkan dış politikasını savunarak ABD, Fransa, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin ortaklığıyla barışın korunacağına inandığını belirtmişti. Browder, ABD'nin kendi kabuğu içine çekilerek izolasyoncu siyaset izlemesini savunanları da eleştirmiş, ABD'nin böyle bir ortaklık çerçevesinde aktif politika izlemesinin içeride faşizm tehlikesini getireceği düşüncesine karşı, "Tam aksine, Başkan Roosevelt'in ... politikasının cesur biçimde uygulanmasıyla ülkemizi ve bütün kapitalist dünyayı eşi görülmemiş gericilik ve felaketten kurtarabiliriz," diye yazmıştı. Browder, ABD'nin ve bütün dünyanın, zamanında Fransa ile işbirliği yapmış eski başkan Thomas Jefferson çizgisine ihtiyacı olduğunu, bunun da bugün Roosevelt tarafından izlendiğini belirterek ona destek verilmesi gerektiğini savunmuştu. Bu konudaki bir başka yazısında da ("Concerted Action or Isolation") Roosevelt'i Amerika'yı ve dünyayı savaşa sürüklemekle suçlayan izolasyoncu politika taraftarlarını "faşizmin açık destekçileriyle" aynı argümanları kullanmakla eleştirmişti. *New Masses* dergisinde yayımlanan bu yazısında Browder, ünlü tarihçi Charles Beard'i Fransa, İngiltere ve Amerika'daki emek hareketlerini "sadece emperyalist odakların bir uzantısı" olarak görmekle suçlamış, bu demokrasilerin aktif işbirliğini savunmuştu. Browder, aynı dergideki bir başka yazısında da ("The Isolationist United Front"), "faşistlerle işbirliği" yapmakla suçladığı Troçkistleri, Lovestone taraftarlarını, Sosyalist Parti önderliğinin oluşturduğu savaş karşıtlarını izolasyoncu blokun "sol kanadı" olarak tanımlamış, faşizme hayran sağcı versiyonla aralarında fark olmadığını iddia etmişti. Browder, izolasyonist düşüncelerin, "faşist sistemin dünyayı ele geçirmeye yönelik yürüyüşünün gerekli bir parçası"nı oluşturduğunu yazmaktaydı. Yine *New Masses* dergisinde konuyla ilgili makalesinde de ("The 'Haves' and 'Have-Nots'") Browder, Roosevelt'in tarafsızlık politikasından ayrılmaya ve kolektif güvenlik inşasına yönelik politikasına komünistler olarak tam destek verdiklerini belirtiyor, bunun hemen hayata geçirilmesini talep ediyordu. Browder'a göre, ABD'deki

"en büyük tehlike", tam tarafsızlığı savunanların, ortak güvenlik politikalarıyla barışa ve onun uzantısı olarak demokrasiye ilişkin "sinik yaklaşımları"ydı. Browder'a göre, "faşizm ile demokratik [ülkeler], savaş yapanlarla barış arayan hükümetler arasında 'tarafsız' kalmak" faşist "haydut hükümetler" karşısında "gerilemek ve onlara teslim olmak" demekti. Browder, demokratik ülkelerin faşizme vereceği her tavizin onu daha da saldırganlaştıracağını belirtiyor, "demokratik ulusların birleşik cephesi"ni savunuyor, "İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler, büyük ve zengin demokrasiler ... ölümcül tehlike altındadırlar," diye yazıyordu.[2] Browder katıldığı bir toplantıda sorulan bir soru üzerine de, "Kesin inancımız odur ki, her yerde demokrasi ve ilerleme davası, Japonya'nın yenilgiye uğratılmasını gerektirmektedir. İçeride ve dışarıda demokrasi ve ilerici politikaları koruduğu ve Çin'in bağımsızlığına katkıda bulunduğu ölçüde, böyle bir savaşta Amerikan hükümetini destekleyeceğiz. Amerikan hükümetinin açıkça saldırgan olmadığı ve öteki halkları boyunduruk altına almaya yönelmediği bugünkü dünya koşullarında ana ilke olarak 'kendi hükümetimizi devirmek' sloganını reddediyoruz," diyordu.[3]

Yani Browder, ABD'den aktif bir anti-faşist dış politika bekliyor, Roosevelt'in Fransa-İngiltere ikilisine meyleden tavır değişikliğini hararetle destekliyor, emperyalist özelliklerini bütünüyle bir kenara koyarak İngiltere-Fransa-ABD üçlüsünü "demokratik blok" olarak nitelendiriyor, Sovyetler Birliği'ni de ittifaklarına dahil ederek faşist Mihver (Almanya-İtalya-Japonya) devletlerine karşı durmalarını barış ve demokrasi için gerekli görüyor, gerektiğinde faşist saldırganlığa karşı silahla karşı çıkılmasını haklı buluyordu. İçeride ve dışarıda "birleşik cephe" böyle inşa edilebilecekti; faşizme ve savaş tehlikesine karşı içeride emek güçleri birlikte hareket edecek, dışarıda da ABD-İngiltere-Fransa-Sovyetler Birliği'nden oluşan demokra-

2 Bu yazılar için bkz. Earl Browder, *Concerted Action or Isolation: Which Is the Road to Peace?*, New York, International Publishers, 1938.

3 agy, s. 62

si bloku ortak güvenlik temelinde ittifak yapacaktı. Bu birliktelikler hem faşizmi geriletecek, hem savaşı önleyecek hem de demokrasi ve barış davasına hizmet edecekti. Savaş çıkarsa da, faşist saldırganlığa karşı hep birlikte gerekirse silahla karşı konulacaktı.

Kuşkusuz bu formülasyonda Sovyetler Birliği ve ona karşı alınacak tavır stratejik önemdeydi. Onun korunması, kendi başına "demokrasi ve barış" kavramlarının içeriğini doldurmakta, özünü oluşturmaktaydı. Bu konuda Browder ve parti sadece son derecede hassas ve ilkeli değillerdi, aynı zamanda bütün ülke ve hükümetlere bu konudaki aymazlık ya da yalpalamalarında, karanlık hesaplar içine girmelerinde en sert tavrı da almakta, eleştirilerini sakınmadan dile getirmekteydiler.

Partinin tavrında ve söyleminde, "faşizme karşıtlık" ile "Sovyetler Birliği'ni savunmak" arasında bir ilkesel ya da ahlaki, stratejik/taktiksel duvarlar örülmüyor, bağlar kurulmuyor, bunlar bir bütünün organik parçaları olarak birlikte savunuluyordu. Biri ötekinin önüne geçmiyor, birinin savunulması ötekine bağlı tutulmuyordu. Pozisyon oydu ki, komünistler hem anti-faşisttiler, hem Sovyetler Birliği'ni her yönden gelebilecek kötülüklere karşı savunmaktaydılar. Bu iki değer arasında bir zıtlık ya da çatışma söz konusu değildi; her biri ayrı değer ve ilke olarak ötekinden bağımsız biçimde ele alınarak ama birlikte savunulmaktaydı. Dolayısıyla verilen izlenim oydu ki, Parti örneğin faşizme karşı müttefikleriyle ortak hareket ederken, onların Sovyetler Birliği'ne olumsuz tavırlarına da karşı çıkabilmekteydi. Ya da Sovyetler Birliği ile kurulacak iyi ilişkiler desteklenirken faşizme karşı duruştaki eksiklikler, yanlışlıklar bundan bağımsız olarak eleştirilebilecekti. Ancak Sovyetler Birliği'ne karşı girişilecek açıktan ve doğrudan bir saldırı, doğası gereği, ittifak ilişkilerinde anti-faşist iddiayı da ortadan kaldıracak ve çerçevede herhangi bir işbirliği elbette söz konusu olamayacaktı.

Asıl yaşamsal tehlike ve her yandan kuşatma altında olduğu kabul edilen Sovyetler Birliği açısındansa, anti-faşist karakter dönüşümü ya da emperyalist yönelimler söz konusu olamayacağına

göre, dış politika manevraları meşru müdafaa olarak yorumlanabilecek, elbette her iki taraftaki emperyalist hükümetlerden beklenebilecek olumsuzluklarla bir tutulmayacaktı. Bu durumda da, Parti'nin anti-faşist konumunda özsel değişiklik eşyanın doğasına aykırı olacaktı. Doğrudan silahlı karşı karşıya geliş söz konusu olmadığı sürece, ittifak ilişkilerindeki çelişki ve çatışmalar da bu zeminde, yani ilkesel ve eylemsel faşizm karşıtlığıyla birlikte, Sovyetler Birliği'ne ilişkin tavır üzerinden yürüyecekti. Hiç kuşkusuz, Parti bakımından Sovyetler Birliği'nin güvenliği her şeyin üzerindeydi. Anti-faşist mücadele bunu besleyen kaynak ve doğal uzantıydı, arada çelişki söz konusu değildi.

Ne var ki, hayat kötü sürprizler ve oldubittilerle doluydu.

B. STALİN İLE HİTLER ANLAŞIYOR

23 Ağustos 1939 günü bütün dünyaya olduğu gibi Parti merkezine de bir bomba düştü: Moskova'da Nazi Almanya'sıyla Sovyetler Birliği arasında bir saldırmazlık anlaşması yapıldığı açıklandı. Moskova'da Stalin'in de bulunduğu bir törenle iki ülke dışişleri bakanları, Molotov ile Ribbentrop anlaşmayı imzaladılar. Anlaşma on yıllık bir süreyi kapsıyordu ve taraflardan birinin çekilmemesi durumunda sonraki beş yıl için kendiliğinden uzayacaktı.

Anlaşmanın operasyonel maddeleri şöyleydi:

Birinci maddede; tarafların birbirlerine karşı –tek başına ya da başka güçlerle birlikte– şiddete başvurmayacakları, saldırgan tutum almayacakları taahhüt edilmekteydi.

İkinci maddede; taraflardan birinin, üçüncü bir güç tarafından saldırıya uğraması durumunda, ötekinin saldırıda bulunana hiçbir biçimde destek vermeyeceği hükme bağlanmıştı.

Üçüncü maddede; hükümetlerin, iki ülke çıkarlarını ilgilendiren sorunlarda bilgi alışverişinde bulunmak için sürekli diyalog içinde olacakları belirtilmekteydi.

Dördüncü maddede; imzacı devletlerin, aralarında anlaşmazlık çıkması durumunda, öteki tarafa karşı dolaylı ya da dolaysız

biçimde oluşmuş güç grupları içinde yer almayacakları beyan edilmekteydi.

Beşinci maddede; ikili ilişkilerde herhangi bir konudaki anlaşmazlık durumunda, tarafların dostane diyalog yoluyla ya da gerektiğinde uzlaştırma komisyonları aracılığıyla çözüm arayacakları sözü verilmekteydi.

Sovyetler Birliği öncülüğünde bütün komünist partilerin başını çektiği uluslararası anti-faşist mücadelenin işçi hareketi başta bütün unsurlarının, İngiltere ile Fransa gibi Hitler'le anlaşmazlık içindeki burjuva demokrasilerinin, giderek dünya kamuoyunun şaşkınlığını tahmin etmek zor olmasa gerek. Bütün bu odaklarda çok büyük bir düş kırıklığının, buna bağlı şiddetli bir olumsuz tepkinin dalga dalga yayıldığını da eklemek gerek.

Emperyalist dünyanın Hitler'le rekabet, çelişki ve çatışma içindeki blokunun, özellikle de İngiltere ile Fransa hükümetlerinin durumunu, "kendi kazdıkları kuyuya düşmek" olarak özetlemek mümkün. İngiltere'de Chamberlaine hükümeti ile Daladier'nin başbakanlığındaki Fransız hükümetinin Eylül 1938 "Münih ihaneti"yle Çekoslovakya üzerinden Hitler saldırganlığını -burjuva tarih yazımında "yatıştırma politikası" [*appeasement*] olarak tanımlanan bir yöntemle- denetimleri altında tutma ve yönlendirme stratejisi şimdi dönmüş kendilerini vurmaktaydı. Bu uğursuz blokun hedefi, Hitler'i Sovyetler Birliği'nin üzerine salmaktı. Planlarına göre Hitler, Sovyetler Birliği'ni çökertecek, komünizm global ölçekte ezilecekti. Bu boğazlaşmadan yaralı çıkacak Almanya'nın da sonradan denetim altına alınması kolaylaşacak, emperyalist yeniden paylaşım konusu kendi lehlerine gündemden düşecekti.

Kuşkusuz Sovyetler Birliği de iki emperyalist tarafın, burjuva demokrasileri ile faşist kanadın birbirini yemesinden, karşılıklı zayıflamalarından hoşnut olacaktı ama arada önemli bir fark vardı. Sovyetler Birliği faşizme karşı burjuva demokrasileriyle bir ortak savunma hattı kurmak için çaba göstermiş ama karşılık alamadığı gibi faşizme kurban verilmek istenmişti.

İngiltere ile Fransa, şimdi Sovyetler Birliği için kazdıkları kuyuya kendileri düşmüştü.

İki tarafın anlaşma manevrasıyla, Sovyetler Birliği kaçınılmaz faşist saldırıya karşı hayati önemde zaman kazanmış, hazırlık imkânı bulmuştu. Hitler ise batı cephesindeki saldırısı için doğusunu güvence altına almıştı. Açıktı ki, Sovyet politikasına yön veren saldırgan amaçlar değil, hayati savunma güdüsüydü.

Yine de ideolojik, politik, moral, her bakımdan anti-faşist hissiyatın dünya çapındaki önderi Sovyetler Birliği'nin böyle bir anlaşmaya gitmesi global çapta kamuoyunda bir öfke patlaması yaratmıştı. Anti-faşist blokun bütün bileşenleri kendilerini aldatılmış, ihanete uğramış, hoyratça reel politikanın acımasız çarklarına kurban edilmiş saymaktaydı. Evrensel demokratik kamuoyunun en güvenilir, en güçlü üyesi, önderi, sığınağı Sovyetler Birliği barbarlıkla anlaşmış, insani direnişe ihanet etmişti. Pakt haberinin yarattığı yaygın duygusal tepki böyleydi. Sadece burjuva ideologlar, sermayenin yeminli anti-komünist hizmetlileri, önlerine düşen bu kara propaganda fırsatından memnunlardı ve hemen harekete geçmişlerdi.

C. PARTİDE BÜYÜK ŞOK

Amerikan Partisi de, bütün komünist partiler gibi bu kahredici dalganın altında neredeyse nefessiz kaldı, maddi-manevi büyük bir yıkım yaşadı.

Haber Amerika'ya ulaştığında Parti merkezi şoktan kolay çıkamadı. İlk gün telefonlara dahi yanıt verilmedi, konuyla ilgili bir açıklama yapılmadı. Bu tavrı anlamak kolay. Komünistler elbette böyle bir şeyi beklemiyorlardı ve Sovyetler'den de bir bilgilendirme gelmemişti, karanlıkta bırakılmışlardı. Şimdi ne diyeceklerini bilemiyorlardı. 22 Ağustos'ta Nazi Almanya'sı Dışişleri Bakanı Ribbentrop'un Moskova'ya gideceğini *Daily Worker* haber dahi yapamamıştı.

Böyle bir olasılığa yönelik spekülasyonlara Parti hep sert tepki göstermiş, bunları kışkırtma ve iftira olarak nitelemişti.

Daily Worker Dış Haberler Editörü Harry Gannes, bu tür dedikodular üzerine yazdığı bir yazıda, "Münih ihanetinin basındaki aklayıcıları[nı], Sovyetler Birliği'nin faşistlerle yakınlaşmayı 'düşündüğü'ne dair kirli imalarda bulunmak"la suçluyordu. Gannes sekiz gün sonraki yazısında da, bu yöndeki bir raporu, "alçak bir kampanyanın iğrenç örneklerinden" diye kınamıştı.[4] Anlaşmadan sekiz ay önce New York'taki bir Parti toplantısında, Browder, Münih ihaneti sonrasında iki güvenilir güç olan Sovyetler Birliği ile ABD'nin mutlaka işbirliği yaparak faşist saldırganlığı ve savaşı önleyebileceğini söylemişti. Browder'a göre Sovyetler Birliği en güvenilir ülkeydi, çünkü onun sicilinde imzaladığı "bir anlaşmayı bozduğu ya da kabullendiği sorumluluğu çiğnediği" görülmemişti. Browder, Zinovyev, Kamenev, Buharin, Radek gibi pek çok Lenin dönemi Parti yöneticisi ile Tukaçevski gibi Kızıl Ordu subaylarının 1936-38 yargılamaları sonrasında infaz edilmelerini kastederek, "bütün casusları, yıkıcıları ve faşist güçlerin saptırıcı ajanlarını tarihin çöp sepetine süpürerek kapsamlı bir ev temizliği yapan" Sovyetler Birliği'nin, artık kimi "faşist fısıltılar yayan" odakların iddia ettiği gibi Münih anlaşması taraflarının safına savrulmasının düşünülemeyeceğini iddia etmişti. Bir konuşmasında da, evini temizlemiş Sovyetler Birliği'nin, "bazı gericilerin açıkça yaptıkları spekülasyonun [aksine] ... Hitler'le el sıkışarak Chamberlaine'i kendi oyununda yenme" politikasını uygulamayacağı garantisi vermekteydi. Browder'a göre, "sosyalizm ülkesinden nefret edenler bile buna inanamaz"dı.[5] *Daily Worker* gazetesine göreyse, "Barış Cephesi"ni bozmak için Alman hükümeti bu dedikoduları çıkartıyordu.[6]

---

4 Max Shachtman, "Behind the Stalin-Hitler Pact: What It Is and What It Isn't", *Socialist Appeal*, c. III, No. 65, Eylül 1939, s.2 ve c. III, No. 67, s. 3; https://www.marxists.org/history/etol/newspape/themilitant/socialist-appeal-1939/v3n65-sep-05-1939.pdf; https://www.marxists.org/archive/shachtma/1939/09/stalhitpact.html)

5 Earl Browder, *Fighting For Peace*, New York, International Publishers, 1939, s. 183-184'ten aktaran Max Shachtman, age., s. 3.

6 agy.

Browder bakımından, Münih'ten sonra, faşist Almanya-İtalya-Japonya mihverine karşı ABD'nin ihtiyaç duyduğu ve güvenebileceği tek büyük güç Sovyetler Birliği'ydi.[7] Anlaşmadan sadece iki ay önce, Browder konuyla ilgili spekülasyonlara karşı şöyle konuşuyordu: "Bir Rus-Alman anlaşması olasılığı en fazla Earl Browder'ın Ticaret Odası'na başkan seçilme ihtimali kadardır."[8] Bu büyük laftan iki hafta sonra *Daily Worker*, söz konusu "iftiranın hayat tarafından yalanlanacağı"nı yazmıştı. Gazete, ertesi gün, bu türden söylentileri, "tekelci yayıncılar ve emperyalist savaş kışkırtıcılarının hüsnükuruntusu" olarak nitelenmişti.[9]

Anlaşmayı haber alır almaz New York'a dönen Browder, Parti Merkezi'nde bir basın toplantısı düzenledi. Toplantı sırasında âdeti olmadığı üzere "sigara üstüne sigara içen"[10] Browder, endişe edilmemesini önerdi, anlaşmanın "barışa harikulade bir katkı" olduğunu, en doğrusunun barış isteyen demokrasilerin de Sovyet örneğine göre davranması olacağını söyledi. Mussolini İtalya'sı ile 1933 yılında imzalanmış saldırmazlık anlaşmasına atıfla, bu yaklaşımın "Sovyetler Birliği'nin çoktan belirlenmiş yerleşik politikası olduğunu" iddia etti. Anlaşmayla Polonya'ya bir zarar gelmeyeceğine inandığını belirtti, onların da "endişe duymadığı"nı söyledi. Browder anlaşmanın ayrıca Hitler'i Almanya'da zayıflatacağını, dolayısıyla ona da "barış yolunu gösterdiği"ni ekledi sözlerine. "Polonya'ya bir saldırı olursa Sovyetler Birliği yardıma koşar mı?" sorusuna ise, "Böyle bir şey olursa, gelir bana o zaman sorarsınız," diye yanıt verdi.[11] Browder, anlaşmadan Halk Cephesi'nin zarar görmeyeceğini sözlerine ekledi ve bu konuda Sovyetler tarafından önceden bilgilendirilip bilgilendirilmediği

7 Earl Browder, *Social and National Security*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1938, s. 6.

8 *Daily Worker*, 6 Temmuz 1939.

9 Maurice Isserman, *Which Side Were You On?: The American Communist Party During the Second World War*, Urbana, University of Illinois Press, 1993, s. 102.

10 agy., s. 34.

11 *New York Times*, 24 Ağustos, 1939.

sorulunca da rahatsız oldu ve "Benim de sizin kadar bilgim var," deyip toplantıyı alelacele bitirdi.[12]

Parti'deki durumu içeriden biri, üst kademe yöneticilerden John Gates şöyle anlatacaktı anılarında:

> 23 Ağustos 1939'da Sovyetler Birliği ve Almanya'nın saldırmazlık anlaşması imzaladığı haberi, en başta komünist hareket üzerine bir yıldırım gibi düştü. Liderler ve sıradan üyeler tam bir şaşkınlık içine yuvarlandı. İmkânsız gerçekleşmişti. ... Birkaç gün boyunca Moskova'dan hiçbir açıklama gelmedi ve biz Amerikan komünistleri ıstırap içinde kendi başımıza kaldık...[13]

12 James G. Ryan, *Earl Browder: The Failure of American Communism*, Tuscaloosa, University of Alabama Press, 1997, s. 160.

13 John Gates, *The Story of an American Communist*, New York, Thomas Nelson & Sons, s. 74.

III

Polonya'nın İşgali ve İkinci Paylaşım Savaşı'nın İlk Evresi

Paktın imzalanmasından bir hafta sonra, 1 Eylül günü artık Doğu cephesini güvence altına almış olan Hitler, İngiltere ile Fransa'nın müttefiki Polonya'ya saldırdı. 3 Eylül'de İngiltere, hemen ardından da Fransa Almanya'ya savaş ilan etti. İki emperyalist blok, faşizm ile burjuva demokrasileri arasındaki, 27 milyonu Sovyetler Birliği'nden, 60 milyondan fazla insanın öleceği İkinci Paylaşım Savaşı başlamıştı.

Savaş dışında kalan, Stalin'in deyimiyle burjuva demokrasileri adına "kestaneleri ateşten çekme"yi reddeden Sovyetler Birliği de, içerideki hazırlık seferberliğiyle birlikte, ileride olası bir Nazi saldırısına karşı savunma sınırlarını olabildiğince ileriye çekme stratejisi gerekçesiyle, 17 Eylül'de Doğu Polonya'yı işgale başladı. Bu işgale gerekçe şöyle formüle edilmişti: "[Alman işgalinden sonra] artık Polonya diye bir ülke/devlet yoktu." Sovyetler Birliği, eskiden Rusya'ya ait olan ve şimdi "sahipsiz kalmış" toprakları işgal ediyor ve oradaki halkları da "özgürleştiriyor"du.

Sırada Baltıklar'daki Rus Çarlığı toprakları vardı. Eylül-ekim içinde, Nazi Almanya'sıyla yapılan anlaşmanın yaktığı yeşil ışık üzerine Litvanya, Estonya ve Letonya ile yardım anlaşmaları imzalandı ve bu ülkelerin topraklarında Sovyet askerî üsleri kurulmaya başlandı.

Şimdi kendini daha rahat hisseden Sovyetler Birliği dur durak bilmiyordu. Aynı günlerde Sovyet hükümeti Leningrad'ı daha ko-

lay savunabilmek gerekçesiyle Finlandiya'dan Karelia bölgesi ile Buz Denizi kıyısında toprak talebinde bulundu. Bu taleplerin reddi üzerine de, 30 Kasım'da Kızıl Ordu bu sefer Finlandiya topraklarına girdi.

Nihayet, Paris'in düştüğü gün başlatılan yeni hamleyle üç Baltık ülkesi üç gün içinde işgal edildi. İki ay kadar sonra Estonya, Litvanya, Letonya Sovyetler Birliği'ne katılma kararı aldılar ve başvurularının Sovyetler'ce kabulü üzerine de SSCB'nin yeni cumhuriyetleri oldular.

Dönemin Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, anlaşmayla birlikte Sovyetler Birliği'nin stratejik bakışını yıllar sonra şöyle anlatacaktı:

> Dışişleri Bakanı olarak görevimin vatanımızın sınırlarını olabildiğince genişletmek olduğunu düşünüyordum. Stalin'le birlikte, göründüğü kadarıyla bayağı başarılı olduk.
>
> 1939'da Ribbentrop'la birlikte Baltık ülkeleri, Batı Ukrayna, Batı Belarus (Beyaz Rusya) ve Besarabya sorunlarını hallettik. Almanlar Litvanya, Letonya, Estonya ve Besarabya'nın bize bağlanmasına sıcak bakmıyorlardı. Bir yıl sonra, 1940'ta, Berlin'e gittim. Hitler bana sordu: "Peki, diyelim, Ukrayna ile Belarus'u birbirine bağladınız, Moldavya'yı da; bunun bir açıklaması olabilir ama Baltık ülkelerini tüm dünyaya nasıl açıklayacaksınız?"
>
> "Biz açıklarız," diye cevap verdim ona...
>
> Bu ülkelerin burjuva yöneticileri müzakereler için Moskova'ya geldiler ama SSCB'ye bağlanma anlaşmasını imzalamayı reddettiler. Ne yapmalıydık? Size itiraf etmeliyim ki çok sert bir yol izledik. Letonya Dışişleri Bakanı 1939'da gelmişti. 'Bağlanma anlaşmasını imzalamadan ülkenize gidemezsiniz,' dedim.
>
> Estonya'nın ise Savaş Bakanı gelmişti; adını unuttum, çok tanınmış bir adam. Ona da aynı şeyi söyledik. Bu kadar uç bir noktaya gelmek zorundaydık. Benim fikrime göre de işin içinden iyi çıktık. ...
>
> Bizim Çekistlere emir verdim, imzalamadan onları bırakmasınlar diye.
>
> 1939'da eğer Almanların önüne çıkmasaydık Polonya'nın tamamını işgal edip bizim sınırlarımıza kadar sokulacaklardı. ...

> Polonya'yı savunamazdık çünkü bizimle işbirliğini kabul etmemişlerdi. Polonya istemediğine ve savaş burnumuzun dibine kadar geldiğine göre Polonya'nın bize göre kesin olarak Sovyetler Birliği'ne ait olduğunu düşündüğümüz kısmının verilmesini istedik.
>
> Leningrad'ı da korumak gerekiyordu. Finlandiyalılarla, Baltıklarla olduğu gibi aynı dili konuşmuyorduk. Onlardan sadece Leningrad'a komşu olan kısmı bırakmalarını istiyorduk. ... Çok inatçı davranıyorlardı. ...
>
> Finlandiya için ne kadar merhametliydik! Onları ilhak etmemekle akıllılık ettik. Bizim için daimi bir yara olurdu. Bu yara da Sovyetler'i eleştirmek için bir bahane oluşturacaktı.[1]

Ortaya çıkan tablo elbette iç açıcı değildi: Görüntüde, "iki totaliter ideolojinin iki diktatörü anlaşmış, küçük ülkeleri aralarında bölüşerek yutmaya başlamışlardı." Hitler "yıldırım harbi"yle, Sovyetler Birliği de görece küçük "cerrahi müdahaleler"le yol almaktaydı. Bu düşüncenin emperyalist burjuva demokrasilerinin muazzam propaganda makinesiyle yeryüzünün her köşesine büyük tsunami etkisiyle dalga dalga yayıldığını, yıkıcı etkilerini geniş toplumsal kesimler üzerinde hemen göstermeye başladığını söylemek abartı olmaz.

A. POLONYA SORUNU

Parti bakımından bütün bu gelişmelere uyum sürecinde ilk kriz Polonya konusunda ortaya çıktı.

Polonya konusunda Parti'nin savaş öncesi tavrı netti. Buna göre, "şayet Almanya Polonya'ya karşı saldırıda bulunursa, Sovyetler Birliği onunla anlaşmasını reddeder" di.[2] Almanya'nın Polonya'ya saldırdığı 1 Eylül'de *Daily Worker*, Sovyetler Birliği'nin Polonya'ya silah satacağı ve istenirse askerî yardımda bulunacağı tahmininde

1 Feliks Çuyev, *Molotov Anlatıyor: Stalin'in sağ koluyla yapılan 140 görüşme*, çev. Suna Kabasakal, İstanbul, Yordam Kitap, 2007, s. 19-21.

2 *Young Communist Review*'dan aktaran Issermen, Which Side..., age., s. 33.

bulunuyordu.[3] Browder aynı gün Polonya'nın işgalini, "emperyalist saldırganlığın barbar bir eylemi" olarak nitelendiriyordu. Şöyle diyordu Browder: "Şanlı ulusal kurtuluş mücadele geleneğiyle Polonya halkı ülkelerinin ulusal bağımsızlığını korumaya kararlı olduğunu açıkça ifade etmiştir. Polonya halkı, Sovyetler Birliği'ne güvendiğini de, onun işbirliğini ve bütün dünyadaki barış ve demokrasi güçlerinin yardım ve desteğini istediğini de göstermiştir." Browder, "Polonya'nın ulusal bağımsızlığı ve özgürlüğünün korunup güvence altına alınması için" Amerikan hükümetinin Sovyetler Birliği ile "etkin işbirliği" yapmasını istiyordu.[4] 4 Eylül'de Parti Merkez Komitesi, "Polonya halkına ve Polonya'nın ulusal bağımsızlığını savunmaya yardım edenlere tam moral, diplomatik ve ekonomik yardım"ların yapılmasını savunuyordu.[5] 11 Eylül'de bile *Daily Worker* hâlâ Polonya'dan "kahraman" diye bahsediyordu, savaştan kaçan Polonyalı kadın ve çocukların resimlerini basıyor, ABD'nin tarafsızlığını eleştiriyordu.[6]

Ne var ki, hava kısa süre içinde değişmeye başladı. 13 Eylül'de Browder, *Daily Worker*'a Polonya hükümetinin faşist olduğunu söyledi. 15 Eylül'de gazete, Polonya hükümetini halkları ezmekle suçlayan bir *Pravda* yazısına sayfalarında yer verdi. Üç gün sonra, yani Kızıl Ordu'nun Polonya'ya girmesinin ertesi günü, gazetede Polonya hükümeti "faşist" olarak nitelendirildi ve Kızıl Ordu'nun kurtarıcı olarak Polonya'ya girdiği yazıldı.[7] Polonya faşist hükümetiyle, zorla el koyduğu topraklarla, baskı altında tuttuğu halklarla ve Nazi işbirlikçiliğiyle lanetleniyor, Alman işgalinden sonra da zaten tarih sahnesinden silinmiş sayılıyordu.

---

3 agy.

4 1 Eylül Konuşması, Parti Genişletilmiş Ulusal Komite Toplantısı, Earl Browder, *Unity For Peace and Democracy*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1939, s. 16-18.

5 Fraser M. Ottanelli, *The Communist Party of he United States: From the Depression to World War II*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1991, s. 185.

6 Ryan, age., s. 161.

7 Irving Howe, Lewis Coser, *The American Communist Party: A Critical History*, 1919-1957, Boston, Beacon Press, 1957, s. 388.

İlk dönüş başlamıştı.

Hitler saldırısı ve savaşla birlikte Doğu Avrupa'da ortaya çıkmaya başlayan Sovyet askerî hareketliliği, "Stalin-Hitler ortaklığı" algısıyla Parti'yi çıkmaza sürüklüyor, yöneticiler üzerindeki kıskaçtan çıkış baskısını arttırıyordu. Sıkışmışlık, çıkışsızlık ve kara propagandanın ezici etkileriyle dengeli davranmanın olanaksızlığı ortaya çıkmaya başlıyordu. Böylesi keskin virajlarda orta yolda kalmak mümkün olamıyordu.

Pişkince, "Polonya diye bir ülke artık yoktu ki!" demekle iş bitmiyordu.

Bu arada önce Paris'te, sonra da Londra'da konumlanan sürgündeki Polonya Hükümeti yeni bir anti-Sovyet odak olarak Polonya direnişini temsil edecekti müttefik saflarda.

B. UYUM ARAYIŞI VE ŞOKU YÖNETME ÇABALARI

Bütün bu kargaşa içinde Parti için içgüdüsel tepki olarak basılacak zemin, tutunacak çıpa, her şeyi belirleyecek ölçüt, sığınılacak değer ve meşruiyet temeli, "Sovyetler Birliği'nin savunulması" oldu. Savaşın patlak vermesinden hemen iki gün sonra, 5 Eylül'de *Daily Worker* şöyle yazarak kapıyı açmış ve yeni Parti tavrının ilk ipucunu vermişti: "Dünyada, düşman kapitalist güçler tarafından kuşatılmış bir sosyalist devlet olduğu sürece, bu sosyalist devletin en önemli ilk görevinin, yıkımına yönelik her tür adımı eldeki bütün imkânlarla engellemek olduğunu belirtiyoruz."[8]

Yönetimin, özellikle de Browder'ın ilk kaygısı, Halk Cephesi siyasetinin temelini oluşturan anti-faşist tutumla yeni durumu bağdaştıracak bir söylem tutturarak durumu idare etmenin yollarını bulmaktı. Sorun, Sovyetler Birliği'nin Batı emperyalistlerince bu tür bir manevraya mecbur bırakıldığı düşüncesini, İngiliz ve Fransız hükümetlerinin aymaz tutumu, Münih anlaşması ve Hitler'i Sovyetler Birliği üzerine sürme projesinin eleştirisi üzerinden ve anti-faşist, anti-Hitler söylemini sürdürerek topluma anlat-

8 Aktaran Isserman, *Which Side...*, age., s. 35.

maktı. Parti, Amerika'nın savaşa girmemesi ve tarafsız kalması için bastıracak, Roosevelt'le ilişkiyi de bu kanalı açık tutacak biçimde fazla bozmadan ılımlı tavırlarla sürdürecekti. Nazi Almanya'sıyla anlaşmanın aslında Hitler'i zayıflatacağı iddiası ve bu durumda Sovyetler Birliği ile ortak bir savaş karşıtı hatta buluşulmasının ABD için en iyi çözüm olacağı düşüncesine Roosevelt'in kazanılması umuluyordu. Önemli olan, Roosevelt'in savaş yanlısı tekelci burjuvaziye karşı Halk Cephesi'ne dayanarak direnebilmesiydi. Browder bakımından yeni durumda alınacak en doğru tavır bu çizgiyi sürdürmekti.

Parti politikası, anlaşmanın sorumluluğunu Münih'te Hitler'e cesaret veren ve Sovyetler Birliği ile ortak savunmaya yanaşmayan İngiltere ile Fransa'nın üzerine yıkmak temeli üzerine bina edilmeye başlandı. İlk yayınlarda, "Sovyetler Birliği'nin, Hitler'i kendi üzerine sürmeye çalışan emperyalist güçlere karşı bu anlaşmayı imzalamaya mecbur kaldığı" tezi vurgulanmaktaydı. *Daily Worker*'da bu Sovyet manevrasının, "Münih ihanetine kahredici bir darbe" olduğu yazılıyordu. Gazeteye göre, aslında anlaşmayla Hitler'in önü kesilmiş, dünya bir savaştan kurtarılmıştı. Hatta Almanya anlaşmaya mecbur edilip "Nazi savaş amaçları [böylece] sınırlandırılınca ... dünya barışı için imkânlar da arttırılmıştı".[9]

Nitekim 1 Eylül'de Parti'nin Chicago Stadyumundaki 20. kuruluş yıldönümü kutlamasında yaptığı konuşmada Browder, anlaşmayı savunmayı, konuşmalarından çok uzun alıntılarla Sovyet Dışişleri Bakanı olarak metni imzalayan Molotov'a havale ediyor, bütün sorumluluğu Chamberlain-Daladier ikilisine yüklüyor ama dikkatli biçimde Roosevelt'i de olumlamayı ihmal etmiyordu. "Amerikalıların büyük çoğunluğunun Başkan'ın günün çatışmalarına yol açan anlaşmazlıklara taraf olamayacağına ilişkin açıklamasıyla mutabık olduğu"nu belirtiyor, Başkan'a desteğini dile getiriyordu. Browder anlaşmanın "barış için kararlı bir hamlenin tek yolu" olduğunu da iddia ediyordu. Ona göre ABD de ileride

9 Ottanelli, s. 183.

böyle kararlar karşısında kalabilecekti ve dolayısıyla bu örnekten öğrenme yolunu seçmeliydi. Her şeyden önce, "dünyanın en büyük burjuva demokratik gücü olarak ABD'nin ... emperyalist rekabetlerde taraf tutmaması, barış ve Polonya'nın ulusal bağımsızlığı için Sovyetler Birliği ile birlikte ortak müdahale"de bulunması gerekmekteydi. Aslında anlaşma ABD'nin "pozisyonunu çok iyileştirmişti." Roosevelt başkanlığındaki Amerika da, Sovyetler Birliği gibi "barışsever" bir ülkeydi.

Ertesi gün Genişletilmiş Ulusal Komite toplantısında yaptığı konuşmada Browder, 1940 seçimlerinde Roosevelt'in üçüncü kez seçilmesi gerektiğini söylüyor, "işçi sınıfının bütün kesimlerini kucaklayan ve birleştiren" Roosevelt yanlısı harekete dikkat çekiyordu. Browder'a göre, Roosevelt'e destek verilmezse, 1940'taki seçimlerde Amerika "dünyanın gerici savaşçı faşist kampına sokulacak"tı. Browder açık biçimde "Roosevelt'in dış politikasının Amerikan komünistleri tarafından savunulduğu"nu ilan ediyordu.[10]

Ne var ki, üç gelişme Browder'ın izlemeye çalıştığı dengeli çizgiyi derinden sarstı ve sonunda çökertti.

Bu gelişmelerin birincisi, Polonya'nın işgali ve büyük savaşın başlamasıydı.

İkinci olarak, Parti'de de durum karışmaya başlamış ve Foster-Bittelman muhalefeti yeni durum üzerine strateji değişikliğine gidilmesinin yolunu açmak için çalışmaya girişmişti.

Üçüncü ve elbette çok daha önemli olansa, Moskova'dan gelen talimatlardı.

C. PARTİ İÇİNDE DE İŞLER KARIŞIYOR: FOSTER-BITTELMAN MUHALEFETİ

Browder giderek çubuğu yeni yöne doğru daha fazla bükmeye başladı. Savaşın emperyalist karakterine ilişkin tavrını açıyor, buna karşılık içeride Roosevelt etrafındaki ittifaktan da fazla uzaklaşmamaya çabalıyordu.

10 Earl Browder, *Unity for Peace and Democracy*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1939, s. 5, 10, 20, 21, 23, 40-41, 48, 52.

12 Eylül'de Browder savaşı, "iki tarafın da eşit biçimde sorumlu olduğu bir emperyalist savaş" olarak değerlendirdi.[11] Ayın 13'ünde *Daily Worker*'daki röportajında, savaştan "iki tarafın yöneticilerinin sorumlu olduğunu; faşizmin yıkılması için çıkmadığını, dünya üzerindeki emperyalist hâkimiyeti genişletmek ve sürdürmek için yapıldığı"nı iddia etti. Bu savaşın, "taraf ülke kitlelerine ölüm ve yıkım dışında, daha fazla acı ve yük dışında verebileceği bir şey yok"tu.[12]

Ne var ki bu tutum Parti'de herkesi tatmin etmiyor, yetersiz bulunuyordu. Muhalefetin ilk ciddi girişimi eylül ortasında gündeme geldi.

Yeni durumda alınacak tavrı görüşmek üzere parti ileri gelenlerinin de katıldığı iki günlük Politik Komite toplantısı 14 Eylül'de New York'ta başladı. Bu toplantıda Bittelman, Lenin'in Birinci Paylaşım Savaşı'nı iç savaşa dönüştürme çağrısına atıfta bulunarak, savaşın sıradan bir emperyalist savaştan Sovyetler Birliği'ne karşı "emperyalist karşıdevrimci sınıf savaşı"na dönüşebileceği uyarısıyla, "devrim ve sosyalizm" şiarına geri dönüşü ve demokratik cephe taktiklerinden vazgeçilmesini önerdi. Bittelman, Roosevelt'in "Tarafsızlık Yasası"nı değiştirme talebini İngiltere ile Fransa emperyalizmine yardımın işareti olarak yorumladı ve Browder'ın buna desteğini eleştirdi. Bittelman, ayrıca *Daily Worker* gazetesinin isminin altındaki "İş, Güvenlik, Demokrasi ve Barış" sözcüklerinden "Barış"ın yerine "Sosyalizm"in konulmasını önerdi. Foster da hemen Bittelman'dan yana tavır aldı.

Bu, solculuk heyecanının depreşmesiyle uçuşa geçmek miydi, bulanık suda avlanma fırsatçılığının ucuzluğu muydu, Sovyetçiliğin, Stalin yardakçılığının gözünü çıkarmak mıydı bilinmez ama sol keskinlik, diyalektik vergisi cambazlıkla bu sefer de böyle işlemekteydi. Kim bilir belki de kulağı kesik ikili Moskova'dan iyi koku almışlardı. Her ne ise, Parti'de durum karışıyordu.

11 Howe, *Coser*, s. 388.

12 Ottanelli, s. 186.

Buna karşılık Browder ekibinden Eugene Dennis ve Gil Green, Nazi Almanya'sıyla İngiltere ve Fransa'nın aynı kefeye konulmasının yanlışlığına dikkat çektiler. Dennis'e göre, her iki taraf da emperyalist olabilirdi ama "faşist bir rejimin bir burjuva demokrasisinden farklı olmadığını" iddia etmek "aptallık"tı. Green ise Lenin analojisinin yanlış olduğunu belirtti, "şimdi acil sorun İngiltere'de sosyal devrim değil, demokrasi için mücadele etmektir," dedi. Bu konuda Browder da, Lenin'in devrime kadar sosyalist değil demokratik talepleri dillendirdiğini belirterek, "Şayet bu o zaman doğru idiyse ... bugünün Avrupa'sında bin kez daha doğrudur," dedi. Browder bugün ABD için de sosyalizm talebini gerçekçi bulmadığını söyledi.

Toplantıda Roosevelt'in "Tarafsızlık Yasası"na ilişkin tutumu da tartışma konusu oldu. ABD'deki yaygın sol-liberal savaş karşıtlığı ile özellikle muhafazakâr kesimlerde güçlü infiratçı (izolasyonist) geleneğin etkileriyle Kongre 1935 yılında ilk "Tarafsızlık Yasası"nı kabul etmişti. Buna göre, ABD'nin savaşan ülkelere "silah, mühimmat ve savaş araçları" ihraç etmesi yasaklanıyordu. Bu "tarafsızlık", halkın büyük bölümünün ve Roosevelt'in kendisinin İngiltere-Fransa eksenine olan sempati ya da yakınlığını yansıtmamaktaydı elbette. 29 Şubat 1936'da yasanın kapsamı, savaşan ülkelere "borç verme" de yasaklanarak genişletilmiş ve geçerlilik süresi Mayıs 1937'ye uzatılmıştı. İspanyol İç Savaşı'nın da tetiklediği yeni kaygılar eşliğinde Kongre 1937'de Tarafsızlık Yasası'nda tekrar değişiklik yapmıştı. Buna göre, Amerikan gemilerinin savaşan taraflara ait silah ve mühimmat taşıması yasak kapsamına alınmış; silah ambargosunun kapsamı genişletilmiş; Başkan'a savaşan taraflarının gemilerinin Amerikan karasularına girişlerini yasaklama yetkisi verilmiş ve iç savaşlar da yasa kapsamına alınmıştı.

Buna karşılık Roosevelt'in talebiyle, Başkan'a, savaş içindeki ülkelere, parası hemen peşin ödenmek ve yabancı ülke bayrağı taşıyan gemilerce ulaştırılmak üzere, petrol dahil silah ve savaş aracı sayılmayan hammadde ve mal satma yetkisi tanındı. Sadece iki yıllığına tanınan bu yetkinin esas olarak İngiltere-Fransa kanadına yarayacağı belliydi. Böylelikle Birinci Paylaşım Savaşı'nda olduğu

gibi, ABD'nin emperyalist rakiplerinin savaşın yıkımıyla birlikte ekonomik olarak da zayıflamalarının, döviz harcamaları sonunda Amerika'ya bağımlı olmalarının yolu açılmış oluyordu. Bu süreç, Batı'nın sömürge imparatorluklarının yerlerini ve emperyalist ganimetlerinin arslan payını kapitalist dünyanın yeni hegemonu ABD'ye terk etmeleriyle sonuçlanacaktı.

İngiltere ile Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesinin ardından Roosevelt'in bastırmasıyla silah ambargosuna ilişkin hükümlerin kaldırılmasını ve peşin ödemeli satışların bütün ülkelere açık hale getirilmesini öngören yeni değişiklik önerileri gündeme geldi. Bittelman bu konuda da Roosevelt'le ilişkileri gerginleştirmek riskini göze alan kesin bir karşıtlık önerdi. Ayrıca yasanın ilgası olasılığı da tartışıldı. Foster bunun Fransa ile İngiltere'ye yardımı mümkün kılmak için yapılan bir hamle olacağını belirtti. Browder ise, Hitler'le ittifaka kılıf aranıyor izleniminin verilmemesi gerektiğini söyledi ve Parti'nin şimdi yasa aleyhine tavır almasının bu izlenimi güçlendireceğini anlattı.

Bittelman'ın bu "Üçüncü Periyot"a dönüş anlamına gelecek tavrına sadece Foster değil, Browder'a yakın isimler, Eugene Dennis, Gil Green, Roy Hudson gibi üyeler de belirli ölçülerde katıldılar. Foster ile Dennis, "Tarafsızlık Yasası"nın değiştirilmesine kesinlikle karşı çıkılmasını savundular, Roosevelt başta olmak üzere liberal-ilerici müttefiklerden kopuşu getirecek bir pozisyonu desteklediler. Foster, "barış" sözcüğünün slogan listesinde yer alabileceğini ama sosyalizm çağrısına da yer verilmesini istedi. Hitler'e yakınlaşmanın yolu Roosevelt'e uzak durmaktan ve ilginç biçimde "iç savaş, devrim ve sosyalizm" hattına dönmekten geçiyordu. Bu da diyalektik düşünme vergisi bir yetenek olmalıydı.

Browder, böyle tecrit getirecek maceracı bir tavrı doğru bulmadığını ifade etti, "sosyalizm" sloganına dönüş teklifini "stratejide temel bir hata" olarak niteledi, yerine "Sovyetler Birliği'nin savunulması" şiarını önerdi; keskin dönüşlerden kaçınılmasını, demokratik reform ve gündelik taleplerin savunulmasında ısrarcı olunmasını istedi. Browder, "Tarafsızlık Yasası" konusunda sessiz kal-

manın Parti'yi kitleler nezdine yıpratıp yalnızlaştıracağını belirtti ve Troçkistler, Cumhuriyetçiler, izolasyon yanlıları gibi unsurlarla aynı safta New Deal karşısında yer almanın yanlış olacağını anlattı. Bittelman buna karşı seçeneğin ünlü bankacı ve finans-kapitalin sembolü J. P. Morgan ile ittifak olduğunu iddia ederek sert bir yanıt verdi Browder'a.

Sonunda bütün bu konularda bir anlayış birliğine ulaşmak üzere Browder, Foster, Stachel, Green, Dennis ve Bittelman'dan oluşan bir komisyon kurulmasına karar verildi. Ayrıca bazı konularda uzlaşma da sağlandı. Bittelman, New Deal ve Roosevelt'e verilen desteğin geri çekilmesinde ısrar etti ama "sosyalizm" sloganının gündelik talepleri dile getiren sloganlardan ayrı tutulmasını, yerine "barış"ın konulmasını kabul etti. Browder da "Tarafsızlık Yasası" konusunda geri adım attı, bu konuda Parti'nin herhangi bir tavır almaması üzerinde uzlaşıldı ama Browder, New Deal'e ve ittifak zeminine karşı bir konumlanışa, "kabul etmeye hazır olmadığı"nı belirterek karşı çıktı.

Üzerlerinde ortak bir noktaya ulaşılamayan "sosyalizm" ve "Tarafsızlık Yasası" konularını incelemek üzere Browder, Bittelman ve Dennis'ten oluşan bir komisyonun açıklama hazırlamasına karar verildi. Bu arada, yasa konusunda Parti'nin yeni Kongre toplanıncaya kadar kesin tavır almaması konusunda uzlaşıldı.

19 Eylül'de "Amerika Emperyalist Savaş Dışında Kalsın" başlığıyla Parti deklarasyonu *Daily Worker*'da yayımlandı: "Avrupa'da patlak veren savaş, İkinci Emperyalist Savaştır. Bütün taraf ülkelerin yönetici kapitalist ve toprak sahibi sınıfları savaştan eşit biçimde sorumludurlar (suçludurlar). Dolayısıyla, bu savaş işçiler tarafından desteklenemez. Bu, faşizme karşı bir savaş değildir, küçük ülkeleri saldırgandan koruma savaşı değildir, işçilerin destekleyebileceği ya da desteklemesi gereken bir savaş değildir. Rakip emperyalistler arasında dünyaya hâkim olma savaşıdır. İşçiler bu savaşa karşı durmalıdırlar." Bildiriye göre, "rakip emperyalistler arasında dünya hâkimiyeti için" patlak veren "emperyalist savaş", "daha önceki demokratik ve faşist kamplar ayrımını" anlamsız ve

geçersiz kılmıştı: "Bugün demokratik kamp her şeyden önce emperyalist savaşa karşı çıkanlardan oluşmaktadır."[13]

Ne var ki, Parti politikası bu kadarla da kalmayan bir rotaya yönelmekte, çelişkilerle örülmüş bir araziye girmekteydi.

Browder işi keskin bir dönüşe getirmek istemiyordu. Genel Sekreter bir süre daha Roosevelt yanlısı tutumda ısrar etmeyi deneyecek, Nazi mallarının boykotunu savunacak, anti-faşist koalisyondan yana tavrını koruyacaktı.

Browder'ın durumu dengeleme çabasının tümüyle son bulması, Moskova'dan bir müdahaleyi gerektirecekti. Dimitrov, Parti Genel Sekreterini özellikle ikinci mesajıyla "rayına oturtacak"tı.

D. MOSKOVA'DAN TALİMATLAR

Nazi Almanya'sıyla anlaşma ve savaş sonrasında ortaya çıkan yeni durumu yönetmek ve uluslararası harekete yön vermek için Moskova da hazırlığını yapmıştı elbette.

Dimitrov'un anılarına göre, 7 Eylül'de Kremlin'de Molotov ile Jdanov'un da katıldığı bir toplantıda Stalin, savaşı bir emperyalist paylaşım savaşı olarak nitelendirdi. Başta İngiltere, en zengin kapitalist ülkelerin durumunu Almanya aracılığıyla sarsmak doğru bir politikaydı. Stalin'e göre, Sovyetler Birliği ile Almanya arasındaki saldırmazlık paktı "bir bakıma" Almanya'nın işine yaramaktaydı ve "bir ülkeyi diğerine karşı destekleyerek, birbirlerini parçalamaları yönünde manevra" yapılabilirdi. "Diğer ülkeyi kışkırtmak"sa, bir "diğer yöntem"di.

Muhalefetteki komünist partilere gelince, onlar "kendi hükümetlerine ve savaşa karşı kesin tutum almalı"ydılar. Stalin'e göre, "Savaş'tan önce, faşizm ile demokratik rejimi karşı karşıya getirmek tamamen doğruydu. Bu emperyalist devletler arasındaki savaş sırasında artık doğru değil"di. "Kapitalist devletleri faşist ve de-

13 "Political Committee Minutes", Philip Jaffee Papers, Emory University, Box. 35, Folder 5'den aktaran Ottanelli, s. 187-189; Harvey Klehr, *The Heyday of American Communism: The Depresion Decade*, New York, Basic Books, 1984, age., s. 391-395, Isserman, *Which Side...*, age., s. 41-43.

mokratik devletler diye ayırmak, önceki anlamını kaybetti. ... Dün ileri sürülen Tek Halk Cephesi, kapitalist rejimde esirlerin durumunu hafifletmek içindi. Emperyal[ist] savaş koşullarında esaretin ortadan kaldırılması sorunu söz konusu"ydu.

Stalin'in kararı kesindi: "Bugün de dünkü konumlarda durmak (Tek Halk Cephesi, ulusun birliği) burjuvazinin konumlarına sürüklenmek anlamına gelir. Bu slogan gündemden indiriliyor." Stalin'e göre, Polonya'nın ortadan kaldırılması da sadece "burjuva faşist devlet sayısının azalması anlamına gelecek"ti.[14]

Sonuçta Stalin'in önerisiyle komünist partiler için bir talimat hazırlandı:

> Bugünkü savaş emperyalist, haksız bir savaştır ve savaşa katılan bütün devletlerin burjuvazileri aynı ölçüde suçludur. Hiçbir ülkede işçi sınıfı, hele hele komünist partisi savaşı desteklememeli. Chamberlain'in ve sosyal demokrasi yöneticilerinin iddia ettiklerinin tersine, burjuvazi savaşı faşizme karşı yürütmüyor. Savaş, kapitalist devletlerin iki grubu arasında dünya egemenliği için yürütülüyor. Sovyetler Birliği'nin yardımını geri çeviren ve başka ulusları ezen faşist Polonya'yı, uluslararası işçi sınıfı hiçbir şekilde savunmamalı.
>
> Komünist partiler Münih taraftarlarına karşı savaş verirken Sovyetler Birliği'nin katılımıyla gerçek bir antifaşist cephe istiyorlardı, ama İngiliz ve Fransız burjuvazisi, soygun savaşını sürdürmek için Sovyetler Birliği'ni reddetti.
>
> Savaş, durumu kökten değiştirdi. Kapitalist devletlerin faşist ve demokratik ülkelere ayrılması, artık önde gelen önemini yitirdi. Buna uygun olarak taktiğin de değişmesi gerekir. Savaşın bu aşamasında, savaşa katılan ülkelerde komünist partilerin taktiği; savaşa karşı çıkmak, onun emperyalist niteliğini açığa vurmaktır. Komünistlerin temsil edildikleri yerlerde milletvekilleri askerî kredilere karşı oy kullanmalı, yığınlara savaşın yeni yük ve yıkımdan başka bir şey getirmeyeceğini anlatmalıdır. Taraf-

14 Georgi Dimitrov, *Günlük 2*, 1 Eylül 1939-5 Mayıs 1945, çev. Rüstem Aziz, TÜSTAV, İstanbul, Belge, 2004, s. 5-6.

sız ülkelerde, kendi devletlerinin tarafsızlığından yana çıkarken, Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin Japonya ve Çin konusunda yaptığı gibi, diğer ülkelerde savaşı kâr amacıyla destekleyen hükümetlerin içyüzü açığa vurulmalıdır. Nerede olursa olsun, komünist partiler sosyal demokrasinin ihanet politikasına karşı atağa kalkmalıdır.

Bu konuma karşı tutum alan komünist partiler, özellikle Fransa, İngiltere, Belçika ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki komünist partiler, politik doğrultularını hemen düzeltmelidirler.[15]

Browder'a durumu dengeleme çabalarını durdurma ve sürdürmeye çalıştığı hattı değiştirmesi talimatı Moskova'dan Dimitrov aracılığıyla ulaştırıldı.[16] Dimitrov'un kodlu radyo mesajlarıyla aktardığı talimatların ilki eylül başında gelmişti ama henüz Parti'de kimse bundan haberdar değildi. Browder bilgiyi kendine saklamıştı.

Dimitrov'dan gelen kodlu mesajların Browder tarafından el yazısıyla çözülmüş metinleri geniş biçimde şöyle özetlenebilir:

- Birinci mesaj (Eylülün ikinci yarısı, 1939)

1. Savaş kapitalist dünyayı büyük bir krize doğru savurmaktadır. Şimdi sorun faşizm değil, doğrudan bütün kapitalist sistemin bekası sorunudur. Faşizm şimdi ikincildir. Temel görev, kapitalizme, burjuva diktatörlüğüne karşı savaşmaktır.
2. Savaşın bütün tarafları birbirlerinin benzeridir, faşist karakterlidir. ABD de farklı değildir. Tarafsız kalsa bile ona egemen finans kapital kendi geleceğini de düşünerek gericilik yolunda yürüyecektir.
3. Kapitalizmin temelleri sarsılırken Halk Cephesi, demokratik blok gibi eski sloganlara bağlı kalamayız. Sosyal demokrat liderler de hızla gericiliğe kayacaktır. Temel görevler, işçi sınıfının birleşik militan eylemliliğini ve gericiliğe ve sömürüye karşı çiftçilerle ittifakı sağlamaktır. Bütün temel konularda bağımsız tavır alarak Roosevelt'in peşinden gitmeyi bırakmak gerek. Savaşa girilmesi-

15 agy., s. 6-7

16 Philip J. Jaffe, *The Rise and Fall of American Communism*, New York, Horizon Press, 1957, s. 44-47.

ne karşıyız ama bu Amerikan burjuvazisinin "tarafsız" olduğunu göstermez, kendi emperyalist emelleri doğrultusunda savaşan tarafların güçten düşmesini ve böylece kendi konumunu güçlendirmeyi düşünmektedir. Sendikalardan atılmamaya çalışılmalı. Yeni taktik hattın unsurları: a) Emperyalist savaş, adaletsiz, iki taraf da gerici. Faşizme karşı demokrasi savaşı değil. İlk saldıranın kim olması önemli değil. Asıl mesele, savaşın emperyalist amaçlar için yapılıyor olması. b) Savaş, kapitalist sistemin belkemiğini temsil eden İngiltere, Fransa, ABD gibi zengin devletlerle paylaşım dışında bırakılmış ve yeniden paylaşım mücadelesiyle sistemin krizini derinleştiren Almanya, İtalya, Japonya arasındaki mücadelenin bir devamıdır. c) İngiliz ve Fransız burjuvazileri "anti-faşizm" maskesini, Almanlar ise, adil olmayan Versay antlaşmasının kalıntılarını ortadan kaldırma hikâyesini kullanıyorlar. d) Polonya, Ukraynalıların, Beyaz Rusların, Yahudilerin baskılanması üzerinde kurulmuş gerici bir çok-uluslu devletti ve yozlaşmış egemen sınıflarınca parçalandı. Uluslararası işçi sınıfının böyle parazit bir devletin varlığına ihtiyacı yok. e) Sovyetler Birliği, Batı Ukrayna'nın ve Beyaz Rusya'nın emekçilerinin yardımına koşarak onları kapitalizmin cenderesinden çıkarttı, sosyalizmle bağlantılarını kurdu, ulusal ve kültürel gelişimlerini özgürleştirdi, yabancı boyunduruğu tehlikesinden kurtardı. f) Savaş yeni bir uluslararası durum yarattı. Birleşik Cephe ve Halk Cephesi önemlerini yitirdiler. Görev, savaşa, savaş kredilerine cesurca karşı çıkmak, kendi ülkesinin burjuva diktatörlüğüne yönelmek, gerici kampı seçmiş sosyal demokrasiyi acımasızca açığa çıkartmak, burjuvaziyi spekülatör ve yağmacı olarak suçlamak, proleter enternasyonalizmi bayrağını yükseklerde tutmak.

- İkinci mesaj (Ekim başı 1939)

> Faşizme karşı demokrasiyi savunmakla ilgisi olmayan emperyalist savaş politika ve taktikleri değiştirmeyi gerekli kılmıştır. Münih Anlaşması sırasında böyle düşünmüyorduk. Sonra faşizme karşı Sovyetler Birliği'ni de içeren bir anti-faşist barış cephesi kurmaya çalıştık. Ama emperyalist savaşın başlatılmasıyla du-

rum değişti. Savaşın temel nedeni dünyanın yeniden paylaşımı. Soyguncu haydutların savaşından işçi sınıfına sadece ölüm düşüyor. Bunu doğrudan ya da dolaylı hiçbir biçimde destekleyemeyiz. Bütün komünistler savaşın emperyalist karakterini açığa çıkartmak için durmaksızın çaba göstermelidirler. Chamberlain gibilerinin "anti-faşist" demagojisinin maskesi düşürülmeli. Chamberlain ve Daladier'nin, bizim tarafımızdan oluşturulmuş anti-faşist hissiyatı emperyalist amaçları için kullanmaları engellenmelidir. Artık sadece faşizme değil, bir bütün olarak kapitalizme karşı mücadele edilmelidir. Önceden işçi sınıfı faşizme karşı barış bloku oluşturmaya çalıştı. Şimdiyse emperyalist savaşa kaşı bütün güçleri bir araya getirmeliyiz ve ona istikametinde ve işleyişinde önderlik ederek adım adım kapitalizmi yıkmaya çalışmalıyız. Bu şimdi "proleter devrim" dememizi gerektirmez. Ama sürekli mücadeleyle, burjuvazinin ve demagojisinin maskesini düşürerek, sosyal demokrasiyi göstererek, başka sloganlar geliştirilebilir. Savaş boyunca, kapitalizme, faşizme ve savaşa son vermeye yönelik sloganlar geliştirmeliyiz. Sınıf ilişkilerinin durumu değişti. Bütün politikaları buna göre değiştirin. Komünistler bir an için olsun işçi sınıfından ayrı durmamalı. Emperyalist burjuvaziden büyük baskılar beklenmeli. Yasal konumu korumak için her türlü önlemi alın. Yeni durum Roosevelt'e ilişkin tutumumuzu değiştirdi, her zaman için ana düşmanın emperyalist kamp olduğu anlaşılmalı. Ama çok şey Roosevelt'e bağlı. Komünist Parti, daha bağımsız olmalı, özellikle savaşa ilişkin kötü adımlar karşısında kararlı ve eleştirel durmalı. Roosevelt, Chamberlain ile Daladier'ye yardım etmek isteyebilir. Çin'e karşı Japonya'ya yardımı da kapsayan sahte tarafsızlığın maskesini düşürmek büyük görevdir. Emperyalist Amerikan burjuvazisinin ötekilere yardım etmesi, kendisini zenginleştirip ardından da kapitalist sistemin kırıntılarını toplamaya kalkması önlenmeli. Şu ana kadar ABD savaşa girmedi. Dolayısıyla politikamız İngiltere ya da Fransa'daki gibi olamaz. Ama savaşa girme olasılığı da göz ardı edilemez. Savaş nedeniyle kapitalist sistem zayıflamaya başlayınca Amerikan burjuvazisi dünya burjuvazisini büyüyen işçi sınıfı muhalefetinden ve proleter devrimden korumak için hızla harekete

gececektir. Açıktır ki, ABD Komünist Partisi'ni büyük görevler beklemektedir, özellikle anti-faşist hissiyatın Chamberlain ile Daladier'ye desteğe yönelmesinin engellenmesi ve ayrıca Hitler'e en küçük yardımın gitmesinin önlenmesi. Basit ve kolay değil. Bazı komünistler tereddüte düşebilirler ama işçi sınıfı kabul edecektir. Gelecek dönem ateşte sınanmaktır. Oradan güçlü ve olgun çıkılacaktır. Polonya'ya gelince: Bu, Marx ve Lenin'in, özgürlüğünü, birliğini ve bağımsızlığını savundukları tarihsel ülke değildir. Halkın yarattığı bir ülke değil, İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin, esas olarak Sovyetler Birliği'ne ve proleter devrimlere karşı oluşturdukları bir vassal devlettir. Chamberlain'den işaret gelince Romanya'yla birlikte Sovyetler Birliği'ne saldırmayı kabul etti; yarı faşist, işçi sınıfını eziyor, demokrasiyi inkâr ediyor, kendisi emperyalist, Çekoslovakya'nın parçalanmasına katılıyor. Halkının beşte ikisi farklı kökenlerden. Chamberlain'den aldığı talimatla Sovyetler Birliği'ne yardımı reddetti. Şimdi artık Polonya özgürlük ve bağımsızlığa sadece sosyalizmle kavuşabilir. Emperyalist savaş nasıl geldi? Elbette sorumluluk emperyalist burjuvazidedir. Komünistler ve Sovyetler Birliği önlemek için her şeyi yaptılar. Ama Chamberlain, Daladier, Blum, Sovyetler Birliği'ne karşı bir savaş istediklerinden barış cephesini engellediler. Şimdi savaş başladı, sonra? Onların hileli zarlarıyla mı oynamalı? Hayır. İşçi sınıfı şimdi kapitalizmi temizlemeye hazırlanmalı, salt karın doyurmaya bakmamalı. Emperyalist burjuvazinin büyük üssü neresi? İngiltere, Fransa, Almanya, ABD. Onların zayıflaması işçi sınıfının çıkarınadır. Hitler ayırdına varmadan burjuvaziyi parçalıyor. İşçiler ABDKP'yi öğrenmeli ama asla taklit etmemeli. Zamanlar değişiyor, çıkarlar da.

Birinci mesajda Browder da eleştirilmekteydi: "Telgrafınızdan sonra partinizin Avrupa savaşına ilişkin yanlış pozisyonunu düzeltmek için bazı adımlar atmış olmana rağmen Cleveland'daki konuşman, yine de Avrupa savaşı öncesinde doğru ama şimdi yanlış olan ilkelere hâlâ tutsak olduğunu göstermektedir." Mesajda, savaşı bir "emperyalist savaş olarak nitelendirme"nin artık yeterli olamayacağı belirtilmekte, "uluslararası ilişkiler yapısında (durumun-

da)" ortaya çıkan "radikal değişiklikler" nedeniyle bütün komünist partiler taktiklerinde "radikal bir dönüşüm" gerçekleştirmek zorundadır, denmekte ve buna Browder'ın dikkati çekilmekteydi. Mesajda, Amerikan burjuvazisinin savaştaki "tarafsız" tutumunun kendi emperyalist hegemonyasını güçlendirmenin bir aracı olarak kullanıldığı belirtilirken, Browder'ın savaştaki tarafsızlığı nüanssız desteklemesi eleştiriliyordu: "Sen Yoldaş Browder, Cleveland'daki konuşmanda, [Amerikan burjuvasinin] çıkarcı emperyalist karakterini açığa çıkartacağına, bu pozisyonla dayanışma gösterdin."[17]

E. MOSKOVA'DAN GELEN EMİR DEMİRİ KESER

Bu talimatlar artık Browder'ın eski çizgiyle yeni durumu hiç olmazsa "çevir kazı yanmasın" üslubu içinde bağdaştırma taktiğinin ya da eski pozisyondan yumuşak geçiş çabalarının, Roosevelt'e görece hayırhah yaklaşımının sonunu getirdi ve Parti bütünüyle Moskova'nın isteklerine uygun bir çizgiye intikal etti. Emir demiri kesmişti. Artık, (burjuva ve sosyalist) demokrasilerin anti-faşist ittifakı anlamına gelmek üzere, ABD-İngiltere-Fransa-Sovyetler Birliği ittifakına dayalı "ortak güvenlik" projesi rafa kalkmıştı.

Uluslararası hareketin bütün pozisyonunu kökten değiştiren, eski söylemi inkârla geride bırakan, faşizmle mücadeleye ilişkin bütün ittifaklarını berhava eden yeni yaklaşım şimdi Amerikan Partisi'ne de dayatılıyordu. Bu, Üçüncü Periyot türü bir yaklaşımın yeni versiyonu gibiydi. O zaman SBKP içindeki iktidar mücadelesinin uzantısı olarak dayatılan içi boş keskinlik döneminde faşizm karşısında burjuva demokrasisi ve onun en ileri temsilcisi sosyal demokrasi baş düşman edilmişti.

17 Dimitrov'un radyo mesajlarının kendisi tarafından deşifre edilmiş el yazısı metinlerini Browder yakın arkadaşı Philip Jaffe'ye vermiş, o da bunları atıfta bulunduğum kitabında yayımlamıştı. Ne var ki, Jaffe'nin verdiği metinde Browder'a yönelik bu eleştiri yok. Daha sonra Komintern arşivinde bu metnin Rusçasını bulan üç yazar, Browder'a yönelik eleştiriyi de içeren asıl tam metni İngilizceye çevirerek yayımladılar. Bkz. Komintern Arşivi, 495.74.469'dan Harvey Klehr, John Earl Haynes, Kyrill M. Anderson, *The Soviet World of American Communism*, New Haven, Yale University Press, 1998, s. 81-83.

Dimitrov'un talimatları doğrultusunda Nazi Almanya'sıyla yapılan anlaşmayı savunma taarruzunun ilk bacağı, savaşı, "emperyalist paylaşım mücadelesi", taraflarını da eşit ölçüde "barış düşmanı, sorumlu, saldırgan ve tehlikeli" olarak nitelendirmekti. İkinci olarak, temel hedef, ABD'nin tarafsız kalmasının sağlanması için çaba göstermekti. Üçüncü olaraksa, doğrudan Roosevelt'e karşı yeniden karşıt bir pozisyona geçildi. Buna bağlı olarak, Anlaşma'yı eleştiren eski cephe müttefikleriyle de iplerin kopma noktasına gelmesi üzerine "en iyi savunmanın saldırmak olduğu" anlayışıyla ilişkilerin gerginleştirilmesine geçildi.

Dahası, Sovyetler Birliği demokratik ittifakı parçalayacak olan paktın şöyle pazarlanmasını yeğliyor, hatta dayatıyordu: "Almanya'daki milyonlarca dürüst insan [anlaşmada] kendilerini uzun zamandır sarmalamış kara yalan bulutlarındaki ilk kırılmayı göreceklerdir. Ribbentrop Moskova'ya uçuyor. Naziler Sovyetler Birliği'ne saldırmamayı taahhüt ediyorlar. *Mein Kampf* [Hitler'in kitabı *Kavgam*] çöp tenekesinde. Pakt bütün dünyada geniş yığınlara harikulade hitap edecektir. Bu bir barış paktıdır."[18] Bu tepeden inmeci, bütünüyle sübjektif, dar çıkarcı ve demagojik yaklaşım her yerde komünist partilere onulmaz zararlar verecek, onları uzun bir süre demokratik mücadele saflarından kopartacaktı.

Lenin'in, daha 1916 yılındaki, "Demokrasi mücadelesinin, proletaryanın dikkatini sosyalist devrimden uzaklaştıracağını, sosyalist devrim ufkunu karartacağını ya da onu gölgede bırakacağını düşünmek köklü bir yanılgı olacaktır. Tersine, nasıl ki sosyalizm tam demokrasiyi uygulamaya koymadan kesin zafere ulaşamazsa, proletarya da demokrasi uğruna çok yönlü, tutarlı ve devrimci bir mücadeleye girişmeksizin burjuvaziye karşı zaferinin koşullarını hazırlayamaz,"[19] uyarısı, Üçüncü Periyot keskinliğinin "sosyal fa-

18 "The Meaning of the Non-Aggression Pact", *Soviet Russia Today*, c. 8, No. 5, Eylül 1939, s. 5; Davenport Arşivi, http://www.marxisthistory.org/history/usa/parties/cpusa/1939/0900-srt-meaningofpact.pdf

19 V.İ. Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, çev. Muzaffer Erdost, Ankara, Sol Yayınları, 1998, s. 141.

şizm" teziyle göz ardı edilmiş ve sonuç felaket olmuştu. Şimdi de daha dolaylı bir yoldan, burjuva demokrasileri ile faşizm, "her ikisi de emperyalisttir" gibi doğru bir tespitin yanlışa alet edilen ortak örtüsü altında eşitleniyordu. Birincisinde, Sovyet iç dinamikleri belirleyici olmuştu. Bu sefer ise ana dinamik Sovyetler Birliği'nin dış politikasıydı.

F. PAKTI TAM SAVUNMAYA GEÇİŞ

Stalin 10 Mart 1939'de SBKP 18. Kongresi'nde uluslararası saflaşmanın Mihver (Almanya-İtalya-Japonya) karşıtı taraflarını (ABD, İngiltere ve Fransa'yı) "saldırgan olmayan ülkeler" olarak tanımlamakta ve şöyle demekteydi: "Savaş, saldırgan olmayan devletler, öncelikle İngiltere, Fransa ve ABD'nin çıkarlarına zarar veren saldırgan devletler [Mihver] tarafından sürdürülmektedir..." Stalin saldırıya uğrayan bu burjuva demokrasilerini de şöyle eleştirmekteydi: "Saldırgan olmayan devletler geri adım atıyor, geri çekiliyor, saldırganlara taviz üstüne taviz veriyor. Böylece, savunma için hiç çaba göstermeyen, hatta belli ölçülerde diğerlerinin işini kolaylaştıran saldırgan olmayan devletlerin çıkarları pahasına dünyanın ve etki alanlarının açık yeniden paylaşılması gözlerimizin önünde gerçekleşiyor. İnanılmaz ama gerçek ... [Burada] en önemli neden saldırgan olmayan devletlerin çoğunun, öncelikle de İngiltere ve Fransa'nın, kolektif savunma politikasından ayrılmış olmalarında, müdahale etmeme tavrını, 'tarafsızlık' tavrını benimsemelerinde yatmaktadır."[20]

Şimdi bütün tarafları kaba biçimde eşitlemek, hatta zamanla asıl hedefe bu ülkeleri koymak, Stalin'in belirlemelerinden sadece dört ay sonra bu "saldırgan olmayan demokrasiler"in Hitler Almanya'sından neredeyse daha tehlikeli, daha mütecaviz, savaştan daha sorumlu militaristler olduğunu savunmak elbette kolay de-

20 J.V. Stalin, "SBKP(B) Merkez Komitesi'nin Çalışmaları Üzerine XVIII. Parti Kongresi'ne Sunulan Rapor: Sovyetler Birliği'nin Uluslararası Durumu", 10 Mart 1939 içinde J.V. Stalin, *Eserler*, c. 14, (Şubat 1934-Nisan 1945), çev. Süheyla Kara, Redaksiyon İsmail Yarkın, İstanbul, İnter Yayınları, 1993, s. 204-205.

ğildi. Bunun İngiliz ve Fransız hükümetlerinin "Münih ihaneti"ni, Hitler'i Sovyetler Birliği'ne saldırtma planlarını, emperyalist emellerini açığa çıkartma çabalarına yardımcı olduğunu düşünmek de mümkün değildi.

Parti daha da zora girmekteydi.

Moskova işleri kolaylaştırmaya hiç niyetli değildi. 9 Ekim'de *Izvestia*, "Hitlerizme saygı duyulur ya da ondan nefret edilir, bu bir tercih meselesidir [*a matter of taste*]" diye yazabiliyor, faşizmi bu kadar hafife alabiliyordu. Gazete, Polonya'nın çökmesiyle birlikte artık savaşın sürmesi için bir neden kalmadığını, Hitler'in önerilerinin barış için "pratik zemin"i oluşturduğunu da ekliyordu. *Izvestiya*'ya göre, "'Hitlerizmi yok etme' savaşına girmek siyaset alanında kriminal suç işlemek" olurdu.[21] Molotov ise 31 Ekim'de yaptığı bir konuşmada bu yazıdaki görüşü yineliyordu: "İnsan herhangi bir ideolojik sistemi olduğu gibi, Hitlerizmi de kabullenebilir veya reddedebilir; bu bir politik görüş meselesidir."[22]

Bu sözlerin Parti'nin ya da bir bütün olarak komünist hareketin anlaşma öncesindeki görüş ve tavırlarına bütünüyle ters düştüğü, milyonlarca anti-faşist, demokrat, barışsever, ilericiden oluşan müttefik güçlerin büyük tepkisini çekeceği, binbir zahmetlerle örülmüş ittifakları yıkacağı, komünistlerin güvenilirliğini, inandırıcılığını yerle bir edeceği ortadaydı. Bu açık olmasına açıktı ama kimin umurundaydı...

30 Kasım'da Kızıl Ordu'nun küçük ve saygın Finlandiya topraklarına girmesi bardağı taşıran damlalardan biri oldu. Üçüncü Enternasyonal'in ilk toplantısına temsilci göndermiş Sosyalist İşçi Partisi Merkez Yönetim Kurulu'nun yayımladığı bildiri yeni tutuma soldan da gelmeye başlayan eleştirilerin ilk örneklerden biriydi. Lenin'in dostu Genel Sekreter Arnold Petersen'in imzasını taşıyan bildiride Sovyetler Birliği'nin, "işçi sınıfı kurtuluşunun en zalim ...

21 Bkz. *New York Times*, 10 Ekim 1939; Kohanski, age. s. 474; Jane Degras, (Ed.), *The Communist International*, 1919-1943 Documents, c. III, London, Oxford University Press, 1965, s. 443.

22 agy.; *The New York Times*, 1 Kasım 1939.

düşmanı" Nazi Almanya'sı"yla anlaşması kınanıyor, Finlandiya'ya yapılan askerî operasyonun fiilen, "emperyalist rakipleri sözde Batı demokrasileriyle kıyasıya mücadele içinde olan" bu ülkeye yaradığı iddia ediliyordu. Finlandiya işgalinin, her şeyden önce her ülke proletaryasının öncelikle kendi burjuvazisiyle hesaplaşması ilkesine büyük darbe vurduğu belirtiliyor ve işgalin "geçici de olsa Fin işçi sınıfını kendi sömürücülerinin kucağına ittiği" anlatılıyordu. Bu işgalin, "işçi sınıfının kurtuluşu" kavgasıyla ilgisi olmadığını savunan bildirge, Paktı, güvence altına alarak faşistleri her yerde güçlendirdiği, işçi sınıfının hazırlanmasına fırsat bırakmadığı, Hitler'in saldırganlığına imkân sağladığı ve onunla Polonya'da olduğu gibi "ganimet paylaşımı"na yol açtığı gerekçesiyle kınıyordu. Parti Yürütme Kurulu'na göre, Pakt ile şimdi "ilericiliğin güçleri -Marksist sosyalizm ve işçi sınıfı dayanışması- hurdahaş edilerek kanlar içinde yatarken gericiliğin güçleri muzaffer olmuştu".[23]

Pakt ve ona verilen koşulsuz destek, Halk Cephesi ittifak taktiğinin anti-faşist denklemin üzerinde inşa edilmiş hassas denge zeminini de berhava edecekti. Bu kadar keskin bir dönüşü savunmak kolay değildi, riskli, hatta ölümcüldü ama çıkar yol da kalmamıştı. Parti'ye dayatılan keskin dönüş zamanla bir *salto mortale*'ye, ölümcül parendeye dönüşecekti.

Zamanla İngiltere-Fransa bloku saldırıların daha fazla hedefi olmaya başladı. Sanki 360 derecelik dönüşü bir başka uç tavırla telafi etmek ve eleştirileri karşı saldırıyla karşılamak gibi bir düşünceyle savaşın sorumluluğu da giderek daha fazla Müttefiklere yüklenmeye başlandı. Sonuçta, Birinci Paylaşım Savaşı sonunda "haksızlığa uğrayan" Almanya idi. Müttefiklerin sömürgeleri vardı ama Almanya'nın yoktu. Savaş ilanı da zaten önce İngiltere, hemen ardından da Fransa'dan gelmemiş miydi? Burjuva demokrasisi de sonuçta bir "sınıf diktatörlüğü" değil miydi? Benzer de-

23 "Stalinist International Anarchism: A Condemnation of Stalinist International Brigandage and Forcible Annexation of Territory in the Light of Marxian Fundamentals", 14 Mart 1940; http://www.slp.org/pdf/slphist/stal_intl_an41.pdf (Mart 2007).

magojik açıklamalar peş peşe sıralanıyordu yöneticilerin yıpratıcı polemiklerinde.

Şimdi Foster, Stalin'in, "Fransa ve İngiltere'ye Almanya saldırmadı, Fransa ve İngiltere Almanya'ya saldırdı, bu savaşın sorumluluğunu üstlendi" sözlerini hatırlatarak Müttefiklere fazladan suç da yüklüyordu: "Emperyalist Müttefikler Almanya, Hollanda ve Sovyetler Birliği'nin barış önerilerini reddederek ek sorumluluk da üstlendiler." Ona göre, artık burjuva demokrasileriyle faşizm arasındaki "eski fark önemini yitirmiştir. ... Kapitalist gericiliğin ürünü olan emperyalist savaş gericiliğin her formunun örgütleyicisi olmuştur". Foster, "faşizme karşı savaşın günümüzdeki karakteri nedir?" sorusuna verdiği yanıtına önce, "kapitalist sistemin derinleşen genel krizi" karşısında burjuvazinin "her yerde ... özünde faşist ya da yarı-faşist politikalar"a eğilim gösterdiğini belirterek, yani bütün tarafları kabaca eşitleyerek başlıyordu. Ortaya çıkan tabloda, "[faşizm] Almanya ve İtalya'da tam gelişkindir; İngiltere ile Fransa'da büyük mali baronlar faşizmin temel özelliklerini kendi gericilik sistemlerine adapte etmektedirler; ve Birleşik Devletler'de de benzer gerici akımlar bankerler ve sanayiciler arasında gelişmektedir". Bu durumda Foster'a göre, işçileri için "kötünün iyisini tercih etmek" gibi bir pozisyon söz konusu olamazdı, çünkü "İngiltere ile Fransa'yı hızla faşistleştirmekte olan Chamberlain'ler ve Daladier'ler, Hitler'in Almanya'da yaptığı gibi, ülkelerinin büyük kapitalist çıkarlarını savunmaktadırlar. Onlar dünyanın şimdiye kadar görmediği ölçülerde zalim bir uluslararası sistem kuracaklardır". Bu ülkeler Birinci Dünya Savaşı sonrasında "Alman halkını köleleştirmiş, Sovyet Rusya'yı yağmalamış ve bugünkü çatışmanın tohumlarını atmışlardı. ... Bu savaş sonunda İngiliz ve Fransız emperyalistleri barış anlaşmasını yazma imkânını elde ederlerse, 1918'de olduklarından daha zalim davranacaklarından emin olabiliriz". Sovyetler Birliği karşısında İngiltere ile Fransa'nın egemenlerinin "daha da tehlikeli bir düşman, sınıf düşmanı" olduğunu belirten Foster, onların Mihver'i yenmeleri durumunda oluşacak tabloyu şöyle çiziyordu: "Almanya'yı acımasız biçim-

de bölecekler ve ekonomik bakımdan köleleştirecekler; ve şayet Sovyetler Birliği'ni çökertebilirlerse, bir ya da iki milyon komünisti katledip bütün Avrupa'da faşizm benzeri diktatörlükler dayatmaya kalkacaklardır."[24]

Foster'ın kitapçığının basımından bir ay sonra da, *Komünist Enternasyonal* dergisinin Şubat 1940 tarihli nüshasında, Sovyetler Birliği ile anlaşma imzalayan Almanya karşısında, "savaşı başlatan" İngiltere için, "bütün dünyaya kendisini uluslararası işçi sınıfının baş düşmanı olduğunu göstermiştir," denmekteydi.[25]

İş o hale gelmişti ki, Parti gazetesi *Daily Worker* Fransa'nın düştüğü günkü editoryal yazısını, İngiltere ile Fransa'yı kastederek, "İki Emperyalist Hırsız Düşüyor" başlığıyla yayımlıyordu. İki hırsızdan biri savaşı kaybederek Hitler'e teslim olan Fransa'ydı. Yazıda iki ülkenin "emperyalist hırsız" olduğu gerçeği ve bir emperyalist rakibin zor kullanarak "sömürge ganimeti"ne ortak olmaya çalışmasına neden karşı çıktıkları anlatılıyordu ama bu doğruyu o günün koşullarında, Sovyetler Birliği ile Nazi Almanya'sının anlaşmasını savunarak ve Hitler'in Fransa'ya karşı kazandığı zaferin neredeyse kutlandığı izlenimini veren bir başlıkla anlatmak vicdanları yaralıyordu.[26]

Gazeteye göre, iki taraf aynı olunca, birini tutmak ya da ötekini cezalandırmak yanlıştı. Bu bakımdan bütün okları Nazizme yönlendirmek tarafgirlik olurdu! Bu çerçevede, örneğin başını Parti'nin çektiği "Nazi ürünlerinin boykotu" kampanyasından vazgeçilecekti. Örneğin "Hollywood Anti-Nazi Birliği"nin adından "Nazi" sözcüğü çıkacak, örgütün adı "Demokratik Eylem İçin Hollywood Komitesi" olarak değiştirilecekti.[27] Nazi Almanya'sına görece hayırhah bakışla rötüşlenmiş bir tarafsızlık anlayışı ortaya çıkıyordu.

24 William Z. Foster, *The War Crisis: Questions and Answers*, New York, Workers Library Publishers, Inc.,1940 s. 4-10.

25 Aktaran Howe, Coser, s. 389.

26 25 Haziran 1940 tarihli *Daily Worker*'dan aktaran, Joel Seidman, "Labor Policy of the Communist Party During the World War II", Industrial and Labor Relations Review, c. 4, No. 1, 1950, s. 57.

27 Klehr, Haynes, Anderson, s. 72.

1940 Nisan'ında artık Parti'nin bütün gücüyle yeni duruma uyum sağlayıp militanca kampanya yürüttüğü sırada bunun yarattığı rahatsızlıklara bir yanıt olarak Parti merkezinden, dünyadaki pek çok komünist gibi yeni durumun keskin dönüşünden kafaları karışmış ve intibak sorunları yaşadıkları anlaşılan Meksika komünistlerine şu mesaj gidiyordu: "Her kişinin, grubun ve partinin şaşmaz sınavı ... onların Sovyetler Birliği'ne yönelik tavırlarıdır."[28]

İki ay kadar sonra Parti üst düzey yöneticilerinden Politik Komite üyesi Gil Green, üyelerine, Parti'nin temel görevinin, "Sosyalizmin ilk ülkesini, Sovyetler Birliği'ni savunmak ve onun tutarlı sosyalist barış politikasının anlaşılması için geniş yığınların kazanılmasını sağlamak" olduğunu söylüyordu.[29] Sanki artık başka ilke, başka değer kalmamıştı.

John Gates şöyle anlatıyor durumu:

> O zaman partinin ... Siyasi Büro üyesi olan Eugene Dennis, en anlamlı görünen iki cephede kavga çağrısında bulundu: faşist düşmana karşı ve faşizme karşı savaşta güvenilmez olan hoşgörülü demokratik hükümetlere karşı. Eski konumumuzla makul bir süreklilik arz eden bu tavır uzun sürmedi. Moskova'dan, Sovyet basınından ve Komünist Enternasyonal'den politikada büyük bir değişikliğin gelişmekte olduğunu net biçinde gösteren açıklamalar gelmeye başladı. Şimdi Nazilerin Polonya'yı işgali üzerine İngiltere ile Fransa Almanya'ya karşı savaş ilan ettiğinde, Sovyetler'in pozisyonu, İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin savaştan sorumlu tutulması, bunun emperyalist bir savaş olduğu ve iki tarafın da desteklenmemesi gerektiğiydi. ... O ana kadar komünist partiler hükümetlerinin faşizme karşı savaşmasını talep ediyorlardı; şimdi nihayet Batı Mihver'e savaş ilan etmişken biz onları kınadık ve savaş için atılması gereken tüm önlemlere karşı çıktık. Savaşın sona erdirilmesini talep ettik; bunun Hitler'in askerî yenilgisi gerçekleşmeden nasıl yapılabileceği açık bırakıldı.[30]

28 Aktaran Ryan, s. 186.

29 Aktaran Klehr, Haynes, Anderson, s. 76.

30 John Gates, *The Story of...*, age., s. 75.

Parti temel görev olarak önüne ABD'nin "izolasyonist-infiratçı" (yalnızcılık, kabuğuna çekilmek) tutumunu sürdürmesinin sağlanmasını, toplumdaki yaygın Avrupa işlerine bulaşmama ve çatışmalarda tarafsız kalma eğiliminin güçlendirilmesini koymuştu. Bu siyaset yürütülürken elbette çubuk tersine bükülüyor ve İngiltere-Fransa ikilisi hedefe konuyordu. Bunun bir nedeni Sovyet-Nazi anlaşmasıydı ama bir başka unsur da Amerikan burjuvazisi ve hükümetindeki Müttefik sempatisine duyulan tepkiydi.

Amerikan egemenleri arasında o dönemde Hitler'e sempatiyle bakanlar, İngiltere'nin sömürge imparatorluğunun tasfiyesinde Amerikan hegemonyası için yarar görenler ve Hitler'in Sovyetler Birliği'ni yok etmesini bekleyenler olduğu kadar, onun liberal kozmopolitizme ilişkin saldırganlığından ve gücünden ürkenler ve bir biçimde durdurulmasını isteyenler de vardı. Bir başka egemen duygu da, tarafların hepsinin toptan birbirlerini yemeleri ve Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi tüm güçlerini tüketerek ABD'ye iyice mahkûm olmalarını beklemek yönündeydi. En büyük tehlike olarak da Japon emperyalizmi görülüyordu. Ama sonuçta, hâkim liberal burjuva saflarında, hükümette, Halk Cephesini oluşturan kesimlerde, sendikal harekette ve genel olarak toplumda, savaşa girmeme arzusu yanında, burjuva demokrasiler kampına, yani İngiltere ile Fransa'ya güçlü bir yakınlık ve sempati söz konusuydu.

Bu ortamda Parti'nin ana sloganı "Yankiler gelmiyor" diye belirlenmişti. Bu slogan salt savaşa girmemenin, hatta tarafsız kalmanın ötesinde faşizmin barbar saldırılarına maruz kalanlarla, ezilen, katledilen halklarla, işgale uğramış ülkelerle, finans-kapitalin en azgın terörist diktatörlüklerince hedef yapılmış milyonlarca mağdurla, emek ve emekçilerle, mazlum halklarla dayanışmanın reddiyesi olarak tercüme edilmeye müsait bir çağrışım yaratıyor, Parti'yi vuruyordu.

Bu türden tavırlar ve sloganlar, dünyanın dört bir yanında, "faşist kıyıma uğrayanlara yardım edilmesin" talebi, meydan okuması, işbirlikçiliği, hoyrat duyarsızlığı, insani değerlerin ayaklar altına alınması olarak değerlendirildi. Daha da kötüsü, Parti'nin, savaş karşıtı "Önce Amerika" (*America First*) gibi (Foster'ın deyişiyle,

"Birleşik Devletler'de bir genel faşist partiye en yakın"[31]) gruplarla aynı kampa iltihak ettiği, en azından benzer bir pozisyona geldiği algısını yarattı, anti-komünist kışkırtıcılara malzeme sağladı, liberalleri ve ilericileri daha da uzaklaştırdı.

1. Yahudilere Aymaz Yaklaşım

Partiyi en fazla zorlayan konulardan biri de, temel dayanaklarından Yahudilerle olan ilişkiydi. Hitler Almanya'sıyla yapılan anlaşma ve bunun Parti tarafından savunulması elbette Yahudiler arasında büyük rahatsızlık yaratmıştı. Partili bir teorisyen müthiş "diyalektik cambazlık"la şimdi şöyle yazabilmekteydi:

> "Yahudilerin Hitler'den ve Hitlerizmin savunduğu her şeyden nefret ettikleri doğrudur ama Yahudiler iyice anlamalıdırlar ki, Hitler savaşı Alman halkını kendi yanında tutmak için kullanmaktadır. Alman halkı, Hitler'den kurtulabilmesi için bütün dünyanın kendilerine yardıma hazır olduğunu ne kadar çabuk görürse, Hitler zehirini temizlemeyi ve Almanya'yı özgürlük ve ilerleme temelinde yeniden inşayı da o kadar çabuk gerçekleştirecektir. ... [Dolayısıyla] Almanya'ya karşı savaşa katılan her yeni ülke, Hitler'e, Alman halkının kendisini bütün dünyaya karşı savunması ve bunun için de kendisini desteklemesi gerektiği argümanı için ek imkânlar sunar.[32]

Bu durumda, Yahudilerin Hitler'e karşı savaşı desteklemesi zararlıydı elbette!

Partinin Yahudiler için yayımladığı *Freiheit* gazetesinde P. Novick, Hitler'in savaşı kazanıp da barış şartlarını dayatmasının Yahudiler için "kötü olacağı"nı belirtme diğerkâmlığını gösteriyor ama, "Şayet Müttefikler Hitler'i yenilgiye uğratırsa, bu, daha fazla olmasa bile, aynı derecede kötü olur," diye yazıyordu.[33] Oysa

---

31 William Z. Foster, *History of the Communist Party of the United States*, New York, International Publishers, 1952, s. 399.

32 S. Almazov (Sol A. Pearl), *Nailebn*, Mayıs 1940, s. 3-4'den aktaran Alexander S. Kohanski, age., s. 472.

33 Freiheit, 5 Nisan 1940'tan aktaran agy., s. 478.

1938'de bir Parti deklarasyonunda şöyle denmekteydi: "Yahudilere karşı uluslararası saldırı sonucu Yahudiler bugün faşizmin doğal düşmanıdırlar ve bir anti-faşist cepheye doğru kolayca seferber edilebilirler."[34]

Bu konuda Browder da aşağı kalmıyordu. İçlerinden ve dışından pek çok odağın Hitler'e duyduğu nefreti istismar ederek Yahudileri "Nazi barbarlığı kadar yıkıcı" ABD-İngiltere-Fransa emperyalizminin safında savaş yanlısı bir konuma çekmeye çalıştıklarını belirterek şöyle demekteydi Browder: "Bu bir emperyalist savaştır ve bir bütün olarak emekçi yığınlar gibi, Yahudilerin taraf tutmaktan kazanacakları hiçbir şey yoktur; Hitler'in zaferinden kazanabilecekleri bir şey olmadığı gibi, müttefiklerin kazanmasından da bir şey elde edemezler." Browder'a göre, İngiliz emperyalizmin Yahudiler bakımından "kötünün iyisi" olarak görülmesi ya da "Hitler barbarlığından temelde farklı" olduğu düşüncesi tehlikeli "yanılsama"lardı.[35]

Auschwitz kampının kuruluşundan (20 Mayıs 1940) tam bir yıl sonra (Mayıs 1941) basılan bir broşürdeki bu satırlar Holokost cenderesindeki Yahudi halk bakımından elbette dengesiz bir densizlikti. Tabii böyle olunca da, büyük desteğe sahip oldukları Yahudi mahallelerinde komünistler artık Nazi selamıyla protesto ediliyorlardı. Sınıf düşmanının Time dergisi gibi propagandistleri aracılığıyla da, "Komünazi Paktı" ya da "Komünaziler" türünden itibarsızlaştırma yaftalamaları havada uçuşuyordu. Parti'nin bir zamanlar öncülüğünü üstlendiği "Nazi mallarının boykot edilmesi" kampanyasından çekilmesi bardağı taşıran son damlalardan biriydi.[36]

Bu gelişmeler sonucu Earl Browder Nisan 1940'ta, komünistlerin yabancı olduğu bir tavırla özeleştiri yapıp, "Yahudi alanındaki liderliğimizin en son döneminde kayıplar yaşadık" itirafında bulunacaktı.[37]

---

34 Jewish Life, Nisan 1938, s. 5'ten aktaran Alexander S. Kohanski, Ibid

35 Earl Browder, *The Jewish People and the War*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1940, s. 7 ve 16.

36 Howe, Coser, s. 404.

37 Kohanski, s. 470.

2. Parti'den Roosevelt'e Saldırılar

Yeni pozisyonun Parti'yi öncelikle Roosevelt karşıtı bir konuma getirmesi kaçınılmazdı. Yıllar süren ittifak politikası tam bir dönüşle düşmanlık ilişkisine dönüştürülecekti.

İngiltere ile Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesinin ardından Kasım 1939'da Roosevelt'in bastırmasıyla silah ambargosuna ilişkin hükümler kaldırılmış ve peşin ödemeli satışlar bütün ülkelere açık hale getirilmişti. Daha sonra "ödünç verme ve kiralama" formülüyle müttefiklere yardıma başlayan Roosevelt yönetimi, yardımlarının örneğin Amerikan gemilerince de taşınmasını mümkün kılacak yeni kolaylıkların yasaya eklenmesine ve bazı engelleyici hükümlerin de kaldırılmasına Kongre'nin iki kanadını da, hem Temsilciler Meclisi'ni, hem Senato'yu ikna etti. Böylece Roosevelt yönetimine savaşta Mihver devletlerine karşı müttefikler yanında pozisyon alma imkânı yasal olarak doğmuş oldu.

Bu gelişmenin de kışkırtıcı etkisiyle hem Parti'nin İngiltere ve Fransa'ya saldırıları arttı, hem de Roosevelt'e karşı kampanya iyice sertleşti. Zaten Dimitrov da Roosevelt'e bakışın değişmesi gerektiği konusunda daha önceden uyarıda bulunmuştu Browder'a.

Demokratik Cephe yönelişiyle komünistlerin gözdesi ve "ilerici kampın önderi" Roosevelt bir anda artık tehlikeli bir "savaş kışkırtıcısı" oluvermişti. Öyle ki, Beyaz Saray'ın önünde komünistler öncülüğünde aleyhinde gösteriler örgütlenen Roosevelt, "Savaş Partisi lideri" sayılmaya başlanmıştı. 5 Eylül 1940 tarihli bir Parti açıklamasında, "Bay Roosevelt Hitler sanatını iyi çalışmış ve öğretmeninin sicilini aşmaya çalışıyor" denilmekteydi. Bildiriye göre, Roosevelt'in aşmaya çalıştığı bu sicil, "hileyle askerî maceracılar çetesinin avına düşürülmüş bütün bir halkın trajedisi"nden sorumluydu.[38] 28 Ekim'de *Daily Worker*, Roosevelt'i İngiliz Emperyalizmini destekleyen büyük burjuvazinin ajanı olmakla suçluyordu. Roosevelt Sovyetler'in Finlandiya'ya girmesini eleştirince *Daily Worker* onu, "Sovyet sınırında kışkırtıcı komp-

38 Aktaran Jaffe, *The Rise...*, age., s. 43.

lolar uygulayan emperyalizm kuklalarının dünyadaki öncü sponsoru" olmakla, Browder da yürüttüğü siyasetle "Hitler'in 1933'ten beri Almanya'ya verdiği yönün aynısı"nı izlemekle suçlamışlardı.[39] *Daily Worker*'da peş peşe çıkan yazılarda Roosevelt, "kirli emperyalist savaş"ın yandaşı, "savaş isterisini"nin, ülkeyi savaşa sürükleme planının uygulayıcısı olarak tanımlanıyor, Parti'ye yakın tek Kongre üyesi Vito Marcantonio tarafından "gerici savaş yanlısı gruplara ciddi ödünler vermek"le ve New Deal'e "ihanet"le itham ediliyordu.[40] Foster, 1941'de Parti'nin aktif biçimde desteklediği silah fabrikaları grevlerinde Roosevelt'i, "işçi düşmanı", "Wall Street işbirlikçisi" gibi sıfatlarla eleştirmekteydi.[41]

3. 11. Kurultay: Nihai Pozisyon

Gelinen noktada Parti'nin yeni pozisyonunun en ayrıntılı ve bütüncül sunumunu 1940 yılında Parti'nin 11. Kurultayı'nda Browder yaptı.

Browder, konuşmasının bir kitapçık olarak yayımlanması üzerine yazdığı "giriş"te en sert eleştirilerini Roosevelt'e ayırmıştı. Browder, Roosevelt'in ABD'nin tarafsızlığını ilan etmesini, savaş karşıtı toplumu sinsice oyalamak ve bu arada Mussolini'ninkilere benzeyen manevralarla ülkeyi bilerek savaşa sürüklemek olduğunu iddia etmekteydi. Browder, kendisini savaşa çekmek için her iki taraftan da kaynaklanan bütün kışkırtmalara karşın dünyada gerçek anlamda tarafsız kalan tek ülkenin Sovyetler Birliği olduğunu belirterek, Sovyetler'in "muzaffer sosyalist sistemine karşı genel kapitalist saldırı" çabalarını engellediğini, küçük komşuları aracılığıyla gelen "saldırı dalgasını" kırdığını, barışın, zayıf ülkelerin bağımsızlığının, işçi sınıfının ve bütün sıradan insanların çıkarlarının

39 Ottanelli, s. 192-193.

40 Bkz. Bernard Bellush, Jewel Bellush, "A Radical Response to the Roosevelt Presidency: The Communist Party (1933-1945)", Presidential Studies Quarterly, c. 10, No. 4, 1980, s. 655.

41 Edward P. Johaningsmeier, Forging American Communism: The Life of William Z. Foster, Princeton, Princeton University Press, 1994, s. 289

"koruyucusu, umudu, ilham kaynağı" olduğunu yazıyordu. Bunlar kurultay konuşmasının da temel tezlerini ifade etmekteydi.

Kurultay konuşmasında Browder, emperyalist savaşı, "kapitalist dünya sisteminin en derin bunalımı" olarak tanımlamış, Birinci Paylaşım Savaşı'nın özde bir devamı olduğunu vurgulamıştı. Browder'a göre, savaş, "tekelci kapitalizmin egemenliğinin emperyalist aşamasındaki en temel çelişkiler"in dışavurumuydu. Birinci Savaş dönemine göre fark, "dünya kapitalizminin güçlerinin" zayıflığı ve "devrimci anti-kapitalist güçler"in de artmış gücünde yatmaktaydı. Browder'a göre, bu nedenle bu savaş "kapitalist dünyanın en derin bunalımı"na işaret etmekteydi.

Browder, savaşın, özünde, en güçlü kapitalist ülkelerin "birbirleriyle yakın biçimde ilişkili yönetici grupları" arasındaki bir "aile kavgası" olduğunu da iddia etmekteydi. Browder'a göre, dünyanın en güçlü kapitalist ülkesi ABD'nin "tarihi koşullar nedeniyle daha ilk günlerden savaşan taraf" olmaması genel tabloyu değiştirmemekteydi ve Amerikan burjuvazisinin "savaşın tam içine doğru hareketlenme hızı" savaşın kapitalizmin doğasından kaynaklandığını göstermekteydi. Sovyetler Birliği ise tam tersine, savaşın kökenini oluşturan kapitalist krizin dışında konumlanmış tek ülkeydi.

Browder, savaştan bütün tarafların egemen sınıflarını ve hükümetlerini sorumlu tutmaktaydı. Ona göre, Birinci Savaşı kazanan ABD, İngiltere ve Fransa, "Hitler militarizmi"nin ortaya çıkışından da sorumluydular. Browder bunun iki nedeni olduğunu anlatmaktaydı. Birincisi, zaferi kazananlar kendi aralarındaki çelişkilerin ve çıkar çatışmalarının "alevlenmesi" üzerine bir "ortak politika" oluşturamamışlardı. Barış onlar için önceliği olan bir hedef değildi. İkinci olarak, işçi sınıfından ve devrimden "korku" ile Sovyetler Birliği'ne duydukları "nefret" de burjuvaziyi ve kapitalist ülke yöneticilerini, zamanın realitesine uymayan "ölümcül hatalar"a sürüklemişti. Kapitalist dünya sadece ekonomik değil, aynı zamanda, bir moral ve entelektüel "çürüme"ya de sürüklenmişti.

Bu koşullar altında ve İngiliz-Alman sermayesinin yardımlarıyla iktidara gelen Hitler'in, sonrasında da Mussolini'nin saldırgan-

lıklarına göz yumulduğunu anlatan Browder, nihayet 1938 "Münih Anlaşması"yla da, İngiliz ve Fransız burjuvazilerinin, kendi yarattıkları "Frankeştayn"a teslim olduklarını, Hitler'in suçlarına ortak olarak moral çöküşe uğradıklarını söyledi.

Bütün bunları yapanlar aptal olmadıklarına göre, Browder sormaktaydı: "İzlenen bu yolu nasıl anlamak gerekir?"

Browder, "tek bir açıklama"sı olduğunu belirtiyordu konuşmasında. Ona göre temel amaç, Alman sosyalist devrimini boğmak ve Sovyetler Birliği'ni yıkmak üzere Alman silahlanmasını cesaretlendirmekti. Bütün yollar bu iki amaca göre döşenmişti Hitler ile Mussolini'nin önüne.

Ne var ki, Browder'a göre "evdeki hesap çarşıya uymamış" ve Hitler İngilizlerle Fransızların asla affetmeyecekleri bir suç işlemiş, anti-Sovyet bir savaşı reddetmişti. Böylece, İngiliz ve Fransız burjuvazileri, oyunları, manipülasyonları, sinsi projeleri tutmayınca, hem dünyayı, hem kendi ülkelerini, halklarını ateşe atmış oldular.

Browder'a göre, Sovyetler Birliği ise farklı bir yol izlemişti. Sovyetler, Hitler'e karşı savunmalarını güçlendirmişler; ülkeyi Hitler'in ve Japonların, İngilizlerin ajanlarından temizlemişler; İspanyol Cumhuriyetçilerine yardım etmişler; Çin Cumhuriyeti'ni Japonlara karşı korumuşlar ve nihayet uluslararası barış için "toplu/ortak güvenlik" projesini savunmuşlardı.

İngiltere ile Fransa'nın Hitler'i Sovyetler Birliği üzerine sürme siyasetine sosyal demokratlar ve hatta Roosevelt yönetimi de ortak olmuş ama "oynanan kumarı kaybetmişler"di. Bu arada komünistler her yerde anti-faşist halk cephelerinin kurulmasına katkıda bulunmuşlardı.

Sovyet gücü ve çürümüş Batı karşısında kalan Hitler'in 1939 Mart'ında "faşist Polonya'nın işbirliğiyle" Prag'a yürümesi ve önce emperyalist rakiplerinin hesabını görmeye yönelmesi, "dünyayı fethetme" planında bir değişiklik anlamına geliyordu. Yine de ilk "büyük strateji" kumarının, Almanya ile Sovyetler Birliği'ni savaştırmak projelerinin peşinde, İngiliz ve Fransız burjuvazisi, fiyatını arttıran Hitler'e yardımlarına devam ettiler. Ama bu defa da olmadı.

Browder, bu noktada Sovyetler Birliği'nin Hitler Almanya'sı ile imzaladığı Saldırmazlık Paktı sorununu ele aldı. Söz konusu anlaşmanın Chamberlain-Daladier komplosunu boşa çıkardığını belirten Browder, anlaşmaya karşısında "burjuvazi ile onun (Troçkist ve Lovestone'cu uzantıları dahil) İkinci Enternasyonalci tayfalarını isterik bir öfkenin sardığı"na işaret ederek, bunun Amerika'ya da aynı biçimde yansıdığını, böylece Amerikan egemenlerinin de "komplonun derinliklerinde" yer aldığını gösterdiğini belirtti. Browder, sadece komünistlerin kınadığı Münih Paktı'na övgüler yağdıranların bugün söz konusu anlaşmayı "bir başka Münih" ("Stalin'in Münih'i") olarak yermelerindeki ikiyüzlülüğe dikkat çekti. Chamberlain'in Hitler'le "dünyayı paylaşmak" için anlaşma çabalarına destek verenlerin, bugün Sovyetler Birliği ile Almanya'nın salt birbirlerine saldırmama sözü vermelerine kızmalarını eleştirdi.

İngiliz ve Fransız hükümetlerinin kendi denetimleri ve ilk başta biçilen misyonun dışına çıktığı için Hitler'e karşı savaş açtıklarını ama "emperyalist yüreklerinin derinliklerinde" bunun bir "yanlış savaş" olduğuna inandıklarını, bir an önce "doğru savaş"a geçilmesine çalıştıklarını anlattı. Browder bu nedenle eylül-mart arasında bir "sahte savaş" oyununun sahneye konduğunu iddia etti. Browder'a göre, İngilizlerle Fransızlar hâlâ Hitler ordusunu Sovyetler'in üzerine sürme umudunu korumaktaydılar ve bu nedenle savaşın çarkları göstermelik biçimde dönmekteydi. Bu da tutmadı, Hitler istenen adımı atmadı ya da atamadı.

Browder, bir Alman zaferi yerine savaşı İngilizlerle Fransızların kazanmasının, daha iyi bir dünyaya gidiş anlamına gelemeyeceğini, Birinci Paylaşım Savaşı sonundaki İngiliz-Fransız emperyalist politikalarının, yarattıkları "kanlı hengâme"nin bunu kanıtladığını anlattı delegelere.

Browder, bu durumda, Amerikan halkının, taraflardan birine yardım edilmesini savunanlara karşı durarak ve onları yenilgiye uğratarak kendisini savaş felaketinden koruyabileceğini ifade ederek silahlanma programıyla birlikte bu türden bir taraf tutmanın

"kaçınılmaz olarak savaşa girmek"le sonuçlanacağı uyarısında bulundu. Böylece ABD'de bir "savaş rejimi" kurulmasının da önüne geçilebileceğini belirtti.

Sonuçta, emperyalist savaşın iki tarafının da sınıf karakterleri, sistemik dinamikleri, emperyalist amaçları, saldırgan emelleri, emek, sosyalizm ve Sovyetler Birliği düşmanlığı ve kazanmaları halinde yaratacakları dünya düzeninin özü bakımından birbirlerinden çok da farklı olmadığını ileri süren Browder, ABD için de dolayısıyla tarafsızlık önermekte, savaşa karşı Sovyetler Birliği ile "ortak güvenlik" stratejisine bağlılık beklemekteydi.

Buna karşılık Browder, Amerikan burjuvazisi içinde ciddi savaş yanlılarının bulunduğunu belirtiyor, Roosevelt'in "savaş partisi"nin önderliğine soyunarak "iç gericiliğin" de liderliğini üstlendiğini öne sürüyordu. Browder, "Yeni Anlaşma"nın öngördüğü "ilerici sosyal yasama dönemi"nin sona erdiğini, Roosevelt'in de Hitler gibi, aslında "normal" yöntemlerle aşılamayacak bir genel kriz koşullarının ürünü olduğunu savunmaktaydı. Browder'ın Roosevelt'e ilişkin kesin yargısı kesin ve acımasızdı:

> Rooseveltizm ... gericilere teslim olmuştur. ... Yeni Roosevelt yolu, Amerika için esasta Hitler'in Almanya'ya 1933'te verdiği yönün aynısıdır. Hitlerizme karşı savaş adına, Amerikan burjuvazisi [Alman deneyimini] taklit yolundan cesurca yürümektedir. Toplumumuzu hâkimiyeti altında tutan tekelci sermaye, sonunda, kriz ve ekonomik çöküşün yarattığı sorunlara geçmiş yıllarda Avrupalı sınıf kardeşlerinin verdiği yanıttan farklı bir cevaba sahip değildir. Bu, kara gericilik ve savaş yanıtıdır.

Browder, ABD "şimdiden moral ve ekonomik bakımdan, İngiltere ile Fransa'nın muharip olmayan müttefiki olarak savaşın içindedir" demekte ama bu konumun savaş ticareti açısından yeterince kârlı olmadığını da vurgulamaktaydı. Doğrudan muharip olunamayınca içerde de emek ve demokrasi karşıtı önlemleri kolayca almak mümkün değildi. Dolayısıyla, İngiltere ile Fransa gibi sözde demokrasilere duyulan sempati değil, kârın maksimi-

zasyonu, iç disiplini sağlama ve kurulacak yeni dünyadaki emperyalist emellerin dürtüsüydü Amerikan burjuvazisini savaşa çeken. Müttefiklerin yanında savaşa girmek aynı zamanda içeride "yerli faşizm"i ve "askerî diktatörlük boyunduruğu"nu kabul etmek anlamına gelecekti.

Browder, konuşmasını, pek çok komünist önderi (Georgi Dimitrov ve Mao'dan Fransız Thorez'e, Alman Thaelmann'dan İskoç Gallacher'e, İspanyol Jose Diaz ve Pasionaria'dan [Dolores İbarruri] Filipinli Evangelista'ya, Kanadalı Tim Buck'tan Latin Amerikalı Blas Roca'ya, Labarca, Encina, Prestes'e) isim isim sayarak, Marx, Engels ve Lenin'i anarak ve Sovyetler Birliği'ni, "büyük Stalin"i selamlayarak, "böyle yığınlarla, yol gösteren bilimsel teoriyle, böyle bir Komünist Enternasyonal, böyle önderlerle" zafere yürüdüklerini ilan ederek bitirdi.[42]

Hitler Almanya'sı ile Sovyetler Birliği arasındaki anlaşmayı bu biçimde savunmak, şimdi Parti'yi ve büyük olasılıkla tam içine sindirememiş olsa da, Browder'ı, hem Roosevelt yönetiminden, hem onun etrafında örülmüş "sosyal" bloktan, hem de "ilerici-demokrat-sol liberal" kamptan kopartmış, tehlikeli bir tecrit konumuna sürüklemişti.

G. SORUNLAR VE DEĞERLENDİRME

Bütün bu çelişkiler, eski politikadan radikal dönüş, Parti bakımından pek çok alanda büyük sorunlar yarattı.

Bu dönemde Parti hem üye kayıplarına uğradı, hem de yeni kayıtlar önemli düşüş gösterdi. Yetkililerin verdiği abartılı rakamları bir yana bırakarak Parti üye sayısının 1939 başında 70.000 kadar olduğu varsayılabilir. Sonraki iki yıl içinde en az yüzde 15'lik bir kayıp yaşandı. Elbette bunda savaş ortamıyla gelişen baskıların, göçmenlere yönelik sınırdışı etme gibi uygulamaların da etkisi vardı.Yine de unutmamak gerekir ki, salt anti-faşist duyarlılığın

42 Earl Browder, "The People's Road to Peace"' Speech at the Eleventh National Convention, CPUSA, May 30-June 2, 1940, New York, Workers Library Publishers, 1940; Parti Arşivi, makara 315, 515.1.4184-85/3-64. (Bundan böyle Parti Arşivi)

Parti'ye üye olmada büyük etken olduğu geniş bir kesim vardı üyeler (ve sempatizanlar) arasında: "1932'den itibaren Parti kendisini faşizmin öncü hasmı olarak tanıttı. Anti-faşizmin duygusal çekiciliğini kullanarak pek çok insanı komünizmi kabul etmeye ikna etti. ... Entelektüel, insani, etnik ve dinî hissiyatlar üzerinden ... daha insanlar ne olduğunu dahi bilmezken Amerika'yı faşist sözcüğü karşısında ürkütmeyi inanılmaz ölçülerde başardı."[43] Ama şimdi üstlenmiş olduğu büyük sorumluluktan geri adım atınca Parti bedel ödüyordu. Yaratılmasında büyük payı olan ve örgüt bünyesiyle çeperine nüfuz etmiş anti-faşist hissiyat duyarsız dönüşünden intikam almaktaydı.

Yeni üye kayıtları da 1938'in aylık ortalamasının dörtte birine düştü.[44] Ciddi kayıplar yaşandı ama ana omurga büyük fireler vermedi. Örneğin Yahudi üyeler büyük çoğunlukla tabiri caizse "bağırlarına taş bastılar, kan kustular ama kızılcık şerbeti içmiş" gibi yaptılar, Parti'de kaldılar. Yine de unutmamak gerekir ki, derin yaralar da açıldı ve Soğuk Savaş saldırısına karşı savunmaya geçildiğinde bu dönemdeki birikimlerin bedeli ağır oldu.

Benzer gerileme dönemin seçim sonuçlarına da yansıdı. Örneğin, Parti'nin 3000 kadar üyesinin ve çok sayıda Yahudi seçmenin bulunduğu New York'un 14. Bölgesi'ndeki Kongre seçiminde Browder sadece yüzde 13.6'ya tekabül eden 3080 oy alabildi. 1940 başkanlık seçimlerinde Browder'ın 46.471'de kalan oyları 1936'daki bir önceki seçime göre yüzde 40 düşmüştü ki, o zaman bilindiği gibi Browder esas olarak oyların Roosevelt'e verilmesi gerektiğini öne çıkartan bir kampanya yürütmüştü. Partisi neredeyse çökmüş olan sosyalist aday Norman Thomas'ın oyları bile yüz bine yaklaşmıştı (99.557). Sadece o zamanki içki yasağına karşı kampanya yürütmek için seçimlere katılan bir aday bile Browder'dan fazla oy almıştı (57.812).[45]

43 Dodd, s. 86.

44 Klehr, Haynes, s. 72-73, Klehr, Heyday..., age., s. 401, Howe, Coser, s. 404-405, Ryan, s. 191

45 Ryan, agy., s. 187 ve 191.

Bu dönemde hem savaş ortamı nedeniyle ülke genelinde, hem de Parti ile yönetim ve devlet arasında ortaya çıkan gerginlik, Parti'nin müttefiklerinden kopmasıyla birlikte, beraberinde hükümet baskısını da getirdi. Devlet önde gelen komünistlere yönelmeye başladı.[46] Bu arada 1941 başında yürürlüğe giren Voorhis Yasası ile Parti, Komintern üyeliği dolayısıyla, "yabancı ülke temsilcisi" sıfatıyla devlet kütüğüne kaydolma yükümlülüğüyle karşı karşıya bırakıldı. Bu elbette örgütün yasal varlığını ve partisel etkinliklerini yıkıma uğratacak bir hamleydi. Bunun üzerine Parti, Komintern'le olan resmî bağlarını kâğıt üzerinde kopardı ve tüzüğünü Yasa'nın lafzına uygun biçimde değiştirdi. Devletin bir başka saldırısı da, Dies Komitesi olarak da bilinen Kongre Amerikan Karşıtı Komite soruşturmaları ve tacizleriyle geldi. 1938 yılında Kongre'deki New Deal karşıtı sağcıların girişimleriyle Martin Dies öncülüğünde oluşturulan ve zamanla Soğuk Savaş-McCarthy saldırılarının temel kurumsal tetikçilerinden olacak Komite bu yıllarda da komünistlere yöneldi. 29 Haziran 1940'ta da Smith Yasası olarak anılan "Yabancılar Kayıt Yasası" Kongre'den geçti. Yasa, "hükümeti zor kullanarak devirme"ye ilişkin suçları kapsıyor ve bütün göçmenlerin kayıt yaptırmalarını öngörüyordu. Bu yasanın da asıl hedef olarak komünistleri seçtiği kuşkusuzdu. Anlaşma pek çok yerde hükümetlerin komünistlere yönelmesine neden olmuştu. Örneğin Fransa'da komünist parlamenterler parlamentodan atılmış, Parti kapatılmıştı. Sovyet-Alman anlaşmasıyla komünist partilere cephe gerisindeki "beşinci kol" muamelesi yapılıyordu.

Bu arada, savaş bulutlarının ülke üzerine çöktüğü bir dönemde, devlete ve toplumun güçlü kesimlerine biraz da sabotaj kokan özel bir gayretle, Parti savunma sanayii sektöründe grev faaliyetlerine hız veriyordu.

Bu gelişmeler çerçevesinde Browder'a bir kumpas kuruldu ve daha önce verdiği bir ifade kullanılarak, 1920'li yıllarda ülke dışına yaptığı seyahatlerde sahte isimli pasaport kullandığı gerekçe-

46 Örneğin bkz. Howe, Coser, s. 404-405.

siyle 23 Ekim'de tevkif edildi, yargılandı ve dört yıl hapse mahkûm edildi. Cezaevine konulduğunda da Browder'ın tercihiyle yerine geçici olarak Parti içindeki destekçilerinden Robert Minor atandı. İttifakları berhava edilmiş, tecride düşmüş ve toplumda Sovyetler Birliği'nin bir uzantısı olduğu algısının zemininin oluştuğu bir zamanda Parti "kolay lokma" olmaktaydı. Mahkeme öncesinde Browder şöyle diyecekti:

> Gericiler kampı New Deal'de engeller gördüğü sürece biz [programı] destekledik. Ama ... [gerici burjuvaziyle] barış yapılınca bizi artık taşıyamadılar. İlerici Demokratik blok çöktü. Biz komünistler bu blokun bir parçasıydık. Elbette hiçbir zaman resmen tanınmamıştık. Biz yoksul akrabalardık.[47]

Gerçekten de parti bakımından asıl kayıp, Demokratik Cephe ittifaklarının çökmesi, özellikle de aydınlarla kurulmuş ilişki ve örgütlenmelerin büyük yara almasıydı. Paktı "Stalin'in Münih'i" olarak yaftalamak geniş çevrelerde etkili oluyordu. Günün koşullarında görüntünün ardındaki öz örtülünce, muazzam bir propaganda ile, "İki diktatörlük, iki diktatör, işbirliği yapıyor, küçük ülkeleri aralarında paylaşıyor, yutuyor, birbirlerine savaş ve işgal imkânı sağlıyor" algısı yaratılabildi. Marjinal sağ ve sol muhalefet bu ikisinin uzantısı, beşinci kolu olarak damgalandı. Parti için bütün antifaşist iddia ve öncü konumun açtığı ittifak ve meşruiyet olanakları berhava oldu.

En büyük darbeyi de Parti bakımından stratejik önemdeki Amerikan Yazarlar Birliği aldı. Birliğin yönetiminin üçte biri parti politikasını protesto etti, 800 üyeden 100'ü aşkın üye resmen istifa etti, pek çoğu da geri çekildi, uzaklaştı. Malcolm Cowley gibi yöneticilerden Parti üyesi saygın ve ünlü yazar Granville Hicks'e, "proleter yazar" olarak çok özel konumdaki Jack Conroy'dan şair Wystan Hugh Auden'e, Thomas Mann, Archibald MacLeish, Van Wyck Brooks gibilerine uzanan yazarlar gittiler. Birlik de uzun zaman dayanamadı ve Ocak 1943'te tasfiye edildi.

47 Aktaran, Isserman, *Which Side...*, age., s. 57.

Öteki bütün alan ve kurumlarda parti benzer tepkiler ve kayıplarla karşılaştı.[48]

Partinin bu gelişmelere karşı tutumu ve yanıtı ise, sorunlarının daha da ağırlaşmasına, tecridinin derinleşmesine, düşmanlarının çoğalmasına neden oldu.

Bir zamanlar tepelerde taşına aydınlar, yazarlar partinin Pakt'a ilişkin tavrını eleştirdiklerinde hemen kolayca "hain" damgasını yiyorlardı. Yazarlar Birliği'nden ayrılanlarla ilgili olarak örneğin Birlik yöneticilerinden Mike Gold, "edebi dönekler" tabirini kullanıyor, bu bağlamda "Kapitalizm sürdükçe, sanki bir cehennemi dökme kalıbından çıkmışcasına, hırsız, faşist, fahişe, akıl hastası kuşakları ve bu sosyal hainlerle dönekleri üretmek zorundadır," diye yazıyordu parti gazetesinde.[49]

Şimdi bu bölümü kapatırken derslerle dolu bu karmaşık sürece ilişkin tekrar pahasına da olsa genel bir özetle birlikte kısa bir değerlendirme yapmak gerekiyor.

İngiltere, Fransa ve Amerikan burjuvazilerinin ve siyasi kadrolarının, yöneticilerinin Hitler'e karşı hayırhah tutumlarının temelinde kuşkusuz onu Sovyetler Birliği üzerine sürmek hesabı vardı. Bu iğrenç bir "iti ite kırdırma" bakışının nihai hedefiydi. Bu iki güç birbirini kırdıktan sonra dünyanın paylaşılmasında kendi özel düzenlemelerini yapacaklardı. Gözü dönmüş Hitler zaten böylesi bir kırım yoluna baş koymuş, paylaşım kavgasında nihai kumarı oynamaya kurgulanmıştı. Bu durumun Sovyetler Birliği açısından ölümcül riski açıktı. İşçi sınıfı, emekçiler ve sömürge halklar bakımından da felaket kapıdaydı. Böylesi bir ortamda Sovyetler Birliği'nin, faşist saldırganlığa karşı kendini siper etmesi, elbette beklenemezdi. Kuşatılan, ateş çemberi içinde kıstırıldığı sanılan, "emperyalist demokrasiler" ellerini keyifle ovuştururken ve dünya malına el koymanın tatlı hayalini kurarken faşizmin cehenneminde kan ve ateşle silinmesi hesaplanan Sovyetler Birliği'nin bu gidişe

48 Örneğin bkz. s. 37.

49 agy, s. 38

göz yumması söz konusu olamazdı. Stalin, Hitler'i Sovyetler üzerine sürmek isteyenler için "kestaneleri ateşten almayacak", bir nefes alma ve hazırlık sürecinden yararlanacaktı. Hitler'in gazabına uğrayan Batılılar Sovyetler Birliği ile ittifaka mecbur kalacaklardı. Öyle de oldu.

Sovyetler Birliği bakımından stratejik gereklere ek olarak, elbette Sovyet devlet ve Parti bürokrasisindeki hegemonik büyük devlet dinamiğini de göz ardı etmemek gerek çevresindeki ülkelerle ilişkilerinde. Eski Çarlık Rusya'sının yitirdiği toprakların yeniden ele geçirilmesi fırsatının bu dinamikleri hareketlendirdiğini varsaymak yanlış olmaz. Devrim sürecinde "yitirilen" toprakların geri alınmasının henüz yeni yeni toparlanmaya başlayan rejim bakımından güçlü bir ek meşruiyet zemini oluşturduğu ve kaçınılmaz görünen savaşta toplumsal seferberlik için yararlı olacağı da herhalde ayrıca hesaplanmaktaydı. O zamanlardan beri gelişmekte olan ve Kruşçev'lerle başlayıp Yeltsin'lerle, Putin'lerle günümüze gelen bu türden "milliyetçi-devletçi manevi hazzı" ihmal etmek yanlış olur, o dönemin Sovyet devlet politikalarını değerlendirirken. Bu türden mülahazalar da sözünü ettiğimiz dönemde ve sorunda hükümlerini icra edecekti. Öyle de oldu.

Hitler ise önce Batı'yı çökertip arkasındaki güvence altına alınmış muazzam kaynaklar ve elindeki büyük muzaffer güçle Moskova'ya yürüyecekti. Öyle de oldu.

Taraflar açısından çıplak çıkarlar perspektifinden anlaşılabilir mülahazalardı bunlar. Konumuz bakımından önemli olan, komünist partilerin, Sovyetler Birliği hükümeti tarafından kendilerinin hiçbir biçimde bilgi/söz sahibi olmadıkları ve yalnızca onun savunucusuna, propagandistine, meşrulaştırıcısına indirgenerek görevlendirildikleri bir önlem manevrası karşısında içinde düştükleri sıkıntılı durumdur. Bu krizin nasıl yönetileceği temel bir sorun olarak bütün komünist partiler gibi Amerikan partisinin de önündeydi ve Sovyetler Birliği ile Komintern'in onlardan tam destek talep etme dışında bir şeyler yapacak, onların durumunu düşünecek halleri yoktu. İşçi sınıfının anavatanının, sosyalist devletin

bekasının söz konusu olduğu bir ortamda komünist partilerin, hele Amerikan Partisi gibi küçük, etkisiz, önemi bulunduğu ülkenin gücüne bağlı bir örgütün esamesi okunmazdı. Üstelik dünyanın her yerinde yazgılarını onunla bütünleştirenlerin, komünist hareketin bir bütün olarak Sovyetler'i savunmayı en acil görev olarak önlerine koymaları da doğaldı. Öyle de oldu.

Sovyetler Birliği yönetimi bir ölümcül ortam içinde Hitler Almanya'sıyla saldırmazlık paktı imzalamıştı. Bu kendisine dayatılmış koşullardaki meşru, haklı, zorunlu manevranın avantajları kadar riskleri, bedelleri de vardı kuşkusuz. Sonuçta, dünyayı kandırma becerisini ve mazlum rolünü etkin biçimde sürdürmekte olan maskeli şeytanlara karşı, çıplak biçimde kamuoyunun önünde her türden mezalime bulaşmış kirli sicili tescilli şeytanla "işbirliği" görüntüsüydü söz konusu olan. İtibarda, inanılırlık ve güvenilirlikte bedeller ödenecekti ve sorun, bunu sınırlamak, kalıcı hasar bırakmamasını sağlamak, elden geldiğince karşı tarafın muazzam propaganda makinesi karşısında halklara gerçeği anlatma görevini hakkıyla yerine getirmekteydi. Bütün komünist partiler bu görevde siperin ya da belki daha doğru bir ifadeyle, "sırat köprüsündeki sınav" mevzisinin en önünde konumlanmak, pozisyon almak durumundaydılar. Bu nankör bir görev yeriydi. Öyle de oldu.

Parti artık tek başına ne yapacağını, nasıl bir tutum takınacağını, yıllardır söylemekte, yapmakta olduklarıyla yeni pozisyonunu nasıl bağdaştıracağını, belirli bir temelde inşa etmiş olduğu ittifak ilişkilerini ve yapılanmaların artık bütünüyle çökmüş zemindeki berhava enkazı altından nasıl çıkacağını düşünmek durumundaydı.

Şimdi yönetim içinde, Stalin'e ve Sovyetler Birliği'ne kesin, içtenlikli, imanlı bir sadakat temelinde iki görüş vardı.

Birincisi, Foster-Bittelman ikilisinin dile getirdiği pozisyondu.

Buna karşılık Browder, Dimitrov'dan gelen ilk radyo mesajını olabildiğince esnek yorumlayarak bir süre daha dengeli bir tutumla eski politikayı bütünüyle terk etmeden bir ara yolu sürdürmeyi yeğledi. Browder bu amaçla sert bir anti-Roosevelt söyleme geçmedi,

İngiltere-Fransa ikilisini kollamaya yasal imkân tanıyacak bir biçimde "Tarafsızlık Yasası"nı değiştirme hamlesine karşı çıkmadı, New Deal koalisyonunu toptan berhava edecek bir tavırdan kaçındı.

14-16 Eylül toplantısından sonra ekim başında gelen ikinci radyo mesajı, Parti içi muhalefetin gücü ve bu arada hakkında tutuklama kararının çıkması Browder'ın manevra alanını yok etmişti. Bir oportünist olarak Browder'ın dalgaya direnmesi değil, kapılması kaçınılmazdı. Öyle de oldu.

Kuşkusuz üç boyutu vardı savaşın.

Bir yanıyla, belki de baskın karakteri özü itibariyle, bir paylaşım savaşı, buna bağlı olarak birinci emperyalist boğazlaşmanın sonuçları üzerinden devam eden sömürgeciliğin yeniden düzenlenmesi mücadelesinin devamıydı.

İkinci olarak, faşizme, Nazi saldırganlığına karşı burjuva demokrasilerinin savunma savaşı olma özelliği söz konusuydu.

Üçüncü olarak da, savaşın, ana aktörlerden Sovyetler Birliği'nin doğrudan bekası temelinde bir ölüm-kalım mücadelesi, Nazi işgali altındaki ülkelerin bağımsızlık ve bunlara bağlı olarak işçi sınıfı hareketiyle halkların demokratik mevzilerini koruma savaşımı olması boyutu vardı.

Sonuçta, son iki boyutun birlikteliği belirleyici oldu.

Partinin Sovyetler'in savaşa dahil olmadan önce çekildiği hat, yani sadece birinci özelliğe dayalı pozisyonu, dar ve dışlayıcı, dolayısıyla köprüleri yakan, tecrit olmayı ve baskıları getiren bir ortam yarattı.

Bu tavır önceki siyasetiyle büyük çelişki içermesi ve ani dönüşüm gerektirmesinin yanı sıra, ileride görüleceği gibi bir sonraki, yani Sovyetler Birliği'nin savaşa dahil olmasıyla ortaya çıkan durumla da bağdaşmaz olduğundan ayrıca sürdürülemez nitelikteydi, sorunluydu, yeni radikal politika değişikliği gerektirdiği ölçüde yıpratıcıydı; bu sefer de parti ABD'nin savaşa girmesinin ve emperyalist diye mahkûm etmiş olduğu İngiltere-Fransa blokuyla işbirliğinin militan yandaşı olacaktı. Artık Roosevelt yeniden ilerici/demokrat, İngiltere ile Fransa barışsever demokrasiler olacak,

savaş karakter değiştirip emperyalist paylaşım karakterinden sıyrılıp anti-faşist demokratik kurtuluş savaşı niteliği kazanacaktı. Her tavır bütünüyle Sovyet çıpasına bağlanmış, öteki bütün olgular, hassasiyetler gerektiğinde göz ardı edilir ve salt bu çıpaya göre değerlendirilir olmuştu. Ne yazık ki, özde "haklı olmak" bu kadar kaba tavır cambazlıklarını, çelişkili dönüşümleri, özeleştirisiz değişimleri "değişen objektif koşullara dayalı taktik düzenlemeler" diyerek geçiştirmeyi, hep "kendine yontma"yı meşrulaştırmaya yetmiyordu.

Şimdi Batı'da Sovyetler Birliği'nin Hitler saldırısına kapı açtığı, zemin oluşturduğu düşüncesi yaygınlık kazanmış, büyük bir öfke patlaması yaratmıştı. Şayet İngiltere ile Fransa'nın planları tutsaydı ve Münih sonrasında Hitler Sovyetler Birliği'ne saldırsaydı benzer tepkiler Sovyetler'de ve komünist harekette ortaya çıkacaktı. Tabii Batı'daki bu yaygın toplumsal tepkinin bedelini oralardaki komünist partiler ödeme durumundaydı. Genel olarak toplumda, özel olarak da komünistlerle anti-faşist cephede yer alan kesimlerdeki düş kırıklığı, aldatılmışlık duygusu ve öfke patlaması, kirli planları ters tepmiş olanların kara propagandasıyla kışkırtılıp kötüye kullanılmaya başlayınca, komünistlerin durumu daha da zorlaştı.

Bir şey kesindi: Artık saf "anti-faşist ortak güvenlik" şiarına dayalı pozisyon, yerini "birbirlerinin aynısı emperyalistler arası savaş" belirlemesine ve anti-Roosevelt bir tavırla ABD'nin tam tarafsız kalması talebine bırakacaktı. Hitler'in barbar kıyımlarının derinlik kazandığı ve Nazi savaş makinesinin bütün Avrupa'yı ezip geçmeye başladığı, Japon militarizmi ve Mussolini çılgınlığıyla bütün dünyanın ateşe atılmakta olduğu bir ortamda böylesi bir tavrın savunulması kolay değildi. Bu pozisyona eşlik eden dil de sorunlu olmak durumundaydı. Hitler Almanya'sına yönelik eleştiriler kısık bir ses, mahcup bir eda ve düşük tempoyla geri plana atılırken en gürültülü eleştiriler, "al birini vur ötekine", "ha Ali Veli-ha Veli Ali" türünden belirlemeler eşliğinde "savaşın asıl sorumlusu" olarak İngiltere ve Fransa ile "ABD'de savaş partisinin lideri olarak faşizme yelken açmış Roosevelte" yöneltilecekti.

Bu kadar keskin bir dönüşü "sırtındaki liderlik küfesi"yle Browder biraz yumuşatmaya çalışsa da artık ok yaydan çıkmıştı.

Durum ortadaydı:

1. Parti içinde sol sekter tavra teşne olanlar vardı.
2. SB'ne büyük idealizmle örülmüş samimi sadakat ve özellikle de Stalin'e güven vardı.
3. Dönemin şartları, Batı'daki gidişat ve kriz koşulları karamsar, toptancı yargılara çok da çürük sayılamayacak bir zemin oluşturmaktaydı.
4. Elbette oportünizm ve onun kraldan fazla kralcı gayretkeşliği, göze girmeci abartıcılığı gibi olgular da söz konusuydu.
5. Farklı tavır alıp Komintern'den, SB'den ve uluslararası hareketten kopmak seçeneği yoktu. Taban da zaten böyle bir şeyi asla kabul etmezdi.

Ama sonuç da ortadaydı. Üç alanda önemli sonuçlar çıktı ortaya: Birincisi sol-liberal çevrelerin ve aydınların desteği büyük ölçüde azaldı, bu çerçevedeki Halk Cephesi diyaloğu kesildi. İkinci olarak, partinin temel zeminlerinden başlıcasını oluşturan Yahudilerden büyük tepki alındı, ilişkilerde ciddi kırılmalar yaşandı. Üçüncü olarak, merkezî siyaset içinde yer tutmak, bu bağlantıda hükümetle makul ilişkiler kurmak stratejisi ölümcül yara aldı. Demokratik ortam ve hoşgörüden yararlanmanın yerine hükümet ve devlet cenahından ciddi baskılara maruz kalındı. Toplumsal destek de azalınca bu baskılar büyük zorluklar yaşanmasına ve bir tür yeni tecrit içine düşürülmesine neden oldu.

Kuşkusuz Nazi Almanya'sının karşısındaki güçler de emperyalistti. Sosyalizme, Sovyetler Birliği'ne düşmandı, gericiydi, sömürü ve tahakkümden yanaydı. Ama faşist değillerdi, dolayısıyla faşizmle aralarında fark vardı: Fark teoride de vardı, pratikte de vardı, milyonların algısında, kavrayışında, aklında ve vicdanında vardı. Kaba aynılaştırma çabaları beyhudeydi, inandırıcı değildi, eski söylem ve tavırla çelişki içindeydi, güvenilirliği zedeliyordu, ittifakları berhava ediyordu, daha da kötüsü ikiyüzlülük kokuyordu ve iticiydi.

Muazzam savaş karşıtı propaganda faaliyetlerinin keskin söylemi aslında faşist saldırganlığı özünden, bütün içerik ve anlamından kopartıp salt haksızlığa uğramış bir emperyalist ülkenin aynı ölçüde saldırgan rakiplerine karşı yeniden paylaşım talebine indirgemekteydi. "Emperyalist" ortak paydası aslında Hitler'i, Nazizmi ve faşizmi öteki bütün suçlarından aklıyor, klasik emperyalist burjuva demokrasileriyle eşitleyerek bütün ayırt edici unsurlarını gözlerden kaçırıyor, gizliyordu. Roosevelt ile Hitler'i aynı kaba koymak, teorik yanlışlığı, gerçeklerle örtüşmemesi bir yana, politik olarak toplumdan tecridi, ittifaklardan kopuşu kaçınılmaz kılan bir hataydı. Laf kalabalığıyla, keskin sloganlarla yürüyen bu hengâmede sadece faşizm değil, emperyalizm de, İngiltere-Fransa sömürgeciliği de inandırıcılığı ve güvenilirliği olmayan abartılı kaba söylemin gadrine uğramış, "iftiraya kurban giden" unsurlar olarak teşhirden kurtuluyorlardı. Faşizm karasının rengi açılırken kapkara boyanan Müttefik resmi, dinleyen, izleyen bulsa bile inandırıcı olmuyor, aksine itici etki yapıyordu. Mihvere "anlayış" Müttefiklere dengesiz saldırıyla birleşince, teşhir etkisiz kalıyor, aksine tepki toplayarak onların lehine işliyordu. Örneğin Hitler dünyayı ateşe atmışken, İngiltere'nin "İrlandalılara mezalimi" üzerinden savaşta tarafsızlık propagandası yapmak yersiz, etkisiz, manasız kaçıyordu ve insanları kaçırıyordu.

Üçüncü Periyot sekterliği döneminde, hiçbir şeye yaramayan, sadece zarar veren bir kötü alışkanlığı –mutabık olunmayan herkesi kolayca ve acımasızca "faşist" diye karalama aymazlığını– anımsatan bir tablo çıkmıştı ortaya.

Elbette haklı olmak her zaman doğruyu yapmak, doğru davranmak anlamına gelmiyor. Haklı olmak her zaman yetiyor mu? Haklılık her türden ilkesizliğe, pragmatizme, oportünizme, "ters takla"lara cevaz verir mi? Elbette hayır. Bunu iddia etmek, farklı algılamalara sahip olanlara karşı komünist hareketin kendine olan bencil aşkı zemininde sık görülen burnu büyük bir aşağılamaydı hiç kuşkusuz. "Koşullar değişti, dolayısıyla politika da" pragmatik-ilkesiz bahanesinin bu denli kötüye kullanılmasının bedeli hep

ağır olmuş ve tarihsel meşruiyetin her şeye kadir olduğuna inanmış/inandırılmış komünistlerin en büyük yapısal zaaflarından olagelmiştir. Partinin tartışmalarda kullandığı dil, savunmada gösteremediği esneklik, eleştirilere karşı şiddetli ve bağnaz tavır, itici saldırganlık, kraldan fazla kralcı tutum bu badirede çok sıkıcı durumlar ve engeller yarattı.

O dönemde, neredeyse her zaman olduğu gibi, muarızları, eleştirenleri, dönüşleri içine sindiremeyenleri en hafif deyimle "Leninist taktikten anlamayan" saflar, en kestirmeden de "satılmış hain" olarak nitelendirmek, sonunda Parti'yi vuruyordu. Parti'nin kültür-sanat alanındaki ideologlarından V. J. Jerome, Hitler'le anlaşmaya karşı çıkan aydınları, "demokratik cephe taktiğini anlamamak"la suçluyordu. Bu bir proletarya-orta sınıflar birlikteliğiydi ama "proleter belkemiği"ne sahip bu ittifakın karar vericisi işçi sınıfının öncüsü partiydi. Jerome'e göre, aydınlar bu önderliği reddederek Parti'yi "uçurtmanın kuyruğu" yapmaya çalışıyorlardı. Jerome'in yazdıklarının özü açıktı: Bu ittifakta yer alan parti dışı unsurlar ya kendileri uçurtmanın kuyruğu olacaklar, daha doğrusu Parti'nin kuyruğuna takılacaklar ya da "hain" damgasını hak edecek, lanetleneceklerdi. Jerome, broşüründe, ağır hakaretler eşliğinde, "aydınların sınıfsal tahlili"yle bunun teorisini, gerekçesini üretmekteydi.[50] Polemikte, teorik yetkinlikte ve doğru genel tespitlerde Jerome'in üzerine yoktu ama "taktik cambazlığı" ile "kuyruk" da olsalar dünkü müttefikleri yerin dibine batıran burnu büyük tavrın, düşmanlıkları körüklemekten, kinleri bilemekten, ideallerine bağlı ilkeli insanları hasım saflara sığınmaya mecbur etmekten başka çıkar yol bırakmama dışında etkisi de yoktu.

Pakt döneminde de, keskin "taktiksel" dönüşler zamanlarında hep yapıldığı gibi, partililerin dilinde Lenin'e atfedilen "lokomotif hikâyesi" vardı. Buna göre, Lenin demişti ki; tarihin lokomotifi, yani devrim süreci sert virajlara girdiğinde, iyi tutunan güçlüler trende kalır, ötekiler, zayıflar ve hazırlıklı olmayanlar trenden dı-

50 V. J. Jerome, *Intellectuals and the War*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1940, s., 8 ve passim.

şarıya dökülürlerdi.[51] Yanlışların "iman gücü"yle ya da gözü kara disiplinle, bağnazlığın huzuruyla, güce biatla hoş görülmesi, hatta paylaşılması, diyalektik sihirle "doğru"ya dönüştürülmesi, aslında kendini vuran paslı bir çakaralmazdı.

Partinin ilkesiz dönüşlerini eleştirenlere saldırı, aşağılama, hakaret yöntemiyle karşılık vermek sonuçsuz kalmaya, geri tepmeye mahkûmdu. Örneğin, Foster 4 Ekim 1937'de, "İzolasyonizm net ve basit olarak, Birleşik Devletler'in faşist saldırganlardan onlardan kaçarak kurtulabileceğini sanma saçma teorisidir," diye yazıyor ve ABD'nin aktif bir biçimde Nazi Almanya'sına karşı ittifaklar örerek mücadele etmesini savunuyordu. Ama aynı Foster 1940 yılında, Sovyetler Birliği-Almanya anlaşması sonrasında, birbirlerinin aynısı "hasım emperyalist güçler arasındaki mücadelede işçilerin bir tarafı desteklemekten çıkarı yoktur" diye yazıyordu.[52] ABD ya da İngiltere ile Fransa'nın 1937 ile 1940 arasında tam ne zaman ve nasıl emperyalist olmaya terfi ettiklerini sormak ise "taktikten anlamamak", "partiyi aydınların kuyruğuna takmaya çalışmak", "emperyalizme satılmak", "alçak hain" ya da en iyisinden "sosyal sınıfı dolayımıyla komünist siyasetle uyum gösteremeyen işe yaramazlar" safında sayılmak oluyordu.

Açıktı ki parti yangına körükle gitmiş ve belki de kaçınılmaz olan algıları güçlendirmiş, onların tutmasına zaten hazır zemini kendi davranışlarıyla ve tutumuyla güçlendirmişti. Bolşevik-Leninist özeleştiri kurumunun salt muhaliflerin kendilerini suçlaması olarak kullanılıp yozlaşması nedeniyle Parti'nin buradaki yanlışlarını görmesi, özeleştiriyi çalıştırıp düzeltmesi, komünist harekette kemikleşmiş bir hastalık olarak bu sefer de mümkün olamadı ve harekete büyük zarar verdi.

Parti ve genel olarak komünist hareket ve örgütler, en dostane eleştirilere bile tahammülsüz ve saldırgan biçimde karşılık verirken dostlarına karşı da sadece "kullanma" saikiyle yaklaşıyor ve

51 Isserman, *Which Side...*, age., s. 16.

52 William Z. Foster, *The War Crisis: Questions and Answers*, New York, Workers Library Publishers, 1940, s. 6.

son derece vefasız davranabiliyordu. Sanki komünistlerce "kullanılmak" bahşedilen bir onur gibiydi. Bu türden kötü fırsatçılığın bir örneği bu dönemde görüldü. Pakt'tan kısa bir süre önce, 14 Ağustos 1939'da, kendi alanlarında isim yapmış 400 aydın "Demokrasinin ve Barışın Bütün Aktif Destekçilerine" başlığıyla bir açık mektup yayımladı. Açık mektupta, Sovyetler Birliği için, "savaş ve saldırganlığa karşı her zaman olduğu gibi tutarlı bir siper olmaya devam ediyor" denilmekte, kadın haklarından sanayileşmeye her alanda gerçekleştirdiği başarılar övülmekte, özellikle demokrasi ve kültürel alanlarda faşist ülkelerle olan farklılıkları anlatılmaktaydı. Mektup, "dünya barışı ve bütün halkların özgürlüğü" yolunda işbirliği yapmak için ABD ile Sovyetler Birliği arasında ortak zeminin olduğunu belirtiyordu. Aydınlar, "her düşünceden Amerikalıları ... insanlığın bu kritik dönemecinde ... [iki ülkenin] işbirliğini önlemeye yönelik adımlara karşı teyakkuzda olma"ya, uluslararası barış ve güvenlik konusunda ABD ile Sovyetler Birliği arasında "yakın işbirliği"ni desteklemeye çağırıyordu. İyi niyetle ve pek çok doğruya parmak basarak kritik bir dönemde yayımlanan Açık Mektup, son derece kötü bir fırsatçılık ve "kullanma" saikiyle, Pakt'ın imzalanmasından sonra tepkiler çığ gibi büyürken, Parti'nin cephe örgütlerinden "Friends of the Soviet Union" derneğinin yayın organı *The Soviet Russia Today* dergisi tarafından adeta nispet yaparcasına anlaşmanın ardından, 5 Eylül'de yayımlandı.[53] Mektupta dile getirilen düşünceler, özellikle faşist ülkelerle Sovyetler Birliği'ni karşılaştıran satırlar kesinlikle doğruydu. Bu ülkeler elbette birbirlerinin anti-teziydiler, iki kutbun temsilciydiler ama hayata iyi niyetle ve fakat farklı teorik perspektiflerle, ideolojik varsayımlarla ve sınıf-tarih bilinciyle bakıp günceli yorumlayan küçük burjuva aydınlar bakımından bu gelişmenin sarsıcı hatta yıkıcı etkilerde bulunması kaçınılmazdı. Ayrıca bulundukları toplumsal çerçeve içinde zor duruma düşe-

53 "To All Active Supporters of Democracy and Peace", Soviet Russia Today, c. 8, No. 5, 1939, s. 24-25; Davenport Arşivi, http://www.marxisthistory.org/history/usa/parties/cpusa/1939/0814-openletter.pdf

cekleri de belliydi. Buna karşın onları böyle "harcamak" belleklere yazılıyordu kuşkusuz.

Hitler Sovyetler Birliği'ne saldırınca, bu olasılığı büyük körlükle göz ardı etmiş olmanın zorlukları yaşanmaya başlanınca, yeni ittifaklar için bu sefer de burjuva politikacılığının atraksiyonlarına, manevralarına, "dün dündür" numaralarına sığınılacak, bedelleri de inanılırlık, güvenilirlik, saygınlık yitimi olarak ödenecekti. Aslında toplumda yaygın bir savaş karşıtlığı vardı. Ne var ki, Parti bunun üzerinde daha dengeli ve gerçekçi bir politika izleyemedi, salt sol ajitasyonla üstüne gitti ve toplumla bu hat üzerinden bağ kuramadı. Roosevelt'e karşı gereksiz ölçülerde haşin tavrıyla demokrat kesimlerle ilişkilerine engel oluşturdu. Faşizmi her şey ve herkesle özdeşleştirip ayırt edici vahşetini, militarizmini, benzeri özelliklerini bulanıklaştırdıkça Yahudileri ve liberalleri itmiş oldu. Her gelişmeyi bir biçimde Sovyetler'e bağlayıp onun dar çıkarlarını dahi militan öncüsü gibi abartıp gündemleştirdikçe, yerel zeminini de kırılganlaştırdı.

Elbette kendisinin de katkıda bulunduğu bu saflaşmanın zehirli atmosferinde çok daha deneyimli ve teçhizatlı düşmanlarının kara propagandası ve iftiralarının da kurbanı oldu Parti, onlardan daha fazla zarar gördü, politik bedeller ödedi. Boş, kaba, toplumda ters tepeceği kesin keskinliği "devrimcilik" sanmak, belki de uluslararası hareketin merkezine sadakat gösterisi saymak, nedenleri arasındaydı bu sürüklenişin. Kendini tatmin coşkusuna yenik düşmek buna eşlik ediyordu. Haklılığın özgüveni içinde, bir de kendinden menkul "tarihsel meşruiyet"in, tarihin yürüyüş yolu ve kolunda ön safta olduğuna inanmanın verdiği üstünlük şımarıklığına teslim olmak, bu konumun her türden davranışa icazet bahşettiğine inanmak, çocukluk hastalığının ve belki de küçük burjuva radikalizminin belirtileri olarak yeniden gündemdeydi. "Doğrular"ın bu denli "yanlış" biçimde savunulması büyük zararlar vermişti harekete. Sosyal faşizm teziyle ve Üçüncü Periyot'tan kalma kaba ajitasyon, sekterlik ve saldırgan apolitisizmle birlikte bu yeni konum, içinde kuyrukçuluğu besleyen dinamikler taşıyan

bir cephe siyasetinden aksi yönde bir aşırılığa, tecride giden bir tefride dönüşmüştü.

Daha önceki deneyimlerin de kanıtladığı gibi, bu türden uçtan uca savrulmaların, günü geldiğinde yeniden öteki uçlara savrulmayı tetiklediğini de ilerde göreceğiz. Trajedinin farsa dönüşmesinin diyalektiği kendini pek çok biçimlerde gösterebiliyor...

Savaş ilerledikçe Parti'nin durumu daha da zorlaştı ve o ölçüde de kemikleşti, sertleşti. Ülkeler arka arkaya düştükçe "tarafsızlık" savunusu daha göze batmaya başladı. Amerikan toplumunda yaygın bir "savaş karşıtı eğilim" vardı ama Hitler saldırganlığı ve mezalimi de etkili oluyordu. Fransa düştüğünde "Münih ihanetçisi" Daladier'e sempati yoktu. Norveç düştüğünde *People's World* dergisi İngilizleri "savaşı yaymak"la suçladı, onu "Avrupa ve bütün insanlığın en büyük düşmanı" ilan etti. Belçika ve Hollanda'nın Nazilerce işgali ardından *Daily Worker*, "Bu bizim savaşımız değil," diye yazdı ve "emperyalist haydutlar"ı sorumlu tuttu. "Münih ihaneti"nin sembolü Chamberlain düşürülüp yerine Churchill getirilince Parti'nin hafta sonu çıkan yayın organı *Sunday Worker*, Hitler'in mi Churchill'in mi "kitlesel kırım payesi"ni kazanacağı "yazı tura atma meselesi"dir, diye yazdı. Molotov'un belirttiği gibi Sovyet hükümetiyle anlaşmadan elde ettiği "Doğu'da rahatlatıcı güven duygusu"ndan yararlanan Hitler'in yıldırım savaşı zaferlerinin Sovyetler Birliği için de artık bir tehdit oluşturup oluşturmadığı sorusuna ise Foster sırtında yumurta küfesi taşımayanlara özgü temelsiz bir zihni/iradi analizle "hayır" yanıtı veriyordu, çünkü "böyle bir durum, kapitalist sistemi tehlikeye atacak bir genel Avrupa devrimci savaşını kışkırtabilir"di. Dolayısıyla da Hitler buna cesaret edemezdi.[54]

Örneğin Foster, savaşın sorumluluğunu saptarken Stalin'e başvuruyor ve onun şu sözlerine katıldığını belirtiyordu: "Fransa ve İngiltere'ye saldıran Almanya değildi ama Almanya'ya saldırmakla Fransa ile İngiltere bu savaşın sorumluluğunu üstlenmişler"di.

54 Isserman, *Which Side...*, age., s. 65-66.

Böylesi bir tavrın o sırada genel olarak Amerikan toplumunun büyük bölümüne, özel olarak da Parti'nin ittifak ilişkileri kurmak istediği kesimlere ne denli itici geldiğini tahmin etmek zor olmasa gerek. Ne var ki, kötü bir yandaşlıkla "bir çuval inciri", yılların emeğinin ürünlerini bir çırpıda berhava etmek, lanetli bir tecridi göze almak, ileride bedeli çok ağır olacak bir güvenilirlilik ve inanırlılık zaafını taşımaya gönüllü yazılmak, o zamanlar Sovyetler Birliği ve Stalin'e sadakat anlayışında "kutsal görev", gerçek enternasyonalizm olarak kabulleniliyor ve kim bilir belki biraz da parti içi işlerde "tutunacak dal", kariyerde "sağlam sigorta ipine bağlanmak" gibi hesaplanıyordu. Stalin, sinsi planlara karşı haklı ve doğru bir hamle yapmış, zorunlulukların dayattığı bir pozisyona çekilmişti. Meşru bir geçici dış politika manevrasını taktik düzlemden kopartıp ilkeleri sarsan bir stratejik değer düzeyine çıkartarak savunmak, Marksist gelenekteki tarihsel haklılık psikozuna özgü "her yol mubah" burnu büyüklüğünün ve başka hassasiyetleri aşağılayan üstünlük duygusunun örneklerinden biriydi. Gerçeği işe geldiği gibi resmetme hakkını kendinde gören ilahi misyon kuruntusu böyle sonuçlar yaratabiliyordu.[55]

Bütün bunların Parti'nin işini kolaylaştırmadığı, kamuoyu önünde yıprattığı açıktı.

Sovyetler Birliği'nin basit bir propagandisti, dış politikasının uzantısı, hatta "ajan örgütlenmesi" suçlamalarına ve onun çıkarları dışında ilke/değer tanımayan bir yapı algısının oluşmasına zemin hazırlamak, Parti'nin ve elbette talimatlarıyla onu yönlendiren Komintern'in temel hatası oldu. Parti'nin buradaki zemin kaybı Üçüncü Periyot dönemindeki aymazlığa benzemekteydi. Sosyal demokrasinin bütün günah ve ihanetlerine karşın sosyal faşizm suçlamasının kaba dili, itici keskinliği ve apolitizmi nedeniyle geri tepmesini andırmaktaydı şimdiki durum da. Daha dengeli ve ilkeli bir pozisyon, daha nüanslı bir tavır alınabilir miydi, yoksa pusuda bekleyen karanlık niyetler buna zaten imkân

55 William Z. Foster, *The War Crisis*...age., s. 5-6.

tanımayıp Parti'yi önündeki tuzağa çekerek söz konusu algının pekişmesini kışkırtırlar mıydı ve devletçi Sovyet bürokrasisi bir esneklik marjına hoşgörüyle yaklaşır mıydı bilinmez; ama tahribat açık ve kesindi.

Özünde haklı olmakla birlikte, Parti'nin sekter ve aşırı saldırgan bir tutumla savrulduğu "anti-Roosevelt" tutum, onu geniş kesimlerin gözünde "kraldan fazla kralcı", güvenilmez, dış bir gücün sıradan uzantısı haline indirgemişti. Bir bakıma bu, egemenlerin tuzağına düşmekti. Savaşın ve taraflarının emperyalist karakterinin vurgulanması, "demokrasi cephesi"ndeki burjuvazilerin ve hükümetlerinin sinsi planlarının, ikiyüzlü politikalarının açığa çıkartılması, Sovyetler Birliği'nin savunulması ve Almanya ile anlaşmaya mecbur bırakıldığının izah edilmesi ve benzeri tezler kuşkusuz topluma anlatılmalıydı. Ne var ki, bu yapılırken komünistlerin de özverili çabalarıyla örülmüş "anti-faşist yapılanmalar"ın, Hitler karşıtı yaygın duyarlılığın yeterince dikkate alınmamaması aymazlıktı. Faşizm-Nazizm ile ABD-İngiltere-Fransa blokunun en azından görüntüde ve resmî işleyişte belirgin farklılıklarının bu denli göz ardı edilerek iki tarafın neredeyse her boyut ve düzlemde kabaca eşitlenmeleri, her şeyden önce haklı argümanları zayıflatmakta, dile getirilen doğruları karmaşık sosyopsikolojik tepkilerin sis perdesi altında gizlemekteydi. Vahşi faşist saldırının doruğa tırmanmaya başladığı bir momentte "burjuva demokrasisi"nin bu ölçüde anlamsızlaştırılması; hele Roosevelt'le başlayan, emeği de belirli ölçülerde kollayan ve demokratik-sosyal karakterini tümden yitirmemeye çalışan güçleri içeren "New Deal" döneminin Hitlercilerle eşitlenmesi; yerel koşulları nesnel ve öznel bütün unsurlarıyla tümden göz ardı ederek kaba bir Sovyet-Stalin propagandasının sözcülüğüne soyunulması, eski "çocukluk hastalığı"nın tam da üstesinden gelinemediğinin göstergesiydi. Kendisine, uhdesindeki bilimsel araçla ânı tam yorumlama, geleceği on ikiden görme ayrıcalığı atfeden bir komünistin ya da komünist hareketin bu itici, köprüleri tümden berhava edici tavrı aslında savunulana da yaramamaktaydı.

Bu dönemde bütün partiler uyum problemi, kafa karışıklığı ve iç sorunlar yaşadı. Moskova'nın Hitler'le anlaşması, Sovyet-Komintern bağlantısı, Sovyetler Birliği'ne sadakat duygusu, Stalin'e duyulan derin hayranlık ve güven ile oluşmasına büyük katkıda bulunulmuş yaygın anti-faşist hissiyat ve işgale uğramış bir ülkenin meşru yurtseverlik ihtiyacı-görevi arasında sıkışıp kalan parti yönetimleri adeta felç geçirdiler.

Örneğin İngiltere Komünist Partisi de, anti-faşist bilincin ve örgütlü mücadelenin yaygınlaştırılması; İngiliz hükümeti dahil bütün emperyalistlerin kirli oyunlarının açığa çıkartılması; "ortak güvenlik" ve Sovyetler Birliği ile işbirliği temelinde barışın korunması taleplerini etkin biçimde savunagelmişti. Anlaşma sonrasında ortaya çıkan geri çekilme sadece partiyi toplum önünde zora sokmakla kalmamış, örgüt içinde de ciddi sorunlara neden olmuştu. Nazi saldırganlığına karşı ulusal savunma konularında beklenen "esnekliği" ve savaştan İngiltere ile Fransa'yı sorumlu tutan pozisyonu kabul etmeyen Parti Genel Sekreteri Harry Pollitt görevden alınmıştı. Sovyetler Birliği'nin haklı nedenlerle, esas olarak Hitler'i Sovyetler Birliği'ne karşı sürmek isteyen İngiliz-Fransa hükümetlerinin sinsi stratejilerini boşa çıkartmak amacıyla, mecburen Nazi Almanya'sıyla anlaşma imzaladığını kabul etmekle birlikte Pollitt, bu durumun, partinin açık ve net biçimde anti-faşist örgütlenmelerden uzak durmasını beraberinde getireceğini söylemekte, ayrıca faşistlerle öteki (emperyalist de olsa) burjuva-demokratik devletleri kaba biçimde eşitlemenin yanlış olacağını savunmaktaydı. Ona göre, Hitler'e karşı savaş "haklı savaş"tı. Buna karşılık başta Palme Dutt, Merkez Komite çoğunluğu Moskova'nın 24 Eylül'de gönderdiği talimatlara uyulmasından yanaydı. Yapılan oylama sonucu Pollitt'le birlikte hayır oyu kullanan parti yayın organı *Daily Worker* gazetesinin genel yayın yönetmeni Vampbell görevlerinden alındılar.[56]

56 Kevin Morgan, *Harry Pollitt (Lives of the Left)*, Manchester-New York, Manchester University Press, 1993, s. 109-112.

Fransız Partisi'nin durumu daha da trajikti. Parti, Fransa saldırıya uğramışken "hemen şimdi barış"tan başka slogan üretemedi, savaştan Fransa ile İngiltere'yi sorumlu tuttu. Hatta yöneticiler Paris'in düştüğü gün kentteki Nazi işgal komutanlığına başvurarak parti yayın organı *Humanite*'nin ve öteki yayınlarının yasal olarak basılması için izin istediler. Sovyetler'le yapılan anlaşmaya güvenerek Nazi işgalcilere dilekçe verme çılgınlığı, içine kıstırılmış ikilemin dayattığı aymaz tutumun, akıl tutulmasının hazin bir dışavurumuydu. Akıllarına bile getirmedikleri, hiçbir biçimde hazır olmadıkları bu durum karşısında her yerde komünist parti yöneticileri ne yapacaklarını bilemediler. Anlaşmanın iki taraf için de soğuk stratejik hesaplar, (kendi açılarından anlamlı hesaplar) zorunluluklar, kaotik bir ortamın kaçınılmaz taktik manevralarının sonucunda ortaya çıkan geçici niteliğini tam kavrayamadılar. İçlerine sinmese de anlaşmayı kör bir fanatizmle, gönüllü görev aşkıyla, Sovyetler Birliği ile Stalin'e dengesiz sadakat ve idealist güvenle savundular. Kavrayamadıkları yapısal bir dönüşüm olarak ele aldıkları anlaşmanın stratejik ortamı, giderek uluslararası ortamla iç düzenleri bambaşka düzleme taşıdığını düşündüler. İşgüzar teorisyenler, anlaşmayı, geleceği belirleyecek bir proje mertebesine yükselttiler. Bazıları da bunu devrimci dehanın, emperyalistleri çelişkilerini bir çırpıda derinleştirerek kazdıkları kuyuya düşüren, felaketlerinin yolunu döşeyen ve sosyalizme giden yolu açan bir manevrası olarak algıladılar. Böylece, ardındaki gerçekçi dış politika manevralarını değerlendiremeyip anlaşmayı özünden kopartmış oldular. Sonuçta, Hitler faşizminin doğasını, kaçınılmaz sürüklenişinin nihai yönünü kavrama, Sovyetler Birliği'nin zorunlu taktik hamlesini kendi sınırları içinde değerlendirme imkânından yoksun kaldılar; realiteden, hayattan koptular, yaygın anti-faşist hissiyattan ve örgütlenmelerden ciddi kopuşlar yaşadılar, sağlam bastıkları toplumsal zeminin önemli bölümünü yitirdiler. Sanki bir yanlışın üstünü örtmekle, bir suçu gizlemekle görevliymişler gibi kendilerini fedai ruh halinin ajitatif, saldırgan ideolojik

söylemiyle savunma hattının önüne attılar. Faşizme karşı ülke savunmasının desteklenmesi önerilerine, Komintern talimatları doğrultusunda davranma uğruna Dutte gibilerinin, bunun için "önce işçi sınıfının savunulacak vatanı olması lazım" gibi kılıflar üretmesi bu pozisyona bir örnekti.

Sosyal-politik boşlukta, soyut analizin ummanında "cafcaflı bir teorik doğru"; fakat somutun kaskatı gerçekliğinde, örgütün politik/sosyal çevresi içinde en iyimser tabirle "apolitik bir saflık"la maluldü böylesi tavırlar. Bu pozisyonu canhıraş bir keskinlikle savunanların yaptığı, entelektüelimsi fantezi; zorunlulukları göz ardı eden keskinlik; nerelere göz kırptığı belli olmayan oportünizm; hayatı yadsıyan teorisizm; idealizmle malul pratikçilik; dar ikbal körlüğünde gelişen bürokratizmdi. Sonunda da, öncelikle işçi sınıfından geri tepti, onulmaz yaralar verdi harekete.

Amerika'da ve herhalde Avrupa ülkelerinin çoğunda, gerçekler ve gerekçeler ne olursa olsun, bu pozisyon toplumun neredeyse bütün demokrat-ilerici-antifaşist kesimlerince, yerel komünistlerin Moskova'nın direktifleri doğrultusunda, Hitler Almanya'sının savunucularıyla birlikte "Nazizmi kollayan" saflara iltihak etmesi olarak algılandı. Daha da önemlisi, bu taktik pozisyon partileri Moskova'nın bir kuklası, tetikçisi, emireri konumuna düşürdü, bir yabancı gücün implantasyonu olarak itibarsızlaştırdı, tecride düşürdü. Sovyetler Birliği ve komünistler dışında her şeyi, herkesi, her hükümet ve devleti doğrudan faşizmle, Hitler'le eşitlemek ABD ve Avrupa'da kabul görecek bir tavır değildi, aksine sert tepkiler doğuran aymaz bir sekterlikti. Bu taktiğin yıkıcı etkilerinden biri de, saflaşmanın öteki taraflarının, özellikle de İngiliz ve Fransız hükümetlerinin kirli amaçlarına, sinsi hesaplarına, halk düşmanı yönelimlerine yapılmış haklı tespitlerin, eleştirilerin itibarsızlaşması, onların gerçek niyetlerinin açığa çıkarılmasının önünün tıkanması oldu. Yani sonuçta bu aymazlıktan emperyalizmin bu tarafı yararlanmış oldu.

Müttefiklerin anti-komünist, emperyalizm yanlısı, bilinçsiz, hatta düpedüz kötü niyetli ya da komünistlerin içinde bulunduğu

ikilemi ve karmaşık durumu istismar etmeye eğilimli fırsatçılar olmaları, hatta haklıyken haksız duruma düşürülmelerini bilinçli olarak kışkırtmayı yeğlemeleri, uluslararası komünist hareketin neredeyse her yerde ve bu arada ABD'de durumu yönetemedikleri gerçeğini değiştirmez. ABD'de olduğu gibi pek çok partinin yangına benzin döken bir aymazlıkla, zikzaklarla, kötü manevralarla, ilkesiz pratiklerle, saldırgan bencillikle, değerleri çiğnemekteki umursamazlıkla, her zaman hoyrat haklılık taslamakla, taktiklerdeki dönüşlerle, her şeyi mubah görme ve kendine yontmayı alışkanlık haline getirmekle, hatta zeki siyaset mertebesine çıkartmakla kendilerinin düşeceği kuyuları kazdıkları inkâr edilemez. Bu dönemde bırakılan izlenimler, belleklere kazınan tatsız deneyimler, ekilen düş kırıklığı tohumları, berhava edilen birliktelikler, kötüye kullanılan güven ve itibar yitimi daha sonra Sovyet/Batı ittifakı ve Sovyetler Birliği halklarıyla Kızıl Ordu'nun ve Avrupa'daki komünistlerin savaşa inanılmaz özveriler ve kahramanlıklarla örülmüş muazzam katkılarıyla unutulur gibi oldu ama bugüne kadar gelen olumsuzluklar da hükmünü icra etti, onulmaz zararlar verdi harekete.

Partilere dayatılan bu politika, Stalin ve bürokrasinin zaferiyle; Komintern'in, üye partilerin ve genel olarak Üçüncü Enternasyonal/Sovyetler Birliği etrafında örülmüş komünist hareketin teslim alındığı ve Rus milliyetçiliğinin, Sovyet Devleti'nin, SBKP'nin dar çıkarlarının araçsal uzantısına dönüştüğü iddialarına da yeni bir zemin ve malzeme oluşturdu. Bu yanlışlar silsilesinin Sovyetler Birliği'ne de fazla yararı dokunmadı, partiler onun bu manevrasının nedenlerini yeterince anlatamadılar; kendilerini yabancı bir gücün propaganda uzantıları, araçları konumuna düşürerek dinleyecek çevre dahi bulamadılar. Komünist partilere, Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerine ve doğrudan Sovyet hükümetlerine karşı uzun yıllar sürecek bir yıpratma kampanyasının kapılarını ardına kadar açtılar, yarattıkları zemin üzerinde fırsat kollayan karalama uzmanlarına büyük kozlar vermiş oldular, Soğuk Savaş saldırısında düşmanlarına büyük avantaj sağladılar. Elbette bütün bunlarda

Komintern yönetiminin de kusuru vardı. Benzer biçimde, doğası gereği hiyerarşik ilişkilerin kolay yolunu seçen Sovyet bürokrasisi de hatada ciddi pay sahibiydi.

Komünist hareketteki hali, 1968'de bir Macar dergisinde Georg Lukacs şöyle yorumlayacaktı:

> Stalin'in taktikleriyle mutabık olduğum bir örneği belirteyim. Faşist Almanya'nın yıkılmasına yönelik ilk belirleyici adım olduğunu düşündüğüm Hitler'le 1939 paktını kastediyorum. Ama ne sonuçlar çıkarıldı? Maalesef biri, bir ara Fransız ve İngiliz komünistlerini Hitler'e karşı mücadeleyi askıya almaya ikna etme girişimiydi, asıl düşmanın kendi ülkelerinde olduğu ilan edildi ve sonuç olarak anti-faşist direniş felç edildi.[57]

Komünist partilerin 2. Dünya Savaşı'nı (Sovyetler Birliği'nin dahil olmasına kadar) birbirlerinden çok da farklı olmayan emperyalist devletlerin dünyayı yeniden paylaşmak için çıkarttıkları bir savaş olarak nitelendirmelerinde Sovyetler Birliği'nin ve Komintern'in belirleyici etkisi olduğu kuşku götürmez. Tarafların bu nüanssız eşitlenmesi ve burjuva demokrasileri ile faşizm arasındaki farkın göz ardı edilmesi, Hitler saldırganlığının sorumluluk payının tüm taraflar arasında eşit olarak paylaştırılması, bu partilerin hepsini kendi kamuoyları önünde çok zorladı, dahası onların politik söylem, ittifak ve taktiklerini büyük zararlara, tutarsızlıklara, başarısızlıklara zemin oluşturacak ölçülerde çarpıttı.

"Devlet çıkarı", bürokratizm ve Büyük Rus şovenizminin kalıntılarıyla birleşince faşizm salt bir "tercih"e indirgenebiliyor; ideoloji, Marksizm-Leninizm, "yüce dar çıkarlara" böyle kurban verilebiliyordu. Elbette "Komintern şubeleri"nin de her biri buna hemen uyum sağlıyordu ama dünyanın dört bir yanındaki komünistlere umut bağlamış milyonlarca anti-faşist için bu "Sovyet diyalektiği"ni anlamak, hele hoş görmek kolay değildi. Bunun ağır bedellerini komünist partiler ileride pek çok kez ödeyeceklerdi. Güvenilirliği ve inandırıcılığı bir kez olsun yitirmenin üstesinden

57 *The New Hungarian Quarterly*, c. IX, No. 29, 1968'den aktaran Ryan, s. 198.

gelmek kolay olmayacak, toplumsal bellek en umulmadık anlarda aleyhlerine işleyecekti. Sınıf düşmanı da kuşkusuz kabuk bağladıkça yarayı hoyratça kaşıyacaktı.[58]

Bu partiler ağır hatanın ağır yükünü taşırlarken, "koşullar değişince" taktiklerini de değiştirme lüksüne sahip Stalin, 9 Şubat 1946 tarihinde Yüksek Sovyet seçimleri kampanyası vesilesiyle yaptığı bir konuşmada bu savaşın nedeni ve karakteri üzerinde durdu. Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasının sonucu olarak sistem dengelerinin zorunlu olarak bozulduğunu, bunun da krizlere ve savaşlara yol açtığını belirten Stalin, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarını buna örnek olarak gösterdi. Stalin, bununla birlikte, İkinci Savaş'ın birincinin "kopyası" olmadığını da sözlerine ekledi. Savaşın sorumluluğunun faşist devletlerde (Almanya, Japonya İtalya) olduğunu bunların saldırgan eylemlerinden örnekler vererek anlatan Stalin, "Mihver devletlerine karşı İkinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'ndan farklı olarak başlangıçtan itibaren, görevlerinden biri demokratik özgürlüklerin yeniden kurulması olan bir anti-faşist, bir kurtuluş savaşı karakteri kazandı," dedi. Stalin, savaştaki anti-faşist ittifakı da, "özgürlüksever" ülkelerin koalisyonu olarak nitelendirdi.[59]

Evet, "başlangıçtan itibaren anti-faşist kurtuluş savaşı" belirlemesi yapmaktaydı Stalin. Oysa "sırtlarında yumurta küfesi" taşıyanlar, örneğin Amerikan Partisi lideri Browder, Sovyetler Birliği ve Komintern yönetimleriyle uyum ve eşgüdüm içinde, tam tersi şeyler söylemek durumundaydı. Browder, 13 Eylül 1939'da bile, "iki tarafın yöneticilerinin eşit biçimde suçunu paylaştığı bir emperyalist savaş"tan söz etmekteydi. Ona göre bu, "faşizmin yok edilmesi için yapılan bir savaş değil, dünya üzerinde emperyalist denetimi sürdürmek ve genişletmek için yürütülen" bir çatışmaydı. Dolayısıyla, "Bu savaşın karakteri herhangi önemli bir açıdan

58 Bunlar, "nisyan ile malul beşer hafızası"na bırakılmamalı, resmî tarihin sansürüne de kurban edilmemeli, ders olarak ortak bellekte tutulmalı, kişiye tapınmanın girdabında yitip gitmesine izin verilmemeli.

59 J. V. Stalin, *Eserler*, c. 16, age., s.51-53.

önceki dünya savaşından farklıdır demek mümkün değildir," diye ekliyordu.[60]

Yükü yükleyen ile yüklenen arasındaki farktı belki de bu. Sonunda bedeli ödeyen de kendini yüküne fazla kaptıran Browder ve parti oldu.[61]

60 Stalin'in konuşmasıyla çelişkisine dikkat çekerek nakleden Isserman, *Which Side...*, age., s-32.

61 Daha sonraları yazdığı bir kitapta Foster, Stalin'in savaşın karakterine ilişkin yukarıda değindiğimiz konuşmasını veriyor ama hemen altında onu göz ardı ederek kendi eski görüşünü yineliyordu:
"Sovyetler Birliği'nin katılması, savaşın karakterini kökten değiştirerek, ilerici, demokratik ve anti-faşist bir nitelik kazandırdı. Bundan önce savaş, batı demokrasileri de dahil, emperyalistlerin elindeydi ve onların sınıf çıkarlarını sağlamaya hizmet ediyordu. Bu şartlarda savaş, bir anti-faşist savaş değildi ve zaten olamazdı. SSCB'nin savaşa girmesi her şeyi değiştirdi; savaşa kesin bir anti-faşist nitelik kazandırdığı gibi, batı demokrasilerine ilk kez zafer şansı verdi. SSCB savaşa girdiğinde, İngiltere, Fransa ve Norveç neredeyse tümden savaş dışı olmuştu ve savaşı kazanma ihtimalleri pratikte sıfırdı. Savaşın gerçek siyasi önderi olan SSCB, savaşa hem demokratik bir içerik, hem de zafer şansı kazandırdı." William. Z. Foster, *Üç Enternasyonal Tarihi: 1848'den 1955'e Dünya Sosyalist ve Komünist Hareketleri*, çev., Can Saday, İstanbul, Yazılama, 2011, s. 394-395.

IV

Savaşın Yön Değiştirmesi: Hitler Sovyetler Birliği'ne Saldırıyor

22 Haziran 1941 günü Alman ordusu Sovyetler Birliği'ni işgale başladı. Savaşta artık bütünüyle farklı bir evreye girilmekteydi. Denklem bütün ülkeler, taraflar ve savaşın seyri bakımından tümden değişmişti. Gelecek, dünyanın yazgısı artık bu yeni durumun sonucuna göre belirlenecekti.

İlginçtir, bu gelişmeyi beklemeyen, belki de görmek istemediği için en fazla gözden kaçıran kesim komünist partiler oldu. En azından daha uzunca bir süre için böylesi bir olasılığı dikkate almadıkları kesindi. Resmî çizgiye uyum, inanmasalar da ileriye dönük farklı çözümlemeleri, tahminleri, beklentileri dillendirmelerini gerektiriyordu. Çoğu zaman olduğu gibi hareket, bir bütün halinde, hayatı, pratiği, gerçekleri, teoriye, o olmuyorsa da istenene, umulana, resmî olana uydurma cambazlığıyla iştigal ediyordu. Politikacılar, teorisyenler, ideologlar, ajitasyon ve propaganda işleri görevlileri, inanmadan da olsa, yeterli bilgi ve bulgulara sahip bulunmasalar da, hatta suyun nereye akmakta olduğunu göre göre, önce kendilerini kandırıyor, ardından da bir yanılsamanın peşinde harıl harıl muazzam analizler yapıyorlardı. İlgili herkes ipe sapa gelmez lafazanlık ve "diyalektik deha" ile kendilerini resmiyete uydurma yarışına girmişti. Nasıl olsa Stalin onların yerine görüyordu, biliyordu, önlemleri alıyordu. Sıkıntılı yürekler, içine itildikleri

rahatsız pozisyonun kıskacında ne yaptıklarını bilmez halde hep birlikte ona sığınmışlardı. "Diyalektik", ilahi "tevekkül"e de yer bırakıyordu tutsak ruhlarda.

A. HAZIRLIKSIZ PARTİDEN "SÜRPRİZ"E İLK TEPKİ

Durum Amerikan cephesinde de böyle olduğundan Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgale başladığı haberi ulaştığında hiç de sürpriz olmayan bir durum yaşandı Parti içinde. Bu, şaşkınlıktan öte bir tür "rahatlama"ydı. Tarafları eşitlemenin, hatta Hitler-faşizm eleştirisini geri plana atıp asıl suçu İngiltere ile Fransa'ya yüklemenin ve Roosevelt yönetimini de (sinsi-kirli-faşizan planlarla savaşa dahil olma niyetinde olduğunu söyleyerek) lanetlemenin pek de sürdürülebilir yanı kalmamıştı. Müttefikleri neredeyse Nazilerden daha tehlikeli, Roosevelt'i de Hitlerizmle yarışan karanlık savaş planlarının yapımcısı olarak resmetmek Parti'nin tüzel kişiliği ve pozisyonu kadar toplumsal yaşam içindeki üyelerini de büyük sıkıntılara sürüklemişti. Şimdi savaşın bu yeni evresiyle birlikte, hem hayal âleminin karanlığından gerçeklerin dünyasına çıkmanın, hem anlamsız beklentilere dayalı içi boş "çözümlemeler"in ağırlığından kurtulmanın hem de "beşinci kol" tacizlerinden kurtulup köklere dönüşün yolu açılmış, bir kez daha anti-faşist mücadelenin, anti-emperyalizmin, demokratik barışın, mazlum halkların kararlı öncüsü olmanın, 1930'lardaki gibi toplumla yeniden "buluşma"nın fırsatı doğmuştu. Kim bilir belki de artık Sovyetler Birliği'ne sadakat ile Amerikalı olmak arasındaki çelişkiler de ortadan kalkacak, iki ülkenin aynı saflarda omuz omuza işbirliği hatta silah arkadaşlığı yeni ufuklar gösterecekti.

Parti ileri gelenlerinden Al Richmond, Barbarossa Harekâtı'nın başladığını duyduğunda, "muazzam rahatlama duygusu"nu anımsayacak ve şöyle açacaktı bu rahatlamanın nedenlerini: "...sadece Nazi-Sovyet antlaşması dönemindeki parya statüsünden [kurtulmaktan dolayı] değil. Ve salt Sovyet direnişiyle özdeşleşme (duygularım) için değil. ... Anti-Nazi tutku sönmemişti, için için yanmak-

taydı ve şimdi, uzun zamandır baskılandığından, çok daha büyük coşkuyla fışkırmıştı."[1] Gençlik örgütü liderlerinden George Watt da 1968 yılında haberi alıp John Gates ve Max Weiss gibi yöneticilerle bir araya gelince, "hepimiz rahatlamıştık. ... Hepimiz yeniden özümüze dönmüş olma duygusunu hissettik," diye anlatacaktı.[2]

22 Haziran'da Parti, "SSCB'yi Nazilere Karşı Savaşta Destekle" başlıklı bir bildiri yayınlayarak "Hitler'in askerî yenilgisini sağlamak üzere Birleşik Devletler, İngiltere ve Sovyetler Birliği'nin tam ve sınırsız işbirliği" yapması çağrısında bulundu.[3]

B. MOSKOVA'DAN YENİ TALİMAT

26 Haziran'da da Dimitrov'dan "yeni durum"a ilişkin talimatlar geldi Parti'ye. Buna göre, Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısıyla "savaşın karakteri artık değişmişti" ve Alman-Sovyet antlaşması döneminin anti-emperyalist söylemi geçersizdi. Bundan böyle savaş, "bir sınıf ya da sosyalist devrim savaşı değil"di, sadece "haklı savunma savaşı" olarak nitelendirilmeliydi. Dimitrov, "partinin taktiklerinin değişmesi gereği"nden hareketle şöyle yazıyordu:

> Şimdi ana görev, Sovyet halkının zaferini sağlamak ve faşist barbarlığı ezmek için her tür çabayı göstermektir. Her şey bu ana göreve tabi olmalıdır. Bundan sonra; ilk olarak Komünistler ve Amerikan işçi sınıfı ... bütün güç ve araçlarla Alman faşizmine karşı mücadeleyi kararlılıkla yükseltmelidir. İkinci olarak, Amerikan hükümetinden Sovyet halklarına her tür yardımı talep etmelidir.[4]

Yeni manevra ve konum konusunda daha önceki talimatlar doğrultusunda savaşa ve İngiliz hükümetine karşı sert eleştiriler yöneltmekte olan İngiltere Komünist Partisi'ne 24 Haziran'da Komintern'in gönderdiği telgrafta şöyle denmekteydi:

1 Al Richmond, *A Long View From the Left*, s. 285'ten aktaran Isserman, *Which Side...*, age., s. 104.

2 agy.

3 Metin için bkz. *The Communist*, Temmuz 1941, s. 580.

4 Komintern Arşivi, 495.184.3, 1941'den aktaran Klehr, Haynes, Anderson, s. 85-86.

> İngiltere'nin Almanya'ya karşı savaşı sürdürmesi, Sovyet halkının haklı savaşına destektir. Bu nedenle, son açıklamalardan sonra Churchill'e saldırmanız doğru değildir. Etkinliklerinizin sivri ucu, teslimiyetçi anti-Sovyet unsurlara karşı yönelmelidir. Bugünkü ortamda Churchill hükümetinin halk hükümetiyle değiştirilmesini istemek İngiltere'deki Hitler yanlısı anti-Sovyet unsurların ekmeğine yağ sürmek demektir.[5]

Benzer biçimde, savaşı Leninist anlayışla iç savaşa çevirmek için kariyerist-oportünist bir tutumla Parti içinde muhalefet oluşturmuş Foster-Bittelman ikilisinin ham hayallerini kursaklarında bırakan başka talimatlar da gelmekteydi Moskova'dan. Stalin'in talimatı açıktı: "Partiler, bulundukları yerlerde SSCB'yi savunma hareketi yürütmeli. Sosyal[ist] devrim sorunu gündeme konmamalı." Bu doğrultuda örneğin İngiltere ile İsveç partilerine gönderilen mesaj açık ve netti: "SSCB'ye kahpece saldırı, iki sistem –kapitalizm ile sosyalizm– arasında savaşmış gibi gösterilmemeli. Alman-Sovyet savaşını böyle göstermek, Hitler'e kapitalist ülkelerdeki anti-Sovyet unsurları kendi etrafında birleştirme çabasında yardımcı olmak anlamına gelir." Fransız Partisi'ne de benzer bir mesaj gitmişti: "Yürüttüğünüz bütün ajitasyon çalışmalarında, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne karşı savaşını kapitalist sistem ile sosyalist sistem arasında savaş olarak göstermekten kaçınmanın mutlak bir zorunluluk olduğu görüşünde ısrarımızı yineliyoruz. ... Dünya Devrimi lafları Hitler'in işine yarıyor."[6] Foster gibilerin "iç savaş" çağrılarını zinhar unutup demiri kesen emirleri nasıl canla başla uyguladıklarını göreceğiz.

İki gün sonra da Amerikan Partisi'ne "çevir kazı yanmasın" kabilinden bir talimat gönderildi:

> [Yeni durumda] başta gelen görev, Sovyet halkının üstün gelmesi ... için elden gelen her şeyin yapılmasıdır. Her şey bu ana göreve hizmet etmelidir. Buradan hareketle ... hem Sovyet halkına hem

5 Dimitrov, *Günlük-2*, age., s. 85.

6 agy., s.85-86.

de İngiliz halkına her biçimde ve şartsız çok yönlü yardımda bulunulması için hükümetten istekte bulunacak[sınız].

Elbette Hitler'den beter olduğunu iddia ettiği Roosevelt'ten bunu istemek parti için kolay olmayacaktı ama "objektif durum" değişmişti. Komintern talimatına göre, parti, daha önce Nazi Almanya'sından farklı görülmeyen, hatta daha tehlikeli olduğu öne sürülen, "İngiliz-Amerikan blokunun faşist Almanya'ya karşı savaşının sürdürülmesini olanaklı kılacak bütün hükümet önlemlerini destekleyecek[ti] çünkü bu savaş Sovyet halkının haklı savaşına gerçek yardım olacaktır."[7]

C. PARTİ YENİ YÖNÜNÜ BELİRLİYOR

Komintern telgrafının alınmasından sonra Parti Ulusal Komitesi 28 Haziran 1941 tarihinde toplandı. Bu toplantıya Foster ile (hapisteki Browder'ın yerine geçici Genel Sekreter olarak) Robert Minor iki rapor sundular.[8]

Foster raporunda şöyle demekteydi:

> Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırması dünya savaşının karakterini değiştirmiş ve dolayısıyla da partimiz savaşa ilişkin tavrında gerekli değişiklikler yapmıştır. Daha önce savaş rakip emperyalist güç grupları arasındaki bir mücadele ve onların Çin ile çeşitli küçük milletlere karşı savaşıydı. Biz doğru olarak taraf tutmadık. ... İki emperyalist kampa da karşı çıktık ve aynı zamanda Çin halkıyla işgale uğramış uluslara destek verdik. Ama şimdi, Hitler'in Sovyetler Birliği'ne karşı savaşıyla, bütün durum temelden değişti. Bu, Hitler'in bütün dünyaya faşizmi kararlı biçimde dayatma hamlesi anlamına gelmektedir.
>
> Hayati görevimiz, mümkün olan bütün moral, ekonomik, askerî desteği Sovyetler Birliği için gerçekleştirmek, Hitler'in ve Nazi barbarlığının imhasını garanti altına almaktır. Bu, her tür doğrudan Amerikan yardımının gerçekleştirilmesinin yanı sıra, aynı

7 agy.

8 Wm. Z. Foster, Robert Minor, *The Fight Against Hitlerism*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1941.

> zamanda Büyük Britanya ve Hitler'le savaşan bütün öteki halklara yardım etmemiz gerektiği anlamına gelmektedir. Hitler'e karşı kim savaşıyorsa, SSCB'ye, Amerikan demokrasisinin savunulmasına, dünya özgürlük ve uygarlığının korunmasına [da] yardım etmektedir. Partimizin merkezî talebi, Birleşik Devletler hükümetinin şimdi Hitler'e karşı savaşan Sovyet ve Britanya halklarına bütün yardımları vermesidir.

Bu arada parti, Hitlerizme karşı "demokratik mücadele" programı ve talepleri önermekteydi. Bu amaçla da, "daha iyi ücret için işçi mücadelesi, grev hakkı ve çalışma yaşamında örgütsüzlerin [sendikal] örgütlenmesi için ve aşırı vergilere, tekellerin vurgunculuğuna karşı, zenci hakları için ve Komünist Parti'nin baskılanmasına karşı mücadeleleri kararlılıkla destekleyecek"ti. Şimdi "büyük bir anti-faşist halk cephesi"nin inşa zamanıydi. Bu yolda da Parti "gerçek esneklik" göstermeli, sekterlikten kaçınmalıydı.[9]

Minor'ın raporundaki ilk tespit de savaşın değişen karakteri üzerineydi çünkü Parti'nin bu konudaki kökten dönüşü ancak bu "yeni karakter" ile açıklanabilecekti. Minor'a göre, savaş artık "Nazi köleliğine karşı bütün dünya halklarının tek mücadelesi" olmuştu. Minor'a göre, ikinci sorun ise Almanya'dan da beter emperyalist İngiltere konusuydu. ABD ile İngiltere ilişkilerinin artık fiili "askerî işbirliği"ne dönüştüğünü vurgulayan Minor, Parti'nin şiddetle karşı çıkmış olduğu bu gerçekliğin "muazzam önemi"nin ve daha da önemlisi bunun (Sovyetler Birliği işin içine girince) "Nazi Alman Devleti'nin yok edilmesi için bir birleşik mücadele" haline geldiğinin kabulü gerektiğini anlatıyordu. Minor, "[İngiltere'nin Almanlardan daha tehlikeli görüldüğü eski siyasete takılıp kalmanın] ... tuzağına düşmemeliyiz. İngiliz cephesi Hitler'e karşı bir cephedir ve İngiliz halkına mümkün olan her tür yardım gönderilmelidir. ... Büyük Britanya'nın ... Alman Nazizmine karşı mücadelesi bütün ileri ve ilerici insanlığın davasıdır," diyordu. Artık İrlandalılar beklemeye alınabilirdi.

---

9 agy., s.3-5.

Minor, savaşın iki emperyalist tarafın kapışması olduğu tezinin "artık doğru olmadığı"ndan hareketle, Sovyetler Birliği ile aynı safta olununca, bu ülkeler bakımından "faşist saldırganlığa karşı kendi ulusal bağımsızlıklarını ve özgürlüklerini savunmak" olgusu öne çıkıyordu ve böylece de artık mücadele "iki taraflı emperyalist savaş" olmaktan çıkmıştı. Minor, bu eskiyen slogan "Amerikan halkının çıkarlarının ifadesi olmaktan çıkmıştı". Minor bu ve benzeri bütün sloganların "artık geçerli olmadıkları"nı belirtiyor ve İngiltere'ye ilişkin yeni sloganın, "Britanya'ya her türlü yardım" olduğunu açıklıyordu. Minor yoldaşlarını uyarma ihtiyacı duyuyordu: "Yeni koşullarda açıktır ki bu sloganın artık emperyalistçe bir etkisi söz konusu değildir, aksine Amerika'nın ve öteki halkların güvenliği ve Hitler'i yenilgiye uğratma davası bakımından şimdi oldukça yararlıdır."

Minor, köklü ve ani değişimin tam anlaşıldığından emin değildi ki, bir uyarıda daha bulunma ihtiyacı duymaktaydı: "Bilinç altında aşağı yukarı şöyle bir varsayım olabilir: Bizim için 'normal' olan bir savaşın iki tarafına da karşıtlıktır ve bir savaşın bir tarafına karşı çıkmayıp da onun yanında yer alıyorsak, bu bir tür istisnadır, bir tür 'anormal' şeydir, bir tür 'tarihsel ucube'dir, ilkelerimize karşı ama 'yapmamazlık da edemeyeceğimiz' bir durumdur." Bu noktada, geniş bir tarihsel örnekler gezintisi yaptıktan sonra Minor, "Bizim sağlam Komünist Bolşevik hareketimizin teorisi [perspektifinden] incelenen tarih yasalarının çerçevesi içinde ... başlangıcında iki taraf için de emperyalist olan bir savaş iki taraflı emperyalist olmaktan çıkmıştır," yargısını vurguluyordu.[10]

Bu toplantıdaki konuşmasında Gil Green ise öncelikle Parti'nin Almanya-Sovyetler Birliği Saldırmazlık Paktı dönemindeki sicilinin ayırdında olarak, "eski defterleri açmaması"nı, eski ilişkileri yeniden rayına oturtmak için "[partinin] geçmiş ve bugünkü politikalarını savunurken" "esnek davranılması" gerektiğini, "eski kuşkuların bir gecede yok olmayacağı"nı, bozulmuş olan ittifakları

10 agy., s. 13, 17-18, 23, 26, 30.

yeniden anti-faşist savaş cephesinde kurmak için yığınların "dünün sloganlarından aldıkları yön nedeniyle kafa karışıklığı içinde oldukları"nın anlayışla karşılanması gerektiğini belirtiyordu. Green ikinci olarak, "Roosevelt yönetiminin, Amerikan burjuvazisinin Hitler'in askerî yenilgisini hedefleyen gruplaşmalarının temsilcisi" olduğu tespitini yapıyor, yetkililerdeki Sovyetler'e yardım etme eğilimine dikkat çekiyordu. Green sonuçta şöyle ifade ediyordu Parti'nin yeni yönelimini: "Bugün Hitler'e her darbe, Sovyet halkının, Britanya halkının, Avrupa ve bütün dünya halklarının çıkarınadır. Bu darbeleri tamamiyle desteklemeliyiz, çünkü kimden ve hangi nedenle gelirse gelsin, bunlar insanlığın baş düşmanının yenilgisine ve yok edilmesine yardımcı olmaktadır."[11] Öyle ya, bundan önceki darbeler böyle değillerdi çünkü henüz Hitler "insanlığın baş düşmanı" değildi, darbeleri vuranlar "emperyalist"tiler ve birbirlerinden pek de farkları yoktu, hatta belki darbe vuranlar daha da tehlikeliydiler.

28 Haziran'da Ulusal Komite bir bildiri yayınladı ve "Sovyetler Birliği, Büyük Britanya ve Hitler'e karşı savaşan bütün uluslara tüm yardımlar sağlanarak Amerika'nın savunulması" çağrısında bulundu.[12]

Artık temel hedef ABD yönetiminin Sovyetler Birliği'ne kayıtsız şartsız her tür desteği vermesinin sağlanmasıydı. Şimdi Parti bütün gücüyle bu hedefe kilitlenmişti. Bu yolda yeni ittifakların kurulması, burjuvaziyi, devleti ve hükümeti ikna etmek için her tür esneklik Parti'nin ana gündemiydi. Verilmeyecek hiçbir ödün, geri çekilinmeyecek hiçbir hat yoktu. Bu bütün komünistler bakımından tam bir seferberlikti ve toplum ve kurumların ikna sürecinde her üyeye görev düşmekteydi.

Bu durumda Parti bakımından kilitlenilen tek hedef, ABD hükümeti ile toplumunu Sovyetler Birliği'ne yardıma ikna etmek, bunun için de en geniş kampanyaların örgütlenmesiydi.

---

11 Gil Green, "Our Tasks in the Struggle to Defeat Hitlerism", *The Communist*, Ağustos 1941, s. 705-711.

12 Foster, *History*..., age., s. 408.

Şimdi savaş iki emperyalist kampın savaşı olmaktan çıkmış, Nazi barbarlığına karşı uygarlığın, halkların, özgürlük ve demokrasinin savunma mücadelesine dönüşmüştü. ABD de bu savunma hattının doğal bir parçası olmuştu.

Ve tam bir seferberlik duygusuyla yeni çizginin hayatın her alanında pratiğe yansıtılmasına geçildi. Toplumun her kesimine ulaşıldı.

Süratle yıpranan, içleri boşalıp güçsüzleşen, hatta yük haline gelen eskiler bir yana bırakılıp yeni cephe örgütleri oluşturuldu. Eski Amerikan Barış Seferberliği örgütünün adından "barış" sözcüğü çıkartıldı yerine "Halk" konuldu ve "Amerikan Halk Seferberliği"ne dönüştürüldü. Ayrıca, Sovyetler Birliği'ne yardımı amaç edinen "Rus Savaş Yardım (Relief)" örgütü, "Amerikan-Sovyet Dostluk Derneği" ve "Amerikan Slav Kongresi" kuruldu.

Ağustos ayında Chicago Stadyumu'nda konuşan Foster, Parti'nin zamanında şiddetle karşı çıktığı, anayasanın ihlali ve savaş kışkırtıcılığı saydığı "silah ambargosunun kaldırılması, ödünç verme-kiralama yasası, zorunlu askerlik, donanma devriyelerinin kullanılması, Büyük Britanya'ya uçak ve gemi gönderilmesi" gibi hamlelerin adım adım gerçekleşmiş olduğunu ve Parti'nin şimdi bütün bunları ve daha fazlasını desteklediğini söyledi.[13]

Dönüş öylesine hızlıydı ve parti coşkuya kendisini öylesine kaptırmıştı ki, bir Komintern notunda bile dönüşün çok ani ve keskin olduğundan söz ediliyor, biraz alıştıra alıştıra, halkın eğitilmesine zaman ayırarak yeni çizginin uygulanmasına geçilmesinin daha uygun olacağı belirtiliyordu.[14]

Bu durum Parti içinde de bazılarının kafasını karıştırmıştı. Genç Komünistler Birliği'nin dergisine bir okur şu soruyu göndermişti: "Emperyalist savaş sırasında İngilizlerin burjuva demokrasisi Hitler'in faşizminden daha iyi değil miydi? O zaman neden İngilizleri desteklemedik?" Birlik Başkanının "diyalektik bilimi"

13 James R. Barrett, *William Z. Foster and the Tragedy of American Radicalism*, Urbana, Illinois University Press, 2001, s. 213.

14 agy.

mantığıyla şaheser yanıtı aynı zamanda pişkindi de: "Hitler'in dünyayı işgal hamlesi olarak Sovyetler Birliği'ne saldırması, bütün ulus ve halkların bağımsızlığının devamını ve varlığını tehlikeye atmıştı."[15] Böyle olunca da, diyalektiğin hokus pokusuyla "emperyalist saldırganlar" bir anda saldırıya uğrayıp zora düşmüş demokrat mazlumlara dönüşüyorlardı.

1941 yılının hafta sonuna rastlayan 21-22 Haziran günlerinde parti tarafından düzenlenen bir seminere katılan Browder'ın yakın dostlarından Jaffee, Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırı haberini almalarından sonraki gelişmeleri şöyle anlatıyor:

> 22 Haziran Pazar günü güneş doğmadan odamın kapısı çalındı ve Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgali haberi verilerek hemen kalkmam söylendi. Bütün kamp hayret ve şaşkınlık içindeydi. Asıl önemli tartışmalar bugüne bırakılmış olduğundan seminer devam etti ama bir grubun eksikliğinde. (Seminerin katılımcıları arasında bulunan) *New Masses* dergisinin yazı kurulu üyeleri, Roosevelt ile Churchill'den savaş kışkırtıcıları olarak bahsettikleri yeni sayının baskıya verilmek üzere olduğunu bildiklerinden düzeltme yapmak üzere aceleyle New York'a hareket etmişlerdi. Düzeltilmiş nüsha zamanında çıktı ve içinde Hitler savaş kışkırtıcısı, ve şimdi Sovyetler Birliği'ne yardım etmesini istedikleri Roosevelt ise yeniden barışsever demokrat olmuştu.
>
> 1941'deki bu tarihî günden itibaren şimdi artık Almanya'ya karşı Amerikan müdahalesini savunacak her grupla bloklar kurmaya teşne Komünist Parti önderliği telaş içinde yeni dostlar aramaya başladı. Tek tek ya da toplu olarak daha bir gün öncesinde 'emperyalizmin tetikçileri' ve 'savaş kışkırtıcıları' olarak adlandırılanlar şimdi silah yoldaşları olarak kucaklanmaktaydılar. Artık 'Yankiler gelmiyor' ve 'Amerika'yı savaşın dışında tut' gibi sloganlar yoktu. Artık, 'kapitalizm, savaş, açlık, zulüm gibi kötülüklerin anasıdır' sözü yoktu. Artık '... işçi sınıfının hiçbir çıkarı bulunmayan emperyalist savaş' [belirlemesi] bitmişti.[16]

15 Bkz. Isserman, *Which Side...*, age., s. 108.

16 Jaffe, *The Rise...*, age., s. 49.

Bir kez daha haklı olmak yetmemekteydi. Bu kadar pişkin "diyalektik takla"nın bedeli katlanarak sonradan ödenecekti.

Elbette koşullar değişince taktikler de değişiyordu. Ne var ki, daha önce "faşist" denilen birey, grup ya da örgütler şimdi "demokrat"lar olarak kucaklanıp "faşizme karşı ortak mücadele"ye davet edilince, yıpratıcı etkiler de ortaya çıkıyordu. Üstelik bu "yeni taktik hamle" herhangi bir özeleştiriyle yapılmıyorsa ve ilerde koşulların yeniden değişmesiyle bu "kavga arkadaşları"na tekrar "faşist" damgasının vurulmayacağının hiçbir garantisi yoksa, işler daha da zorlaşıyordu. Burada geçmişin bu yöndeki kanıtları henüz belleklerden silinmemişti, anti-komünistler de unutulmaması için harıl harıl çalışıyorlardı.

Genel olarak politika, özel olarak de burjuva siyaseti ve karşıtların "stratejik düşmanlığı", Parti'yi böylesi ikilemler içinde bırakıyor, güvenilirlik ve inanırlılık testinde komünistleri yıpratıyordu. Her şeyin, her gelişmenin, her zaman ve sadece Sovyetler Birliği'nin ve onun çıkarlarının odak alınarak belirlendiği izleniminin yaratılması Parti'yi ilerideki saldırılarda çok güç durumlarda bırakacaktı. Düşmanları şimdilik örnekleri biriktiriyorlardı...

V

Pearl Harbor Baskını: ABD Savaşa Giriyor

7 Aralık 1941'de Japonya'nın Pearl Harbor saldırısı sonucu ABD'nin savaşa girmesi ve neredeyse "otomatikman" Sovyetler Birliği ile "müttefik" olmasıyla partinin tavrı artık tam bir "savaş yandaşlığı"na dönüştü. Örgüt müthiş bir "savaş coşkusu" içine girdi.

Savaşın yürütülmesi ya da stratejiye dönük pek de yaratıcılık gerektirmeyen "Sovyetler Birliği'ne yardım ve ikinci cephe" talebi dışında, Parti'nin yaptığı esas olarak savaş ve zafer borusu öttüren propaganda faaliyeti yürütmekti.

Ne var ki, bu topyekûn zafere odaklanmış aşırı yurtsever tavır ve askerlik görevinin kutsandığı pozisyon, abartılı bir gösteriş, meşruiyet arayışı, Amerikalılaşma coşkusuyla birlikte kötü bir savaş yandaşlığına dönüşmüştü.

Devletin savaş karşıtlarını susturmak için devreye soktuğu anti-demokratik Smith Yasası'nın ve bu baskılama yönteminin, tevkifatlarla önce Troçkistlere karşı kullanılmasının hararetle savunulması ilk kara lekeydi ve daha beteri de gelecekti.

Parti savaş süresince grevlerin bütünüyle askıya alınması talebinin en militan savunucusu oldu. 15.000 partili genç coşkuyla orduya yazılıp savaş cephesine uygun adım koşarken cephe gerisindeki siviller de işçilere yöneliyor, grevi yasaklayan, hak aramayı fiilen savaş sonuna erteleyen bir üretim cephesi açıyordu işve-

renler ve hükümetle birlikte. Parti merkezleri savaş harcamaları için çıkartılmış devlet tahvillerinin satış bürolarına dönüşmüştü. Emperyalist savaş, kutsal demokratik kurtuluş savaşına dönüşmüştü; işçilere susup fabrikalarda savaş çarkının dönmesi için alınteri dökmek uygun görülmüştü.

Browder, "Yankiler gelmiyor" sloganını "Yankiler hazır"a dönüştürdü. Roosevelt tarafından affedilerek salıverilmesinden sonra, Genç Komünistler Birliği'nin 2 Ekim 1942'de New York'ta düzenlediği mitingdeki konuşmasında şöyle ifade etti bunu: "Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri'ndeki çocuklarımızın hissiyatı şu sloganlarda dile getirilmektedir: 'Kahraman Rus müttefiklerimize savaş işbirliği sağlayalım'; 'Biz ne zaman savaşmaya başlayacağız?'; 'Avrupa'da İkinci Cephe'yi Hemen Aç!'" Komünistler savaşmaya herkesten çok hazırdı: "Genç Komünistler Birliği ... herhangi bir Amerikalı kesim kadar yüksek oranda silahlı kuvvetlerde yer almaktadır."

Browder, "Komünist Parti'nin sözcüsü olarak, her konuyu, savaşı mümkün olan en kısa sürede, en az bedelle kazanmak için elzem zorunluluk olan milletin Başkomutanının yönetiminde ulusal birliğe tabi kıldığımızı ilan ediyorum!" diye haykırıyordu.

Chicago'da 26 Ekim'de yaptığı konuşmada da, ABD'nin kesin zafer için ikinci cephe açması ve Avrupa alanında da savaşa bütünüyle dahil olmasına ayak direyenlerden "utanç duyduğu"nu söyledi, askerlere baskı yapılmaması ve kararın onlara bırakılmasını savunanlara da şöyle seslendi: "Genelkurmay'ın, halkın savaşma talebinden mahcubiyet duyduğunu hiç işiten olmuş mudur? Savaşmak isteyen bir genelkurmay, halk ve ordunun eylem feryadında bulunmasından her zaman memnuniyet duyar"dı ve konuşmasının başlığında belirtildiği gibi "şimdi savaşmak zamanı"ydı.[1]

1 Alıntılar sırasıyla, Earl Browder, *Policy For Victory*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1943, s. 17-18, 7, 27.

A. SAVAŞ COŞKUSUNDA İŞBÖLÜMÜ

Parti toplumun her kesimine ulaşmak için yeni bir seferberliğe yönelmişti.

Örneğin, 1940'ta Sovyet-Alman antlaşması günlerinde "Çocuğumu Wall Street'in Askerî Olsun Diye Yetiştirmedim" broşürünün[2] yazarı Elisabeth Gurley Flynn şimdi savaş için madencilere ulaşıyordu:

Emperyalist kapışma diye mahkûm etmiş olduğu savaşı şimdi "bütün halkların geleceğini belirleyecek evrensel bir kurtuluş savaşı" olarak niteleyen Flynn temel sorunu da "üretimi arttırmak" olarak belirliyor, "kömürün zafer için vazgeçilmez olduğunu" yazıyordu. Şöyle devam ediyordu yazar: "Madenciler kendi kendilerine soruyorlar şimdi: Geçmiş mücadelelerin her zaman en önünde olan madenciler neredeler? Üretimi arttırmak, ikinci cepheyi bastırmak, emek saflarını birleştirmek için ne yapıyorlar? Zafer için madencilerin programı nedir?"

Yanıtı da kendisi veriyordu: "Madenciler Amerika için mücadele veriyorlar ve savaşı kazanmanın peşindeler. Madenciler Hitler'den ve faşizmden nefret ediyorlar. ... Madencilerin Başkan Roosevelt'e olan yurtseverce desteklerinin ve hükümetin savaş çabalarıyla işbirliği yapma arzularının kanıtı, yerel sendika şubeleri aracılığıyla bireysel olarak binlerce savaş tahvili almaları ve madenci kentlerindeki kadınların savaş konusundaki çalışmalarıdır. Flynn'a göre, savaş sanayiinin "siyah altın"a ihtiyacı vardı. Madenciler savaş karşıtı sendika başkanı Lewis'i reddetmeliydiler.

Şöyle devam ediyordu Flynn:

> Madenciler bizim öncü anti-faşistler olduğumuzu bilirler. Onlar komünistlerin bütün ilerici mücadelelerin ön saflarında olduklarını ... bilirler. Madenci kardeşlerimize şunu söyleyebiliriz:
>
> Sizin ekmeğinizi ve tuzunuzu yedik,
> Suyunuzu ve şarabınızı içtik,

2 Elisabeth Gurley Flynn, *I Didn't Raise My Boy to Be a Soldier-for Wall Street*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1940.

Öldüğünüz ölümleri yanı başınızda izledik,
Ve yaşadığınız hayatlar benimdir.[3]

Partinin gençlik kollarının başındaki kişi olarak Max Weiss'a gençlik düşmüştü. Ulusal Komite'ye 1942 başında sunduğu ve sonra da basılarak dağıtılan raporda şöyle demekteydi:

> Her zaman büyük yurtsever idealin ülkemizi savunmak ve ulusal çıkarlarımızı korumak dürtüsüyle hareket eden Genç Komünistler Birliğimiz, bu tehlikeli ve kritik dönemde milyonlarca Amerikalı gençle birlikte ön saflarda yer almaktadır. ... Başkan Roosevelt ve yönetimin öteki sözcülerinin bütün açıklamalarıyla netleştirdikleri gibi, ülkemiz Alman faşizmini Mihver adıyla anılan dünya yılanının kafası, kalbi ve sinirsel merkezi olarak görmektedir. ... Cepheleri birbirlerinin karşısına koymaktan daha tehlikeli bir şey olamaz. Asıl düşman Hitler Almanya'sıdır; bu gerçeği bir an bile göz ardı etmemeliyiz. ...
>
> Pearl Harbor'a Japon saldırısı ulusu tarihte görülmemiş biçimde birleştirdi. Bütün sınıflar, bütün politik inançlar, ülkenin bütün kesimleri, zenci ve beyaz, genç ve yaşlı, ülkemizin savunulmasında coşkuyla birleştiler. ...
>
> İşçi hareketinin yüce örneğiyle etkilenen ve teşvik edilen ülkemizi savunmaya kararlı büyük genç yığınlar da aynı şekilde ulusumuzun davası etrafında birleştiler, ulusal birliğin kurulmasına kendi büyük katkılarını yaptılar. ...
>
> Gençlik için, ulusunun akıbetinden daha büyük bir sorun yoktur. Gençliğimizin ne olduğu ya da olma umudu, bu ulusun yazgısıyla iç içedir. Gençliğin her hülyası ve özlemi ülkemizin Mihver canavarına karşı zaferi kazanmasına bağlıdır. Dolayısıyla, bugün temel görev, ulusa hizmet yolunda genç yığınların yorulmaz ve coşkulu [biçimde] seferber edilmesidir. ... Bizim Genç Komünistler Birliğimiz, ulusal bu büyük hizmet hareketindeki onurlu yerini almıştır. ...

3 Elisabeth Gurley Flynn, *Coal Miners and the War*, New York, Workers Library Publishers, 1942, s. 7,-8, 10. 13.

> Amerikan gençliğine, savaş güçlerimiz saflarında yer almanın ve ülkemiz bayrağını karada, denizde ve havada her savaş alanında zafere taşımanın ebedi onuru bahşedilmiştir."

Weiss'in coşkusu öyledir ki, burada da duramamaktadır. John Gates ve Bob Thompson gibi genç komünist önderlerin isimlerini sayarak şöyle demektedir:

> Şimdi onlar Amerikan bayrağının hizmetinde haki [üniformayı] giymişlerdir. Hepsi örgütlerimizdeki bütün sorumluluklarından süresiz izinlidirler. ... Biz geride kalanlar ise, sadakatimizin son damlasını vermeye kararlı olarak ülkemizin emirlerini hazırolda beklemekteyiz.

Max Weiss'in Kongre'ye bir de küçük eleştirisi vardır. Roosevelt'in 19 yaşındakilerin de askere çağrılması önerisinin reddedilmesi kendisini çok üzmüştür.

Weiss için kanının son damlasına kadar savaşmak yeterli değildir. Gençliğe üretim alanında, özellikle savaş sanayiinde de büyük görevler düşmektedir:

> Birleşik Devletler'de yığınlarca genç, genel üretim muharebesinde ulusun askeri oldular. ... Sendikaların genç işçileri örgütlemesine yaptığı mütavazı katkılarıyla Genç Komünistler Birliği aynı zamanda ulusun bütününe de hizmet etmektedir.

Weiss'in savaş coşkusundan aklı başından gitmiştir. Savaş üretimi yeni işçiler gerektirmektedir ve genç kız ve kadınlar burada özel öneme sahiptirler. Bunların üretime sokulması ve eğitilmesi "şansa bırakılmamalıdır. ... [Aynı biçimde] Zencilerin eğitimi ve işe alınması önündeki [ırkçı] engeller kardırılmalıdır." Elbette söylemeye gerek yok; komünistlerin etkin olduğu sendikalar bu konularda da üzerlerine düşeni yerine getireceklerdir.

Gençlerin işi daha bitmiyor. Weiss devletin savaş planlama müdürü gibi çalışmaktadır:

> Genç Komünistler Birliğimiz [öteki gençlik kurumlarıyla birlikte] Sivil Savunma çabalarına kendi katkılarını sunmaktadır.

> Hava saldırılarına karşı koruculuk görevi için yazılan milyonlar arasındadırlar. Kızıl Haç ve ilkyardım kurslarında öğrencidirler. Pek çok kentte üyelerimiz Kızıl Haç'a kan bağışında bulunmuşlardır. Sivil savunma otoritesinin örgütlediği her faaliyette yer almaktadırlar.

Daha ne olsun, "Üyelerimiz bugün ülkemize savaş çabalarının her safhasında sadakatle hizmet etmektedir".[4]

Amerika'da yaşayan, ülke dışında doğmuş göçmenler de elbette savaş için üretmeliydiler. Onlara da, Parti'nin cephe örgütlerinden "Yabancı Doğumluları Koruma Komitesi" derneği (American Committee for Protection of Foreign Born) aracılığıyla ulaşıldı. Dernek, Amerikan Adalet Bakanı Özel Danışmanı Earl G. Harrison'ın Ulusal Komite toplantısında yaptığı konuşmayı basarak kampanyaya katıldı. Broşüre önsöz yazan Parti'ye yakın (bazılarına göre gizli üye) Dernek Başkanı Hugh De Lacy şöyle yazmaktaydı: "Her sadık Amerikalı, ülkesi için mümkün olan en kapsamlı güvenliği garanti etmek ister. Sadakat göstermeyen her kişi -kökenine bakılmaksızın- hain davranışları yüzünden cezalandırılmalı ve hapse atılmalıdır." Lacy göçmenlere, "Doğu Cephesinde askerleri muazzam Nazi askerî makinesine karşı insan üstü cesaretle savaşan Kızıl Ordu"yu ve öteki direnen güçleri desteklemek üzere seferber olma çağrısı yapıyordu. Broşürde ayrıca, katılımcıların Roosevelt'e, gönderdiği mesaja cevaben, savaş kararlılığını öven dayanışma mesajı da eklenmişti. Bu mesajda delegelere, savaşa karşı çıkan sol güçler de kastedilerek, "beşinci kol unsurlara ve Mihver ajanlarına karşı" mücadele sözü veriliyordu.[5]

Geçici Genel Sekreter Robert Minor'ın muhatabı ise doğrudan halkın tamamı ve işçilerdi. Ona göre, Browder Parti'ye, "halka gitmeyi, bütün eksiklikleriyle [malul] halka gitmeyi öğretti. Sloganlarımızı sadece genel ilkelerden değil, bu genel ilkelerin

---

4 Max Weiss, *Youth Serves the Nation*, New York, New Age Publishers, Inc., 1942.

5 Hon. Earl G. Harrison, *Americans of Foreign Birth in the War Program for Victory*, New York, American Committee For Protection Of Foreign Born yayını, 1942. Hugh De Lacy'nin Giriş yazısı, s. 3-5, Roosevelt'e mesaj, s. 21-23.

somut durumlarla birleştirilmesinden oluşturmamız gerektiğini öğretti". Minor bu derslerden hareketle de işçilere yaklaşımlarını anlatıyordu: Minor'ın şikâyeti şuydu: "İşçilerin savaşı desteklemeleri gerektiği [söylendiğinde] emperyalist bir savaşın desteklenmesinden ve işçilerin işverenlere ödün vermesinden söz edildiği sanılıyor"du. Oysa Minor'a göre, bu "çürümüş bir düşünce"ydi. Parti, salt "bir muhalefet partisi olma yanlışlığı"ndan kurtulmuştu; işçi hareketi gibi, "savaşta ulusal birliğin en önemli kesimlerinden birinin" organik parçası olarak davranmaktaydı. Bu tavrı ve konumuyla parti, "ulusal özgürlük için savaşın yürütülmesinin öncü kuvveti pozisyonu"nda yer almaktaydı.[6]

Minor'a göre, modern sanayinin gerektirdiği disipline alışkın işçiler savaşta zamanın ne kadar önemli oduğunu "öteki sınıflara" öğretecek konumdaydılar. Onlar savaşın "dev araçlarının, tankların, uçakların, silah ve mühimmatın değerini" en iyi anlayacak durumdaydılar. Onlar, ulusa "milli birlik bilincinin ilhamı"nı verebilecek öncülerdi. Minor şöyle yazmaktaydı: "Bir sınıf olarak tarihsel rollerinin bilinci işçilere, hâlâ ülkemizin savaş çabalarını engelleyecek sınıf çatışmalarının bir yana bırakılması ihtiyacını tehlikeli biçimde göz ardı etme eğilimindeki dar sınıf körlüğünü aşma imkânı verir." Bu bilincin elbette bir de aracısının, taşıyıcısının olması gereklidir ve Minor Parti'yi işaret etmektedir: "Biz işçi sınıfının eti ve kanıyız. Biz işçi hareketinin sonsuza dek ayrılmaz [parçasıyız]."[7]

Bu durumda işçileri savaş çabalarına en etkin biçimde katacak güç Komünist Parti'dir. Ulusal Komite'ye sunduğu raporun girişinde Minor bu konuda "bize düşeni yerine getirmek için" toplanıldığını belirtiyordu. İşçileri savaşın haklılığına ve ona göre davranılması gerektiğine kim inandıracaktı? Minor soruyordu: "Hangi parti?" Yanıtı belliydi: "Sadece bir tane var. Partimiz savaş politikasının ana planını ortaya koydu." Neydi bu? Parti, sadece

6 Robert Minor, *The Year of the Great Decision: 1942*, New York, Workers Library Publishers, Inc., s. 46.

7 agy., s. 9.

"silahlı kuvvetler ve askere alma" konularında değil, en hayati konuda, üretim konusunda da belirleyici ilkenin "savaşı kazanma ihtiyacı" olduğunu saptamıştı. Evet, Minor'ın da gündeminde üretim disiplini vardı. Minor'a göre, Parti'nin bu konudaki, yani üretimi arttırma ve disiplinini sağlama, işçi-işveren-hükümet işbirliği, ücretler ve grev konularındaki önerilerini şimdi "bütün yurtsever ve uzak görüşlü Amerikalılar" kabul etmekteydiler. Bu tür çabaların sonunda da işçi başına üretim hızlandırılmış ve arttırılmıştı, hem de en iyimser tahminleri bile aşacak ölçüde. Yani gönüllü grev yasağı, parça başı üretim ilkesi, teşvik primine dayalı ücret politikası, işverenle işbirliği, zorunlu tahkim işe yaramıştı ve bu esas olarak Parti'nin başarısıydı.[8]

Aradan bir yıl geçmeden, 1943 başında bu sefer Foster müdahalesini bir kez daha yapacak, işe Kongre'nin geri çekilmesinin sağlanması ve "Ulusun Başkomutanı Başkan Roosevelt'in tam olarak desteklenmesi ve politikalarının güçlendirilmesi" gereğine işaret ederek başlayacaktı. Foster ikinci mutlak gereklilik olarak mümkün olan en geniş milli birliğin sağlanması gerektiğini vurguluyordu. Üçüncü olarak, "merkezî bir savaş ekonomisi"ne ihtiyaç vardı savaşta zafer için. Dördüncü olarak, "beşinci kol"ların sabotajlarına karşı tavır alınmalıydı. Beşincisi, Birleşmiş Milletler çerçevesinde ortak askerî stratejinin sağlanması gereğiydi.

Ama işin "bam teli", zafer için "emeğin özel sorumluluğu"nun iyi kavranmasıydı. Foster gurur ve sevinçle olumluyordu partinin de militan çabaları ve propaganda faaliyetleriyle gelinen durumu:

> Örgütlü işçiler savaşın yükünü yurtseverce kabulleniyorlar. Sivil kesimler içinde herkesten fazla özveride onlar bulundular. Savaş sırasında grev yapmamayı kabul ettiler, cumartesi ve pazar günleri fazla mesaiden vazgeçtiler, güçlükle kazanılmış pek çok [avantajlı] çalışma koşullarından feragat ettiler. Daha uzun saatler, hummalı bir tempoyla çalışıyorlar; savaşın gerektirdiği vergi yükünü, savaş tahvili alımlarını vb. ödeyebilmek için zayıf mali

8 agy., 40-44.

> kaynaklarını sonuna kadar zorluyorlar; sivil savunma ve öteki bütün savaş çalışmalarında yer alıyorlar. Bütün bunlara ek olarak ... bütün güçlerini birleştirerek Hükümete en güçlü desteği vermek gibi işçilerin yüksek bir görevi daha var.

Elbette bu kendinden olacak iş değildir. İşçilere "dışarıdan bilinç götürme"nin uzmanı Foster, bunun için "sistematik politik çalışma" yapılmasının önemine işaret ediyordu. "Edebi teyakkuz özgürlüğün bedelidir" deyimini hatırlatan Foster, partinin "devrimci uyanıklığı"na olan ihtiyacı sermayeye ve devlete gösteriyordu.[9] Gerçekten de, Robert Minor'ın aynı tarihte yazdığı gibi, partinin öncü katkılarıyla, "sendikalar Birleşik Devletler çapında ortak eylemle, bütün grevleri ve üretim kesintilerini neredeyse tamamiyle durdurmuşlar"dı. Komünist Partisi yurtsever görevlerinin bilincinde olarak, "bütün öteki politik partiler, gruplar veya sınıflarla dostça ilişkiler" kurmakta, sadece demokrasiyi savunmakta, "savaştan istifade bütün ülkenin kabul etmeyeceği herhangi bir programı önermemekte"ydi. Parti, günün koşullarında, sosyalizm programı için değil, "sadece savaşı kazanma önlemleri"nin hayata geçirilmesine çalışıyordu.[10]

B. SAVAŞTA İŞÇİ SINIFINA VERİLEN GÖREVLER: GREV KIRICILIK

Bu "savaş coşkusu" rüzgârının Parti'yi savurduğu stratejik hattın merkezinde çalışma hayatı bulunmaktaydı. Bu hattın son noktasıysa, partinin savaş süresince "grev yapmama taahhüdü"nün işçi hareketi içindeki en militan savunucusu olmasıydı.

Parti'nin, özel olarak da Browder'ın, Bert Cochran'ın ifadesiyle, cephe gerisinin "savaş menajeri görevini üstlenmesi"[11] özel

---

9 William Z. Foster, *The People and the Congress*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1943, s. 6, 14.

10 Robert Minor, *Invitation to Join the Communist Party*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1943, s. 9-11.

11 Bert Cochran, *Labor and Communism: The Conflict That Shaped American Unions*, Princeton, NJ, Princeton University Press, 1979, s. 209.

bir durum yaratmıştı. Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısından üç ay kadar sonra yazdığı "Üretim Muharebesi" başlıklı yazısında Browder, "Üretim için mücadele milli savunma için mücadele demektir," diyor, üretimin arttırılmasının "sınıf, etnik köken ya da politik görüşler"i aşan, daha doğrusu birleştiren bir ulusal görev olduğunu belirtiyordu. Browder, bu dönemde tekellere toptan karşıtlık içeren genel çağrıların da doğru olmadığını, "sınıf mücadelesinin ana konusu ve hedefinin faşizmin ezilmesi ve demokrasinin zaferinin sağlanması" olduğunu vurguluyordu. Ona göre, "faşizm tehdidinin yok edilmesi, sınıf mücadelesinin temel acil hedefi, ana içeriği ve amacı"ydı. Üretime sekte vuran her davranış hangi sınıftan gelirse gelsin bir "Hitler yanlısı sabotaj" kapsamındaydı. Bu durumda işçi hareketi "milli cephe"nin inşasında temel rol oynamalıydı.[12]

Parti'nin üretim konusundaki bu "öncü görev"i, 1941 yılının sonunda hükümet, işçi sendikaları ve işveren kuruluşlarının ortak bir karar alıp savaş üretiminin aksatılmaması için çalışma hayatına ilişkin anlaşmazlıkların "grev (ve lokavt)" dışında "barışçıl" yöntemlerle çözülmesi konusunda anlaşmaları (İşçi-İşletme Anlaşması/*Labor-Management Charter*) ve bu konuda ülke çapında oluşan genel oydaşmayla taçlandı. Sendika ağalarının egemenliğindeki AFL ile CIO da o yıl yaptıkları genel kurul toplantılarında bu kararı resmileştirdiler. Böylece ortaya "grev yapmama taahhüdü" çıkmış oldu. Roosevelt de bu konuların koordinasyonu ve yönetimiyle görevli bir devlet tahkim kurumunu, Savaş İşçi Kurulu'nu (*War Labor Board*) oluşturdu. Böylece grev yapmama sözü temelinde devlet-işveren-işçi işbirliği mekanizması kurulmuş oldu.

Bu fiili grev yasağının en militan savunucusu Parti oldu, çünkü Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısıyla birlikte, yani daha ABD savaşa bile girmeden grev karşıtlığını ilan etmişti. Greve başvurmama sözüne uymayan ender sendikacılardan olan ve bu

12 Earl Browder, "The Battle of Production", *The Communist*, Ekim 1941, s. 851-867.

nedenle de Parti'nin CIO içindeki eski hamisi ve şimdi baş düşman ve Hitlerci sabotör ilan ettiği John Lewis'in başkanı olduğu Madenciler Sendikası'nın 1943'te örgütlediği ve yüz binlerce işçinin katıldığı büyük grev sırasında Parti, orduyla müdahale tehdidinde bulunan Roosevelt'le işbirliği yaptı ve greve şiddetle karşı çıktı. O sırada Troçkistlerin gazetesi *The Militant* "Komünist Parti 1 Numaralı Grev Kırıcı Unvanını Kazandı" başlığıyla Parti'yi ve Browder'ı eleştiren bir yazı yayınladı.[13] Bu ağır suçlamaya Browder'ın yanıtı şöyleydi: "Bu dönemde Amerika'yı tehdit eden kışkırtıcı grev hareketine gelince, bu hareketin kırıcısı olmayı en büyük onur addederim."[14] Üç gün önce de *Daily Worker* şöyle yazmıştı: "Grev yapmama taahhüdünü ihlal edenler grev kırıcılarıdır ve öyle de muamele görmelidirler. Grev kırıcılara asla güzellikle davranılmamıştır."[15]

Evet, grev yapmamayı taahhüt edenler ve onların en militan destekçisi Komünist Partisi değil de, buna karşı çıkanlar ve her şeye karşın grev yapmaya kalkışanlar "grev kırıcı" olmaktaydı *Daily Worker* "diyalektik"ine göre. O dönemde, ileride sendikal hareket içinde komünist temizliğinde uğursuz roller alacak olan CIO kurucularından Çelik İşçileri Sendikası Başkanı Philip Murray radyodan işçilere, avaz avaz "Çalış! Çalış! Çalış! Üret! Üret! Üret!" diye seslenmekte, en militan desteği de Parti'den almaktaydı. Bu sürecin sonunda, grev yapmak bir suça dönüştü, özellikle sendika yönetimleri grev yapmaya yeltenen işçilere yaptırım uygulamaya başladılar. Hükümet de yeni yasalar çıkartarak yıpranan sendikalardan ayrılmayı olanaksız hale getirdi, yani gerici sendikacıların yanına kâr kaldı "grev kırıcılığı". 1942 yılında ise, arkasına sendikacıları almış Roosevelt, savaş harcamalarıyla işverenler olağanüstü kârlar elde ederken, Kongre'den geçirttiği "Ekonomik İstikrar Yasası" ile ücretleri fiilen donduracaktı.

13 "C.P. Earns Title of Strikebreaker No. 1", *The Militant*, 19 Haziran 1943, s. 1 ve 3.

14 Earl Browder, "The Strike Wave Conspiracy", *The Communist*, No. 22, Haziran 1943, s. 489.

15 *Daily Worker*, 19 Haziran 1943.

Pearl Harbor saldırısından yaklaşık bir yıl sonra, 12 Kasım'da yaptığı konuşmada da Browder komünistleri, "fabrikalarda savaş üretimimizin en azimli gardiyanları" olarak tanımladı. Browder, bütün sınıfları içeren "milli birlik" için herkesin kendi "izm"ini aşması gerektiğini de sözlerine ekledi ve "Komünist Parti bu sınavdan geçmiştir. Politikasını açıklamış, kendi sosyalizm programını bütün sınıfları içeren milli birlik ihtiyacına tabi kılma politikasını uygulamıştır. İşçileri savaş çabalarına tam destek için aktif biçimde seferber etmiştir," dedi.[16]

18 Aralık 1942'de New York İşçi Okulu'ndaki konuşmasında Browder yine üretim konusuna değindi ve "Komünistler bugün işçileri grev eyleminden alıkoyuyor," dedi. Buna karşın, bazı işverenlerin hükümet ve savaş seferberliği karşıtlığı nedeniyle işçileri grev yapmaya teşvik ettiklerini, hatta grev yapan işçilerle hemen avantajlı anlaşmalar yaparak öteki çalışanları kışkırttıklarını iddia etti ve "Ülke iyi anlamalıdır ki, Komünist Parti çok küçüktür ve bütün bu birleşik güçlere karşı tek başına karşı koyamaz. Washington'daki hükümet bu sorunun çözümü için kesin ve net bir öncülük yapmazsa, bu durumu kimse düzeltemez. Bu savaşı mümkün olduğu ölçüde çabuk kazanmak isteyen her yurtsever vatandaşın Amerikan sosyal, ekonomik ve politik hayatında patlamaya hazır bu volkana dikkat göstermesi gerekmektedir," diye belirli çevreleri "grev yasağı"nın sürmesi için harekete geçmeye çağırdı, uyardı, akıl verdi.

Browder, 17 Ocak 1943'teki bir başka konuşmasında yine grevler konusunda hükümete ve burjuvaziye akıl vermeyi sürdürdü. Zorluklardan ürken kimi "zayıf yürekli liberal ve entelektüel" çevrelerdeki karamsarlığın, zaten yeterince "kışkırtma ve dertler"le karşı karşıya olan işçileri etkilemesi durumunda, "Başkomutan'ın temelde doğru siyaseti [ve] ilerici ve özgürleştirici karakterli savaş çabalarımız"a olan güvenleri sarsılır, diyen Browder, bu durumda da, "işçileri büyük bir ulusal grev hareke-

16 Earl Browder, *Policy For Victory*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1943, s. 39, 40.

tinden uzak tutan en güçlü faktör ortadan kalkmış olur" diyordu; böylece "savaş üretimi" olumsuz etkilenir, "keskin sınıf çatışmaları ulusal birliği" tehlikeye sokar, savaşın kazanılmasına ülkenin katkısı zayıflardı. Browder bu nedenle iyimserlik aşılanmasını öneriyordu. Browder ayrıca, "Bugünkü beka savaşı koşullarında grevler ve grev hareketleri ya da tehditleri sorunları çözmeye yardımcı olmaz," diyor; "halkın ve işçilerin yurtseverliği"ne yatırım yapılarak çalışma hayatındaki sorunlara, "açık çatışmalara meydan vermeksizin" yapıcı çözümler üretilebileceğini belirtiyordu. İşyerlerindeki anlaşmazlıkların "barışçıl çözüm"ü için hükümet gözetiminde işçilerle işyeri yönetimlerinin "yurtsever kesimleri" arasında "yakın işbirliği"nin devreye sokulmasını, Başkan'ın "elinin güçlendirilmesi"ni önerdi.[17]

Daha sonraları, Foster gururla Parti'nin savaş üretiminde "işçileri seferber etmede hiç kimsenin gerisinde kalmadığı"nı belirtecek ama grev yasağına ilişkin görüşleri "fazla katı" biçimde savunduklarını da ekleyecekti.[18]

Bu noktada sözü Foster'dan alıp sermaye dünyasının sesi *Business Week* dergisine bırakmak gerekiyor. 18 Mart 1944'te işverenlerin sesi şöyle yazıyordu:

> Bir zamanlar uzlaşmaz siyaset izleyen sendikalarda işverenlere yönelik daha yumuşak bir tavır görülmekte. Genelde, bu örgütler komünist denetiminde diye tanımlanmış olanlar. ... Rusya'nın savaşa girmesiyle birlikte bu sendikaların önderleri Amerikan işçi hareketi içinde aşırı sol-kanattan aşırı sağ-kanat pozisyonuna geçtiler.
>
> Bugün örgütlenmiş emeğin içindeki kesimler arasında grev yapmama sicili en iyi olan herhalde bunlar; işçi-işveren işbirliğinin en gayretli yandaşları bunlar; teşvik primli ücret [sisteminin] işçi kesimi içindeki en ciddi destekçisi bunlar. ... Genel olarak onlarla muhatap işverenler sanayideki en barışçıl ilişkilere sahipler.

17 agy., s. 58-60.

18 Foster, *History*..., age., s. 409, 411.

> Sendikanın merkez yöneticilerine yapılan şikâyetler sonrasında, örgütün bütün disiplin aygıtı dik kafalı yerel liderlerin tepesine binecektir.[19]

23 Şubat 1943'te sendikacılara yaptığı bir konuşmada da Browder, "[Amerika Rusya'dan farklı.] Bu ülkede kapitalizm var. Fabrikalar, sanayiler kapitalist sınıfa ait ve ücretlerden vazgeçtiğimiz [bölüm] hükümete gitmiyor, bir bölümü bugün hükümetimizi baltalamaya çalışan, Kongre çoğunluğunu Başkan'a ve savaş çabalarına karşı örgütleyen bir grup kapitalistin (Ulusal Sanayiciler Birliği) cebine gidiyor. [O halde] özel sanayiciler için ücretlerimizden neden vazgeçelim?" diye soruyordu. Ardından şöyle yanıtlıyordu kendi sorusunu: "Biz bu savaşı kapitalist sistem altında kazanmak zorundayız. ... [dolayısıyla da bu sistemi] nasıl çalıştıracağımızın yolunu bulmalıyız. ... Kapitalistlerin savaş koşullarında kendi sistemlerini nasıl yöneteceklerini öğrenmelerine yardımcı olmalıyız. [Çünkü] bu ülkede maksimum savaş üretimi gerçekleştirmek gerçekten önemlidir."

Önerdiği çözüm bir tür otomatik teşvik sistemiydi: "Her işçi için artan üretime tekabül eden ücret artışı." Bu ilke, "işçilerin çıkarınadır; kapitalistlerin gerçek çıkarlarına karşılık gelmektedir". Bu parça başı orantılı özendirici ücret sistemi, Browder'a göre, üretime getireceği büyük artışla işçi ücretlerine zam getirecek, kapitalistlerin kârını da katlayacaktı. Bunun yolu da, hükümet denetiminde işveren-işçi işbirliğiydi. "İşverenlerin çoğunluğu yurtseverdir, savaş için doğru şeyler yapmak istemektedirler ama bunu nasıl yapacaklarını bilememektedirler ve bilemedikleri için de sınıflarının önderliğini bir avuç yurtsever olamayan işverene teslim etmişlerdir." Şimdi Browder onlara gerçek çıkarlarını öğretecektir: "Gerçekte biz onların çıkarları için ve ulusal çıkar için ve aynı zamanda işçilerin menfaati için mücadele emekteyiz, ve bu sorun-

19 " 'Bridges' Setback," *Business Week*, Mart 18, 1944, s. 83-84'ten aktaran Jeremy Brecher, Strike, (gözden geçirilmiş, genişletilmiş ve güncellenmiş baskı), Oakland, Ca., PM Press, 2104, s. 199-200.

da giderek daha çok işveren bizim yanımıza gelecektir. Ve onlar bizim görüşümüze geldiğinde onların işbirliğini memnuniyetle karşılamalıyız."[20]

Eksen Kayınca Ayıplar

"Hükümeti cebir ve şiddet yoluyla devirme" suçlaması üzerine kurulu Smith Yasası, Hitler'in Sovyetler'e saldırısının hemen ardından ilk kez Troçkistlere karşı kullanıldı. O dönemde Troçkistler, Komünist Parti'nin aksine ABD'nin savaşa karışmasının aleyhindeki tavırlarını sürdürmekteydiler. Troçkist tavrı Sovyetler Birliği'nin işgalinden kısa süre önce yazdığı bir yazısında Foster şöyle ifade etmekteydi: "Dejenere Troçkistler ... savaşılacak düşman olarak yalnızca Hitler'i gösteriyorlar, [böylece] İngiliz ve Amerikan emperyalizmini kınanmaktan kurtarmış oluyorlar ve savaşı da kabulleniyorlar."[21] Sovyetler'in işgalinden sonra gerçi Foster da bu görüşe geldi ama Parti'nin, Troçkistleri "Nazizmin beşinci kolu" olarak suçlamaları sürdü, çünkü Troçkistler "emperyalist savaş" teorisinde ısrar etmekteydiler. Savaşın niteliğine ilişkin bu tavır hükümeti ve devleti de rahatsız etmekteydi.

29 Haziran'da FBI, Troçkistlerin Minneapolis'teki Sosyalist İşçi Partisi binasını basarak (buradaki Kamyoncular Sendikası şubesinde etkindiler) 29 üyeyi Smith Yasası uyarınca gözaltına aldı. 8 Aralık'ta da sanıkların 18'i yaklaşık bir yıllık hapis cezalarına çarptırıldı.

Troçkistlerin tutuklanmaları üzerine bir süre sessiz kalan *Daily Worker* gazetesinin 16 Ağustos nüshasında Milton Howard şöyle yazdı: "Amerikan halkı bu ülkedeki Beşinci Kol'un yok edilmesine itiraz edecek bir şey bulamaz. Aksine, bunda ısrarcı olma-

20 Earl Browder, *Wage Policy in War Production*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1943, s. 4, 5, 7, 8-9.

21 William Z. Foster, "Earl Browder and the Fight for Peace", *The Communist*, Haziran 1941, s. 498.

lıdır. Troçkist önderler ... işçilerden ve ulusal güvenliğin yandaşlarından Nazilerden daha fazla destek hak etmemektedirler." Ona göre, savaş karşıtlıkları nedeniyle Troçkistlere ilişkin bu uygulama haklıydı.[22]

İşin vahameti bu kadarla da kalmıyordu. Parti, Adalet Bakanlığı için, bu konuda Troçkistler aleyhine (o zaman henüz açığa çıkmamıştı) "Troçkistlerin Birleşik Devletler'deki Beşinci Kol Rolü" başlıklı 24 sayfalık bir rapor hazırlamıştı. Raporun son sayfasında şöyle denmekteydi: "Savaş çabalarını akamete uğratma üzerinde odaklanmış bir sabotaj örgütü olarak Troçkistlerin geniş bir örgütlenmeye ihtiyaçları yoktur. Aksine, daha küçük bir grup daha kolay denetlenebilir ve amaç için daha verimlidir. ... Bu sabotör merkez küçüktür ama yeraltı etkisi büyüktür. Merkezi bertaraf et, Amerika'daki güçlü bir faşist silahı yok etmiş olursun."[23]

Soğuk Savaş'ta aynı yasa daha acımasız biçimde Parti'ye karşı uygulanacak, onulmaz zararlar verecekti. ... Elbette bu salt bir "etme bulma dünyası" yaklaşımıyla geçiştirilemez. Gerisindeki örgütsel, kadrosal, yönetsel, ideolojik kaymaydı esas olan ve nesnel koşulların da beslediği/dayattığı o dinamikler Parti'nin peşini hiç bırakmayacaktı.

Ayıplar bununla da kalmıyordu. Pearl Harbor'dan sonra Japon asıllı Amerikalılar ırkçı bir yaklaşımla "potansiyel düşman ve tehlike" olarak çoluk çocuk toplama kamplarında tecride alınmışlardı. Komünist Parti buna bile onay vermiş, üyelerine, saldırılar karşısında en azından sessiz kalmalarını telkin etmiş, Japon asıllı üyelerine de benzer bir kabulü dayatmıştı. Eksen bir kez kayınca, nereye savrulunacağı bilinemiyordu...

---

22 Milton Howard, "The Prosecution of the Minneapolis Trotskyites", *The Daily Worker*, 16 Ağustos 1941, s. 5; Ayrıca bkz. Donna T. Haverty-Stacke, *Trotskyists on Trial: Free Speech and Political Persecution Since the Age of FDR*, New York, New York University Press, 2015, s. 79; Howe, Coser, s. 418, Jaffe, The Rise..., s. 50.

23 agy., s. 50-52.

Partide Genel Hissiyat

Aslında bütün bunlar sadece parti yönetiminin görüşleri ya da taktik tutumunun ve meşruiyet arayışlarının ifadesi değildi, tam aksine Parti'nin, özellikle de küçük burjuva kesimlerinin genel ruh halini yansıtmaktaydı.

Daha önce görüşlerine başvurduğumuz Charney bu konuda da öğretici ipuçları vermektedir anılarında.

ABD savaşa girince, Charney, krizle yıkılmış hayallerinin, gençlik ideallerinin, Partili kimliğinin, küçük burjuva demokrat yapısının ve Sovyetler Birliği'ne, barışçıl bir dünyaya olan samimi sadakatinin doğal uzantısı olarak faşizme karşı savaşmak üzere binlerce genç komünist gibi askere yazılır. Amaç, kuşkusuz, neredeyse tapınılan Stalin'in Kızıl Ordu'su ile yeni bir dünya inşa etmek üzere buluşmaktır bütün bu gençler için. Parti'nin yeni kuşak önder kadrolarından John Gates'in kendisine, "orduya gönüllü yazıldığını ve bayrağı selamladığını" söylemesini "hiçbir zaman unutamayacağını" anlatan Charney, yeni deneyiminin "muazzam duygusal" patlamalar yarattığını anımsıyor.

Ne var ki, Charney önce Amerikan ordusu, onun dolayımıyla da Amerika ile buluşur ilk başta. Koğuş arkadaşlarından başlayarak, komutanlarına ve birlik papazına kadar her tanıştığı insan gönlünde ve bilincinde büyük sevgi bağları örer. Bir komünist olarak dostça kabul edilişi de onu etkilemiştir.

Avrupa'ya tayini çıkınca "ülkeye hizmet etme kapasitesi"ni kanıtlamaktan, silah arkadaşlarıyla kurmuş olduğu ilişkilerden çok mutludur; artık "ait oldum" [*I belonged*] demektedir.

Şöyle anlatıyor Charney:

> Çoğu kez kendi kendime dayattığım [toplumdan] yılların komünist ayrılığından sonra savaş beni Amerikalı yurttaşlarımla ortak, demokratik bir davada yeniden buluşturdu. Bu birliğin, yalnızca savaş koşullarının yarattığı geçici bir durum olduğuna, sınıf ve ideoloji faktörlerinin eski bölünme ve çatışmaları kaçınılmaz olarak yeniden üreteceğine inanmak zordu. Savaş sıra-

> sında oluşan bu birlik bağları bilincimin derinliklerinde kaldı ve [Parti'nin ilerdeki iç kargaşasında] ideoloji ve parti ile milliyet arasındaki ilişkinin eski ikilemini çözmek üzere yeniden açığa çıktı. Böylelikle savaş deneyimi politik görüşlerimi Amerikan ruhu ve demokratik gelenekleri çerçevesinde tanımlamama yardımcı oldu; önce bir komünist, bir enternasyonalist olmama dayalı eski öncelikler sıralamasını tersine çevirmek ya da en azından Amerikalı yurttaşlarımla birliğimi koruyacak bir dengeye ulaşmak bakımından ... partideyken, hepsi beni halktan üstün tutan öncü, seçilmiş insan, seçkin kavramı çekici gelmişti. Ama orduda en kalıcı ve anlamlı olan birlik, insanlarla birlikte olma deneyimiydi. ... Her şeyden önce bir Amerikalı olduğumu, ancak bir Amerikalı olarak sosyal değişim için etkin biçimde çalışabileceğimi, ulusa ve bağımsızlığa ilişkin farklı yollar arayan farklı insanlarla ortak amaç bulabileceğimi öğrenmek ... uzun zaman aldı.[24]

Daily Worker gazetesinin dış haberler editörlüğü de yapmış Joseph Starobin partiden ayrıldıktan sonra yazdığı kitabında şöyle anlatıyor komünistlerin ordu macerasını:

> Savaş binlerce komünist için bir dönüm noktası oldu. Kentlerden gelen pek çoğu ... solun sığınmış olduğu emekçi-demokrat-ilerici ortam ile bayrak ve ülke için savaşmak üzere askere alınmış milyonların gerçek bilinç düzeyi arasındaki politik boşluğun ... muazzam boyutlarını ilk kez kavradılar. Parti kadrolarının önemli bir bölümü ... bir daha hiç geri dönmedi. Savaş bir ... kopuştu. Pek çoğu ülkenin başka yerlerine göç etti, aile kurdular ve yaşamlarını değiştirdiler. Komünizm bazıları için hoş bir anı, ötekiler içinse geçmişteki bir hata olarak kaldı.[25]

Geneldeki bütün bu savaş coşkusu, esasta Sovyet aşkından mıydı, Amerikalılık damarı mı kabarmıştı, salt fırsattan istifade yer kapma oportünizmi miydi, yoksa işçi sınıfı ve mazlum halklar için

24 George Charney, *A Long Journey*, Chicago, Quadrangle Books, 1968, s. 133-134.

25 Joseph R. Starobin, *American Communism in Crisis*, 1943-1957, Cambridge, Mass., Harvard University Press, 1972, s. 74-75.

yeni ve daha parlak bir geleceğe inanmanın sonucu muydu, kesin bir yargıda bulunmak zor. Herhalde bu unsur ve dinamiklerin hepsi belirli ölçülerde mevcuttu ruh halinde. Bu hissiyatların birinden ya da birkaçından birden etkilenen çeşitli kişi, kesim, grup ve anlayışların, ideolojik bakış sahiplerinin bir koalisyonu, çelişik bütünüydü Parti.

Bu "çelişkili bütün"ün iç antagonizma ve zaafların altında ezilmesi kaçınılmazdı...

Üstelik, Parti'de görülen savaş coşkusu ve bunun dolayımıyla burjuvaziye verdiği ödünler, hakkında oluşmuş "Sovyet bağı" önyargısını izale etmiyor, aksine güçlendiriyordu bile. Karanlık propagandayla beslenen, kışkırtılan genel kanaate göre, Parti esas olarak toplumsal ihtiyaçlara göre değil, Sovyetler Birliği'nin çıkar ve talimatları doğrultusunda yolunu çiziyordu. Nazi Almanya'sıyla anlaşma döneminde Parti özellikle askerî üretim işyerlerinde grevleri savunup aktif biçimde örgütlerken, şimdi, Sovyetler'in savaşa dahil olduğu ve Amerika'dan fiili ittifak çerçevesinde yardım temin ettiği koşullarda, grev yapmama sözünün arkasında militanca duruyordu. Kamuoyu her iki durumda da "Sovyet faktörü"nün belirleyici olduğu konusunda şartlanmıştı ve bunun temelinde elbette Parti/Sovyet bürokrasisi politikalarının aymazlıkları da yatıyordu. Parti'nin zayıf omuzlarında Sovyet yükünün, proletarya enternasyonalizmi ile Sovyet ve Parti bürokrasilerinin çıkarları arasındaki çelişkilerin etkileri yıkıcı oldu hep.

VI

Browderizm ve Tasfiye

Partinin coşkulu savaş yandaşlığı ve ulusalcı çığırtkanlığı, sonunda meyvesini verdi ve Roosevelt'in "ulusal birliğe katkı" gerekçesiyle af yetkisini kullanması sonucu 16 Mayıs 1942'de Browder tahliye edildi. Cezaevinden çıktığında Browder basına şöyle dedi: "Umuyorum ki, ilgilenen herkes, benim de yapacağım gibi, tahliyemi, savaşta zafer için Başkomutan'ın emrinde kırılmaz bir birliğin inşası için çabaların yoğunlaşmasına vesile yapar."

Browder'ın tahliyesinden kısa bir süre önce burjuva medyasının önemli temsilcilerinden *Christian Science Monitor*'de R. H. Markham imzalı bir yazı yayınlanmıştı. Yazar şöyle yazıyordu:

> Amerikalı komünist tam Amerikan birliğinden ... yanadır. Büyük Britanya'yı ve Çin'i yürekten destekler. Savaş tahvillerinin satın alınmasını savunur. Her mezhepten yurtsever din adamıyla coşkuyla işbirliği yapar ve dine saldırmaktan kaçınır. ... Yorulmak bilmez bir gayretle daha fazla üretim için ısrar eder ve emeğe ilişkin talepleri de epey ılımlıdır. ... Rahatlıkla denebilir ki, Birleşik Devletler'de savaş çabalarını komünistler kadar durmaksızın destekleyen çok az kişi vardır. ... Onlar Hitler yatıştırıcılarına karşılar, Amerika'nın boyun eğmesinden yana ... hareketlere karşıdırlar, pasifistlere karşıdırlar ve Amerika'nın Hitler kadar emperyalist olduğuna, dolayısıyla da hangisi kazanırsa kazansın fark etmeyeceğine inanan kararsız bağnaz liberallere karşıdırlar. Şayet bu savaşı kazanmak istiyorsak, komünistlere ve Sovyetler'e karşı kuşkular yaratmaya daha az zaman harcamalı ve tarihimi-

zin bu en kritik döneminde şiddetle ihtiyaç duyduğumuz yardımlarını daha diğerkâm biçimde karşılamalıyız.[1]

Tahliye ve bu türden hissiyatların burjuva basınında yer alması, milli birlik yönelişinin somut kazanımı olarak görüldü, Demokratik Cephe dönemindeki "ilerici koalisyon"a kıyısından köşesinden ilişmenin yarattığı özgüven ve umudun da ötesinde bir öfori dalgası etkisi yarattı özellikle Browder üzerinde. Parti yine uçuk ufuklara uçuşa geçmişti.

İşler gerçekten iyi gidiyor görünmekteydi. Parti 1944 yılında tarihinin en yüksek üye sayısına, 15.000 kişilik gençlik koluyla birlikte, 100.000 üyeye ulaşacaktı. Roosevelt'in eşi Eleanor Roosevelt'in bir arkadaşı Browder'ın kimi görüşlerini ona veriyor, o da kocasına aktarıyordu. Böylece Browder Beyaz Saray'la iletişim kurduğu zehabına kapılıyor, egosu tavanlara sıçrıyordu. Komünistlerde tuhaf biçimde sık görülen söylemde aşağıladıkları burjuva devlet ve siyaset kurumlarına ulaşma özentisi kendini burada da gösteriyordu.

Sovyetler Birliği'nin büyük zaferi, destansı direnişleriyle temayüz eden Avrupa komünist partilerinin özellikle İtalya ve Fransa'daki belirgin biçimde artan saygınlıkları ve güçleri, sömürgeci güçlerin faşist devletlerle birlikte büyük yıkıma uğraması, sömürge halklarının yükselişi, hep birlikte toz pembe bir dünya tablosu ortaya çıkarıyordu Amerikalı komünistlerin önüne.

Şimdi sıra savaş sonrası düzene ilişkin teorik zemini oluşturmaktaydı. Parti'ye yol gösterecek, ışık olacak bu hazırlığı elbette "yaşayan en büyük Marksistler"den Genel Sekreter Earl Browder üstlenecekti.

Görüntü böyleydi. Ardındaki öz ise farklı dinamiklerle şekillenmekteydi...

Savaşın sonuna doğru artık belli olmuştu ki, ABD kapitalist dünyanın yeni hegemonuydu. Birinci Paylaşım Savaşı'yla başlayan liderliğe yürüyüş artık tamamlanmıştı. Kapitalist rakipleri, galibi

1 Bkz. Roy Hudson, *Two Questions on Winning the War*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1942, s. 2-3.

ve mağlubuyla savaşın yıkıntısı altında ona muhtaç ve mahkûm kalmışlardı. Elinde sınırsız imkânlar ve önünde sonsuz olanaklar görünmekteydi. Bir elinde –nükleer dahil– silah, ötekinde avuçlara sığmayan deste deste dolarlar, Amerika'nın yapamayacağı şey, erişemeyeceği hedef yok gibiydi. İnsanlığı kendi "hayat tarzı"ndan, Amerika'nın "gül cemali"nden yeniden yaratmak, dünyayı Amerikan çıkarlarından yeniden oluşturmak, yeryüzünün yeni efendisinin tanrısal iradesine bağlıydı artık.

Engeller, tehlikeler, riskler yok muydu? Yaradılışın kaosunda bunlar elbette olacaktı. Ama engeller aşılacak, kapitalizmin şafağında olduğu gibi eski olan her şey ya doların sıcaklığıyla, ya nükleer reaksiyonla buharlaşacak, yeni katı gerçeklik egemen olacaktı kâinata.

Komünistler bakımındansa, yolun sonunda beklenen devrim değildi elbette. Emperyalist ülkelerin sihirli biçimde barışçıl ve ultra demokrat olacakları bir uluslararası düzendi umulan. En önemlisi de, Sovyetler Birliği'nin yeni düzenin güçlü temel aktörlerinden biri olacağı beklentisiydi.

Dolayısıyla, şimdi artık iç ve dış cephelerde vatan görevi yerine getirilip savaşa elden gelen her alanda maksimum katkı sunulurken, savaş sonrası dünyanın nasıl şekilleneceği konusunda teorik cambazlıklara, spekülasyonlara kafa yorma zamanı gelmişti. Bürokratik yapısı, teorik zayıflığı, ideolojik geriliği, yaratıcılıktan yoksun donmuş sıradan dogmatizmi ve oportünizmiyle partinin buna ne kadar hazır olduğu tartışma götürürdü. Moskova'dan gelecek analiz ışıkları, Stalin'in Batılı müttefiklerine güvence olarak Komintern'i 1943'te feshetmesiyle biraz sönükleşmişti ve savaşın yıkıntıları ile yeni düzen sancıları arasında can derdindeki Moskova'nın teoriye değil, araçlara yaşamsal ihtiyacı vardı. Henüz gidişatın ne olacağını bilen yoktu. Emperyalizmin karanlık mahfillerinde nelerin pişirildiği savaşın son döneminden başlayarak kötü kokusuyla yavaş yavaş ortaya çıkacaktı.

Bu arada savaşın getirdiği "ulusal birlik" temelindeki "meşruiyet"in coşkusundan esrikleşmiş olarak yaşayan demir

yumruklu teorisyen şef Browder bu konuda inisiyatifi elinde tutuyordu. Onun gelecek kurgusu Parti'nin temel teorik uğraşıydı şimdi.

A. BROWDER'DAN İLK HAMLE

Browder yeni döneme ilişkin beklenti ve yöneliminin ilk sistematik işaretlerini 1942'de Ulusal Komite tarafından da onaylandıktan sonra yayımladığı bir broşürle verdi.

Burada Browder, kapitalizm tarafından pek çok yoldan, pek çok araçla belirlenmiş ve denetim altına alınmış "Amerikan hayat tarzı"na uygun milli birliğin, Sovyet modeli örnek alınarak oluşturulamayacağını belirterek şöyle devam ediyordu:

> Birleşik Devletler'de milli birlik, sadece (esas olarak genelde 'sermaye' ve 'emek' diye anılan) çeşitli sınıf gruplaşmalarının çelişen çıkarlar, talep ve beklentileri arasındaki uzlaşmayla, tahkim yoluyla bütün anlaşmazlıkların en azından geçici olarak çözümünü kabullenen bir uzlaşmayla sağlanabilir. Böyle bir uzlaşmanın itici gücü ancak bütün tarafların paylaştıkları bir şey olabilir – bu yurtseverliktir, savaşı kazanmanın ortak paydası[dır]...
>
> ABD Komünist Partisi, ülkemiz için mümkün olan en iyi ekonomik-politik sisteme ilişkin görüşlerini ... en büyük kapitalistler dahil bütün ulusu birleştirme zorunluluğuna bütünüyle tabi kılmıştır. ...
>
> ABD Komünist Partisi, Birleşmiş Milletler'in zaferinden, Birleşik Devletler, Sovyetler Birliği, Britanya ve Çin arasındaki işbirliğiyle güvence altına alınacak bir barış çıkacağını öngörmektedir. ... Bu, [barış döneminin] yeniden inşa sorunlarının minimum sosyal çalkantı ve şiddetle çözümünü mümkün kılacaktır. ... Bu düşüncedeki bütün kişi ve gruplara işbirliğimizi öneriyoruz[2]

Bu ilginç ve cüretli görüşler Browder'ın kafasında, yönetim organlarında ve eyaletler dahil Parti'nin yönetici katmanlarında pişirilirken savaşın da sonuna gelinmişti. Dolayısıyla, uluslararası ilişkilerde ve müttefikler arasında da gündem hareketlenmekteydi.

2 Earl Browder, *Victory and After*, New York, International Publishers, s. 83 ve 112-113.

B. TAHRAN MUTABAKATI VE BROWDER'IN BARIŞ DÖNEMİ PROJESİ

Bu sürecin önemli bir aşaması olarak, 28 Kasım-1 Aralık 1943 günlerinde Tahran'da Roosevelt, Churchill ve Stalin bir araya geldiler. Görüşmelerde en önemli güncel soruna çözüm olarak Sovyetler Birliği'nin istediği ikinci cephenin açılması kararlaştırıldı. Zirvede ayrıca, başta Almanya'nın durumu, savaş sonrası düzenlemer de konuşuldu. Pasifik alanı dahil askerî işbirliği genişletilirken savaş sonuna ilişkin politik işbirliğinin derinleştirilmesi, Birleşmiş Milletler örgütünün kurulması gibi stratejik önemdeki konularda mutabakat sağlandı. Sonunda da, 1 Aralık'ta, çok boyutlu birliktelik, ekonomik kalkınma ve toprak bütünlüğü, barışçıl ve güvenli yeni uluslararası düzen konularında ortak iradeyi vurgulayan bir bildiri yayımlandı.

İlan edilen bu anlayış birliği, ikinci cephe açılması kararlılığı ve savaş sonrası düzene ilişkin ortak çaba niyeti, Browder'ın ileriye dönük perspektifiyle uyumluydu.

12 Aralık'ta Connecticut eyaletinin Bridgeport kentinde yaptığı konuşmada Browder, Tahran anlaşmasını, tarihsel önemde bir "dönüm noktası" olarak niteledi, "uygarlığın devamı için umut"ları beslediğine işaret etti ve savaş sonuna ilişkin karamsar görüşlere son verdiğini belirtti. Bütün bireysel coşkusu, teorik-ideolojik-politik keşif tutkusu ve idealist abartmayla Browder, faşizmin yenilgiye uğratılmasından sonra insanlığın önündeki ölümcül tehlikeye işaret ediyordu; bu, yeni bir dünya düzeni kurulamazsa ortaya çıkacak yaygın iç savaşlar, müttefikler arasındaki çatışma ve yeni bir dünya savaşı olasılığıydı. İşte Tahran mutabakatı kurulacak barışçıl düzen için yeni bir perspektif oluşturmuştu. Bunun temelinde de, ABD ve İngiltere'nin 1917'den beri süregelen Sovyetler Birliği'ni tarih sahnesinden silme düşlerine son vermeleri, onu "dünya milletler ailesi"nin eşit bir üyesi olarak kabullenmeleri yatmaktaydı.

Browder'a göre bu anlaşma sonucunda, "Sovyetler Birliği'nin batısındaki Avrupa'nın büyük bölümü, Sovyetik zeminde değil de,

burjuva-demokratik, faşist olmayan kapitalizm temelinde yeniden yapılandırılacaktır. Ancak bu, halkların farklı istekleriyle uyum halinde ilerleme için tam demokratik kendi kaderini tayin ilkesine göre yapılandırılmış bir kapitalist zemin olacaktır. Bu da Avrupa açısından, uluslararası savaş sonrasındaki muhtemel iç savaş tehdidini en aza indirmeye ve hatta bütünüyle ortadan kaldırmaya dönük bir perspektif demektir."

Tahran mutabakatı barışçıl bir uluslararası düzen için gerekli perspektifi oluşturmuştu. Browder'ın güveni sonsuzdu, toplantı sonuçlarına ilişkin açıklama ve yoruma gerek yoktu; bildiride söylenenler yeterliydi.

ABD bakımındansa, demokratik birliği sürdürmek ve yeni uluslararası düzenin inşasına yapıcı katkı için temel görev, "Amerikan yönetici sınıflarındaki sosyalist devrim korkusu"nun giderilmesiydi. Browder bunun gerçekleşmesi için şayet demokratik koalisyonun devamını isterse, "Bir komünist olarak [ünlü banker] J. P. Morgan ile tokalaşmaya ve ... işbirliğine hazırım," diyordu. Browder'a göre, geleceğe ilişkin, "Tahran programına her kim karşı çıkarsa Amerikan kamu yaşamından silinecekti". Genel Sekreter'in tutumu netti: "Amerika'daki bütün sınıflar, bütün gruplar, bütün bireyler ve dahi bütün siyasi partiler, Roosevelt, Stalin ve Churchill tarafından belirlenen politikalarda vücut bulan bu büyük meseleye göre yeniden düzenlenmek durumundadır. Ülke şu ana kadar bununla yüzleşmeye henüz başlamaktadır." Şimdi Parti ve bütün komünistler de bu yüzleşmeye hazır hale gelmeliydiler.[3] Browder, "sınıfa karşı sınıf" anlayışını tarihe gömüyor, sınıf işbirliğinin zeminini oluşturuyordu. Bu zemin, ABD-Sovyetler Birliği ortaklığıydı ve yeni düzenin temeli somut olarak Tahran'da atılmıştı.

Amerikan Partisi'nde revizyonist dönüşüme giden yol iyice açılmış, yeni süreç başlamıştı.

---

3 Earl Browder, "Teheran: History'e Greatest Turning Point", (An Address delivered at Rakosi Hall, Connecticut, December 12, 1943, *The Communist*, Ocak 1944, s. 3-8; http//: www.UNZ.org

C. BROWDER MODELİ

İleride, "Browderizm" olarak anılacak ve hem genel hareket içinde hem Amerikan Partisi'nde büyük çalkantılara, sarsıntılara, iç tasfiyelere neden olacak bu görüş ve perspektifin, tarihsel etkisi ölçüsünde geniş biçimde aktarılması günümüze dek gelen tartışmanın kavranması için gereklidir. Şunu unutmamak gerekir ki, "Browderist" özlem ve düşünceler, göreceğimiz gibi, Browder hareketten tasfiye edildikten çok kısa süre sonra Amerikan Partisi'nde yeniden yaşam bulmakla kalmadı, dünyanın her yerinde yer yer ve zaman zaman etkisini gösterdi. Sosyalist inşa modellerinin her birinde yaşanan yıkım, tüm krizlerde devrim ve sosyalizm konusunda her yerde görülen tıkanıklık, işçi sınıfının pek çok yerde gericiliğin sosyal tabanını oluşturması, faşizan burjuva popülizminin yükselmesi ve bunlara bağlı olarak ideolojik planda gelişen "Marksizm-Leninizmin krizi" gibi olguların ışığında günümüzde de bu türden düşünceler için uygun bir zemin oluştuğu göz önüne alındığında, ayrıntılı bir inceleme daha da gerekli olmaktadır. Browder'ın bu konuyu işleyen çalışmaları, yazı ve konuşmaları böyle bir değerlendirme için en uygun veri kaynağıdır.

Browder kısa sürede coşkusunun hızıyla kendince bir analiz çerçevesi oluşturdu. Buna göre, ABD'de savaş kaynaklı sermaye ve üretim fazlası savaş sonrasının barış döneminde pazar ihtiyacını ortaya çıkartacaktı. İçeride tam istihdam, halkın alım gücünün, dolayısıyla tüketimin artması iç pazarı genişletecekti. Dünya çapında işbirliği ile genel kalkınma seferberliği ve ABD'nin yardımlarıyla buna ivme kazandırması, Amerikan üretim kapasitesinin ihtiyacı olan geniş iç-dış pazarların oluşması anlamına gelecekti.

Şayet bu gerçekleştirilemezse, içerde sınıflar arası çatışma, dışarıda da gerginlik, yalnızlaşma, hatta savaş olasılığı ortaya çıkacaktı.

Bu durumda içerideki güç dengesinin koşulları itibariyle burjuvazinin en gerici güçlerinin inisiyatif kazanması, demokrasi blokunun, burjuvazinin liberal kanadının çekilmesi ve Roosevelt çiz-

gisinin kaybetmesiyle dağılması çok olumsuz sonuçlar doğururdu. Gericilik de oluşan krizden ancak faşizmle çıkabilirdi.

Bu nedenle, içeride sınıf mücadelesini denetleyip ulusal birlik vurgusuyla burjuvazinin ileri kesimlerinin korkularını azaltıp onları müttefik yapmak, dışarıda da Sovyetler Birliği ile işbirliğini örmek, bunun için İngiltere'yi de ikna etmek ve geri kalmış eski sömürgelerle kalkınma-yardım işbirliğinin geliştirilmesi gerekirdi.

Bu yolda komünistlerin istismarlara, kara propaganda ve kışkırtmalara yol vermemek için tam manasıyla geri çekilip ulusal birlik programının sadık yandaşları olarak katkı sağlamaya çalışması en doğru yoldu.

Bu tezlerden sonra elbette akla ilk gelen soru, bu durumda Komünist Parti'nin bir örgüt olarak yerinin, işlevinin, geleceğinin ne olacağıydı. Bir başka ifadeyle, bu stratejik yönelişte bir komünist partiye ihtiyaç var mıydı?

Browder'ın bu soruya yanıtı herhalde sürpriz olmamalı. Düşünce ve tezlerinin doğal sonucu, Komünist Parti'ye artık ihtiyaç kalmamasından da öte, varlığının tezlerdeki amaçlarla bağdaşmaması, hatta engel teşkil etmesi, zararlı olmasıydı.

Bunun için binbir dereden su getirmeye, gerekçeler icat etmeye, derin analizler yapmaya ihtiyaç yoktu.

Zaten bunun politik/ideolojik/örgütsel altyapısı savaş döneminin coşkulu milli cephe inşa hareketiyle açılmıştı. Savaş politikası, dışarıda ABD-SSCB ittifakı, içeride de bunun uzantısı olarak komünistlerin milli ittifak cephesinde yan temsili unsur olarak yer alması üzerine inşa edilmişti. Ve başarılı da olmuştu. Parti büyümüş, toplumsal meşruiyet kazanmıştı. Şimdi barış da, yine aynı esaslara, dışarıda ABD-Sovyet işbirliğine, içeride de buna koşut bir gevşek komünist katılımla barış, demokrasi, refah düzenine dayanacaktı. Her iki süreçte de gerekli "sınıf işbirliği"nin aktarma kayışı ya da köprü görevini komünistler yerine getirecekti. Aslında Hitler-Stalin anlaşmasıyla inkıtaya uğramış Demokratik Cephe siyasetine geri dönüş yapılmaktaydı.

Yine de böylesi bir sorunu gündeme getirirken Browder izahat verme zorunluluğunu; kitaba uydurma, kurala bağlama, Parti hukukuna uygun davranma ihtiyacını ya da tabanı kalıba dökme, ikna etme, olası çatlak sesleri susturma sorumluluğunu hissetmiş olmalı ki, gerekçelerini söze ve yazıya döktü.

Parti Ulusal Komitesi'nin 7-9 Ocak 1944 tarihindeki toplantısına sunduğu raporda ilk büyük stratejik hamlesini yaptı Browder.

Browder'ın çözümlemelerine göre, Tahran mutabakatıyla, kapitalizm ve sosyalizm barış içinde bir arada yaşama ve işbirliğinin yolunu bulmaya başlamıştı. Amerika'da ulusal birliğin savaştan sonra da devamı, bu uluslararası uyum için şarttı, çünkü "Birleşik Devletler'de iç kaos perspektifi, uluslararası düzen perspektifiyle bağdaşmaz"dı.

Bu çerçeve içinde, ABD için ana sorun olan milli birliğin sürdürülmesine katkı sosyalizm mücadelesiyle olamazdı. Dolayısıyla, "sosyalizm sorununu ulusal birliği tehlikeye sokacak ya da zayıflatacak biçimde gündeme getirmeyeceğimize ilişkin savaş zamanı politikamızın yeniden teyidi" gerekmekteydi.

Bu durumda Parti'nin önündeki görev "sosyalizme geçiş değil, kapitalizmin savaş sonrası yeniden yapılandırılması [konusunda] bir perspektif" oluşturmaktı. Böylece komünistler, Tahran anlaşmasının hayata geçebilmesi için ABD'de gerekli "geniş ve etkin ulusal birliğin oluşmasına katkıda bulunmuş" olacaklardı.

Browder, Amerika'daki sistemin "tekelci kapitalizm" olduğunu elbette bildiklerini ama yine de "'Hür Teşebbüs' sloganına herhangi bir karşı-sloganla muhalefet etmek suretiyle gericilere yardım etmeyecekleri"ni belirtmekteydi. Browder, "Bizler açıkça bu kapitalizmin savaş sonrası dönemde, halk üzerinde olası en az külfete yol açacak biçimde etkin çalışması için işbirliği yapmaya hazır olduğumuzu beyan ediyoruz," diyordu.

Earl Browder şöyle eklemekteydi:

> Diğer yerlerdeki durum ne olursa olsun, Amerika Birleşik Devletleri'nde [Tahran mutabakatını savunmak] kapitalizmin

> yeniden yapılandırılmasına ilişkin bir perspektiftir, sosyalizme geçiş perspektifi değil.
>
> Bizler ya hedefimizi Tahran politikasının hayata geçirilmesi olarak belirleyebiliriz ya da önümüze Amerika Birleşik Devletleri'ni hemen sosyalizm yoluna itmek görevini koyabiliriz. Ancak açıktır ki, ikisini birden seçemeyiz.
>
> Bu politikalardan ilki, bütün zorluklarıyla birlikte, kesinlikle muhtemel başarı erişim alanındadır. İkincisi ise, doğrusu, özellikle işçi hareketinin en ilerici kesiminin dahi kapitalizme teşne ve Britanya İşçi Partisi kadar bile belli belirsiz bir solculuktan yoksun olduğu düşünüldüğünde gerçekten müphemdir.
>
> Dolayısıyla, Amerika Bileşik Devletleri'ndeki Marksistlerin politikası, Amerika Bileşik Devletleri'ndeki savaş sonrası kapitalist bir yeniden inşa perspektifini bütün sonuçlarıyla göğüslemek, bütün planlarını bu zeminde değerlendirmek ve ülkedeki en demokratik, en ilerici çoğunlukla, Tahran politikalarını realize etmeye yeterli genişlik ve etkinlikte bir ulusal birlik dahilinde aktif işbirliği yapmaktır.

Browder, savaşla çok güçlenmiş olan tekelci sermayeye karşı, "kendi isteği dışında ... sınırlamalar dayatmaya ve gücünü kırmaya kalkma"nın, sosyalizm talebinin dolaylı ifadesi olacağını ya da "kapitalizmin tekel öncesi aşamasına geri dönmenin" ütopik beklentisi anlamına geleceğini belirtiyor ve "Gelin Birleşik Devletler'de ulusal birlik için tekelci kapitalizmin [gücünün] kırılmasından bahsetmeyelim," diyordu. Dahası, Browder, Bridgeport konuşmasındaki Banker Morgan ile el sıkışmak konusuna açıklık getirirken şöyle diyordu:

> [O konuşmamda] sınıf farklılıklarını lafta ilga ediyor değildim ama gelecek dönemdeki siyasal pozisyonumuzun kılavuzu olarak 'sınıfa karşı sınıf' siyasi sloganını reddediyordum. Bana göre, Birleşik Devletler'deki politik ittifaklara tek doğru yaklaşım budur. ... Bu yaklaşım sadece işçiler, çiftçiler ve orta sınıfların Tahran destekçileri olduğunu varsaymıyor, aynı zamanda büyük burjuvazi, tekelci kapitalistler arasında da müttefikimiz olacakların varlığını öngörüyor.

Görüldüğü gibi, Browder'ın savaş sonrası geniş tabanlı milli birlik projesi, "büyük burjuvaziden komünistlere" uzanmaktaydı.

Browder'a göre şimdi artık yapılması gereken, projenin iki stratejik ortağını da tatmin edecek bir ekonomik programın oluşturulmasıydı.

Browder, ABD ekonomisinde savaş ihtiyaçlarıyla büyük bir üretim patlaması yaşandığını, bütün dünyadaki silahlanma harcamaları nedeniyle de bu patlamayı karşılayacak bir pazarın oluştuğunu, sorunun iki alandaki bu boyutların barış döneminde de sürdürülebilmesinin yollarını bulmak olduğunu belirtiyordu.

Browder, pazar sorununun ancak barış zamanında da yabancı pazarların Amerikan mallarına açılmasıyla çözülebileceğini, bunun için de Tahran Anlaşması'nın öngördüğü uluslararası işbirliğinin mutlaka sağlanması gerektiğine işaret ediyordu. İç pazarın genişlemesi için de, tam istihdam ve ücret artışlarıyla toplumun, işçi ve emekçilerin satın alma gücünün, yani tüketimin arttırılması zorunluydu. Demokrasinin geliştirilmesiyle birlikte ülkedeki milli birliği bozucu sınıf çatışmalarının önüne geçilebilecekti.[4]

D. PARTİDEN DERNEĞE

Bu teorik belirlemeler ve ideolojik saldırı sonunda, konuşmasında sıra Genel Sekreter'in politik hamlesini taçlandıracak örgütsel tasfiye konusuna geldi. Browder önce burjuvazinin "amiral gemisi" *New York Times*'tan güç toplayarak konuya girdi. Browder, Komünist Enternasyonal'in feshedilmesi üzerine *New York Times*'ın artık Amerikan Partisi'nin de kendini tasfiye etmesi gerektiğini yazdığını anımsatarak gazeteye bir dizi mektup gönderdiğini, bu görüşe katılmamakla beraber konuyu tartışmaya hazır olduklarını bildirdiğini anlattı. Bu mektupların haziran ayındaki Ulusal Komite toplantısında okunarak onaylandığının da altını çizdi. Mektuplarına bir yanıt alamadığını da belirtti Browder.

4 Earl Browder, *Tehran and America: Perspectives and Tasks*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1944, s. 14, 17, 19-20, 23-25.

Ama şimdi bu konuda yapılabilecekleri, "ulusun, savaşın ve temelde temsilcisi olduğumuz işçi sınıfının çıkarları" doğrultusunda "tek taraflı olarak ve başka kimseyle konuşmadan" tartışmaya açtığını söyledi.

Browder, ismi ne olursa olsun komünistlerin ABD'de de güçlü bir "organizasyon"a sahip olmaları gerektiğine inandığını belirtti. Ona göre komünistlere ait "bir örgüt", içeride "demokratik-ilerici kampın bütünü için en istikrarlı destek ve yön sağladığından; dış politikada da, "başka ülkelerin komünistleriyle ilişki kurmada ulusa zaruri deneyim" aktarma imkânına sahip olmasından ötürü çok yararlıydı.

Bu, örgütün isminde "komünist" ibaresinin kullanılmasını gerektirmiyordu elbette; hatta "kötü emelleri gizleyen bir kamuflaj" iftirasıyla "zararlı bile" olabilirdi. Ama Browder'a göre, ülkede komünist sözcüğünü içermeyen bir isim aramayı gerekli kılacak bir durum yoktu. Üstelik, bu ibare "tarihinin yüksek prestiji"ni taşımaktaydı, dolayısıyla "öyle kolayca bir kenara atılamaz"dı. Örgütsel tasfiyesini gündeme getirirken bile Browder "komünist" kavramına bu kadar diğerkâm ve vefalı davranmayı yeğleyebiliyordu.

Browder'a göre asıl sorun "parti" kavramında yatmaktaydı. ABD'deki yerleşik "iki partili sistem" bilinçlerde öylesine yer etmişti ki, başka alt gruplaşmaları da bünyelerinde barındıran bu iki ana parti dışında kalan küçük partiler birer dışlanmış mezhep olarak görülüyor ve ciddiye alınmıyorlardı. Bu yerleşik algıyı kırmak olanaksızdı, çünkü işçi sınıfı da "demokratik hakların korunması" bakımından iki partili sistemi yeterli görmekteydi, başka kanalların arayışı içinde değildi. Geçmişte de, eski karizmatik Başkan Theodore Roosevelt ve etkili Senatör Robert M. LaFollette bile üçüncü partiyle sistemde gedik açma girişimlerinde başarısız olmuşlardı.

Genel Sekreter'e göre, komünistler şimdi Tahran perspektifli "ilerici-demokratik" ittifak dahilinde, "kendilerinden çok daha büyük güçlerle uzun vadeli bir birleşik cephenin küçük bir azınlık" parçası olacaklardı. Bu göz önüne alındığında da artık seçimlerde

kendi adaylarını çıkartan tipik klasik bir parti gibi davranılamayacağı görülecektir, diyordu Browder. Dolayısıyla, komünist yapılanmanın konumunda, buna bağlı olarak da örgütsel modelinde ve işleyişinde, cari duruma, Amerika'nın iki partiye dayalı özel koşullarına ve kendi fiili gerçekliğine denk gelen bir uyarlamaya gitmek uygun olacaktı.

Browder sonuç olarak, Politik Komite'nin kararı uyarınca örgütün adının "Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi"nden "Amerikan Komünist Politik Derneği" gibi bir isme dönüştürülmesinin onaylanıp 1944 Ulusal Kurultayı'na götürülmesini talep ediyordu.[5]

Bundan sonrası yıldırım hızıyla gelişti. Tek adam kararını vermişti ve onun tercihleri yasa hükmündeydi. Browder'ın adamları zaten ideolojik, sınıfsal köken ve genel tarzları bakımından emir-komuta zinciri içinde bu dönüşüme hazır ve nazırdılar.

Dolayısıyla, Ulusal Komite'den karar çıkartmak kolaydı; iş zaten önceden Politik Komite'de pişirilmişti. 8 Ocak'taki Plenum toplantısında Browder'ın uzun uzun konuşmasına gerek yoktu. Onun yerine adamları görevi şevkle üstlenmişlerdi.

Eugene Dennis, Browder'ı tekrarlayan papağan olma perdesini ilk açandı: Hitler'in yenilgiye uğratılması ve ABD-SSCB dostluğuyla artık "kalıcı barış" dönemine girilmişti. "Sosyalist olmayan [ve fakat] demokrat ve anti-faşist Avrupa" da "ortak güvenliğin" öteki parçasıydı. Uygarlığın devamı bu ortaklığa bağlıydı. Bu durumda, barışı korumanın ABD'deki yolu, seçimleri Roosevelt'in kazanmasından geçmekteydi. Buna göre, uluslararası gelişmelerin ışığında ve Amerika'daki "sınıf güçleri arasındaki ilişki [çerçevesinde], tekelci sermayenin belirli kesimleri anlamına gelmek üzere burjuvazinin faşist olmayan kesimleriyle işbirliği içinde ulusal birliğin inşası istenen bir hedeftir, gereklidir ve mümkündür". Partinin derneğe dönüştürülmesine gelince, Dennis, "Yoldaş Browder'ın parti kelimesi yerine dernek sözcüğü konmasının sıralı ve müna-

5 Raporun örgütlenmeyle ilgili bölümü; "Problems of the Organization of Communists", içinde agy., 38-41.

sip olduğuna ilişkin görüşüyle tam olarak mutabıkım. ... 'Amerikan Komünist Politik Derneği' (CPA) adı ... ülkedeki günümüzdeki ve gelecek dönemdeki politik gelişmelere ilişkin olarak vardığımız temel politik sonuçları sembolize etmektedir. Örgütümüzün 1944 seçimlerinde ya da hemen arkasındaki savaş sonrası dönemde iktidar gücü arayışında olmayacağını göstermede bize yardımcı olacaktır," diyordu.

Browder'ın tasfiye önerisine destek sağanak gibi gelmektedir üyelerden:

> * Arnold Johnson: "Yoldaş Browder'ın sıralı ve mükemmel sunumu Ohio'lu yoldaşlarımızın tam desteğine sahiptir ve eminim ki, Ohio'da sadece komünistlerce değil, son zamanlarda işçi hareketi içinde ve toplumun geniş kesimleri arasında işbirliği içinde olduğumuz komünist olmayanlarca da sıcak biçimde karşılanacaktır."
>
> * Morris Childs: "Yoldaş Browder'ın bu Plenum'a yaptığı konuşma, Amerikan halkının en büyük birliği gerçekleştirme yolundaki olgu ve süreçlerini etkileyebilecek bir Marksist önderliğe sahip olduğumuzun kanıtıdır. Yoldaş Browder'ın siyaseti yorumlaması, uluslararası durumu ve birleşmiş milletler mücadelesinde sınıflar ilişkisini mükemmel çözümlemesi, bugünkü ekonomik duruma ve savaştan sonraki ekonomik sorunlara ilişkin ortaya çıkan acil meselelere verdiği yanıtlar, komünistlere saygının neden arttığını ve bizlerin, Earl Browder liderliğindeki Parti'nin üyesi olmaktan neden gurur duyduğumuzu göstermektedir."
>
> * Henry Huff: "Yoldaş Browder ... Tahran Konferansı kararlarının derin karakterini vurguladı. ... Bu tarihî kararların ancak kapsamlı bir demokratik koalisyon [aracılığıyla] gerçekleştirilebileceğine ... özel vurguda bulundu..."
>
> * N. Ganley: "Yoldaş Browder'ın bu akşamki tarihî sunumuna göre, ücretler sorununda şimdi Tahran yanlısı kapitalist sınıf, emek ve Roosevelt-hükümet güçlerini birleştirmek gibi çok 'merkezî' ve gerekli bir görevle karşı karşıyayız. Böylesi bir birleşik ücret politikasını gerçekleştirmek için sunum üç noktaya işaret etmektedir: 1) hayat pahalılığına uyarlanmış ücretler; 2)

eşit işe eşit ücret; 3) fazla üretime fazla ücret (bizim teşvik primi dediğimiz).

* Andy Onda: "Halk üzerinde en fazla iz bırakan şey, Tahran'ın dünya için kuşaklar boyu barış kararı verdiğiydi. ... Bu insanlığın uygarlığa geçtiğinden beri umuduydu. Bunu Marksist terimlerle ifade edemeyebilirlerdi ama ütopya oradaydı. Şimdi bu düşünceyi biçimlendirmeye yardımcı oluyor ve onu bir güç haline getirecek noktaya geliştiriyor. Bu, Yoldaş Browder'ın bu zamandaki özel katkısıdır."

* Martin Mackie: "Yoldaş Browder, Moskova, Kahire ve Tahran konferansları kararlarının 'bütün tarihin en büyük, en önemli dönüm noktası'nı gerçekleştirdiğine işaret etmiştir."

* Sam Don: "İki partili sistem içinde çalışmak gerekir ve her şey ulusal birlik için olmalıdır."[6]

Nihayet, 9 Ocak tarihli kararla, Ulusal Komite Browder'ın raporunu kabul ettiğini, Tahran Konferansı'yla ilgili perspektiflerini onayladığını ve Parti'nin isim ve "seçim statüsü" değişikliğinin Kurultay'a götürüleceğini açıkladı. Bu kararlar elbette oybirliğiyle alındı.[7]

Parti yönetimi zaten kararını vermişti ve şimdi sıra üye tabanını iyice kıvama getirip hazırlamakta ve genel kamuoyunu bilgilendirmekteydi.

E. ÜYELERE TEORİK KILIF

Bu konuları Browder nisan ayında yazdığı küçük boyutlu 128 sayfalık bir kitapta sistematik biçimde ve daha ayrıntılı olarak geliştirdi.

Browder'a göre, kapitalizmde, "birikim-sermaye fazlası-artı değer zorunluluğu-üretim ihtiyacı-kapasite fazlası-eksik tüketim-pazar sorunu-kâr oranlarının düşme eğilimi" gibi birbirlerine bağlı

6 Philip J. Jaffe Papers, *Emory University Stuart A. Ros Manuscripts and Rare Books Collection*, Collection 605, Box: 36, Folder: 6, s. 1-7.

7 "Decision of the National Committee of the Communist Party", *The Communist*, Şubat 1944, s. 107-108.

kriz faktörlerinin denetim altında tutulması, sadece ulusal birlik ve onun uzantısı iç barışın sağlanması için zorunlu değildi. Bu, aynı zamanda uluslararası barışçıl ortam için de elzemdi. Aksi takdirde, ABD koşulları içinde, yoğun sınıf çatışmaları ve kriz faşist eğilimleri körükleyecek, gerici rejim dış politikada da emperyalist saldırganlığa başvuracaktı.

Bu sorunlar aşılırsa, içerideki barış ve refaha koşut olarak, uluslararası düzlemde de demokratik, barışçıl, istikrarlı, müreffeh bir düzen kurulabilecekti. Bu ikisi birbirlerini besleyerek sürekli yükselen bir dinamik yaratacaktı.

Bu yolda, içeride büyük burjuvaziyi, dışarıda da İngiltere'yi ikna etmek gerekecekti.

Browder sık sık tekrarladığı bir toplumsal olgudan, Amerika'da emek saflarında da yaygın "içgüdüsel, neredeyse kalıtsal, içselleştirilmiş" anti-komünizmden bezgin hale gelmişti. Yazdığı gibi, gerçekten de "ülkemiz için sosyalist perspektif üzerinde bir eylem programı etrafında birleştirilebilecek mevcut ya da potansiyel çoğunluğun olmadığı açık bir gerçektir. Bütün birbirleriyle çatışmalı sosyalizm anlayışlarını bir araya getirsek dahi bunların taraftarları küçük bir azınlık oluştururlar. Dolayısıyla, Tahran'dan yana Amerikan çoğunluğunu bir araya getirebilecek pratik programın, işleyişinin temeli ve başlangıç noktası olarak var olan ekonomik sistemi alacağını net ve kesin biçimde belirtmeliyiz. ... Amerikan halkı öznel olarak sosyalizm yönündeki derin dönüşümlere karşı öylesine hazırlıksızdır ki, böylesi bir amaca sahip savaş sonrası planları, ulusu birleştirmez, onu daha da böler. ... [Böyle bir durumda] ülkedeki en gerici unsurlar güçlendirilmiş olur ... ve Tahran karşıtı güçler Birleşik Devletler'de iktidara gelir. Dolayısıyla, sosyalizm yandaşları, geniş demokratik kampta birliğin aktif taşıyıcıları olabilmek için, sosyalizm sorununu ulusal birliği tehlikeye atacak ya da zayıflatacak biçimde gündeme getirmeyeceklerini netleştirmelidirler..."

Browder'a göre, bu çerçeve içinde ele alındığında Tahran mutabakatının, en azından "Amerika Birleşik Devletleri'ndeki sonu-

cu, hemen savaş sonrasında ve uzun yıllar süresince, genişlemiş üretim ve istihdam ile mevcut sistem çerçevesinde demokrasinin güçlenmesi perspektifidir ve sosyalizme geçişe dönük bir perspektif değildir.

Browder ideolojik takıntı olarak kabul ettiği şeylere önem verilmemesini de önermekteydi:

> "Hür teşebbüs" kapitalizmin sevimli takma ismidir. İnanmış sosyalistler olarak biz Marksistler, uzun bir dönemdir, halkımızın ve dünyanın yararına Amerika'da kapitalizmin işlemesinde işbirliği yapma zorunluluğunu kabul ettiğimize göre, bizim açımızdan onun takma ismi "hür teşebbüs"ü saygılı bir biçimde dinleme zorunluluğuna sırt çevirmemiz aptallık olur. Bu nedenle, üyesi olduğumuz demokratik-ilerici kampın 'hür teşebbüs'ü savunmayı üstleneceğini anladığımızı, bu terimi, ülkemizde var olduğu haliyle kapitalizmin eşanlamlısı olarak gördüğümüzü ve buna karşı çıkmayacağımızı, herhangi bir karşı-slogan da dillendirmeyeceğimizi baştan ilan ediyoruz. Bunun Tahran programı etrafında etkili bir çoğunluğun bir araya getirilmesine dönük zorunlu adımlardan biri olması nedeniyle, bizler, yanlış ve kafa karıştırıcı olan "hür teşebbüs" meselesinin 1944'teki seçim kampanyasının tamamen dışında bırakılmasına her şekilde yardımcı olacağız...

Asıl sorun, bu perspektif ve yaklaşıma sermaye güçlerinin ikna edilmesidir. Bu konuda Browder oldukça iyimserdir. Sermayenin merkezileşmesinin pek çok yıkıcı, bozucu sonuçlarına karşın, Browder'a göre, büyük burjuvazi içinde kendi gerçek çıkarlarının ayırdında olanlar mutlaka vardır. Bu "vizyon ve anlayış sahibi" sermayedarlar, "ulusal ve uluslararası düzlemde herkesin gönencinin arttırılması"na dayalı bir programı uygulamamanın "kendi sistemleri bakımından intihar" anlamına geleceğini kavrayabilirler. Böylece, "kendilerini sınırlama"yı içeren ve "büyük sermayenin anti-sosyal ve ulus karşıtı eğilimlerini" frenleyen yasal "asgari düzenleme"leri kabul ederek, Tahran programını desteklerler ve milli birlik koalisyonunun içindeki "büyük sermayenin belirleyici önderleri" olurlar.

Browder'a göre, "Büyük sermaye saflarında bu vizyon ve anlayışa sahip insanların bulunduğuna ilişkin giderek artan kanıtlar mevcuttur. Sayıları daha da artacaktır". Bu kesim, "bütün ulusun genel çıkarlarını" gözeten örgütlü işçi hareketiyle birlikte "geniş demokratik-ilerici kamp"la bütünleşecektir, "inisiyatif ve liderlikleri de daha güçlenecek"tir.

Elbette bu kesimlere yardımcı olmak, cesaretlendirici, özendirici biçimde yaklaşmak gerekmektedir:

> Hepimizin bu insanların ortaya çıkmasını olumlu karşılamayı öğrenmesi ve pratik hayatta, ulusal birliğin ruhundaki bu türden işbirliği temelli çabaların hem mümkün hem de yararlı olduğunu kanıtlaması gerekiyor. Amerika Birleşik Devletleri bakımından, Tahran perspektifi için hiçbir şey, demokrasimizin emekçi ve liberal kesimlerinden büyük sermaye saflarına yönelik sabit ve fark gözetmeyen düşmanlık eğiliminden daha ölümcül olamaz. Bu yaklaşım sadece akıllı kapitalistleri en gerici sınıf kardeşlerinin kucağına iter ve Amerikan toplumundaki her tür ilerlemeye katı şekilde karşıt en güçlü grubu birleştirmiş olur. Amerika'da uğruna mücadele edecek ve kendi grubundan en azından belirli bir asgari katılım elde edebilecek büyük kapitalistler olmaksızın, Tahran programını güvence altına alacak ve geliştirecek etkin bir ulusal birlik kurulamaz.

Browder'ın korkusu, savaş ekonomisiyle ortaya çıkan muazzam üretim kapasitesi ve sermaye birikimi ile savaş harcamalarının körüklediği pazar genişliğinin barış koşullarında daralmasıyla yeni bir krizin ortaya çıkmasıydı. Bu durumda faşizmin yükselmesinin ve Sovyetler Birliği'ni hedef alan yeni bir emperyalist saldırının önüne geçilemezdi, çünkü böyle bir işçi-emekçi muhalefeti ABD içinde mevcut değildi. Buna karşılık savaş-silah üretiminden sivil tüketim-yatırım üretimine geçilir ve pazar sorunu çözülürse, bundan hem Amerikan demokrasisi, hem uluslararası barış, hem de Amerikan mal ve yatırımının akacağı bütün ülkeler yarar görürdü. Bunun gerçekleşmesi, Browder'a göre, kendi sınıf çıkarlarının ayırdında olan "akıllı" liberal burjuvazinin New Deal ve Roosevelt

etrafındaki Halk Cephesi'ni, yeni Milli Cephe'yi savunmaya ikna edilmesiydi. Onların korkularını gidermek ve uzun vadeli çıkarlarını anlatıp gözetmek de en fazla komünistlere ve örgütlü işçi hareketine, sendikalara düşmekteydi. Browder, savaşta yıkıma uğramış İngiltere ve Fransa gibi eski sömürgecilerin de hegemon ABD tarafında yeni perspektife uymaya ikna edilebileceklerine güveniyordu.

Pazar sorununu şöyle anlatıyordu Browder:

> Sorunun dikkatimizi cezbeden ilk niteliği, çok büyük boyutta olmasıdır. Bu savaş Amerika için 1932 yılındaki toplam ulusal gelirimizin neredeyse iki katı büyüklüğünde özel bir pazar yarattı. Bu özel savaş piyasasını ikame etmek için, barış zamanında daha önce üzerine hiç düşünülmemiş –ve Amerika'nın ekonomik krizin zirvesindeki bütün Amerikan pazarının iki katı civarında– tamamen yeni [dış] pazarlar bulmak zorundayız.
>
> Bu türden muazzam büyüklükteki [yabancı] pazarlar nerede ve nasıl bulunabilir?
>
> Bu sorun üzerine bu türden gelenekle-sınırlı düşünme tarzına karşı, Amerikalı sanayicilerin ve iktisatçıların, hüküm süren sistemlerinin varlığını sürdürmesinin bir koşulu olarak, dış piyasaya ilişkin tahayyüllerini yüzde bin oranında genişletmek zorunda olduklarını bildirmekte tereddüt etmem. Halihazırdaki dört milyarlık ortalama tahmin yerine, en az kırk milyarlık gerçekçi planlar yapmaya başlamak durumundalar. ...
>
> Bu noktada, 'hür teşebbüs' sistemine ve özel girişime karşı durmadığımı tekrarlamama izin verin. Benim bütün isteğim, serbest özel girişimlerin, kırk milyarlık dış piyasa ihtiyacının, bütün yönleriyle ve her anlamda kendi seçtikleri yöntemlerle hayata geçeceğinin farkına varmalarına yardımcı olmaktır. Ancak bana bunun imkânsız bir görev olduğunu, bunu yapamayacaklarını söylediklerinde, ben onlarla birlikte uçuruma sürüklenmeyi reddederim ve kendi seçtikleri yollarla piyasa yaratamıyorlarsa, yeni bir yol bulmalarında; bunu nasıl yapacaklarını bilmiyorlarsa da elbet birisinin onlara nasıl yapacaklarını göstereceğinde ısrar ederim. Buradaki temel nokta, öyle ya da böyle, benim ifade ettiğim ölçekteki dış piyasaların farkına varılmasının gerekliliği ve

> bu piyasaların Amerikan savaş sonrası ekonomisi açısından kaçınılmaz bir zorunluluk olduğudur.

Browder, "özel girişim ve hür teşebbüs" bu sorunu çözmekte ne kadar başarısız olursa, Amerika Birleşik Devletleri hükümeti de bu görevi yerine getirmek üzere, "savaşta zafer kazanmaya adanmış yüksek kararlılık" ölçüsünde yeni bir "sorumluluk almak zorundadır," diye yazıyordu. Ona göre, "'hür teşebbüs' bu zorlu görevi karşılamakta yetersiz kalır ve açmaza sürüklenirse, bunu hükümet yapar".

Konunun iç pazar boyutunu ise ücret artışlarında, tüketim imkânlarının genişletilmesinde, demokratik hak arama kanallarının açık tutulmasında buluyordu. Ona göre, işçiler de "kendi öz çıkarları çerçevesinde" sınıf çatışmalarından kaçınarak "kamusal sorumluk" içinde davranacaklardı. Sınıf uzlaşmacılığı ya da barışı, böylece hem Amerikan demokrasi ve refahını, hem de Tahran perspektifini güvence altına almış olacaktı.

Browder, bu perspektif sonucu Parti'nin de neden işlev ve yapı değiştirmesi gerektiğini anlatmaktaydı kitapçıkta.

Browder'ın değindiği bir nokta özellikle önemli bir itirafı içermekteydi:

> Amerikan komünistleri, bir siyasi partinin asli niteliği olan ayrı bir grup olarak kendileri adına partizan gelişme mücadelesinden [zaten] uzunca bir süredir geri durmaktadırlar. Komünistler, çok uzun zamandır, güttükleri pratik siyasal hedeflerin, oldukça geniş bir komünist olmayan kesimin hedefleriyle bütün esas noktaları itibariyle mutabık olduğunu ve böylece siyasal eylemlerimizin bu türden daha geniş hareketlerle birleşeceğini sezmektedirler. Komünistlerin ayrı bir siyasi partisinin varlığı, bu nedenle, bundan böyle pratik bir amaca hizmet etmez ancak aksine daha geniş bir birliğin önünde bir engel olur.

Dolayısıyla da, "Komünistler kendi siyasi partilerini feshedecekler ve bugünün hedeflerine daha kesin biçimde karşılık gelen yeni ve farklı bir örgütsel form ve isim ile bu görevlerin yerine

getirilmesini sağlayacak bir siyasal yapı bulacaklardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bundan böyle bir Komünist Parti olmayacaktır".

Browder'ın partililere gösterdiği yeni yol, "seçmen" olmaktır:

> Komünistler, bir grup ya da örgüt olarak mevcut siyasi partilerden hiçbirine katılmamaktadır. [Bunun yerine] bütün partilerin gösterdiği adaylar arasından en iyi olanları seçecek olan bağımsız seçmen kitlesine sahip olmaktadırlar. Bireysel komünistler, alışıldığı gibi işbirliği içinde oldukları bağımsız ilerici kesimlerin en uygun şekilde kararlaştıracağı yolla, uygun gördükleri herhangi bir parti yapılanmasına kayıt olmakta serbesttirler.[8]

F. TASFİYECİ GİDİŞE CILIZ İTİRAZ

Browder'ın Parti içindeki kesin hâkimiyetine ve bürokratik disiplin koşullarına karşın bütün bu süreç yine de bütünüyle pürüzsüz geçmemekteydi. Cılız ve yalıtılmış, destekten yoksun itiraz Foster'dan geldi.

Bu dönemde Foster'ın asıl korkusu Parti'den atılmakla bile sonuçlanabilecek bir disiplin soruşturmasına maruz kalmaktı. Browder'ın böyle bir bahane beklediği yaygın ve doğru bir kanaatti o zaman. Parti'yi felç eden, onulmaz hatalara sürükleyen ve bunların giderilmesi imkânlarını demokratik tartışma kanallarını fiilen kapatarak ortadan kaldıran, kendisini de bir noktadan sonra korkudan susturan kişi kültü ve bürokratik yapı içinde Foster gerçekten güç durumdaydı. Browder dönemini daha sonra şöyle anlatacaktı Foster:

> Büyük kişisel prestiji ve aşırı ölçülerdeki otoritesiyle Browder'ın sözü Partimiz içinde fiilen kanun olmuştu. ... Neredeyse bir diktatöre dönüşmüştü. Otoritesi öyle bir noktaya gelmişti ki, söyledikleri Parti içinde sorgulanamaz olmuştu. Sonunda, politikaları ve yazıları liderler ve genel üyelik tarafından neredeyse sorgusuz

8 Earl Browder, *Teheran: Our Path in War and Peace*, New York, International Publishers, 1944. S. 67, 69-71, 73-74, 76-77, 79, 117-118.

> sualsiz kabul edildi. Browder kendi etrafında yanılmazlık ve karşı çıkılamaz üstünlük atmosferi yarattı. Bütün bunlar, liderlik ile üyelerimizce küçük burjuva hayranlık, dalkavukluk ve kahramana tapınma sağanağının üzerine sürekli boca edilmesiyle daha da öne çıkarıldı. ... Sürekli daha fazla güç biriktirerek Yoldaş Browder, Parti'nin ana organlarının politik işlevlerini büyük oranda yok etti. Politika oluşturmada Ulusal Kurul'u [*National Board*] devre dışı bırakmayı alışkanlık haline getirdi. ... Ulusal Komite de zamanla reel politik gücünün tamamını yitirdi. Toplandı, Browder'ın önerilerini dinledi, onları onayladı ve kararı üyelere bildirmek üzere bölgelere dağıldı. Ulusal Kurul'da gerçek anlamda politik tartışma hiçbir şekilde söz konusu değildi. Benzer biçimde, Browder'ın raporlarını resmen tasdik etmesiyle, politik tartışma ve liderliğin özeleştirel denetlemesini yapmamasıyla, son Ulusal Kurultaylarımız da Ulusal Komite'den daha iyi değildi. ... Bu boğucu bürokratik atmosferde politik düşüncenin kendisi sakatlanmıştı.[9]

Yine de, Browder'ın 7 Ocak'taki Ulusal Komite toplantısında yukarıda uzun biçimde özetlediğimiz konuşmasını yapıp Parti'nin tasfiyesini önermesi üzerine Foster, bu raporda saptadığı "düzeltilmesi gereken ciddi hatalar" üzerine görüşlerini belirtmek üzere adını konuşmacılar listesine yazdırmıştı. Ne var ki, bazı Politbüro üyelerinin bunun Parti'de "kargaşa" [*confusion*] yaratacağı uyarısı ve sorunların ilerdeki toplantılarında açıklığa kavuşacağı yönündeki telkinleri üzerine konuşmaktan vazgeçmek zorunda kalmıştı.[10]

Böylesi bir ortamda ve gerçek ihraç korkusuyla geri çekilen Foster sonunda çareyi Ulusal Komite'ye 20 Ocak'ta bir mektup göndermekte buldu.

---

9 *Political Affairs*, 1945'ten aktaran *The Communist Party Of The United States Of America: What It Is How It Works*, A Handbook For Americans Subcommittee To Investigate The Administration Of The Internal Security Act And Other Internal Security Laws Of The Committee On The Judiciary, United States Senate Government Documents Department, Boston Public Library, December 21, 1955; Printed For The Use Of The Committee On The Judiciary, 1955 J 370894, United States Government Printing Office, Washington, 1955, s. 61-62.

10 Foster, *History*..., age., s. 429.

Foster'a göre, Browder'ın kapitalizme ilişkin "toz pembe hayalleri"nin iki kaynağı vardı:

> Birincisi, dünya kapitalizminin, savaş kaynaklı, derinleşen krizinin küçümsenmesidir. ... [Sanki] kapitalizm bir biçimde yenilenmiş ve şimdi yeni bir gelişme ve büyüme dönemine girmektedir. ... Yoldaş Browder'ın raporundaki ikinci temel hata ise, Amerikan finans kapitalinin ana gövdesinin Tahran Konferansı kararlarını demokratik ve ilerici bir ruhla uygulamak için gerekli ulusal birliğin bir parçası olduğu ya da yapılabileceği düşüncesidir.

Foster ilk konuya ilişkin olarak "Browder'ın iyimserliği"ne katılmadığını belirterek savaşta yanıp yıkılmış Avrupa'nın ayağa kaldırılmasının kapitalizm çerçevesinde mümkün olamayacağını belirtiyor, "belki bazı ülkelerde savaş sonrası bir canlanma ve üretici güçlerde bir ilerleme ortaya çıkabilir" ama bu geçici olur, diyordu. Foster genel ekonomik krizin etkilerinin ABD'de de hissedileceğini ekliyor; tröstlerle "el sıkışma"nın "iki sınıf, işçi sınıfıyla kapitalist sınıf" arasındaki barışçıl ilişkilerin güvencesi olamayacağına, tekelci finans kapitale atfedilen ilericiliğin temelsiz olduğuna işaret ediyordu. Foster'a göre, krizden çıkış ve barış için gerekli "ulusal birlik için işçilere, çiftçilere, profesyonellere, küçük işletme sahiplerine ve [Tahran kararlarına ilişkin] programı sadakatle destekleyecek bütün kapitalist unsurlar"a ihtiyaç vardı ama bu koalisyon içinde finans kapitali de düşünmek ancak "tehlikeli bir yanılsama" olabilirdi. Foster'a göre, büyük burjuvazinin hegemonyası altında bir "milli birlik" kurulabilirdi ama o da demokratik, ilerici ve barışçıl olamazdı. Onların bu amaçlar uğruna işçilerle ve öteki sınıflarla işbirliği yapması mümkün değildi.

Foster, bu türden yanılsamalarla hareket edilirse, sonunda, Browder'ın yaptığı gibi, burjuvazinin çıkarları öne alınacak, Tahran anlaşmasının düşmanlarının "tuzaklarına düşülecek, hatta etkilerinin altına girilecek"ti.

Foster, düşmanı kesin yenilgiye uğratacak savaş ittifakı; uluslararası barış ve güvenliği sağlamak amacıyla halkların global de-

mokratik örgütlenmesinin sağlanması; ve savaş sonrası inşanın ekonomik programının oluşturulması olarak özetlediği Tahran anlaşmasının her maddesine Amerikan burjuvazisinin temelde karşı olduğunu anlatmaktaydı raporunda. Ona göre, Amerikan büyük burjuvazisi, rakiplerinin savaş yıkıntısı nedeniyle etkisizleştiği bir dünyada emperyalist hedeflerine yürüyecek, "pazarları ve stratejik pozisyonları işgal edecek"ti. Roosevelt yönetimi, "belirli ölçülerde liberal denetim altındaki emperyalist bir hükümet" anlamına gelmekteydi ve hele bir Cumhuriyetçi hükümet iktidara gelirse, bu "çok daha saldırgan emperyalizm" bütün dünyada gericiliğin gelişmesini kışkırtacaktı. Foster'a göre, tekelci kapitalizme güvenilemezdi ve onlar ancak kitlesel seferberliğin baskısıyla denetim altında tutulabilirlerdi. Ülkenin demokratik güçleriyle finans kapitalin temsilcileri arasında "Amerikan tarihinin en keskin sınıf mücadelesi"nin yaşandığını vurgulayan Foster, Browder'ı, bu "antagonistik güçler"in uyum içinde demokratik ve barışçıl hedefler yolunda birlikte yürüyebileceklerini varsaymakla, hatta bunu programının temel unsuru yapmakla suçluyor, Roosevelt yönetiminin etrafında demokratik bir cephenin oluşturulması gerektiğine işaret ediyordu. Tekelci burjuvazinin Roosevelt yönetimi altında kârlarını ve gücünü arttırdığını vurgulayan Foster, yine de büyük burjuvazinin "resmen olmasa da fiiliyatta işçilerin, orta sınıf unsurlarının ve burjuvazinin daha liberal kesimlerinin bir koalisyonu" olarak tanımladığı bu iktidardan rahatsız olduğuna da dikkat çekiyordu. Bu durumda Foster, gericiliğe karşı, "büyük sermayenin sınırsız güç arayışına bazı kısıtlamalar getiren" Roosevelt etrafındaki bu koalisyonun desteklenmesi ve güçlendirilmesini öneriyordu. Ona göre tekelci burjuvazi Roosevelt etrafında örülmüş "liberal-işçi birliği"ni, yönetimin sosyal refaha ilişkin ve işçilerin örgütlenmesini kolaylaştıran yasalarından "nefret etmekte"ydi ve çare, bir yandan yığınların aktif müdahaleleriyle yönetimi demokratik rayında tutmak ve seçimlerde de Cumhuriyetçi Parti adayına karşı durmaktı.

Sonuçta iki iddiası vardı Foster'ın: Kriz kolay kolay aşılamazdı ve başta Amerikan büyük burjuvazisi, emperyalizmin temsilcile-

ri uluslararası ilişkilerde barıştan yana bir tavır almazlardı. Buna karşı ancak işçiler ve emekçilerin burjuvazinin liberal kesimleriyle Roosevelt yönetimi altında ittifak geliştirmesi Tahran anlaşmasının hayata geçirilmesini sağlayabilirdi.

Foster mektubunda ayrıca dört somut konuya özel olarak değinmekteydi.

Bunlardan biri, komünistlerin savaş sırasında savundukları "grev karşıtı [*no strike*]" pozisyondu. Savaş sonunda Browder'ın çeşitli kereler ima ettiği gibi bu politikanın devamını savunmanın sendikaları "düşman karşısında silahsız bırakmak" anlamına geleceğini vurgulayan Foster, "Tahran Anlaşması Amerika'da sınıf mücadelesini ortadan kaldırmamıştır. İşçiler böylesi yanılgılı perspektife göre davranırlarsa gerçekten de aptallık etmiş olurlar," diye yazmaktaydı.

İkinci olarak Foster, Browder'ın "hür teşebbüs" sorununun günün koşullarında temel mesele yapılmaması ve seçim tartışmalarında üzerinde durulmaması, hatta karşı çıkılmaması yönündeki görüşlerini eleştirerek, "Tam aksine, [bu slogan] tekelcilerin ana sloganıdır ve ardında onların programının tüm manası yatar," demekteydi. Dolayısıyla, bu sloganın Roosevelt'in "Yeni Anlaşma"sı (New Deal) gibi somut bir programatik anlam içerdiğini belirten Foster, bunu küçümseyip mesele yapmaktan kaçınmak yerine, tekel koşullarındaki "demagojik" tarafını vurgulamakla yetinmeyip aynı zamanda "gerici ekonomik ve politik özünü de deşifre etmeliyiz" diyordu. Bunun da, "ilerici güçlerin ... sosyal güvenlik ve sanayinin devlet müdahalesiyle canlandırılması" gibi önerileriyle somutlaştırılmış bir program ile desteklenerek yapılmasını öneriyordu. Foster ayrıca içinde bulunulan koşullarda ilerici programın "tam istihdam, bankaların, demiryollarının ve öteki sanayilerin millileştirilmesi" gibi talepleri içermeyeceğini ama ilerdeki kriz koşullarda bu türden taleplerin de gündeme gelebileceğini anımsatmaktaydı.

Foster üçüncü olarak, "iki partili sistem" konusuna değinmekteydi. Browder'ın bu sistemi kabullenen, hatta güncel toplumsal

iradeyi yansıtmak ve demokratik kanalları açık tutmak bakımından en azından şimdilik yeterli gören yaklaşımını da eleştiriyor, bunu kalıcı bir olgu olarak görmenin yanlışlığına değiniyordu. Bugünkü duruma bakarak "yığınların demokratik inisiyatif potansiyelini küçümsemek ve burjuva önderliğini kabullenmelerini de abartmak" yerine "şimdilik bir üçüncü partinin kurulmasının zamanı olmadığı" şerhinin düşülmesinin daha doğru olduğuna inandığını belirtiyordu.

Nihayet Foster, Browder'ın Parti çizgisinde böylesi radikal değişiklikler önerirken, "Partimizin sosyalizm sorununa ilişkin tavrına dair de daha kapsayıcı bir açıklama" yapmalıydı, diye yazmaktaydı. Browder'ın, sosyalizmin savaş sırasında ve hemen sonrasında "temel mesele" olarak gündeme gelmeyeceği yönündeki görüşüne ve ulusal birliği bozmamak adına bu konuyu öne çıkartmama siyasetine katılmakla birlikte, Foster bu "negatif" yorumun yanına sosyalizm konusunda bir de "pozitif pozisyon"un geliştirilmesi gerektiğini belirtmekteydi. Avrupa'daki bazı ülkelerdeki politik gelişmelerden ve Sovyetler Birliği'nin askerî ve ekonomik başarılarından hareketle, ileride Amerika'da da sosyalizme ilginin artacağına inandığını belirtiyor ve şöyle yazıyordu:

> Sosyalizmin partisi olarak ... işçilere zamanımızda sosyalist gelişmenin önemini ve bunun Birleşik Devletler'le ilişkisini öğretmeliyiz. Ülkemizde bugün sosyalizmin gündemde olmadığını söylemeliyiz ama aynı zamanda halkımızın sorunlarının tek çözümü olduğunu da göstermeliyiz. Bunu yapmazsak, sosyal demokratlara sosyalizmin partisi oldukları görüntüsünü vermeleri için serbestlik tanımış oluruz ve bundan partimiz de, savaşı ve barışı kazanma [mücadelesinin] güçleri de büyük zararlar görür.[11]

11 Mektubun tam metni için bkz. "Letter to the National Committee", içinde William Z. Foster, Jacques Duclos, Eugene Dennis, John Williamson, *Marxism-Leninism vs. Revisionism*, (Foreword by Max Weiss), New York, New Century Publishers, 1946, s. 7-20.

G. FOSTER GERİ PÜSKÜRTÜLÜYOR

Foster'ın mektubu 8 Şubat günü yapılan ve 40 kadar üyenin katıldığı Politik Büro toplantısında tartışmaya açıldı. Foster bir konuşma yaparak mektubundaki temel savları bir kez daha dile getirdi, eleştirilerini sıraladı. Toplantıda sadece bir üye, Sam Darcy, Foster'dan yana tavır koydu. Öteki tüm üyeler Browder'dan yana tutum aldı ve bazıları Foster'ı sert biçimde eleştirdi.

Örneğin Morris Childs, Foster'ın itirazlarının "salt bir görüş ayrılığı" olarak ele alınamayacağını, bunu aşan bir içerik taşıdığını söyledi. Childs, Foster'ın eleştirilerinin, "Parti üyelerine hakaret" olduğunu söyledi, bu görüşlerin "sosyal demokratların eleştirileriyle neredeyse aynı" sayılabileceğini iddia etti. Childs, arada tek farkonların "Amerikan koşulları ve Amerikan halkının, Amerikan işçi sınıfının çıkarları konusunda hiç endişe duymamaları" ve "bizi Stalin'i tekrarlamak"la suçlamalarıdır, dedi.

Gene Dennis ise daha sertti. Dennis, bu toplantının Politik Komite tarafından istenmediğini, ısrarları sonucu Foster'ın talebi doğrultusunda ona görüşlerini anlatması için bir şans verildiğini ama Ulusal Komite'nin çizgisinin yeniden ele alınıp değerlendirilmesi için bir araya gelinmediğini belirtti. Toplantının asıl amacının, "Yoldaş Foster'ın yanlış ve tehlikeli çizgisinin ele alınması ve değerlendirilmesi" olduğunu söyledi. Bu noktada Foster'ın müdahalesi üzerine de şöyle devam etti: "Yineliyorum yoldaşlar, bu toplantı Yoldaş Foster ile Yoldaş Browder arasındaki anlaşmazlıkları görüşmek için değil, ama Foster ile bütün Politik ve Ulusal Komite arasındaki ve özel olarak da Ulusal Komite'nin bütün Parti tarafından kabul ve tasdik edilmiş çizgisiyle Yoldaş Foster'ın pozisyonu arasındaki anlaşmazlıkları ele almak için çağrılmıştır."

Söz alan Browder, önce Darcy'yi aşağılayıcı bir üslupla eleştirdi, onu Parti'de şimdiye dek hiç görülmediği biçimde "siyaset ile ekonomiyi birbirlerinden ayırmak" ve "ilkesiz tartışma" yapmakla suçladı. Browder, Foster içinse, "Yoldaş Foster'ın feci halde şaşkın,

trajik biçimde şaşkın olduğunu düşünüyorum. Yolunu yitirdiğine inanıyorum. Dünya kendisi için çok karmaşık hale geldi. Ama bu, şaşkınlığına inatla sarılmakla verebileceği zararı azaltmaz," dedi. Browder ana sorunu, Foster'ın deyimiyle "politikaların yeniden değerlendirilmesi olarak değil de, Parti birliğini korumak" biçiminde koydu. Parti birliğini bozmanın "ihraç" müeyyidesini içerdiğinin ima edildiği bir atmosfer içinde ve Browder'ın tek adam kültüne çoktan biat edilmiş boğucu bir bürokratik yapılanmanın kariyerizminde, Foster'ın görüşleri ciddi biçimde tartışılmadan, sadece ucuz suçlamalara konu edilerek reddedildi.[12]

H. MOSKOVA'DAN TASFİYEYE İCAZET

Bu anlaşmazlık da mutat olduğu üzere Moskova'ya taşındı. Çaresiz ve tek başına kalan, aşağılanan, korkutulan Foster bu sefer çareyi "üst otorite"ye, Moskova'ya müracaatta aramaya kalktı; şikâyet ve itirazlarını Dimitrov'a gönderdi.

Ne var ki, Browder da deneyimliydi; ondan önce davranmış, gardını almıştı.

Dimitrov'un 11 Şubat 1944 tarihinde günlüğünde Browder'dan Foster'ı şikâyet eden bir telgraf aldığı yazılı. Dimitrov, "[Browder] Foster'ın MK'ye [Merkez Komitesi'ne] karşı muhalefete geçtiğini ve kamuoyuna açıklama yapmaya hazırlandığını bildirdi," diye yazmış günlüğüne. O da Browder'a aşağıdaki telgrafı çekmiş:

> Foster hakkındaki haberinizi aldım. Görüş ayrılığının özünde ne yattığını lütfen daha açık şekilde bildiriniz. Kendi görüşünü benim için Foster bizzat açıkça belirtsin. Şimdilik bu konuda kamuoyu önünde açıklama yapmaktan kaçınsın.

Foster böylece en yüksek merciden gelen talimatla en azından bir süreliğine susturulmuş oldu.

---

12 Tartışmalar; Philippe J. Jaffe Papers, 1936-1980, "Specially Prereparred Stenogra'm for Philippe Jaffe", Emory University, Stuart A. Rose Manuscript and Rare Book Collection, Collection No. 605, Box 36, Folder 6, s. 1-8.

6 Mart'ta Foster itirazlarını Dimitrov'a şifreli bir telgrafla bildirdi. Telgraf özetle şöyleydi:

> Amerikan emperyalizminden kaynaklanan tehlikeye gereken büyük önemin verilmemesi hariç, Browder'ın yaptığı Tahran'a yönelik genel değerlendirmeyi kabul ediyorum. ...
>
> Amerikan büyük sermayesinin ABD'de gericiliği en alt düzeye indiren ilerici bir rol oynadığı değerlendirmesini kabul etmiyorum. Müteahhitlerin işletmelerini çalışır helde tutmak için işçilerin maaşlarını iki katına çıkaracakları varsayımını kabul etmiyorum. ... Tekeller üzerinde denetimin, yalnız tekellerin razı olması durumunda uygulanmasını kabul etmiyorum. Büyük sanayicilerin ana sloganı olan işveren girişimciliğine özgürlük sloganının benimsenmesini kabul etmiyorum. ...
>
> Ulusal birliği ve savaştan sonra da sağduyulu grev politikası izlenmesini kabul ediyorum ama grev örgütlememe yükümlülüğünün savaş sonrası dönemde de sürmesini kabul etmiyorum. Ne bugün ve ne de savaştan hemen sonra Amerika'nın önünde sosyalizm sorunu bulunmadığını kabul ediyorum, ama ben Sovyetler Birliği'nin sosyalizm derslerini görmezlikten gelemem.

Foster telgrafının sonunda, "Tavsiyelerinizi kabul edeceğim" notunu düşmüştü.

İki gün sonra da Dimitrov, Browder'a yanıt verdi:

> Foster'ın telgrafını aldım. Onun görüşlerini partide yönetici arkadaşlardan kimlerin desteklediğini lütfen bildiriniz. Sizin savunduğunuz kimi yeni teorik, politik ve taktik ilkeler beni bir ölçüde rahatsız ediyor. Değişen uluslararası duruma uyum sağlarken siz, sınıf savaşının teori ve pratiğini ve işçi sınıfının bağımsız politik partiye gereksinimini yadsıyacak kadar fazla ileri gitmiyor musunuz? Bütün bunlar üzerinde tekrar düşünmenizi ve görüşlerinizi bildirmenizi rica ederim. İşbu [telgrafı] aldığınızı teyit ediniz.[13]

13 Dimitrov, *Günlük-2*, age., s. 336 ve s. 345-346. Foster'ın telgrafını ve yazılmasını önerdiği yanıtı Dimitrov Molotov'a da göndermişti. Bkz. Komintern Arşivi, 495-74-482'den, "Belge 21", Klehr, Haynes, Anderson, s. 105-106.

Moskova'dan gelen ve ihtiyat tavsiye eden sarı ışığın Browder için gaza basmaya izin veren yeşil ışık olarak algılanması, hele daha önce Foster muhalefetini engelleyen, susturulmasına cevaz veren ve kendisine kredi açan, destek sağlayan Moskova kaynaklı tavırlar düşünüldüğünde, şaşırtıcı olmamalı. Sonuçta Browder'ı tayin eden de, Halk Cephesi siyasetindeki ortağı da, Hitler'le anlaşma dönemindeki dönüşü dayatan da Moskova'ydı.

Anlaşılan oydu ki, ortaklık sürmekteydi...

Sonunda Foster tam disiplin içinde, Moskova ve ihraç korkusuyla durumu kabullendi, ricata geçti. Buna karşılık Darcy muhalefetini sürdürünce önce Pennsylvania Bölge Direktörü görevinden alındı, arkasından da haziran ayında, patetik bir konuma düşürülmüş Foster'ın başkanlığını yaptığı komisyon kararıyla ihraç edildi. Darcy'nin, "burjuva dünyasında dikiş tutturamayan küçük burjuvalar"ın yönetici kadrolar içinde yer aldığı suçlaması bardağı taşıran son damla olmalıydı.[14]

I. ABDKP'NİN TASFİYESİ, KOMÜNİST POLİTİKA DERNEĞİ'NİN KURULUŞU

Moskova'dan da onay alınınca şimdi sıra, "iyi komünistler" olarak teoriyi pratiğe uygulamaya gelmişti. Teorinin işaret ettiğini praksis eyleme dönüştürmüş olacaktı. Teori tasfiyeyi gösteriyordu, eylem tasfiyeyi gerçekleştirecekti.

Browder'ın kararlarını onaylayacak Komünist Parti Kurultayı 20-22 Mayıs 1944 günlerinde New York'ta toplandı. Kurultay, delegelerce okunan Amerikan Ulusal Marşı eşliğinde, Ulusal Başkan Foster tarafından sabah saat 10.30'da açıldı. Kurultay'a 44 eyaletten 220 delege ve 173 yedek delege katıldı ve İdari Komite'nin [*Credentials Committee*] önerisi üzerine katılımcıların tamamının yetkilendirilmesi kabul edildi.

14 Aktaran Bruce Nelson, *Workers on the Waterfront: Seamen, Longshoremen, and Unionism in the 1930's*, Urbana, University of Illinois Press, 1990, s. 108. Darcy ileriki yıllarda mobilyacılık işi kurdu, Demokrat Parti çevresindeki "ilerici" gruplarla işbirliği içinde politik etkinliklerini sürdürdü.

Foster, gündemin ilk maddesi olarak Browder'ın önerileri ve Ulusal Komite'nin kararı doğrultusunda "önemli değişiklikler"in ele alınmasını oylamaya sundu. Konunun örgüt içinde "geniş biçimde tartışıldığı"nı ve Parti'de, "bu değişikliklerin gerçekleşmesi gerektiği yönünde oydaşma" bulunduğunu belirtti. Herhangi bir itiraz olmayınca da gündeme geçildi ve ilk sözü Browder aldı. Browder kısa bir konuşma yaptı ve "bu Kurultay'daki en önemli delegasyonlarla yapılan istişareler"le birlikte Ulusal Komite adına, Parti'nin kapatılmasına ve üç kişilik bir komisyonun tasfiye işlemlerini yürütmesine ilişkin bir önerge sundu. Üç üyenin lehte konuşmalarından sonra önerge oylamaya konuldu ve oybirliğiyle kabul edildi. Ardından da Kurultay sonlandırıldı.[15] Böylece, Komünist Politika Derneği (Communist Political Association-CPA) kurulmuş oldu.

Kurultay sonraki iki gün Dernek Genel Kurulu olarak çalıştı, Browder'ı oybirliğiyle başkan seçti, tüzüğü onayladı, yönetimi oluşturdu, kuruluşu tamamladı.

Dernek "anayasası"nın girişinde, kaynak ve dayanaklar olarak şunlar sıralanmaktaydı: ABD kurucularından ilk ve üçüncü Başkan George Washington ile Thomas Jefferson, yine kurucu kadrodan Thomas Paine ve İç Savaş'taki Başkan Abraham Lincoln "geleneği", Amerikan Anayasası ve Temel Haklar Bildirgesi ile "Bilimsel Sosyalizmin, Marksizmin ilkeleri", "işçi hareketinin yüzyıllık" birikimi. ... Ayrıca, dernek üyelerinin, "Amerikan karakter ve geleneği" temelinde, "üretimin sosyal karakteriyle özel mülkiyet arasındaki çelişkiden kaynaklanan sorunların çözümü"nün "Amerikan halkının demokratik tercihi"yle geleceğine olan inancı ilan edilmekteydi.

Amaçlar maddesi ise şöyleydi: "Derneğin amaçları, üyelerine yeterli bilgi, eğitim ve ülke halkının çıkarlarını korumak ve geliş-

15 "Minutes of the Communist Party Convention, Saturday, May 20, 1944, içinde The Path to Peace, Progress and Prosperity: Proceedings of the Constitutional Convention of the Communist Political Association, New York, Mayıs 20-22, 1944, s. 140; ayrıca, Davenport Arşivi, https://www.marxists.org/history/usa/parties/cpusa/1944/05/0520-cpusa-convminutes.pdf

tirmek için öteki Amerikalılarla işbirliği içinde ülkemizin politik yaşamına örgütlü katılımı sağlamaktır."[16]

Bu trajik süreçteki son ibretlik gelişmeyse, Stalin'e Dernek Genel Kurulu olarak gönderilen mesajdı. Genel bir değerlendirmeye geçmeden önce bu faslı "Stalin'e mesaj"la kapatabiliriz:

> Her Amerikan kentinde ve köyünde, büyük topraklarımızdaki her fabrikada ve çiftlikte, her sınıftan erkekler, kadınlar ve çocuklar, Sovyetler Birliği'nin ve onun yiğit Kızıl Ordu'sunun kahramanca başarılarından hayret ve derin minnettarlıkla bahsetmektedir.
>
> 22 Temmuz'da canavar ve hain ortak faşist düşmanın sınırlarınızı ihlal etmesinden bu yana her gün, Amerikan halkından daha fazla kişi liderlerinizi ve halkınızı tanıyor ve seviyor.
>
> SSCB'nin siyasi ve askerî liderliği ve kudretli Kızıl Ordu'su, sadece büyük siyasi ve askerî liderlerimiz tarafından değil, aynı zamanda işçilerimiz, çiftçilerimiz, işadamlarımız, meslek sahibi insanlarımız, sanatçılarımız, bilim insanlarımız ve gençliğimiz tarafından da alkışlanıyor. Bizleri Hitler'in "Sovyet umacısı"yla korkutmaya çalışan Hitler yandaşı korkaklar ile ortak zaferimizin düşmanları, halkımızın gerçekleri görmemesini sağlamakta başarılı olamadılar. Cesur davranışlarınız, ahkâm kesen bu zevatın zehirli sözlerini günbegün boğmaktadır.
>
> Kudretli güçlerinizin acımasız saldırıları, faşist düşman karşısında ortak ve nihai zafer gününüzü yakınlaştırarak Nazileri topraklarınızdan sürdükçe, bizler de size, büyük Sovyet diyarının liderleri, savaşçıları ve halklarına olan muazzam borcumuzu daha fazla fark eder hale geliyoruz.
>
> Kurtarılmış kasabalar ve köyleriniz her gün dilimizden düşmüyor, Stalin'in ve sayısız kahramanınızın isimleri kalbimizdeki yerlerini aldı.

16 Dernek tüzüğü için bkz. https://www.marxists.org/history/usa/parties/cpusa/1944/05/0522-cpa-constitution.pdf; https://archive.org/stream/ConstitutionOfTheCommunistPoliticalAssociationUsa/ConstitutionCpa-usa_djvu.txt ve Davenport Arşivi, https://www.marxists.org/history/usa/parties/cpusa/1944/05/0522-cpa-constitution.pdf

Her gün halkımızdan daha fazla kişi, neden sizin, dünyanın ilk sosyalist devletinin, dünyaya savaş sanatı ve biliminde eşi benzeri olmayan böylesi bir birlik, kahramanlık, bireysel inisiyatif ve yeni bir disiplin örneğini sunabildiğini anlar hale geliyor.

Bütün yurtsever Amerikalılar, Birleşmiş Milletler'in birlikte tasarlanmış faaliyetini ve zaferimizin güvencesinin dayandığı, ülkemizin, Sovyetler Birliği'nin ve İngiltere'nin öncü koalisyonunu daha güçlü kılmakta kararlıdır. Yine bütün yurtsever Amerikalılar, zaferin, ulusal özgürlüğün ve sürekli bir barışın başlıca dayanağı olarak iki güçlü ulusumuzun ittifakını pekiştirecek olan halklarımız arasındaki dostluğu sağlayacak ve büyütecek olan bu koalisyonu barış zamanında sürdürmek ve derinleştirmekte kararlıdır.[17]

17 "Message to Stalin", *Minuts of the Communist...*, age., s. 13-14.

VII

Tasfiyeden Yeniden İnşaya

Dernek kuruluşu savaşta Müttefiklerin zafere yürüyüşüne denk gelmişti. Aslında meşruiyet temeli de buydu. Kuruluş kongresinden iki hafta kadar sonra, 6 Haziran'da Sovyetler'in ve komünistlerin ısrarla talep etmiş oldukları ve uzun süre savsaklanan harekât (*Operation Overlord*), Amerikan-İngiliz birliklerinin Batı Avrupa-Almanya operasyonuyla başlatıldı. 15 Ağustos'ta Batılı kuvvetler Güney Fransa'ya, 20 Ağustos'ta da Kızıl Ordu Romanya'ya girdi. Beş gün sonra Paris kurtarıldı. 4 Eylül'de Brüksel, 8'inde Bulgaristan özgürleştirildi. Müttefik Kuvvetler 4 Ekim'de Almanların geri çekildiği Yunanistan'a girdiler. Ekim ayında Atina, Belgrad ve Alman kenti Aachen kurtarıldı, 23'ünde Kızıl Ordu Almanya topraklarına girdi.

Zafere yaklaşılırken ABD'de 7 Kasım'da yapılan seçimi Roosevelt kazandı. Roosevelt böylece özel savaş koşulları gereği Amerikan tarihinde, yasal olarak belirlenmiş arka arkaya sadece iki kez seçilme sınırlamasını aşan ve dördüncü kez aday olup seçilen ilk (ve bugüne kadar tek) siyasetçi oldu. New Deal koalisyonu iktidarını artık barışın düzenleneceği yeni dönemde de sürdürecekti.

A. ZAFERE DOĞRU KOMÜNİSTLER

Parti Kasım 1944 seçim kampanyasında bütün gücüyle Roosevelt'i desteklemişti.

Yalnızca seçmenlere dönüştürdüğü dernek üyesi komünistlere, 25 Eylül 1944'te seçimler ve Roosevelt konusunda şöyle seslenmişti Browder:

Küçük de olsa her grup, tıpkı her birey gibi, zafere dönük tam ve kayıtsız şartsız katkısını sunma yüce görevine sahiptir. Bizler, yalnızca hayatlarımızı adamakla kalmamalı, aynı zamanda bu kuralın herkesten önce kendimize uygulanması için Amerikalı komünistlerimizi feda etmeye de hazır olmalıyız.

Hitler ve Mikado'nun Birleşmiş Milletler'i komünizm-antikomünizm bahsinde bölme hesapları yaptığını biliyoruz; düşmanın mevcut seçimlerde Amerika'yı bu mesele üzerinden bölmeye çalıştığını ve böylece ülkemizi savaştan çekilmeye ve uzlaşmacı bir barışa hazırladığını biliyoruz. Bu nedenle bizler, özel ve yüce bir görev addederek, doğrudan ya da dolaylı herhangi bir biçimde bu seçim kampanyasından komünistleri ve komünizmi çekmeyi tartışıyoruz.

Bu amaca istinaden bizler, kendi adaylarımızı göstermekten geri durarak, bu kampanya dahilinde seçim haklarımızdan tereddütsüz biçimde vazgeçiyoruz; Komünist Parti'nin kendisini belirsiz bir geleceğe dek feshetmesi için gereken neyse yaptık; Amerikalıların büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen mevcut hür teşebbüs sistemini sadık biçimde desteklemeye ve ulusal birliği herhangi bir biçimde tehlikeye sokabilecek herhangi bir köklü değişime ilişkin herhangi bir öneri sunmamaya hazır olduğumuzu ilan ettik; bu ulusal birlik politikasını sıkı sıkıya kurmak adına bütün nüfuzumuzu açıklık ve içtenlikle kullanarak, yüzümüzü sendikalara ve halk kitlelerine döndük; işçiler arasında grev girişimine dönük bütün tepkileri dizginlemek için ve işçileri savaş sonrasında da ulusal birliğin sürdürülmesine hazırlamaya bütün gücümüzle yardımcı olduk...

Amerikan komünistlerinin sözcüsü sıfatıyla, küçük grubumuz adına, kendimizi ulusumuzla, ulusumuzun çıkarlarıyla ve halk çoğunluğuyla, Roosevelt ve Truman'ın Başkan ve Başkan Yardımcısı olmasına dönük destek ile bir tuttuğumuzu söyleyebilirim.

Roosevelt'in liderlik ettiği Amerika'nın kapitalist bir Amerika olduğunu ve Roosevelt'in görevinin de, diğer şeylerin yanı sıra, bu durumu sürdürmek olduğunu çok iyi biliyoruz. Ülkemizin kendi bakış açısını, yakın gelecekte, kapitalizmden sosyalizme doğru

ancak büyük felaketlerin değiştirebileceğini de biliyoruz. Sadece savaşın zaferle sonuçlandırılamaması veya barışın becerilememesi ve örgütlenmesinde başarısız olunması ya da ülkenin Hoover dönemindeki gibi bir başka ekonomik yıkıma sürüklenmesi durumunda, Amerikan halkının yüzü sosyalizme çevirilebilecektir.

Sosyalizme yol açacaksa bile, Amerika'nın felakete sürüklenmesini istemiyoruz. Eğer isteseydik, Dewey'i, Hoover'ı, Bricker'ı ve beraberindekileri destekliyor olurduk. Mihver Devletleri ve yandaşlarının bu dünyadan silinmesiyle birlikte, savaşın zaferle sonuçlanmasını istiyoruz. Barış nesilleri için örgütlenmiş bir dünya için uğraşıyoruz.

Ülke ekonomisinin, büyük iç mücadeleleri azaltacak ve nihayet ortadan kaldıracak, süregiden bir ulusal birlik dahilinde, dünyanın yaralarını saracak, muazzam ölçüde büyümüş bir dünya piyasasının önünü açacak biçimde [gelişmesini istiyoruz]. [Ülkenin] tam istihdama [kavuşmuş olarak], yaşamın yükselen standartlarını yansıtacak ölçüde ... büyümüş bir iç piyasaya ve ... sınıfsal ilişkilerin dışında [kalan] kurallı, işbirliğine dayalı demokratik çalışma koşullarına sahip olmasını istiyoruz. ... Çünkü Amerikan komünistleri, tıpkı komünist büyüklerimizin 1860'ta ve 1864'te Abraham Lincoln'ü desteklemesi gibi, 1944'te de Amerika Birleşik Devletleri'nin Başkanı olması için Franklin Roosevelt'i destekleyeceklerdir.[1]

Parti bakımından iç ve dış her iki gelişme de büyük kazanımdı. Parti, umutlu bir yolculuğa başlamak üzereydi.

Bu hayati önemdeki iç ve dış gelişmeler üzerine dernek politikasını, Başkan Yardımcısı Eugene Dennis 17 Kasım'daki Ulusal Kurul toplantısına sunduğu raporla tutanaklara geçirdi.

Roosevelt'in "ulusun adayı" olarak girdiği seçimleri kazanmasını coşkuyla selamlayan Dennis, "bütün alçakgönüllülükle", bu seçim zaferinde dernek "çalışmalarının vazgeçilmez bir unsur"

1 Alıntı; Jaques Duclos, "On the Dissolution of the Communist Party in the United States" içinde William Z. Foster, Jaques Duclos, Eugene Dennis, John Williamson, *Marxism-Leninism and Revisionism,* New York, New Century Publishers, 1946, s. 31-32

olduğunu iddia etti. Derneğin "ulusal birliği güçlendirme çabaları ... ve her şeyi savaşı kazanmaya tabi tutmaktaki katı ısrarı ... işçi hareketini Roosevelt'i destekleme yönünde etkilemek için ... inatçı kampanyası ... üçüncü parti [örgütleme] girişim ve hareketlerine karşı ödün vermez pozisyonu" Dennis'in derneğin çabalarına verdiği örneklerdi. Dennis, bağımsız adaylar göstermeden "sınıf ve parti farkı gözetmeksizin" ulusal birlik koalisyonu içinde çalışarak dernek üyelerinin önemli görevler üstlendiklerine dikkat çekti.

Dennis'e göre, seçim sonuçları Ulusal Kurultay kararlarının ne kadar isabetli olduğunu göstermişti. Şimdi sıra, "ana politikaları ve taktikleri, yeni politik gelişmeler doğrultusunda geliştirmek"teydi.

Dernek Başkan Yardımcısı, savaş öncesi savunduğu "demokratik kamp"ı yeniden keşfetmişti. Bütün sınıflardan "sadık" Amerikalıların görevi, Başkan Roosevelt etrafında bütünleşip ulusal birliği "güçlendirerek sürdürmek"ti.

Dennis özellikle kimi "iyi niyetli ama yönünü şaşırmış sendikacılar ve liberaller"in yanı sıra "her görüşten" sosyal demokratlar, Troçkistler ve Lovestone'cuların içinde yer aldığı "üçüncü parti" oluşturma çabalarının yaratacağı tehlikelere işaret ediyor, bunun "emekle milletin birliğini parçalayıp tehlikeye atacağı"nı iddia ediyordu.

Partisel yaklaşımların dışına çıkılıp "aktif ve cesur Cumhuriyetçiler"i de kapsayan bir milli birlikçi "demokratik koalisyon"un inşasını savunan Dennis, "muhafazakârlardan komünistler"e uzanan "resmî ulusal birlik"ten yana tavır alınarak "Marksist sosyal bilime bağlı Amerikalılar"ın dışlanmaması gerektiğinin altını çiziyordu. Dennis'e göre, seçim sonuçları, "Cumhuriyetçiler ve Demokratlardan komünistlere bütün anti-faşist güçlerin" işbirliği temelinde "demokratik koalisyon için yeni ve olumlu fırsatlar" yaratmıştı.[2]

2 Eugene Dennis, *The Elections and the Outlook for National Unity*, New York, Workers Library Publishers, Inc., 1944, s. 21-22, 38, 43-45.

B. KOMÜNİSTLERİN HALİPÜRMELALİ

Büyük Bunalım'da Parti bir kez daha ölüm karşısında sıtmayı tercih etmekle karşılaşmıştı. Ölümcül panik içinde faşizme kadar gidecek ölçüde gözü dönmüş burjuva kesimleri karşısında kamucu ve burjuva demokratik ölçüler içinde kalmayı seçen Roosevelt kanadının kapitalizmi-sistemi/düzeni kurtarma stratejisine eklemlenmeyi, onu etkilemeyi ve bu süreç içinde kendini var etme uğraşını tercih etti Parti. Ama en azından Browder kanadında "kerhen razı olma"nın ötesinde bu tercihin bir coşkulu sahiplenmesi söz konusuydu. Parti içindeki krizi de bunun tetiklediği sürükleniş yarattı.

Bu süreçte sadece sosyalizm ya da devrim ve proletarya diktatörlüğü perspektifi değil, bağımsız siyaset pratiği dahi terk edilince örgütün kendisinin gereksiz bir yüke, yeni varoluşun önünde bir engele dönüşmesi kaçınılmazdı. Parti yapılanmasından dernekleşmeye geçişin kendi içinde mantıksal tutarlılığı, izlenen stratejik-taktik hedefler, ideolojik perspektif ve teorik belirlemelerle organik bağı vardı. İdeolojik tasfiyeyi örgütsel tasfiyeciliğin izlemesi kaçınılmazdı. Buna tek engel, "şeflik imtiyazları"nın korunması için yapay da olsa örgütte ısrar olabilirdi ama egemen düzen/siyaset içinde etkin rol alma ihtimalinin ağır basması belki başka ufukları besledi ya da dernek bünyesinin "komünist merkeziyetçilik ve disiplini" beslemeye yeteceği düşünüldü. İhtiraslı, güce tapınan oportünist kişilikler ve pratikleri bu noktada bir "feragat ve özveri feraseti"ne ne yazık ki işaret etmiyordu.

CPA, Parti'nin üye sayısında tarihinin doruğuna çıktığı, moral üstünlük ve toplumsal meşruiyet bakımından sıkıntıları geri bıraktığı, hatta önemli oranda aşmış göründüğü bir dönemde kuruldu ve Parti yıkıldı. Bu, kuyrukçuluğun hareketi likidasyona çekmesinin kanıtıydı. Kuyruğa takılma ve popülizmin yanıltıcı etkinliği aslında erime olgusunun, başkalaşma metamorfozunun, likidasyona sürüklenmenin göstergesiydi.

Elbette bezginlik, yılgınlık, umutsuzluk yaratan, başka türden radikal çıkışlar arama zorunluluğunu besleyen nesnel/öznel ger-

çeklikler de yok değildi. ABD'nin özel koşullarını, tarihsel arkaplanını, ülkeye özgü sosyolojik olguları göz önüne almak kaçınılmazdı. Amerikan burjuvazisinin ve devletin gücünü, üretici güçlerdeki teknik ilerlemenin boyutlarını, bunun yarattığı muazzam olanakları yok varsaymak mümkün olamazdı. Savaşın yarattığı ekonomik canlanma, kapitalist dünyada yeni hegemon pozisyonu, global çapta mali, ticari, askerî mutlak üstünlük belirleyici ölçülerdeydi. Bu durumun yarattığı beklentiler, imkânlar, savaşta iyice yükselmiş şoven duygularla birleşince her toplumsal kesimi doğrudan etkiliyordu. Bu çerçevede işçi sınıfının bilinç bakımından hazin geriliği, gangster işbirlikçi sendikal bürokrasinin pençesinde emperyalist ganimette pay alma fırsatçılığı durumu daha da kötüleştiriyordu. Siyah nüfus, eşit yurttaş olmayı her şeyin üzerine koymak durumundaydı; o zamanlar beyazlarla aynı tuvaleti kullanmak, aynı spor takımında yer almak, kamu ulaşımında beraber seyahat etmek, hatta askerlik hizmetinde bile kesin kurallarla belirlenmiş resmî ayrımcılığa tabi olmadan "vatan görevi"ni yapmak gibi en banal insanlık haklarını bile kullanmak mümkün değildi. Toplumun geniş kesimlerinde ve bölgelerinde, bilinçlerde ve kurumlarda, burjuva demokratik devrim öncesinin ilkel kalıntıları egemendi. Komünist Parti ise, "dış düşman"la özdeşleşmiş bir lanetli konuma itilme, "iç düşman" sayılma riski karşısında korunaklı konumda değildi.

Dış görünüşün pırıltılarının ardında kapkaranlık bir öz, komünistlerin yakasını hiç bırakmıyordu.

Dolayısıyla, bir yazar, Joseph Starobin, dernekleşmeyi "derin örgütsel kriz"e yanıt olarak tanımlıyordu. Ona göre bu geçiş, "Leninist modelden neşet eden bir Marksist hareketi 'legalize' etme" çabasıydı. Buna ihtiyaç vardı çünkü Avrupa'daki gibi sağlam köklere ve deneyime sahip olmadığından Amerikan hareketi tarihsel derslerinden hareket etme imkânına sahip değildi ve büyümeye başlayınca kendi özellikleri dolayısıyla üzerindeki "komplocu" damgasından kurtulmakta zorlanmaktaydı. Büyüme ve buna yönelik strateji ve taktikler, yığınlar içinde ve çeşitli sivil toplum

kuruluşlarında, sendikalarda, çoğu zaman anti-komünist olan ve komünistlere şüpheyle bakan müttefiklerle çalışmayı gerektirmekteydi. Bunu ideolojik tercihlerini ve Parti bağlarını gizleyerek buralarda yer ve pozisyon bulan "gizli komünistler" aracılığıyla gerçekleştirmek, bireysel ve örgütsel düzlemde yeni sorunlar yaratıyordu. Üstelik bu "komplocu" suçlamasına eşsiz bir dayanak oluşturma potansiyeli ve bütün çabaları berhava edebilecek riskler taşıyordu. İşte dernekleşme bu sorunlara, yeni öncü kadrolar ve örgütsel yapısında değişim yoluyla krizlere bir yanıt olarak düşünülmüştü.[3]

Bu görüşüne bir dayanak olarak da Parti'nin yeni dönem yöneticilerinden Roy Hudson'un konuyla ilgili 1944'te yazdığı bir broşürdeki şu sözlerini aktarıyor Starobin:

> Bazı sanayi dallarında komünistler [kendi kimlikleriyle] komünist olarak etkilerini tam olarak gösterme imkânı bulamamışlardır. Bu koşullarda, gerçekte komünist olduklarını vurgulamaları, sadece işçilere saldırmak ve onların birliğini bozmak için fırsat kollayanlara yardım etmek olurdu. Ama şayet isim değişikliği ... daha geniş işçi kesimleriyle ilişkilerimizde bu değişiklikleri gerçekleştirmemize yardımcı olursa, bu kısa sürede –hem de çok kısa sürede– her komünist sendikacının politikalarımızı belirlemede, daha doğrudan hareketimize önderlik etmede, onun inşasında ve yığınlar nezdindeki etkisini arttırmakta en üst düzeyde katkıda bulunabilmesini mümkün kılan koşulları yaratacaktır. Ve şayet olursa, sendikacılar hareketimizin doğrudan çalışmalarında ve önderliğinde daha fazla katkıda bulunma imkânını bulurlarsa, bu gerçekten çok önemli olacaktır.[4]

Komünistler, kendilerini dışlayan toplumsal (politik/ideolojik/kültürel) yapıya ilk olarak düşmanca bir dışlayışla tavır aldılar, onun bütün kurum ve değerlerini, tarihini, normlarını yadsıdılar, reddettiler, değerlerine en keskin bir ideolojik tavırla karşı çıkıp kendi içlerine döndüler. Kendi kendilerini yalıttılar, tecride düştüler.

---

3 Starobin, *American Communism*, age., s. 42.

4 Roy Hudson, *Shall the Communist Party Change Its Name?*, s. 14'ten aktaran Starobin, s. 258, dn. 52.

Buna koşut olarak bir yabancı ülkeyi, Komintern'e bağlı bütün partiler gibi Sovyetler Birliği'ni ve başta Stalin olmak üzere onun önderlerini benimsediler, sadece o dünyanın uzantısı olan bir konumlanışa sürüklendiler. Bu, tecrit durumunu daha da derinleştirdi.

Daha sonraları, bu konumlanış kısırdöngüsünü kırmak, tecritten kurtulup toplumla bağları kurmak isteyenlerin bir bölümü, buna uygun ittifaklar oluşturma yolunda, Parti'yi "Amerikalılaştırma" adına, kapitalist ABD'nin tarihini, değerlerini, "demokratik/radikal" geleneklerini yeniden keşfetmeye giriştiler; Roosevelt, Demokrat Parti ve gerici sendika konfederasyonu AFL'yi, düzenle kurulacak "yurtseverce" bağların odakları saydılar. Düzenle bu bütünleşme ve ittifaklar süreci sonunda likidasyona, Parti'nin "ulusal birlik" adına kapatılmasına kadar gitti. Bu süreçte bir toplumsal meşruiyet elde edildi belki ama üstyapı/devlet, sermaye ve onun politik temsilcileriyle toplumsal iş bölümündeki hizmetlileri komünistleri asla kabullenmedi ve savaş sırasındaki düzenle bağ kurma siyasetini tanımadığını göstererek, savaş sonrasında McCarthy saldırganlığını örgütledi. Tecridi, daha ağır cezai yaptırımlarla ve "vatana ihanet" suçlamasıyla tam bir cendereye dönüştürdü.

Bu süreç önce Lovestone'un "Amerikan biricikliği"iyle başladı ve ABD kapitalizmini "kötü kapitalizm"den ayıran "cici" özellikler, kriz içindekinden de ayrıştıran kendinden menkul hayatiyet unsurları keşfedildi. Her ülkeye ait özgünlükler, tarihsel-kültürel vb. koşullar, ABD özgülünde, Leninist gerçekçilik ve devrimci aklıselimin zemini olacağına, nesnellikleri, kapitalizmin genel yasalarını göz ardı eden bir biçimde ele alındı, fetişleştirildi. Daha sonra, süreç, buna tapınan-boyun eğen "Browderizm"le iyice şirazesinden çıktı ve "kuyrukçuluk" iptilasıyla düzenin parçası olmaya, oradan da likidasyona dönüştü.

Kökenleri ve ideolojik-örgütsel-kadrosal hazırlığı Halk Cephesi yönelimine dayanan bütün bu tasfiye süreci içinde elbette Browder kilit konumdaydı ama sürükleniştеki tek belirleyici değildi. Bu sonuca yol açan öteki kritik unsurlar arasında ayrıca, a) yönetici kad-

ronun oportünist bürokratik çıkarcılığı; b) üye tabanının değişen sınıfsal kompozisyonu, teorik-ideolojik zaafları; c) Moskova'nın önce faşizm tehlikesi karşısında, sonra da Savaş'ta "müttefik" Batı'yla ilişkileri yumuşak tutmaya uyarlanmış devlet çıkarı; d) örgütlü işçi hareketinin sistem/düzen-devlet-hükümet kuyrukçuluğu; e) Savaş'ta doruğa çıkan ulusalcı dalga; ve f) silahlanma ekonomisiyle istihdamdaki artışın işçi kitlesinde yarattığı umut ve iyimser beklentiler sayılabilir.

Partinin yeniden inşası sonrasında Browderizmin resmî görüş olarak özet değerlendirmesini yapan Max Weiss sapmayı 9 noktada toplayacaktı:

> 1. Sınıf mücadelesine ilişkin Marksist teorinin reddi ve yerine işçi sınıfı ile burjuvazi arasında uyumun, sınıf işbirliği ve barışın konması. 2. Lenin'in emperyalizmi kapitalist gelişmenin son evresi, can çekişen kapitalizm olarak ele alan yaklaşımını ve emperyalist dönemin sonunu getirmek için mücadele etmeyi reddetmek, tekelci kapitalizmi ilerici bir dinamik olarak görmek. 3. Kapitalizmin özellikle kaçınılmaz olarak işsizlik ve kriz ürettiğini vazeden Marksist çözümlemeyi reddederek burjuvazinin Keynesyen ekonomi politiğini savunmak. 4. Marksizmin devlet teorisini reddetmek, burjuva demokrasisini yüceltmek ve faşizmin gelişmesiyle tekeller arasındaki gerçek bağları görmezden gelmek. 5. Zenci halkın kendi kaderini tayin hakkı ilkesinden vazgeçilmesinin gösterdiği gibi milli meselede ve sömürge sorununda Marksist-Leninist görüşün reddedilmesi. 6. Toplumun en belirleyici dinamiği olarak liberal burjuvaziyi görerek işçi sınıfının öncü rolünü yadsımak. 7. Sosyalizmi işçi sınıfının nihai amacı olarak ele almaktan vazgeçip yerine liberal burjuva ütopyayı koymak. 8. Diyalektik materyalizmi volantarist, pragmatik görüşle ikame etmek, teorik alanda yabancı ve düşman ideolojilerle mücadele etmeyi bırakmak, teori ile pratik arasındaki ilişkiyi çarpıtmak. 9. Marksist-Leninist öğretinin gerekli gördüğü öncü parti anlayışını terk ederek Komünist Parti'yi tasfiye etmek, bürokratik çalışma yöntemiyle demokratik merkeziyetçilik ilkelerini ihlal etmek."[5]

5 "Önsöz", Foster, Duclos ve diğerleri, s. 4-5.

Sonuçta, akla hayale sığmayan şey oldu ve Komünist Parti'nin kendisini, en tepeden gelen öneri doğrultusunda, üyelerinin çok önemli bir bölümünün en azından sessiz onayıyla, Komintern'in dolaylı-örtük desteğiyle, Moskova'nın hayırhah göz yumması ya da cesaretlendirmesiyle feshederek bir derneğe dönüşmesi gerçekleşti.

Dünya komünist hareketi bunu da yaşadı...

Trajedinin, daha doğrusu onun tekrar tekrar yinelenmesinin, Marx'ın "fars"ının ve ondan kimi zavallıların sırtına yükleyerek sözde kurtulunması aymazlığının sonu yoktu...

C. DUCLOS BOMBASI

1945 yılı ortalarına doğru başta kişi kültünün ve tekçi mutlak otoritesinin özgüveni içinde Browder ile Foster dışında bütün yönetici ekip ve üyelerin büyük çoğunluğu yeni toplumsal-politik-ideolojik konumlarından son derecede memnun, boş düşlere dalmışken Parti ve uluslararası hareketin tarihine damga vuracak, Browder'ın geleceği ile Parti'nin yolunu belirleyecek bir yazgısal gelişme yaşandı. *Cahiers du Communisme* dergisinin 1945 Nisan nüshasında, Fransız Komünist Partisi üst düzey yöneticilerinden Jacques Duclos'nun "Birleşik Devletler'de Komünist Partisi'nin Tasfiyesi Üzerine" (*On the Dissolution of the Communist Party in the United States*) başlıklı makalesi yayımlandı.[6]

Tam da Truman yönetiminin yönelimiyle Sovyetler Birliği ile Batı arasındaki çatışmacı gidişle birlikte uluslararası ortamdaki ciddi gerilim emarelerinin başlamasına denk gelmişti yazının yayımlanması. Sovyetler Birliği denetimi altındaki komünist hareketin yeni döneme ilişkin karamsar beklentileri ile bileşenlerden beklenen görevlere ilişkin ipuçlarını yansıtması bakımdan manidardı

6 Bu makalenin İngilizce çevirisi için bkz. "On the Dissolution of the Communist Party in the United States", içinde William Z. Foster, Jaques Duclos, Eugene Dennis, John Williamson, *Marxism-Leninism and Revisionism*, New York, New Century Publishers, 1946, s. 21-35. Söz konusu yazının İngilizcesini birkaç internet sitesinde de bulmak mümkün. Örneğin, Davenport Arşivi, https://www.marxists.org/history/usa/parties/cpusa/1945/04/0400-duclos-ondissolution.pdf.

yazının zamanlaması ama asıl önemi burada değildi. Asıl bomba ABDKP üzerinde patlamıştı.

Söz konusu yazı Parti'ye mayıs ortalarında ulaştı. Parti yöneticileri ellerindeki bombayla ne yapacaklarını düşünürken, 22 Mayıs'ta *New York World-Telegram* gazetesi yazıyı yayımladı. Bomba da böylece infilak etmiş oldu.

Duclos'nun makalesi kardeş partiler arasında görülmemiş bir üslupla ABDKP Genel Sekreteri Browder'ı yerden yere vuruyor; oportünizm, revizyonizm ve tasfiyecilikle suçluyor, nihayet anti-Marksist olarak mahkûm ediyordu. Bu arada, yazının üçüncü paragrafında Browder'dan Parti'nin "eski sekreteri" olarak söz ediliyordu. Yazım hatası, boş bulunma ya da bilinçli bir dolayımlı müdahale miydi bilinmez, ama sinir uçlarını tahrip için tek başına yeterliydi.

Kamuoyunda ve Parti içinde yazıdan haberdar olan hemen herkesin ilk tepkisi bunun doğrudan Moskova'dan fişeklenen bir uyarı işareti olduğuydu. Daha ilk günden Parti içinden ya da dışından hiç kimsenin en ufak şüphesi yoktu: Şayet bu yazı doğrudan Moskova'da yazılmadıysa, Sovyetler tarafından Duclos'ya ihale edilmişti. Yani her koşulda yazının kaynağı Moskova'ydı. Browder'ın yakın dostu ve belgelerini emanet ettiği Philip Jaffe, 1975 yılında yayımladığı kitabında, tarihsel arkaplanıyla uzun uzun Duclos yazısının Moskova'da "büyük olasılıkla Jdanov'un denetiminde" yazıldığını iddia etti. Bu iddianın Browder'ın tahminlerini de yansıttığı varsayılabilir. Jaffe'ye göre, Duclos'nun Browder ile Foster'dan yaptığı alıntılar orijinal dilden, yani İngilizceden değil, Rusça tercümelerinden alınmıştı.[7] Özellikle Foster'ın 1944 yılında Merkez Komitesi'ne gönderdiği itiraz mektubunun Browder tarafından Dimitrov'a verilen bölümlerinin Duclos yazısında kullanıldığı da göz önüne alındığında, Jaffe'nin açıklamaları genel kabul görmüştü.[8]

7 Jaffe, *The Rise...*, age., s. 71-78.

8 agy, s. 63.

Daha sonra, üç Amerikalı araştırmacı, Sovyet dönemi Parti ve Komintern arşivi dahil belgeleri devralan Rus Yakın Tarih Belgelerinin Saklanması ve Etüdü Merkezi'nin yardımlarıyla Moskova'da yaptıkları araştırma sonunda yayımladıkları kitapta, o dönemde Jdanov'un yönetimindeki SBKP Merkez Komitesi Uluslararası Enformasyon Departmanı'na bağlı "205 Enstitüsü" arşivinden orijinallerinin fotokopileriyle üç belgeye yer verdiler. Bu belgeler, Duclos makalesinin daha önce dışarıya dağıtılmayan Rusça bir Parti içi derginin Ocak 1945 nüshasında yayımlanmış olduğunu gösteriyor. Belgelerden anlaşıldığına göre, yazı Rusçadan çevrilmiş, Fransızca metindeki düzeltmeler de yine orijinal Rusça makalenin elle yapılmış olanlarından alınmış.[9] Bütün bu iddialar yanlış da olsa, hiç kuşku yok ki bütün Parti fiilen bu makaleyi doğrudan Moskova'dan gelen bir uyarı ve talimat olarak algıladı ve ona göre davrandı. Yazı pek çok yerde, Moskova'da yazılıp Paris'ten postalanmış "Duclos Mektubu" olarak anılmaktaydı.

Duclos, Browder'ın görüşlerini ve politik tutumunu oluşturması bakımından Tahran Konferansı'nın bir çıkış noktası oluşturduğunu belirterek, Konferans kararlarının savaşın kazanılması bağlamında önemli olmakla birlikte, Browder'ın bunlardan yanlış sonuçlar çıkardığını yazmaktaydı.

Browder'ın konuyla ilgili konuşma ve yazılarından uzun alıntılarla başlayan makalesinde Duclos, Foster'ın eleştirilerini de özetledikten sonra, Parti'nin tasfiyesi ve derneğe dönüştürülmesi sürecini, kuruluş belgelerinden alıntılarla besleyerek geniş biçimde anlatmaktaydı.

Ardından Duclos bu gelişmelerle ilgili kendi yargılarını dört noktada topluyordu:

1. Browder'ın liderliği altında izlenen rota, pratikte ABD işçi sınıfının bağımsız siyasi partisinin tasfiyesiyle sonuçlanmıştır.

2. Marksizmin ilkelerinin kabulüne ilişkin açıklamalara karşın, Browder ve destekçileri tarafından Marksizmin meşum bir

9 Klehr, Haynes, Anderson, s. 95-106.

revizyonuna, savaş sonrası dönemde sınıf mücadelesinin bastırılması ihtimali ve emek ile sermaye arasında uyumun sağlanması üzerinden, Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun süreli bir sınıf barışı tasavvurunda ifadesini bulan bir revizyona şahit olunmaktadır.

3. Diplomatik karakterli bir belge olan İttifak hükümetlerinin Tahran deklarasyonunu, savaş sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde siyasi bir sınıf barışı platformuna dönüştürmekle, Amerikan komünistleri, Tahran deklarasyonunun anlamını radikal bir biçimde tahrif etmekte ve zorunlu bir karşılık verilmediği takdirde Amerikan işçi hareketi üzerinde olumsuz bir etkiye yol açacak tehlikeli oportünist illüzyonlar yaymaktadırlar.

4. Şimdiye dek bilinenler ışığında, Güney Amerika ülkelerindeki Komünist Partilerin bir kısmı (Küba KP, Kolombiya KP) Amerikan komünistlerinin konumunu onaylar ve genel olarak aynı hattı takip ederken, çoğu ülkedeki Komünist Partiler Browder'ın konumunu onaylamamaktadır ve bazı Komünist Partiler de (örneğin Güney Afrika Birliği ve Avusturya KP) Browder'ın konumuna açıkça karşı durmaktadırlar.

Duclos, Fransız komünistlerinin de Browder'ın izlediği politikayı onaylamayacağını belirterek, Browder'ın "tehlikeli biçimde yolundan saptığı muzaffer Marksist-Leninist doktrinin bilimsel biçimde titizlikle uygulanması tek bir sonuç verir; o da, Amerikan Komünist Partisi'nin tasfiye edilmemesi, aksine, Hitler Almanya'sını yenilgiye uğratmak ve her yerde faşizm uzantılarını yok etmek şiarıyla güçlendirilmesi için çalışmaktır" diye yazmaktaydı.

Duclos şöyle devam ediyordu:

> Bizler de Fransa'da ulusal birliğin kararlı taraftarlarıyız ve bunu gündelik faaliyetlerimizde de gösteriyoruz ancak birliğe dönük hassasiyetimiz, kendimizi tröstlerin adamlarına karşı konumlandırma gerekliliğini bir an bile gözden kaçırmamıza yol açmıyor.
>
> Dahası, Browder'ın tekellerin millileştirilmesi ve kapitalizmden sosyalizme geçiş olarak adlandırdığı sorunlara ilişkin açıkla-

malarında açık bir kafa karışıklığı olduğunu da görebiliriz. Tekellerin millileştirilmesi, belirli insanların inanmaya yatkın olduğunun aksine, fiilen bir sosyalist kazanım anlamına gelmez. Gelmez, çünkü millileştirmede mesele demokratik karakterli bir reformlar meselesidir; sosyalizme ulaşmayı ise öncelikle iktidarın fethi olmaksızın tahayyül etmek bile imkânsızdır.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki komünistlerin kendi ülkelerinde birliği sağlamaya çalıştıklarının herkes farkında. Ancak ulusal birlik sorununu, sanki kapitalist rejim kendi doğasını bazı meçhul mucizeler yoluyla değiştirmiş gibi, tröstlerin adamlarının iyi niyetiyle ve sözde cennetvari koşullar altında çözmeyi düşünmek anlaşılır bir şey değildir.

Doğrusu, bizim düşüncemize göre, hiçbir şey Amerikan Komünist Partisi'nin feshini haklı gösteremez. Browder'ın Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kapitalizmi analizi, Marksizm-Leninizmin akıllıca uygulanmasından kaynaklanmıyor. ABD'deki sınıfsal çelişkilerin sözüm ona ortadan kaybolmasına ilişkin öngörüler, durumun Marksist-Leninist tahliliyle bağdaşmamaktadır.

Parti'nin feshinin, başkanlık seçimlerinde doğrudan yer almama zorunluluğu üzerinden açıklanmasından ibaret olan argümana gelince, bu da ciddi bir tahlil karşısında duramaz. Hiçbir şey Komünist Parti'yi kendi seçim taktiklerini verili siyasi durumun gerekliliklerinde uygun hale getirmekten alıkoyamaz. Amerikan komünistlerinin son seçimlerde Başkan Roosevelt'in adaylığını desteklemesinin doğru olduğu aşikârdır ancak bunun için Komünist Parti'yi tasfiye etmek hiçbir biçimde gerekli değildi.

D. TARTIŞMALAR

1. *22-23 Mayıs*

22 Mayıs gecesi Ulusal Kurul eyalet yöneticileri ve partili kimlikleri gizli sendikacıların da katılımıyla acilen toplandı. Bu olağanüstü toplantıda üyeler şaşkın ve gergindiler. Toplantıda her şeye karşın yine de ılımlı bir atmosfer hâkimdi. Hava henüz bütünüyle

Browder aleyhine dönmüş değildi. Gece başlayan toplantı ertesi gün de geç vakitlere kadar sürdü.[10]

Toplantıyı açan Browder, Foster'ın, yazıyı görmelerinden hemen sonra –16 Mayıs'ta– Duclos'ya cevaben gönderilmesini önerdiği telgraf metnini üyelere okudu.

Telgrafta, "Eleştirinizi komünist dayanışma ruhuyla selamlıyor ve kabul ediyoruz," denmekteydi. Fransız Komünist Partisi ve Duclos'ya övgüler iletildikten sonra da eleştirilerin "Leninist özleştiri" anlayışıyla yetkili organlarda değerlendirileceği belirtiliyor, "Ama şimdiden, eleştirilerinizin tamamını değilse bile temel içeriğini paylaşıp kabullenmeye hazır olduğumuzu oybirliğiye söyleyebiliriz," deniliyordu.

O sırada Browder karşıtı olanlar dahil üyeler, sorunun onun yönetimi altında ve Duclos'nun eleştirileri doğrultusunda genel çizgiyi bir ölçüde değiştirerek çözülmesi eğilimindeydiler. Nitekim toplantıda Foster bunu açıkça belirtmiş, Browder'dan "Fransızların önerilerinin kabulü" sürecini yönetmesini istemişti. Dolayısıyla, metne, Browder'ı da kollayan bir biçimde, "Hata ve yetersizliklere karşın politikamızın ana çizgisinin doğru olduğuna inanıyoruz," ibaresi eklenmişti. Bu konuda da, zaten Duclos'nun da itiraz etmediği, "savaşa verilen destek", "savaş sırasındaki grev yapmama sözü", "Batı cephesinin açılması talebi", "seçimlerde Roosevelt'in desteklenmesi" gibi yaklaşımlara işaret edilmekteydi. Browder'ın ağzına "bir parmak bal çalınması" ve onun bütün yaklaşımlarının öteki Parti yetkililerince zamanında neredeyse itirazsız ka-

10 Bu ve sonraki toplantı tutanaklarını Emory Üniversitesi, Stuart A. Rose Manuscript, Archives, and Rare Books Kütüphanesi'nden özel olarak getirttim: Jaffe Papers, "Specially Prepared Stenogram for Philippe Jaffe", Collection No. 605, Box 36, Folder: 6; "May 22-23, 1945, National Board Meeting", Collection No. 605, Box:36, Folder: 3d.; "June 18-20 National Board Meeting", Collection No. 605, Box: 36, Folder 4f; "Earl Browder's First Speech on the Duclos Article", Collection: 605, Box: 40, Folder: 8; "The Writings and Speeches of Earl Browder" (From, May 24, 1945, to, July 26, 1945), Collection 605, Box: 40, Folder 8; (Bundan böyle Jaffe Belgeleri) Bu tutanaklar Jaffe'nin kendi kitabında geniş yer tutmuyor. Tutanaklardan görece ayrıntılı bilgiler, Joseph R. Starobin, *American Communism*..., age., s. 83-106'da da bulunabilir. Ayrıca, Ryan, s. 251-259.

bullenilmesine karşı bir savunma hattı olarak, "ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği ile askerî ittifakın güçlendirilmesi"," Birleşmiş Milletler örgütlenmesi için mücadele"; "Roosevelt'in dış ve iç ekonomik siyasetine destek verilmesi"; bu koşut olarak, "geri ülkelerin sanayileşmesi için Amerikan dış ticaret vergilerinin azaltılmasını, Bretton Woods önerilerini ve tam üretim ve istihdam hedeflerini savunmak"; içeride "zenci hakları için mücadele etmek" gibi öteki "doğrular" da sıralanmıştı.

Özeleştiri olarak ise, "bazıları ciddi, yapılmış hatalar" kabullenilmekteydi. Bunlar Browder politikasına Foster'ın yönelttiği (ve Duclos'nun da işaret ettiği) eleştirilerdi: "Hataların en önemlisi, ulusal birliği genişletme ve güçlendirme hevesimiz sonucu Amerikan büyük sermayesinin Tahran ve Yalta programlarına karşıtlığını küçümseme eğilimiydi. Bu hata, sınıf mücadelesinin tasfiyesine ilişkin yanılsamalara ve ulusal birliğin yanlış kavrayışına neden oldu. Amerikan emperyalizminin, dünya hâkimiyetini sağlamaya yönelik ve sadece dünya faşizmini güçlendirme sonucu verecek, yeni savaşlara yol açacak politikaları en güçlü ve gerici kesimler eliyle bilinçli biçimde uygulamakta olduğunu açıkça anlatmakta da yetersiz kaldık." Foster'ın da itiraz etmediği, Parti'nin derneğe dönüştürülmesinin ise Politik Büro'daki "ciddi itirazlar"a karşın, Amerikan seçim sisteminin özelliklerine uyum sağlanması amacıyla gerçekleştirildiği belirtilmekteydi.

Telgraf şöyle bitirilmişti:

> Ama bir şey kesindir, ABD komünist güçleri sağlam birliktelik içindedirler ve politik olarak aktif biçimde faaliyet göstermektedirler. ... Ciddiyetini küçümsemek istemediğimiz hatalara karşın, inancımız odur ki, bu konulardaki ... tartışmalarımız sonuçta iki gerçeği saptayacaktır; 1) Fransız Komünist Partisi'nin temel politik çizgisiyle tam mutabakat içindeyiz ve; 2) çalışmalarımızdaki tüm eksikliklere karşın CPA, Amerikan halkının dünya faşizmine karşı mücadelesinin güçlendirilmesinde etkin bir unsur olmuştur ve şimdi de öyledir.

Browder'ın tepkisiyse, Fransız Partisi'nin kendi ülkesinde yürüttüğü politik hatla mutabık olduğunu ama onun Amerika'da değil, Fransa'daki liderliğini kabul ettiğini söylemek oldu. Browder, sorunun örgütsel değil politik olduğunu, "dünyanın durumu ile Amerika'daki koşulların politik çözümlemesi" bağlamında Duclos'nun eleştirilerinin de göz önüne alınabileceğini ama konunun "daha yüksek bir otorite"nin açıklamalarına katılıp katılmama biçiminde ele alınamayacağını söyledi. Bunun dışındaki bir tavrı kabul etmeyeceğini vurgulayan Browder, Fransızların "dürüstlüklerine ve kapasitelerine tam itimadım vardır, bu makaleyi yazmadaki niyet ve amaçlarını bütünüyle paylaşıyorum" dedi ve "benden en fazla bu kadar" diye kestirip attı. Browder, Amerikalı komünistlerin kendi başlarına düşünmeyi öğrenmeleri gerektiğine de işaret etti ve "Ama izlenimim o ki, bazı yoldaşlar düşünmüyorlar, iman ilanında bulunuyorlar," dedi.

Bu arada Browder konuşmasında Tahran'la ilgili perspektiflerini savunarak, "Şayet buna engel herhangi bir teori varsa, bu teoriyi ihlal etmeye hazırdım ve benzer bir durum ortaya çıkarsa bunu yine yaparım," diyerek meydan okudu suçlamalara. "[Üstelik Marksist teori] açısından bu perspektifi oluşturmak, onu mümkün olan her biçimde savunmak ve gerçekleştirmenin olanaklı olduğuna inandığımızı ortaya koymak ... kanaatime göre o zaman da doğruydu, şimdi de doğrudur," dedi. Browder, "tüm zamanların Marksizm ustası Joseph Stalin"in de, kendisinin yaptığı gibi, Tahran mutabakatını salt diplomatik bir belgenin ötesinde "kalıcı barış perspektifi"nden değerlendirdiğini iddia etti.

Foster'ın ve muhalefet saflarına geçmiş olanların, sorunu "Browder'ın liderliği altında ve geri adım atılarak doğrudan onun tarafından bir çözüme kavuşturulması" beklentisi ya da taktiği ilk engelle, Browder'ın ayak diremesiyle karşılaşmış oldu. Bu aynı zamanda ilişkilerin sertleşmesini getirecek ve nihai hesaplaşmayı öne çekecekti. Yıpranmış ve ölümcül yara almış Browder geri çekilerek gitme yerine vuruşmayı seçince işin sonu da bu yönde yaklaşmış oldu.

Bu toplantıda geneldeki ılımlı tavra tek istisna Browder'ın yanında bütün sürecin militan savunucularından Eugene Dennis oldu.

Sert konuşmasında Dennis şunları söyledi:

> Baştan açıkça belirtmeliyim ki, kanaatime göre Duclos'nun yazısı sıralı ve yerindedir. Geçmiş çalışmalarımızı, yaptığımız yanlışları daha iyi anlamak ve onlardan hızla tam dersler çıkartmamıza büyük yardımı olacaktır. ... Sadece Yoldaş Browder'ın işlediği bireysel hatalar üzerinde durmadığımızı anlamamız lazım, politik hattımızın bütün hata ve yanlışlarının bütün önderlikçe yapıldığı gerçeği üzerinde de aynı ölçüde durmalıyız. ...
>
> Duclos'nun yazısı sadece belirli hatalarla hesaplaşmıyor, ayrıca derneğimizin Ocak 1944'ten bu yanaki ana politik çizgisini, özellikle ve en başta da savaş sonrası perspektif ve politikalarımıza ilişkin [yanlarını] sorguluyor.
>
> Pratikte emek ve demokrasi güçlerinin Tahran ve Yalta [anlaşmalarının] yerine getirilmesi için mücadele etmeleri gereğini küçümsedik. [Sovyetler Birliği'nin samimiyetine karşın] ABD ile İngiltere'nin [bu anlaşmalara] dönemin dünya güç ilişkilerinin verili [dengesi] nedeniyle katıldıklarını ve bu ülke hâkim sınıflarının ancak uluslararası güç dengesi ile ülkemizdeki işçi sınıfı ile demokratik güçlerin artan baskısı ve gücü oranında anlaşmaya sadık kalacaklarını göz ardı ettik.
>
> 1936'dan 1939'a kadar Roosevelt yönetimini idealize etmeye eğilimli olduk. ... Roosevelt yönetiminin kuyruğuna takıldık.
>
> CPA önderliği sıklıkla Marksizmin teori ve ilkelerini vülgarize etti ve çarpıttı. Çok zaman gündelik taktikleri strateji ve 'yeni' teori mertebesine çıkartmaya çalıştık. Savaş sonrası ulusal birliğin ihtiyaç, sınıf temeli ve taktiklerini, savaş sırasındaki ulusal birliğin temeli ve politikasıyla adeta özdeşmiş gibi hatalı biçimde ele aldık.
>
> Önder kadrolardaki pek çok kişi tekelci kapitalizmi değerlendirmelerinde çoğu kez idealist ve ütopik oldular; Amerikan kapitalizmine, kapitalizmin sınıfsal doğasına aykırı meziyetler ve özel-

likler atfettiler. ... Bu nedenle de bazıları savaşın sonunda uzun vadeli bir sınıf işbirliği öngördüler.

Komünist faaliyetlerimizi ve belirli bakımlardan yığınsal etkinliğimizi arttırırken, bir yandan da bağımsız öncü komünist işlevimizi en aza indirdik, göz ardı ettik. Roosevelt yönetimi ve müttefiklerimize karşı eleştirel ve bağımsız bir politik pozisyonu her zaman korumadık.

Hata ve Marksizmden sapmalarımızın çoğu, özellikle ulusal önderliğimizde en etkin kolektif liderlik ile özeleştiriyi henüz gerçekleştirememiş olmamızdan ve politikaların oluşturulmasına üyeleri tam ve aktif olarak katmamamızdan dolayı ortaya çıktı. Buradaki her yoldaşın ve Ulusal Kurul'daki hemen herkesin teslim edeceği gibi, Kurul'daki, çoğu kez Browder ile Foster arasındaki anormal ilişkilerden kaynaklanan gergin ilişkiler atmosferi, özgür ve özeleştirel tartışmayı sınırlandırdı ya da baskıladı.

Bilerek ya da bilmeyerek ulusal önderliğimizin çoğunluğu kendisinin burjuvazi tarafından etkilenmesine geçit verdi. Pratikte belirli bakımlardan kendimizi Roosevelt'i destekleyen burjuvazinin sözüm ona liberal kesimlerine bağlama eğilimi gösterdik. Sıklıkla, en azından ara ara, emek ve ilerici hareket yerine burjuvazinin etkin kesimlerini kazanma ya da etkilemeyle daha fazla ilgilendik.

Ayırdında olmadan, konumu emekten ve halktan temelden farklı olan sermayenin yurtsever kesimlerinin savaştaki rolünü idealize etmeye temayül ettik.

Fransız yoldaşlar, seçim [sistemine uyum için] partiden derneğe dönüşüme ilkesel olarak itiraz etmiyorlar, onlar daha ziyade bu değişime eşlik eden oportünist siyasi çizgi ve politikalardan kuşkuya kapıldılar. Yani Marksist örgütümüzdeki isim ve yapı değişikliğiyle değil de, belirli Marksist teori ve ilkelerde değişiklik yaptığımız için Partimizi likide ettiğimizden dolayı tasfiyeci bir politika izlediğimizi değerlendiriyorlar. Gerçek şu ki, tasfiyenin zamanı ve gerekçeleri bakımından hatalıydık ve sonuçlar da zararlı oldu.

Duclos makalesinin ana çizgisine direnen veya ona karşı mücadele eden, hata ve yanlışlarımızı düzeltmeye karşı çıkan herkesi sorumluluk makamlarından el çektirmeliyiz. [Ve bunu] önümüz-

> deki aylar içinde ulusal liderliği yenilemesi ve güçlendirmesi gereken ulusal konferans ya da kurultayı [beklemeden] Ulusal Komitemizin hemen ilk toplantısında gerçekleştirmeliyiz.

Dennis bu tavrını ertesi gün de sürdürdü. 23 Mayıs oturumundaki müdahalesinde, tartışma yöntemi olarak işin özüne dönülmesini talep etti ve şöyle dedi:

> Ana sorun şu: Marksizmi revize ettik, yanlışlarımızın kaynağı da bu. ... Benim kavradığım kadarıyla Marksist teori belirli bir evrenselliğe sahiptir; bütün ülkelerin işçi hareketinin genelleştirilmiş deneyimleri üzerine oturtulmuştur ve teorinin taktik uygulanışı tekil ülkelere ve özgül koşullara göre değişir ama yine de onda bütün ülke Marksistleri için belirli bir geçerlilik olmalıdır.

Dennis, ABD'deki özel koşulların parti pratiğine yansıtılmasındaki eksiklikleri, yanlışlıkları tartışmamalarının, bunların sonuçlarının çözümlemesini yapmamış olmalarının büyük hata olduğunu sözlerine ekledi.

Örgüt Sekreteri John Williamson, geçen zaman içinde görüşlerine böyle itirazlar olduğundan haberdar olmadıklarını, şimdi birdenbire basit bir eleştirinin ötesinde bir tavırla karşılaştıklarını söyledi. Williamson, daha baştan "hataları düzeltmeye dönük" eleştiri gelmediğini, şimdi artık Parti liderliğine nihai darbe vurulmak istendiğine dikkat çekti.

Elisabeth Gurley Flynn, Browder'ın liderliğinin tartışmaya açılmasına karşı çıktı. Böyle bir durumun ortaya çıkmasının "felaket" olacağını söyledi.

Foster'a yakın isimlerden ve siyah tabanın önde gelen isimlerinden New York Belediye Meclisi üyesi Ben Davis, Duclos metniyle ilk başta mutabık olmadığını belirterek, "[Ama şimdi] üzerinde çalıştım ve ... belgenin ana çizgisi doğru," diyerek başladı konuşmasına. CPA ve Browder'ın katkı ve başarılarını övdü, özellikle Siyah Sorunu'nda önemli atılımlar gerçekleştirildiğini söyledi. Davis, Browder'a duydukları güven, onun Marksist teoriye hâkimiyeti ve etkin önderliği nedeniyle pek çok kritik sorunda fazla düşünmeden

tümüyle ona bağımlı kaldıklarını, dediklerini kabullendiklerini, böylece liderlerine de yardım ve katkı sağlayamadıklarını söyledi. Şimdi de kendisiyle böylesi ciddi anlaşmazlığa düşmüş olmalarını "talihsizlik" olarak niteledi.

Davis, Duclos mektubu konusunda Foster'ın analizinin doğru olduğuna inandığını belirtti; Browder önderliğinin temel teorik yanlışlığının özellikle ulusal birlik meselesinde tekelci kapitalizmin rolünü yeterince kavrayamamaktan kaynaklandığını söyledi. Duclos'nun sözünü ettiği "Marksizmin revizyonu" suçlamasının doğru bir tespit olduğunu da kabul ettiğini belirten Davis, Duclos'nun müdahalesinin partinin ciddi yanlışlıklarını düzeltme imkânı yarattığını söyleyerek bundan çok yararlandığını ifade etti, Browder'ın görüşlerini sorgusuz kabullendiği için de özeleştiri yaptı. "Temeldeki yanlış teorik pozisyon"un partiden derneğe dönüşmeyle pratikte daha da derinleştirildiğini vurgulayan Davis, sonuç olarak, içine düşülen durumdan çıkmak için yine Browder'ın liderliğine yakıcı ihtiyaç olduğuna inandığını belirtti ve "Yanlış yapan yanlışını düzeltir ve bu bağlamda Earl bakımından yanlışlarını düzeltmenin yeni bir şey olmadığını söylemek isterim," diyerek bitirdi konuşmasını.

Roy Hudson da Browder'ın liderliğine olumlu yaklaşan bir tavır sergiledi.

Morris Childs ise şunları söyledi:

> [Duclos'nun yazısını] okuyunca revizyonist olarak suçlandığımıza üzüldüm. Bu ülkede yıllardır Marksizmin tek taşıyıcısı olarak mücadele ediyoruz. ... Tarihine bakarsak, Bernstein veya Kautsky kavrayışı ya da Marksizmi revize etmek isteyen öteki bütün sosyal demokratlar bakımından olsun, revizyonizmin temel karakteri sınıf mücadelesini en aza indirmek ve onu sınıf barışı teorileriyle değiştirmeye çalışmaktır ve sanırım bu sözcük bu nedenle kullanıldı. Biz bilinçli olarak Marksizmi revize etmedik ama zannedersem sınıf ilişkilerinin üzerinde yeterince durmadık ve işçi sınıfını, sınıf mücadelesi ihtiyacını vurgulamadık. ... Örgütümüzü, komünist hareketi, başında Browder olmaksızın düşünmekte zorlanıyorum. Hareketimizin, örgütümüzün, etkilerinin büyü-

mesini her konuşmamızda Browder'ın önderliğine bağlıyoruz ve burada bulunan pek çoğumuz bir manada Browder'ın liderliği altında büyüdük; Browder büyümemize katkıda bulundu. Ve şimdi, kafamdaki sorun örgütümüze ne olacağı.

Jack S., Browder ile aynı düşüncede olduğunu belirtti.

Herkesin merakla beklediği Foster, ertesi güne de sarkan uzun bir konuşma yaptı.

Esas olarak ana çizginin doğru olduğuna inandığını Duclos'ya gönderdiği telgrafta belirttiğini söyleyen Foster, özellikle savaş sırasında doğru bir siyasetin izlendiğine inandığını vurguladı. Ayrıca, ılımlı yaklaşımını sürdürerek, "Lidersiz başlamamalıyız, bugün buradaki tartışmaya bile, ve elbette ... dernek önüne öndersiz çıkmamalıyız. Earl sadece katılmakla kalmamalı, tartışmaya önderlik etmelidir ama bunu Fransızların önerilerinin genel kabulü temelinde yapmalıdır," dedi.

Foster, yapılan yanlışlıklarıysa söyle sıraladı:

İlk olarak temel hata var. Burada da açıkça belirtildiği gibi, büyük sermayenin gerici güçleriyle ilgili olarak yanlış değerlendirmelerimiz oldu ... ve bu hata, gerçekte demokratik ulusal birliğin düşmanı olan bu gerici unsurları ulusal birlik içine almaya çalışmak biçimini aldı. ... Öteki tüm yanlışlar ... burjuvaziyle yanlış bağlar kurmaya çalışmaktan kaynaklandı. Düzeltilmesi gereken budur. ... Yaptığımız bazı hataların bir kısmı şunlardır:

1. Önemli Marksist kavramları çarpıtma eğilimi.

2. Özellikle savaş sonrası perspektifimizde sınıf mücadelesinin üzerinden atlamak.

3. Özellikle son dönemde Amerikan emperyalizminin genel rolünü çözümlemede eksiklik. Aslında ... uzun zamandır ... Amerikan emperyalizminden ... söz etmeyi bıraktık...

4. Amerikan büyük burjuvazisinin SSCB'ye karşı düşmanlığını küçümsedik.

5. KP'den CAP'a geçmekle örgütümüzün çalışmalarını kesinlikle zayıflattık ve üyelerimizin moralini ciddi biçimde bozduk.

6. Ulusal Üreticiler Birliği'ni bile ilerici bir örgüt olarak tanımlama girişimlerinde bulunduk.

7. Savaş sonrasındaki dış ticaret imkânları konusunda dengesiz bir tablo çizdik. ... Bununla bağlantılı olarak başka bir hata yapıldı – Earl bunu önerdi ve resmî politika oldu. ... Dış ticaretin gelişmesinin mali boyutunda bankere dayanabileceğimize ilişkin teorisini kastediyorum ki bu ölümcül bir yanılsamaydı...

8. Bu ülkede kapitalistlerin gönüllü olarak işçilerin gerçek ücretlerini ikiye katlayacağı yanılsamasını yaydık.

9. Seçimlerde –şayet kabul edilseydi– Roosevelt'in tasfiyesine yol açacak ortak Cumhuriyetçi-Demokrat aday önerisinde bulunduk.

10. Büyük sermayenin serbest girişim demagojisini etkin biçimde açığa çıkartamadık.

11. Kapitalistlerin savaş sonrasında ekonomik canlanma teorileriyle anlamlı biçimde mücadele edemedik.

12. Bu ülkedeki tekellere karşı mücadeleyi büyük oranda terk ettik.

13. "Grev yapmama" sözünün savaş sonrasında da sürdürüleceği yanılsamasına seyirci kaldık ve bunu düzeltmek için hiç çaba harcamadık.

14. En azından Latin Amerika ülkelerine Amerikan emperyalizmine karşı yeterli önderlik üretemedik.

15. Roosevelt tarafıyla işçi hareketi arasında bir koalisyon ve kabinede işçilerin temsil edilmesi talebi için yeterince çalışmadık.

16. Silahlı Kuvvetler'in demokratizasyonu için sistematik çalışmada eksiklik ve bunu hükümete bırakmak. Şimdi de gaziler içinde çalışma eksikliğiyle bu hatayı değişik bir formda yineliyoruz.

17. Gericilerin büyük bir orduyu silah altında tutma ve Sovyetler'le Deniz Kuvvetleri aracılığıyla savaşma tehlikesi karşısında ihmalkâr davrandık.

18. Yakın ya da uzak gelecekte sosyalizm için propagandadan vazgeçmekle kalmadık, kapitalizmi işçileri sömüren bir sistem olarak eleştirmeyi de fiilen bıraktık...

19. İşçi-Yönetim Sözleşmesi'ni hiç eleştirmeden kabullendik.

Foster, bütün bu konularda Parti'nin dikkatini çekmek için elinden geleni yaptığını belirtti. Plenum'da Browder raporuna karşı çıkmak istediğinde arkadaşları tarafından uyarılıp engellendiğini, savaş içinde ve seçim zamanında bir iç anlaşmazlığın parti için iyi olmayacağı konusundaki uyarılar üzerine konuşmaktan vazgeçtiğini belirtti.

Fransızların neden şimdi müdahale ettiklerine ilişkin olaraksa, "Herhalde savaş sırasında tavırlarımızın sorun yaratmadığını düşündüler ama savaş sonrasında ortaya çıkan saldırgan Amerikan emperyalizmi olgusu karşısında müdahale etmek zorunluluğunu hissettiler," diye konuştu.

Foster, "Ne yapmalıyız sorusuna gelince; Amerikan emperyalizminin dünya için yarattığı tehlikelere ve içerideki etkilerine, karşımızdaki bu büyük tehlikeye eğilmeliyiz," dedi.

Daha sonraki oturumda bir daha söz alan Foster, Browder'ın açıklamalarından hoşnut olmadığını belirtti ve sadece kimi önemsiz hatalara karşın Parti çizgisinin doğruluğunu savunmak ve Duclos makalesini "sol sapma" olarak tanımlamakla yetindiğini söyledi, bunun yetersiz olduğunun altını çizdi. Duclos'nun "sınıfa karşı sınıf" tavrını dayatmadığını, barış mücadelesini ve işbirliğini reddetmediğini, reformlar için mücadeleyi de yadsımadığını belirtti. Duclos'nun esas olarak bütün bunların, özellikle de uluslararası işbirliği mücadelesinin demokratik güçlerce garanti altına alınması gerektiğini; içerideki reform mücadelesinden, tam istihdam taleplerinden, burjuvazinin liberal kesimleriyle bu konuda işbirliğinden de vazgeçmeden "temel düşman büyük burjuvazi"ya karşı uyanık olmayı telkin ettiğini savundu.

Dolayısıyla Duclos makalesine karşı böyle bir tavır alınması halinde partide büyük tartışmaların çıkacağına ve Browder'ın da lider olarak büyük yara alacağına inandığını belirten Foster, Duclos'nun söylediklerinin doğru olduğunu ve bu nedenle de üyelerce kesinlikle kabul göreceğini de belirtti. Bu durumda, şayet Browder dün akşamki tutumunda ısrarlı olursa, liderlik konumu-

na "büyük zarar vermiş olacaktır", dedi ve "Bütün samimiyetimle bunu yapmamasını diliyorum," diye ekledi ve şöyle devam etti: "İnanıyorum ki buradaki herkes Earl'ün partimizin başında devam etmesini istemektedir ve derneğe dün akşam sunduğu çizgide giderse dernek liderliğini tehlikeye atmış olacaktır. Bunu yapmamasını diliyorum... Partimizin lideridir, çabuk ve kararlı bir biçimde konuşmalıdır. Bu tartışmada şu ana kadar önderlik testinden geçtiğini sanmıyorum."

Toplantıdaki son konuşmasında Browder sözlerine, "İlerideki konumumun ne olacağı sorusuyla hiç ilgilenmiyorum," diye başladı. Oturduğu yerden Foster'ın buna yanıtı, "Ama biz ilgileniyoruz Earl," oldu. Browder bunu, "İyi, bu sizin sorununuz o zaman; benim işim değil ve zihnimi bu sorunla işgal etmeyi reddediyorum," diyerek karşıladı, "Bu konuyla ilgili tek şey biliyorum. İleride hiçbir zaman bir politik zombi olmayacağım," diye devam etti. Browder ardından, "Zombi ne demektir açıklamam gerekir mi?" diye sordu. Gene Dennis'in, "Evet, nedir?" sorusunu da şöyle yanıtladı: "Zombi, bir tür sihir sürecinde yaratılan ve başka bir aklın denetiminde hareket eden ölü kişi hakkındaki çağdaş söylencedir." Kendi durumuna ise şöyle bağladı "zombi" kavramını: "Derneğimiz temel bir politik tartışma yürütürken başkasının düşüncelerini aksettiren herhangi bir şey söylemeyeceğim; kendi görüşlerimi dillendireceğim, başka bir şeyleri değil, çünkü bu harekete katkılarım sadece bunlardır."

Browder son olarak polemiğe girmeyeceğini, sadece "Amerikan koşullarında Marksist politika" sorunları üzerinde konuşacağını söyledi. Bunun iyi bir komüniste yakışmayacağını düşünenlere, "Yanıtımı, kendisine Çinli komünistlerin gerçek komünistler olmadıklarını söyleyen Molotov'a Çu Enlay'ın söyledikleriyle vereceğim," dedi ve sözlerini şöyle bitirdi: "Çu Enlay [Molotov'a] bu sadece Çinli komünistlerin kendi işlerini yaptıklarını kanıtlar, demişti."

Sonunda aşağıdaki kararlar alındı ve toplantı bitirildi.

1. Duclos makalesinin Browder'ın önsözüyle *Daily Worker*'da yayımlanması;

2. Browder, Foster, Dennis, J. ve John Williamson'dan oluşan bir alt komitenin gelecek toplantı için bir bildirge hazırlaması;

3. Gelecek toplantının 2 Haziran Cumartesi sabah saat 10.00'da yapılması.

2. Duclos Makalesine Browder Sunumu

Bu kararlar uyarınca, 24 Mayıs'ta Duclos makalesi *Daily Worker* gazetesinde yayımlandı. Browder kısa sunuş yazısına Duclos'yu "kendi ülkesi Fransa'daki politikaları kuşkusuz doğru olan Fransız Komünist Partisi'nin önde gelen üyelerinden" olarak tanıtıyor, görüşlerinin Avrupa Marksistleri tarafından genel olarak paylaşıldığını, dolayısıyla da Amerikan komünistlerince "saygıyla" değerlendirilmesi gerektiğini belirterek başlıyordu.

Browder önsözünde, Amerikan Partisi'nin 1940'ta ilişkisini kesmesi ve 1943'te de Komünist Enternasyonal'in kendini feshetmesiyle birlikte, komünistler arasındaki görüş alışverişinin ve danışma mekanizmasının örgütsel bir çerçevesinin kalmadığını, bu nedenle de bu türden tartışmaların ancak basın yoluyla yapılabileceğini yazarak makalenin Parti gazetesinde yayımlanmasını böyle izah ediyordu.

Browder, savaşın sona ermesiyle Amerikalı Marksistlerin kendi sorunlarını masaya yatırmak durumunda olduklarını, geçmiş siyasetleriyle gelecekteki yollarını yeniden değerlendirmek zorunluluğuyla karşılaştıklarını, bunu da bağımsız biçimde kendi kendilerine yapmaya başladıklarını belirterek, Duclos'nun makalesinin "bir köklü gözden geçirmenin başlangıç noktası"nı oluşturabileceğini yazdı. Browder yazısına bu sürecin çerçevesini, "hiçbir örgüte bağlı olmayan" Amerikan Komünist Politik Derneği'nin "kendi belirlenmiş kanalları ve kuralları"nı oluşturduğunu da eklemeyi ihmal etmedi. Browder, uygun gördükleri veri ve yorumları dikkate alacaklarını ama sonunda kararı kendilerinin vereceğini de açıkça belirtti. Böylece aslında Browder, Duclos'nun makalesini bir "üst otorite"nin eleştiri ve talimatları olarak değil de, sıradan bir

yabancı yoldaşın kendi tartışmalarına dışarıdan katılmasına indirgemekteydi. Böylece bu satırlarla Browder belirli bir yere oturttuğu ve sınırlarını çizdiği Duclos'nun müdahalesine karşı kendi pozisyonunu da Parti üyelerine iletmiş oldu.

Sunuş yazısında Browder, hep yapılan ve her seferinde de içinin boş olduğu hayatın pratiği içinde ortaya çıkan bir başka klasik iddiayı (daha doğrusu sloganlaşmış ezberi) dile getirdi. Buna göre, komünistlerin bazı düşmanları bu tartışmada Komünist Enternasyonal'in yeniden canlandığı iddiasıyla iftirada bulunacaklar, bir başka bölümü de saflar arasında ayrışma görüp sevineceklerdi. "Ama," diye yazmaktaydı Browder, "görecekler ki, burjuvazinin [kendi] arasındaki polemiklerin genel sonuçlarının aksine, komünistler arasındaki tartışmalar sonunda hep 'daha sağlam birlik' inşasıyla sonuçlanır ve bu sefer de böyle olacaktır."

Son olarak Browder parti kamuoyuna bu tartışma sürecinde, örgütün belirlenmiş çizgisinin sürdürüleceğini hatırlatıyor, en azından kendisi açısından Duclos karşısında erken bir geri çekilmenin söz konusu olmayacağı mesajını da böylece bir kez daha vurguluyordu.

3. *2 Haziran*

Katılımı genişletilmiş 2 Haziran toplantısına gelindiğinde hava, Duclos eleştirilerinin kabul edilmesinden yanaydı ve alt komitece bu yönde bir bildirge de hazırlanmıştı. Bildirgede Duclos'ya teşekkür ediliyor, oportünizme zamanındaki karşı tutumu nedeniyle Foster övülüyor, süreçteki yanlışlıklar kınanarak, hareketin politikaları ve önderliğinin yeniden ele alınarak yapılandırılması öneriliyordu. Bildirgede Tahran anlaşması ile ilgili beklentilerin aksine Amerikan burjuvazisinin bütün kesimlerinin Sovyetler Birliği'ni kuşatmak, Avrupa'daki demokratik gelişmeleri boğmak istediğine işaret ediliyordu. Bildirge, burjuva demokrasisinin "sınıf" içeriği ve iyimser ekonomik beklentiler konularında da Browder perspektifini eleştiriyor, bu arada sınıfın bağımsız Marksist öncüsü olmak ana hedef olarak komünistlerin önüne yeniden konuluyordu.

Açılışta Browder söz aldı ve uzun bir konuşma yaptı, görüşlerine bir kez daha sahip çıktı ve bu sefer Duclos'nun iddialarına itirazlarını dillendirdi, daha çok teorik gerekçelere, somut durumun Marksist yorumlanmasına dayalı savunmasını yaptı.

Browder'a göre, Duclos bakımından işin özünü ya da sorunun temelini, Parti'nin derneğe dönüştürülmesi oluşturmaktaydı. Duclos'nun yazısının planlamasında da başlangıç ve çıkış noktası bu olguydu. Dolayısıyla da, öncelikle bu konu üzerinde durmak gerekmekteydi.

Browder, konuşmasında, atılan bu adımın Avrupalı komünistler bakımından sıkıntılı bir durum yarattığını bildiğini anlattı. Buna karşılık, komünist partiler safında "ellerinde silah, her an yaşamlarını riske atarak bir ölüm kalım mücadelesi yürüten" Avrupalılar için, dernekleşme kararının yaratacağı "zorlukların geçici ve yapay" karakterli olacağına ve sonunda aşılacağına da inandığını, gelişmelerin bunu kanıtladığını söyledi.

Örgütlenme modeline ilişkin bu kararın, yaratacağını bildiği sorunlara karşın neden alındığını ise Browder, sadece Amerikalılar için değil, bütün dünya için hayati önemde olan bir temel unsura bağladı. Buna göre, yeni dönemdeki belirleyici öneminden dolayı ABD içi gelişmelere müdahil olmak kendileri için ertelenemez, devredilemez bir stratejik görevdi. İşte bu noktadaki hayati unsursa, "seçimleri kazanmak", yani Roosevelt'in başkan seçilmesini sağlamak, böylece de Amerika'daki "demokratik koalisyon"un iktidar etkisini sürdürmekti. Browder'a göre, ABD'de "bıçak sırtı" bir durum söz konusuydu: Bir yanda Roosevelt önderliğinde ya da onun başkanlığının çatısı altında buluşan ve içinde Hitler'e karşı koalisyonda yer alan burjuvazi kesimleriyle halk güçleri olan "demokratik-ilerici güçler koalisyonu" konumlanmıştı ve karşısında da gericiler, Hitler yanlısı kesimler, emperyalist burjuvazinin anti-Sovyetik saldırgan kanadı vardı. Browder'a göre böylesine tehlikeli bir durumda risk alınamazdı, Roosevelt'in seçilememe olasılığının göz ardı edilmesi "kriminal bir suç" olurdu. Buradaki bir yanlışlık, komünistlerin de içinde yer alacağı ilerki dönem-

lerin seçim kombinezonlarını da olumsuz etkiler, uzun vadede de sorunlar yaratırdı. Dolayısıyla, Browder'a göre, komünistlerin geri çekilip Roosevelt'in arkasında "ilerici koalisyon" içinde yer almaları, bunun gereği olarak da dernekleşme modeline geçmeleri doğru karardı.

Browder ayrıca, bu saptamanın karar tasarında yer almasını, yani asıl mesele olarak tanımladığı konuda kendi yönetiminin çizgisinin doğru, almış olduğu kararların haklı olduğunun tescil edilmesini talep etmekteydi. Bu elbette ona göre Duclos'nun temel argümanının, öteki suçlamalarına dayanak teşkil eden ana iddiasının, yani ABDKP'nin tasfiyesinin, Komünist Politik Derneği'ne dönüştürülmesinin revizyonizmin özünü, başlangıç noktasını oluşturduğu görüşünün reddi anlamına gelecekti. Duclos'nun tüm iddiaları böylece temelden çürütülmüş olacaktı.

Browder, konuşmasının sonraki bölümünde savaş sonrası dönemin "kilit sorunu"nun ABD-Sovyetler Birliği ilişkileri olduğunu söyledi. Buna bağlı olarak da, dünyada yeni ortaya çıkmış "güçler dengesi"nin çözümlemesinin yapılması gerektiğini ifade etti.

Browder'a göre, yeni dünya koşullarında olumsuz iki seçenek ortaya çıkmıştı. Bunlardan biri, ABD başta, kapitalist-emperyalist devletlerin doğrudan Sovyetler Birliği'ne savaş açmalarıydı. Bu bir "politik ve askerî delilik" olurdu. Browder ikinci alternatifi de "silahlı barış" olarak tanımladı ve bunun da diplomatik ve ekonomik boyutlarıyla bir tür savaş olacağını vurguladı. Her iki durumda da, Amerika için hayati önemde olan "dünya pazarlarının genişlemesi"nin mümkün olamayacağını ve ABD sermayesi açısından felaket anlamına geleceğini belirten Browder, geleceğin Soğuk Savaş'ını da kullandığı "silahlı barış" kavramıyla önceden tespit etmiş oldu.

Browder, Amerikan burjuvazisinin bir bölümünün kendi çıkarları açısından bu iki alternatife sıcak bakmayacaklarına inandığını da söyledi. Dolayısıyla hem ABD hem Sovyetler Birliği çıkarları açısından "istikrarlı bir barış"ın gerekli olduğunun altını çizdi ve Amerikan burjuvazisinin bir bölümünün de bunun ayırdında ol-

duğunu söyledi. Bu durumda, ortaya çıkmış yeni güç dengeleri ışığında zayıflamış İngiltere'nin de barış saflarına katılacağını anlattı.

Amerikan sermayedarları içinde "kendi sınıf çıkarları"nın ayırdında olan bir kesimin bulunduğu gerçeğinin inkâr edilemeyeceğini söyleyen Browder, bunun da esas olarak, yeni "güç dengeleri" çerçevesi ışığında anlaşılabileceğine vurgu yaptı. Ona göre belirleyici olan, zaferde büyük pay sahibi olan ve güçlü Sovyetler Birliği ile büyük teknolojik atılımıyla emperyalist dünyanın yeni hegemon gücü konumuna yükselen ABD arasındaki ilişkinin niteliğiydi. Belirli bir güç dengesine dayanan bu durumda, emperyalist sermayenin "sınıfsal karakteri ya da kapitalist sistemin emperyalist doğası" değişmese de, karşılıklı çıkarlar barışçıl işbirliğini dayatmaktaydı. İşte zaten doğası gereği barışçıl olan Sovyetler Birliği ile kendi sınıf çıkarlarının ayırdında olan burjuva kesimlerinin Roosevelt başkanlığında oluşturduğu koalisyonun yönetimindeki ABD'nin, Yalta ve Tahran'da barış ve işbirliğine dayalı bir yeni dünya düzeni üzerinde anlaştıklarını belirtti. Dolayısıyla, Duclos'un yazdığının aksine, Tahran salt bir "diplomatik belge" değil, kalıcı barışa dayalı yeni düzenin ilanıydı.

Bu üçüncü, yani barış ve işbirliği seçeneğini kaçınılmaz kılan unsurları da şöyle sıraladı Browder:

> 1. Sovyetler Birliği'nin zaferin kazanılmasında her bakımdan en büyük paya sahip güç olarak dengede yerini alması;
>
> 2. İngiltere'nin zayıflamasıyla birlikte Sovyetler Birliği ile ABD'nin iki belirleyici güç olarak savaştan çıkmaları ve buna ek olarak da ABD ekonomisinin savaşta büyük bir genişleme ve üretici güçlerinde muazzam ölçekte artış yaşaması;
>
> 3. Avrupa'da "gerici, anti-demokratik" güçlerin kesin yenilgiye uğraması ve "Sovyet sınırlarından Atlantik Okyanusu'na kadar kıta çapında geniş tabanlı demokratik iktidarlar"ın egemen olması;
>
> 4. Tarih sahnesine çıkan ulusal kurtuluş savaşlarıyla sömürgelerin eskisi gibi yönetilemeyeceği koşulların ortaya çıkması...

Browder bu durumda, yani dünya "güç ilişkilerindeki radikal değişim"in gerçekleştiği koşullarda, emperyalizmin varlığına rağmen kalıcı barışçıl ilişkilere dayalı bir dünya düzeninin kurulabilmesinin zemininin ortaya çıktığına inandığını belirtti. Klasik Marksist analizde, elbette emperyalizmden barış ve işbirliğine dayalı bir düzen beklenemeyeceğini vurgulayan Browder, vurguladığı olasılığın "Marksizmin revizyonu" olarak algılandığını söyledi. Kendisinin de sayfalar dolusu analizlerinde bu gerçeği vurguladığını, emperyalist burjuvazinin egemenliği altındaki kapitalist ülkelerin Sovyetler Birliği ile barışçıl ilişkiler kurmasının olanaksızlığını anlattığını söyledikten sonra burjuvazinin egemenliği altında "Amerikan ulusal çıkarları"nın da tek başına barışçıl siyaset için yeterli olamayacağını bildiğini belirtti.

Browder'a göre, ancak "kendi sınıf çıkarları"nın bir ölçüde olsun "ulusal çıkar"la da örtüştüğü durumlarda burjuvazi Sovyetler Birliği ile barışçıl ilişkiler kurmaya yönelebilirdi ve şimdi tam da böyle bir durum söz konusuydu. Büyük ekonomisi, üretici güçlerindeki devasa gelişmeyle dünya pazarlarına açılmak zorunda olan ve ortaya çıkmış güç ilişkilerinin ayırdında olan Amerikan büyük burjuvazisinin en azından bir kesiminin, savaş felaketine yol açmadan ya da sonunda aynı anlama gelmek üzere "silahlı barış" macerasına girişmeden barış düzeninden yana tavır koyacağını söyledi. Böylesi bir durumda ABD sisteminde "devlet gücünün sınıfsal yapısında temel bir değişiklik olmadan" da Sovyetler Birliği ile "uzun vadeli işbirliği" olasılığının mevcut olduğunu iddia etti.

Amerikan burjuvazisinin kendi sınıf çıkarlarının onu böyle bir yola mecbur etmesinin nedenlerine ilişkin analizi şöyleydi:

> Amerikan burjuvazisinin sınıf çıkarlarını belirlemek gerekir önce. Savaş ya da "silahlı barış" alternatiflerinin onun açısından olası sonuçlarına bakmak gerekir.

Hemen bir savaş seçeneğinin avantajları:

A) Kendi içgüdüsel tepkilerinin, ideolojisinin ve önyargılarının doğal sonucunun moral tatmini, burjuvaziyi savaşa doğru itici işlevler görebilir.

B) Burjuvazi savaşın yaratacağı pazar genişliğinin getireceği ilk ekonomik ve politik avantajları, ekonomik çöküntüyü önleyecek tek çare olan barış ortamında/koşullarında pazarları aynı ölçülerde büyütmenin, bu türden yapısal bir değişikliğin zorluklarına tercih edebilir.

C) Savaşın kazanılmasının Amerika'ya getireceği büyük imkânlar, kendisinin dünyanın tek efendisi olma ihtimali de Amerikan burjuvazisini savaş tercihine yöneltir.

Bunlara karşılık riskleri ve olumsuzlukları da şöyle sıraladı:

A) Bu savaşa göre 10-20 kat fazlası bir askerî-ekonomik yükün taşınması zorunluluğu.

B) Ekonomide, barış döneminin gerektirdiğinden çok daha köklü bir yeniden yapılanma ihtiyacının ortaya çıkması ve içeride ve dışarıda ekonomik yıkım sonucu politik olarak da zora düşmek ve kitlesel karşı çıkışlarla karşılaşmak.

C) Savaşın kaçınılmaz olarak yaratacağı askerî batak içinde dünya çapında sosyalist devrimlerin ortaya çıkması ve bu durumda da tecrit halindeki Amerikan düzeninin faşizme evrilmek dışında seçeneğinin kalmaması...

Browder'a göre, yeni güç dengelerine aykırı, mevcut güç ilişkilerinin gerçekliğinden kopuk böylesi bir yöneliş intihar etmekle eşanlamlı olacaktır. Browder, Amerikan burjuvazisinin en tutucu ve gerici kesimlerinin bile Sovyetler Birliği ile yapılacak bir savaşı kazanamayacaklarını bildiklerini iddia etti. Amerikan burjuvazisi "birdenbire Hitler gibi çıldırmazsa veya bir biçimde aklını yitirmezse" bu yola sapmaz, dedi. Browder, tarih sahnesinden silinmeye mahkûm bir sınıf olarak burjuvazinin "delilik krizleri ve panikleri"ne açık olduğunu da bildiğini ama aynı zamanda böylesi bir "intiharvari çılgınlığın sınıf çıkarlarına aykırı olduğu" gerçeğinin de göz ardı edilemeyeceğini söyledi.

Browder, "silahlı barış" ya da "havuç ve sopa politikası" diye tanımladığı stratejinin ise "sığ bir bakışla daha gerçekçi" olarak görülebileceğini ve Amerikan burjuvazisinin büyük bölümünün de böyle bir yaklaşıma yakın durduğunu söyledi. Bu siyaseti, özünde "her alanda hazırlanırken savaşı ertelemek" olarak ifade etti ve bu yolun burjuvaziyi hem savaşın ilk baştaki yararlarından mahrum bırakacağını hem de Amerika'nın üretici güçlerdeki patlamanın ihtiyaç duyduğu pazarları açamayacağını, hatta eski pazar genişliğini bile sağlayamayacağını ifade etti. Kısa bir süre sonra da bu durumun "kapitalizmin tarihinde görülmemiş bir kriz"e yol açacağını savundu.

Browder bu koşullarda burjuvazinin savaştan kaçınacak ve barışçıl ilişkileri seçecek ferasete sahip olduğuna inandığını ve böyle bir olasılığa dikkat çekmenin "Marksizmden ayrılmak" anlamına gelmediğini söyledi. Aksine, daha önceki Marksist analiz Tahran ve Yalta yolunun mümkün olduğunu göstermektedir, dedi. Dolayısıyla da değişen somut koşullar, dengeler ve güç ilişkileri gereği, klasik Marksist anlayışın yeni teorik açılımlarla geliştirilmesi ihtiyacına işaret etti.

Browder, böyle bir olasılık kabul edilince de, bunun gerçekleşmesi için mücadele etmenin kaçınılamaz bir görev olduğunun altını çizerek; emek ve demokrasi güçlerinin, kendi sınıf çıkarlarını barışta gören burjuva kesimleriyle birlikte çalışarak egemenlerinin yalpalayan kesimlerini de bu barış koalisyonuna katması, böylece "uzak görüşlü" burjuva kesimlerini güçlendirmesi gerektiğini söyledi. Böylesi bir seferberliğin önüne, zorunluluğunu, aciliyetini ve büyük yararlarını düşünerek asla engel çıkartılmamasını isteyen Browder, bu olasılığın gerçekleşmesine katkıda bulunmaktan kaçınmanın büyük hata olacağını belirtti. Önerdiği formülün ana gücünün işçi hareketi olduğunu belirterek, "[Tartıştığımız konu] işçi hareketinin en uzak görüşlü burjuvaziyle ittifak içinde birlikte mi, yoksa bir sınıf olarak burjuvaziye karşı mı yürüyeceği[dir]," dedi.

Browder son olarak, Duclos'nun ve onun görüşleri doğrultusunda hazırlanan karar tasarısının bütün bunları göz önüne almadığını ve dolayısıyla da dünyanın en temel meselesini ıskaladığını söyleyerek konuşmasını, "Böyle bir gelişmeye onay veremem," diyerek sonlandırdı.[11]

Browder'dan sonra söz alan üyeler onu eleştirdiler, "Tahran perspektifi"ni mahkûm eden sert sözler söylediler. Örneğin Green, Browder'a eleştiri olarak, komünistlerin görevinin "kapitalizmin işlemesini" savunmak olmadığının altını çizdi.

Kapitalizmin yapısal krizi konusunda Foster da Browder'ı eleştirdi. Browder'ın her konuda en ateşli destekçilerinden Minor, havanın dönmekte olduğunu sezince ve Browder'ın geri adım atmayacağını anlayınca, onu savunmaktaki aşırılıklarını telafi etmek istercesine, "Browder'ın yanlışları olarak eleştirilen" her şeyden kendisinin de "büyük oranda payının" olduğunu belirtti, eski patronunu kişisel hakaretlere varan sertlikte eleştirdi.

Sonunda oylamaya geçildi ve bildirge taslağı sadece Browder'ın karşı oyuyla onaylandı.

Foster, bu tür konularda oy sayılarının anlamlı olmadığına işaret etti, bunun Bolşevik anlayışa ters olduğunu söyledi, "Komünist Enternasyonal olsaydı çöpe atılacağı"nı belirtti ve Browder'ın aklını başına toplayıp bir karar vermesi gerektiğine işaret etti. "Aksi, politik intihar olur, çünkü buradaki yoldaşların senden korkmuyor, seninle mücadeleye hazır," dedi.

Dennis, Browder'ı, "Amerikalı Marksistleri Avrupalı Marksistlere karşı seferber etme"ye çalışmakla suçladı.

Thompson ılımlı tavrından geri adım atarak değişen dengeleri temsil edercesine önce özeleştiri, sonra da sert eleştiriler yöneltti Browder oportünizmine ve Foster'ı da bu durumu önceden görebildiği için övdü.

Sonunda, yapılan oylamada bildirge kabul edildi. Browder tek aleyhte oyla, hoyratça hırpalanmış, aşağılanmış; bir zamanlar pe-

11 Browder'ın bu konuşması daha sonra *The Worker* dergisinin 10 Haziran sayısında da yayımlandı.

şinden ayrılmayan, her sözünü yasa kabul eden en yakınları tarafından ihanete uğramış bir halde yapayalnız kaldı.

Browder'ın tasfiyesine yaklaşılmaktaydı.

4. Tartışmada Sona Doğru: 18-20 Haziran

Havanın iyice Browder aleyhine döndüğü 18-20 Haziran toplantısında tartışmalar Eugene Dennis'in bildirgeye temel teşkil edecek raporu üzerinden yürütüldü.

Dennis raporuna "yapılmış bütün temel hata ve yanlışlıklardan tam sorumluluk" üstlendiğini belirterek başladı. Dennis, "Tahran ve Kırım anlaşmalarının amaçlarına kendiliğinden, yığınların aktif katılımı olmaksızın" ulaşılabileceğine inananlardan; "faşist reaksiyona karşı kararlı mücadele gereğini ve emeğin ve halkın bağımsız rolünü" küçümseyenlerden olmamakla beraber, tekelci kapitalizmin Eksen (Mihver) [Alman-İtalyan-Japon ittifakı] karşıtı kesimlerinin pozitif rolüne ilişkin "oportünist yanılsamalar"dan etkilendiğini itiraf etti, "Ulusal önderliğimizin temel yanlışlarına katıldım ve onlara katkıda bulundum," dedi. Dennis ayrıca, hareketin birliğine özen gösterdiğini ama bunun ilkelerden "küçük" ya da "geçici" de olsa taviz verilmeden yapılması gerektiğini gözetmediğini de ekledi özeleştirisine.

Dennis, Komite adına sunduğu raporun ana metninde de kendisinin ve Browder'ın öteki destekçilerinin tam dönüşünü ifade eden bir biçimde, "oportünist hata ve yanlışlar" yapıldığını, "işçi sınıfının bağımsız politik partisi olarak komünist hareketin öncü rolünün zayıflatılması ve tasfiyesine" yönelindiğini; belirli Marksist teori ve ilkelerden ayrılmaya ve onları revize etmeye girişildiğini kabul etti. Dennis, şimdi Ulusal Kurul'un çoğunluğunun, "Yoldaş Duclos'nun bilge ve çok değerli tavsiyelerinden yardım alarak, kendi deneyimlerimizden ve son uluslararası gelişmelerden öğrenerek ve bizleri on yedi ay kadar önce girmekte olduğumuz tehlikeli oportünist yol konusunda uyaran Yoldaş Foster'ın esastaki doğru pozisyonundan büyük oranda yararlanarak" hatalardan dönmeye başladığını, doğru yolu bulmaya çalıştığını anlattı.

Dennis'in hedefinde şimdi eski lideri Browder ve onu savunmayı sürdüren çalışma arkadaşları vardı: "Ama gerçek şu ki, Yoldaş Browder ve onun yanlış Marksizm dışı teori ve politikalarını savunmayı sürdüren sayıları görece az bazı yoldaşlar, eski hataların düzeltilmesine direnmektedirler." Dennis bu noktada Lovestone'cu geçmişi anımsatırcasına, eski görüşlerinde direnen Browder'ın giderek daha büyük yanlışlara kapı açtığını, "Marksizm dışı Amerikan biricikliği"ne doğru yol almakta olduğunu ekliyordu suçlamalarına.

Dennis'in raporu kolektif bir özeleştiri ve Foster ile Darcy hariç Ulusal Komite'nin bütün üyelerince sorgusuz sualsiz coşkuyla desteklenmiş Browder'ı mahkûm etme belgesiydi. Browder, tekelci kapitalizmin anti-Sovyet konumunu görmezden gelmekle; büyük burjuvazinin bütün kesimlerini uzak görüşlü ve güvenilir bulmakla; kapitalist ve sosyalist sistemler arasındaki reel çelişkileri yeterince dikkate almamakla; Amerikan emperyalizminin saldırganlığını ve gücünü küçümseyip onu İngiliz emperyalizminin kuyruğuna takılmış küçük ortağı olarak nitelendirmekle; ulusal kurtuluş savaşlarının, güçlü Sovyetler Birliği gerçekliğinin, yeni ve demokratik Avrupa'nın ortaya çıkmakta olmasının sonuçlarını kavrayamamakla suçlanmaktaydı. Browder'ın, Amerikan emekçilerinin yaşam standartlarının yükseltilmesinin tekelci kapitalizmin pazar ve kâr sorunlarının çözümüne bağlı olduğu saplantısıyla kapitalizmin daha iyi çalışması için çaba gösterilmesi gerektiğine inandığı belirtilmekteydi. Rapora göre, Browder'ın bir başka saplantısı, işçilerin kendi örgütlü güç ve mücadelelerine değil de tekelcilere verilecek ödünlerin karşılığına bel bağlamalarının gerektiğine inanmasıydı. Browder ayrıca, tekelci kapitalizmin gücünün kırılması önerilerini "sekterlik", hatta "ütopik" olarak görmekle de suçlanıyordu.

Browder'ın kapitalizmin krize girme ve bunun Amerika'ya da yansıması olasılığını reddetmesi de bir başka suçlama konusuydu raporda. "[Komünistler olarak] Amerikan finans kapitalinin, Amerikan emperyalizminin kendilerinin faşizmi beslediğini ve ürettiğini; ve savaştan sonra da Amerikan kapitalizminin emperyalist kazanımları arayacağını, geliştireceğini, güç kullanarak ya

da başka yöntemlerle dünya hegemonyası elde etmeye çalışacağını unutmaya yöneldik," itirafı da, "İşçi sınıfının bağımsız ve öncü rolünü ve dolayısıyla da komünist örgütümüzün önderlik konumunu muğlaklaştırdık ve zayıflattık," özeleştirisi de eklenmişti rapora.

Nihayet, oybirliğiyle Komünist Parti'nin tasfiye edilerek Komünist Politik Derneği'nin kurulması da mahkûm ediliyordu raporda.

Raporun sonunda da Browder'ın teorik alanda Marksizm dışı görüşlere meylettiği, Marksist teoriye ilişkin "çarpıtma ve hor görme"yle malul olduğu ve onun liderliğinde "Bernsteinizm ve Kautskyizm bataklığına sürüklenme eğilimine girildiği" belirtiliyordu.

Raporda bütün bu hataların kaynağı olarak dört nokta belirleniyordu:

> 1) Hitler'e karşı savaşın kazanılmasına o denli odaklanılmıştı ki, oportünizme düşmeye ve sağ sapmaya yeterli dikkat gösterilmemişti.
>
> 2) Savaş sırasında ve genel anti-faşist mücadele süresince ulusal birliğin sağlanması amacı güdülürken, işçi [sınıfı] dışı müttefiklere ilişkin özenli ve dikkatli yaklaşım ihmal edildi, burjuvazinin Eksen karşıtı kesimlerinin etkisi altına girildi;
>
> 3) Ulusal önderlik Marksizmi yeterince kavramamıştı, ormana bakarken ağacı gözden kaçırmış, taktikleri ve geçici olanı stratejik düzeye ya da "yeni teori" düzlemine çıkartmıştı.
>
> 4) Gerçek demokratik çalışmayı ve kolektif önderliği, özeleştiriyi ihmal edip bürokratik yöntemlere mahkûm olunmuştu.[12]

5. Browder Savunmada

Browder konuşmasına, öğrencilere ders veren bir öğretmen edasıyla ve eleştirileri ciddiye almadığı izlenimi veren bir tavırla, "objektif durumun somut analizinden değil de genel teorik yaklaşımlar"dan kaynaklanan ve çıkış noktası "dışarıdaki bazı

12 "Some Aspects of Our Policies and Tasks" (Report to the National Committee, CPA, June 18-20, 1945, içinde Foster, Duclos, Dennis, Williamson,, s. 47-60.

Marksistlerin keskin eleştirileri" olan parti içindeki gelişmelerin, "gereksiz politika değişikliği" yöneliminin "sağlıksız temeller"e dayandığını söyleyerek başladı.

Browder, Parti'nin savaş sırasındaki politikasının doğru olduğunu ve "ulusal çıkarlar"ı odak noktası yaparak ve kesin zaferi savunarak bu konuların "gericiler tarafından ulusa karşı kötüye kullanılması"na engel olduğunu belirtti.

Savaş başladığında bulunduğu Atlanta Cezaevi'nden Mayıs 1942'de tahliye olduğunda "iki ciddi sapma" saptadığını söyledi. İlk olarak, savaş nedeniyle siyahların haklarına ilişkin mücadelenin savaş sonrasına "ertelenmesi" düşüncesine karşı çıktığını çünkü bunun komünistlerin siyahlarla ilişkilerini bozduğuna inandığını belirtti. İkinci olarak da, "benzer bir tavrın" sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerine ve özel olarak da Porto Rico'ya ilişkin olarak ortaya çıktığını, bunu da düzeltmeye çalıştığını söyledi. Ancak iki yıl kadar uğraştıktan sonra da bu hatalardan dönülebildiğini anlattı.

1942 yılında içinde yaşanılan döneme ve geleceğe ilişkin görüşlerini somutlaştırıp etraflıca anlattığı çalışmalarının ilkini, *Victory and After* ("Savaş ve Sonrası") kitabını yönetimle istişareler sonunda bastırdığını, kitaba tek itirazın da Foster'dan geldiğini anlatarak, Foster'ın içeriğine değil de, basılmadan kendisine göstermediği için eleştiride bulunduğunu söyledi. Browder, bu kitabın son bölümünün sonraki ve şimdi eleştirilerin odağında bulunan Tahran kitapçığının temelini oluşturduğunu söyledi ve bu bölümün basılmadan önce yönetim kurulunda tartışılarak onaylandığını anlattı. Buradan uzun bir bölüm okuduktan sonra da "Şayet Amerikan komünistlerini revizyonizm yoluna soktuysam, ilk günah işte buradadır," dedi. Roosevelt'i Tahran'a götüren vizyonun da bu olduğunun ve böylece gericilerin politik ilerlemesinin önünün kesilebildiğinin, ilerici koalisyonun iktidarının sürdürülebildiğinin altını çizen Browder, "[Şimdi buradaki görüşlerimin] küçük burjuva yanılsamalar [olduğu iddiasını kabul etmem] mümkün değildir," dedi.

Browder daha sonra "zafer için üretim" başlığıyla formüle edilen Parti'nin savaş sırasındaki emek programını ve "grev yapılmaması"

siyasetini savunduktan ve bunlara ilişkin bazı gelişmeleri irdeledikten sonra, bu politikalarla işçilerin ve sendikaların desteğini kazandıklarını, ilerici-demokratik koalisyonun birliğini koruduklarını, Amerika'nın faşizme karşı savaşına destek sağladıklarını anlattı.

Browder, daha sonra, dinleyicilerini şaşırtan bir biçimde, eski konuşmalarından uzun örnekler vermeye başladı, böylece görüşlerine sahip çıkmakta olduğunu belirtmenin ötesinde bu eski konuşma alıntılarını izlenmiş yolun başarısının kanıtları olarak sundu. Bu oldukça uzun, sıkıcı ve anlamsız tekrarın sonunda Duclos makalesinin değerlendirmesine geçti ama bu konudaki görüşlerini zaten 10 Temmuz'daki *The Worker*'da belirtmiş olduğunu ve dolayısıyla da bu konuya yeniden dönmeyeceğini söyledi. Bununla birlikte, Duclos'nun "Moskova adına konuştuğu" iddialarının gerçeği yansıtmadığını, görüşlerinin Fransız Partisi'ne de atfedilemeyeceğini, kendi "kişisel" düşüncelerini aktarmış olduğunu savundu.

Konuşmasının sonunda da, bildirgenin yeniden yazılması için komisyona geri verilmesini istedi. Browder yazılacak yeni metinde, 1942'den bu yana izlenen politikanın temelde doğru olduğunun ve Marksizmin revizyonuna ilişkin iddianın reddedildiğinin belirtilmesini; eylem programının kendi analizlerinin iç ve dış pazarlara, istihdama ve uluslararası güç dengesine ilişkin kısımlarına dayandırılmasını talep etti. Ayrıca, dernek bünyesinde "doğru politikalarımızın oportünist vulgarizasyonu ile mücadele etmek ve onları devre dışı bırakmak" için "tepeden aşağı Marksizmin temel ilkeleri ve günün dünya ve ulusal sorunlarına uygulanması" konularında bir "eğitim kampanyası"nın başlatılmasını ve dernek yönetimine de, çoğunluğunu "yabancı düşüncelerin saldırısına boyun eğmemiş, onların karşısında paniklemeye yenik düşmemiş"lerin oluşturacağı yeni bir önder kadronun getirilmesini talep etti.[13]

13 Tutanaklarda kırk sayfa tutan konuşmanın tam metni için Jaffe Belgeleri dışında ayrıca bkz; "Speech to the CPUSA National Committee" (June 18, 1945); Discussion Bulletin No. 9, San Fransisco: California State Committee, CPA, July 1945, s. 1-3, 6, 8. İnternette bkz. http://www.marxisthistory.org/history/usa/parties/cpusa/1945/0618-browder-speechtonc.pdf

Browder konuşmasını bitirdikten sonra odasına çıktı. Partili kimliği gizlenmiş ve adı tutanaklarda sadece "Joe. S" olarak geçen bir sendikacıyla Bittelman onu ikna edip toplantıya katılmaya razı etmeye çalıştılar ama Browder kabul etmedi, odasında kaldı.

6. Sırada Foster Saldırısı

Toplantıda artık sürece tam hâkim ve özgüveninin doruğunda Foster da söz aldı ve nihai darbesini vurmaya başladı. Browder bir zamanlar Foster'ın "işlerine koşturan sadık bendesi" olarak horlanmıştı. Genel Sekreter olduktan sonra Foster karşısındaki ezikliğinin intikamını hoyratça almıştı. Foster ise, uzun yıllar sırasını beklemişti. Şimdi de o kendi hesabını kesiyor, muhatap olduğu nefrete aynı ölçüde karşılık veriyordu.

Artık tam saldırıya geçmiş Foster'ın çok uzun konuşmasındaki satırbaşları şöyleydi:

> * Yoldaş Browder'ın –Yoldaş Duclos'nun deyimiyle– "mahut revizyonizmi" doğrudan Amerikan emperyalizminin şimdiki saldırgan programından kaynaklanmaktadır.
>
> * Yoldaş Browder, *Teheran: Our Path in War and Peace* ["Tahran: Savaş ve Barıştaki Yolumuz"] kitabında yazdığı gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin savaş sonrası dönemde 40 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmeye koyulması gerektiğini öne sürerken, aslında Amerikan emperyalizminden adeta dünya piyasalarını tekele almak üzere harekete geçmesini rica etmektedir.
>
> * Browder, "Ben, tamamen kendi seçtikleri yöntemlerle, gerekli olan 40 milyar dolarlık dış piyasayı hayata geçirmek üzere hür teşebbüsçülere her anlamda yardım etme niyetindeyim," sözlerini sarf ederken [*Teheran: Our Path in War and Peace*, s. 79], işçileri burjuvazinin arkasına takmakta ve Amerikan halkını emperyalistlerin ellerine teslim etmektedir.
>
> * Browder, Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük kapitalistlerine "dünyanın yıkıma uğramış ve gelişmemiş bütün alanlarının sanayileşmesine" ilişkin bir savaş sonrası programını yürütecek serbestliğin verilmesini önerdiğinde, aslında Amerikan ekonomik ve siyasal dünya hegemonyasını önermiş olmaktadır.

* Browder, "Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin –bu köpekbalıklarının 'içtenlikle diledikleri bir amaç" olan– Sovyetler Birliği'nin sosyalist bir ülke olarak bir gün ortadan kalkacağına ilişkin o eski beklentilerini nihayet ve ilelebet bir kenara bıraktıklarını" söylemekle, bu ülkenin ve diğer ülkelerin halklarının gözünü, Amerikan ve Britanyalı emperyalistlerin SSCB'ye dönük tehlikeli entrikalarına karşı kör etmektedir.

* Browder, Amerikan emperyalizminin tehlikesine işaret etmekte yetersiz kalınca (ve her ne kadar inanılmaz görünse de, bu türden herhangi bir emperyalist tehdidin olduğunu inkâr etmektedir), gelecek dünya barışı ve ilerlemesine dönük en büyük tehlikeyi Amerikan halkından gizlemiş olmaktadır. Emperyalistler kendi sömürü ve tahakküm düzenleri için daha uygun başka bir şey isteyemezlerdi.

* Browder, tekelleri zapt eden Amerikan halkına karşı durduğunda, ki yaptığı budur, aslında demokrasinin en beter düşmanlarını, ekonomik kaosun yaratıcılarını, emperyalist saldırganlığı, faşizmi ve savaşı dizginlemekten muaf kılmaktadır.

* Browder, işçiler arasında, savaştan sonra grev yapmama taahhüdünü güvenli şekilde sürdürebilecekleri bir uzun dönemli sınıf barışının olacağına ve işverenlerin işçilerin reel ücretlerini gönüllü olarak ciddi biçimde arttıracaklarına dair illüzyonlar yaydığında, işçi sınıfını büyük kapitalistlerin sendikalara ve işçilerin yaşam standartlarına dönük provokatif saldırıları karşısında felç etmeye çalışmaktadır.

* Browder (*Daily Worker*, 8 Nisan 1944) Emek-İşletme Sözleşmesi'ni (*Labor-Management Charter*) tek bir eleştiri getirmeksizin övdüğünde ve sadece [işverenler birliği-*National Association of Manifacturers*] NAM'ın Bildirge'ye taraf olmamasını "talihsiz" bulup hayıflandığında ve yine (*Daily Worker*, 14 Nisan 1944) [teşvike dayalı ücret sisteminin] savaş sonrası dönemde Amerikan sanayiinde genel olarak benimsenmesini önerdiğinde, bu ülkedeki işçilerin sömürülmesine hız verilmesine ve sömürünün daha da yoğunlaşmasına kapıları ardına kadar açmaktadır.

* Browder ABDKP'yi CPA'da tasfiye ettiğinde, işçilerin hem yurtiçinde hem yurtdışında büyük tröstlerin gerici faaliyetlerine karşılık vermek üzere sahip oldukları en dinamik gücü zayıflatmış olmaktadır. Browder'ın bütün bu revizyonist teoriler ve önerilerinin büyük kapitalistlerin çıkarlarıyla uyumlu ve aslında Amerikan emperyalizminin saldırgan programının bir yansıması olduğunun farkına varmamak için, insanın siyasal açıdan kör olması gerekir. Browder'ın büyük burjuvaziye olan inancının aksine, ülkemizin ve dünyamızın demokratik güçleri, tam zafere ulaşmak, demokratik bir barışı kurmak, tam istihdamı ve genel olarak daha iyi bir yaşamı kazanmak üzere bütün birleşik siyasal gücünü kullanmak durumundadır.

* Yoldaş Browder, bu yanlış temelden hareketle... [Tahran] kitabında ülkemizin "aydınlanmış" büyük kapitalistlerinin 'kendi hakiki sınıf çıkarları' dahilinde hareket ederek ülkemizi ve dünyayı eşi benzeri görülmemiş bir demokrasi, endüstriyel büyüme ve kitlesel refah çağına taşıyacağını görüyor, kapitalist bir ütopya inşa ediyor. Aklında bu tozpembe resimle, Browder, işçilere, bunu hayata geçirmek üzere uyum içinde kapitalist sınıfla el ele verme çağrısında bulunmaktadır. Browder, savaş sonrası ulusal birliği, gerici finans sermayesini de içerecek biçimde genişletmeye çalışmaktadır. Kuşkusuz bütün bu fantezi, gerçekte, bu ülkedeki işçiler için kendilerini içeride daha yoğunlaşmış bir sömürüye boyun eğmesi, dünya için de kısa sürede yeniden büyüyen faşizme sürüklenmek ve yeni bir dünya savaşı anlamına gelecektir.

* Yoldaş Browder'ın revizyonist düşünceleri Marksizm-Leninizmin en temel ilkelerini ihlal etmektedir.

* Browder'ın revizyonizmi, bir yandan işçileri kapitalist tahakküme tabi kılan genel sosyal demokrasi yönünde gitse de gerçekte sosyal demokrat değil, burjuva liberaldir.

* Browder, savaş sonrası dönemde işçiler ile onların sınıf düşmanı olan büyük kapitalistler arasında yanıltıcı bir çıkar uyumunu vaaz ederek sınıf mücadelesini tasfiye etmeye çalışmaktadır. Kapitalistler, Browder'ın söylediği doğruysa, kendi iradeleriyle, işçilerin reel ücretlerini çarpıcı biçimde yükseltirlerse, sınıf mü-

cadelesi açısından hemen hiçbir zemin kalmayacaktır. Amerikan büyük kapitalistlerinin kendi "hakiki sınıf çıkarları" dahilinde fiilen yalnızca işçilerin yaşam standartlarını yükseltmek değil, aynı zamanda SSCB ile dostluk ve uyum içinde yaşamak zorunda olduğuna ilişkin Browder'ın düşüncesi de, sınıflara ve sınıfların rollerine ilişkin Marksist kavramsallaştırmayla en ufak bir benzerlik taşımamaktadır. Toplumsal sınıfların "kendi hakiki sınıf çıkarlarını" takip etmek "zorunda olduklarına" ilişkin hiçbir Marksist ilke bulunmamaktadır.

* Browder aynı zamanda Amerikan emperyalizmini teorik olarak da devre dışı bırakmaya çalışmaktadır. Gerçekte [Tahran] kitabı, emperyalizm çağının geçtiğini ve dünyanın kapitalist ve sosyalist kesimleri arasında kaçınılmaz bir dostane işbirliği döneminde bulunduğumuzu kanıtlama çabasıdır; Browder bunu (şayet varsa illa ki şart olan) SSCB'nin, sömürge ülkelerin, savaştan doğmuş yeni demokrasileri ve işçi hareketinin gücüne değil, büyük kapitalistlerin, özellikle de 'aydınlanmışlıkları, "yüksek ahlak duyguları" ve "hakiki sınıf çıkarları"nın bu işbirlikçi rotaya girmeye zorlayacağı Amerikan büyük kapitalistlerinin iyi niyetine dayandırmaktadır.

* Browder aynı zamanda Lenin'in kapitalizmin emperyalist aşamadaki çürümesi teorisinden de kurtulma arayışındadır ve böylece sosyalizmin zorunluluğuna ilişkin Marksist kavramsallaştırmadan da vazgeçmektedir. Bu argümandan başka bir sonuç çıkmaz; çünkü şayet Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliği ve özellikle de "aydınlanmış" Amerikan finans kapitalinin himayesi altında, dünya kapitalizminin genel krizin üstesinden gelmesi ve uzun sürecek bereketli bir yeni ekonomik genişleme dönemine girişmesi mümkünse, o zaman düşünülebilir herhangi bir perspektif dahilinde sosyalizmi kurma imkânı olamaz. Dolayısıyla, Marx ve Lenin hatalı, Browder ise haklı olmuş olacaktır.

Foster'ın konuşmasında ayrıca şunlar da öne çıktı:

1. Yoldaş Browder, Duclos mektubunun derslerini öğrenmekte çok yavaş. Bu onunla en yakın çalışmış olanlarımızı şaşırtmıyor. Başka durumlarda da [doğru çizgiyi] görmekte gecikmişti. ... Büyük hatalarıyla Browder Parti'yi ciddi bir duruma sürükledi. Şimdi bu yan-

lışları itiraf etmeyi inatla reddediyor. Buna ek olarak Ulusal Kurul bildirgesine aleyhte oy vererek ve yazılar yazarak Partimiz içinde bir muhalefet oluşturmayı amaçlıyor. Dolayısıyla, revizyonizmiyle acımasızca açığa çıkartılarak mücadele edilmelidir. ...

2. Yoldaş Browder sadece bazı yanlışlar yapmadı. Son birkaç yıldır Marksizm-Leninizmin temel ilkelerini çiğneyen oportünist bir sistem geliştirmekteydi. ...

3. Yoldaş Browder'ın revizyonist sisteminin pratik sonucu, işçileri büyük sermayedarlara tabi kılmak ve dolayısıyla da onları ... sömürü ve Amerikan finans sermayesinin saldırgan genişlemesi hesapları karşısında az çok savunmasız bırakmak [oldu]. Bütün bunlar sosyal demokrasinin geleneksel revizyonizmi yönünde gidiştir. ...

4. Browder'ın teorileri, partimiz içindeki belirli burjuva etkilerinin yansımasıdır.

Foster ayrıca, bütün bu sorunların yeterince tartışılamamasının nedenini, "Yoldaş Browder'ın Parti içinde süper merkeziyetçi bir bürokratik sistem oluşturabilmesi"ne bağlıyordu. Foster bu konuda yönetici kadroları da eleştiriyordu: "İtiraf etmeliyiz ki, bizlerin hoşnut rızasıyla Browder partimizde neredeyse tek adam yönetimi inşa etmişti." Foster hesap da kesiyordu: "Bize şayet varsa Browder'ın görüşlerini biçimlendirmede ne etkilerinin olduğunu söylemelerini öteki yoldaşlara, Ulusal Kurul ve Ulusal Komite üyelerine bırakıyorum. Bana gelince, onun üzerinde herhangi doğrudan bir etkimin hiç olmadığını açıklıkla söylemeliyim. ... Kendisine değerlendirmesi için makaleler, konuşmalar, politika [önerileri] sunduğumda onları neredeyse her seferinde anında reddetti."[14]

7. Örgüt Bilgileri

Bu arada Örgütlenme Sekreteri Williamson önemli bilgiler veren bir rapor sundu toplantıya. Williamson konuşmasında özellikle tasfiyecilik üzerinde durdu ve savaş koalisyonu içinde yer alan

14 Tutanaklara ek olarak Foster'ın sunumunun geniş özeti için bkz. William Foster, "On the Question of Revisionism" (*Report to the National Committee of the CPA*, June 18-20, 1945.), içinde Foster, Duclos, Dennis, Williamson, s. 36-47.

bütün sınıf güçlerinin "uzunca bir süre ortak çıkarlar" temelinde bir arada olacaklarını varsaydıklarını ve buradan hareketle de komünistlerin kendi örgütlerinin yapı ve işlevini bu koalisyona göre "sınırladıklarını" belirtti. Ulusal birliğe ve savaş çabalarına zarar vermeme adına, Roosevelt yönetiminin ve Hitler karşıtı burjuvazinin kuyruğuna takınıldığını, komünist kimliğin "genel demokratik hareketin içinde eritilme eğilimi"ne girildiğini anlattı. Bu tavrın örgüte zarar verdiğini de söyleyen Williamson, "Bugün 316 kömür madeni işçisi [üyemiz] var oysa on yıl önce bunun birkaç katı üyeye sahiptik," dedi, çelik sanayiinde çalışan işçi üye sayısının "sadece 1427", denizcilik sektöründeki üye sayısının da 840'ta kaldığını söyledi. Williamson, partiden derneğe geçiş sürecindeki üye kayıtlarında da sorunlar yasandığını belirtti. Williamson'un verdiği bilgilere göre, partiden derneğe, Silahlı Kuvvetler'deki üyeler hariç, 63.000 kayıtlı üye geçmişti ve bu Parti üye sayısının yüzde 83'üne tekabül ediyordu. Yeni üye kaydetmede yüzde 25'lik bir artışın elde edildiğini belirten Williamson, bunun dernekleşmeden hemen önceki yeni üye kayıt kampanyasına bağlı olduğunu belirtti. Williamson'a göre, 1943'ün ilk yarısında 3615, 1944'te de 4275 yeni üye kazanılmıştı ama yeni üye sayısı 1945'te 1185'e düşmüştü. Williamson, genel politik hat uyarınca da 1945'te eskisi gibi bir yeni üye kampanyası gerçekleştirilmediğini de ekledi sözlerine. Dernek içinde de, toplantılara katılmanın önemli sayılmadığını; aidat toplamanın basite indirgendiğini; üyelerin neredeyse yarısıyla ciddi temasın oluşturulmadığını; basının ihmal edildiğini; üyeleri rahat bırakma ve işle yormama gibi bir teamülün ortaya çıktığını; aidatlarda düşüş görüldüğünü; Marksist klasiklerin satılması ve okunmasında gerileme yaşandığını anlattı, böylece tasfiyeciliğin boyutlarını ve somut-kritik alanlardaki olumsuz sonuçlarını sergiledi.[15]

15 Raporun önemli bölümleri için bkz. "For the Re-establishment of Our Marxist Vanguard, Report to Meeting of CPA National Committee, June 18-20, 1945", (extracts), içinde agy., s. 61-64 ve passim.

8. İbretlik Seçmeler

Toplantılarda öteki üyelerin ibret verici konuşmalarına gelince; bunların önce çürütücü etkilerini vurgulamak gerekiyor. Unutmamak gerekir ki bu tavırlar, dönüşler, ilkesizlikler, kariyerizm ve değersizlikler, o zamanlar da bu kişilik çürümesi, bu tür yaygın kişilik zaafları kapalı kapılar ardında kalmıyordu. Üstelik bire bin katılarak dedikodular halinde tabanda yayılıyordu. Bu, üyeler arasında moral bozucu etki yapıyor, ideolojik çürüme yaratıyor, umutları kırıyordu. Bu tablodan, büyük değer biçilen önderler arasında ortaya çıkan görüntüden rahatsızlık duyanlar geriye çekiliyor, umudunu yitiriyor, coşkusunu kaybediyor, hatta hareketten, örgütten ayrılıyordu. Sorun, Parti içinde de kalmıyordu. Burjuva basın da mutat olduğu üzere abartarak gelişmeleri kamuoyuna duyuruyordu. Aynı şekilde devlet de yine çeşitli abartı ve iftiralarla, yalanlarla kamuoyunu sözde bilgilendiriyordu. Partinin kendisi de tavır değiştirenleri, eskiden övüp göklere çıkarttıklarını şimdi çeşitli platformlardaki konuşma ve yazılarıyla yerin dibine batıran eleştirilerini kamuyla paylaşmaya mecbur ediyordu. Çark böyle işliyor ve kişilikler böyle öğütülüyor, Parti bünyesinde emir-komuta zinciri içinde kişiliksiz emir kulları, ilkesiz memurlar böyle yaratılıyordu. Böylece, devrimcilikle ilgisi olmayan ve her yerde günümüze kadar gelen tuhaf bir "komünist kişilik" ortaya çıkmış oluyordu. Hareket ve partiler içinde çöküşün ortaya çıkarttığı ve onu derinleştiren çürüyen insan halleri böyleydi. Bunların çürümenin ve çöküşün halleri olarak dersler çıkartmada hayati işlevleri olduğunu kabul etmek ya da en azından umut etmek gerekiyor.

İşte Browder'cı üyelerden ibretlik seçmeler:

* Max Weiss, eskilere giderek Browder'ın güvenilmez ideolojik konumuna işaret etti.

* Pat Toohey, Browder'ın "Komünizm 21. Yüzyılın Amerikanizmidir" sloganının dünya Marksistlerince reddedildiğini hatırladı, "yaptırım korkusu"ndan Foster'ın 1944'teki eleştirilerini desteklemekten kaçındığını itiraf etti.

* Bittelman, Browder'ın "çöküşü"ne işaret etti.

* Steve Nelson, "Bizler 'evetçi' insanlarız," diyerek özeleştiride bulundu, Browder kültüne kapıldıklarını anlattı.

* Doxey A. Wilkerson, son iç ve dış gelişmelere bakınca, savaşta ittifak yaptığımız "burjuva dostlarımızın sandığımız gibi davranmadıklarını" gördüğünü belirtti. Wilkerson, "[Bundan iki şey çıkar:] ya Marksizm bir bilim değildir ve dolayısıyla tahminde bulunma ve yön verme kapasitesi yoktur, ya da Duclos öncesindeki politikamız Marksist bilimin saptırılmasıydı. Ben ikinci görüşün doğru olduğuna inanıyorum," dedi. Şöyle sürdürdü konuşmasını:

> Bu politikayı nasıl kabul etmiş olduğumu düşündüğümde, önce bunun Marksizmi kavrayışımın yetersizliğinden kaynaklandığını düşündüm ve gerçekten de yetersizdir. Ama neden bu değil. Tekelcilerin sınıf karakteri hakkında bilgi sahibiydim, süreç içinde sınıf mücadelesini gerektiren tarihin diyalektiğini biliyordum. Ve bunun yanı sıra, Marksizmin yetersiz kavrayışından mustarip olmayan Yoldaş Minor ve Jack Stachel'e ne demeli? Yanlışımın kaynağının oportünizmin karakterinde bulunabileceğine inanıyorum. İzlediğim çizgiye kuvvetle inandım ve ona inandığımı düşündüm çünkü inanmak istiyordum. Bütün gelişimimi düşünüyorum da, proleter kökenden geldiğim doğru olmakla birlikte, son yirmi senem küçük burjuva ortamlarda geçti ve biliyorum ki, bazı durumlarda bu etkiye maruz kaldım. ... Hatalı olduklarını düşündüğüm bazılarıyla mücadele etmeye çalışmadım ve karşı koymadım çünkü sanırım teslim olmak en kolayıydı.

* Phil Bart, "Sorumluluğun tamamını Yoldaş Browder'a yüklemek doğru olmaz. Browder'ın en yakın çalışma arkadaşları masum kurbanlar sayılamaz. Ortak sorumluluk kabullenilmeli," dedi.

* Carl Ross, "Düşüncemizden ve yaklaşımlarımızdan temelde revizyonist ve Marksist olmayan sosyal ilerleme kavrayışlarını çıkartmadan ve yerine sınıf ilişkilerinin doğru bir çözümlemesini koymadan çalışmalarımızı sağlam Marksist ilkelere dayandıramayız," dedi. İzlenen politikanın sonunda "Amerikan kapitalizminin ilerici bir rol oynayacağı ve tekellere engel konulmaması ve emeğin

barış ve refah için uzunca bir süre için 'aydınlanmış' burjuvaziyle işbirliği yapması gerektiği" noktasına geldiğini belirtti. Ross'a göre, Browder, Parti'nin tasfiyesini de bu türden ödünlerle burjuvaziyi memnun etmek için istemişti. Browder'ın tekellere karşı çıkmayı hemen sosyalizm talebinin bir başka biçimde dillendirilmesi olarak anlaması yanlıştı, iki ayrı şeyi karıştırmak ve tekellerin yapısal faşist eğilimlerine karşı mücadeleyi engellemekti. Browder'ın yabancı pazarlar ve yatırımlarla ilgili düşüncelerinin sonucu, "sömürge halklarını ve Avrupalıları Amerikan emperyalizminin insafına terk etmek" demekti. Browder'ın toplantıda kendisini savunurken bu konuda söyledikleri, "kendi emperyalist burjuvazimizin 'zekâ'sına güvenirken, emperyalist sömürüye karşı mücadelenin yükünü öteki ülke haklarına yüklemeleri" anlamına gelmekteydi. İzlenmiş hattın temelinde, "Amerikan emperyalizminin gücü ve savaşçılığı karşısında sersemlemiş ve onun ideolojik baskı ve etkisine teslim olmamız" yatmaktaydı. Parti içi demokrasiye ilişkin olarak da Ross, Parti'deki "bürokratik ve anti demokratik" yapılanma partililere eleştirilere karşı sanki bağışıklık kazandırmıştı.

* Frank Cestare: "Örgütümüzde şimdi yapmakta olduğumuz tartışmalar, daha çok dinleyip daha az dayatmış olsaydık, yaptığımız hatalar hepimiz için çabucak görülür olabilirdi. Kendi kafalarımızda yarattığımız illüzyonları parçalamak çok zaman almadı. Duclos'nun makalesine ilk duygusal ve öznel tepkiler geçtikten sonra, oturduk ve yazıyı birkaç kez okuduk, bizdeki bu hipnoz nasıl oluştu diye hayret etmeye başladık."

* Ruth Young: "Duclos'nun makalesi ve şimdiki tartışma, çoğumuzun bizlerin sendika komünistleri değil de komünist sendikacılar olduğumuzu kavramamızı sağladığını düşünüyorum. Ve benim bir komünist olduğumu, bir sendikada kazara bir komünist olarak değil, geniş halk yığınları arasında partimin programı doğrultusunda çalıştığımı anlamamı sağladı." Young, Duclos konusunu tartıştıklarında tabanda "büyük sevinç ve çok sağlıklı duruş" ortaya çıktığını belirterek, "Yoldaş Duclos'ya beni sarstığı için şükran duyuyorum," dedi.

* Paul Novick: Savaştan sonra Almanya'da ve başka yerlerde ortaya çıkan gelişmelerin Browder'ın, "grevsiz, sınıf mücadelesiz barışçıl gelişme teorisi ile Amerikan ve İngiliz burjuvazilerinin bir sınıf olarak Sovyetler Birliği'ne komplo kurmaktan artık tamamen vazgeçtikleri teorisini"ni geçersiz kıldığını belirterek Browder'ın yazdıklarında tekelci sermayeye ilişkin eleştirel bir bakışın hiç bulunmadığını söyledi. Novick, "Parti'nin tasfiyesinin ve sosyalizm meselesinin bir yana bırakılmasındaki tavrının" aralarında çalıştığı işçiler nezdinde Parti'nin "saygınlığına ağır darbe indirdiğini" anlattı. Yıllardır Yahudilere dönük parti yayını *Freiheit*'te Browder'ın görüşlerini anlattığını belirten Novick, bu yazılarında Browder'ın şemasına uymadığı için Lenin'in emperyalizm teorisine değinmekten kaçınmak zorunda kaldığını itiraf etti. İlk okuduğunda Duclos'nun sert ifadelerinden ve Parti'ye tepeden bakan tonundan rahatsızlık duyduğunu ifade eden Novick, rahatsızlığının asıl nedeninin yapılan ciddi hatalarda herkes gibi kendisinin de sorumluluk hissetmesi olduğunu belirtti. Novick, "Komünistler olarak yoldaş Browder'a ve aynı biçimde Ulusal Kurul'a yöneltilen eleştirileri kabul etmeliyiz," dedi. Novick konuşmasının sonunda Foster'ın da uyardığı gibi, hizipçiliğe düşülmemesi gerektiğine işaret etti.

* Max Perlov: Browder'ın toplantıdaki tavrının çok yanlış olduğunu belirtti, onu hatalarını kabul etmeye, özeleştiriyle birlikte hazırlanan bildirgeye imza atmaya çağırdı. Perlov, Foster'ın 1944 yılındaki Ulusal Komite'ye gönderdiği mektubu ancak şimdi okuduğunu belirterek, "böylesine doğru bir Marksist analizi içeren bir mektubun Komite'de yandaş bulamaması"ndan düş kırıklığına uğradığını belirtti ve mektubun üyelere iletilmemesini eleştirdi. Perlov, Browder'a olan güven ve sadakatten ötürü hatalı çizgiyi izlediklerini ama bu yanlış rotaya işçileri yönlendiremediklerini anlattı. Perlov şunları vurguladı: "Geniş kesimlerle birlik kurma telaşında kendi kimliğimizi yitirdik. Muhataplarımıza hep sizin ilerlemeniz bizim ilerlememizdir dedik. ... Bir amaç olarak sosyalizm düşüncesini terk ettik, bu savaşta dökülen kanların, sosyalizm mücadelesinde kan akması zorunluluğunu ortadan kaldıracağını,

sosyalizme barışçıl geçiş olacağını söyledik. Komünistlerin hiçbir zaman kan akıtmak istemediklerini, hiçbir zaman bunun propagandasını yapmadıklarını ama Marksizmin bize, kapitalizmin savaşmadan iktidardan vazgeçmeyeceğini öğrettiğini unuttuk. Kısa çalışma saatleri için mücadeleyi vurgulamayı dahi unuttuk ve savaş sonrasında yerine teşvik sistemlerinin konmasını kabul ettik. ... Parti'nin tasfiyesi bu programla uyumludur. İşçileri ve öncülerini silahsızlandırdık. ... Bütün bunlar kazara olmadı. Temel bir yanlışın sonucuydu. ... Tekelci sermayenin işbirliği yapacağı illüzyonunu yarattık ve hür özel sektörün kabulünü dayattık. ... Bu yanlış çizgi yüzünden azar ve hakaretin ilk kurbanı sendikacılar oldu. Duclos'ya şükürler olsun ki, [yanlış] zamanında yakalandı." Bu arada başından geçen bir olayı da anlattı Perlov. Buna göre, New York'ta işyerinde ayrımcılığa karşı yapılan bir sendikalar toplantısında Perlov konu gündeme geldiğinde Silahlı Kuvvetler'de o dönemde siyah ve beyaz askerler arasında uygulanan ayrımcılığa son verilmesi çağrısı için bir milyon imza toplanmasını ve bunun Beyaz Saray'a sunulmasını önerir; bir partili yanına gelerek önerisinin şimdilerde izlenen çizgiye ters düştüğünü söyler ve Perlov da önergesini geri çekmek zorunda kalır.

* Pettis Perry: İnatçılığı ve önceki yıllarda yaptığı konuşmalardan alıntılarla doldurulmuş öğrencilerine ders veren otoriter bir edayla yaptığı konuşmaya değinerek, "Browder'ı dinlerken yeni bir Earl Browder ile karşılaştım. Yoldaş Browder'ı, bize 1938 yılında okulda ders veren Browder'ı tanıdığımı sanırdım. O zaman bize Bolşevik alçakgönüllülüğü, Bolşevik özeleştiriyi anlatırdı ama şimdi bu alçakgönüllülükle ve özeleştiriyle hiç ilgisi olmayan bambaşka bir Earl Browder gördüm," dedi.

* Bella Dodd: Öğretmenler Sendikası'ndan Bella Dodd, pek çok ayrıcalıklı konumdaki sendikacı gibi Browder'dan yana tavır aldı, "büyük adam Browder"ın hareketi "meşin ceket ve kısa topuklardan ... bohem yaşamdan kurtardığı"nı söyledi. Ama o da Parti'deki bürokratik yapılanmadan şikâyet etti. Sonunda o da, "Ben komünist harekete sosyalizm yolunda mücadele etmek için katıldım.

Bu çizgiye geri döndüğümüze seviniyorum," dedi. Genel olarak Duclos'ya da katıldığını belirtti.

* Bob Thompson: Browder'ın konuşmasının bildirgenin bütünüyle reddi anlamına geldiğini belirtti ve "eski oportünist çizgi"de ısrar olarak değerlendirdi. Şimdi artık üzerinde anlaşılan bildirge doğrultusunda "hareketimizin örgütsel ve politik çalışmalarının yeni baştan düzenlenmesi" aşamasına gelindiğini söyledi. Bu bir bakıma Browder'ın bir kenara bırakılması ve onsuz yola devam edilmesi anlamına geliyordu.

* Kanadalı Tim Buck: Browder'ın geçmişteki Tahran anlaşmasına ilişkin politikasını bütünüyle desteklemiş olduğunu söyleyen Buck, "Buraya Yoldaş Browder'ı pozisyonunu değiştirmeye ikna etmek mümkündür" umuduyla geldiğini ama Browder'ın konuşmasıyla "büyük hayal kırıklığı"na uğradığını belirterek başladı konuşmasına. Buck, Browder'ın ciddi hatalarının mutlaka reddedilmesi gerektiğini belirtti, Bolşevik karakterli bir ihtiyacından hareketle, Browder'ın toplantıda ortaya çıkan ortak iradeye karşı eski tutumunda ısrar etmesinin, "komünist önderliğin en yüksek ihlali"nin örneği olduğunu söyledi.

* Joe North: "Duclos mektubunu Fransa'da ilk okuduğumda ikna olamadım. Hâlâ kapitalistlerin zekâsının üstün geleceğini; nesnel koşulların, seçeneklerin, onları yollarının yanlışlığını görmeye zorlayacağını düşündüm. Ve şayet son tahlilde göremeseler de, politikamız doğruydu; halka gider ve 'Pozisyonumuz doğruydu ama emperyalistler bizim gibi bakmadılar,' derdik. Hâlâ işlerin Tahran çizgisinde gitmesini sağlamak için 'yüzde bir' şansımız olduğuna ve böyle de olsa bunun için mücadele etmemiz gerektiğine inanıyordum." Ama şimdi, Duclos'nun yazısını ve komite bildirgesini iyice inceledikten sonra görüşünü değiştirdiğini söyledi. Şimdi anladım ki, kendimizi silahsızlandırmışız, dedi. Büyük burjuvazinin "zekâsı"na bel bağlayarak emperyalizm konusundaki Marksist-Leninist ilkelerin çiğnemek durumunda kaldıklarını belirtti. "Sonra revizyonizmin kabulünün beni Britanya ve Fransa'daki kardeş partilere karşı nasıl kibirli davranmaya ittiğini gördüm."

Bildirgenin, "Amerikan tekelci kapitalizminin sınıf karakterinin Marksist-Leninist analizine dayanarak" revizyonizmi mahkûm ettiğini, "işçi sınıfının, özellikle de ilerici emek hareketinin ve komünistlerin bağımsız rolünü vurguladığını" belirterek içine düşülen durumdan, Foster hariç, herkesin sorumlu olduğunu söyledi.

* Meridel Le Sueur: Nihayet Le Sueur, "Bu toplantı herkes için olduğu gibi benim için de derin bir kişisel ve sosyal elem ve acı, kökten değişimin değişik ve derin bir deneyimi oldu," diye başladı. "Buraya, buradaki bütün yoldaşların anlattığı acı, kafa karışıklığı, umutsuzluk ve şaşkınlık içinde geldim," diyerek ve "kolektif önderlik, partinin tepesiyle tabanı arasında sağlıklı iletişim, demokrasi eksikliği ... sonucu görülen, ülkemizin ve işçi sınıfının ihtiyaçlarından giderek büyüyen ve acılı kopuş"tan şikâyet ederek katılanların hissiyatına tercüman oldu.

Toplantıda ayrıca söz alan Afroamerikan katılımcılar, bir zamanlar peşinden ayrılmadıkları ve Siyahların kurtarıcısı olarak selamladıkları Browder'ın Siyah Sorunu'na hep uzak kalmış olduğunu keşfettiler.

Bir ara toplantıdaki sendikacılar kendi aralarında tartışmaya başladılar. Adı gizli tutulan sendikacılardan "Lew", gizli partili sendikacıların örgütsel sorunları önemsemediklerini söyleyerek ve ayrı bir kast gibi davrandıklarını, ayrıcalıklı konumlarını istismar ettiklerini ima ederek, artık açıkça partili kimliklerini, komünistliklerini ilan etme zamanı gelmiştir, dedi. "Lew" kendisinin "beyaz yakalılar" kategorisine girdiğini, bu açığa çıkmanın asıl sanayi kollarında gerçekleştirilmesinin önemli olduğunu da ekledi. "Joe S.", "legale çıkma konusunda bu tür iğnelemelerden bıktığı"nı söyledi. Bu gizli partili sendikacıya göre, taban komünist olduklarını öğrenirse komünist sendikacıların liderlik pozisyonlarını kaybedebileceklerini, bu stratejik mevzilerin yitirilmesinin Parti aleyhine olacağını iddia etti. Kamuflajlı sendikacı, ortaya çıkan "linç havası"ndan rahatsızlığını iletti. New York Belediye Meclisi üyesi Peter V. Cacchione, yüksek maaşlı gizli partili sendikacıların Derneğe (partiye) hiçbir

katkılarının olmadığını, parti tabanının bu durumdan hoşnut olmadığını, etliye sütlüye karışmayan, toplantılara bile katılmayan bu ayrıcalıklı sendikacılardan fazla şey beklenilmemesi gerektiğini belirtti. David Davis, sendikal bürokrasinin üyelerle hiç ilgilenmediğini, tabandan kopuk olduklarını belirtti.

Browder'cı üyelerin, ortaya çıkmış yeni güç dengelerine göre pozisyon alışları, yeni koşullara göre konumlanmaları, suçlama ve eleştirileri böyleydi işte. ... Bunları dinlerken Browder'ın neler düşündüğünü tahmin etmek kolay olsa gerek.

9. Dernekten Partiye: Yeniden Kuruluş

Sonuçta Browder politikalarının mahkûm edildiği bildirge kabul edildi. Bildirgeye sadece Browder aleyhte oy vermişti. Öteki 53 üye geçmişlerini inkâr etmiş, günah çıkartmış ve eski politikanın geçersizliğine, Parti'nin yeniden inşasına giden yeni yola yönelinmesine onay vermişti. "Şimdiki Durum ve Yeni Görevler" başlıklı bildirge ve alınan kararlar doğrultusunda Parti'nin yeniden tesis ve inşasına giden yol açılmıştı. Browder genel sekreterlikten alınmış ve Foster ile Duclos mektupları teyit edilmişti. Seçilen üç kişilik komite –Foster, Dennis ve Williamson– 26-28 Temmuz günlerinde New York'ta Parti örgütlenmesine dönüş için bir olağanüstü kurultay toplamakla görevlendirildi.

ABD Komünist Partisi örgütlenmesine yeniden geçişin karar altına alındığı bu coşkulu (On üçüncü) kurultayda ayrıca Browderizmi tümüyle mahkûm eden kapsamlı bir özeleştiri yapıldı, Foster Ulusal Başkan seçildi, yeni bir Ulusal Komite göreve getirildi; Foster, Dennis ve Williamson'dan oluşan üçlü sekretaryanın göreve devam etmesi kararlaştırıldı. Browder ile özdeşlemiş, grev yasağına destek, ülkedeki iki partili politik yapının kabulü, teşvik primi sistemi gibi politikalar reddedilirken Truman eleştirisiyle birlikte "Roosevelt koalisyonu"nun devamına ilişkin eleştirel ama hayırhah yaklaşım sürdürüldü, işçi sınıfına yeni dönemde büyük mücadelelere hazır olması çağrısı yapıldı.

Kurultayda konuşan Foster, "Marksist sınıf mücadelesi ilkeleri"ne, öncü parti anlayışına, Leninist emperyalizm kavrayışına, gündelik talepleri aşan bir "devrim ve sosyalizm" perspektifine yeniden dönüşü ilan etti. Foster, kadrolar üzerindeki burjuva etkisine, Browder kültünün içselleştirilmiş olmasına, Siyah politikasındaki geri çekilmeye ilişkin eleştirilerini de sıraladı konuşmasında.

Konuşmasının sonunda Foster, "sol sapma tehlikesi"ne değindi, sağ Browderist çizgiye tepkinin bu sefer de bir "sol-sekter" uca savrulması riskine karşı delegeleri uyardı.[16]

Amerikalı komünistlerin trajik tarihindeki trajik bir dönem trajikomik bir biçimde böyle kapandı.

Ve Parti'nin yeniden inşasıyla birlikte yeni bir dönem de başlamış oldu...

E. BROWDER'DAN TARİHE SON NOT

Browder, sona yaklaşırken kendisine yöneltilen "revizyonist" suçlamalarına *Daily Worker*'ın 24 Temmuz 1945 günü basılan "Revizyonizm Sorunu Üzerine" başlıklı makalesiyle Parti kamuoyu önünde yanıt verdi.

Browder, hem görüşlerini esas olarak Foster'dan alıntılarla besleyen Duclos'nun suçlamalarına hem de onun etrafında pozisyon alan Parti içi muhalefete, yine Foster'ın düşünceleri temelinde yanıtlar vereceğini belirterek başladığı yazısında, önce tekelci sermayenin ABD'deki gücünü ve onun iktidarına ilişkin ülkedeki toplumsal güç dengesini ele aldı. Browder, kendisi gibi bugünün Amerika'sında sosyalizmin güncel bir mesele olmadığına inandığını belirtmiş olmasına karşın Foster'ın 1944 seçim programının, "gücünü kıracak ölçülerde tekelci sermayeye sert sınırlamalar" getirilmesi talebini içermesi gerektiğini yazdığını, bunun da onunla karşı karşıya gelmesinin başlangıç noktasını oluşturduğunu belirtti.

16 Konuşma metni için bkz. "The Reconstitution of the Communist Party", içinde Foster, Duclos, Dennis, vd, s.79-89.

Browder, "Ben bu formülasyonu hem teorik hem pratik temellerde reddettim," diye yazdı. Browder'ın bu konudaki argümanı şöyleydi: Tekelci sermayenin, "Alman kartellerle ilişkileri gibi ulusun yaşamını tehlikeye atan" pratikleriyle fiyatları, piyasayı belirlemeye yönelik "sömürgen [*parasitic*] karakterli" girişimlerini engellemek için önlemlerin alınması istenebilirdi ama onun doğrudan "gücünü kıracak" bir programla ortaya çıkmak, "büyük burjuvazinin tamamının demokratik blok"tan ayrılmasına neden olacağından kabul edilemezdi. Bu da Roosevelt'in seçimleri kaybetmesi ve ilerici-demokratik blokun yenilgisi, hatta dağılması anlamına gelirdi. Teorik olaraksa, Foster'ın önerisi anti-Marksistti çünkü tekelci sermayenin politik gücünün kırılması ancak devlet iktidarının işçi sınıfının iktidarı bir "sosyalizme geçiş programı" doğrultusunda fethetmesiyle mümkün olabilecek bir hedefti. İleri bir kapitalist ülkede bunun başka yollarla mümkün olabileceğine inanmak, "vülger küçük burjuva yanılsaması"ndan başka bir şey değildi. Böyle bir ülkede ara aşamalar olamazdı ve tek seçenek sosyalizme geçişte ya da ancak bir tür faşist kaos sonucu ortaya çıkabilirdi. Dolayısıyla, zamanı gelinceye, yani güç dengeleri imkân verinceye kadar beklemede kalınması, zorunlu programatik sosyalizm talebi yerine şimdi gündelik programın, ancak sosyalizmde gerçekleşebilecek talepleri değil, düzenin faşizmle sonuçlanacak bir kaosu önleme doğrultusunda oluşturulması gerekir. Tekelci sermayenin gücünün bir üçüncü yol bularak kırılmasını aramak Marksizmden vazgeçmek, idealizmin yanılsamaları peşinde sürüklenmek demektir.

Browder, şimdi muhalefetin önerilerinde salt anti-tekel mevzuatın ihlalinin cezalandırılması talebinden başka bir şey olmadığını belirterek klasik burjuva legalitesine bu dönüşün "Foster revizyonizmi"nin halini anlattığını belirterek şöyle yazıyordu: "Marksizmin herhangi bir revizyonu kendi iflasını hiç bu kadar çabuk ortaya çıkarmış mıdır acaba?"

Browder'ın, hakkındaki revizyonizm iddialarına yanıtında ele aldığı ikinci konu, "sosyalizm ile kapitalizmin birlikte yaşayıp yaşayamayacakları" sorunsalıydı. Browder, ABD ile İngiltere'nin,

Sovyetler Birliği'nin bir sosyalist ülke olarak bir gün tarih sahnesinden silineceği beklentisinin olanaksızlığını artık gördüklerini ve konudaki hesaplarını kapattıklarını yazdığında Foster'ın buna şiddetle karşı çıktığını, Duclos'nun da makalesinde benzer bir tavır sergilediğini ve bunun da kendisine yöneltilen revizyonist suçlamasının nedenlerinden biri olduğunu belirtti. Browder'ın buna yanıtı şöyle özetlenebilir: Ben şayet "taraflar ayırt edici özelliklerini yitirerek, farklılıkları ortadan kalkıp benzeşerek bir arada kalıcı barış içinde yaşarlar" demiş olsaydım bu revizyonizm olurdu ama "taraflar arasında ortaya çıkmış yeni dengelerin ışığında, ABD ile İngiltere'nin başarılı bir savaş yoluyla Sovyetler Birliği'ni yenip ortadan kaldırma umudunu yitirdikleri için ve pazar kârlarını ancak Sovyetler'le işbirliği içinde realize edebileceklerine inandıklarında, onunla kalıcı bir barışçıl ilişkiye razı olurlar" demenin revizyonizmle ilgisi yoktur. Her zaman belirttiğim gibi, kapitalistler için tek unsur kârın maksimizasyonudur ve burjuvazi elbette yurtseverlik duygularıyla ya da demokratik hissiyatlarla hareket etmez, bir sınıf olarak belirli bir yola kârının maksimizasyonu beklentisi olunca girer. Ama ayrıca görmek gerekir ki, onun içinden bazı bireyler ve kesimler de kendi özel çıkarları doğrultusunda sabotajlara girişip başka yollar arayabilirler. Dolayısıyla, barışçıl bir dünyanın kurulabilmesi için burjuvazinin önemli bölümlerinin Sovyetler Birliği ile işbirliğinin onların temel hedefini, yani kârın maksimizasyonunu gerçekleştireceğine inanmaları gerekir.

Browder, muhaliflerinin, Marksizmin burjuva hükümetlerin kârın maksimizasyonuna ilişkin bu temel karakterini reddettiklerini iddia etmekteydi. Ona göre muhalefet, Roosevelt ve hatta Truman yönetimlerinin büyük burjuvazinin dışında, ona karşıt konumda olduklarını, yurtseverlik ya da demokratlık gibi güdülerle hareket ettiklerini varsaymaktaydı. Dolayısıyla da, böyle kendine özgü bir iktidar olarak Truman idaresinin büyük burjuvaziye karşı tavır alarak ABD-Sovyetler Birliği işbirliğini gerçekleştirmesini talep etmekteydiler. Oysa bu işbirliğinin anahtarı Truman yönetimi

bakımından da ancak nesnel zeminde, kârın maksimizasyonu temelinde gerçekleşebilirdi. Browder'a göre bu yaklaşım "Marksizmin karikatürü" dür. Bugün Truman yönetimi de son tahlilde "Amerikan burjuvazisinin yönetim komitesi"dir. "Burjuvazinin içsel güdülerinin gerçek hayattan böyle soyutlanması"na dayalı bir siyaset ondan da beklenemez. Sonuçta, burjuva hükümetler işbirliği ve barış yolunu kâr maksimizasyonu için tüm öteki seçeneklerden daha elverişli olduğuna inanırlarsa seçerler. Yoksa, kâr unsurunu göz önüne almadan, salt "demokratik baskılar"la burjuva hükümetlere sermayenin temel yasasını inkâr etmenin, barışçıl siyaset izlemenin dayatılabileceğini düşünmenin kendisi revizyonizmdir. Amerika'da sosyalist devrim olmadan da Amerikan burjuvazisi açısından kârlı olduğu sürece barış mümkündür. Emekçi halk ise farklı nedenler ve dürtülerle zaten barış ve işbirliği ister. Böylece, hem burjuvazinin objektif ihtiyaçlarının karşılanmasıyla hem de emekçi halkın demokratik destekleriyle kalıcı barış mümkün olabilir. Burjuva hükümetlerin Sovyetler Birliği'ne karşı intihar anlamına gelecek bir savaşa girişmelerinin "kaçınılmazlığı"nı savunursanız, benim pozisyonum revizyonist sayılabilir. Ne var ki, aslında inancım odur ki, böylesi her 'kaçınılmazlık' teorisinin kendisi revizyonizmdir.

Browder yazısında üçüncü olarak Duclos'nun kendisini, Avrupa'da yakın gelecekte bir sosyalizme geçiş olanağı görmemekle, Tahran anlaşmasının bu yönde bir engel oluşturduğuna inanmakla itham ettiğine değinmekteydi. Bu suçlamayı reddeden Browder, aksine, ABD-İngiltere blokunun Sovyetler Birliği ile barışçıl ilişkileri tesis etmeyi kabullenmesiyle her yerde demokratik devrimler enerjisinin açığa çıkmasının mümkün olacağına inandığını, gerici dış müdahaleler olmaksızın halkların kendi yazgılarına sahip çıkabileceği ortamın oluşacağını belirterek savaşı kazanmak için geliştirilen geniş demokrasi koalisyonunun geçmiş önyargıları ve ideolojik saikleri aşarak savaşı kazanmaya, faşizmi yaşamdan silmeye başladığını ve bunun da zaten Avrupa işçi sınıfının ve komünistlerinin stratejisi olduğu için başarılı olduğunu yazdığını belirtmekteydi.

Bu noktada, kendisinin önerdiği ulusal birliği sağlamaya ve savaşı kazanmaya yönelik demokratik güçlerin birlikteliği siyasetinin, bu yolda burjuvaziyle ve burjuva hükümetlerle işbirliğinin, geniş tabanlı uzlaşmalarla, karşılıklı ödünlerle savaş sonrası demokratik düzenlerin kurulması, ekonomik-politik-sosyal inşanın gerçekleştirilmesi için izlenen hatta örnek olarak da, Duclos'nun mensup olduğu Fransız Komünist Partisi'nin ve Polonya, Yunanistan, Almanya partilerinin programlarından ve pratiklerinden örnekler vermekteydi. Ben onlara program önermedim, kendi yaptıklarını ve programlarını anlattım sadece, diye yazan Browder, Avrupalı komünistlerin bu tutumlarına da, Troçkistlerden başka kimse revizyonizm deme cesaretini göstermemişti, demekteydi.

Browder'ın değindiği bir başka nokta, savaş sonrası ulusal birlik siyasetiydi ve bunun mümkün olup olmadığını sormaktaydı. Kendisine yöneltilen "sınıf mücadelesini bastırmak", "sınıflar arası uyumu savunmak" ve "işbirlikçilik-kuyrukçuluk" suçlamalarını reddeden Browder, emek ile sermaye arasında "ulusal birlik" sağlamaya yönelik arayışında araç olarak "uyum"u değil, "ortak bir anlayış" üzerinde birleşmeyi düşündüğünü belirtti. Yıkıcı sınıf mücadelelerinin ulusal birlik bakımından olumsuz sonuçlarını kavrama temelinde ortaya çıkacak ortak anlayışı, örneğin grevleri önlemek için sendikalar ile işverenlerin benzer kaygılarla grevi bir süreliğine erteleme anlaşmasına benzeten Browder, aradaki fark, büyük iç barışın daha genel düzlemde devlet kurumlarının ve hükümet politikalarının aracılığıyla gerçekleşmesidir, diye yazdı. Browder, yaygın sınıf mücadelelerinin önlenmesi yolunda Fransız Komünist Partisi'nin çabalarını da örnek gösterdi.

Browder, Foster ile Duclos'nun tekelci sermayeye belirli politikaların sendikalar yoluyla dayatılması anlayışını anti-Marksist olarak nitelendirdi ve işçi sınıfının proletarya diktatörlüğünü kurma aşamasına geldiğinde artık "ulusal birlik"ten bahsedilemeyeceğini ama sendikaların da bu konuda bir rolünün olamayacağını vurguladı, devreye sınıf devletinin gireceğini yazdı. Browder, sendikalara

atfedilen bu türden görevlerin Foster'ın içinden geldiği anarko-sendikalizmin kalıntısı olduğunu da ekledi.

Browder, Foster'ın "patronlar için iyi olan işçileri için kötüdür" anlayışının patronların ortadan kaldırıldığı sosyalizmde temelinin bulunduğunu ama "ulusal birlik" ihtiyacının öne çıktığı bir dönemde yanlış olduğunu, kökeninde sendikalizmin yattığını belirtti ve üstelik iyi bir sendikacılık da sayılamaz, dedi. Browder, antagonistik sınıf çelişkilerinin gündemde olduğu durumlarda özü itibariyle politik olan bir mücadelenin kaçınılmaz olduğunu ama bu mücadelenin anlaşma olasılığının baştan reddedildiği bir kavrayışla yürütülemeyeceğini, aksine böylesi kör tutumun anti-faşist blokun parçalanmasıyla sonuçlanacağını ifade etti.

Browder, işçilerle patronların ulusal birlik anlayışı etrafında yıkıcı sınıf mücadelelerinden kaçınarak sorunları çözmelerinin aracı olarak gördüğü İşçi-İşletme Sözleşmesi'ni de ("Labor-Management Charter") savunarak, bunun reddedilmesi burjuvazinin en gerici kesimlerini memnun eder ve onların emeğe karşı saldırgan politikalarını uygulamalarına olanak verir, dedi. Browder, komünistlerin öncü güç olma adına, örgütlü işçi sınıfının politik programının temel belgesi olan Sözleşme'den kopuş önermelerini de "ultra sol sekterlik" olarak niteledi.

Daha önce de gördüğümüz gibi Browder'ın stratejik hattında pazar sorunu çok önemli bir yer tutmaktaydı ve bu yaklaşımı da sert eleştirilerin hedefi olmuştu.

Yazısında Browder bu soruna da geniş yer ayırdı. Bu noktada Browder'ın tezlerinin basit ve kaba özetini vermekte yarar var. Browder'ın formülasyonunda, ABD bakımından sermaye ve üretim fazlası stratejik önemdeydi. Bu, doğal olarak Amerikan sermayesinin önüne bir pazar sorunu çıkartmaktaydı. Browder, bu durumda bu fazlanın "olumlu" amaçlara yönlendirilebileceğini düşünmekteydi. Burjuvazinin bir kesiminin de kendi çıkarları bakımından bu yolu yeğleyebileceğine inanmaktaydı Browder.

Buna göre, içeride, halkın alım gücünün yükseltilmesi ve istihdamın mümkün olduğu kadar arttırılması, tüketimin kamçılan-

masıyla burjuvazinin iç pazar sorunu çözülürdü. Bu hem işçiler ve öteki emekçi kesimler bakımından uygun bir çözümdü hem de burjuvazinin sınıf çıkarlarına yanıt olmaktaydı. Aksi halde, savaş sonrası ekonominin barış dönemi koşullarına uyarlanmasının da yaratacağı güçlüklerle birlikte eksik tüketim olgusu ciddi sınıf çatışmalarına, sosyal krizlere ve politik istikrarsızlığa yol açabilirdi. Bu durumda da, burjuvazinin en gerici kesimleri inisiyatif kazanır, onların emek düşmanı saldırgan reçeteleri burjuvazinin bütün kesimleri üzerinde etkili olurdu. Ortaya çıkan bunalımlı durumdan ürken liberal burjuva kesimlerinin gericilere katılmasıyla da, mevcut sınıflar arası güç dengesinde, demokratik koalisyon parçalanır, Roosevelt'in simgelediği seçim bloku dağılırdı. Amerikan sermayesi yeni durumu da ancak faşizme başvurarak denetim altına alabilirdi, yaygın krizle ancak böyle başa çıkabilirdi. Bu ise elbette işçi sınıfı ve geniş halk kesimleri için bir felaket olurdu.

Browder, benzer bir akıl yürütmeyi dış ilişkiler bakımından da yapmaktaydı. Bu alanda da dünyadaki işbirliği ve barış koşullarının yaratılması, savaşta yıkılmış ekonomilerin yeniden inşası ve sömürge halklarıyla yoksul kapitalist ülkelerin genel kalkınma hamlesine katkıda bulunmak ile birleştirilince, Amerikan sermayesine çok geniş bir dış pazar açılmış olurdu, bu da Amerikan burjuvazisinin üzerindeki kriz baskısını ortadan kaldırırdı. Bunun için hem içerideki demokratik koalisyonu sağlam tutmak, hem İngiltere'nin iknasını gerçekleştirmek hem de Sovyetler Birliği realitesinin kabulü için çalışmak gerekirdi. Aksi halde, yine gerici burjuvazi İngiliz emperyalistleriyle de birleşerek hem Sovyetler Birliği'ne, hem ulusal kurtuluş mücadelelerine hem de azgelişmiş kapitalist ülkelere karşı saldırgan, bencil, dayatmacı tavırlar geliştirirdi. Emperyalist sermayenin özünde zaten var olan bu güdünün önlenememesi, Hitler karşıtı koalisyon içinde yer almış burjuva kesimlerinin barışçı yol için ikna edilememesi durumunda, ya Sovyetler Birliği'ne karşı yeni bir büyük savaş başlatılırdı ya da gerginlik, silahlanma, şiddetle örülmüş, istikrarsızlaşmış tehlikeli bir uluslararası ortam oluşurdu. Bu durumda ortaya çıkacak halk-

ların yaygın isyanı Amerika'yı tecrit koşullarına sürükler, bu da ülkenin bunalımını arttırırdı. Dışarıdaki saldırganlık, riskler, tecrit ve pazar daralması ülkeye de yansırdı ve bunalımı beslerdi. Bu da yine faşizm ve savaş tehlikesi demekti. Browder, kimi Avrupalı komünistlerce dile getirilen bir görüşü, ABD'nin, emperyalist karakterinden dolayı uluslararası inşa ve kalkınma sürecinden uzak tutulması fikrini de "yarı Troçkist lafazanlık" olarak niteledi ve muhalefeti bu görüşleri parti içinde yaygınlaştırmakla suçladı.

İşte Browder'a göre, bu modele uygun olarak komünistler, kara propagandalara ve yıkıcı kışkırtmalara yol vermemek, gericilere istismar imkânı tanıyarak demokratik blok içindeki liberal burjuva kesimleri ürkütmemek için tam manasıyla geri çekilmeli, Parti'den derneğe dönüşerek bu çekilmenin örgütsel modelini ve kanıtını ortaya koyarak içtenliğini göstermeli, ulusal birlik programının sadık yandaşları olarak sürece katkı sağlamaya çalışmalıydılar.

Browder, yazısında, kurduğu modelin başarısını, iddiaların aksine burjuvazinin iyi niyetine ya da işçi sınıfının kuyrukçu teslimiyetine dayandırmadığını, aksine Marksist yönteme uygun olarak, kapitalizmin ve ABD sermayesinin güncel "temel çelişki"sinden hareket ettiğini iddia etmekteydi. Browder, burjuvazinin bir bölümünün öz sınıf çıkarlarını bu yaklaşımda bulabileceğini ama esas olarak modelinin kapitalizmin "normal işleyişi" ya da kimi işverenlerin ekonomik ya da ahlaki tercihleriyle, iyi niyetleriyle işleyemeyeceğini, kendisinin de bunun için arkasında iktidar gücü olan kamu politikası önerdiğini vurguladı. Örgütlü işçi hareketinin önemli bir baskı gücü olarak içinde stratejik yer tuttuğu demokratik koalisyonu ya da Roosevelt'in başkanlığının desteklenmesini bu yaklaşımın bir parçası, bir yöntemsel müdahale olarak niteledi. Browder, kendine muhalefet edenlerin kapitalizmin "otomatik" dinamiklerine dayanarak modelin işlemeyeceğini savunduklarını, en kötü olasılıkları "otomatikman" kabul ettiklerini, mücadeleyi, iradi müdahaleleri, politik süreçleri, ittifak siyasetlerini bir kenara iterek kaderci davrandıklarını iddia etti.

Browder bu konuda şu örneği de verdi: İşçi hareketinin erken dönemlerinde her yerde Marksistlerin savunduğu iş saatlerinin sınırlandırılmasıyla ilgili yasa taleplerine Amerika'da gerici-işbirlikçi sendika şefi Samuel Gompers, bencil kapitalistlerin böyle bir öneriyi kabul etmeyeceklerini, onların denetimindeki burjuva hükümetlerin de bu yöndeki yasaları geçirmeyeceklerini, bunun ancak işçi sınıfının "doğrudan eylem"leriyle mümkün olabileceğini söyleyerek itiraz etmişti. Oysa işçi hareketi ve demokratik mücadele bundan çok daha fazlasını burjuvazinin etkin kesimlerinin desteğini alarak elde etti. Browder, bütün sosyal ve işçi lehine iş yasalarının, son olarak burjuva Roosevelt idaresince çıkarılan –gerici sendikaların Gompers geleneğine uygun biçimde karşı çıktığı işsizlik sigortası dahil– benzer süreçlerle yasalaştığını tarihsel deneyimin gösterdiğini ekledi yazısına ve Foster'ı Marksizme değil, sendikalizmin "doğrudan eylem" anlayışına dayanmakla, Gompers'e yakın durmakla eleştirdi.

Bu noktada Browder, kapitalizmin devrevi kriz üreten dinamiklerine karşın, bunların büyük ve katastrofik bir bunalıma dönüşmesinin kaçınılmaz olmadığını, doğru politikalarla önlenebileceğini, kriz sorumluluğunun burjuvazinin gerici güçlerine bırakılması ve işçi hareketince üstlenilmemesi, böylesi bir gidişe katkıda bulunan tutumlardan kaçınılması gerektiğini belirtti.

Browder yazısında son olarak "tasfiyecilik" suçlamasına yanıt verdi. Öncelikle kapitalist bir ülkedeki her komünist örgütün, çevreden ve içeriden kaynaklanabilecek tasfiye eğilimlerine karşı "durmaksızın mücadele" etmesi gerektiğini belirtti ve asıl yaşanmakta olan sürecin, yani muhalefetin programının tam bir tasfiyecilik olduğunu iddia etti. Komünist Politik Derneği'ni tasfiye etmeye çalışan muhalefet cephesinin bütün tasfiyeci güçleri içerdiğini ve onların arzuları doğrultusunda geliştiğini öne süren Browder, örgütsel mücadeleden kaçınanların, onun getirdiği iş yükünden, disiplinden, kitle örgütlerinde iş yapma zorunluluğundan rahatsız olanların şimdiki tasfiye girişiminden memnun olduklarını bazı üyelerden örnekler vererek anlattı. Browder, ya-

kında sendikalist geleneğe uygun olarak yöneticilerin sadece bir yıllığına seçilmelerinin, istenildiği zaman görevden alınabilmelerinin, bürokratik baskıya karşı çıkma ve düşünce özgürlüğü adına bohem anarşizmin taleplerinin gündeme geleceğini iddia etti, "Daha kötüsü yoldadır," diye yazdı. Bir başka ifadeyle, Browder, partiden derneğe dönüşümü tasfiye olarak değil, kendi modeline/stratejik yaklaşımına ve nesnel koşullara uygun bir komünist-devrimci örgütlenme pratiği/aracı olarak işlevsel gördüğünü, onun ortadan kaldırılma sürecinin tasfiyecilik anlamına geldiğini belirtmekteydi.

Browder, sonuç olarak, "tarihsel ilerleme"nin gerçekleştiricisi ve ulusun hem belkemiği hem önderi olarak işçi sınıfının ulusal birlik temelinde oluşturmuş olduğu programdan vazgeçilmemesini istedi ve bu yolla savaşı zaferle bitirmenin; ekonomik yaşamın ve üretimin barış dönemine uyarlanmasının; iç ve dış pazarın örgütlenmesinin; üretim ve istihdamın yükseltilmesinin; Amerikan demokrasisinin gelişmesinin; ırkçı ayrımcılığın son bulmasının; barışçıl ve daha müreffeh bir dünya oluşturulmasına Amerikan katkısının sağlanmasının ve yeryüzünden faşizmin silinmesinin mümkün olabileceğini belirterek bitirdi makalesini.

Bu makaleye yanıt hemen ertesi günkü *Daily Worker*'da Foster'dan geldi. Foster artık işi bitmiş Browder'ın düşüncelerini Marksist düşünceye "entelektüel çöp" boşaltmak diye nitelendirip kestirip attı. Browderizm bakımından artık yolun sonuna gelinmişti.

F. BROWDER'IN İHRACI VE SONRASI

Nihayet beklenen oldu ve Browder, 15 Şubat 1946'da, görüşlerini Parti'den izin almadan yayımladığı, faaliyetlere katılmadığı vb. sudan gerekçeler de içeren bir nihai ideolojik duruşla Parti'den ihraç edildi. Gerekçeleri içeren ve Browder çizgisini "Marksizm-Leninizme ve partiye ihanet"le suçlayıp mahkûm eden geniş bir rapor Robert Thompson tarafından Ulusal Komite'nin 12-15 Şubat

1946 tarihli toplantısına sunuldu ve katılan 54 üyenin oybirliğiyle onaylanarak ihraç kararı alındı.[17]

Bu süreçte Browder iki şeye yenik düştü. Bunlardan biri gururuydu. Tek adam konumu, kişisel kültünün biata ulaşmış otorite, hayranlık ve abartılı övgüler halinde yankılanması, uluslararası tanınmışlığı, özgüven ve gururunu besleyen unsurlardı. İçine kapanık, otoriter, tepeden bakan hali; karşısındakini küçümseyen tavırları; teorik yaratıcılığına güveni, hatta merkez siyasette kendince düşündüğü önemli konum kuruntusu; ders veren, terbiye edici, muhatabını aşağılayıcı tarzı kişiliğini belirlemişti. Bu bir yandan kendisini savunmayı, yoldaşlarıyla tartışmayı, geri çekilmeyi, ödün vermeyi engelliyor, bir yandan da itici, kendini beğenmiş soğuk duruşuyla insanları kendisinden uzaklaştırıyordu. Bu durumun yarattığı yalnızlık aleyhine işledi.

Yenik düştüğü ikinci konuysa, Stalin'e ve genel olarak Sovyet yöneticilerine ve onların uzantısı olarak Komintern'deki Dimitrov ekibine olan güveniydi. Onların sonunda kendisine sahip çıkacaklarını, üzerine gelen tsunamiyi durduracaklarını, geri çevireceklerini umuyordu. Bu öylesine güçlü bir duyguydu ki, tasfiyesinden sonra bile uzun süre umutlarını besledi.

Browder'ın ihracı Sovyetler Birliği'nde büyük yankı bulmadı, olumlu ya da olumsuz yorumlara neden olmadı, bir bakıma sessizce geçiştirildi. İlginç tepki Çin'den geldi. Mao, anlaşılan biraz da Foster'ın isteğiyle, Foster'a 29 Temmuz'da bir tebrik telgrafı çekti:

> Birleşik Devletler Komünist Politika Derneği özel kurultayının Browder'ın revizyonist, yani kapitülasyonist çizgisini reddettiğini, Marksist önderliği yeniden tesis ettiğini ve Birleşik Devletler Komünist Partisi'ni yeniden oluşturduğunu öğrenmiş olmaktan memnunuz. Bu vesileyle, işçi sınıfının ve Birleşik Devletler'deki Marksist hareketin bu büyük zaferi üzerine size içten tebrikle-

17 Bkz. Robert Thompson, *The Path of a Renegade; Why Earl Browder was Expelled from the Communist Party*, New York, New Century Publishers, 1946. Ayrıca; https://www.marxists.org/history/erol/1946-1956/browder.pdf ve http://ucf.digital.flvc.org/islandora/object/ucf%3A5601

> rimizi gönderiyoruz. Browder'ın (Tahran kitabında bütünüyle açıklanan) bütün revizyonist-kapitülasyonist çizgisi özünde gerici Amerikan kapitalist kesimlerinin Amerikan işçi hareketi üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Bu gruplar şimdi bu etkiyi Çin'e de yaymak için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar; Kuomintang içindeki gerici kliğin, ulusun ve halkın çıkarlarına aykırı, dolayısıyla da Çin halkını ciddi bir iç savaş tehlikesi karşısında bırakan ve büyük ülkelerimiz Çin ile Birleşik Devletler halklarının çıkarlarını tehlikeye atan yanlış politikasını desteklemektedirler. Hiç kuşku yok ki, Amerikan işçi sınıfı ve öncüsü ABD Komünist Partisi'nin Browder'ın revizyonist-kapitülasyonist çizgisi karşısındaki zaferi, Çin ve Amerikan halklarının büyük davasına, Japonya'ya karşı savaşı yürütmek ve savaştan sonra da barışçıl ve demokratik dünya kurmak davasına özel katkıda bulunacaktır."[18]

Browder Olimpos Dağı'ndan sıradan ölümlülerin, hatta eski cüzzam hastaları gibi toplumca lanetlenmişlerin dünyasına intikal edince elbette bocaladı.

Böyle bir durumda her "profesyonel devrimci" gibi karşısına çıkan ilk sorun geçim derdiydi. Onu denetim altında tutmak isteyen parti, eski maaşıyla örgüt bünyesinde bir araştırmacılık pozisyonu önerdi. Bu arada, gerici burjuvaziden ve herhalde devlet desteğiyle başka zengin çevrelerden biraz konuşması karşılığında geçimini sağlayacak iyi teklifler de aldı. Bu süreçte, karısını da kapsayan yargılamalar, sorgulamalar, soruşturma komisyonlarına çağrılmalar gibi devlet baskısı da hiç eksik olmadı. Browder bunların hiçbirine yüz vermedi, anti-parti, anti-Sovyet tuzaklara düşürülmeyi reddetti.

Bir ara teksir kâğıdına basılmış ve Parti'ye yakın işadamlarından, eski tanıdıklardan oluşan az sayıdaki abonesi olan bir ekonomik bülten çıkarttı. Daha çok da, uzunca bir süre, her biri matematik profesörü olacak üç oğlunun yardımları gelinceye kadar dostlarının yardımlarıyla yaşamını sürdürdü.[19]

---

18 Mao Tse-Tung, *Selected Works*, c. 3, New York, Pergamon Press, 1965, s. 287.

19 Ryan, s. 262-63.

Bu zor günlerinde Browder, Sovyetler Birliği ve hayranı olduğu Stalin'i savunmaya devam etti. Selefi Lovestone gibi, uzun süre özellikle Stalin'e sadakatını sürdürdü. Kendisine yapılanları, Stalin'den habersiz alt düzey Sovyet yetkililerinin tezgâhladığını düşündü ya da buna inanmak istedi. Oysa Soğuk Savaş'ta Moskova'nın derdi ideoloji-teori değil, savunma hattının ilk mevzisinin düşman cephenin içerisindeki en ön siperlere yerleştirilmesiydi.

1946 Nisan'ında ekonomi bülteninin yayınına son vermek zorunda kaldıktan sonra biriktirdiği parayla 2 Mayıs'ta Sovyetler Birliği'ne gitti. Burada Lozovski gibi eski dostlarla görüşmeler yaptı, kendisine ülke dışından haber gönderip dönüşünü beklemesini isteyen Molotov'la görüştü ama umduğu politik desteği alamadı. Ev sahipleri siyasi konulara girmekten hep kaçındılar. Yine de Browder'ın biyografisini yazan Ryan'ın belirttiği gibi,[20] düşürülmüş bir komünist partiliye, hele bir genel sekretere böylesi kabul alicenaplığı görülmüş şey değildi ve herhalde ABD'de Parti yöneticileri arasında epey spekülasyon, sıkıntı, hatta korku ve panik yaratmış olmalıydı. Sonunda Moskova'dan Molotov'un desteğiyle sadece Sovyet *non-fiction* yayınlarının ABD dağıtımcısı olarak döndü. Bulgaristan'da Dimitrov'la görüşme ve Yugoslavya'yı ziyaret isteğiyse veto edilmişti. Eskinin gücü buraya kadardı. Sağcılar, sonraları, komünist dünyada partisinden atılan bir genel sekreterin infaz edilmeyip de böyle ucuza getirilmesini Amerikalı olmanın ilahi ayrıcalığına bağlayacaklardı.

Browder 1950'lerin ortalarına kadar yazılarını sürdürdü, ezeli rakibi Foster'ı hedef alan polemiklerinde onu "güç manyağı bir kariyerist" olarak niteledi, karşı çıktığı Soğuk Savaş'ı da kendi perspektiflerinden sapmanın sonucu ve haklılığının kanıtı olarak gördü. Bu dönemde ilk kez Sovyetler Birliği'ne eleştirel yaklaşmaya başladı ama Stalin'e toz kondurmamaya özen gösteriyordu.

Ondaki kırılmanın tam anlamıyla açığa çıkması da 1956'daki 20. Kongre ve Macaristan olaylarını bekledi.

20 Bkz. Agy., 63-66.

1960 yılında bir dergiye yazdığı yazıda ideolojik-politik olarak geldiği son noktayı açıkladı.[21]

Browder'a göre, Amerikan Komünist Partisi, Norman Thomas'ın Sosyalist Partisi gibi, sonunda, Foster ya da Stalin'den bağımsız olarak da ölmeye mahkûmdu. Ona göre bu kaçınılmaz sonun nedeni Amerika'nın özel konumu, selefi Lovestone'un kavramsallaştırmasıyla ifade edersek, "Amerikan biricikliği"ydi:

> İki parti de, Amerikan gerçekliğine uygun hale getirilemeyen Avrupa'dan ödünç alınmış bir sosyalist perspektifi paylaşmaktaydı. Yeni Dünya, sosyal ve ekonomik olarak, ütopik ya da bilimsel, Marx veya öteki sosyalizm öncüleri tarafından öngörülmemiş bir sosyalizm yolunu bulmaya yazgılanmış, gerçekten yeni bir dünyaydı. Avrupa'da ancak devrimle düşünülebilecek sürekli yükselen yaşam standardıyla Refah Devleti yönündeki reformlar, Amerika'da hızla ve rahatça gerçekleştirilmişti. Amerikan atmosferinde bütün sosyalizm versiyonları ancak kırılgan bir hayat yaşayabilirlerdi.[22]

Browder, eski dogmatik anlayıştan uzaklaşıp Parti'yi Amerika ile barıştırarak, Amerikan koşullarına uydurarak yaşatma çabalarınınsa başarısız kılındığına işaret ederek, "Duclos mektubu Amerikalılaşma sürecini durdurdu ve geri çevirdi," diye yazdı. Ona göre, Foster öncülüğünde gelişen sonraki "anti-Amerikan" tutum, "Amerikan Komünist Partisi'ni öldürmüş"tü.

Browder Parti'nin son durumuna ilişkin teşhisini şöyle ifade ediyordu: "Amerikalı komünistler iç reformların öncüsü olarak temayüz ettiler. Ama ne zaman komünistler reform [davasını] terk ettiler ve Amerika'yı açıkça horlayarak hızla çökeceğini öngören Sovyet Birliği'ni desteklemeye yöneldiler, aynı parti zor kazanılmış bütün etkisini yitirdi. [Komünizm] Amerikan dilinde sadece kötü bir sözcüğe dönüştü."[23]

---

21 Earl Browder, "How Stalin Ruined the American Communist Party", *Harper's Magazine*, Mart 1960, s. 45-51. Derginin bu sayfalarının fotokopisini Komintern arşivinde de bulmak mümkün; 615.1.98/145

22 agy., s. 46.

23 agy., s.47.

Browder, kendi durumuna ilişkin olaraksa şöyle demekteydi: "1950'lere gelindiğinde Ruslarla yaşadığım kopuş beni Marksist teorinin yeniden temel bir değerlendirmesini yapmaya yöneltti, ve 'Ben bir Marksist değilim,' sözüyle Marx'ı izledim."[24]

Kuzey Amerika'nın bağrından, Kansas, Wichita'dan kopup gelen ve onun kendine özgü radikalizm geleneğine Avrupa kökenli Marksizm dolayımıyla Rus deneyiminde yeni can suyu vermeye koşturan Earl Browder'ın devrimciliği böyle sönümlendi, yitip gitti. ... O artık ülkede yükselen "Yeni Sol"un uzaktan bir izleyicisiydi.

Browder, fırtınalı yıllardan sonraki düş kırıklığı içinde nihayet çekildiği köşesinde öfkesi törpülenmiş kırgın bir eski politikacı, barış yanlısı demokrat bir yurttaş olarak 1973 yılında öldü.

Browder ailesinin Rusya ile olan macerası burada bitmedi. Son zamanlarda Putin hükümetiyle büyük kavgalar yaşayan ve Rusya'daki en büyük yabancı yatırımcılardan olan Amerikalı işadamı Bill Browder, Earl Browder'ın torunu. Dedesini oraya bağlayan işçi enternasyonalizmiydi. Torun ise, sermayenin küreselleşmesi dolayımıyla kapitalist Rusya ile kendi bağlantısını kurdu ve 1990'lı yıllarda kapitalist Rusya talan edilirken ganimete ortak oldu, milyarlarca dolarlık servet edindi. 2005 yılında Rusya'ya girmesi yasaklanan Bill Browder, öncesinde vergi sorunları nedeniyle İngiliz vatandaşlığına geçmişti.

Dedesini Parti'nin başına getiren ve sonra kovan Stalin'di. Kendisini zengin eden ve sonra Rusya'dan kovan Putin'di. Putin'in baş destekçisi Vatan Partisi'nin (Rodina) Putin'den sonra en sevdiği yakın tarih Rus liderlerinin başında Stalin geliyor.

Ve tarih, Marx'ın değerlendirdiği gibi, trajediden farsa giden bir yol izliyor bazen...

İşçi sınıfı ise dramını yaşıyor...

---

24 agy., s. 51. İlgilenen okur, Browder'ın 1957 yılı başında gazeteci Mike Wallace ile yaptığı radyo söyleşisinin tam metnine de ulaşabilir; http://www.hrc.utexas.edu/multimedia/video/2008/wallace/browder_earl_t.html

VIII

Soğuk Savaş

İkinci Dünya Savaşı Avrupa cephesinde Almanya'nın 7 Mayıs 1945'te teslim anlaşmasını imzalamasıyla resmen sona erdi. Pasifik'te ise Japonya 2 Eylül'de teslim oldu ve ABD tarafından işgal edildi. İki nükleer bombanın atılması sonucu gelişen süreçle Sovyetler Birliği buradan uzak tutulmuş oldu.

Avrupa'da ise durum farklıydı. Uluslararası kapitalizmin kalbi Yaşlı Kıta'da şimdi silahlı güçleriyle Sovyetler Birliği Doğu Avrupa'da, ABD-İngiltere-Fransa üçlüsü de kıtanın batısında karşılıklı konumlanmış, pozisyon almışlardı. Almanya ve Berlin dört işgalci güç arasında bölgelere ayrılıp bölüşülmüştü. Kısa süre sonra 2 Aralık 1946'da Almanya'da önce İngiliz ve Amerikan işgal bölgeleri birleştirilmiş, ardından da 1 Haziran 1948'de Fransız bölgesi buraya katılmış, böylece Batı Almanya'nın kuruluş süreci, yani Almanya'nın fiili olarak sürekli parçalanmışlığı başlatılmıştı.

Tarafların silahlı güçlerinin bulunduğu ülkelerde kendilerine yakın rejimler oluşturacakları belliydi. Avrupa ve dünya yeni bir bölünmenin eşiğindeydi. ABD'nin, askerî gereği olmadan ve zaten teslim olması hesaplarının yapılmakta olduğu Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine ağustos ayı içinde atom bombası atması, Sovyetler Birliği'ne uğursuz bir gözdağı olarak kayda geçmişti bile.

Avrupa'nın doğusunda "halk demokrasileri"ne geçilme yolu açılmışken, Batı'da da, özellikle Fransa ve İtalya gibi komünist partilerin iktidar adayı oldukları ülkelerin burjuvazi yönetiminde ve

ABD himayesinde behemehâl kapitalist kampta kalmalarının sağlanmasının hesapları başlamıştı.

Uluslararası kapitalizmin yeni hegemonu, iki paylaşım savaşının da uğramadığı, aksine güç ve zenginlik kazandırdığı Amerika Birleşik Devletleri'ydi artık. Her şeyden önce, elindeki nükleer tekel gücü ABD'yi bütün öteki ülkelerden ayırıyor, özel avantajlı bir konuma koyuyordu. "Mutlak silah"ın "mutlak üstünlük" kazandırdığına inananlar çoktu Batı'da ve ABD'de. Amerikan ekonomisi 1937'de kapitalist dünyanın toplam ithalatının yüzde 14.2'sini karşılarken, savaş harcamalarının 25 milyar dolarlık ek kapasite sağladığı 1947'de bu oran yüzde 32'yi aşmıştı.

Amerikan emperyalizminin iki büyük rakibi Almanya ve Japonya teslim alınmışlardı. Amerikan işgali sonrasında da yeni dünyada artık ancak Amerikan şemsiyesi altında yer bulabilecek konuma düşürülmüşlerdi. İşgal altında toplumsal-siyasal genetikleriyle oynanacak, kıvama getirileceklerdi.

Galipler safındaki öteki rakipler, İngiltere ve Fransa, savaşın üretici güçlerdeki yıkımı, sömürgelerdeki gelişmeler ve iktisadimali sorunlar ve ekonomik-askerî-politik güç kaybıyla boğuşmaktaydı. Birinci Paylaşım Savaşı'nda olduğu gibi, ABD'ye borçlanan savaştaki müttefikleri ağır borç yükü altına da girmiş, bağımlı konuma düşmüşlerdi. Şimdi bir de barış dönemi ekonomik restorasyon sorununun mali baskısı altındaydılar. Dolayısıyla, ABD'nin emperyalist rakiplerinin sadece savaşı yitirenleri değil, kazananlar da dahil tamamı tabiri caizse "havlu atmış", ABD eteklerinde kurtarılabilecek kırıntıları kapma peşindeydiler.

Sovyetler Birliği ise savaşta 27 milyon yetişmiş insanını kaybetmiş, ayrıca büyük maddi yıkıma uğramıştı. Şimdi bir de Doğu Avrupa'daki askerî varlığın yükü binmişti ülkenin üzerine.

Bir yanda devasa sermaye birikimi, savaşın körüklediği, beslediği teknolojik-bilimsel sıçraması, silahlanma harcamalarıyla istikrara kavuşup büyüyen, genişleyen ekonomisi, zaferle yükselen toplumsal moral, öte yandan da atom silahı tekeliyle ABD çok avantajlı bir konumda görünmekteydi.

Birinci Paylaşım Savaşı'yla başlayan süreç tamamlanmıştı; patron ABD'ydi.

Dünyanın tanrısal efendisi ABD'nin yeryüzünü/insanlığı burjuva çıkarları temelinde kendi kapitalist tarzının gül cemalinden yeniden yaratma ihtirası kuşkusuz Soğuk Savaş militarizminin itici saikini oluşturmaktaydı.

Ne var ki, Amerikan egemenleri Browder kadar iyimser değillerdi.

Roosevelt 12 Nisan'da ölmüş, Beyaz Saray'a yardımcısı Truman taşınmıştı. Kongre'de Cumhuriyetçilerin hâkimiyeti yoldaydı. Örgütlü işçi hareketi düzen sınırları içindeki kapanında güçlü ve kıpır kıpırdı. İç politik güç ve ittifaklar dağılımında belirsiz bir döneme girilmesi gündemdeydi. Büyük Bunalım savaş ekonomisiyle aşılmıştı ama barış dönemi bir kâbus gibi sermayenin önündeydi. Ekonominin barış düzenine uyarlanması, savaş harcamalarıyla aşılmış krizin yeniden hortlaması ihtimali gibi sorunlar gündemdeydi. Sovyetler Birliği'nin ve genel olarak komünizmin özellikle Avrupa'nın hem Batı'sı hem Doğu'sunda büyük saygınlık ve etkinlik kazanmış olması, Asya ve Afrika'da sömürge düzeninin sürdürülemez hale gelmesi, savaşın galibi ya da mağlubu bütün gelişmiş kapitalist ülkelerdeki üretici güçlerin yıkımı, ekonomilerin çökmesi, mali iflas ve genel yıkıntı, kapitalizmin omuzlarındaki faşizm ve savaş yükünün dayanılmaz ağırlığı gibi unsurların da uluslararası kapitalizmin yeni hegemonu ABD egemenlerinde paniği, buna bağlı olarak da saldırganlık eğilimlerini beslemesi kaçınılmazdı. Browder'ın hep sözünü ettiği, aşırı sermaye birikimi ve üretici güçlerdeki gelişmenin yarattığı pazar sorununun, komünizm korkusuyla birlikte, onun beklentileri aksine, emperyalist maceracılığı kışkırtması daha olasıydı. Elbette her şeyden önce emperyalist sermayenin dinamikleri ve burjuvazinin hırsları gemlenemez bir saldırganlığı ayrıca zaten körüklemekteydi. Zenginliğin ve gücün saldırganlık dürtüleriyle bunların yarattığı kriz dinamiklerinin paniği birlikte saldırganlık eğilimlerini kışkırtıyordu.

Egemenlik sistemi bünyesi içinde, sistemin güç ve zaaflarını, işleyişindeki yapısal sorunları en iyi belirlemesi gereken çevrelerde –hem büyük burjuvazi içinde hem devlet ve hükümet cenahında– ortaya çıkan büyük umutlar, coşku, özgüven kadar içten içe gelişen bu korkular üzerinde durmak gerek, savaş sonrası "ABD dinamiği"ni anlamak için.

Her şeyden önce, emperyalizmin bu ekonomik ve politik merkezleri iki büyük devrim sürecinin gelişmekte olduğunu görüyor ve bundan dehşetli ürküyorlardı.

Amerikan emperyalizmini korkutan bu iki devrim sürecinden biri milli nitelikteydi ve uyanan mazlumlar dünyasındaki sömürgeciliğin çökmekte olduğuna, yerine Marksizm-Leninizmden etkilenmiş küçük burjuva önderliklerin bağımsızlıkçı-eşitlikçi milli devlet yönelişlerine, halk kitlelerinin ayağa kalkarak tarih sahnesine çıkmaya başladıklarına işaret etmekteydi.

İkinci olaraksa, faşizmin suçuyla da kirlenmiş, moral gücünü yitirmiş, emekçi yığınlardan büyük ölçüde kopmuş kapitalizmin ve Avrupa emperyalizminin savaşın yıkıntıları altındaki enkazından sadece kurtarıcı Sovyetler Birliği ve Kızıl Ordu değil, yeni sosyalist inşa sistemleri, "Halk Demokrasileri" yükselmekteydi. Doğu Avrupa'daki gelişmeler ve Asya'da Çin'den Kore'ye, Vietnam'a uzanan kırılmalarla bu kez sınıfsal özlü devrimci oluşumlar yükselmekteydi.

ABD'nin Soğuk Savaş saldırganlığının altında yatan korkunun bir başka boyutu daha vardı.

Pazarda tam denetim isteyen tekeller gibi, onların global düzlemdeki temsilcisi emperyalizm de her alanda rakip tanımaz, rekabeti düşman görür, hele karşıtlığı hiç kaldıramaz, tam hâkimiyete ihtiyaç duyar, tahakkümün peşinde koşar.

İkincisiyse, sermaye dinamikleriyle ilgilidir. Sermayenin uluslararasılaşma dinamiği var olmanın vazgeçilmez koşuludur ve emperyalist ülke ekonomilerinin istikrarı da bu sermaye dolaşımına ve serbest ticarete bağlıdır. "Açık Kapı" siyaseti emperyalizm bakımından bir tercih değil, zorunluluktur. Soğuk Savaş dönemin-

de Dışişleri Bakanlığı da yapmış olan Dean Acheson 1944 yılında Bakanlık Müsteşarıyken Kongre'de şöyle diyordu:

"Bu bir pazar meselesidir. ... Kabul etmeliyiz ki, ülkenin ürettikleri, üretimi mümkün kılan mali düzenlemelerle kullanılmakta ve satılmaktadır. [Oysa başka bir düzen altında] ülkenin bütün üretimini ABD içinde kullanabilirsiniz [ama kapitalist sistemde hükümet] yabancı pazarlar aramak zorundadır. [Aksi takdirde] ekonomik ve sosyal sistemimiz üzerinde çok kapsamlı etkileri olabilecek ... kötü durumlara düşebiliriz."[1]

Truman ise bu konuda daha da açık sözlüydü: "Amerikan sistemi Amerika'da da ancak bir dünya sistemi olabilirse varlığını sürdürebilir" di.[2]

Yeni hegemonun kapitalist sistemin başka yerlerde karşılaştığı yıkımdan kaynaklanan korkusunu da dikkate almak gerekir, korkunun kaynağının analizinde. Savaş boyunca Amerika'ya devasa miktarlarda borçlanan İngiltere ve Fransa gibi ülkelerin hükümetlerinin hem bu borçlarını ödeyebilmeleri hem sistemlerini koruyabilmeleri için ayağa kaldırılmaları şarttı. Buralardaki bir çöküş korkusu, Marshall yardımından NATO'nun kurulmasına, ABD'nin Soğuk Savaş politikalarının belirlenmesinde kilit rol oynamıştır.

Nihayet, kapitalizmin yapısal ve dolayısıyla zorunlu olarak sürekli kriz üretmeye yazgılı olduğunu en iyi bilenler olduklarından burjuvalar ve onların siyasi temsilcileri, her zaman olduğu gibi o dönemde de, üstelik ekonomiyi canlandıran savaş ekonomisinden barışçıl düzene geçilmesinin yarattığı korkuyla hareket ediyor, silah harcamalarının, irili ufaklı savaşların yaratabileceği ekonomik ve diplomatik fırsatları kolluyorlardı.

Bu noktada ayrıca "gaspçının doğal korkusu"na da değinmek gerekir. Soğuk Savaş'ı tetikleyen çevreleme politikasının mimarı ABD'li diplomat George Kennan gaspçının bakış açısından şöy-

1 Aktaran Haluk Gerger, *Kan Tadı: Belgelerle ABD'nin Kara Tarihi* (Kitabı), 6. Basım, İstanbul, Yordam Kitap, 2012, s. 201.

2 Agy., s. 199-200.

le ifade etmişti korkusunu, Soğuk Savaş'ın doruğa ulaştığı 1948 yılında:

> ABD, dünya zenginliğinin yüzde 50'sine sahiptir ama dünya nüfusunun da sadece yüzde 6.3'üne. Bu durumda, kıskançlık ve hınç hedefi olmaktan kurtulamayız. Önümüzdeki dönemde asıl görevimiz, ulusal güvenliğimize kesin zararlar vermeksizin bu eşitsizlik durumunu sürdürmemizi sağlayacak ilişki biçimlerini oluşturmaktır. ... Diğerkâmlık ve dünya hayırseverliği lüksüne sahip olduğumuz konusunda kendimizi aldatmamalıyız. Demokratikleşme, yaşam standartlarını yükseltme ve insan hakları gibi soyut ve gerçekçi olmayan hedefler üzerinde konuşmayı bırakmalıyız. Doğrudan güç kavramlarıyla hareket etmek zorunda kalacağımız günler çok uzak değildir.[3]

Görüldüğü gibi, Amerikan emperyalizminin sadece güç sarhoşluğundan, dünyaya egemen olma ihtirasından, bu yöndeki büyük imkânlarından gözü dönmemişti, korkunun da payı büyüktü saldırganlıkta...

Açıktı ki, fay hatlarında enerji birikiyor, gerilim artıyordu. Savaş sonrası düzeni sancılı bir istikrarsızlık bekliyordu.

İlk ürkütücü sinyal aslında savaş sırasında patlatılmıştı. Hiroşima ve Nagazaki'ye reva görülen, askerî gerekliliklerle ilgisiz vahşet, özünde hem saatte 200 kilometrelik kasırgalarla gönderilen dehşetli bir gözdağıydı, hem kör eden ışığıyla daha büyük felaketlere hazır gözü dönmüş ihtirasların bir işaret fişeği hem de korkunç patlamasıyla fiili tecavüzdü başka rüyaların peşindekilere. Nükleer bombaların radyoaktif ışınları kısa sürede dünyanın dört bir yanına nüfuz edecekti.

Bir elinde dolar, ötekinde silah, yüreğinde yeni eşsiz konumunun tadını sürmenin tatlı düşleri ve beyninde bilincini kemiren korkularla Amerikan sermayesi büyük seferine hazırlanma durumundaydı.

---

3 Agy., s. 203.

Mazlum insanlığın dünyasındaysa, rüzgâr çok başka yönlerden esmekteydi. Kıtalar boyunca sömürgeciliğe karşı Marksizm-Leninizmle gönül teması yla gelişen yakıcı bir süreç için için kaynamaktaydı. Bütün nesnel ve öznel koşullar tektonik kırılmalara işaret ediyordu. Asya'dan Afrika'ya başka bir dünya düşleri oluşmak üzereydi.

Uçsuz bucaksız Sovyetler Birliği dahil Avrupa'da ise, henüz bastırılamamış işçi sınıfı 1917'de hayat bulmuş hülyasının peşindeydi. Kararlılık, saygınlık, etkinlik, ideolojik olgunluk, örgütlülük, faşizme karşı büyük zaferin özgüvenli coşkusuyla dönüştürücü gücüne güç katmıştı.

Onların, ayağa kalkmaya uyanmış mazlum halklar ve henüz diri proletaryanın düşleriyle ABD zırhına sarıp sarmalanmış sermaye hayalleri arasındaki bağdaşmaz çelişkilerin bir çatışmaya dönüşeceğini, dünyanın artık dar gelmeye başladığını görmeye, yaşamaya az kalmıştı.

ABD'nin büyük Soğuk Savaş saldırısı bu koşullar altında başlatıldı.

Bu global saldırının iç ve dış iki ana cephesi vardı. İçerideki saldırı salt bir cephe gerisi temizliği gibi sarıp sarmalansa da, aslında dış cepheye bin bir bağla iç içe geçirilmiş ABD ülkesinin kendisi bir muharebe değil stratejik meydan savaşı alanıydı. Ve büyük saldırı da somut hamleleriyle, vuruşları ve darbeleriyle ilk bu mevzide başlatıldı. Bir yazarın belirttiği gibi, "Bireysel özgürlüklerin ... sınırlandırılması için gerekli önkoşul, Amerikan Komünist Partisi'ne saldırı olmak zorundaydı. Dış komünist tehdit, açık bir iç tehdit gösterilebilirse tam kabullenilebilir ve korku yaratabilirdi. ABDKP, Amerikan 'demokrasisi'nin karşılaştığı dış ve iç tehlikeler arasındaki ilişkinin kanıtlanmasının mantıki bağı oldu. Şayet Amerikan halkı KP'nin uluslararası komünist komplonun basit bir yerel ajanı olduğuna inandırılabilirse, o zaman baskıcı politika talebine isteyerek katılabilirlerdi. ... Dış politika tehdidi üzerindeki vurgu, ilişkili iç tehdidi belirlemek için kullanıldı. Birine ötekiyle de savaşmadan karşı çıkmak mümkün değildi. 'Beşinci kol' kavra-

mı, sadece gizli, kurnaz ve hain bir düşman imajını yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda Nazizmin demokratik kurumları ve tekmil milletleri yıkıma uğratmasını da yeniden anımsatıyordu."[4]

ABD'nin içindeki örgütlü politik tabloya ve sınıflararası güç dengelerine bakıldığındaysa, sisteme yönelik herhangi bir alternatif proje korkusundan söz edilemezdi. Bu çerçeve içinde egemenlerin gözünde, Komünist Parti de tedirginlik yaratacak durumda değildi; ancak Soğuk Savaş saldırısının meşruiyet temelini, yasal zeminini ve psikolojik ortamının yaratılmasında, klasik iç-dış düşman organik bütünlüğü zemininde toplumsal disiplinle seferberliğin sağlanmasında bir rol oynayabilirdi. Bu manada parti salt bir vesile, bir araç konumundaydı.

Amerikan egemenlik sisteminin dışarıya ilişkin korku ve endişeleri bir gerçekliğe dayanıyor, sahici bir zemin üzerinde yükseliyordu. İçerideki kurgu ise, yaratılan, pompalanan, kışkırtılan yapay bir bilinçli üretim faaliyetinin, sistematik manipülasyonun sonucuydu.

Komünist Parti bir kez daha zayıflık ve zaaflarının kurbanı olmaya seçilmişti. Bir kez daha, çünkü İkinci Cilt'te gördüğümüz bir trajedi şimdi farklı biçimlerde ve çerçevede yineleniyordu. Üçüncü Periyot'a geçiş sürecinde Stalin ile Buharin arasındaki iktidar kavgasında yönetimdeki Lovestone'cuların şahsında parti, Sovyet Partisi ve Komintern için gelişme ve tasfiyelerin odağına oturtulmuş, ilk kurbanlardan olmuştu. Oysa o zamanlar Parti "sağ tehlike"nin belirleyici, hatta ciddiye alınabilecek ölçülerde etkileyici bir tarafı, parçası, dinamiği değildi. Büyük kavgada kullanışlı bir piyon olmuştu sadece. O zamanlar parti çocukluktan ergenliğe geçiş sürecinde toydu, etkisizdi, deneyimsiz, güçsüz ve itibarsızdı. Ancak böyle "vesile" konumuna indirgenerek, komünist hareket içinde ibret-i âlemlik kurban seçilerek ciddiye alınmıştı.

Şimdi de kendi ülkesinde, erken yaşlanmanın, yıpranmışlığın, kocamanın getirdiği melekeleri yitirme, neredeyse bunama ve felç

4 Peter L. Steinberg, *The Great "Red Menace": United States Prosecution of American Communists*, 1947-1952, Westport, Connceticut, Greenwood Press, 1984, s. xiii ve 4.

halinin bunalımında kendi vahşileşmiş egemenlerinin pençesine düşmüştü. Yine zayıflığının ve zaaflarının kurbanı olmaktaydı. İlahlar kurban aradığında piyango yine iki arada bir derede kalmış Amerikalı komünistlere vuruyordu.

Tarih trajik biçimde tekerrür ediyor, fars aslında dönüp ilahları vuruyordu sonunda; ama kavramak için zamana ihtiyaç vardı...

Uluslararası plandaki Soğuk Savaş ayrıntılarıyla biliniyor. "Zafer"le sonuçlanınca, Batı "bilim ve akademi" dünyası resmi-ideolojik engel ve takıntılardan kurtularak gerçekleri gizlemekte biraz daha "gevşek" davranmaya başladı ve bilgi dağarcığı genişledi.[5]

Yine de kronolojik bir özetle gelişmeleri hatırlatmak yararlı olabilir.

5 Mart 1946 günü ABD-İngiliz ortaklığı ucuz bir senaryoyu Truman ve Churchill ile sahneye koydu. Irkçı ve sömürgeci İngiliz Başbakan o gün, Truman'ın doğum yeri Missouri eyaletinin Fulton kentindeki Westminister College'da ABD Başkanı sahnede kendisini dinlerken kaba bir savaş ilanında bulundu adeta. Churchill konuşmasında, Sovyetler Birliği yöneticilerinin "güçten başka bir şeyden" anlamadıklarını, Avrupa'da "komünist beşinci kollar"ının aktif biçimde çalışmakta olduğunu ve Baltıklar'dan Adriyatik'e Avrupa'nın ortasına bir "demir perde"nin çekildiğini söyledi. Churchill, "özel ilişkiler"i olan ve "İngilizce konuşan dünya"nın lideri konumundaki İngiltere ile ABD'nin askerî, bilimsel, ticari, her alanda kapsamlı işbirliğiyle bu gidişi durdurması çağrısı yaptı. Ünlü "demir perde" sözü Soğuk Savaş literatürüne böylece girmiş oldu.

Yaklaşık bir yıl sonra, 22 Şubat 1946 gecesi ABD'nin Moskova Elçiliği görevlilerinden George Kennan Washington'a, Sovyetler Birliği'nin kuşatılmasını öngören bir plan önerisi gönderdi. Amerikalı diplomat, Sovyetler Birliği'nin su geçirmez, katı bir biçimde kuşatılıp ekonomiden kültüre her alanda doğal gelişme imkânlarından, dünya ile işlevsel bağlar kurmaktan mahrum bırakılırsa ayakta kalamayacağını düşünüyordu. ABD'nin yapması

5 Soğuk Savaş konusunda ayrıntılı bilgi ve değerlendirme için bkz. Haluk Gerger, s. 207-274.

gereken, "uzun vadeli, sabırlı ama katı ve müteyakkız kuşatma"yı dayatmaktı. Şöyle devam etmekteydi Kennan: "Şayet ... partinin bir politik araç olarak birliğini ve verimini ortadan kaldıracak bir şey olursa, Sovyet Rusya bir gecede ulusal toplumların en güçlüsünden en zayıf ve en zavallısına dönüştürülebilir. ... Sovyet gücü ... içinde kendi çürüyüşünün tohumlarını taşımaktadır." Kennan'a göre, şayet ABD, Sovyetler Birliği'nin yaşam koşulları üzerindeki "baskıları çok büyük ölçeklerde dayatırsa ... ancak Sovyet gücünün kırılması ya da tedrici olarak aşınmasıyla çıkış yollarını bulacak eğilimler"i harekete geçirmiş olurdu. İç cepheye yönelik olarak da Kennan, Amerikan kamuoyunun bu yeni politika doğrultusunda, yani Soğuk Savaş saldırganlığı konusunda devlet ve hükümet öncülüğündeki kampanyayla "eğitilme"sini öneriyordu.[6]

Bir ay sonra da, 12 Mart'ta "Kuşatma" siyaseti, Truman Doktrini'nin açıklanmasıyla ABD'nin resmî politikası, büyük saldırının temel işaret fişeği oldu.

Sovyetler Birliği'ni nefessiz kalıncaya kadar, iğne iplik geçirmez ekonomik ambargodan sabotajlara, nükleer tehdit ve şantajdan her tür kışkırtmaya, ideolojik araçlardan kara propagandaya, en müptezel rejimlerden uluslararası kurumlara, eldeki her araç ve en kirli yöntemlerle, en başta da kaba kuvvetle, kan, barut ve çelikle "Kuşatma" doktrininin uygulamasına geçildi.

Silahlanma sürer ve kuşatmanın silahlı yapılanması hazırlanırken iktisadi altyapının kurulmasına başlandı ve stratejik bir proje, Marshall Planı 5 Haziran'da açıklandı. Büyük saldırı cephesini tahkim edecek plana göre, ABD koçbaşı müttefiklerine 13 milyar dolarlık bir devasa "yardım" paketi oluşturacaktı.

Aynı yıl Amerikan Gestapo'su CIA kuruldu.

Kuşatma'nın askerî boyutu olarak 1949'da NATO (*North Atlantic Treaty Organization*-Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü), 1951'de ANZUS (*Australia, New Zeland, United States Security*

6 Bu telgraf daha sonra resmî izinle *Foreign Affairs* dergisinin Temmuz 1947 sayısında "X" yayımlandı; X, "The Sources of Soviet Conduct", *Foreign Affairs*, c.XXV, No. 4, 1974, s. 566-582.

Treaty-Avustralya, Yeni Zelanda, Birleşik Devletler Güvenlik Antlaşması), 1954'te SEATO (Southeast Asia Treaty Organization-Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü), 1955'te Bağdat Paktı diye de bilinen *Middle East Treaty Organization*-Ortadoğu Antlaşması Örgütü (sonrasında 1958'de CENTO'ya dönüştü-*Central Treaty Organization*-Merkezî Antlaşma Örgütü) kuruldu, 1950'de nükleer psikolojik savaştan nükleer saldırıya uzanan yöntemleri projelendiren NSC-68 belgesi ("Birleşik Devletler'in Ulusal Güvenlik İçin Hedef ve Programları") hazırlandı.

Hiçbir ahlaki, insani, hukuki kural tanımadan, akla hayale gelmeyecek her türden kirli yöntemlerle son derece kapsamlı ve global ölçekte, hayatın her alan ve boyutunda uygulamaya konulan Soğuk Savaş saldırısının ilk köşe taşları bunlardı.

Eisenhower'a sunulan CIA faaliyetleriyle ilgili bir rapor "Soğuk Savaş oyunu"nu şöyle nitelemekteydi: "Bu oyunda kural yok. Şimdiye kadar kabul edilmiş insani davranış normları geçerli değil."[7]

Gerçekten de, en küçük abartmaya başvurmadan rahatlıkla denebilir ki, en kabası ve incesinden propagandadan sabotaj, toplu kırım ve cinayetlere; her tür yıkıcı kışkırtıcılıktan sinemaya, müzik ve edebiyata; nükleer şantajdan askerî darbelere; paradan dinî değerlere; eğitimden uyuşturucuya; kilise, cami, sinagog ve kutsal tapınaklardan batakhanelere; iğneden ipliğe ekonomik ambargolardan insan kaçakçılığına uzanan tarihte eşi görülmemiş sistematik, planlı, acımasız bir topyekûn saldırıydı bu.

Sonuçta unutmamak gerekir ki, ABD (ve hiç kuşkusuz Sovyetler Birliği'ne bütünüyle sığınmış komünistler dışındaki bütün işbirlikçi Avrupa) daha savaş sırasında nihai amaç olarak faşizm-Nazizmle, kurumsal olarak da başta Gestapo olmak üzere militarist sermaye kurumlarıyla kirli işbirliğine girmişti.

---

7 Aktaran Stepen E. Ambrose ve Douglas K. Brinkley, *Rise to Globalism: American Foreign Policy Since 1938*, sekizinci gözden geçirilmiş baskı, Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, 1997, s. 127

Aslında faşizm ve Hitler, kriz ortamında, tarihsel olarak, beynelmilel sermayenin özkırıma programlanmış aptal-fedai öncüleriydiler. İşleri bitmiş ve işlevleri-görevleri "modern-uygar kılıklı ve yetenekli-kapasiteli, kulağı kesik" ardıllarınca devralınmıştı. Özünde Soğuk Savaş saldırısı buydu.

Soğuk Savaş saldırısının ideolojik zeminini oluşturan; gerekçelendirmenin ve toplumsal meşruiyet sağlamanın taşıyıcısı olan sol liberaller, Browder'ın "Demokratik Cephe'sinin ilericileri"ydi. Bunlar saldırıyı planlayan, örgütleyen, sevk ve idare eden beyin takımının belkemiği konumundaydılar. Klasik sendika bürokrasisi, devlet ve burjuvaziyle eşgüdüm içinde, işçi cephesinde saldırının öncü kolu, tetikçisi, uygulayıcısıydı. FBI, işbölümünün gereği olarak CIA'nın dışarıdaki rolünü içeride devralmıştı. Ku Klux Klan'dan sokak serserilerine, örgütlenmiş lümpenlere, kasaba faşizminin toplumsal unsurları, gerici güruh gönüllüleri sokak-mahalle terörünün ayaktakımı rolünü üstlenmişlerdi. Yargı, medya, akademi, politikacılar, din görevlileri hizmete koşulmuş robotlar âleminin iradesiz kıyıcı kullanışlıları olmuşlardı. 1946 seçimleriyle Kongre'de çoğunluğu elde eden Cumhuriyetçi muhafazakârlar sadece kışkırtıcı saldırganlık ve Truman yönetimine baskı yapmak, kamuoyunu seferber etmeye katkıda bulunmak, gerici yasalara onay vermek görevini üstlenmişlerdi. Yeni "milli birlik bloku", muhafazakâr anti-komünistlerle anti-komünist liberallerden oluşmuştu. Sol liberal ihanet, Avrupa sosyal demokrasisinin kendi burjuvazisiyle kirli ve kanlı işbirliğinin Amerikan versiyonuydu.

Bütün bu yukarıda sıraladığımız dış politika gelişmelerine Parti kesin biçimde şiddetle karşı çıktı. Bu tavır elbette devletin gazabını daha da üstüne çekti, kinini biledi, toplumdaki düşmanlarını arttırdı. Ama Parti ilkeli tutumundan geri adım atmadı.

A. SOĞUK SAVAŞ'TA PARTİ: HEM KURBAN HEM DİRENİŞ HATTI

Hayat partiye ikili bir rol biçmişti o dönemde.

Öncelikle Parti ilahların seçtiği bir kurbandı. "Browder olayı"yla büyük yara almış, iç çalkantıya kapılmış Parti, hemen ardından gelen Soğuk Savaş saldırısıyla tekrar kan kaybetmeye başlamıştı. Savaş döneminin 100.000 üyeli, diri, dinamik, aktif, yüksek moralli partisi gitmiş, emperyalist saldırganlığın merkez üssünde, canavarın ağzında, eşi benzeri görülmemiş bir barbar tuzağa çekilmişti.

"Browder koalisyonu"nu savaşla yeniden canlandıran "milli-demokratik cephe" temelsizdi, kumdan bir şato gibiydi, liberallerin ipiyle inilmiş dipsiz kuyuydu. Sol'dan Sağ'a yalpalamalar, oportünist siyaset alışkanlığı, kendini beğenmiş öncülük kuruntusu, Sovyet dış politikasına bağlı olarak gelişen ilkesiz manevralar ve benzeri hastalıklar Parti'nin toplumdaki inanılırlığı ve güvenilirliğini zaten çoktan ciddi ölçülerde zedelemişti. Parti'nin sınıfsal dayanakları zayıftı. Halk Cephesi yöneliminin örgütsel gevşekliği ile kadrolarda oluşturduğu ideolojik-psikolojik-moral temellerdeki ruhi şekilleniş, beklentiler, hayat-eylem tarzı, sosyal bağlar, umutlar, çürük insani zeminiydi Parti'nin. Bu türden 100.000 üye aslında ummanda bir damlacık cürmündeydi. Güney'in ırkçı-faşist ortamında ise, yarı-legal koşullardaki bütün kahramanca özverilere karşın, kök salmak zaten mümkün olamamıştı.

Orta sınıflardan gelen profesyonel kadrolar bir süre direndiler ama o üye tabanı buharlaştı. İşçiler hep yaptıkları gibi düzene sığındılar, en fazla düzen sendikacılığının bürokrasisine umut bağladılar. Siyahlar ve göçmenler ya daha fazla asimilasyonun girdabına ya da aynı hedefe başka yollardan yürüyen "etnik-milliyetçi" mecralara kapıldılar. Büyük bel bağlanmış sendikal bürokrasi Parti'yi ilk satanlardan oldu. Aydınlar, kültür ve sanat dünyası, barbarlığın anaforuna binip gemiyi ilk terk edenler oldular. Düzen saflarındaki sol liberallere dayalı sözde müttefik güçlerse, saldırı komutunu ve-

ren, örgütleyen, arkadan vuran ilk ihanetçiler olmuşlardı. Devlet, emrindeki basınıyla, üniversitesiyle, yargısıyla ve öteki silahlı-silahsız bütün kurumlarıyla Parti'nin üzerine çullanmıştı.

Bütün bunlara ek olarak, içine düşülen tecrit, baskı ve panik ortamında, kişisel iç sorgulamalar, korkular, şüpheler, kırılmalarla birlikte Parti içinde "hain", "alçak", "dönek", "satılmış", "ajan", "revizyonist", "tasfiyeci", "bağnaz", "sekter", "uşak" gibi alışılagelmiş yaftalarla süslenmiş yıkıcı kavgalar, incir çekirdeğini doldurmayan konu ve kavramlar üzerinde skolastik tartışmalar, sevgisizlik, anlamsız çekişme, didişme, güvensizlik, bütün yapıyı berhava edecek ölçülere ulaşacaktı zamanla.

Ne var ki, madalyonun bir başka ve aydınlık yüzü de vardı. Çok boyutlu saldırılar karşısında ve içine yuvarlandığı kaos içinde çöküşe geçen parti, şimdi emperyalist saldırı merkezinde, sadece ülke içinde sınıfsal, etnik, cinsiyetçi vb. baskılar altında ezilenlerin değil, aynı zamanda Doğu Avrupa'dan Uzakdoğu'ya, Afrika'dan Asya'ya, Ortadoğu'dan Sovyetler Birliği'ne işçi sınıfının, halk güçlerinin, mazlum milletlerin sesi, dahası öncü direniş hattı, savunma cephesi olmuştu.

Ne yazık ki, bu ağır yük salt "iman gücü"yle kaldırılabilir değildi.

B. PARTİ RADİKAL MUHALİF POZİSYONA GEÇİYOR

Browder'ın temelsiz iyimserliği ve beklentilerinin prangalarından kurtulmuş komünistler şimdi daha dengeli ve gerçekçi bir perspektif oluşturma imkânına sahiptiler. Sermayenin yasallıklarını, Amerikan kapitalizminin dinamiklerini, emperyalist dürtüleri Marksizm-Leninizm ışığında çözümleyen ve savaş sonrası uluslararası ilişkilerle ABD düzeninin olası işleyişine ilişkin bir yeni bakış açısını oluşturmak, acil bir görev olarak Parti'nin önündeydi.

16-18 Kasım 1945 tarihlerinde toplanan Ulusal Komite'ye, kısa süre öncesine kadar Browder'ın peşinde "Demokratik Milli Cephe"nin teorisyenliğine soyunmuş ve şimdi Genel Sekreter

olmuş Eugene Dennis, yeni anlayışa uygun bir rapor sundu. Marksist analiz maymuncuk gibi niyete göre her kapıya uyduruluyordu.

Ama bu sefer, Dennis Marksist bilimin ideolojik bozunmaya uğramamış haliyle yapıyordu analizlerini ve gerçekçi bir tablo çiziyor, henüz somut olgular tam su yüzüne çıkmamışken, geleceğe ilişkin anlamlı tespitlerde, isabetli tahminlerde bulunabiliyordu.

Dennis raporunda, şu noktalara dikkat çekiyordu: a) Müttefikler arası ilişkiler "bozulmakta"ydı; b) ABD ile İngiltere, Mihver devletlerinde faşizmi kökten silmeyi öngören Kırım ve Potsdam mutabakatlarına uymuyorlardı; c) Washington ve Londra'da uyum ve barışı tehdit eden Anti-Sovyet adımlar atılmaktaydı; d) Birleşmiş Milletler dayanışması da Amerikan ve İngiliz emperyalizmleri arasındaki rekabetten zarar görmekteydi; e) Savaşta yıkıma uğramış ülkelere ekonomik ve mali yardım ihmal ediliyor, hem özgürleştirilmiş Avrupa hem sömürge halkları açlığa, krize mahkûm ediliyordu; f) gerici Sosyal Demokratlar, özellikle İngiltere'de Attlee, Fransa'da Blum yönetimleri işçi sınıfının savaş dönemi birliğini, ulusal direniş cephesini yıkmaya yönelmekteydiler; g) bunlar ayrıca, politik olarak Sovyetler Birliği'ne, ekonomik olarak da ABD'ye karşı İngiliz emperyalizmiyle işbirliği içine girmekteydiler; h) Çin'de, milliyetçilerin komünistlere ve öteki demokratik güçlere karşı saldırganlığı ABD tarafından destek görüyordu; i) İngiliz, Fransız, Hollanda sömürgeciliği, Uzakdoğu'daki rekabetlerine karşın sömürgelerdeki kurtuluş hareketlerine karşı silahla ortaklaşa karşı çıkıyorlardı.

Dennis ayrıca, Amerikan emperyalizminin, Truman yönetimi altında dünya hâkimiyeti peşinde olduğu tespitini yapıyordu. Bu yönelişin yeni dış politikanın "hâkim çizgisi" olduğunu belirten Dennis, aralarındaki çelişkilere karşın, büyük tekellerin bu noktada uzlaşmış olduklarını da saptıyordu. ABD'nin "atomik emperyalist politikası" yürütmek yanında, ayrıca İngilizlerle birlikte Balkan ve Orta Avrupa ülkelerinin iç işlerine karışmacı bir dış politika izlediğini, aynı şeyi Çin'de de yaptığını belirtiyordu Dennis.

ABD'nin işgal ettiği "faşist-militarist Japonya'ya yumuşak", buna karşılık "demokratik, birleşik Çin'e sert" tutum takındığını, Latin Amerika'da da emperyalist baskılara yöneldiğini anlatıyordu Genel Sekreter.

Dennis şöyle demekteydi: "Bu [yönetimin programı] şayet önlenemezse Amerika halkı ve dünya barışı için sadece son derece tehlikeli sonuçlar doğuracak bir emperyalist programdır. Çünkü bu, Birleşik Devletler'de gericiliğin gelişmesine, emperyalist maceralara, anti-Sovyet kışkırtmalara ve yeni bir dünya savaşının patlak vermesine doğru yönelen bir programdır."

Dennis içeride de durumun kötüye gittiğini, işsizliğin arttığını, ücretlerin düşmekte olduğunu belirtiyor, ciddi bir ekonomik krize sürüklenme riskine dikkat çekiyordu.

Dennis bu gidişe dur demek için komünistlerin geniş bir demokratik ittifak örülmesinden yana olduğunu belirtirken, toplum henüz sosyalizme doğru bir yürüyüşe hazır olmasa da, son dönemdeki yaklaşımların aksine, bu düşünceye sahip çıkılmasının, "banka ve sigorta şirketlerinin, demiryollarının, madenlerin ve kamu hizmetlerinin millileştirilmesi, demokratik denetim altına alınması"na yönelik eğitim ve bilinçlendirme çabalarının gündeme sokulmasının gerekliliğine işaret etmekteydi.

Dennis, bir ara şiddetle karşı çıkılan "üçüncü parti arayışları"na daha olumlu yaklaşıyor, anti-faşist, anti-tekel bir işçi hareketi ağırlıklı "demokratik halkların partisi" perspektifinin yitirilmemesi önerisinde bulunuyordu. Dennis, bu yaklaşımın, "Troçkistlerin sekter, Sosyal Demokratların liberal" üçüncü parti yaklaşımlarından farklı olduğunun da altını çizme ihtiyacını duyuyordu.

Nihayet Dennis, "revizyonizme ve Browderizm kalıntılarına karşı" uyanıklık ve mücadelenin önemine, gereğine işaret ediyor, bu arada bu zorunluluğu yerine getirirken "sol sekter" yaklaşımlardan uzak durulması ve bunlarla mücadele edilmesinin önemine de değiniyordu.

Dennis, günün koşullarında Amerikan işçi sınıfının acil görevinin sosyalizm değil, "yeni faşizm tehlikelerine yol açan emper-

yalist gericiliğin saldırganlığı"na karşı işçileri ve halk [güçlerini] birleştirip seferber etmek" olduğunu vurguluyordu.

Genel Sekretere göre, Parti de bu doğrultuda öncülük görevlerini yerine getirirken aynı zamanda "şimdiye dek hiç olmadığı biçimde, iki cephede birden", hem sağ revizyonizme hem sol dogmatizme karşı mücadele etmek durumundaydı.[8]

Toplantıdaki açış konuşmasında Foster, Browder revizyonizminin bütün varsayım ve beklentilerinin boşa çıktığını, onun öngördüğünün tam aksine gelişmelerin yaşandığını belirtti ve Amerikan emperyalizminin atom şantajıyla, "Balkanlar'dan Filistin'e ve Uzakdoğu'ya, Almanya'da ve Japonya'da, halkları terörize ettiği"ni anlattı. Browder'ın içeride de, barış zamanında bile "grev karşıtı politika"nın sürdürülmesinden yana tavır alarak "sınıf savaşımını tasfiye" etmeye çalıştığını belirten Foster, şimdi Parti'nin politikalarını yeniden "Marksist-Leninist temel"de oluşturmaya başladığını ve böylece kendisini gerçek ekonomik ve politik koşullarla uyumlu hale getirdiğini söyledi. Foster dört noktaya dikkat çekti: a) "kapitalist sistem ilerici değil, gericidir"; b) "emperyalizm ölü değil aksine capcanlıdır; c) "sınıf mücadelesi kapitalist toplumda belirleyici olmayı sürdürmektedir"; d) "yığınların mücadelesini yönlendirmek için güçlü bir Komünist Parti'ye vazgeçilemez bir ihtiyaç vardır."[9]

Savaş sonrasında ve Soğuk Savaş'ın hemen öncesinde Parti'nin perspektif ve doğrultusu böyleydi.

İnşadan sonraki yeni yönelimiyle Parti öncelikle Soğuk Savaş saldırganlığının her somut adımına karşı net bir tavır aldı. Browder döneminin iyimser beklentilerinin gerçeği yansıtmadığı artık iyice su yüzüne çıkmıştı. Bu iyimser bakışı tasfiye etmiş Parti yönetiminin şimdi yeni döneme ilişkin tavrını netleştirmesi ve bir direniş hattı kurması eşyanın tabiatı gereğiydi.

---

8 Eugene Dennis, *America at the Crossroads: Postwar Problems and Communist Policy*, (With a Forward by William Z. Foster), New York, New Century Publishers, 1945.

9 agy., s. 1-6.

Amerikan emperyalizminin artık her adımı Parti'nin eleştiri hedefiydi. Örneğin Foster, Churchill'in "demir perde" konuşmasına hemen ertesi gün yanıt verdi. New York Union Meydanı'ndaki mitingde Foster, İngiltere Başbakanı'nı Sovyetler Birliği'ne ve sömürge halklarına karşı "savaş çağrısı yapmak"la suçladı ve konuşmada, "Ses Churchill'in ama el Hitler'indi," dedi. Foster, bu "savaş çığırtkanlığı"nın ardında bizzat toplantıyı örgütleyen Truman'ın durduğunu da belirtti. İngiltere ile ABD'nin emperyalist genişleme siyasetlerini sert biçimde eleştiren Foster, halkı barışı savunmaya çağırarak sonlandırdı konuşmasını.[10] Yaklaşık bir ay sonra Foster'ın bu konuşmadan hareketle emperyalizmin savaş hazırlıklarını, ABD'nin silahlanma programını açığa çıkartıp eleştirdiği, "Gericilik Savaş Tamtamlarını Çalıyor" başlıklı 15 sayfalık bir broşürü basılıp dağıtıldı.[11]

Parti, Truman Doktrini'ni, Foster'ın ifadesiyle, "demokrasi ve sosyalizm isteyen halkların yönetimlerini devirmeye yönelik gerici iç savaşlar kışkırtıcısı olarak hemen lanetledi."[12]

Nisan ayında İngiltere Komünist Partisi kurultayına gönderdiği ve delegeler tarafından ayakta dakikalarca alkışlanan mesajında Foster, Müttefik Kuvvetler Başkomutanı ve geleceğin Başkanı Dwight Eisenhower'ı, "gerici şoven-militarist ve saldırgan emperyalist" olarak nitelendiriyordu.[13]

14 Mayıs 1947'de Parti'nin New York'ta düzenlediği "Truman Doktrini'ni Protesto" toplantısındaki konuşmasında Foster şöyle sesleniyordu katılımcılara:

> Bugün Beyaz Saray'da küçük, çok küçük bir adam var. Ama emperyalist dünya hâkimiyeti kurmak gibi büyük fikirleri var – Wall

10 Konuşmanın tam metni 700.000 adet basılan bir kitapçıkla ülke çapında yayıldı; William Z. Foster, *The Menace of a New World War*, New York, New Century Publishers, 1946.

11 WM. Z. Foster, "Reaction Beats Its War Drums", New York, New Century Publishers, 1946.

12 Foster, *History...*, age., s. 470.

13 Raymond Daniell, "British Reds Cheer Dig At Eisenhower", *New York Times*, 14 Nisan 1952.

> Street fikirleri. Bunu faşist slogan ile, sözde komünist tehlikeye karşı mücadele sloganı ile yapmayı öneriyor. ... [Kendisi faşist olmasa da] dış politikası Hitler'in yönüne işaret ediyor.[14]

Marshall Planı açıklandığında Foster projeyi, Amerikan "büyük şirketlerinin, bütün dünyayı ele geçirmeye dönük daha geniş planın bir parçası olarak Avrupa üzerindeki kontrollerini sağlama girişimi" olarak nitelendirdi. Foster'a göre plan, "Amerikan emperyalizminin genişleme ve savaş" yolundaki "master komplo"suydu. Avrupa ülkelerinin ekonomik altyapısını oluşturan tekellerin güçlendirilmesi yoluyla Amerika'nın yedeğine alınmasının aracı olarak nitelendirdiği Marshall Planı'nın ayrıca müttefiklerin işgali altındaki (Batı) Almanya'yı, "Wall Street'in kuklası olarak SSCB'ne karşı silahlandırma"yı öngördüğünü belirtmekteydi Foster.

Foster, Marshall Planı'nın ayrıca, borçlanan ülkeleri bağımlı tutmak, politik olarak Avrupa toplumlarını gericileştirmek, demokrasiyi zayıflatmak ve sendikaları bölmek, sosyalistlerle komünistleri birbirlerine düşürerek işçi hareketini zayıflatmak, komünist partilerin tecridini sağlamak gibi emellerin aracı olduğunu da belirtmekteydi.

Foster, "[İngiltere, Fransa, İtalya ve Türkiye ve benzer ülkelerde] Marshall Planı fonları, Amerikan fonlarının eskiden de kullanılmış olduğu gibi, ordularının gerici emir-komuta altında yeniden inşasında kullanılacaktır," demekteydi.

Foster, isabetli bir uzak görüşlülükle, gidişatın, "Batı Avrupa ülkelerinin ABD önderliğinde SSCB'ye karşı yönelecek bir askerî ittifak" içinde örgütlenmesine doğru olduğunu da belirtti.[15]

Daily Worker gazetesinin Dış Haberler Editörü Joseph Starobin, Truman Doktrini ve ABD'nin savaş hazırlıkları ile Marshall Planı arasındaki bağı kurduktan sonra, plan kapsamındaki ülkeler arasında bulunan "henüz barış anlaşması hazırlanmamış Alman

14 "President Called 'Very Little Man'", *New York Times*, 15 Mayıs 1947.

15 William Z. Foster, *Labor and the Marshall Plan*, New York, New Century Publishers, 1948.

Reich'ın eski parçası Avusturya ... Mihver'e yardım etmiş olan iki faşist devlet, Portekiz ve Türkiye ... 3000 zengin Yunanlıya hizmet eden Quisling eşkıyalarınca yönetilen faşist Yunanistan ... tarafsız ve çok sayıda savaş vurguncusuna sahip İsviçre, İsveç ve İrlanda"nın yanında, işgal altındaki Batı Almanya ve emperyalist İngiltere, Fransa, İtalya ve Hollanda'yı ABD'nin bir araya getirdiği karmakarışık bir savaş koalisyonu" olarak tanımlıyordu.[16]

Parti bu örneklerde görüldüğü gibi bütün bu uğursuz yıllar boyunca ABD ve peşindeki müttefiklerinin Soğuk Savaş saldırısına ilişkin her adımını anında kınadı, toplumu direnmeye çağırdı; barışı, Sovyetler Birliği'ni, Fransa ve İtalya'da eski Parti Genel Sekreteri Lovestone önderliğinde tezgâhlanan kirli CIA oyunlarıyla meşru iktidarları engellenen komünistleri, Doğu Avrupa'nın halk demokrasilerini ve sömürge halklarını korkusuzca savunmayı sürdürdü.

C. PARTİYE BÜYÜK SALDIRI

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Parti'nin bu tavrı egemenlerin gazabını üzerine çekmekle birlikte onu iç saldırının hedefi yapan saikler farklıydı. Egemenler çok boyutlu hâkimiyet saldırılarında göstermelik bir "iç düşman"a da ihtiyaç duymaktaydılar ve asıl bu nedenle Parti hedefe konmuştu.

Daha 1945 başında ünlü cadı avcısı Dies Komitesi'ne (Kongre Amerika Karşıtı Faaliyetler Komitesi-AKFAK) süreklilik kazandırılmış, McCarthy soruşturmalarına giden yolun temel kurumsal aracı saldırı cephaneliğine eklenmişti.

21 Mart 1947'de Truman, federal bürokraside çalışanların ülkeye "tam ve şaşmaz sadakat"ini ölçecek bir programı devreye soktu. Canavar hırlamaya, cehennem ateşi harlanmaya başlamıştı. Çok ocak söndüren, yüreklere korku salan bir psikolojik terör, bireyi lanetli konumda sürekli işsizlik, açlık ve toplumsal tecrit üçgenine

16 Joseph Starobin, *Should Americans Back the Marshall Plan*, New York, New Century Publishers, 1948, s. 6.

mahkûm eden sistematik baskı, insanların tepesinde sallandırılan "Demokles'in kılıcı"ydı bu uygulama.

Buna koşut olarak sistematik ve büyük bir kampanyayla Sovyet casuslarının –başta federal bürokrasi– her yere sızdığı ve ülkenin içten çökertilmekte olduğu korkusu topluma pompalanmaya, Rosenberg'lerin gaz odasında infazlarına giden büyük tezgâh kurulmaya başlandı.

23 Haziran'da Kongre işçi hareketini tam disiplinle denetim altına almak amaçlı Taft-Harley Yasası'nı kabul etti. Resmî adı "İşçi Yönetim İlişkileri Yasası" (*Labor Management Relations Act*) olan kanun, işçilere ve sendikalara pek çok kısıtlama getirmekte, grev ve gösterilere ciddi sınırlamalar koymakta, işyeri örgütlenmesini daraltmakta, sendikacıları komünist olmadıklarına ilişkin hapis yaptırımı içeren resmî beyanda bulunmaya yükümlü kılmakta ve çok sayıda benzer baskıcı mekanizma içermekteydi.

İlerde görüleceği gibi, Soğuk Savaş saldırısının içerideki hukuki altyapısını oluşturan yasalar ve uygulamalar peş peşe gündeme sokulacaktı.

"Sadakat yeminleri" engizisyonu başlatılmadan önce ilk olarak ABD dışında doğmuş, göçmen statüsündeki komünistlerin sınır dışı edilmeleri kampanyası başlatıldı, Parti kurucularından Alexander Bittelman'dan "Komintern Temsilcisi" Gerhard Eisler'e, üst düzey yönetici Jack Stachel'e yüzlerce insan tezgâha alındı.

Göçmenlerden sonra Soğuk Savaş'ın iç cephedeki saldırısının ikinci hedefi, dış hedeflerle de bağlantılı Hollywood oldu. Ronald Reagan'ların, Robert Taylor'ların, Gary Cooper, Walt Disney, Elie Kazan ve daha nice "ünlü"nün uğursuz roller üstleneceği cadı avının bu sahnesinde, 20 Ekim 1947'de, öncü tetikçi görevini üstlenmiş Kongre Amerika Karşıtı Faaliyetler Komitesi, Hollywood'da çalışan pek çok kişiye celp çıkarttı ve daha önce başlatılmış soruşturma ve ihbarlarla tespit edilmiş "komünist" zanlılar engizisyon usulü soruşturmaya alındılar. Kasım ayında Komite'ye "komünist parti üyeliği" konusundaki sorulara yanıt vermeyi ve başkalarını ihbar etmeyi reddeden 10 yönetmen, senarist, yapımcı tutuklan-

dılar ve sektörde ömür boyu iş verilmeyecekleri içeren ünlü "kara listeler" oluşturulmaya başlandı.[17]

Kuşkusuz, büyük Soğuk Savaş saldırısının ideolojik bacağının Hollywood'da başlatılması tesadüf ya da kör terör değildi. Nedenlerden biri, yaratıcı, bilinçli, akıllı gerçek sanatçılar üzerinde Parti'nin büyük etkisiydi. İkinci olaraksa, anti-komünist seferinde ve dünyayı Amerikan imajından yeniden yaratma saldırısında, insanlığı ideolojik şekillendirme haydutluğunda Amerikan emperyalizmi, Hollywood'un temel bir araç olacağının tam bilincindeydi. İdeolojik savaşın başlatılmasında öncelik, temel araç-yöntem olan propagandadaydı elbette ve sinema sanayiinin stratejik rolü de daha baştan belirlenmişti.

Bu dönemde başlatılan "sadakat yemini" uygulamasıyla her kamu kurumunda "Sadakat Kurulları" oluşturuldu, her çalışan incelemeye tabi tutuldu, şüpheliler hakkında soruşturmalar başlatıldı.

Prosedüre göre, ilgili kişiye hakkındaki suçlama ve iddialar taahhütlü mektupla iletiliyor, 15 günden az olmayan belirli bir süre içinde yanıt vermesi isteniyordu. Yanıtı verilmeyen her isnat, o iddianın kabulü anlamına geliyordu.

Zanlı isterse, sorgulama talep edebiliyordu. Bu durumda kurul başkanı bir tarih belirliyordu. Kurul isterse bir talep olmadan da sorgu seansı düzenleme yetkisini kullanabiliyordu. Bu durumda zanlı gelip sorulara yanıt vermek zorundaydı. Buna uymamak atılma sebebiydi.

Oturumlar kamuya kapalıydı. Zanlı avukat isteyebiliyor, tanıklara soru sorabiliyordu. Sorgu yemin altında ve zabıt tutularak yapılıyordu. Sorgu bitince, kurul bir rapor hazırlıyor ve tavsiyesini bildiriyordu. Kurul görüşü ihraç yönündeyse, görevli sekreterin de onaylamasıyla kişinin görevi geçici ve ücretsiz olarak askıya alınıyordu.

17 Türkçe yararlı bir özet için bkz. Önder Özdemir, "Hollywood'daki 'Cadı Avı' ve Direnenlerin Filmi: Cadı Kazanı", http://sendika62.org/2017/09/hollywooddaki-cadi-avi-ve-direnenlerin-filmi-cadi-kazani-onder-ozdemir-444537/ (12 Eylül 2017.)

Karara temyiz yolu açıktı. Silahlı Kuvvetler, Amerika'nın Sesi, Atom Ajansı gibi güvenlik bakımından "hassas" kabul edilen yerlerde "riskli" görülenler nihai başvuruyu İnceleme Kurulu yerine ancak çalıştıkları kurumun başına yapabiliyorlardı.

Temyize başvurulmaz ya da nihai karar aleyhte çıkarsa ihraç kesinleşiyor ve zanlının kamuda çalışması ömür boyu yasaklanmış oluyordu.[18]

Niyet okuyan cadıların engizisyonu sürecinin sadece Truman yönetimi zamanında 1210 kişi işten atıldı, 6000 çalışan istifa etmek zorunda bırakıldı. Bu sayılara daha sonra 1500 ihraç ve 6000 istifa daha eklenecekti. 1947-56 arasında sadece beş milyona yakın çalışan sorgulama formları doldurdu. 2700 ihraç ve 12.000 zorunlu istifa kayıtlara geçti. 1956'ya kadar bütün federal soruşturmalar sonucunda 8850 çalışan işten atıldı. Bunların yarısından biraz fazlası federal programlar çerçevesinde iş yapan özel firma çalışanlarıydı. Askeriyeden atılanların sayısıysa 750'ydi. Güvenlik araştırmaları ve listeler için FBI 7000 ek kadro açtı, hükümet milyonlarca dolar harcadı.

Kısa sürede federal bürokrasideki cadı avına eyalet bazında da katılımlar başladı. Öğretmenler hariç, 500 kişi de böyle işinden edildi.

Zamanla özel şirketler, fabrikalar, atölyeler, ilgili ilgisiz işyerleri, okullar, üniversiteler, sendikalar, her örgüt, sektör, belediye sıraya girdi, uygulamaya katıldı. Bu arada üyeliği ihraç nedeni sayılan "sakıncalı" ya da "yıkıcı" örgüt listesi de 200'e yükseldi.

Ayrıca, belirli sektörlerde binlerce işçi "güvenlik araştırmaları" sonunda sakıncalı bulunarak işten atıldı. Pek çok insanın iş başvuruları politik nedenlerle reddedildi.

Bu tezgâh genişletilip silahlı kuvvetler de kapsama alınınca üniformalı-üniformasız bir milyon kadar kişi daha soruşturma ve yemin işkencesine tabi tutuldu.

---

18 Francis H. Thompson, *The Frustration of Politics: Truman, Congress and the Loyalty Issue*, 1945-1953, Cranbury New Jersey, Associated University Press, Inc., 1979, s. 44-46.

Öğretmenler ve üniversite öğretim üyeleri ayrıca bu "yemin" uygulamasına tabi tutuldular. Bine yakın öğretmen, profesör, okutman vb. okullardan ve üniversitelerden atıldı.[19]

Tutuklamalar, pasaportlara el koymalar, sınırdışılar, çetelerin sokak saldırıları, linçler, polis terörü, özel yaşamı tarassut altına alan istihbarat ağı, telefon dinlemeler, mektupların açılması, akla gelebilecek her türden baskı ve şiddet komünistler üzerinde denendi. Üniversitelerin müfredatlarının devlet denetiminden geçirilmesinden kütüphanelerdeki "sakıncalı" yayınların ayıklanmasına, Nazi Almanya'sını hatırlatan uygulamalar yaşandı.

Engizisyon ortamını ve sorgulamalarını bir yazar şöyle anlatıyor:

> Eyalet ve federal müfettişleri şüpheli vatandaşları okuma alışkanlıkları, oy verme kalıpları ve kiliseye gitmek [gibi] konularda ıstırap çektirerek sorguluyordu. Irk eşitliği için destek, yıkıcılığa eğilimin kanıtına dönüşmüştü. Muhalif literatür kamu ve okul kütüphanelerinde yasaklandı. Bazı yerlerde kitap yakma [şölenleri] bile düzenlendi. Hollywood yıkıcılık ima eder [korkusuyla] film karelerini karartti. Komşu komşuyu, öğrenciler öğretmenleri ihbar ettiler. 'Şüpheli' yapıtların okurları sol kitapları gizlediler veya arka bahçelerine gömdüler. Savaş döneminin yedi toplama kampı tadilat yapılarak radikaller için hazır hale getirildi.
>
> [Sorgulananlardan] yalnızca geçmiş günahlarından pişmanlık beyanı istenmiyordu, eski yoldaşlarını ihbar etmeleri de bekleniyordu. [Devletle] işbirliği yapma baskısı çok büyüktü. Hükümet ve toplumun bütün ağırlığı, gönülsüz her bireyin üzerinde asılı duruyordu. İnsanların rızkı, ihbarcılığı kabulüne bağlıydı ve çoğu kez hapis cezasından kurtulmak da. Federal ajanların, işbirliği yapmayanları yeni toplama kamplarına göndermekle, çocuklarının ellerinden alınmasıyla, yaşlı akrabalarının sınır dışı edilmesiyle

19 Bu veriler için bkz. Albert Szymanski, *Human Rights in the Soviet Union*, (including comparisons with the U.S.A.) Londra, Zed Books, 1984, s. 180-185 ve Landon R. Y. Storrs, *The Second Red Scare and the Unmaking of the New Deal Left*, Princeton, Princeton University Press, 2013, s. 291-292. "Sadakat yemini" programının kronolojisi için, agy., s. 286-290.

tehdit ettikleri biliniyordu. Tek yapılması gereken işbirliğiydi ve yaşam yeniden normale dönecekti. Baştan çıkaran bir fısıltıydı: Tövbe et, şefaat dile, birkaç isim ver. İsimleri verilenler elbette acı çekeceklerdi. Ama her durumda öyle olmayacak mı? Zaten tespit edilmemişler miydi? İnsan tam olarak bilebilir mi?"[20]

Tazminatsız, emeklilik hakkını kaybetmiş olarak işten atılanlar, işsiz, gelirsiz, geleceksiz sokağa, aslında her köşe başında düşmanca duygularla bilenip komünist avına çıkmış saldırganların cirit attığı bir vahşi ortama bırakılıyorlardı; yalnız, korumasız, sahipsiz. Aileleriyle birlikte, aç hayvanlara yem edilen eski Roma köleleri misali artık lanetlenmişlerdi ve cadı avcılarının kurbanı olmaya mahkûm edilmişlerdi. Sadece işlerini, yaşam imkânlarını yitirmekle kurtulamıyorlardı avcılar şöleninden; zaten kovulmadılarsa, evlerinden, mahallelerinden, çocukların okullarından, hatta kent ve kasabalarından kaçıp canlarını kurtarmak durumundaydılar. Devlet terörü ise peşlerini hiç bırakmayacaktı. Korkunç ilkeyi Emmy Ödülü sahibi ünlü televizyon dizileri ve şovları yapımcısı Mark Goodson şöyle ifade edecekti: "Şunu söyleyebilirim ki, komünistlerle komünist sempatizanları, komünist sempatizanlarıyla yemek yiyenler, komünist sempatizanlarla yemek yiyen birini tanıyanlar vb. arasında hiçbir ayrım yapılmıyordu, sadece bir büyük liste vardı ve bizler için bir farklılık gözetilmiyordu.[21]

New York eyaletinde komünistlere balık avlama izin belgesi satın almak dahi yasaklanmıştı.[22]

Yine de bütün bunlar sadece birer girizgâh niteliğindeydiler. Partiye asıl büyük saldırı, daha önce sözünü ettiğimiz ve ilk önce

20 Griffin Fariello, *Red Scare: Memories of the American Inquisition*, An Oral History, New York, W. W. Norton & Company, 1995, s. 25.

21 Henry Faulk, *Fear On Trial*, New York, Tempo Books, 1963, s. 185'den aktaran Christie F. Andrle, Revolution, *Rebellion and Subversion in US History: Government and Public Response*, (*History Thesis)*, State University of New York, College at Buffalo, Department of History, 2014, s. 39-40; http://digitalcommons.buffalostate.edu/history_theses

22 Maurice Isserman, *If I Had a Hammer:The Death of the Old Left and the Birt of the New Left*, Urbana, University of Illinois Press, 1987, s. 4.

Troçkistlere karşı uygulanmış Smith Yasası'nın işletilmesiyle başladı.

1948 Haziran'ında Smith Yasası uyarınca, "hükümeti şiddet ve cebir kullanarak yıkma" suçlamasıyla dava açılması, temmuz sonunda on iki yöneticinin bu isnatla gözaltına alınıp hasta Foster hariç 11'inin tutuklanması, Taft-Harley Yasası'nın kabulü gibi gelişmelerle kara dalgaların üzerine gelmeye başlaması Parti'de büyük baskı oluşturmaktaydı. Bir sendika bürokratının sonradan kamuya açık bir toplantıda dediği gibi gelişmekteydi süreç. CIO ulusal sekreterlerinden James B. Carey'in tehdidi şöyleydi: "Son savaşta faşistlerle savaşmak için komünistlerle el ele verdik. Bir başka savaşta komünistleri yenmek için faşistlerle birleşeceğiz."[23]

20 Temmuz 1948 günü akşamüstü FBI ajanları Parti merkezini basarak Ulusal Başkan William Foster ve Genel Sekreter Eugene Dennis ile üç yöneticiyi (John Williamson, Henry Winston ve Jack Stachel'i) gözaltına aldılar. Polis, daha sonra Benjamin Davis'i New York'un başka bir semtinde, Carl Winter'i Detroit'te tutukladı. 21 Temmuz'da John Gates, ertesi gün McGohey, bir hafta sonra Robert Thompson ile Gil Green, 4 Ağustos'ta da Gus Hall kendileri teslim oldular.

Zanlılar daha sonra 5 ila 10 bin dolar arasında değişen kefaletle serbest bırakıldılar.

Davada hükümet doktorlarının verdiği rapor doğrultusunda ciddi kalp sorunları bulunan Foster'ın dosyası ayrıldı. Kasım ayından 17 Ocak 1949'a kadar jüri seçimi, reddi hâkim talepleri, kanıtlara itiraz, erteleme istemleri gibi prosedürel tartışmalar sürdü ve hemen her gün protesto gösterileriyle geçen uzun bir süreçten sonra, sanıklar 7 Mart'ta hâkim karşısına çıktılar.

Davanın amacı belliydi: Parti'yi bütünüyle yok etme, hayattan tamamen silmek nihai hedefiydi sistemin. Parti ve komünizm şeytanlaştırılmış ölümcül iç ile dış düşmanın simgesi, birleşik sureti, Canavar'ın pençesindeki cisimleşmiş haliydi. Suçlama, Parti'nin

23 Aktaran Foster, *History...*, age., s. 493-494.

hükümeti şiddet-cebir yoluyla devirmeyi hedeflemek ve bu amaca yönelik propaganda ve eğitim faaliyetlerinde bulunmaktı.

İddia makamının elinde tek "kanıt" vardı: *Komünist Manifesto*, *Devlet ve İhtilal*, *Leninizmin İlkeleri*, *SBKP (Bolşevik) Tarihi*, *Komünist Enternasyonal Programı*'ndan oluşan Marksist klasikler dizisi. Buna bir de Parti'nin 1935'te bastırdığı J. Peters'in *El Kitabı* eklenmişti. Marksist-Leninist öğretinin zor ve şiddet yoluyla devrimi öngördüğü, Parti'nin de bu kaynakları eğitim ve ajitasyonunda kullanarak hükümeti cebir yoluyla devirmeyi planladığı iddiası için başka kanıta gerek görmemişti savcılık.

Savcılığın ikinci aracıysa, öğretiyi ve klasikleri iddia doğrultusunda "yorumlayan" tanıklardı. Bunlar, Parti içindeki ajanlar ve itirafçı olan eski üyeler ve kimi parayla iş tutan, FBI bordrosundan tanıklık için yıllarca maaşla yaşayan karanlık profesyonellerdi. Delillerin komikliği yanı sıra tanıkların ifadeleri de yargılamanın haline ışık tutar nitelikteydi. Örneğin bir tanık, Ulusal Komite üyelerinden Al Lannon'un bir toplantıda, ABD devrimine yardımcı olabilmek için, "Kızıl Ordu'nun Sibirya'dan yola çıkıp Alaska ve Kanada'dan geçerek Detroit'e ulaşması"nın gerekebileceğini söylediğini belirtmişti. Daha da önemlisi, bu ifade hâkim tarafından ciddiye alınmıştı.[24]

Bu hukuk garabetinin ilk safhası 20 Ekim'de verilen kararla tamamlandı. Sanıklar, biri hariç, beş yıl hapse ve 10.000'er dolar para cezasına mahkûm edildiler. Savaşta kahramanlık madalyası sahibi Robert Thompson'ı hâkim para cezası yanında üç yıla mahkûm etti. Hâkim, duruşmalar sırasındaki tutumları nedeniyle sanık avukatlarına da 30 günden 6 aya uzanan hapis cezaları verdi. Avukatlar derhal cezaevine gönderildiler.[25]

---

24 Michael Belknap, *Cold War Politcal Justice: The Smith Act, the Communist Party,* and American Civil Liberties, Westport, Connecticut, Greenwood Press, 1977, s. 89.

25 Bu arada belirtmek gerekir ki, cezasında madalyası nedeniyle indirim yapan Hâkim Medina'yı Thompson, "bu Wall Street yaltakçısının benim [madalyamı] iki yıllık hapis cezasına eşitlemesinden hiç hoşlanmadım" diyerek anında protesto etti; agy., s. 115.

3 Kasım'da itirazları üzerine sanıklar kefalet karşılığı yeniden serbest bırakıldılar. Sadece Eugene Dennis, daha önceki bir yıllık mahkûmiyetini çekmek üzere 2 Mayıs 1950'de yeniden hapse atıldı.

D. SALDIRI KISKACINDAN KURTULMAK İÇİN ARAYIŞLAR

Parti şimdi özellikle Foster'ın görüşleri doğrultusunda geleceğin zorlu geçeceğini görmekteydi. Browder'ın iyimserliğinin temelsiz olduğu görüşünün mantıksal uzantısı, geleceğe ilişkin yıkıcı, saldırgan dinamiklerin harekete geçeceği beklentisi; kriz, faşizm ve savaş olasılığının zemin bulduğu bir döneme girileceği düşüncesiydi.

Bu durumda direngen bir mücadele hattının, buna uygun örgütsel yapılanmanın ve ideolojik hazırlığın gereği ortadaydı. Ne var ki, Parti güç dengelerinin de ayırdındaydı. Dolayısıyla, bir yandan da Browder döneminden kalma "New Deal Koalisyonu"nun yeni koşullara uygun biçimde sürdürülmesi ihtiyacı kendini dayatıyordu. Parti bunun için işçi hareketinin birlik ve gücünün behemehal sağlanması gerektiği görüşündeydi. Bu blokun öteki unsurlarıyla, özellikle de küçük burjuvazi ve Demokrat Parti tabanıyla direnişçi bir işbirliğinin mutlak öneme sahip olduğu konusunda da hemfikirdi yönetim. Parti'nin kendi legal varlığını da ancak bu şemsiye altında koruyabileceğine inanılıyordu.

Bu "eski" ittifak politikası nesnel zorunluluk olarak ortadaydı. Değişen, bunun gerekçeleri, analiz çerçevesi, ideolojik zeminiydi. Parti bu sefer iyimserlikten ve burjuva unsurlara güvenden değil, tam aksine karamsar beklentilerden ve güvensizliklerden yola çıkmaktaydı. Bu sefer "kuyrukçu" değil daha aktif bir tutum yeğlenmekteydi. Örgütsel ve kadrosal olarak geri çekilmekten ziyade hamleci, mücadeleci bir pozisyona geçilmesi eğilimi güçlüydü. Sosyalizm yine acil bir talep değildi ama bütünüyle rafa kalkmış bir özleme de indirgenmiyordu. "Anti-tekel demokratik koalisyon" için ekonomiye daha fazla devlet müdahalesi, emek lehine radikal önlemler, yeni Sovyet ve "halk demokrasileri"ni, sömürgeciliğin

tasfiyesini kabullenen bir barış yaklaşımı, yer yer kritik sektörlerde kamulaştırmayı bile öngören bir tür "devlet kapitalizmi" modeli öneriliyordu.

Yeni cephenin içinde komünistlerin de yer aldığı örgütlü işçi hareketine öncülük rolü biçiliyordu. Gerekirse, işçi hareketi önderlikli "üçüncü parti" seçeneği yeniden gündemleştiriliyordu. Bir tür aşağıdan güç alan bir "birleşik cephe" kavramı su yüzüne çıkarılıyordu. Parti'nin burjuvaziye güvenmek yerine yeni olumsuz koşullarda kendini korumak iradesinin yeniden ortaya çıktığı bir evreye girilmekteydi. Parti daha güçlenmiş bir uluslararası direnişin organik bir parçası olarak pozisyon alma eğilimindeydi. Browderist teslimiyet ve kuyrukçuluk, yerini benzer ittifak politikalarının hem biçiminde hem sosyal kompozisyonu, hedefleri, komünistlerin yeri gibi öze ilişkin karakterinde koşullar gereği çok da radikal olmayan, bir ölçüde kozmetik rötuşlar sayılabilecek değişikliklere bırakmaktaydı.

Bu nedenle, yeni pozisyonun ikili karakteri ve çok da sağlam olmayan, eski reformist pozisyondan köklü kopuş içermeyen doğasının ayırdında olunduğundan, şimdi tepkilerin önünü kesmek için Parti'nin gündeminde özel olarak "sol sapma"ya karşı bir duruş, ideolojik dikkat, hatta yöneliş söz konusuydu. Artık "solculuk" baş tehlike olmuştu ve bir tasfiye süreci de başlatılmıştı. Bu konuda özellikle Foster çok titiz ve katıydı, "bir uçtan ötekine savrulmak, güçler dengesi açısından riskli bir maceracılık" olarak gördüğü "sekter solcu" bir kaymaya izin vermemeye kararlıydı. Yukarıda gördüğümüz gibi daha dernek zamanında Foster ile birlikte muhalefet eden tek yönetici olan Sam Darcy, başkanlığını Foster'ın yaptığı komisyon kararıyla ihraç edilmişti.

Parti'nin ikilemi açıktı. Yeni ideolojik zemin, Marksizm-Leninizm retoriği, teorik tespitler, sağcılığa ve revizyonizme soldan karşı çıkış ile sınıfsal güç dengeleri, burjuvazinin gücü, işçi sınıfının vahim bilinç eksikliği, örgütlü işçi hareketinin zaafları karşısında Parti'nin güçsüzlüğü bu ikilemin nesnel bacağıydı. Yeni gergin, çatışmacı uluslararası ortamda "dış düşman"ın iç uzantı-

sı "iç düşman" algısının yayılması bir başka ciddi risk faktörüydü. Yönetimin öznel eksiklikleri, ideolojik-teorik zayıflıkları, devrimci damardaki sorunlar ise, doğası gereği öznel ölçütlerle ancak değerlendirilebilir nitelikteydi kuşkusuz. Öyle ki bu durumu, Parti'nin bu çelişik öğeler içeren pozisyonunu, "Browder'sız Browderizm" olarak değerlendirenler de oldu; hareketi riske atan, tecride düşürüp yıkıma götüren maceracı, sekter "sol dogmatik" sapma olarak görenler de...

Browder yönetiminde Parti'nin kıyısından köşesinden tutunmaya çabaladığı sol-liberal blokun üç temel bacağı vardı. Koalisyon, Roosevelt önderliği altında, Demokrat Parti etrafında ve örgütlü işçi hareketinin kurumsal temsilcisi CIO'nun desteğinde örülmüştü.

Artık köprülerin altından çok su akmıştı. Her şeyden önce Parti Browder'ın tasfiyeci kuyrukçuluğunu bırakmıştı. Roosevelt artık yoktu ve yerine geçen Truman, Soğuk Savaş saldırısının komutasını almıştı. Demokrat Parti, emperyalist sermayenin hükümet partisi rolünü üstlenmişti. CIO bürokrasisi ise, Soğuk Savaş koalisyonuna ilhak etmeye, Dışişleri Bakanlığı ve CIA'nın uluslararası işçi hareketi nezdindeki işbirlikçiliğine soyunmaya yönelmişti.

Parti, kriz-faşizm-savaş şeytan üçgenini kıracak güce ya da ittifak zeminine sahip değildi. Tek başına yapabileceği fazla şey yoktu. Eski "müttefikler" düşmanlaşmaya başlamıştı. Fırtına gelmiş kapıya dayanmıştı.

Bu süreçte Parti'nin stratejik mevzii konumundaki sendikal hareket içinde de saldırı gelişmekteydi.

Kuruluşundan başlayarak örgüt içindeki komünistlerin gücü bir süre sendika merkez bürokrasisinin Taft Harley Yasası'nda öngörülen yemin zorunluluğunu uygulamaya koymasını engelledi. Soğuk Savaş saldırısının güç biriktirmesi ve derinleşmesiyle birlikte CIO içinde de işbirlikçiler için uygun ortam oluştu. 1948 seçimi sonrasında işbirlikçi sendika ağaları intikam fırsatını kullanmaya yöneldiler.

Şimdi Partili kimliğini gizleyerek örgütlerinde üst düzeylere gelmiş sendikacıların durumu zora girmişti. CIO merkezi beyan konusunda devletten yana tavır alıp zorlayıcı bir duruş takınınca fazla seçenek kalmamıştı. Merkez bürokrasinin desteği çekilince Partili sendikacılar direnme imkânları ellerinden alınmış olarak köşeye sıkıştırılmışlardı. Yalan beyan hapis cezası riskini taşıyordu. Görevden ayrılmak stratejik bir mevziin Parti bakımından kaybedilmesi demekti. Bu etkin, risksiz, saygın, imtiyazlı makamlardan Parti uğruna vazgeçmek her bürokratın kolaylıkla kabul edebileceği bir şey değildi. Parti'den ayrılmak bu durumda yeğlenen bir seçenek olarak beliriyordu. Merkez'deki devletçi-işbirlikçi sendika ağalarının Soğuk Savaş saflarında yer tutması, Parti ile özel konumdaki üst düzey sendikacı kadrolarının arasına ihanet kaması da sokmuştu. Kritik mevzi ya da önemli kadro kaybetmek ikilemi arasında sıkışmıştı Parti.

Bu arada komünistlerin etkin olduğu sendikalara polis baskınları arttırılmış, sağcı sendikacılar yemin beyanını imzalayarak niyetlerini belli edip direnişi kösteklemeye başlamış, Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi hedef bellediği sendika önderlerini sorgulamaya girişmişti.[26] Üstelik bu daha başlangıçtı. Tezgâh ve tuzak bununla kalmayacaktı.

CIO Soğuk Savaş saldırısının içinde yer aldıkça komünistlere yönelme de ivme kazanacaktı.

Amerikan Soğuk Savaş saldırısının çok önemli bir hedefi de Fransa ile İtalya'daki seçimlerde komünist partilerin zaferle çıkmasını önlemekti. Bu iki partinin seçimleri kazanacaklarına neredeyse kesin gözüyle bakılıyordu. ABD'nin ilk hamlesi, Batı Avrupa çapındaki Amerikan işgal kuvvetlerinin silahları gölgesinde gizli yıkıcı propaganda, sabotaj, kışkırtma ve rüşvet silahlarını devreye sokmak oldu.

---

26 Bir örnek olarak hedefteki sendikalardan Elektrik İşçileri Sendikası önderlerinin sorgu zabıtları için bkz. Üye misin...Üye miydin...: 1947'den 1956'ya dek *Amerikan Karşıtı Faaliyetler Üzerine Sorgu Tutanakları*, çev. Saliha N. Kaya, İstanbul, İnter Yayınları, 1990, s. 271-305.

Lovestone'un da içinde bulunduğu CIA görevlileri özellikle işçi hareketi içinde aktiftiler. Dünya Sendikalar Federasyonu'nun kurulması da bu çalışmaların bir ürünüydü. Bu çerçeve içinde, Marshall Planı stratejik önem taşımaktaydı. Silah gücünün yanına yerleştirilen para gücü özellikle bu alanda, hem kapitalizmin istikrarı hem işçi hareketini nötralize etmek ya da sarı sendikacılığa çekmek için özel önem taşımaktaydı. Devlet politikasına ve Soğuk Savaş koalisyonuna dahil olan CIO bürokrasisi bakımından Parti'nin Marshall Planı'nı açığa çıkartan ilkeli ve ödünsüz muhalefeti affedilmez bir günahtı, çünkü onlar Marshall projesinin ardındaki sinsi planların taşıyıcısı rolüne taliptiler. Dolayısıyla, Parti'nin bünyeden sökülüp atılması, oyunu bozan komünistlerin cezalandırılarak örgütten tasfiyesi sendika ağaları bakımından görev ve zorunluluk olmuştu.

Bu arada 3 Ekim 1945'te Paris'te Dünya Sendikalar Federasyonu (*World Federation of Trade Unions-WFTU*) kurulmuş, işçi sınıfının sendikal birliğine doğru önemli bir adım atılmıştı. Bu örgüte gerici AFL katılmamış, CIO ise ilerideki bozgunculuğun Truva Atı olacak biçimde yer almıştı. Bu görev de komünistlerin tasfiyesini bekleyecekti. Nitekim 1949'da komünist etkisini bahane ederek Batı Avrupa ülkelerinin pek çok işbirlikçi sarı sendikalarıyla birlikte Birlik'ten ayrılarak Hür Sendikalar Uluslararası Konfederasyonu'nun (*International Confederation of Free Trade Unions-ICFTU*) kuruluşunda yer alacak, bozgunculuğunu bir adım ileriye taşıyacaktı CIO.

CIO içinde önce komünistlerin etkin olduğu sendikalar üzerinde operasyonlar yapıldı. Bunda kısmi başarılar ancak elde edilebildi, Ulaşım İşçileri Sendikası Başkanı "Kızıl" lakaplı Mike Quill gibi kimi ihanetçilere karşın komünistler genel olarak mevzilerini ve kadrolarını büyük oranda koruyabildiler.

Daha 1946'daki kurultayında CIO bürokrasisi Parti'yi mahkûm eden kararlar çıkartmış ama komünist sendikacıların da ipleri germemek için oy verdiği bu tür girişimler bir noktada kalmıştı. O

kurultayda CIO Başkanı Philip Murray üçü soldan, üçü de sağdan olmak üzere altı kişilik bir komisyon atadı ve hazırlanan bildiri oybirliğiyle kabul edildi. Bildiride delegeler, "Komünist Parti ya da herhangi bir başka partinin ve taraftarlarının CIO işlerine müdahale etme çabalarını kınar ve reddeder" denmekteydi. Murray aslında işleri bu genel ifadelerle şimdilik yumuşatmıştı. Bildirinin bir "baskı önlemi" olarak düşünülmemesini isteyen Murray "biz hangi parti olursa olsun iç işlerimize karışmasına karşıyız" gibi bir söylemle durumu geçiştirmişti. Komünistler de biraz bunun için, biraz da ortamın tehlikelerini daha da azdırmamak için olsa gerek, karara katılmışlardı.[27]

Ne var ki, fırtına daha geçmemişti. Aksine, şimdi örgüt içindeki aşırılar gemi daha da azıya almışlardı. Ülkedeki gidişat da onların lehine gelişmekteydi. 1948 seçimlerinden sonra saldırganların önü açılacaktı.

Bu noktada, parti bakımından bir çıkış, bir çare olarak Roosevelt'in eski yardımcısı, Truman'ın Ticaret Bakanı Henry Wallace sahneye çıktı.

E. WALLACE MACERASI

Wallace son seçimler öncesindeki parti kurultayında başkan yardımcılığını Truman'a kaptırmış, Ticaret Bakanı olarak atanmıştı. Truman, Roosevelt'in ölümü üzerine Başkanlığı devralınca onu aynı görevle kabinede tutmuştu.

Wallace giderek yeni dış politikaya eleştirilerinin dozunu arttırmaya başlamıştı. Bu egemenlik bloku içindeki tak çatlaktı. Bundan sonra sistem yekvücut Soğuk Savaş saldırısını sürdürecekti. Wallece 12 Eylül 1946'da New York'un ünlü Madison Square Garden salonunda, Sovyetler Birliği'ne eleştiri yönelttiğinde izleyiciler arasında bulunan komünistlerce yuhalandığı konuşmasında Truman'ın anti-Sovyet politikalarına net ve sert biçimde karşı çıktı.

27 Bkz. James R. Prickett, "Some Aspects of the Communist Controversy in the CIO", *Science & Society*, c. 33, No. 3, 1969, s. 302-304.

Wallace'ın söylediğinin aksine konuşmayı önceden okuma fırsatı bulamadığını iddia eden Truman da Wallace'ı bakanlık görevinden azletti.[28]

Henry Wallace ilerici, demokrat ve barış yanlısı bir siyasetçiydi. Bu kimliğiyle de, Truman'ın dış politikasına, özellikle Sovyetler'le ilişkilerin bozulmasına karşıydı. Wallace, Keynesyen "New Deal ilericiliği"nin bir temsilcisi/yandaşı olarak baştan beri "devlet müdahalesi"ne karşı tutucuların, Cumhuriyetçi Parti'nin, Demokrat Parti içindeki piyasacı liberallerin hedefindeydi. Soğuk Savaş karşıtlığı nedeniyle, DP ve Truman çevresinde kenetlenmiş sendikal bürokrasiyle de ters düşmüştü. Hele DP'den kopup bir üçüncü parti teşebbüsüne onay verme olasılığı bu çevrelerin şimşeklerini üzerine çekmeye yetiyordu. Yeni Amerika'nın sınıfsal/politik güç dengelerinde ve pozisyonunda Wallace kenarda kalmakta, marjinalleşme, dışlanma, tasfiye tehdidi karşısındaki eski Rooseveltçi "New Deal çevresi"nin de umudu olmaktaydı. Demokrat Parti içinde kalarak mücadeleyi yürütmek ve seçimlerde buradan aday olmak kuşkusuz ilk tercihiydi Wallace ve yakın çevresinin ama yeni atmosfer ve yönelişte bu gerçekleşmesi olanaksız bir amaçtı. Truman'ın yükselişe geçmiş Cumhuriyetçiler karşısında şansının olmadığına olan yaygın kanaat belki de bu çevrenin tek kozuydu.

Wallace komünistler için "New Deal Koalisyonu"ndan, "pembe düşler günleri"nden kalma simgesel bir figürdü. En önemlisi, anti-Sovyet dış politikaya ve dolayısıyla da Soğuk Savaş'a açıktan karşı çıkmaktaydı. İçeride demokratik, dışarıda barışçıl siyasetin tek umarı Wallace'ın başarısıydı.

Burada risk, Demokrat Parti ve örgütlü işçi hareketinden, özellikle de CIO'dan, DP çeperindeki liberallerden iyice kopma,

28 Truman, bardağı taşıran bu konuşma sonrasında özellikle Dışişleri Bakanı Byrnes'in istifa tehdidi karşısında ve uyarıları üzerine kendisine verdiği dış politika konularında konuşmama sözünü tutmaması nedeniyle Wallace'ın istifasını istediğini yazıyor anılarında; Harry S. Truman, *Memoirs of Harry S. Truman: 1945, Year of Decisions*, c. 1: United Nations, Potsdam, Hiroshima, *End of World War II*, New York, Signet Books, 1965, s. 609-616.

hatta bu odaklarla karşı karşıya gelme olasılığıydı. Wallace faktörü bu odaklarda ve tabii en fazla da DP içinde bir rüzgâr yaratamazsa veya daha iyisi içeride kalarak etkin konuma gelemezse, üçüncü parti denemesi kaçınılmaz olacak, bu da riski ciddi bir olasılık mertebesine yükseltecekti. Parti'nin bu riski almaktan başka çaresi olmadığına inanan yönetim son kumarını oynamaya karar verdi; Wallace ve kuracağı üçüncü partiye aktif destek verilecek, hareketin içinde yer almak için her çaba gösterilecekti.

Böylece Parti somut olarak Browder'ın Amerikan siyasetinin iki partili sisteme mahkûm edilmesine onay veren yaklaşımından ayrılmış oluyordu. Elbette bu klasik işçi hareketi önderlikli bir üçüncü parti modeli değildi. Wallace ekibinin "ilerici kapitalizm" anlayışının kabulü de söz konusu değildi. Beklentiler mütevazıydı; anti-tekel bir koalisyon, tehlikeli eğilimlere karşı liberal burjuva kesimlerini de içeren bir set ve daha önemli olarak da Sovyetler Birliği ile işbirliğine dayalı dış politika. Bu oluşum aynı zamanda Parti için tutunacak bir dal, sığınılacak bir çatı, bir ittifak kapısı, meşruiyet zemini olarak da denemeye değer görülüyordu. Buna karşılık çok açık ve ısrarlı biçimde dillendirilmese de, liberallerle ittifakı bozmamak, CIO eğilimine uygun davranmak ve New Deal siyasetinin devamına katkı için, en azından DP'yi, sol liberalleri ve sendikal hareket liderliğini karşıya almamak için, Truman'a rakip çıkartmamayı yeğleyenler de vardı Parti'de. Eylül ayında Dennis, "Biz komünistler maceracı ve sorumsuz sekterler değiliz. Kendimizi izole etmeyeceğiz. Hiçbir zaman olgunlaşmamış ve temsil gücü olmayan üçüncü partilerin ... oluşturulmasından yana olmadık, şimdi de değiliz," demekteydi.[29] Ama koşulları farklı okuyan çoğunluk bakımından 1920'lerin birinci ciltte ayrıntılı işlediğimiz LaFollette partisi türünden bir gelişme gündemdeydi yeniden. Parti az gitmiş uz gitmiş, sonunda yolu kitapta yazmayan bir üçüncü parti sürecine çıkmıştı.

29 Aktaran Cochran, s. 299.

Kuşkusuz İlerici Parti içinde komünistlere/komünizme karşı olanlar çoğunluktaydı. Wallace da, anti-komünist olmanın ötesinde, görünür bir Parti desteğinin getirdiğinden fazla oy götüreceğinin ayırdındaydı ve bu nedenle de açıktan, aktif komünist destekten rahatsızdı. Yine de bu çevre büyük oranda anti-komünizm isterisini onaylamayanlar, komünistlerin yasal siyaset arenasında bir ölçüde meşru yer alabileceğini düşünen, ideolojik olarak geride durarak harekete katkıda bulunmasını kerhen de olsa kabullenenlerden oluşmaktaydı. Aslında komünistlerle belki de tek paylaştıkları nokta, Sovyetler Birliği ile iyi ilişkiler kurulması arzusuydu. Elbette hareket içinde komünistleri toptan reddedenler de vardı ama azınlıktaydılar.[30]

Parti çalışmaları ve seçim kampanyasında komünistler deneyimli, örgütçü, çalışkan ve özverili militanlar olduklarından oldukça etkin konumlara geldiler. Ama 1920'lerdeki Lovestone-Pepper ikilisi gibi örgüte egemen olmak gibi bir yönelişleri hiç olmadı. Buna karşılık karşı taraftakiler bir bütün halinde ve etkili biçimde İlerici Parti'nin gerisindeki asıl yönetici iradenin komünistler olduğu yalanını kullandılar, hatta Wallace'ı ABDKP'nin bir kuklası olarak resmettiler. Bu klasik taktik sadece seçmenleri olumsuz etkilemekle kalmadı, İlerici Parti içinde sorunlar, Wallace ve yakın ekibinde ciddi rahatsızlıklar yarattı, yani Soğuk Savaş bloku bakımından başarılı oldu. Meyvesini toplamak ise, büyük bir sürpriz yaparak seçimi kazanan Truman'a nasip oldu. 2 Kasım 1948'de yapılan ve Truman'ın büyük sürpriz yaparak kazandığı seçimde Wallace beklentilerin çok altında, oyların sadece yüzde 2.37'sine tekabül eden 1.157.328 oy alabildi.

Wallace macerasının hüsrana uğramasıyla Parti'nin "New Deal Koalisyonu" ve sol liberalizmle –tam da ne kadar kaldığı zaten tartışmalı– son zayıf bağı da kopmuş oldu. Diş bileyen liberal Soğuk Savaşçılara gün doğmuştu; komünistler artık "sol-

30 Wallace hareketi ve komünistlerle ilişkiler konusunda bkz. Karl M. Schmidt, Henry A. Wallace, *Quixotic Crusade*, 1948, Syracuse, New York, Syracuse University Press, 1960.

ilerici-liberal" pençelerin içine kıstırılmıştı. Wallace da Kore Savaşı'ndan sonra eski görüşlerinden vazgeçti, tam bir Soğuk Savaşçı kesildi.

Bu macera eski siyasetten kopuşun değil, aksine politik-ideolojik devamlılığın sonucuydu. Wallace ile işbirliği özünde Browder'ın kuyrukçuluktan tasfiyeciliğe uzanan uçlara savurduğu Halk Cephesi'ne dayalı sistem içi ittifak inşası çabalarının; New Deal Koalisyonu'nu Roosevelt sonrası Soğuk Savaş'a sürükleniş koşullarında Parti'nin daha etkin olduğu bir zemin üzerinde ve örgütsel çerçeve içinde yeniden canlandırma-kurtarma çırpınışının son örneği oldu. Ne var ki, sadece amacına ulaşamamakla kalmadı, ters de tepti. Burjuva siyasetinin kurtlar sofrasında, Parti'nin, kendini bağlamış olduğu "demokratik cephe"nin artık bellekler-de unutulmaya başlanmış anısı ve somut yaşamda da silik gölgesi kalmış stratejik çerçevesinin berhava olmasına sanki bilerek çanak tuttuğu yönünde bir kanaat yaratıldı. Parti fırsattan istifade tümden denklem dışına itildi, sol liberal aydınlar-liberal burjuvazi-ilerici sendikal hareketten oluşan blokun iki temel örgütsel bileşeni Demokrat Parti ve CIO ile son (yapay) bağlar kesildi, (henüz tam açığa çıkartılmamış) vatan haini düşman konumlanışı belirginleştirilip resmileştirildi. Eski New Deal-yeni Soğuk Savaş koalisyonunun komplosu bununla da kalmadı; sürecin bütün sorumluluğu ve yükü sinsi manevralarla komünistlere yüklendi. Gidiş kuşkusuz o yöndeydi, bu cenah kararını zaten çoktan vermişti ama Wallace hamlesiyle hesap tutmayınca, kaçınılmaz gidiş belki biraz daha erkene alınmış ve bununla da karşı tarafın sinsi politikalarına meşruiyet görüntüsü kazandırılmıştı. Buradan hareketle, liberal müttefiklerce çoktan planlanmış ve hatta Truman yönetimince uygulamaya konulmuş anti-komünist saldırının amaçladığı kopuşun salt basiretsiz Wallace macerasından kaynaklandığını iddia eden dezenformasyon kampanyasına zemin sağlanmış oldu. Saldırının asıl karanlık sorumluları, Wallace bahanesine sarılarak, Sovyetler Birliği'nin çıkarları doğrultusunda sürüden ayrılanın komünistler olduğuna, düşmanca ilişkilerin Parti tarafından başlatıldığına dair

temelsiz bir yıkıcı propaganda başlattılar. Bu ayrıca Parti içindeki bölünmeye de yeni bir dinamik, zemin ve argüman oluşturdu. Reformist-tasfiyeci muhalefet, asıl egemenlik sisteminin ve eski sözde müttefiklerin Soğuk Savaş yöneliminden kaynaklanan tüm bu kaçınılmaz gelişmelerden Wallace hamlesini yapan yönetimi sorumlu tuttu.

Şimdi sırada devlet gazabı ve sendikal bürokrasinin sırttan hançerleme görevini ifa etmesi vardı.

F. PARTİ CAN DAMARINDAN VURULUYOR

İlk büyük darbe sendikal hareket içinden geldi.

CIO bürokrasisi başından beri Wallace'a karşıydı ve Demokrat Parti etrafında kenetlenmişti. Truman'ın Soğuk Savaş'ına ortak oldukça ve bu alanda görev üstlenilmesi aşamasına gelinince, elbette hizmete komünistlerin tasfiyesiyle başlanacaktı.

22 Kasım 1948 Kurultayı'nda Philip Murray, Truman'ı neden desteklemeye karar verdiğini anlatırken şöyle seslendi zafer sarhoşu delegelere: "Ülkemi düşündüm, Tanrı'yı düşündüm ve kararımı verdim. ... [Truman için çalışarak] Amerika'yı kurtardık, erkekleri, kadınları, çocukları kurtardık. Ve dünyanın kurtuluşuna katkıda bulunduk."[31] Sendika ağalarından biri, komünistlerin kanı ve canıyla inşa edilmiş Otomobil İşçileri Sendikası'nın Başkanı Walter Reuther ise komünist sendikacılar için şöyle diyordu: "Onlar sendikacı değiller, sendikaları operasyon üssü olarak kullanan yabancı ülke sömürge ajanlarıdırlar."[32] Bu kurultay komünistlere tam bir savaş ilanı oldu, bütün anti-komünist ve Soğuk Savaşçı raporlar, bildiriler kabul edildi.

Ardından, bütün yönetim kadrosu komünistlerden oluşan Ulusal Denizcilik Sendikası'nda yeni kötücül kokuları almaya başlayan Başkan Joseph Curran anti-komünistlerle karanlık işbirliği

31 agy., s. 311; Cochran, s. 306.

32 Robert H. Zieger, *The CIO*, 1935-1955, Chapel Hill, NC, University of North Carolina Press, 1995, s. 292; Judith Stepan-Norris, Maurice Zeitlin, *Left-Out: Reds and American Industrial Unions*, New York, Cambridge University Press, 2002, s. 21.

yaparak büyük bir tasfiye harekâtına girişti, yıllardır kendisini başta tutmuş çalışma arkadaşlarına karşı.[33]

Tasfiye çağrısının yapıldığı Mayıs 1949 Yönetim Kurulu toplantısında Murray, "[Mesele] komünizm ve anti-komünizm. Bu konuda bir kuşku yok," demişti.[34] Nihayet Eylül 1949 Kurultayı'nda komünist sendikacılarla ilgili soruşturma açılmasına, iddia makamı olarak iş görecek komitelerin iç yargılama yapmakla yetkilendirilmelerine karar verildi. Buna göre, "sürekli olarak Komünist Parti'nin program ya da amaçları doğrultusunda" hareket eden sendikaların ihracına Yönetim Kurulu yetkili kılındı. Bu arada, Birleşik Elektrik İşçileri Sendikası ile Çiftlik Aletleri İşçileri Sendikası, "komünistlik" suçlamasıyla örgütten atıldı. Merkezî büyük tasfiye bu ilk adımla başlatılmış oldu.

1950 yılı başına gelindiğinde hazırlanan raporlar doğrultusunda ve yapılan iç yargılamalar sonucunda 11 sendika CIO'dan ihraç edilmişti.

İhraç raporları birer müptezel hafiyelik örneğiydi. Sovyetler Birliği'nin politikalarıyla, Parti'nin ve soruşturma konusu olan hedefteki sendikaların açıklama, talep, eleştiri ve önerileri karşılaştırılıyor, "keşfedilen" benzerlikler, paralellikler Sovyetler'den emir alan "beşinci kol" faaliyetlerinin kanıtı sayılıyordu. Böylece, zaten sır olmayan yasal görüşler, ideolojik ve politik tercihler, "vatana ihanet", "casusluk", "düşmana hizmet", "yabancı güçlerin ajanlığı" gibi iftiralara konu edilmiş oluyor, tasfiye gerekçesi sayılıyordu. İç yargılamalar ise bir komedinin sahneye konmasından başka bir şey değildi. Kararlar önceden alınmış, saçma sapan suçlamalar, saçma sapan kanıtlarla süslenen sözde mahkemelerde açıklanmıştı.[35]

---

33 Ayrıntılar için bkz. James Robert Prickett, "Communists and the Communist Issue in the American Labor Movement, 1920-1950", Doktora Tezi, Kaliforniya Üniversitesi, Los Angeles, 1975, s. 305-328; https://msuweb.montclair.edu/~furrg/pol/jp/jpdissch5.pdf

34 Zieger, s. 277.

35 Hazırlanan rapor metinleri; http://content.cdlib.org/ark:/28722/bk0003z4x4z/?layout=metadata

Bu 11 sendika toplam bir milyon civarındaki üye sayılarıyla dört milyon üyeli CIO'nun yüzde 25'ini temsil etmekteydi.[36] Amerikan sendika tarihinin en büyük tasfiyesi böylece yaşanmış oldu.

Bunun Parti'ye ölümcül bir darbe olduğu kuşkusuzdu. Parti yüreğinden vurulmuş, sınıfla temel bağı hoyratça koparılmıştı. Kapitalizme içkin sendikal örgütlenmenin bürokrasisi, burjuvazi adına, kuruluşunda kanı, canı, emeği bulunan komünistleri ilerici-sol-liberal koalisyonun Soğuk Savaş ihanetine ortak olarak hainice vurmuştu. Bu bürokrasinin bir bölümü Parti'nin müttefikiydi ve komünist tabana dayanarak iktidarını kurmuştu. Bir diğer bölümüyse, Parti üyesi olarak kariyer yapmış, imtiyazlı konumda iki dünyada birden var olmuş ve sonunda bencil ihtiraslarının peşinde, temsil ettiği sınıfın gerçek çıkarlarına düşman, karşı ideolojik özünün doğrultusunda ya da yüreksizliğin pespayeliğinde emperyalizmin hizmetine koşulmuştu. Bu tür, çalışmanın ikinci cildinde geniş biçimde incelenmişti.

Hep vurguladığımız gibi, Soğuk Savaş liberal bir projeydi ve sendikal bürokrasi bu saldırının içeride ve dışarıda baş tetikçilerindendi. Liberaller de, sendika ağaları da zamanında komünistlerle işbirliği yapmış, bundan nemalanmışlardı. Şimdi kullandıklarını ezip çöpe atıyorlardı. 1940'larda Birleşik Elektrik İşçileri Sendikası'nda görevli olarak komünistlerle çok çatışmış olan Papaz Charles Owen Rice, vicdanına yediremediği Soğuk Savaş kıyıcılığını şöyle anlatıyor:

> McCarthyizm bir dönem ve hastalıktı ve ultra anti-komünist olan belirli bir tür liberaller üzerinde etkisi oldu; duyarlı ve hoşgörülü olan bazıları bile kendi anti-komünizmlerinin herkesinki kadar güçlü olduğunu anlatmaya başladılar. ... Düşmanı, süper insan görmekten insandan saymamaya [geçmek] sadece bir adım[lık iştir].[37]

Kendi insanlığını unutmak da...

36 Rakamlar için bkz. Stepan-Norris, Zeitlin, s. 19; Zieger, s. 374; *Foster, History...*, age., s. 494.

37 Aktaran Don Watson, "Mixed Melody: Anticommunism and the United Packinghouse Workers in California Agriculture, 1954-1961", içinde Robert W. Cherry, William Issel, Kieren Walsh Taylor, (Der.), *American Labor and the Cold War: Grassroots Politicks and Postwar Political Culture*, New Brunswick, Rutgers University Press, 2004, s. 68.

G. YERALTINA GEÇİŞ

Ne var ki, saldırılar da Parti'ye nefes aldırmıyordu. Sendikal hareketteki tasfiyenin ve öteki baskı mekanizmalarının yıkıcı etkilerine ek olarak bir başka stratejik hamle de 4 Haziran 1951'de Anayasa Mahkemesi'nden geldi, Smith Yasası yargılamalarında verilmiş olan mahkûmiyetler kesinlik kazandı.

Yüksek Mahkeme'nin Smith Yasası'nı anayasaya uygun bulmasıyla 11 yönetici hakkında yeniden tutuklama kararı çıkartıldı. Anayasayı korumakla görevli yargıçlar heyeti de sonunda Soğuk Savaş adaletine uydu ve Amerikan Anayasasını, kanunlarını ve evrensel hukukun temel ilkelerini çiğnedi.

Bu mahkûmiyetlerin ardından 1951, 1954 ve 1956'da ülkenin dört bir yanında yeni tutuklama dalgaları geldi ve aynı suçlamayla Parti'nin çeşitli yönetim kademelerinden toplam 140'ten fazla komünist daha tutuklandı, yargılandı, büyük çoğunluğu mahkûm edildi.

Bu arada ortaya çıkan iki gelişmeyle durum daha da dramatik bir hal aldı, Parti yönetiminin karar alma sürecinde belirleyici etki yarattı. 1950 Haziran ayında Kore Savaşı başlamıştı. Birleşik Kore'de milli demokratik devrim olasılığına karşı ABD'nin giriştiği büyük kışkırtmayla başlayan Kore Savaşı anti-komünist isteriyi iyice azıttı. Toplumun bütün kesimlerinde hastalıklı bir anti-komünizm, patolojik bir casusluk ağı korkusu, çıldırmış bir Sovyet tehdidi paranoyası egemen oldu. Bu arada da Amerikan Kongresi McCarran Yasası diye bilinen "İç Güvenlik Yasası"nı, Truman'ın vetosunu aşarak kabul etmişti.

Kore Savaşı, Soğuk Savaş'ın bir uygulaması olduğu kadar içerideki yaygın anti-komünizmi azdırarak yeni saldırılara daha da uygun zemin oluşturdu. McCarran Yasası ise, komünist yapılanmaların Adalet Bakanlığı'na kayıt yaptırmasını zorunlu kılıyor, bu örgütlerin üyelerinin "sabotaj ve casusluk" iddiaları bakımından araştırılması, cezalandırılması için "Yıkıcı Faaliyetler Denetim Kurulu" oluşturuyordu. Yasayla ayrıca sınır dışı uygulamaları,

göçmenlerin denetimi, tutuklamalar, gösterileri yasaklamak gibi konularda devlete yeni kolaylıklar, imkânlar tanınıyordu. Bu, tipik faşizan bir yasaydı.

Dolayısıyla Parti kritik bir karar aşamasına gelmişti bu dönemde. Ufuktaki kara bulutların ardından faşizm ve savaş tehlikesi iyice belirginleşmiş, hatta iç ve dış gelişmelerle fiili uygulamalara geçilmişti. Bu durumda ne yapılacağı acil bir sorun olarak yönetimin önündeydi.

İlk olarak 11'lerin, hapisteki Dennis hariç, yüklü kefaletler karşılığı dışarıda olan öteki yöneticilerin durumu ele alındı. Alınan karara göre, teslim tarihi olan 7 Temmuz'da mahkûm olanlardan dördü Illinois Eyalet Sekreteri Gilbert Green, Örgütsel İşler Sekreteri Henry Winston, New York Eyalet Sekreteri Robert Thompson ve o sırada Genel Sekreter Vekili olan Gus Hall teslim olmadılar, kefaletlerini yakarak yeraltına geçtiler.[38]

Böylece Parti'nin yeraltına çekilme sürecinin ilk büyük adımı atılmış oldu. Daha önce bazı önlemler alınmıştı ama şimdi artık yeni bir dönem başlıyordu. Parti tarihinde bir "kara delik" böyle ortaya çıktı. Bu arada devlet de olanca ağırlığıyla yüklenmiş, Smith Yasası uyarınca bütün eyaletlerdeki yönetim kademelerine yönelik tutuklamalara başlamıştı.

İki anti-komünist yazarın belirttiği gibi, devlet, partiyi "resmen öldürmemiş ama yaşamasına da izin vermemiş"ti.[39] Şimdiyse, parti bir "*de facto* tasfiye" ile karşı karşıya bırakılmıştı. Korkunç denebilecek ve Amerika'ya özgü demokratik-yasal-kurumsal güvencelerin hoyratça ihlal edildiği, ayaklar altına alındığı ve her an nükleer silahların da kullanılacağı büyük bir savaş tehlikesinin bütün görüntülerinin oluştuğu bir ortamda, gidişatın faşizme değil de, zorlu bir gericilik dönemine geçiş olduğu düşüncesi yerine faşizm ve savaş olasılığını öne çıkartan görüş Parti'ye egemen oldu.

---

38 Meksika'ya yüzerek kaçan Gus Hall birkaç ay sonra orada yakalandı ve geri gönderildi. Thompson 1953'te yakalandı. Green ile Winston ortalık durulunca 1956'da teslim oldular.

39 Howe, Coser, s. 482.

Yeni durumda, kaydını yenilememiş bütün üyeliklerin askıya alındığı açıklandı. Bütün süreçte parti içinde açığa çıkan ajanlar ile baskılara dayanamadığından ya da rüşvet, kandırılma, kişilik zafiyetleri, ideolojik kırılmalar gibi başka nedenlerle itirafçı-pişman olan; geri çekilen ya da fiili olarak üyeliklerini sonlandıranlar yüksek sayılara ulaşmıştı. Bunlara partinin güvenilmez gördüklerinin üyeliklerinin askıya alınmasıyla eklenen çok sayıda kişi de oldu. Devlet şantajına açık olurlar diye, psikolojik ya da başka kişisel-ailevi sorunları olanların, örneğin LGBT bireylerin de üyeliklerine son verildi. Parti içinde sarsıcı bir güven bunalımı, kuşku atmosferi ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla şimdi yönetim, sadece Parti'nin tabiri caizse "çelik çekirdeği"ni, en güvenilir kadrolarını, sağlam eski üye tabanını bünyede tutma kararı almıştı. Bunların yüzlercesi yeraltına çekilmişti. Parti'nin yasal cephe kurumlarında çalışanlar arasından da illegaliteye çekilenler oldu. Parti, yasal varlığını ve faaliyetlerini olabildiğince sürdürecek ama yeraltında bir koruyucu mekanizma da kuracaktı. Yönetici odak ile profesyonel kadrolar ana iskeleti oluşturacaklardı.

Yeraltı yapılanmasında "derin dondurucu"da olanlar şunlardı: Esas olarak, mahkûmiyetlerini çekmek üzere teslim olmayan "kaçaklar", Parti jargonunda "politik mülteciler" diye anılanlar, yargılanmakta olup hapis tehlikesiyle karşı karşıya olanlar ve örgütsel işleri çekip çevirecek "birkaç yüz" kadro.

"En derin dondurucu"da ise, büyük bir yıkımla karşılaşılırsa, yönetim sorumluluğunu üstlenecek "çelik çekirdek" yer almaktaydı. Bunların bazıları ülke dışına çıkartılmıştı.

Üçüncü katmanda da, bu kitapta anılarından söz ettiğimiz Charney, Scales gibi, işleri legal ve illegal yapılar arasında eşgüdümü sağlamak, gündelik işlerin yürütülmesini planlamak, gözetmek, denetlemek, çalışmalara nezaret etmek olan; açıkta çok görünmeyen, ülkeyi kimliğini gizleyerek dolaşan aktif bir "iş yapan ama ortalıkta görünmeyen", "faal ama mevcut değil"

(*O.B.U.-Operative But Unavailable*) diye anılan kadrolar bulunmaktaydı.[40]

Ayrıca, pek çok Parti ofisi kapatıldı, eski hücrelerin yerine oluşturulan işyeri ve semt kulüplerinin sayıları azaltıldı, üye sayıları küçültüldü, yazılı belgeler yok edildi, iletişim daha çok sözlü ve ezbere dayalı biçimde işletilmeye başlandı, güvenlik-disiplin soruşturmalarına girişildi.

FBI Şefi Edgar Hoover resmî devlet raporunda Parti'nin aldığı önlemleri şöyle anlatıyor:

> Parti üyelik kartları artık verilmiyor; üye bilgilerinin saklanması yasaklandı; üyelerin kendi aralarındaki haberleşme 3 ila 5 kişiyle, yani temel birim kulüp üye sayısıyla sınırlandı. Yerel merkezlerin çoğu kapatıldı ve Parti belgeleri yok edildi. Görevliler bulunmadan Parti binalarında akşam toplantıları düzenlenmesine izin verilmiyor. Kongreler ve büyük toplantılar minimuma indirildi. Telefon ve telgraf kullanılmasından kaçınılıyor.
>
> Aileyle ve arkadaşlarla ilişki kesildi; görevliler arasındaki ilişkiler sık değişen aracılarla kuruluyor; sahte ehliyetler alındı; sahte isimler kullanılıyor; saçları ve kaşları boyamak gibi uygulamalarla fiziki görünüşler değiştiriliyor...
>
> Kuryeler aracılığıyla haberleşiyor ve yazılı iletişimden kaçınılıyor. Potansiyel yeraltı personeli için güvenlik testi uygulaması başlatıldı. Bu personel izlenmeyi önlemek için rotasyona tabi tutuluyor. Saklandıkları yerlerden sadece geceleri çıkıyorlar. Farklı arabalar kullanıyorlar, otomobiller sahte isimler ve parti üyesi olmayanlar adına kaydediliyor; plakalar sık sık değiştiriliyor.
>
> İzlenmeye ilişkin uç önlemler alıyorlar, sık ve çabuk araç değiştiriyorlar, metroya ve otobüslere kapılar kapanmadan son anda biniyorlar...[41]

---

40 Bkz. Starobin, *American Communism...*, age., s. 221-223.

41 "The Communist Party of the United States, What It Is, How It Works; A Handbook for Americans", Subcommittee to Investigate the Administration of the Internal Security Act and Other Internal Security Laws of the Committee on the Judiciary, United States Senate, Washington D.C., United States Government Printing Office, 1955, s. 19-20.

Bunu klasik ve örnekleri çok olan bir direniş ve mücadele örgütlenmesi olarak görmek, bazılarının iddia ettiği gibi böyle nitelemek doğru değil. Söz konusu olan, biraz aşırıya da kaçmış olsa, bir savunma önlemleri dizisiydi. Parti'nin hiç olmazsa çekirdeği üzerinden varlığını korumaya çalışması tek amaçtı ve zaten bunun ötesinde bir yönelişe nesnel koşullar da müsait değildi, Parti'nin gücü ve hali de buna elvermiyordu. Savunma-korunma refleksini harekete geçiren koşullar da gerçekten ürkütücüydü o dönemde.

Saldırıların hedefi sadece komünist yöneticiler, üyeler, yargılananlar ya da polis tarafından arananlar, aktif-pasif militanlar, geçmişte Parti'yle, cephe örgütleriyle bir biçimde ilişki kurmuş olanlar değil, bunların aileleri, akrabaları, dostları, hatta küçük çocuklarıydı da.

Örneğin, sınıflarda öğretmenler anne ya da babaları hapisteki veya aranan küçük yaştaki öğrencileri arkadaşları önünde sorguluyor, "vatana ihanet" imalı sorularla taciz ediyordu. Örneğin, küçük çocuktan "ihanet" sözcüğünü tahtaya yazması veya hecelemesi isteniyordu. Ya da örneğin sınıfta kentin çeşitli "turistik" semt ve binalarının resimleri dağıtılıp ögrencilerden bunları teşhis etmeleri isteniyordu. "Hedef" çocuğun şansına düşen resim, ebeveyninin yargılandığı mahkeme binası oluyordu.

Tek başına kalan ve evi geçindirmek için iş arayan eşe iş verilmiyor, iş bulan da polisin iş sahibine baskısı sonucu işten atılıyordu. Evin küçük çocuğu kreşten ya da anaokulundan yine polis baskısı sonucu çıkartılıyordu. Yaz kamplarına alınmaları engelleniyordu.

FBI ajanları ilkokul ve ortaokul öğrencilerini izliyor, sokakta yakalayıp ebeveynleriyle ilgili bilgi vermeye zorluyordu.

Evler gece yarıları basılıyor, çocuklar dahil hane halkı terörize ediliyordu. Anne ya da babalar sokakta, iş çıkışında, havaalanında uygun ortam beklenmeden çocuklarının yanında elleri kelepçelenerek gözaltına alınıyorlardı. Küçük çocuklar ise zorla "polis koruması"na alınıyorlardı.

Konutlar sürekli gözetim altında tutuluyor, özellikle çocuklar psikolojik baskı altında eziliyorlardı. Yolda, okulda, evde, sinema-

da, çarşıda, oyun parkında sürekli takip altında olmanın yıkıcı etkileri bilerek dayatılıyordu.

Kaçaklar hakkında bilgi versinler diye yaşlı aile bireyleri evleri basılarak ölümle tehdit ediliyor, şantaja maruz bırakılıyor, baskı altında tutuluyorlardı.

Mahkeme salonunda polis, küçük çocuğa, "Babana (ya da anne) iyi bak, onu yirmi yıl hiç göremeyeceksin," diyebiliyordu.

Küçük çocuklarla, öğrencilerle oyun oynayan, sohbet eden arkadaşlarının resimleri çekiliyor, onların böylece korkutulmasıyla "hedefler"in yalnızlaştırılmaları, tecrit edilmeleri hedefleniyordu.

Sadece polis değil, ev sahipleri, mahalleliler, çevre esnafı, komşular, sokak serserileri, sarhoşlar, büyük baskı ve saldırıların taşıyıcısı olabiliyorlardı. Ve neredeyse her seferinde polisten, yargıdan destek görüyorlardı.

O zamanlar bir savcı, "FBI ajanları görevdeyken insan değillerdir," demişti. Gerçekten de haklıydı; insan değillerdi, kurulmuş zulüm robotları, terör makineleriydiler...[42]

Gidişat iç baskılar, faşizan atmosfer, devleti aşan ve bütün toplumu sarıp sarmalayan hastalıklı saldırgan irrasyonel anti-komünizm, nükleer saldırıyı da içeren savaş tehlikesi, karamsarlık, korku, çaresizlik ve giderek panik yarattı. Anlaşılabilir nedenlerle, badireyi dar bir çelik çekirdeği koruyarak aşmak stratejik amaç oldu. Bu dönem parti tarihinde bir kara delik oldu; içe kapanma ve özyıkım mertebesinde üye tasfiyesi, içeriye dönük kıyıcılık, örgütsel boşlukla iç içe girdi.

Örgütsel karmaşa, iletişimde kopukluk, disiplinin zedelenmesi, pasifizm, kabuğuna çekilme, bağların gevşemesi, karar alma mekanizmalarında tahribat gibi sorunlar ortaya çıktı.[43]

Bütün bu kargaşa içindeki bunalım durumunda yönetim el yordamıyla çıkış yolları aramaktaydı.

---

42 Örnek olaylar ve ayrıntılar için bkz. Albert E. Kahn, *Vengeance on the Young: The Story of the Smith Act Children*, Norwalk, Connecticut, The Hour Publishers, 1952.

43 Bu sorunların bir dökümü için bkz. Belkamp, s. 185-211.

H. UMARSIZLIK İÇİNDE ÇARE: "BEYAZ ŞOVENİZM"LE MÜCADELE SAPMASI

İşçi sınıfından ümit kesildikçe, ittifaklar büyük hainlikler eşliğinde çökünce ve komünistler toplum-devlet tarafından acımasızca kuşatılınca, bu ihanet üçgeninin dışında kalan ve aynı üçgen içinde çoktan kıstırılmış, dolayısıyla aynı yazgının, lanetli konumun paylaşıldığı Siyah halk, tek "devrimci" unsur olarak tutunacak dal sayıldı. Ayrıca, *Daily Worker* editörlerinden Joseph Starobin'in de belirttiği gibi, sömürgeler şahsında yükselen "halklar" olgusu, proletaryanın gelişkin olmadığı yerlerde yeni bir devrimci özneye işaret etmekteydi ve ABD'deki Siyahlar böyle bir rolün taşıyıcısı olarak görülmeye başlanmışlardı. Zaten "Siyah Kuşak" bir sömürge ve Siyahlar da bir ezilen "ulus" olarak saptanmamış mıydı? Bu yaklaşım, pek de ortalıkta görünmediği koşullarda proletaryanın sömürge halklarıyla partisi dolayımıyla devrimci dayanışmasının Amerikan versiyonu ya da geçerliliği kendinden menkul örneği sayıldı. Ayrıca kimi çevrelere göre, ABD ve dünya koşullarında bir milli mesele olarak sorun artık burjuva-demokratik çerçevede sistem içinde çözülemezdi ve dolayısıyla bir devrim ve sosyalizm dinamiği içinde ele alınmalıydı.

Ezilen halkla sınıfsal ve milli mesele füzyonu bazında devrimci birlikteliğin örülmesi, işçi sınıfıyla ezilen halkın stratejik ittifakının kurulması doğru bir pozisyondu kuşkusuz ama ırkçılığın, etnik önyargıların toplumsal genetiğe nakşedilmiş olduğu bir coğrafyada çok da çetrefilli yollardan geçmek durumunda olan bir politik güzergâh, karmaşık bir ideolojik sorundu aynı zamanda. Milliyetçilik duygularının işçi sınıfının ezen ve ezilen bölümleri arasında güçlenmesinin, kaçınılmaz olarak, sınıf bilincinin geri plana düşmesini, sınıf aidiyetini, dayanışmasını ve ortak hareketliliğini olumsuz etkilemesini getireceğini hesaplamak kolay ama bu gelişmeleri önlemek zordu.

Günün koşullarında, bu devasa sorunun üzerine bir Siyah-Beyaz çatışması temelinde toptan ve anlık çözüm üretmeye yel-

tenmek maceracı, özünde yıkıcı bir refleksti. Yönetim, Parti içinde "beyaz şovenizm"e, yerleşik sosyolojik temelli onyılların önyargılarına, karşılıklı güvensizliklere muazzam bir savaş açtı. Bu sorun, acil ana mesele olarak saldırgan yöntemlerle gündemin ana maddesi yapıldı, sert suçlamalarla örülmüş büyük bir kampanya başlatıldı.

Bu süreçte büyük tartışmalar, iç çatışmalar, disiplin yaptırımları, ihraçlar yaşandı. Beyazlar üzerinde ağır baskılar, cezalandırmalar, dışlamalar, görevden almalar, tasfiyeler uygulandı. Elbette çok haksızlık da yapıldı, aşırılıklar eziyete dönüştü.

Parti neredeyse bununla kendi içinde ayrı bir "cadı kazanı" oluşturmuştu. Beyaz olmanın şüphe, hatta suçluluk nedenine dönüştüğü bir atmosfer, politik ve hatta hizipsel-bireysel hesapların kesilmesinde bir koz olarak suistimale açık bir ortam ortaya çıkmıştı. Ülkenin iki yüz yıllık kuruluş laneti, olanca ağırlığıyla en güç zamanında Parti'nin omuzlarında dayanılmaz bir yüke dönüştürülmüştü. Her tür hatadan, sapmadan, yabancı sızmadan arınarak, temizlenip saflaşarak, asıl öze sarılarak korunmak, özellikle bu sorunda bir "fetiş" halini almış, aşırı duyarlılık özyıkıcılığa dönüşme eğilimi yaratmıştı. Özünde haklı ve gerekli bir duyarlılık, politik yönelişin uygunsuz bir aracı haline getirilince, amaca da hizmet edemez olmuş, dar milliyetçi perspektiflerin, karşılıklı güvensizliklerin ateşine benzin dökmüş, haksızlık ve kötüye kullanmakla güveni sarsmış, dayanışma duygularını zedelemiş, tersten bir adaletsizlik duygusunu körüklemişti.

Neredeyse bir Siyah'a "yan bakmak", hele "kaş çatmak" "Beyaz şovenizm" oldu. Gerçekten grotesk olaylar yaşandı. Örneğin, bir gece mesaisinde daktilo başında yazı yetiştirmeye çalışan bir sekreterin o sırada boşta olan bir Siyah yoldaşından kahve istemesi "beyaz şovenizm"den şikâyet ve soruşturma konusu olabiliyordu. Editörleri, parti gazetesinin pazar nüshasında bir dans gecesini anlatan resimde Beyaz kızlarla dans eden Siyahların çizilip de, Siyah kızlarla dans eden Beyaz erkeklere yer verilmemesinden dolayı özür dilemek zorunda bırakılmışlardı. Aynı gazete uygunsuz vü-

cut ölçüleriyle yayımlanan bir Siyah figürü nedeniyle de Beyaz şovenizm suçlamasına maruz kalmış, yine özür dilemişlerdi.[44] İlgisiz sözcükler ve deyimler bile yerli yersiz kullanım yasağına girebiliyordu. Örneğin, "aklamak" (*whitewash*) ya da "kara koyun" terimleri bile ırkçılık çağrıştırmakla itham edilebiliyordu.[45]

Öyle bir dalga ortaya çıkmıştı ki, oluşturulan disiplin kurullarında sıradan üyelerden önemli konumlardaki yöneticilere pek çok partili yargılanıyor, cezalandırılıyor, tasfiye ediliyordu.

Yıkıcı etkileri sınırı aşınca bu sapmaya karşı ciddi tepkiler ortaya çıktı ve bir süre sonra da yanlış eğilimler frenlendi, zamansız bir çocukluk krizi aşıldı.

I. YERALTINDA TEPKİLER VE İÇ SORUNLARIN BİRİKMESİ

Yeraltına geçiş, Parti içinde yıllarca sürecek iç çekişmeleri üreten çelişkilerin sürüldüğü ilk tarla oldu, toprağa düşen muhalefet tohumları burada filizlenmeye başladı.

Büyük baskıların yanında illegal yaşamın psikolojik, fiziki ve ailevi zorlukları kişileri çok yıprattı; yönetime, partiye tepkiler oluşturdu; giderek ideolojik kırılmalara yol açtı. Zorlu koşullarda, kaçakta, cezaevlerinde insanlar dirençlerini korudular, çoğunlukla teslimiyete, dönekliğe düşmediler, karakter sınavını geçtiler ama bu dönemde oluşmaya başlayan eleştiriler, kırılmalar, şüpheler, başka olumsuz gelişmelerle de birleşince daha sonraları ortaya çıkacak ters tepkilere, reddiyelere, farklı arayışlara zemin hazırladı.

Dönem içinde bu tür nedenlerden, özellikle küçük burjuva üye kesimlerde büyük kopmalar yaşanmadı. O koşullarda ayrılmak "lanetli itirafçı" konumuna düşmekti ve hiç açık kapı bırakmayan intikamcı devlet daha da beterdi.

Ayrılmak zordu ama içine sindirmeden, içsel kopuş yaşanırken zorlu koşullarda direnmeyi sürdürmek de. Bu ikilem içinde insani

44 David Shannon, *The Decline of American Communism: A History of the Communist Party of the United States since 1945*, New York, Harcourt, Brace and Company, 1959, s. 245-246.

45 Starobin, *American Communism...*, age., s. 199.

inat, onur ve başı dik tutmak iradesi öne çıktı; insanlar çürümeyi reddettiler. Fakat acısını sonra çıkartacaklar, yeni olgular ve argümanlarla beslenmiş eski defterleri açacak, dönek-hain aşağılıklığına düşmeden, iyi sınav vermenin ruh haliyle ve özsaygılarını yitirmeden ideolojik-politik gerekçelerle geç kalmış, yapay biçimde zorunlu olarak ertelenmiş kopuşlarını resmileştireceklerdi.

Parti içi muhalefet yeraltına çekilmeyi aşırı bir tepki, olumsuz sonuçlarını da sekterliğin, dogmatizmin, yönetimin yanlışlıklarının bedeli olarak yorumlayacak, ideolojik duruş ve iddialarının temel argümanlarından biri yapacaktı. Örneğin, radikal muhalefetin başı John Gates anılarında o dönemi "zor ve gerici bir dönem" olarak nitelendirecek, ama "faşizm değildi" diye ekleyecekti.[46] İlerde göreceğimiz gibi, '50'lerin ortalarında gün yüzüne çıkacak muhalefetin çıkış noktalarından biri de bu değerlendirmeydi ve bu düşünceyi temel alıp muhalefet edenlerin önemli bölümü yeraltı çalışmalarında görev alıp direnenlerdi.

Büyük yıkımın enkazı 1956'da ortaya çıkacaktı bütün çıplaklığıyla.

Parti'nin gidişata ilişkin karamsar görüşleri, ülkenin faşizme, dünyanın da yeni bir savaşa sürüklenmekte olduğu izlenimi, ağır baskılar ve bunun yarattığı korku, kuşkusuz temelsiz değildi. Parti gerçekten canavarın ağzında kötü kıstırılmıştı. Toplumsal isteri karşısındaki yalnızlık gerçekten korkunçtu.

Bu çerçeve içinde bütün Marksist-Leninist retoriğine karşın nesnel ve öznel koşullar karşısında fiilen çaresiz kalmış Parti yönetimi paniğe kapılmakta da bütünüyle haksız sayılmazdı. Bu konjonktürde çelişkili kararlar ve sonuçlar belki de kaçınılmazdı. Bir yazar Parti'nin yeraltı kararını, bir yandan "*de facto* tasfiye" olarak nitelendirirken öte yandan da bunu "en olumsuz koşullarda işlevli kalması için karmaşık bir plan" olarak belirliyor.[47] Buradaki çelişki yazarın değil koşulların dayattığı bir nesnelliğe işaret ediyor.

46 Gates, *The Story*..., age...,s. 135.

47 Starobin, *American Communism*..., age., s. 240.

Yine de belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesi'nin kararına kadar yönetim açık siyasette direnme yanlısıydı. Düzen güçleriyse, Parti'nin yolun sonuna geldiği umuduyla açık siyaset alanından çekilmesini düşlüyorlardı. 3 Aralık 1950 tarihli *New York Times* gazetesinde çıkan "ABD Komünistleri Direniyor" başlıklı haberde "Parti'nin feshedileceğine dair söylentiler"in yöneticilerce yalanlandığı belirtiliyordu. Haberde, aksine, Parti'nin "barış, özgürlük ve güvenlik için halkın koalisyonu" şiarıyla kurultay hazırlıklarına başlayacağı belirtiliyordu. Parti siyasetinin, "Wall Street'in savaşa yöneliminin müthiş hızlanması" ve "Sovyetler Birliği öncülüğündeki dünya barış güçlerinin büyük güç kazanımına ve buna eşlik eden dünya kapitalist sisteminin zayıflaması" tespitlerine dayandığı belirtilen haberde, bir Parti sözcüsünün "yeraltına çekilme"ye ilişkin soruya karşı şu sözleri de aktarılmaktaydı: "Yeraltına çekilmiyoruz. ... Önce bir çukur kazmalı ve üzerine kürekle toprak atmalılar. Elimizde tutabildiğimiz herhangi yasal pozisyonu terk etmeyeceğiz."[48]Ne var ki, Parti'ye bu imkân tanınmadı.

Dolayısıyla, bütün bu noktalara ilişkin ihtiyat payını bırakarak bakıldığında bile yeğlenen bu yöntemin sağlıklı çözümler üretmiş olduğunu söylemek zor.

48 A. H. Raskin, "U. S. Communists Digging In", *New York Times*, 3 Aralık 1950.

IX

Yıkıma Doğru

Soğuk Savaş'ın iç boyutu 1950'den başlayarak McCarthy ve Nixon gibi şarlatan fırsatçıların gayretleriyle yeni aşamalara taşınmış, cadı avı fantastik boyutlara varmıştı.

1950 yılının eylül ayında Parti, üyelerinin McCarran Kontrol Yasası uyarınca getirilen kayıt yaptırma zorunluluğuna uymayacağını açıkladı. Kayıt yaptırmamanın yaptırımı beş yıl hapis ve 10.000 dolar para cezasıydı. Buna karşın yasa Senato'dan geçer geçmez Parti yöneticilerinden Elizabeth Gurley Flynn, "[Bu kaydı yaptırmak demek] yıkıcılığı, yabancı ajanlığı ya da casusluğu veya halka karşı sabotajcı olma suçlamasını kabul etmemiz demektir ve biz bunların hiçbirisi değiliz," diyerek Parti'nin tavrını ortaya koymuştu.[1]

Buna karşılık, 20 Nisan 1953'te "Yıkıcı Faaliyetler Denetim Kurulu" McCarran Yasası uyarınca Parti'nin Adalet Bakanlığı nezdinde "Amerikan hükümetini cebir yoluyla devirerek proletarya diktatörlüğü kurmayı amaçlayan Sovyetler Birliği destekli komünist eylem örgütü" olarak tescillenmesi gerektiğine karar verdi.[2]

19 Ağustos 1954'te Kongre'nin iki kanadı, Senato 79'a karşı 0, Temsilciler Meclisi 265'e karşı 2 oy ile, "Komünist Kontrol Yasası"nı kısa aralıklarla art arda kabul etti. Yasa, Parti'yi, "yasal

1 "Communists Defy New Control Law", *New York Times*, 24 Eylül 1950.

2 1. Sayfadan verilen haber için bkz.; Luther A. Huston, "U. S. Bids Communist Party Register as a Soviet Organ", *New York Times*, 21 Nisan 1953.

kurumların sahip olduğu bütün hak, imtiyaz ve dokunulmazlıklardan" yoksun kılmaktaydı. Araya eklenen bir başka yasayla komünist partiye üyelikten mahkûm olanların yurttaşlığı da elinden alınacaktı. Böylece fiilen Parti'nin kapatılmasının yolu açılmış oldu. Komünistler ve örgütleri "Amerikan demokrasisi"nde herhangi bir insan hakkına sahip değillerdi artık ve bütünüyle devletin insafına terk edilmişlerdi.

Bu terör saldırısında baş rolü eski liberal müttefikler üstlenmişlerdi. Amerika'nın en liberal politikacılarından Hubert Humphrey, yasanın kabul edildiği Senato oturumunda şöyle demekteydi:

> [Bu yasa tasarısı] Hubert Humphrey'in vurulmasını istediği darbe kadar güçlü değil ama yine de Parti'yi elinden hak ve imtiyazlarını alarak yasadışı yapmaktadır. Smith Yasası'nı güçlendirecektir. Bu fareler bu tuzaktan çıkamayacaklardır. Kapıyı yüzlerine çarptık ve işi toptan bitirmek için bu yasa yeterince kuvvetli değilse, şayet seçilirsem gelecek yıl tekrar geleceğim ve onu daha da güçlendirmeye katkıda bulunacağım.[3]

1951 yılında mali zorluklar içindeki Parti, genel merkez binasını yeni bir yere taşımak zorunda kalmıştı. Sadece Smith Yasası yargılamalarında harcanan para 1 milyon dolardan fazlaydı.[4] 1954 yılında da hükümet Parti'nin harcamalarını ve muhasebe kayıtlarını incelemeye aldı ve Parti'ye faiziyle birlikte 300.000 dolardan fazla borç çıkarttı. 24 Mart'ta Parti merkezi basıldı, arama yapıldı, belgelere el kondu ve bina mühürlendi. Sonraki üç gün içinde borç karşılığı olarak Parti'nin ve *Daily Worker* gazetesinin New York, Philedelphia, San Fransisco, Los Angeles, Chicago ve Detroit'teki taşınmazlarına el konuldu, binalar mühürlendi. Bu türden işlemler, öteki partilere tanınan kimi harcamalardan muaf tutulma ve benzeri mali istisnalardan yararlanması kaldırılan Parti üzerinde devam etti. Örneğin, 2 Nisan 1956'da Parti'nin New Jersey'deki ofi-

3 C. P. Trussels, "Congress Passes Softened Version of Communist Ban", *New York Times*, 20 Ağustos 1954.

4 William Z. Foster, "The Revisionist Crisis in the Communist Party USA, 1956-1958" Komintern Arşivi, 615.1.71/6.

sine el kondu. 3 Nisan 1956 tarihli *New York Times* gazetesindeki bir habere göre, New York'ta el konarak mühürlenmiş bir binanın iki kattaki Parti bürolarına 1500 dolarlık borcu kapatmak üzere gelen avukatların, bürodaki bazı belgelerin "kayıp olduğu"nu fark ederek ödemeyi yapmayı reddettikleri belirtilmekteydi. Gazete haberinde ne olduğu belirtilmeyen yer aslında Parti'ye bağlı Jefferson Kitabevi idi.[5] İş bu noktalara, Nazi usulü kitap düşmanlığına kadar varmıştı.

En acımasız ve incesinden en kaba ve gülünç olanına bu türden baskı ve yıkıcı kışkırtmalar artık Parti'nin ve komünistlerin ya da çevrelerinde solcu olarak bilinenlerin, yetkili organlarca komünist olarak damgalanmışların gündelik yaşamının ayrılmaz bir rutinine dönüşmüştü. O kadar ki, 1952'deki bir yasa uyarınca, federal fonların kullanıldığı evlerde "yıkıcı örgüt" üyesi olanların, yani esas olarak komünistlerin kiracı olmaları bile yasaklandı. Düzenin resmî, gayriresmî her katında, toplumsal yaşamın her alan ve boyutunda bilinçli, sistematik, örgütlenmiş komplolarla, kriminal saldırılarla hayat her bakımdan bir cehennem azabına dönüştürülmüştü.

Sıradan üyeler iş, aş, can derdine düşmüş, Parti yönetimi zaten büyük ölçüde tükenmiş enerjisinin kalanını bu "yasal terör"e karşı savunmaya hasretmek zorunda kalmıştı.

A. KARA DELİKTE SİYASET

1950'lerin ilk yarısı, üzerine karabasan gibi çökmüş iç-dış, nesnel-öznel koşulların zehirli kıskacında Parti'nin, bütün inisiyatifini yitirmiş, çaresizlik içerisinde kıvranırken siyasal yaşamda tutunabilme çabalarıyla geçti. Kriz Parti'nin dışını ve içini sarmış, yazgısını kendi dışındaki iradesinden bağımsız iç ve dış gelişmelere bağlamıştı.

5 Haberde binanın adresi "575 Americas Avenue" olarak veriliyor. Yaptığım araştırmada, bir devlet istihbarat raporuna göre buranın kitabevinin bürosu olduğunu tespit ettim. "Reds Fail to Pay to Regain Office", *New York Times*, 3 Nisan 1956.

Parti'nin kolektif kişiliğinde ve yöneticilerle üyelerde öfkenin, şaşkınlığın yanı sıra karamsar, yılgın, kaderci ve kederli bir ruh hali egemen olmuştu.

Parti bir bütün olarak istiareye yatmış gibiydi. Örgütsel kaos içinde kıstırıldığı tecrit siperinde kabuğuna geri çekilirken bütün üyelerde derinlikli bir sorgulama, iç hesaplaşma, karanlıkta el yordamıyla yön bulma arayışı ortaya çıkmıştı.

Parti'nin canavarın ağzında siyaset yapacak alanı, tabanı, seçmeni, işleyen örgütsel aracı, yasal güvencesi, vizyonu, umudu, takati kalmamıştı. Yine de her şeye karşın, tevekkül ve iman gücüyle örülmüş bir inat, otomatiğe bağlanmış bürokratik tepkiler, ruhani bir direniş iradesi, içgüdüsel yaşam refleksi bir biçimde, şayet öyle denebilirse, ayakta kalmayı mümkün kılıyordu.

Bu karanlık delikte, Parti bir yandan propaganda-eğitim faaliyetlerini olanaklar ölçüsünde sürdürüyor, toplumun ulaşabildiği kesimlerine ve üye tabanına klasik-genel Marksist çözümlemelerini iletmeye çabalıyordu.[6]

Parti bu dönemde ayrıca savaş tehlikesine, Soğuk Savaş'a ve anti-demokratik politikalara ilişkin çok sayıda broşür, el ilanı, bildiri yayımladı ve dağıttı. Parti yöneticilerinin Smith Yasası yargılamalarındaki savunmaları da basıldı, dağıtıldı.

Canavarın ağzında partili yöneticiler, araştırmacılar, gazeteciler, yazarlar, bilim insanları, aktivistler, Amerikan emperyalizminin kirli planlarını, saldırgan uygulamalarını, karanlık faaliyetlerini, iç ve dış komplolarını açığa çıkartan, hedefteki ülke ve halklarla dayanışma görevini yerine getiren pek çok yayına imza attılar. Partili militanlar bunların dağıtımını üstelik basın-yayın-dağıtım faaliyetlerine getirilen pek çok yasağa, engele, mali-idari önleme, tehdide, cezalandırmaya karşın yılmadan üstlendiler.

---

6 Örneğin bkz. Parti Eğitim Departmanınca "Marksist Çalışmalar Serisi"nden hazırlanmış 1950 basımı "Komünist Parti'nin Teori ve Pratiği' başlıklı broşürü; *Theory and Practice of the Communist Party: First Course*, gözden geçirilmiş baskı, Marxist Studies Series: 1, New York, New Century Publishers, 1950.

Bu türden yayın faaliyetlerinin yanı sıra, Partililer, bir avuç da olsalar, kolluk kuvvetlerinin ve yer yer kışkırtılmış, örgütlenmiş gerici sivil güçlerin şiddet uygulamalarına karşın gösteri ve yürüyüşler düzenlemekte, mahkemeden mahkemeye koşuşturmaktan, çeşitli protestolarda aktif yer almaktan hiç çekinmediler. Ethel ve Julius Rosenberg'in infaz edildiği, hapishanelerin, politik davalara bakan mahkemelerin dolup taştığı, Siyahlar üzerindeki ırkçı baskıların hiç ara vermediği, en masum bir bildiriyi dağıtmanın ya da yasal bir gösteriye katılmanın büyük riskler taşıdığı bu dönemde cesurca direnenler hiç eksik olmadı.

Dönemin zorlu koşullarında, içine hapsedildikleri kara delikte, Parti binalarının basılıp mühürlenmesine, mallarına el konmasından Parti mensuplarının tutkulanmalarına, politik yargılamalardan ırkçı uygulamalara, faşist sivil terörden devlet şiddetine, grevlerden sokak gösterilerine, anmalardan kutlamalara küçük ama direngen bir partili damar, direniş bayrağını taşımayı hep sürdürdü.

Bu bölümü, partinin gözünden, o günlerin Amerika'sının resmini de çizen 1 Mayıs İçin Birleşik Emek ve Halk Komitesi'nin 1952 1 Mayıs çağrısıyla kapatabiliriz.

16 sayfalık çağrı; "'Barış için, Kore'deki savaşı durdurmak için'; 'Ücretlerin dondurulmasını önlemek için'; "Sendikanı korumak için'; 'Haklar Bildirgesi'ni korumak için'; 'Zenci halka eşitlik için' yürüyüşe katıl!" diye başlamaktaydı.

Çağrıda özetle şöyle deniyordu:

> Barış için yürüyoruz...
>
> Kore'de ateşkese engeller konurken bu korkunç yangının Çin Halk [Cumhuriyeti]'ne ve Sovyetler Birliği'ne yayılmasına ilişkin sözler daha yüksek ve çılgın hale gelmektedir.
>
> Avrupa'da, daha Nazi saldırganlığının yaraları tam sarılmamışken Amerikan önderliğinde onun dünya hâkimiyeti amaçlarına hizmet için yeni bir ordu kurulmaktadır. Bu [ordu], yeniden silahlandırılan Batı Almanya'nın Nazi ordusunu içerecektir. ... Truman yönetimi Franco İspanya'sına para akıtmaktadır ve fa-

şist kasaplarla iş çevirmektedir. ... İspanya'da infaz mangaları hiç durmamaktadır. ... Yunanistan'da işçiler ölüme mahkûm edilmektedirler. İşçiler Türkiye'de hapiste ölmekteler. Ama bu ülkeler ayrıca Truman'ın 'hür dünya' diye adlandırmaktan mutlu olduğu şeyin dayanaklarıdır. Biz gerçekten özgür olan bir dünya istiyoruz ve 1 Mayıs günü böyle bir dünyayı elde etmek için yürüyeceğiz. ...

İşçilerin haklarını savun. ... Truman yönetimi, 'komünizm'le mücadele kisvesi altında emek üzerindeki denetimi güçlendirmek istiyor. ... Savaş ekonomisinde işçiler için hiçbir yarar yoktur. ...

Savaşa yöneliş ve hain Kore macerası ile birlikte bütün Amerikalıların haklarına karşı sürekli büyüyen saldırılar yaşandı. Bu saldırılar özellikle Zenci halka yöneldi. ... Zenci halka karşı yasallaştırılan ve hoş görülen gaddarlık daha önce görülmemiş ölçülerde hükümet politikasının parçası oldu. ... Linç teröründe yeni bir tür teknik geliştirildi. Ku Klux [Klan]'ın maskeli çetelerinin linçleri gece yarısı bombalamaların terörüne dönüşüyor. ...

Halkın demokratik haklarına karşı hesaplanmış kampanyanın ayrılmaz bir parçasını Smith Yasası uyarınca açılan davaların artması oluşturmaktadır. Yolsuzluk yapan politikacılar ve gangsterler rahat bırakılırken, Zenci katilleri cezalandırılmazken, komünistlere ve sendikacılara kurulan tuzaklar durmaksızın sürüyor. McCarran Yasası'yla yabancı doğumlu Amerikalı işçilerin sınırdışı edilmeleri artıyor, öğretmenler politik görüşleri nedeniyle keyfi biçimde sınıflarından alınıyor.

Yahudi halkın barış özlemlerine uyarı olarak Julius ve Ethel Rosenberg'in infazlarıyla doruğa çıkan anti-semitist tecavüzler çarpan etkisiyle artıyor. Birleşik Devletler Porto Riko üzerindeki boğucu sömürge pençesini devam ettirirken Porto Rikolulara ikinci sınıf yurttaş muamelesi de sürüyor...

'Yasal' araçlarla bir tür faşizm kurmak için bir çaba var. Bu burada olmamalı.

1 Mayıs günü Anayasamızın haklar bildirgesini kurtarmak için yürüyoruz.

1 Mayıs günü Smith Yasası'nın ilgasını talep etmek, yasa uyarınca hapse atılan masumların serbest bırakılması ve ... yeni davaların açılmaması için yürüyoruz.

1 Mayıs'ta sınır dışı etme dürtüsünü durdurmak için yürüyoruz.

Anti-semitizme karşı yürüyoruz, emekleri ulusumuzu inşa eden bütün milli grupların hakları için yürüyoruz.

1 Mayıs'ta, ulusumuzun barış ve güvenlik isteyen, korkudan azade özgürlük ve yoksunluktan kurtulmak isteyen emekçilerinin çıkarlarının korunmasında istediğimiz gibi düşünmek ve konuşmak hakkı için yürüyoruz.

Zayıflığımızla değil, gücümüzle yürüyoruz...[7]

Parti bu koşullar altında 1952 seçimlerine katıldı. Seçim kampanyasında, Barış-Savaş, Demokrasi-faşizm temaları ve işçi hakları, hayat pahalılığı, ekonomik kriz, insan hak ve özgürlükleriyle Siyah sorunu öne çıkarılmıştı. Parti, işçi sınıfının öncü temsilcisi olarak çiftçileri, Siyah nüfusu, küçük işveren gruplarla, beyaz yakalı profesyonelleri ittifak şemsiyesi altında mütalaa ediyordu. Elbette içerideki saldırılar, özellikle de Parti ve komünistler üzerindeki baskılar ana sorunların başında gelmekteydi.

Parti yeniden benzer savaş ve baskı politikalarını uygulamakla suçlanan iki partiye dayalı sistemin reddi ve emeğin "bağımsız politik eylem"i temelinde üçüncü parti savunusuna geçmişti.

Dış politikada somut talepler arasında, Amerikan işgali altındaki Japonya ile ülkenin bağımsızlığını garanti altına alacak bir anlaşma yapılması; birleşmiş, tarafsız, demokratik bir Almanya hedefi doğrultusunda Batı Almanya'nın silahlandırılmasının durdurulması; NATO'nun ilga edilmesi, Franco'ya destek verilmemesi, Porto Riko'nun bağımsızlığının tanınması vardı.

Smith ve McCarran yasalarının yürürlükten kaldırılması, başta Parti yöneticileri bütün politik mahkûmların affı, Kongre soruşturma komisyonlarının tasfiyesi gibi taleplerin yanı sıra

7 United Labor and People's Committee For May day, "March for Peace May 1st 1952", New York, 1952.

Cumhuriyetçi aday Eisenhower'ın başkan yardımcısı Nixon, Truman'ın "cadı avı"nı destekleyen bir başka "cadı avcısı" olarak kınanıyor ve Parti'ye dönük baskılar karşısında şöyle deniyordu: "Biz Marksistiz, maceracı ya da komplocu değil. Terör ve suikast pratiğini kınıyor ve reddediyoruz. Cebir ve şiddet savunucularını kabullenmiyoruz. Biz komünistler fikirler mücadelesinde özgürce yer almak hakkımızı kararlılıkla savunuyoruz."

İki partinin de tekellerin hizmetinde ve Wall Street savaş programına bağlı olduğunun belirtildiği programda, Komünist Parti'nin yerel seçimlerde kendi adaylarını göstereceği, Başkanlık oylamasında da İlerici Parti adaylarını destekleyeceği açıklanıyordu. Bu, 1948 Wallace ittifakıyla belirlenmiş yaklaşımın sürdüğünü göstermekteydi.

İlerici Parti yönetimi, Kore Savaşı'na karşı çıkmış, Soğuk Savaş koalisyonuna katılan Wallace da üyelikten istifa etmişti. Buna koşut olarak, üzerinde yoğunlaşan devlet-burjuvazi baskısının da etkisiyle New Deal yandaşı demokrat-liberal tabanın da yitirilmesiyle İlerici Parti etkisiz bir cephe örgütü vasfını bile yitirmiş, komünistlerin etkisindeki bir paravan durumuna düşmüştü. Nitekim başkanlık seçiminde Parti adayları aldıkları 140.023 oyla, 1948'de Wallace'ın yüzde 2'den biraz fazlaya tekabül eden 1.157.326 civarındaki oyun onda birine bile ulaşamadılar. Parti de tarihe karıştı.

Karanlık 1952 yılının bu seçim bildirgesinde Parti, Browder sonrası ideolojik-politik konumunu şöyle ilan etmekteydi Amerikan kamuoyuna:

> Komünist Parti, sosyalizm partisidir. Amerikan halkını örgütlemek, eğitmek ve nihayet madenlere, fabrikalara, bankalara ve temel altyapı hizmetlerine kendisinin sahip olacağı ve onları ortaklaşa işleteceği, insanın insanı sömürmesine ilelebet son verileceği bir sosyalist topluma yönlendirmek için çalışır.
>
> Komünist Parti, Amerikan halkı için sosyalizmin henüz güncel bir konu olmadığını kabul eder. Bugün Amerikan halkının önündeki asıl görevin barış ve demokrasi için savaş ve faşizm tehlikesine karşı mücadele etmek olduğuna inanıyoruz. Ulusumu-

zun bütün demokratik ve barışsever güçlerinin birliğinin savaş ve faşizm tehdidini yenilgiye uğratacağını düşünüyoruz. Günün en büyük ihtiyacının, tekelci savaş kışkırtıcılarını durdurma kabiliyetine sahip güçlü bir barış cephesinin yaratılması olduğunu savunuyoruz.

Barışı, güvenliği, Zenci halk için eşit hakları elde etmek, demokrasiyi sürdürmek ve geliştirmek için işçi sınıfının, müttefikleriyle; emekçi çiftçiler, Zenci halk, profesyoneller ve küçük işletme sahipleriyle ve ulusun bütün ilerici güçleriyle birleşmesi gerekir.

Bu birlik bağımsız politik araç, barış ve demokrasiyi sürdürmeye kararlı bir hükümeti seçecek büyük ulusal politik oluşuma dayalı yeni bir halk koalisyonu inşasıyla bir politik biçim almalıdır...

Biz bu büyük demokratik, savaş karşıtı, anti-faşist, anti-tekel koalisyon içinde özel konum talep etmiyoruz ve elbette sosyalist amaçlarımızdan ötürü bize karşı bir ayrımcılığa da karşıyız. Her zaman gericiliğe karşı bütün demokrat Amerikalılarla birlikte sadakatle mücadele edeceğiz ve demokratik araçlarla Amerikalıların çoğunluğunu, ancak bir sosyalist toplumda demokrasinin çiçeğini tam açabileceğine ve yeryüzünde insanların kardeşliği vizyonunun gerçekleştirilebileceğine ikna etmeye çalışacağız."[8]

1953 yılının temmuz ayındaki Ulusal Komite bildirisinde kürkçü dükkânına geri dönüş şöyle ifade edilmekteydi: "Hemen önümüzdeki dönem perspektifi, Demokrat Parti tabanını oluşturan yığınlar içinde önemli mücadelelerinin ortaya çıkacağı [yönündedir.] İlerici Parti, Komünist Parti ve öteki ilerici güçler hiçbir koşulda bu mücadelenin dışında kalmamalıdırlar." 31 Ağustos tarihli *Daily Worker*'da da üyelere Demokrat Parti ve adaylarını "ilerici" yönde etkilemek için aktif mücadele geliştirmeleri tavsiye ediliyordu.[9]

8 National Election Campaign Committee of the Communist Party, *1952 Election Platform of the Communist Party*, New York, ty.

9 "Reds Aim to 'Shape' Democratic Party", *New York Times*, 1 Eylül, 1953.

B. KARANLIKTA PARTİ RÖNTGENİ

Dönemin karanlığında parti kadro politikasını, kadrolarının sınıfsal kompozisyonunu, bürokratik yapısını ve sendikal alandaki uzantılarını yeniden gözden geçirme ihtiyacını duymaya başladı. Partinin baskılar karşısında vermiş olduğu fireler, üye kaybı ve itirafçıların, ajanların su yüzüne çıkması yeni değerlendirmeleri gerekli kılmaktaydı. Parti yönetimi aynı zamanda ideolojik-teorik eğitimin de yaşamsal önemine daha fazla vurgu yapma ihtiyacı duydu.

1950 Kurultayı'na sunduğu, örgüt yapısıyla üye kompozisyonunun tam bir röntgenini çeken, derin perspektif kazandıran raporunda Parti'nin örgüt işlerinden sorumlu yöneticisi Henry Winston, Parti yerel yapılanmalarının, kulüplerin sayısının her birinin küçültülerek arttırılmasının sıradan üyelere daha fazla inisiyatif ve liderlik pozisyonu kazandırdığını belirterek üyelerin politika oluşturmaya katkılarının arttırılmasının önemini vurguladı. Winston ayrıca, üyelere ilişkin son kayıplarda "düşman darbeleri" kadar "burjuva etkiler"in de etken olduğunu belirtti.

Winston bu noktada üyelerin kan ve canlarıyla inşa ettikleri sendikalarda görev yapan ve saf sendikacıya dönüşen, Parti'den uzaklaşan üyelerin giderek yeni kariyerlerine teslim olduklarını, bunun da ihanet tohumlarını ektiğini belirtti. Bu elbette ayrıntılı incelediğimiz Parti'nin sendikal çalışmada izlediği eski kadro politikasının da bir eleştirisiydi. "Komünist perspektiften kopma"nın işçi hareketinin gerilediği baskı dönemlerinde bu tür insanlarda yarattığı psikolojiyi şöyle anlatmaktaydı Winston:

> Dikkat edin, bu [örnek] kişi sadece işine tutunmuyor – en azından bilinçli olarak. Kendisinin ve partinin kitleden tecrit olma tehlikesinden gerçekten endişe ediyor. Bunu bedeli ne olursa olsun önlemesi gerek. Eski günlerde [güçlü düşmanlara karşı] işçilere dayanırdı. ... Onların cesaretini artırır, özverilerini isteyince ... nihai zaferin geleceğine sınırsız inancı vardı. Gerçekte yoksulluğa, açlığa, polis copuna ve açılan davalara karşı durma cesaretini ona veren buydu. ... İşçilerin saygısına sahip olduğu sürece asla tecrit hissi duymazdı...

Ama şimdi yeni durumda ... bütün gördüğü işçilerin cehaleti, bölünmüşlüğü, işlerini kaybetme korkuları. Anlamıyorlar. Ama kendisinden onlar için bir şeyler elde etmesini bekliyorlar. Onların mücadele etmeyeceğinden emindir. Her şeyden önce de düşmanın gücünü görmektedir. ... Bir ödün elde etmenin tek yolu bir tür anlaşmadan geçmektedir. ... Bunun bir yolu [gericilerle] birleşmektir ve o zaman hayat çok daha kolay olacaktır. Ama o 'vicdanı olan biri'dir. Alçaklardan nefret eder. ... Bahane bulmaya başlar.

Açık ki, sosyalizm gündemde değil. O zaman gelecek olanı geleceğe bırakmanın ve günün sorunlarıyla ilgilenmenin, işçilere ekonomik konularda vicdani, dürüst önderlik yapıp politik sorunları Parti'ye bırakmanın neresi yanlış?

Dürüst, vicdanlı önderlik ... şuna dönüşür: Şirketin vermeye niyetlendiği her şeyi al. Mücadele etmeden ve işin içine siyaset sokmadan alabileceğini al. Bu belki Marshall Planı'nı, ABD'nin Kore işgalini ve [CIO Başkanı] Murray'ın desteklemeyi emrettiği her şeyi içerecektir çünkü CIO siyasetinin herhangi bir parçasını kabul etmeyi reddetmek sendikaya siyaset sokmak olacaktır.

Vicdanını rahatlatmak için daha fazla bahane aramaya ihtiyacı vardır ki, ihanet yolundan gitsin ve hâlâ aynaya bakabilsin. Dolayısıyla şöyle der: Avrupa'daki komünist partiler gerçekten çok iyi işler yapıyorlar. ... Ama Amerikan Komünist Partisi – o başka. Sonra şöyle der: Parti önderliğini genel siyasette destekliyorum ama spesifik taktik ve önerilerde, bu kadarı artık [fazla] müdahale. Parti, sendikaları benim yerime yönetmeye kalkıyor. Sonra ekler: ... Sorun şu ki, şimdilerde parti deneyimsiz ellerde ve yanlış bir hat izliyor. Eminim zamanla Parti kendini düzeltecektir. Ama bu sırada ben sendikadaki liderlik konumumu kaybetmeyeceğim.

Oldukça kısa bir süre sonra der ki: İşçilerin durumunu düzeltmek için tek yolsa, [ücret artışı için şirketle] anlaşma yapmanın nesi yanlış? Nihayet sendikanın işi ücret artışı elde etmektir. Komünist Parti ... hayat pahalılığı ile ilgilensin. Bir gün gelir şunu da söyler: Bir parçacık komünist düşmanlığı [*red-baiting*] yapmanın ne zararı var? Sadece göstermelik bir şey. İşçilerin beynine her gün milyarlarca gerici sözlük boşaltılıyor. Benim üç beş lafım bir

şey fark ettirir mi ki? O kadar savaş kışkırtıcısı propaganda yapılıyor ki, benim Sovyetler Birliği'ne yönelik zayıf eleştirilerimin farklı bir etki yapması mümkün değil. Ama seçimi kazandırabilir veya sendikayı kurtarabilir.

Şimdi eski günlerdeki dostlarının kendisinden soğuduğunu fark eder. Yeni müttefikler aramaya başlar. Yeni müttefiklerini hoşnut etmek için bazı eski çalışma arkadaşlarını liderlik pozisyonlarından almaya girişir. Aynı nedenlerle bazı sıradan militanları işlerinden ... etmek zorunlu olur. Murray ile barışmaya başlar. Ama bu da yetmez. Bay Murray ve [FBI Başkanı] J. Edgar Hoover bunun bir başka 'komünist numara' olmadığını nasıl bilebilir? Onları inandırmanın tek bir yolu vardır – ve şimdi Parti'yi ve çalışmalarını kınar. Samimiyetini göstermek için birkaç isim verir. ... İşçi sınıfı güvenine ihanetin evrimi budur."

Winston, Parti'deki bir başka hastalığa, bürokratizme de sert eleştiriler yöneltti. Bu da, Parti'deki ciddi bir hastalığın kabulünün ve yeni arayışlara duyulan ihtiyacın bir sonucu, hatta ciddi bir zihniyet değişiminin habercisiydi.

"Bir bürokratın profili" başlığı altında Winston özetle şunları sıralamaktaydı:

- Bir şey söylenince bürokrat sadece 15 saniye ciddi olarak dinler, sonra o size anlatmaya başlar.
- Toplu tartışmaların zaman kaybı olduğuna inanır çünkü zaten o bütün yanıtları biliyordur.
- Onun için toplu çalışma resmî tartışmalara indirgenmiştir.
- İşçilerin ne için ve nasıl mücadele edeceklerini o bilir. Onun dediği gibi olmuyorsa, ya işçiler ne yaptıklarını bilmiyorlardır ya da onun mesajları yanlış iletilmektedir. Herkes yanlıştır, her şeyi kendisi bilir.
- İşinin işçilerin mücadele edecekleri konuları bilmek, onlara hizmet etmek, doğru mücadele yollarını bulmalarına yardımcı olmak ve onlardan öğrenmek olduğunu bilmez. Mücadeleye Marksist içerik kazandırmak, önceden saptanmış mücadele kavramlarını dayatmak değildir.

- Kitap terminolojisini bilmenin kendisine deneyimli emektar payesi verdiğini düşünür, söylediklerinin anlaşılamaması umurunda değildir. Yeni bir üyeyle onun terminolojisiyle konuşmayı onunla eşitlenmek olarak alır, yeni üyenin kendisi gibi kitleden soyutlanmamış olabileceğini bilmez.
- Konuşurken ya da yazarken sadece kendi imajıyla meşguldür ve eleştiriden hiç hoşlanmaz.
- Örgütsel sorunları ya bütünüyle ihmal eder ya da her sorunun çözümünün organizasyonla ilgili olduğuna inanır.
- Kitle içinde durum elverdiği için yükselirse, kendisini işçiler açısından Tanrı'nın lütfu olarak görür.[10]

Parti, bilinçli bir çabayla, sorunların ve zaafların üstesinden gelmek için gönüllü çalışmayı, üye inisiyatifine alan açmayı ve en önemli olarak da üye tabanını esas ve çoğunlukla mutlaka işçilere dayandırmayı, üye kompozisyonunu bu zemin üzerinden yeniden inşa etmeyi öne çıkartmaya başlamıştı bu dönemde. Bu elbette çok önemli bir gelişme, stratejik bir başlangıçtı. Belki de bütün zorlukların, baskı ve zulmün tek olumlu sonucuydu bu yöne doğru ortaya çıkan eğilim ve bilinç.

Parti o dönemde doğrudan kendi yapısından kaynaklanan sorunlar ve izlediği politikalar üzerinde de çalışmalar yürütürken, çözüm arayışlarını üyelerle, kamuoyuyla paylaşıyordu.

Örneğin, parti politikalarının temelini oluşturan barış ve stratejik önemdeki "sosyalist ve kapitalist ülkelerin barış içinde bir arada yaşamaları" (*Peaceful Coexistence*) ilkesi üzerine parti aylık yayını *Political Affairs* dergisinin 1952 Haziran sayısındaki makalesinde Joseph Rockman, bu konudaki örgütsel zaaflar konusunda şöyle yazmaktaydı:

> [Zaaflarımız] listesinin başına, saflarımızdaki sosyalist ve kapitalist sistemlerin barış içinde bir arada yaşamalarının olanaksız ve yeni bir savaşın kaçınılmaz olduğu teorisinin etkisini koyma-

10 Henry Winston, *What It Means to be a Communist*, New York, New Century Publishers, 1950, s. 3-10, 12-15.

> mız gerekir. Elbette bizim saflarımızda bu teorinin kaynağı kitlelerinkinden farklıdır. Bizim saflarımızda Wall Street'in dünya hâkimiyeti için savaş hazırlığında olduğuna dair doğru bir kavrayış vardır. Ne var ki, bu doğru kavrayış, Amerikan emperyalizminin gücünün yanlış tespiti, o gücün abartılması ve dolayısıyla da kadercilik, Amerikan emperyalizminin savaş güdüsü karşısında boyun eğme eğilimi ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Madalyonun öteki yüzü ise, Amerikan halkının barışçıl duyguları ve arzusunun, barış için mücadele etme kararlılığının küçümsenmesidir. Bu partimizdeki sağ tehlikenin ana unsurudur.

Yazar, ABD hükümetinin yığınların baskısıyla barış yolunda adım atmasının sağlanamayacağı düşüncesinin, kitleleri seferber etme iradesinde zayıflık yarattığına işaret ederek, "Şu ya da bu nedenle yığınsal hareketlilikte bir yükselme olduğunda biz de biraz çaba gösteriyoruz, bu hareketlilik bir biçimde azalınca bizim hareketliliğimiz de yavaşlıyor," diye yazmaktaydı. Yazara göre bu "kendiliğindencilik", kitlesel mücadeleye inançsızlığın sonucuydu. Yazar, bazı barış kampanyalarına katılımda yönetimin bile tereddüt göstermiş olmasını eleştiriyor, yeterince eylemli çabanın hayata geçirilememesinden, sokak eylemliliğine yeterli önemin verilmemesinden yakınıyordu makalede. Yazara göre, bu mücadeleye "formalizm" hâkimdi, talepler pratik politikaya yansıtılamadığından slogan düzeyinde kalıyordu.

Yazar, işçi sınıfının barış mücadelesine katılmasındaki "yavaşlığı"nın parti üyelerince savaş ekonomisinin yarattığı istihdam olanaklarına bağlandığını belirtiyor ve soruyordu: "O zaman bu aş ve iş hesaplarının ... Sovyetler Birliği ile ticaret yapma politikasına bağlanması durumunda, işçiler arasında aksi hareketlilik ve tempoya destek sağlayabileceğini anlamakta neden bu kadar yavaşız?" Rockman'a göre, savaş ekonomisinin getirdiği istihdam yaratıcı etkileri yanında "Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti ve Doğu Avrupa Halk Demokrasileriyle barış ve ticaret siyasetinin de" istihdam yaratması gerçeği üzerinde durulmalıydı.

Yazar, barış mücadelesinde bütün güveni ve dolayısıyla yükü başka halkların üzerine yıkma psikolojisinin Amerikan halkını denklem dışı tutmak anlamına geldiğini belirtiyor, başka halkların mücadelelerini alkışlayanların "Amerikan halkına sırtlarını dönmeleri"ni eleştiriyordu. Yazar bu konuda yönetimin Parti'nin "bütün enerjisi"ni seferber etmekle yükümlü olduğunun da altını çiziyordu.

Rockman ayrıca, bu hatalar düzeltilse bile bileşik cepheye bakıştaki sekter yaklaşımla ilgili "politika ve taktiklere dogmatik yaklaşım"larla fazla ilerleme kaydedilemeyeceğini vurguluyordu. Ona göre, bu sekterlik, "barış mücadelesindeki mevcut birleşik cephe merkezleriyle bugünkü koşullarda var olan barış merkezlerine katılmayacak ya da onları izlemeyecek milyonların içinde ortaya çıkmaya başlayan hareketler arasındaki ilişkinin yanlış anlaşılmasıyla kendini gösteriyordu." Birleşik cephenin komünist olmayan merkezler ve hareketlerle genişletilmesi, onların asimilasyonu yoluyla olamayacaktır, çünkü mücadele süreci içindeki pek çokları komünistlerle ya da genel olarak solla formel bir birliğe çeşitli neden ve saiklerle hazır değildi. Milyonları bulan böyle işçi ve Siyah emekçilerle sağ çatılar altında da olsa belirli sorunlarda paralel eylemliliklerde birlikte olunabilirdi. Yazara göre "tam olarak buydu yapılmayan".

Yazar ayrıca Afroamerikanlardan barış mücadelesinde yeterli destek alınamamasının da üzerinde duruyordu. Rockman'a göre bunun temel nedeni barış mücadelesi merkezlerindeki "Beyaz şovenizm" hastalığıydı.

Yazar son olarak Parti'nin yasal statüsüne değinmekteydi. Basit gerçeğin açık biçimde Parti'nin bugünkü statüsünün "*de facto* illegalite" olduğunu gösterdiğini belirten Rockman, bir yandan en aktif biçimde bu durumun tersine çevrilmesi için mücadele verilirken, aynı zamanda, "legalist illüzyonlar"a da kapılınmaması gerektiğini, duruma uygun ve güvenliği sağlayacak biçimde kitle içinde mücadele yollarının bulunmasını öneriyordu. Partinin elde kalmış yasal hak kırıntılarını maksimum düzeyde kullanmasını, koşullara uyum

göstermesini ve eldeki mevzilerden asla çekilmemesini salık veriyordu. Partideki baskın atmosfer olan, yenilgiyi kaçınılmaz sayan geri çekilmeyi, mevzileri terk etmeyi yeğleyen kaderci ve bozguncu tavırla mutlaka mücadele edilmesinin gereğinin de altını çiziyordu.[11]

1953 yılında düzenlenen Ulusal Konferans'a sunduğu raporda, Alex Parker ise Parti'nin gelişmelere bakışına daha ayrıntılı bir perspektif getirdi. Parker, Parti'nin "kaçınılmaz olarak yasadışı sayılacağına ve uzun bir süre yeraltında yaşamak zorunda kalacağı"na ilişkin görüşleri "yenilgiyi kabullenen bir yaklaşım" olarak değerlendirdi, ABD'de faşizmi "kaçınılmaz" görmenin yanlış olduğunu belirtti. Parker, somut örnek vermeden yeni olumlu "ulusal ve uluslararası gelişmeler"e ve politik tablonun değişebileceğine dikkat çekti. Parker bugün ülkede Parti'nin kuşatılmasıyla bir "boşluk" doğduğu iddiasını ve dolayısıyla da kimi çevrelerdeki bir yeni "Marksist Parti birleşik cephesi" arayışlarını kabul etmediklerini de belirtti. Bu tür bir oluşumun Parti'nin "resmen tasfiyesi" anlamına geleceğini belirtti.

Parker, uluslararası barış ve istikrara ilişkin olumlu gelişmelerin "otomatikman" ülkeye yansıyacağı ve Parti'ye saldırıların duracağı düşüncesini de "ciddi bir politik yanlış" olarak niteledi. Bloklar arasında gerginliğin azalması beklentilerine karşın tedbirin elden bırakılmamasının önemine değindi.

Parker, tabanın daha fazla mücadele vermesi ve bütün yükün "yeni bir biçim"de yaşamayı ve çalışmayı" seçmek zorunda kalmış önderliğe bırakılmaması gerektiğini belirtti, Parti'nin bu dönemde kitlesel çalışma yapmasının işe yaramayacağı gibi, güvenliği tehlikeye atacağını iddia eden yoldaşlara sitemde bulundu.

Haziran 1951'den, yani yeraltına geçişten itibaren ortaya çıkan sorunları da şöyle sıraladı Parker:

1. Örgütlenmenin hızla değişen olaylara zamanında müdahale etmekteki yetersizliği;

11 Makalenin broşür hali; Joseph Rockman, "Broaden the Fight for Peace and Democracy", New York, New Century Publishers, 1952.

2. Parti'nin üst ve alt kademeleri arasındaki yetersiz iletişim;
3. Ulusal ve bölgesel önderliğin örgütün çeşitli kademelerinde iş gören yoldaşlarla buluşma ve toplu iradelerini gerçekleştirme imkânlarına sekte vuran engeller;
4. Pek çok kulüp ya az çalışıyor ya da hiç iş görmüyor ve üyelerimizin önemli bölümü kulüplerle ilişki içinde değil;
5. Kararların izlenmesi ve denetlenmesinin zayıflaması;
6. Demokratik merkeziyetçilik kavramının çarpıtılması.

Parker bunların "tasfiyecilik eğiliminin yansıması" olduğunu belirtti.

Sonuç olarak Parker 1950 Kurultayı'nın temel kararına atıfta bulundu. 1950 yılında alınan bu stratejik karara göre, "Parti'de [işçi tabanının genişletilmesi konusunda] kapsamlı bir seferberlik [*a thorough shaking up*] gerekmektedir. Parti tabanı yeterli ölçüde fabrika işçilerinin içinde değildir. Ayrıca, partinin henüz belirleyici ölçüde sanayi işçilerden oluşmadığı gerçeği kendi başına partiyi [sınıf içinde] yoğunlaşma planlarından uzaklaştıran bir unsur olmaktadır. ... Kapsamlı seferberlik ne demektir? Çalışmalarının yüzde 90'ının işçi saflarını toparlamak ve onları Parti politikalarını destekleme yolunda kazanmak görevine odaklanması için, önderliğin bütün kademelerinde acil ve müessir değişiklikler yapılması zorunluluğu demektir".

Parker, işçi üye sayısında azalmalar olduğunu, işyeri örgütlenmesinin yetersiz kaldığını, Parti'nin işçi sınıfı içinde kökleşemediğini belirterek "burjuva önderliği altındaki kitlesel örgütlenmeler" içinde yer alma politikasının, işçi sınıfı içinde yoğunlaşma stratejisinin yerine geçirilmemesi gerektiğine işaret etti ve sınıf önderliğindeki halk koalisyonu kurma amacına bağlı olarak değerlendirilmesi gerektiğini söyledi.

Parker ayrıca yeni üye kaydetme çabalarındaki gevşekliği de eleştirdi. Gerçekten de, hem güvenlik gerekçesiyle, ajan sızmaları korkusuyla, hem artan anti-komünizm nedeniyle, hem de ekonomik canlanmanın sağladığı olanakların etkileriyle üye çalışmala-

rında bir gerileme söz konusuydu. Parker, bunun asıl nedeninin ideolojik olduğunu belirtti ve "sertleşen sınıf mücadelesi koşulları"nda böylesi geri çekilmenin, "umutsuzluk, işçilerden kopukluk ve onlara güvensizlik"ten kaynaklandığını anlattı, çok boyutlu saldırılara karşı etkin savunmanın ve geleceğe ilişkin güvencelerin ancak işçi sınıfı içinde kök salarak elde edilebileceğini söyledi.[12]

C. YENİ PROGRAM

1951-56 arası yeraltı deneyimi, çöküntü ve dağılma, en iyimser ifadeyle durgunluk dinamiklerinin örgütü içten içe kemirdiği bir dönemdi Parti tarihinde. Pek çok kadro bakımından iç hesaplaşma, sorgulama ve kopuşa savrulma tam açığa vurulmasa da bu dönemde başladı.

Dar kapsamlı eğitim ve propaganda dışındaki Parti faaliyetleriyse, sulandırılmış, çekingen üslupla işlenen genel demokrasi ve barış temaları ile gelir adaleti üzerinde odaklanmıştı. Yeni tarz giderek yeniden iki partili sistem içinde ve sendikalarla başta Demokrat Parti olmak üzere öteki siyasal örgütler içinde kazanılmış "demokratik-ilerici" mevziler aracılığıyla siyaset yapmak biçimine doğru gelişmeye başlamıştı. İlerici Parti'nin 1952 seçimindeki bozgun sonrasında sönümlenmesiyle var olan politik yapılanma içinde yer bulmak zorunluluğu kendini yeniden dayatmaya başlamıştı.

Binbir türden yasal sorunla uğraşırken 7-8 Ağustos 1954 tarihlerinde New York'ta yasal alandaki Parti yapısının topladığı "Ulusal Seçim Konferansı"nda Parti'nin yeni programı kabul edildi ve 650.000'den fazla basılarak dağıtıldı.

Yeni program, ülkenin "hızla krize gittiği" varsayımından hareketle üç tehlikeyi işaret ediyordu. Bunlar:

* Büyük bir ekonomik bunalım [depresyon] fırtınasının bulutları neredeyse hepimizin üzerindedir.

12 Alex Parker, *Organizing the Party for Victory Over Reaction*, New York, New Century Publishers, 1953.

* Ulusumuzun dış politikası bizi bir felakete sürüklemektedir.
* Geleneksel özgürlüklerimiz yerini McCarthyizm zorbalığının almasıyla yok oluyor.

Bu gidişe dur demek için partinin önerdiği programın başlığı "İş, Barış, Eşit Haklar ve Demokrasi İçin Amerikan Yolu", sloganlarıysa şöyleydi:

1. Halkın alım gücünü yükselt ve tröstlerin gücüyle kârlarına gem vur.
2. Savaş için değil insani refah için; bomba ve savaş gemileri için değil ev ve okul için harcama yap.
3. Soğuk Savaş'a son ver; dostluk ve ticareti geliştir.
4. Demokrasiyi savun ve güçlendir.

Metinde özetlenen önlemlerin ve politikaların, "kapitalizmin plansızlığını ve tekrarlayan krizlerini ortadan kaldıramayacağı" da belirtiliyor, "bunu ancak sosyalizm gerçekleştirebilir" deniyordu. Bu programla ancak krizin ertelenebileceği, halkın etkilerine karşı savunulabileceği, faşizme ve savaşa gidişin durdurulabileceği, halkın yaşam standartlarıyla demokrasinin korunabileceği belirtiliyordu.

1954 ve 1956 seçimlerinde örgütlü işçi hareketinin, iki partili sistem içinde de olsa "belirgin bir politik güç" olarak öne çıkması gerektiği vurgulanıyordu. Parti'ye göre, faşizan eğilimler iki büyük parti içinde de mevcuttu ve dolayısıyla ulusal çapta Demokrat Parti, yerel düzlemde de Cumhuriyetçi Parti bünyesinde örgütlenilmeliydi.

Programda, Komünist Parti'nin "işçi sınıfının partisi" olduğunun altı çiziliyor, Parti'nin geçmişteki mücadelelerine sahip çıkılıyordu. Bugün Parti'ye uzatılan ellerin aslında haklarını savunduğu emekçilerin çıkarlarına yöneldiği belirtiliyordu. Browder döneminin inkâr politikalarına nazire yaparcasına, programda Parti'nin "Marksizm-Leninizmin bilimsel ilkeleri"ne dayandığına özel olarak yer veriliyor ve fakat aynı zamanda "Komünist Parti günümü-

zün sorununun sosyalizm ya da komünizm olmadığını vurgular," deniyordu. Program, Parti'nin "sosyalizme barışçıl yolu" yeğlediğini ve sosyalizmin ancak "Amerikan halkının çoğunluğu istediğinde" kurulacağını ilan ediyordu. Program, Parti'nin Amerikan halkına güvenini teyit ediyor, "Ulusumuzun ihtiyaçları herhangi bir mezhep ya da komployla karşılanamaz," diyor, Parti'nin bir "sosyalizm şeması" olmadığını belirtiyor, bunun kararını halka bıraktığını açıklıyordu.

Programda ayrıca, Parti'nin dinsel inançlarla bir sorunu olmadığı anlatılıyor ve ayrı bir fasıl açılarak ayrımcılığa karşı ve Siyahların eşit yurttaşlık hakları için kararlı mücadelenin gerekliliğine işaret ediliyordu.

Broşürün sonundaysa, okura özel bir mesaj vardı ve şöyle denmekteydi:

> Programı şimdi okumuş oldunuz. Onu okuma hakkınız, Komünist Parti'nin bu programda belirtilen görüşlere sahip olma ve Amerikan halkının bugün karşılaştığı ciddi sorunlara ilişkin kendi önerilerini açıklama anayasal hakkına bağlıdır. Sizin bu programı dostlarınızla tartışma hakkınız, yayıncının onu basma hakkına bağlıdır.
>
> Deneyimlerinizden biliyorsunuz ki, komünist önderlerin hapsedilmesi, sizin haklarınızı zayıflatırken McCarthyizmi güçlendirmiştir. Başkan Dwight D. Eisenhower'a yazıp ondan Eugene Dennis, Benjamin J. Davis, Gus Hall ve bütün komünist önderlerle öteki politik mahkûmların affını talep ederek Haklar Bildirgesini hak ettiği onurlu yere oturtabilir ve Komünist Parti'yi yasaklama çabalarını yenilgiye uğratabilirsiniz.[13]

Parti'nin bu dönemde kendisine açılmış alanın sınırlarına ve nesnel ve öznel koşulların değerlendirilmesine dayalı politik faaliyetlerinin çerçevesi ancak bu kadardı.

13 The American Way to Jobs, Peace, *Equal Rights and Democracy: Program of the Communist Party,* New York, New Century Publishers, Eylül 1954.

D. MOSKOVA DARBESİYLE DİPSİZ KUYUYA

1950'lerin ikinci yarısına doğru içeride ve uluslararası ortamda Parti bakımından görece rahatlatıcı gelişmeler ortaya çıkmaya başladı. Bunları şöyle özetlemek mümkün:

1. Büyük Soğuk Savaş saldırısının iç cephesini liberallerin desteğiyle burjuvazi ve onun devleti açmıştı. İkbal avcısı McCarthy süreci fırsat bilip kullanmaya kalkan şarlatanlardan biriydi. Ne var ki, ani yükselişiyle başı dönen Senatör'ün haddini bilmez biçimde hükümet ve devlet içine sızmış "komünist ajan" arayışına girmesi ve spektaküler şovlarla işi çığrından çıkarması, bürokraside, hükümette, yargıda ve iki büyük parti içinde tepki doğurmaya başladı. McCarthy işi Silahlı Kuvvetler'e kadar götürünce de çizmeyi iyice aşmış oldu. 1953'te başlayan süreç Aralık 1954'te Senato'nun McCarthy'yi kınamasıyla sonlandı. Sistem bağırsaklarında hiç olmazsa kaba temizlik yapmıştı. İşlevi bittikten sonra aşağılanıp bir kenara fırlatılan McCarthy alkol eşliğinde Amerikan siyasetinin çöplüğünde tamamladı ömrünün geri kalan kısmını.

2. Bu arada bütünüyle hiç kapanmayan ve Parti tarafından sonuna kadar kullanılan hukuk yolları da sonuçlar vermeye başladı. Yasalar, belirli kanun maddeleri, uygulanan müeyyideler, verilen cezalar mahkemelere, uzun yargılamalara, temyize ve giderek Anayasa Mahkemesi'ne takılmaya, iptal edilmeye, geri çevrilmeye başladı. Burjuva hukuku ve demokrasisinin kapatılamayan kanalları yetersiz biçimde de olsa işledikçe, hukuk alanında kazanımlar ortaya çıktıkça oluşan iç yumuşama Parti'yi rahatlatmaya başladı.

3. Bu arada belirtmek gerekir ki, 1949'daki ilk nükleer (fisyon) testin ardından, 8 Ağustos 1953'te Sovyetler Birliği ilk termonükleer (füzyon-hidrojen) bomba denemesini de gerçekleştirmiş, Amerikan nükleer tekelini tam anlamıyla kırmıştı. Bunun emperyalist saldırganlığı frenlemede etkili olduğunu varsaymak yanlış olmaz. 1957'deki kıtalararası balistik füze Sputnik denemesinin başarıyla sonuçlanması dengeleri daha da istikrara kavuşturacaktı. Bu dış dengenin olumlu sonuçları da içeriye yansıyacaktı.

4. Soğuk Savaş'ın boğucu atmosferinde emperyalist saldırganlığı hem kışkırtan hem sınırlayan bir başka gelişme de sömürge halklarının direnişiyle 1955 yılında Bandung Konferansı'nda doruğa çıkacak Bağlantısızlar Hareketi'nin yükselen gücüydü. Bunlar da Parti'ye rahatlama sağladı, moral kazandırdı.

5. Nihayet, Doğu Avrupa'da sosyalizmi Sovyet sınırlarına kadar püskürtmeyi ve ardından da Sovyetler Birliği'ni silah zoruyla çökertmeyi öngören hayaller yerini yeniden daha uzun vadeli "Kuşatma" (*Containment*) stratejisine bırakırken, Doğu Avrupa "halk demokrasileri"nin istikrar kazanması, Sovyetler Birliği'nin askerî pozisyonunu tahkim etmesi ve Kruşçev yönetiminin diplomatik çabalarıyla ileride "Yumuşama" (*Detant*) diye anılacak sürece yönelimin ilk sinyalleri ortaya çıkmaya başladı. 18 Temmuz 1955 Pazartesi günü Cenevre'de ABD Başkanı Dwight Eisenhower ile Sovyetler Birliği, İngiltere, Fransa başbakanları, Nikolay Bulganin, Anthony Eden ve Edgar Faure'nin bir araya gelmeleri uluslararası ortamı rahatlatıcı etki yaptı, bu içeriye de yansıdı, Parti'ye bir nefes alma imkânı verdi.

Bu gelişmelerin Parti bakımından ilk sonuçlarından biri legal alanda görece daha elverişli bir atmosferde yeniden alan bulmaktı. İkinci olaraksa, devlet terörü karşısında baskılanmış olan sorgulamaların, duyguların, ulaşılmış ama açığa vurulmamış kanaatlerin, birikmiş eleştirilerin, kopuş eğilimlerinin gün yüzüne çıkmasına elverişli ortamla birlikte kimi düşüncelerin yüksek sesle dillendirilmesi ve iç tartışmaların başlaması oldu.

Nihayet bünye içindeki sağlıklı gibi görünen bu gidişi yıkıcı bir iç kavgaya dönüştüren bir gelişme umutlu beklentileri ve yeniden toparlanma imkânını berhava etti, Parti'yi tarihinin en büyük krizinin dipsiz kuyusuna savurdu.

Bu, Şubat 1956'daki SBKP 20. Kongresi ve Kruşçev'in konuşmasıydı.

Kruşçev'in konuşmasının özellikle de Stalin'le ilgili bölümünün Parti'ye ulaşmasıyla birlikte, uzun zamandır, en azından yeraltı döneminin işlevsiz karanlığından itibaren süregelen rahat-

sızlıklar büyük bir iç tartışma, çekişme, kapışmayla birlikte açığa çıktı. Cin artık şişeden çıkmıştı. Şişmiş morarmış iltihabın kabuğu açılmış, yara patlamış, vücudu sarmış enfeksiyonun cerahati dışarıya akmaya başlamıştı.

İlk muharebeler Ulusal Komite'de, *Daily Worker* sayfalarında, yerel birimlerde yapılmaya başlandı. Muhalefetin hazırlandığı asıl meydan savaşı 16. Kurultay'da verilecekti. Büyük hesaplaşmanın forumu olacak Kurultay'a hazırlık safhası taktik manevralar, safların tahkimi, delege seçimleri ve en önemlisi Kurultay'a sunulacak raporlarla politik bildirgenin hazırlanmasından oluşmaktaydı.

1. SBKP 20. Kongresi Depremi

14-25 Şubat 1956 tarihlerinde Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi Moskova'da toplandı. Parti Merkez Komitesi adına sunduğu raporda ve kişi kültü üzerine yaptığı gizli konuşmada Genel Sekreter Nikita Kruşçev etkileri günümüze kadar süren çok önemli tespitlerini sundu delegelere.[14]

Bu çalışma açısından öne çıkan, yani Amerikan Komünist Partisi'ni etkileyen üç başlık, a) Stalin'le ilgili tavır; b) sosyalizme barışçıl geçiş; ve c) barış içinde bir arada yaşama siyasetinin vurgulanmasıydı.

a) Savaş ve Barış

Emperyalizm çağında savaşların kaçınılmazlığına ilişkin Lenin'in tezi bu raporda yeniden değerlendiriliyor ve bu genel doğrunun yeni koşullarda farklı bir yorumu yapılıyordu. Buna göre, Sovyetler Birliği ve sosyalist blokun gücü ile eski sömürge halklarının ve kapitalist ülkelerdeki emek ve barış blokunun emperyalist saldırganlık aleyhine değiştirdiği denge, savaşa iliş-

14 Bkz. N. S. Khrushchov, *Report of the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union to the 20th Party Congress*, Moscow, Foreign Languages Publishing House, 1956; https://archive.org/details/ReportOfTheCentralCommitteeOfTheCommunistPartyOfTheSovietUnionTo. Kruşçev'in Stalin'i mahkûm ettiği "kişi kültü" konuşması Raporun basımında yer almadı; bu konuşma için bkz. https://www.marxists.org/archive/khrushchev/1956/02/24.htm

kin "kaderci kaçınılmazlık" bakışını değiştirme gereğini ortaya çıkarmıştı. Bu koşullarda artık "barış içinde bir arada yaşama" imkânı doğmuştu.[15]

Kruşçev raporunda nükleer silahlara bu bağlamda yer verilmemiş olsa da, bir "atom savaşı"nın -saldırgan güç dahil- tüm taraflar bakımından büyük bir yıkım olacağı varsayımının da emperyalist saldırganlığı frenleyen ve savaş riskini önemli ölçüde engelleyen unsur olarak düşünüldüğü kuşkusuzdur. Nitekim 14-16 Kasım 1957 tarihlerinde Moskova'da toplanan 12 sosyalist ülke Komünist ve İşçi Partisi temsilcilerinin yayımladığı bildiride, 20. Kongre kaynaklı resmî görüş şöyle ifade edilecekti: "Nükleer silahları yasaklayan bir anlaşmaya ulaşmadan dünya savaşı patlak verirse, bu kaçınılmaz olarak daha önce görülmemiş yıkıcılıkta bir nükleer savaş olacaktır. ... [Barış güçlerinin] muazzam gücü savaşı önleyebilir ama şayet saldırgan emperyalist manyaklar yine de ... savaş macerasını göze alırlarsa, emperyalizm kendisini mahvoluşa mahkûm etmiş olacaktır."[16]

Kruşçev konuşmasında Soğuk Savaş saldırısının ürettiği gergin uluslararası ortamı yumuşatmak amacıyla "barış içinde bir arada yaşama" ilkesine özellikle geniş yer vermişti. Raporda, SBKP'nin dış politikadaki görevlerinin birinci maddesi olarak, "uluslararası gerginliğin yumuşamasını ... kalıcı barışa dönüştürmek amacıyla ... sosyal sistemlerinden bağımsız olarak farklı devletler arasında Leninist barış içinde birlikte yaşama politikasının kararlılıkla izlenmesi ve ... devletler arasında güvenin tesisi" için çalışmak ilkesi yer almıştı.[17]

15 agy., s. 41-42.

16 "Declaration of Communist and Workers Parties of the Socialist Countries Meeting in Moscow, USSR, 1957", *Complete text of the Declaration of the Twelve Communist and Workers Parties*, Meeting in Moscow, USSR, Nov. 14-16, 1957, on the Occasion of the Fortieth Anniversary of the Great October Socialist Revolution. New York: New Century Publishers, December 1957, s. 3-4; https://www.marxists.org/history/international/comintern/sino-soviet-split/other/1957declaration.htm, Transcription and HTML Markup: Juan Fajardo, for marxists.org, April 2010.

17 N. S. Krushchov, s. 46.

b) Barışçıl Geçiş

Yine uluslararası düzlemde ve kapitalist ülkeler içinde değişen güç ilişki ve dengeleri uyarınca, sosyalizme geçiş süreçlerinde farklı modellerin de gündeme geldiğini savunmaktaydı Kruşçev. Devrimci durumlarda "kapitalizmin hâlâ güçlü olduğu ve emrinde büyük asker ve polis aygıtı bulunan ülkelerde gerici güçlerin elbette kaçınılmaz olarak ciddi direniş" göstereceğini ve dolayısıyla da devrimci zor ve şiddetin kullanılmasının gerekli olacağını vurgulayan raporda, Sovyetler Birliği ve halk demokrasilerinin varlığının yarattığı olumlu ortamda bazı burjuva demokratik kapitalist ülkelerde ve eski sömürgelerde, "devrimci proleter ve emekçi hareketle desteklenen istikrarlı parlamenter çoğunluklar" vasıtasıyla da barışçıl "temel toplumsal dönüşümler"in gerçekleştirilebileceği savı da ileri sürülüyordu.[18]

c) Kişi Kültü ve Stalin

Raporun açıklanmayan "gizli" bölümü ise, Stalin'in eleştirisine ayrılmıştı. Bu noktada kişi kültünün üzerinde yükselen Stalin iktidarının, a) Parti içi demokrasiyi; b) kolektif liderliği; c) sosyalist legaliteyi; d) parti ve yoldaşlık hukukunu; e) demokratik denetim mekanizmalarını yıkıma uğrattığı anlatılıyordu. Rapora göre, putlaştırılan tek adamın keyfi, kaprisli, aşırı şüpheci, denetimsiz yönetimi altında ciddi zaaflarla ülkeye büyük zararlar verilmiş, idari-bürokratik yöntemler ve yaygın korku ile yönetim krizi ortaya çıkmıştı. Askerî konulardan sanata her alanda tek otorite olarak ülkeyi masum komünistlerin tasfiyesi ve infazıyla yöneten Stalin'in emriyle, yüzde 80'i Parti'ye devrim öncesinde ve iç savaş sırasında katılmış ve yüzde 60'ı işçi kökenli delegelerden oluşan, 17. Kongre (1934) tarafından seçilmiş 139 Merkez Komite üyesinin 98'i, yani yüzde 70'i tutuklanmış ve kurşuna dizilmişti. Devrimde, iç savaşta ve sosyalist inşada aktif olarak yer almış 17. Kongre'nin oy ya da danışma hakkı bulunan 1966 delegesinden 1108'i "karşıdevrimci-

18 Agy.

lik" suçlamasıyla tutuklanmıştı. Binlerce masum partili ve sadık Sovyet yurttaşı hapishanelere, sürgüne, çalışma kamplarına ya da infaz mangalarının karşısına gönderilmişti. Kruşçev, Stalin'in putlaştırılmasına ilişkin şu çarpıcı örneği de hatırlatmaktaydı delegelere: "[Stalin'in seçtiği] Sovyetler Birliği milli marşı Komünist Parti hakkında tek kelime bile içermemektedir; Ama şu görülmemiş Stalin övgüsünü içermektedir: 'Ve Stalin bizim liderimiz halka güvenle, / Sevdiğimiz ülkeyi kurmamıza ilham verdi.'"[19]

2. Parti ve 20. Kongre Raporu

Kapalı oturumda sunulan Kruşçev raporunun, Stalin bölümü dışındaki içeriği Amerikan Partisi'ne de kısa sürede ulaştı. Daha sonra, ancak nisan ayının sonlarına doğru Genel Sekreter Dennis, Stalin'le ilgili bölüm dahil raporun tamamına ulaşabildi. Dennis raporu Foster'a gönderdi ve Max Weiss'a da vererek ay sonunda toplanacak olan Ulusal Komite'ye bir değerlendirmeyle birlikte okumasını istedi. Raporla ilgili bilgiler burjuva basında yer almasına karşın Parti üyelerine "kişi kültü"ne ilişkin konuda resmî bir açıklama yapılmadı. Ama elbette Parti üyeleri arasında konuyla ilgili dedikodular ve spekülasyonlar havada uçuşmaya başlamıştı. Haziran ayında Amerikan Dışişleri Bakanlığı tamamını açıkladıktan sonra *Daily Worker* gazetesi de Kruşçev'in konuşmasının bütününü yayımlamak zorunda kaldı.

Bundan önce, partinin 16 kişilik dar yönetim kadrosu Kruşçev raporu sonrası ilk toplantısını 5 Mart'ta yaptı. Toplantıda Max Weiss konuyla ilgili Sekreter Dennis'in onayını, görüşlerini ve dolayısıyla Parti'nin resmî değerlendirmesini dile getiren raporunu okudu. Üyeler raporu görüştü ve onayladı.

Bu acele yapılmış bir ön toplantıydı. Yöneticiler kararsızlık içindeydiler, ne yapacaklarını bilemez haldeydiler. Sovyet Partisi'nde ciddi taktik-stratejik, ideolojik-teorik değişikliklerin ipuçları ortaya çıkıyor, bu raporla resmiyet kazanıyordu ama henüz tam bir

19 https://www.marxists.org/archive/khrushchev/1956/02/24.htm

değerelendirme için yeterli zaman ve veriler elde değildi. Daha da önemlisi, gizli Stalin konuşması henüz bilinmiyordu.

"Barışçıl geçiş" sorunu nispeten kolay bir sorundu; Rapor, üyelerin üzerinde genel oydaşma sağladıkları ABD'de barışçıl-anayasal mücadele ve yöntemler konusunda parti yaklaşımına yeşil ışık yakar nitelikteydi ve bu konuyu gündeme getirmiş olması özellikle de sekter yaklaşımlara tepkili üyelerce olumlu karşılanmıştı. Onlar bakımından Kruşçev'in raporu, yeraltına geçişe, faşizm ve savaş konularında karamsar yaklaşımlarla sekter-dogmatik tavırlara karşı oluşmuş çekincelere, argümanlara, eleştirilere uygun zemin, elverişli atmosfer hazırlamıştı.

Ama belliydi ki, asıl fırtına daha sonra kopacaktı ve bunun ilk forumu da 28 Nisan-1 Mayıs arasında yapılması kararlaştırılan genişletilmiş Ulusal Komite toplantısı olacaktı.

Bu stratejik önemdeki toplantıdan önce, buraya da sunulacak olan Weiss raporunu ve "barışçıl geçiş" sorununa ilişkin ilk tartışmayı inceleyebiliriz.

3. Weiss Raporu

Raporda, 20. Kongre'nin, "Marksist-Leninist Teori'ye yaratıcı bir yaklaşım" sergilediği belirtiliyor, "emperyalizm döneminde savaşların kaçınılmazlığı" tezi gibi pek çok dogmanın günün koşullarına uygun biçimde terk edildiği düşüncesi öne çıkartılıyordu. Raporda, barış içinde bir arada yaşama perspektifi, sosyalizme barışçıl geçiş, kişi kültünün mahkûm edilmesi hararetle desteklenmekteydi. Aslında bu tepki o zaman dilimde bütün komünist partiler için geçerliydi. Çin Komünist Partisi'nin 8. Kongresi'nde yaptığı açış konuşmasında Mao, "SBKP 20. Kongresi'nde pek çok doğru politika geliştirmiş ve Parti içindeki zaafları eleştirmiştir," diyerek desteğini ifade etmişti.[20] Mao'ya göre, 20. Kongre'deki "cesur özeleştiri ... partinin içindeki ilkeselliğin yüksek düzeyini ve

20 *People's China*, 1 Ekim 1956'dan aktaran, The Communist Party of China and the 20th Congress of the C.P.S.U., Policy Statement No. 3, Kasım 1970; http://www.revolutionarydemocracy.org/rdv6n1/bico.htm

Marksizm-Leninizmin büyük canlılığını göstermiş"ti.[21] İmzacıları arasında Mao'nun da bulunduğu 1957 Moskova toplantısının bildirgesinde şöyle denmekteydi: "SBKP'nin 20. Kongresi'ndeki tarihsel kararlar sadece SBKP ve SSCB'de komünizmin inşası için son derece önemli değildir; [bu kararlar aynı zamanda] uluslararası komünist harekette de yeni bir dönem açmış ve Marksist-Leninist çizgide daha da ilerlemesini sağlamıştır."[22]

Elbette Kruşçev raporuna bakışı, ileri sürülen tezlere ilişkin yaklaşımları, Parti içi sorunlar ve tartışmaların çerçevesi içinde değerlendirmek gerekir. Parti içindeki fraksiyonların her biri rapordaki tezlere kendi ideolojik konumu ve parti içi iktidar mücadelesindeki amaçları penceresinden bakmaktaydı.

Amerikan Partisi'nde uluslararası gerginliğin azaltılmasına yönelik hamleye, barış içinde bir arada yaşama ilkesinin vurgulanmasına karşı çıkmak kolay değildi. Soğuk Savaş saldırısının iç cephesinin temel hedefi ve kurbanı Parti'nin kendisine nefes aldıracak, hareket alanı açabilecek, kırılgan pozisyonunu tahkim etmesine imkân tanıyabilecek bir genel rahatlamaya, ABD-SSCB ilişkilerinde bir yumuşamaya çok ihtiyacı vardı. Parti genelinde, Foster ekibinin temel tezleri doğrultusunda genel bir karamsarlık hâkimdi ve ABD'deki faşizan gidişin sonunda bir emperyalist saldırı savaşının gelmekte olduğu düşünülüyordu. Parti'nin Smith Yasası uyarınca yargılanması sırasındaki yeraltına kısmi geçiş de bu türde görüşlere dayanıyordu. Klasik Leninist çizginin emperyalizm çağında savaşların kaçınılmazlığı ilkesine dayanılarak gelişen ve Soğuk Savaş ile doğrulanmış görünen, Sovyetler Birliği önderliğinde yeni oluşan sosyalist bloka karşı –doğası gereği krizlerle malul– emperyalizmin faşizme ve militarizme kayacağı, çözümü savaşta bulacağı fikri yönetimin ve kadroların büyük bölümü tarafından paylaşılmaktaydı. Buna karşılık sağ muhalefetin Amerikan demokrasisine olan inancı güçlüydü; onlar faşizm ve

21 Renmin Ribao Editorial Board (Der.) *The Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat*, Peking, Foreign Languages Press, 1959, s.1.

22 "Declaration of the Twelve Communist and Workers Parties", age., s.9.

savaş tehlikesinin abartıldığı kanısındaydılar. Sonuçta, yeni tezler ve buna koşut dış politika adımlarının umut yaratması doğaldı. En azından bu konudaki yeni tezler ihtiyatlı bir iyimserlikle karşılanmıştı. Faşizme gidişin ve savaş tehlikesinin ciddiyetini savunan grup aynı zamanda Sovyet yanlısı pozisyondan hareket ettiği için rapora ilişkin eleştiri ve kuşkularında daha dikkatliydi. Buna karşılık muhalifler de raporda kendi tezlerini güçlendiren argümanlardan hoşnuttular ve bunların kendilerine güç verdiği, iç tartışmalardaki argümanlarına ideolojik mühimmat sağladığı görüşündeydiler. Bu kesim faşizm ve savaş konusunda raporun kendilerini doğruladığını düşünüyordu. Muhalefete göre, yönetim faşizm ve savaş tehlikesini abartarak Parti'ye zarar vermişti ve şimdi Sovyet Partisi de bu raporla haklılıklarını kanıtlamaktaydı. Weiss, raporunda orta yolu seçmiş ve konuyu genel ifadelerle geçiştirmişti.

Sosyalizme barışçıl geçiş konusunda, Max Weiss bu ilkenin zaten Parti'nin resmî görüşü olduğunu yazıyor ve 20. Kongre'nin, "bizim partimiz dahil birkaç kapitalist ülke Komünist Partilerince bağımsız olarak ve Kongre'den önce varmış oldukları sonuçları toplamış ve genelleştirmiş" olduğunu belirtiyordu. Weiss, daha sonra da Parti'nin "barışçıl geçiş ve sosyalizme Amerikan yolu" konusundaki tavrının oluşmasının bir tarihçesini veriyordu.[23]

Weiss, raporunda, kişi kültü ve Stalin konusunda da Kruşçev'in görüşlerini destekleyen bir tutum alıyordu.

Rapordan sonra tartışmalara geçildiğinde daha çok "barışçıl geçiş" üzerinde duruldu. Bu noktada, Weiss'ın da raporunda değindiği gibi, aslında iki sorun tartışılmaktaydı: (Kimi ülkelerde) 1) sosyalizme geçişte ve 2) sosyalizmin inşasında zor ve şiddetin zorunluluğu. Asıl çarpıcı olan Stalin konusu ancak ilk şok atlatıldıktan sonra geniş biçimde tartışılacaktı. İlk sözü alan Foster, raporla tam anlayış birliği içinde olduğunu söyledi. Parti'nin sa-

23 Max Weiss, The Meaning of the XXth Congress of he Communist Party of the Soviet Union: Report to the National Committee of the Communist Party of the United States, New York, New Century Publishers, 1956, s. 12-16.

vaş tehlikesi ve sosyalizme geçiş konularında haklı olduğunun kanıtlandığını belirtti, "Bundan gurur duyabiliriz ve politikalarımızı değiştirmemize gerek yok," dedi. Daha sonra söz alan sekreter Dennis, Foster'ın aksine, Kruşçev'in konuşmasında geçen "barışçıl olmayan geçiş"in ABD'yi kapsamadığından emin olmadığını, Güney'de görüldüğü gibi şiddete meyilli ve ana emperyalist güç olan ABD'de tekelci kapitalizmin devrilmesinin şiddetli mücadeleler gerektireceğine inandığını belirtti. Dennis, devrim yolunda "parlamenter ve parlamenter olmayan" yollara ihtiyaç duyulabileceğini anlattı. Partinin "anayasal yolu ve demokratik süreçleri" savunmaya devam etmesi gerektiğini de sözlerine ekledi. Bir başka üye, Carl Winter, şiddet yolunun özellikle ABD için geçerli olduğunu söyledi ve Halk Cephesi'nin öngördüğü "halkın kapitalizmi" kavramını "kızartılmış buz" kadar saçma bulduğunu belirtti. Muhalefetin öncü sözcülerinden Gates, "Stalin'in hataları"nı vurguladıktan sonra, Dennis'e yanıt olarak, Güney'de sorunun "burjuva demokratik devrim" kapsamında düşünülmesi gerektiğini iddia etti, gericiler güç kullansa bile "biz tersini yapmalı ve onları teşhir etmeliyiz", dedi. Gates, partinin "emperyalistler arası çelişkileri bulanıklaştırdığını" ve savaşın kaçınılmazlığını savunarak hata ettiğini belirtti. Bu arada söz alan Weiss, Dennis ile Winter'in görüşlerini "teorik olarak yanlış, politik bakımdan da intiharla eşanlamlı" diyerek eleştirdi, "İşçiler şiddet olmaksızın sosyalizm istiyorlar," dedi. Dennis eleştirilere yanıt olarak sorunun salt "silahlı kalkışma ile parlamenter yöntemler" parantezi arasına sıkıştırılmaması gerektiğini belirterek, "Anayasal yolun da büyük, militan, devrimci mücadeleler gerektirdiğini [bilmeliyiz]," dedi. Sonuçta, Max Weiss'in raporu kabul edildi.[24]

24 Bkz. Jerry Harris, "First reaction: U.S. Communist Leaders Confront the Khrushchev Revelations", *Science & Society*, c. 61, No. 4, 1997/1998,s. 502-512.

4. Barışçıl Geçiş

Weiss'in raporunda da belirtildiği gibi, gerçekten de sosyalizme "barışçıl geçiş" sorununda bu eğilimi 20. Kongre'deki Kruşçev'in konuşmasına bağlamak yanlış olur. Kuşkusuz Sovyet Partisi Genel Sekreteri'nden gelen işaret stratejik bir meşrulaştırma işlevi gördü ve bu zaten var olan yönelimi güçlendirdi, ona büyük bir dinamizm kazandırdı. Parti yönetiminde ve tabanında; ama belirleyici kaynak bu değildi. Bu noktada mutlaka bir "dış dinamik" aramak gerekirse, Stalin'in Dimitrov dolayımıyla gündeme soktuğu Halk Cephesi siyasetine ve onun bilerek ya da bilmeyerek yarattığı dinamiklere bakmak gerekir ama esas olarak iç dinamiğe, doğrudan Amerikan Partisi'nin gelişimine eğilmek daha sağlıklı bir perspektif verebilir. Bir tür "dış dinamik" olarak şu da söylenebilir: "Hemen her konuda son söz için Sovyet Partisi'ne dayanmasıyla, ABDKP'nin teorik araçları, kendi sosyal formasyonundaki burjuva ideolojisinin etkilerine dayanabilmeyi veya bu ideolojiye karşı durmak için gerekli politik çizgiyi geliştirmeyi gerçekleştiremeyecek ölçüde geri kaldılar."[25]

Bu ilkeyi, yani sosyalizme "barışçıl, anayasal yollardan geçiş" politikasını, Soğuk Savaş'ın terör saldırısı karşısında zorunlu bir geri çekilmenin, taktik bir ödünün kaçınılmaz sonucuna indirgemek de yanlış olur, çünkü sonraki dönemlerde de bu alanda bir değişiklik olmadı.

Bu konu, ayrıntılı bir ideolojik hat olarak Smith Yasası savunmalarında en sistematik biçimde bizzat Foster tarafından telaffuz edilmeye başlanmıştı.[26] Buna karşılık, Parti'yi reformizmle suçlayıp ayrılanlardan Afroamerikan komünist liderlerden Harry Haywood anılarında o dönemi anlatırken kavramı salt bir savun-

25 Bert Lewis, "Peaceful Transition and the Communist Party, USA, 1949-1958", *Theoretical Review*, No. 12, Eylül-Ekim 1979 (Transcription, Editing and Markup: Paul Saba; https://www.marxists.org/history/erol/ncm-8/19791203.htm

26 Bkz. William Z. Foster, *In Defense of the Indicted Leaders*, New York, New Century Publishers, 1949.

ma stratejisi olarak değil, aynı zamanda bir "politik çizgi" olarak nitelendirmektedir ki, özünde haklıdır.[27]

27 Mart 1949 tarihli *Daily Worker* gazetesinde Dennis de, "[Biz] Komünistler ... işçiler ve halkın sosyalizmin barışçıl biçimde inşası için mücadele etmesini savunduğumuzu kanıtlayacağız. ... Sosyalizm, güç ve şiddetle değil, Amerikan halkının çoğunluğunun özgür tercihiyle kurulmalıdır. ... Marx ve Lenin güç ve şiddetin taraftarlığını yapmadılar," diye yazmaktaydı.

1952 yılında yazdığı parti tarihinde Foster konuyu şöyle açarak barışçıl geçişi mümkün kılacak zemini anlatacaktı:

> [Bir Halk Cephesi hükümeti] gerici güçleri zayıflatırken işçi sınıfını ve bütün sosyalizm güçlerini öyle güçlendirecektir ki, kapitalizmden sosyalizme barışçıl geçiş, kendi Amerikan formları içinde halk demokrasisi kanalıyla mümkün olabilecektir. Birleşik Devletler'de halk demokrasisi, işçi ve müttefikleri koalisyonunun tekelci kapitalizme karşı kesin bir zafer kazandığı ve kapitalizmi yıkıp sosyalizmi inşaya kararlı bir iktidarın oluştuğu anlamına gelecektir. Kapitalist krizin büyük baskısıyla kaçınılmaz hale gelen böyle bir iktidar, ya içindeki güçlerin yeni saflaşmalarıyla [bu yöne] evrilebilir ya da Halk Cephesi hükümeti tarihsel işlevini yerine getirdikten sonra Amerikan halk yığınlarınca seçilir. Her iki halde de, işçi sınıfı ve müttefikleri ... kapitalistlerin girişebilecekleri herhangi bir şiddeti engelleyebilecek, dizginleyebilecek, zayıflatabilecek potansiyel güce sahiptirler ... tekelci reaksiyonun kendilerini yenilgiye uğratmaya ve faşist bir devlet kurmaya yönelik bütün zorbalıklarını ve illegal çabalarını engelleyip kendi demokratik programını uygulayacaklardır.[28]

Foster'a göre, Marx, Lenin ve Stalin dahil olmak üzere komünistlerin her zaman yeğledikleri ancak burjuva gericiliğin zora başvurarak karşı koyması nedeniyle gerçekleşemeyen barışçıl geçiş İngiltere ve ABD gibi gelişmiş kapitalist ülkelerde mümkün olabi-

27 Harry Haywood, *Black Bolshevik, Autobiography of an Afro-American Communist*, Chicago, Liberator Press, 1978, s. 575.

28 Foster, *History*..., age., s. 552, 555-556.

lirdi. Foster'ın dillendirdiği bir başka sav da, zorlu sosyalist inşa sürecinin, ABD gibi her alanda gelişmiş bir ülkenin elverişli altyapı imkânlarıyla, Rusya'da ya da Doğu Avrupa ülkelerinde görülen şiddetli çalkantılar yaşanmadan, daha kısa sürede ve daha az bedelle büyük sıçramalar eşliğinde gerçekleştirilebileceğine olan inancıydı. Bu iki düşünce onun bilincinde birbirlerini tamamlamaktaydı.

Parti'nin 1954 seçim bildirgesinde de bu konu şöyle yer almaktaydı: "Komünist Parti, Birleşik Devletler'de sosyalizme barışçıl geçişi savunmaktadır. Orta ya da uzun vadeli herhangi bir amacını güderken cebir ve şiddete dayandığı iddiasını yalanlar."

Daha sonraları, 1957 Aralık'ında *Political Affairs* dergisindeki bir yazısında partinin en etkin ismi Foster, barışçıl geçişi, "ABDKP'nin salt kendi inisiyatifiyle gerçekleştirebildiği [*ever made*] en önemli teorik gelişme [*theoretical advance*]" olarak nitelendirecekti.[29] Bu analizinde Foster, ustalara, Marx'a, Lenin'e ve Çin'de Mao'nun bazı yaklaşımlarına ve Doğu Avrupa'daki kimi pratiklere dayanıyordu.

Marx'ın barışçıl geçişin –İngiltere örneğini vererek– mümkün olabileceğine ilişkin görüşleri biliniyor. Pek çok yerde "devrimci"ler bakımından bir küfür olarak kabul edilmesine karşın, Lenin de 1917 Rusya'sında bile barışçıl süreçlere şans tanımak, böyle bir yolu denemek istemişti. *Nisan Tezleri*'nde şöyle yazmıştı Lenin:

> ... partimizin azınlıkta olduğunun ve şimdilik zayıf bir azınlık oluşturduğunun bilinmesi. İşçi vekilleri sovyetlerinin mümkün olan biricik devrimci hükümet olabileceğini, ve bu yüzden, bu hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, bizim görevimizin, yığınlara sabırla, yöntemle ve direngenlikle taktiklerindeki yanılgıyı, bu yığınların pratik gereksinmelerini özellikle göz önünde tutarak açıklamaktan başka bir şey olamayacağını bu yığınlara anlatmak. Azınlıkta olduğumuz sürece, bir yandan da bütün devlet iktidarının işçi vekilleri sovyetlerine geçmesinin gereğini savunarak, yığınların, yanılgılarını deneyimlerle düzel-

29 William Foster, "The Party Crisis and the Way Out: Part I", *Political Affairs*, Aralık 1957, s. 49; Haywood, s. 575; Johaningsmeier, s. 325.

> tebilmeleri için bir eleştiri ve aydınlatma çalışması yapıyoruz. ... iktidar durumuna gelmek için, bilinçli işçiler çoğunluğu kazanmalıdırlar: Yığınlar üzerinde hiçbir zor uygulanmadığı sürece, iktidara geçmenin başka yolu yoktur. Biz Blankici, yani iktidarın bir azınlık tarafından alınması yandaşı değiliz.[30]

Pravda'da bu görüşlerinin yayımlanmasının[31] ardından Lenin'in 23 Nisan'da yazdığı "Krizin Dersleri" başlıklı yazısında da tavrı netti:

> Kriz bireylerin bireylere şiddet uygulamasıyla, küçük silahlı grupların eylemleriyle, Blankist yollardan 'iktidarı alma' girişimleriyle, Geçici Hükümet'in 'tutuklanması'yla vb. aşılamaz. Bugünün görevi proletaryanın politikalarını, savaşı onun nasıl sonlandırabileceğini daha açık, daha kesin olarak ve daha geniş kesimlere ulaşacak şekilde açıklamaktır. ... Sovyetleriniz etrafında birleşin ve Sovyetler içinde yoldaşça ikna ve bireysel üyelerin yeniden seçilmesi yoluyla çoğunluğu yanımıza çekmeye çabalayın.[32]

Lenin, 20-21 Nisan tarihinde yapılan kitlesel yürüyüşte, kendi partisi içindeki kimilerinin de paylaştığı Geçici Hükümet'in derhal devrilmesi yönündeki sloganları "sol maceracılık" olarak nitelendirip kınamıştı.[33] Bu arada belirtmek gerekir ki, burjuva tarihçileri Lenin'in bu konuda "yalan söylediği" konusunda hemfikirdirler ve onu bir "darbeci" olarak görme eğilimindedirler. Pek çok yerde pek çok "devrimci" de, benzer aymazlıkla burjuva tarihçilerin "yalan" kavramını, skolastik akıl yürütmenin "diyalektikçe"siyle "taktik" olarak isimlendirmekte, Lenin'i bu bağlamda "başarılı bir taktisyen" olarak tanımlamaktadırlar.

---

30 V. İ. Lenin, *Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi*, çev. Muzaffer Erdost, Ankara, Sol Yayınları, s. 11-12 ve 19.

31 "Dual Power". Pravda, 9 Nisan, içinde *Collected Works*, çev Bernard Isaacs, Moscow, Progress Publishers, 1964, s. 38-41; ayrıca, http://www.marx2mao.com/PDFs/Lenin%20CW-Vol.%2024.pdf

32 Agy., s. 216.

33 Lenin'in tavrının ayrıntılı bir çözümlemesi için bkz. Haluk Gerger, "Nisan Tezleri", *Marksist Klasikleri Okuma Kılavuzu* içinde, İstanbul, Yordam Kitap, 2013, s. 471-497.

O zamanlar kendisi ve parti için üst otorite Stalin olduğundan kitabındaki bu bahiste Foster, Stalin'e başvurmakta ve onun *Bolşevik Parti Tarihi* çalışmasındaki şu paragrafa yer vermekteydi:

> [Yazdıklarından ve tutumundan] Lenin'in o sırada Sovyetler'in güvenine sahip bulunan Geçici Hükümet'e karşı bir ayaklanma çağrısı yapmadığı, onun devrilmesini talep etmediği, bilakis aydınlatma ve taraftar toplama çalışmasıyla Sovyetler'de çoğunluğu kazanmak, Sovyetler aracılığıyla hükümetin bileşimini ve siyasetini değiştirmek hedefini güttüğü anlamı çıkıyordu. Bu, devrimin barışçıl bir şekilde gelişmesini öngören bir çizgiydi.[34]

Süreci değiştiren de, Kerensky Hükümeti, Sosyal Devrimciler ve Menşeviklerdi.

Ayrıca, belirtmek gerekir ki, o dönemin parti politikalarının belirleyicisi olan Foster bütün bu süreçlerin, geçiş ve inşanın, zorlu mücadeleleri gerektirdiğinin ayırdındaydı, şiddeti de içeren büyük çalkantıları göz ardı edecek kadar saf değildi, ilkesel olarak zoru reddeden bir düşünsel/vicdani önyargısı yoktu. Burjuvazi, bütün egemen sınıflar gibi, ayrıcalıklarından, iktidarından kolay vazgeçmezdi. Nitekim Foster 1957 Şubat'ında yazdığı bir makalede sağ muhalif John Gates'in barışçıl geçiş hattını sınıf mücadelesinin doğasına aykırı biçimde "pürüzsüz" olarak tasavvur etmesini eleştirecekti.[35] Amerikan burjuvazisi zora başvurmaya eğilimli olabilirdi kuşkusuz ancak emek ve demokrasi cephesinin büyük gücü onu caydıracaktı. Burjuvazi bu nedenle şiddet kullanamayınca da barışçıl-anayasal süreçler işleyecekti. Olmazsa da, işçi sınıfı ve müttefikleri burjuva şiddetine karşı elbette zora başvuracak, meşru savunmaya geçeceklerdi. Ona göre bilinç ve örgütlenme sorunları

34 Foster, *History...*, age., s. 558; Central Committee of the CPSU (B), (Ed.), History of the Communist Party of the Soviet Union (Bolsheviks): Short Course, New York, International Publishers, 1939, s. 186. Alıntının Türkçesi, J. V. Stalin, *Eserler*, c. 15, çev. İsmail Yarkın, İstanbul, İnter Yayınları, ty., s. 202.

35 *Political Affairs*, Şubat, 1957, s. 46'dan aktaran Bert Lewis, "Peaceful Transition and the Communist Party, USA, 1949-1958", First Published: Theoretical Review No. 12, September-October 1979; Transcription, Editing and Markup: Paul Saba; https://www.marxists.org/history/erol/ncm-8/19791203.htm

halledilirse, yani öznel koşullar yerine getirilebilirse, nesnel zemin gelişmiş kapitalizmiyle ABD'de çok elverişliydi. Barışçıl geçiş fikriyatının tartışılmaz bir gerçekliğe dönüşerek içselleştirilmesinin, kadroları, örgütsel yapıyı, parti taktiklerini, stratejik perspektifini, giderek ideolojisini ola ki bir serabın peşinde biçimlendirici-bozucu etkilerine karşı, Foster'ın bulduğu çözümse, sürekli teorik eğitimle yaratılan yüksek sınıf bilinciydi. Kim bilir belki de bazılarının iddia ettiği gibi bütün bunlar onun sendikalist döneminden kalma bir takıntısı ya da "reformist" zaaflarının sonucuydu.

Bu arada bir başka noktaya daha değinmek gerek. Morris Childs'ın Sovyet yetkilileri ile görüşmelerini aktardığı FBI belgelerden öğreniyoruz ki, onların ABD'ye ilişkin bir barışçıl geçiş perspektifleri söz konusu değil. Aksine, Sovyet yetkililerine göre, ABD'de sosyalizme geçiş, zora dayalı büyük mücadeleler sonunda ancak gerçekleşebilecek ve proletarya diktatörlüğü koşulları altında sürdürülebilecekti. Sovyet yetkilerin bu görüşte olduklarını Çin Partisi'nin Mao dahil yetkililerinin de doğruladıklarını yine aynı istihbarat belgelerinde görmek mümkün.[36]

5. Stalin Şoku:

20. Kongre'nin gizli oturumunda Kruşçev'in Stalin'i mahkûm ettiği konuşma uluslararası komünist harekette büyük şok yaratmıştı. Moskova'dan bütün dünyaya dalga dalga yayılan bu şok dalgası Atlantik'in öte tarafını, Amerikan kıyılarını da olanca gücüyle dövmeye başladı. 20. Kongre konuşmasındaki tezler ve yaklaşımlar uluslararası hareket içinde başlangıçta fazla dillendirilmeyen kuşku ve çekinceler yarattı. Ardından kısa süre sonra başını Mao önderliğinde Çin Komünist Partisi'nin çekeceği "sol" tepkiler geldi. Amerikan Partisi'ndeyse, tam tersi bir sonuç ortaya çıktı ve rapor sağdaki eleştiri ve çıkışları tetikledi, zamanla bunlar çığ gibi büyüdü. Kruşçev'in 20. Kongre raporu açık metinle kalmış olsaydı yine de Parti içinde belki sağlıklı bir tartışma ortamı için daha uygun zemin yaratabilir,

36 Örneğin bkz. SOLO Dosyaları No 2, s. 48 ve passim.; https://vault.fbi.gov/solo/solo-part-02-of/view

daha yapıcı işlev görebilirdi. Ne var ki, raporun gizli Stalin bölümü zaten sorunlu, hastalıklı süreci iyice çığrından çıkarttı.

Bu bölüm nisan ayı sonlarına doğru New York'taki bir parti okulu salonunda seçilmiş yöneticilere Max Weiss tarafından okunmuştu. Toplantıya Ulusal Komite üyeleriyle birlikte eyalet yöneticileri, üst düzey partili sendika liderleri, bölge temsilcileri de davet edilmişti. Katılan 125 kadar yetkiliden bütün not defterlerini ve kalemlerini dışarıda bırakmaları, not almanın yasak olduğu belirtildi ve Max Weiss bir saatten fazla sürecek konuşması için kürsüde yerini aldı, Parti'de kıyamet kopartacak metni okumaya başladı.

ABDKP, Stalin kültünün belki de en etkili olduğu partilerden biriydi. Kruşçev'in Stalin değerlendirmelerine Parti üyelerinin ilk tepkilerini özetleyen sözcük "şok" değil, "gözyaşı" olmalı. Bu konuya değinen bütün anılarda, tanıklıklarda, anlatımlarda öne çıkan tepki genelde "ağlamak", "gözyaşlarını tutamamak", "hıçkırığa boğulmak" gibi sözcüklerle tanımlanmakta. Parti yönetiminde de tabanında büyük moral yıkıntı, ideolojik karmaşa, öfke ve çöküntüye, arada kabullenememe, inkâr, reddiye, inzivaya çekilme, kaçış ve kopuş duyguları eşlik etmekteydi. Onbinlerce insanın yaşamı altüst olmuş, en güzel duyguları örselenmiş, düşleri yıkılmış, geçmişleri lanetlenmişti.

Genel Sekreter Dennis'in eşi Peggy Dennis duygularını şöyle anlatacaktı anılarında: "[Konuşma metninin] son sayfası sıkılmış avucumda buruşup kaldı. Yarı karanlıkta uzandım ve ağladım. ... Paramparça olan otuz yıllık hayatın adanmışlığına ... iç çeke çeke, hıçkırarak, inleyerek [ağladım]." Sonunda gözyaşlarım yüzümde kuruyup kaldı."[37]

Merkez Komite üyesi Dorothy Healey, Max Weiss'in Kruşçev'in konuşmasını okumasını bitirmeden duyduklarına dayanamadığını anlatıyor, "Hıçkırıklarla sarsılmaya başladım. Dayanılmazdı," diye yazıyordu.[38]

37 Peggy Dennis, *The Autobiography of an American Communist: a Personal View of a Politicak Life*, 1925-1975, Westport, Conn., Lawrance Hill, 1977, s. 225.

38 Healey, s. 152.

Healey'in oğlu Richard Healey bütün ailenin yaşadığı kâbusa şöyle ışık tutuyor daha eski bir olay üzerine: "Stalin öldüğünde nasıl ağladığımızı hatırlıyorum, Bütün aile ağladı. Çok önemli, korkutucu bir olaydı. Bir küçük çocuk olarak o benim için salt bir kahramandan daha fazlasıydı, o benim koruyucumdu. ... O istikrarın, gerçeğin kaynağıydı..."[39]

Kruşçev'in konuşmasının okunduğu toplantıya katılan Kaliforniyalı yerel yöneticilerden Maria Moran şöyle anımsıyor o günü: "[Weiss] okumaya saat yedide başladı. Saat sekizde ben ağlamaya başladım. Orada saat on bire kadar sessizce ağlayarak oturdum..."[40]

Steve Nelson, partinin Jefferson okulunda yapılan ve kendisinin yönettiği Ulusal Komite toplantısında Kruşçev'in konuşması okunduğu sıradaki durumu şöyle özetliyor: "Konuşmanın sözcükleri kurşun gibiydi ve her biri emektar komünistlerin yüreklerindeki yerini buluyordu. Yaşamlarının kırk yılını ya da fazlasını, bütün erişkin hayatlarını, hareket içinde geçirmiş erkek ve kadınların gözyaşları yanaklarından akıyordu. ... Başım dönüyordu. ... Kendi başımıza kalmıştık."[41]

Amerikan Partisi'nin ve onun pek çoğu idealist, deneyimsiz, saf militanları bakımından bu şok, yaşanan korkunç düş kırıklığı kolay kaldırılabilecek gibi değildi. Dünyanın en deneyimli ve kıyıcı makinesinin, finans kapital canavarının ağzında yaşam savaşı veren Parti için bu konuşma ölüm fermanı gibiydi.

Çöküşün bir hali de sel gibi akan gözyaşlarıyla ortaya çıkıyordu...

Stalin'in saygınlığı (ya da kültü) öylesine güçlü, yüksek ve yaygındı ki, onunla ilgili bu sorunun ağırlığını taşımada, iktidardaki deneyimli bir partinin, Çin Komünist Partisi'nin ve onun Mao gibi

39 Aktaran Agy., s. 149.

40 Aktaran Vivian Gornick, *The Romance of American Communism*, New York: Basic Books, 1977, s. 96-97.

41 Steve Nelson, James R. Barrett, Rob Ruck, *American Radical*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press, 1981, s. 387.

karizmatik liderinin bile ne kadar zorlandığını doğrudan Mao'nun ağzından saptamak mümkün. Mao 1956 yılında, 20. Kongre'den sonra Çin'i ziyaret eden bir Yugoslav heyetiyle yaptığı konuşmada, Çin iç savaşındaki deneyimlerine uzanan oldukça uzun bir değerlendirme yaparak Stalin'e yönelik sert eleştirilerini sıraladıktan sonra şöyle dedi:

> Şimdi neden hâlâ resmini duvarlara asarak Stalin'e saygı gösterdiğimizi sorabilirsiniz. Moskova'daki yoldaşlarımız bize artık Stalin'in portrelerini sergilemediklerini, gösterilerde sadece Lenin'in ve şimdiki liderlerin resimlerinin taşındığını söylediler. Ama bizden kendilerini izlememizi istemediler. Bunun üstesinden gelmekte zorlanıyoruz. ... Biz [Stalin'in eleştirisi konusunda] sizin gibi yapamayız çünkü halkımız bundan hoşlanmayacaktır. ... [Şimdilerde yaşamakta olan liderlerin] resimlerini kullanmıyoruz. ... Sadece ölmüş olanların –Marx, Engels, Lenin ve Stalin ve Sun [Yat-sen]– ve henüz ölmemiş bir kişinin –Mao Zedung'un– resimleri [duvarda] asılıyor. Bırakın duvarda sergilesinler. Siz Yugoslavlar, Sovyetler artık Stalin'in portresini kullanmıyor ama Çinliler kullanıyor, diyebilirsiniz. ... Stalin size acı çektirdi, dolayısıyla adalet sizin yanınızda. ... Bizim durumumuz sizden farklı. ... Halkımız [bazı hataların] kaynağının Stalin olduğunu henüz bilmiyor. ... Stalin'le karşılaşmadan hakkında olumlu düşünmüyordum. ... Gördükten sonra daha fazla iğrendim. ... Halkımızın bir bölümü Stalin'in eleştirilmesinden hâlâ hoşnut değil...[42]

Kruşçev'in Stalin'i mahkûm ettiği konuşmanın ardından, "Çin Komünist Partisi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni kişi kültüne karşı bu tarihî mücadelede elde ettiği büyük başarılarından dolayı tebrik eder" mesajıyla bu konudaki tavrını yaklaşık bir ay sonra, 5

42 "Minutes, Mao's Conversation with a Yugoslavian Communist Union Delegation, Beijing, [undated]," September, 1956, History and Public Policy Program Digital Archive, Mao Zedong waijiao wenxuan [Selected Diplomatic Papers of Mao Zedong] (Beijing: The Central Press of Historical Documents, 1993), 251-262. Translated and Annotated by Zhang Shu Guang and Chen Jian http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/117035.

Nisan 1956'da *Renmin Ribao* gazetesindeki bildirisiyle zaten dünyaya açıklamıştı.[43]

6. Deprem Enkazı Altında Parti Karışıyor

İçine düşülen durumun bütün boyutlarıyla tartışılacağı ve için için zaten kaynamakta olan huzursuzluğun resmiyete dökületeceği Parti Ulusal Komitesi 28 Nisan-2 Mayıs arasında toplandı. Büyük iç hesaplaşmanın piminin çekileceği bu toplantı 1951'den sonra üst düzey yöneticilerin ilk kez bir araya geldiği bir buluşmaydı da. Yeraltından henüz çıkmamış Gil Green ve Henry Winston ile hapisteki Bob Thompson ve Gus Hall dışında bütün Komite üyeleri bu açık toplantıya katılmışlardı.

Bu tarihî toplantıyı partinin önde gelen "sol-radikal" Siyah üyelerinden Harry Haywood, "ellilerde palazlanan ve sürekli büyüyen sağ oportünizmin, tek mantıki sonucu ancak bir devrimci güç olarak Parti'nin yıkımı olacak tam tasfiyeci çizgiye" dönüştüğü kırılma ânı olarak tanımlıyor.[44] Gerçekten de, Parti içi muhalefetin resmî kanallardan açık başkaldırısının başlangıcıydı bu buluşma.

Bu dönemeçte bir de Kruşçev'in Stalin'le ilgili konuşması gün yüzüne çıkınca işler iyice karıştı.

Daha önce belirttiğimiz gibi Kruşçev raporunun Stalin'le ilgili gizli konuşmasını da içeren metni Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nca açıklanmış ve 4 Haziran tarihli *New York Times* gazetesinde yayımlanmıştı.[45] Bunun üzerine parti de bazı itirazlara karşın tam metni kendi yayın organında yayımlamak zorunda kalmıştı.

Şimdi sorun, bu metin konusunda Parti tavrını belirlemek ve kamuoyuna açıklamaktı. 23 Haziran'da bir araya gelen Ulusal Komite üyeleri, John Gates, William Schneiderman, Max Weiss

43 The Historical Experience of the Dictatorship of the Proletariat, age., s. 11; https://archive.org/stream/TheHistoricalExperienceOfTheDictatorshipOfTheProletariat/HEDP56#page/n7/mode/2up

44 Haywood, s. 605.

45 Resmî metin için ayrıca bkz. Congressional Record: Proceedings and Debates of the 84th Congress, 2nd Session (May 22, 1956-June 11, 1956), C11, Part 7 (June 4, 1956), pp. 9389-9403.

ve Carl Winter'den oluşan komisyonu bir uzlaşma metni hazırlamak üzere görevlendirdi. Komisyon önerisi doğrultusunda Ulusal Komite'nin kabul ederek basına gönderdiği açıklamada, Kruşçev yönetiminin "Sovyet yaşamının bir dönemini lekeleyen gaddarlık ve adaletsizlikler"i sona erdirme konusundaki girişimi övüldükten sonra şöyle denmekteydi: "Dışişleri Bakanlığı Amerikan halkının Stalin döneminde vaki olan trajedilerin, suçların ve haksızlıkların sosyalizme içkin kötülükler olduğuna inandırmak istiyor. Ama Stalin önderliğinde masum insanlara karşı işlenen cürümler gerçekte sosyalizme yabancıdır. Bunlar sosyalizmin gelişmesi önünde kabul edilemez engeldi. [Özgürleştirici misyonunu yerine getirebilmek için sosyalizm] sürekli genişleyen demokrasiye, insani özgürlüğün ve bireysel hürriyetlerin artmasına ... ve halklar arasında [barışın tesisini sağlayacak] koşulların gelişmesine ihtiyaç duyar." Açıklamada, "Biz eskiden olduğu gibi ileride de her yerdeki sosyalizmin destekçisi olmaktan gurur duyacağız. Eskiden olduğu gibi, büyük burjuvazinin Sovyetler Birliği'ne ve öteki sosyalist ülkelere kara çalmasına ve iftira atmasına karşı çıkmayı sürdüreceğiz," denilmekteydi.

Ulusal Komite açıklamasında, Kruşçev'in anlattıklarının kendilerinde "şok" yarattığı da belirtilmekte ve "Bu konuşmayı SBKP'nin kendisi kamuya açıklamalıydı," denilmekteydi. Açıklamada, bu sorunların Sovyet Partisi'nin iç işi sayılamayacağına, "sosyalist demokrasinin, adaletin ve enternasyonalizmin iğfal edilmesinin" yirmi yıl boyunca sürebilmiş olmasının bir analizinin de mutlaka yapılması gereğine ve bu olgunun "ne denli büyük bir denetimsiz gücü gasp etmesine izin verilmiş olsa da" tek bir bireye indirgenmesinin yanlışlığına işaret edilmekteydi. Bu, büyük başarı ve kazanımların da tek bir kişiye mal edilmesi kadar yanlış bir yaklaşımdı. Bir başka ifadeyle, Ulusal Komite, işin özüne, yapısal temellerine inilmesi gerektiğini söylüyordu. Belliydi ki bu, muhalif grubun ısrarı sonucu açıklamaya konmuştu. Uzlaşı metninin bir sonraki paragrafında da, Foster ekibinin görüşleri doğrultusunda, işlenmiş hataların bir ölçüde de, "sosyalizmin öncü ülkesinin onyıllar

boyu düşman kapitalist dünya tarafından kuşatılmış" olmasından kaynaklandığı belirtilmekteydi. Bu konudaki nihai ortak nokta şöyle formüle edilmekteydi: "Bu hatalarla bağlantılı tarihsel nesnel unsurlar daha bütüncül biçimde değerlendirilmelidir. Sovyetler Birliği ile öteki sosyalist ülkelerdeki ... sosyalist demokrasinin yapısı ve işleyişi gibi sorunların daha fazla ve derin analizi de ayrıca gereklidir."

Açıklamada bir başka kritik, hassas ve tabu sayılan soruna da bir paragraf ayrılmıştı. Yöneticileri ve üyeleri arasında çok sayıda Yahudi bulunan Parti'nin yönetimi şimdi, Polonya bağlamında, doğrudan Sovyetler Birliği'ni hedef almadan, "Yahudi kültürel medyasının tasfiye ve liderlerinin de infaz edildiği" haberlerine değiniyor, bu konuda Kruşçev yönetiminin suskunluğu karşısında ve "Sovyetler Birliği'nin Yahudi sorunundaki tarihsel katkıları" çerçevesinde bir "açıklama beklentisi" dillendiriliyordu. Bunlar şimdiye kadar görülmemiş şeylerdi.

Ulusal Komite açıklamasında son olarak Parti'nin "çıkarttığı bazı ciddi sonuçlar"a yer verilmekteydi çünkü Parti son tahlilde ülkenin "işçi sınıfına ve halkına karşı sorumluydu." Ulusal Komite açık ki muhalefetin, özellikle de Gates'ın başında bulunduğu Parti yayın organı *Daily Worker* ekibinin bastırmasıyla önce bir itirafta bulunuyordu: "[İşçi sınıfına ve halka] açıkça itiraf ediyoruz ki, Sovyetler Birliği'nin bugün yanlış olduğu kanıtlanmış pek çok dış ve iç politikasını koşulsuz savunduk." Bundan sonra da bağlayıcı bir politika dayatılıyordu:

> Sosyalist ülkeler dahil çeşitli ülke Marksistleri arasında olması gereken ilişkiler konusunda önceki fazlasıyla basitleştirilmiş ve hatalı düşüncemizi yeniden değerlendirmeye aldık. Bu ilişkiler her halkın ulusal menfaatlerine ve bütün ilerici insanlığın ortak çıkarlarına hizmet ilkelerine dayandırılmalıdır. ... Bu yeni yaklaşım mart ayından beri *Daily Worker*'da, Ulusal Komite'nin de nisan sonunda benimsediği pozisyonda yansıtılmıştır. Yaklaşımımız, Amerikan halkının bugünkü ve gelecekteki refahına ilişkin partimizin temel amacına dayanıyor. Amerikan işçilerinin

> sosyalizme adanmış bağımsız Marksist partisi olarak halkların dostluğunu ve dünya barışını garantiye almaya kendi etkimizi eklemek istiyoruz. Ülkemizde daha fazla ekonomik güvence, demokrasi ve yurttaş hakları ve Amerikan halkının çoğunluğunun özgür iradesini temsil eden, barışçıl araçlarla soyalizme ulaşmak yolunda bütün sosyalist düşünceli gruplarla birlik için çalışmaya devam edeceğiz.[46]

Yaygın katılımlı, tartışmalı, son derece kapsamlı, arada inkârcı, tasfiyeci ve yıkıcı özeleştiri, yeni yol arayışı; her alanda, politik, ideolojik, örgütsel, programatik, stratejik-taktik dönüşüm talep eden bir süreç böylece başlamış oldu. Dernekleşmeye, baskı grubuna dönüşmeye ya da başka "sol" güçler içinde erimeye uzanan örgütsel tasfiyeden sosyal demokrasiye, hatta salt demokratizme yönelen ideolojik tasfiyeye uzanan bir tartışma yelpazesi açılmıştı.

İnsanların batmakta olan gemiyi kitlesel olarak terk etmeleriyle bitmiyordu iş. İşin özü gerilere, temellere dayanıyordu. Browderizm hortlatılıyor, hatta Lovestone'un biriciklik ideolojisi yeniden üretiliyordu. Çünkü her iki akım da içeriden kaynaklanan dinamiklerden ziyade, çoğunluğa karşı dış (Sovyet) müdahalesiyle bastırılmıştı, yani iç zemini çürüktü, hatta yapaydı, dışa bağımlıydı. İkincisi, bu iki akımın ideolojik/örgütsel zemini oluşturan kadrolar Parti içindeydiler, hatta çoğu suyun başındaydılar, liderlik katlarındaydılar. Kimi oportünistliklerinden, kimi kariyerizmden, kimi iyi niyetli Sovyet-Stalin aşkına ya da parti disiplinine bağlılıktan yeni rotaya dümen kırmışlar, içlerine sinmese de yeni çizgileri kabullenmişlerdi. Şimdi hem iç disiplin, hem Stalin, hem de oportünizmin-kariyerizmin getirisi dibe vurmuştu. Herkes ideolojik-sınıfsal

---

46 Bildirinin tam metni, Parti içindeki ajanın FBI merkeze istihbarat raporundan (CPUSAMEMBERS-ny100-80638-18) : "Statement of National Committee of the Communist Party of the United States", (Adopted at its regular meeting in New York City on June 24th, 1956), FBI New York Şubesi Raporu-Communist Party USA, Internal Security-C, Quartery Period; January 1, 1956 to March 31, 1956, Office memorandum from SAC, Chicago (100-18953), 19 Haziran 1956, S. 4-6; https://archive.org/details/foia_CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-18. Ayrıca tam metin, *New York Times* 25 Haziran 1956.

özüne, eski politik pozisyonuna geri dönüyordu. "Bütün yaşamım boşa gitti" diye yakıcı düş kırıklığıyla kahrolup hayıflananların hepsi ayrılmayı seçmiyordu; kimisi de büyük bir öfkeyle içeride kalıp tartışmayı, isyanı, hizipçiliği, bozgunculuğu tercih ediyordu. Yapıcı çözümlerle badireyi atlatmanın, örgütü, hareketi kurtarmanın yolunu seçenlerin ise, ortaya çıkan kakofoniden sesleri duyulmaz olmuştu. Bu da çöküşün trajik hallerinden biriydi.

Aslında daha önce de belirttiğimiz gibi, hoşnutsuzluğun kökenleri derinlerdeydi; Kruşçev raporu sadece bir bahane, gerekçe, vesileydi. Kongre, fay hatlarında birikmiş enerjiyi açığa çıkartan tektonik kırılmaydı. Pandoranın kutusu açılmıştı. Büyük baskı sırasında kalanlar, yeraltı yapılanmasında ve sonraki mahkûmiyetler döneminde kaçakta direnenler, rahatsızlıklarını baskılayanlar, şimdi artık seslerini yükseltme imkânını yakalamışlardı. Ayrılmadan önce son kozlarını oynayacaklardı. Örneğin Charney şöyle itiraf edecekti anılarında:

> [Muhalifler tarafından] Kruşçev'in yayımlanan raporu coşkuyla karşılandı. 1953'ten itibaren gelişmekte olan görüşlerimizle çakışıyordu; hareketin başına musallat olmuş dogmatizm geleneğini mahkûm ediyor ve barışçıl geçişi, sosyalist birliği, savaşın kaçınılmaz olmadığı [fikrini] vurguluyordu. O sırada bir ulusal komite toplantısında Foster'ın politikalarını geçersiz kılmak için amansız bir mücadele içindeydik. Rapor bizi cesaretlendirmişti.[47]

İş öyle bir noktaya gelmişti ki, doğrudan partinin Marksist-Leninist karakteri bile tartışma konusu yapılmış, hatta daha da ileri gidilerek Ulusal Komite'nin ağustos ayındaki toplantısında Marksizm-Leninizm ibaresinin yeni programın giriş bölümünden çıkartılması kabul edilmişti. Toplantıda Gates, bu ibarenin sosyalizm düşmanlarınca kötüye kullanıldığını, Parti aleyhine spekülasyonlara imkân verdiğini, şiddete dayalı devrim suçlamasına zemin hazırladığını öne sürdü. James Jackson bunun salt bir semantik

47 Charney, s. 244.

mesele olduğunu söyledi. Max Weiss terimin önsözden çıkartılmasının Marksizmden vazgeçmek olarak yorumlanamayacağını savundu. Sid Stein de, önemli olanın terimin çıkartılması değil, ilkenin ABD koşullarına uygun hale getirilmesi olduğunu söyledi. Foster'ın, daha sonra "Amerikan emperyalizminin saldırısı karşısında korkakça bir geri çekilme" olarak tanımladığı şey böylece Ulusal Komite'nin büyük çoğunluğunca benimsendi.[48]

Parti içinde çok farklı tellerden çalan dört grup ortaya çıkmıştı. Çöküşün hallerinden bir de bu derin kırılma, üyeler arasındaki ortak paydanın paramparça olmasıydı.

Bunların içinde geleneksel çizgiye en karşı olan ve en radikal çıkış yöntemini sahiplenen, *Daily Worker* editörü John Gates liderliğinde toplanmış, gazete içinde ve partinin belkemiği New York yapılanmasında etkin ekipti.

Polonya kökenli bir Yahudi ailenin çocuğu olan Solomon Regenstriet daha sonra John Gates adını aldı ve New York City College'da okurken Parti'ye katıldı. Parti kadrosu Gates, daha sonra İspanya İç Savaşı'na katıldı ve Parti Komiseri olarak görev yaptı. İkinci Dünya Savaşı'nda da pek çok genç komünist gibi orduya yazıldı ve bir paraşüt birliğinde Avrupa'da savaştı. Ülkeye dönünce de Browder yönetiminde *Daily Worker* gazetesinin başına geçti. Smith Yasası yargılamalarında beş yıl hapis cezası alan Gates 1951'de cezaevine girdi ve 1955'te hapisten çıkınca da yeniden *Daily Worker*'ın başına geçti.

Radikal muhalefetin başını çeken Gates, aslında tam bir tasfiyeci konumuna gelmişti. Parti yayın organı *Political Affairs* dergisinin 1956 Kasım sayısında baklayı ağzından çıkartmıştı Gates. "Değişiklik Zamanı" başlıklı yazısına, "Şiddetli bir kriz içinde olduğumuza inanıyorum," diyerek başlıyor ve "derin ve çok boyutlu" diye tanımladığı krizin ana belirtilerini, büyük üye ve etki kaybı; "işçi hareketinden, Zenci halktan ve çiftçilerden tecrit";

48 Ulusal Komite toplantısındaki alıntılar CIA internet sayfasında bulunan bir istihbarat raporundan; https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP-80B01676R001000010046-2.pdf.

üyeler dahil kamuoyunun güveninini yitirme; "illegal ya da yarı legal konum"a düşmüş olmak; ve demokratik hareketlerin kazanmakta olduğu ilerlemelerin dışında kalmak diye sıralıyordu. Gates, son Ulusal Komite toplantısında çoğunlukla beraber 16. Kurultay'a "Marksizm-Leninizm" sözcüklerini parti tüzüğünden çıkartılmasının teklif edilmesinin lehine oy kullandığını hatırlatıyor, teorinin hangi kısımlarına katılıp katılmadığına herkesin kendisinin karar vermesi gerektiğine inandığını belirtiyor ve "deneyimin genellemesi" olarak tarif ettiği teori için, "Deneyim daima değiştiğine göre teori de onunla birlikte değişmeli," diye yazıyordu.

Gates, "Sosyalizm yolunu aydınlattığı ve dünyayı dönüştürerek kalıcı bir barışı mümkün hale getirmekteki tarihsel rolü [nedeniyle] insanlık ona sonsuza dek minnettar [kalacaktır]," dediği Sovyetler Birliği'nin özellikle Stalin'le ilgili ifşaatlardan sonra yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunuyordu yazısında. Ona göre, sorunlar, kişiler bazında ya da "Stalin'in cürümleri" ekseninde değil, anlatılan türde gelişmelerin yaşanmasını mümkün kılan sistemin kendisinin sorgulanmasıyla ancak kavranabilir ve çözüme kavuşturulabilirdi.

Gates bu noktada, sosyalizm-demokrasi ilişkisine geçiyor ve "[Anlaşılmıştır ki] demokrasinin genişlemesi sosyalizm altında otomatik [bir süreç] değildir, uğrunda mücadele verilmesi gerekmektedir," diye devam ediyordu. Demokratik normların ihlalinin sosyalizmin sonucu değil, aksine onunla çelişen bir olgu olduğunu belirten Gates, bu konuda olumsuz Sovyet deneyimini de göz önüne alarak, "Biz Amerikalılar Amerikan Sosyalizmi'nin tam bir demokratik sosyalizm olacağını garanti etmeliyiz," diyordu. Gates, liderlerin ve kurumların halkın denetiminde olmasının yaşamsal önemine işaret ediyordu.

Bu biçimde öncelikle, kendi deyimiyle, "belki de kavramın özünde mevcut, maksimum merkeziyetçilik-minimum demokrasi"yi içeren bürokratik demokratik merkeziyetçilik karşısında parti içi demokrasiyi, özgür tartışma ve muhalefet etme hakkını savunan

Gates, aynı zamanda Sovyetler Birliği ile ilişkilerin de daha eşit ve bağımsızlıkçı temelde yeniden gözden geçirilmesini istiyordu.

Gates bakımından bütün bunlar asıl konuya bir girizgâh niteliğindeydi. Yazısının can alıcı bölümünde Gates, tasfiyesinde rol oynadığı ve sonrasında ağır eleştiriler yönelttiği Browder'a geri dönüyordu. 1950 yılının aralık ayında bir parti toplantısında yaptığı konuşmada Gates, "Browderizm"i, "Titoizm" ve "Troçkizm" ile birlikte ele alıyor, onu, a) Sovyetler Birliği'ne yönelik eleştirileri nedeniyle "Wall Street emperyalizmi adına aşırı dejenere pislik"ler yumurtlamakla; "Stalin'in dilbilimi üzerinde yazdığı ve toplum bilimi, tarihsel materyalizmi daha da zenginleştirdiği parlak makaleler" üzerine kaleme aldığı yorumlarıyla, "ABD Komünist Partisi ile mücadeleden Sovyetler Birliği'ne saldırıya geçmek"le; "Stalin'in Marksist teoriye büyük katkıları"nı yanlış yansıtmakla suçlamaktaydı. Gates bu konuşmasında Browder'ı partiye sızmış ajanların yıkıcı faaliyetlerine yardım etmekle ve daha başka birçok saçma sapan şeyle suçladıktan sonra "Faşist Titoist klik" ile Troçkistlerin Sovyetler Birliği'ne ve sosyalizme karşı el ele verdiğini iddia ediyor, partilileri "saflara sızmaya çalışan ... düşman ideolojiler Browderizm-Titoizm [ikilisi]ne" karşı uyanık olmaya davet ediyordu.[49]

Oysa şimdi, çöküşün bir başka hazin hali olarak, yazısında Browder tasfiyeciliğini savunuyor, "Farklı bir parti türü inşa etmeliyiz ... parti biçimindeki örgüt yapısını sürdürmemiz gerekip gerekmediği konusunu en ciddi biçimde düşünmeliyiz," diye yazıyordu. Gates'in önerisi, parti türü yapılanmadan bir tür "politik eylem derneği"ne geçilmesiydi. Browder'ın "Komünist Politik Derneği" mezarından çıkıp geri dönüyordu...[50]

---

49 Bu konuşma Browder sonrası Foster yönetimince çok beğenilmiş olmalı ki, 1951 yılının Mayıs ayında, ince sarımtırak bir kâğıda basılmış, üzerine bir kapak geçirilmiş ve 5 centlik bir fiyatla 15 sayfalık el ilanı formatındaki broşür biçiminde "Browderizm, Titoizm, Troçkizme Karşı Tetikte" başlığıyla satışa sunulmuştu; John Gates, *On Guard against Browderism Titoism Trotskyism*, New York, New Century Publishers, 1951.

50 John Gates, "Time for a Change", *Political Affairs*, Kasım 1956; Gates'in bu makalesinin geniş özet baskısı için ayrıca bkz. Alfred Fried, *Comunism in America: A History in Documents*, New York, Columbia University Press, 1997, s. 395-399.

Parti içinde geleneksel çizgiye muhalif ikinci bir muhalefet ağı ise, Ulusal Komite üyeleri Fred Fine ile Sid Stein çevresinde kümelenmiş gruptu. "Merkezciler" olarak da nitelendirilebilecek bu çevre, Gates ekibinin dernekleşmeye kadar uzanan tasfiyeciliğine karşıydı. Belki de destek tabanı en geniş olan bu grup, çelik çekirdek saflarında çelik disiplinle örgütlenmiş Sovyetik öncü parti anlayışını reddediyordu. Onlara göre, Marksist perspektif sürdürülmeli, Amerikan koşullarına uygun, Sovyetik sistemden bağımsız, öteki sol gruplarla bir yığınsal sosyalist parti inşasına yönelmiş yeni bir yapılanma oluşturulmalıydı.[51] 1956 ortasında Parti'nin durumuna ilişkin Örgüt Sekreteri Fine şöyle yazmaktaydı:

> Parti gelişiminin en kritik kavşağındadır. Kendisini iktidarsız bir mezhep olacağı yola götürebilecek dönemeçtedir. Dahası, üyeler arasında partideki yirmi yılı aşkın deneyimlerinde gördüklerimden çok daha derinlere inen bir kafa karışıklığı ve partiye karşı güvensizlik vardır. 1945'ten bu yana parti, üyelerinin yüzde seksen beşini yitirdi ve çöküş sürmektedir.[52]

Çöküş doruğa ulaştığında Sid Stein de parti haline ilişkin teşhisini şöyle anlatacaktı:

> Komünist Parti'deki bürokratik pratiklerin kaynağı, düşünmeyi senin adına birilerinin yapacağı fikridir. Bir Papa var. Kardinaller var – bürokrasinin kaynağı bu. Bu fikri kabul ettiğinde artık demokrasi olamaz. Tartışma olamaz. Çoğunluk yönetimi olamaz. ... Binlerce yoldaşımızın bizi bırakmış ve yüzlercesinin artık iyice bıkmış olmasında şaşılacak bir şey yok.[53]

---

51 Bu grupla ilgili ayrıntılı bir inceleme için bkz. Jerry Harris, "The Center Cannot Hold: The Struggle for Reform in the Communist Party, 1957-58", *Science & Society*, c.74, No. 4, Ekim 2010, s. 461-488.

52 *The Worker*, 1 Temmuz 1956; Hershel D. Meyer, *The Khruschev Report and the Crisis in the American Left*, New York, Independence Press, 1956, s. 71, Starobin, American Communism..., age., s. 308, dn. 4.

53 Aktaran Harry Ring, "The Struggle in the Communist Party", *International Socialist Review*, c. 19, No. 2, Bahar 1958, s. 52-55 (Transcription and Mark-up by Einde O'Callaghan for ETOI; https://www.marxists.org/history/etol/newspape/isr/vol19/no02/ring.html

Bulunduğu konum itibariyle bir başka odak olarak da, eski-klasik çizgiye eleştirel yaklaşan ama bir "denge" unsuru olarak konumlanmış Genel Sekreter Eugene Dennis çevresi oluşmuştu. Dennis tasfiyeye karşıydı, anti-Sovyet olarak gördüğü Sovyetler Birliği eleştirilerini aşırı buluyor, rezervlerine karşın sosyalist blokla ilişkilerin daha özerk bir zeminde devamını savunuyor, Marksist-Leninist çizgiye, Amerikan koşullarına uyarlanarak ve öteki sol oluşumlarla ilişkilere engel oluşturmayacak biçimde sahip çıkılmasından yana tutum alıyordu. Konumu itibariyle de taraflar arasında bir denge unsuru olmaya uyarlıyordu tavrını.

Dennis pek çok konuda merkezci muhaliflerle aynı düşünüyor, onların sorunların kaynağıyla ilgili tespit ve eleştirilerini paylaşıyordu. Buna karşılık, onların "çözüm" önerilerine katılmıyordu. Dolayısıyla bu konumuyla muhalefetin ikircikli, görece uzak bir parçası; Foster hizbinin de gönülsüz, rahatsız, zorunlu müttefiki durumundaydı. Genel Sekreter olarak bu konumuyla parti bütünlüğünün koruyucusu, hizipler arasında köprü ve arabulucu rolüne soyunmuş görünmekteydi. Bu pozisyonuyla da, iki tarafa da yaranamayan ve iradesiz, yalpalayan, hatta oportünist orta yolcu olarak nitelendiriliyordu.

Dennis'in pozisyonuyla ilgili olarak karısı Peggy Dennis, o dönemde çözümün, "John Gates [ekibinin] Browder benzeri revizyonizmi" ile "Foster grubunun sekterliği" arasına sıkışıp kalmadan, "örgütün kavramları, eylemleri ve metodolojisinde Marksizm-Leninizm ilkeleri çerçevesi içinde cesur, yaratıcı, diyalektik değişim" gerçekleştirmekte yattığına inandıklarını belirtiyor. Peggy Dennis, Genel Sekreter olarak uzlaşmacı orta yolu bulmaya çalışan Gene Dennis'in John Gates'in Ocak 1958'deki istifasından sonra bile taraflara yaranamadığını şöyle anlatıyor:

> Hep olduğu gibi iki grup da onun pozisyonundan hoşnut değildi. Foster, Gene'i revizyonizmin arabulucusu olmakla itham ederken, (daha önce Gates grubu olarak bilinen ve şimdi başını ... Do-

rothy Healey ile ... Sid Stein ve Fred Fine'ın çektiği) öteki grup da onu Foster dogmatizminin tutsağı olmakla suçladılar.[54]

Hepsinin karşısındaysa, bir yönetsel yaklaşım, örgütsel model, uluslararası konum, ideolojik savunma hattı ve korunma refleksi, gelişme projesi olarak geleneksel siyaset çizgisini izleyen, başını "eski kadrolar"ın çektiği Foster liderliğindeki (o zamanlar) "sol" diye tanımlanan Sovyetik odak vardı. Tartışma konusu olan Marksizm-Leninizm ilkesinin dokunulmazlığı, demokratik merkeziyetçilik anlayışının aynen devamı, Sovyetler Birliği ve halk demokrasileriyle organik bağların disiplin içinde sürdürülmesi, öncü parti kavramına bağlılık gibi konularda ödün vermez bir konumdaydı Foster'a bağlı "eski tüfekler".

Bununla birlikte Foster'ı salt uzlaşmaz, sekter bir dogmatik olarak görmek doğru olmaz. Foster, Stalin konusunda, putlaştırma ve kişiye tapınmanın kaçınılmaz olarak getirdiği aşırı güç birikiminin kötüye kullanıldığını kabul ediyordu. Bu konuda Foster, Stalin'in olumlu ve büyük gördüğü katkılarının göz önüne alınmasını da savunuyordu. Ayrıca, içeride eski düzen kalıntılarının direnişini, sosyalist inşanın kendine özgü zorluklarının ve emperyalist kuşatmanın belirlediği iç ve dış nesnel koşulların da dikkate alınmasının gereğine işaret ediyor, salt inkârcılığı yanlış buluyordu. Foster, yeraltına geçişin sorunlu olduğunu, Wallace siyasetiyle sendikal bürokrasi ve Demokrat Parti içindeki "ilerici" kesimlerden kopuş yaşandığını, (sonunda kendisinin durdurduğu) Beyaz şovenizm konusundaki aşırılıkları, bürokratizmi ve iç demokrasi eksikliğini kabul ediyordu. Buna karşılık, tasfiyeciliğe, Marksizm-Leninizmin sulandırılmasına, Sovyetler'le olan bağların kopartılmasına, emperyalist saldırganlığın yeterince vurgulanmamasına karşı çıkıyor, ekonomik canlanmanın yapısal krizleri önleyemeyeceğini, sınıf mücadelesinin yumuşamayacağını, aksine sertleşeceğini öngörüyor, öncü partiden vazgeçilmesi eğilimlerini tehlikeli buluyordu.[55]

54 Peggy Dennis, s. 226, 235.

55 Yararlı bir özet için bkz. Johaningsmeier, s. 337-345.

Tartışmalar sürer ve taraflar 16. Kongre'ye hazırlanırken, ekim ayında Macaristan'da bir kalkışma başladı ve 4 Kasım'da Sovyet Ordusu Macaristan'a müdahale etti.

7. Kriz İçinde Kriz: Macaristan

23 Ekim günü Macaristan'da sokak gösterileri ve protestolarla başlayan olaylar Budapeşte'de Stalin heykelinin yıkılması, radyo binasının işgal edilmek istenmesi ve yer yer silahlı çatışmaların çıkmasıyla tam bir krize dönüştü. Hükümetin talebiyle Budapeşte yakınlarındaki Sovyet askerî güçlerinin de yardımıyla güvenlik sağlandı ve durumu kontrol altına almak için eski komünist başbakanlardan İmre Nagy başkanlığında yeni bir reform hükümeti kuruldu. Benzer bir durum kısa önce önce Polonya'da da yaşanmış ve istikrar sağlanmıştı. Ne var ki, Macaristan'da durumu yatıştırmak mümkün olmadı, yaygın ve aktif hoşnutsuzluk kanlı bir düzen karşıtı isyana dönüştü. Bu durum Komünist Parti içinde de kargaşaya neden oldu, Nagy 31 Ekim'de Parti ve hükümet içindeki itirazlara karşın Macaristan'ın Varşova Paktı'ndan ayrılacağını açıkladı. 4 Kasım'da da Sovyet Ordusu duruma müdahale etti, Budapeşte'de kanlı çarpışmalarla durumu kontrol altına aldı. Daha sonra 1958'de yargılanıp idam edilecek olan Nagy Yugoslavya Büyükelçiliği'ne sığındı ve Janos Kadar başbakanlığında yeni bir hükümet kuruldu.

Macaristan olayı Amerikan Partisi'ndeki kargaşayı daha da içinden çıkılmaz hale getirdi, muhalif tepkiler daha da sertleşti, bölünmeler daha da derinleşti.

Olayların patlak vermesi üzerine 1 Kasım'da yapılan, Foster'ın katılmadığı Ulusal Komite toplantısında Sekreter Dennis ile Benjamin Davis'in çekimser kaldığı oylamayla kabul edilen bildirgede Polonya ve Macaristan'daki olaylar, "demokratikleşme, ekonomik sorunlara çözüm, ulusal bağımsızlık ve Sovyetler Birliği ile ilişkilerde eşitlik için" halkın yığınsal demokratik taleplerinin dillendirilmesi olarak tanımlandı, Macar hükümetinin Sovyet silahlı güçlerinden yardım istemesi "trajik bir hata" ve politikala-

rının "iflasının dramatik göstergesi" olarak nitelendirildi. Ulusal Komite açıklamasında, Sovyet askerî yardımının Varşova Paktı anlaşmasına dayandırılmasının da kabul edilemez olduğu belirtildi, "Bu bir formel hak meselesi değildir. Askerlerin kullanılması Macar halkının istekleri doğrultusunda olmadığından özünde Leninist kendi kaderini tayin hakının ihlalidir," denildi. Bildirgede bu durumdan "Stalin döneminin son zamanlarındaki sapma ve baskılar"ın sorumlu olduğu belirtildi, 20. Kongre yaklaşımlarının "henüz pratiğe" tam geçmediğine işaret edildi. Bildirgede ayrıca, "Karşıdevrimcilerin durumdan yararlanmaya çalıştıkları gerçeği bu olayların özünde bir halk kalkışması olduğunu gölgeleyemez," denilmekteydi.[56]

Gates ekibinin kontrolündeki *Daily Worker* da bu yönde bir yayın politikası izlemekteydi. 5 Kasım tarihli *Daily Worker* şöyle yazmaktaydı:

> Macaristan'daki Sovyet askerlerinin eylemleri sosyalizmin gelişmesini ileriye taşımaz, aksine geriletir, çünkü bir ülkede sosyalizm zorla dayatılamaz; sosyalist ülkeler arasındaki ilişkilere yararı dokunamaz ama zarar verir; Soğuk Savaş'ın sona erdirilmesi ve barış içinde bir arada yaşamanın yerleşmesi için özel bir rol oynamakta olan Sovyetler Birliği'nin etkisini güçlendirmez, aksine zayıflatır. Ortadoğu'da ve başka yerlerde halkların ulusal bağımsızlığını gasp eden Londra, Paris ve Washington'daki ikiyüzlü gericilerle mücadele etmez, aksine onların işine yarar."[57]

Bu bildirgenin kamuoyuna duyurulması, 4 Kasım'a, yani Sovyet Ordusu'nun işgaline denk gelmişti.

Sovyet müdahalesiyle birlikte tepkilerin o zamana kadar komünist hareket içinde görülmemiş boyutlara varmasını artık engellemek mümkün değildi. Tepkiler o boyuttaydı ki, yeraltı döne-

56 Bkz. Lucy S. Dawidowicz, "The Communist Party, U.S.A., In Crisis", *The American Jewish Committee*, Library of Jewish Information, s. 24-25; https://www.marxists.org/subject/jewish/cp-in-crisis.pdf; Hershel D. Meyer, s. 62-63.

57 Bkz. Peter Khiss, "Soviet Attack Hit by *Daily Worker*", *New York Times*, 5 Kasım 1956.

minin yönetim kadrosundan ve Smith Yasası mahkûmiyetinden kaçak Junius Scales, avukatına, "Şu anda 'yoldaş' diye hitap edebileceğim tek komünist İmre Nagy ve büyük olasılıkla Sovyetler onu öldürecek," deme noktasına gelmişti.[58] Gates ise bir parti toplantısında, "Hayatımda ilk defa komünist olmaktan utanç duyuyorum," demiş ve kendisini Troçkist olmakla suçlayan Foster'la sert bir tartışmaya girmişti.[59]

Bu konuda yönetimden ilk ürkek tepki muhalefetin bastırması ve geçici bir uzlaşmayla verilebilmişti ancak. Macaristan'ın işgali üzerine toplanan Ulusal Komite 19 Kasım'da üyelere, "Macaristan'daki trajik olaylar" üzerine bir "açık mektup" yayımladı. Mektupta, *Daily Worker*'ın yukarıdaki 5 Kasım tarihli yazısı eleştiriliyor ve fakat Ulusal Komite'nin ilk bildirgesinin de yetersiz olduğu belirtiliyordu. Komite'ye göre, ilk başta Macar hükümetinin davetiyle olayları bastırmak üzere Sovyet garnizonundan yardım istenmesi, "Sovyetler'in de sorumluluk üstlenmesini gerektiren trajik hata"ydı. Ne var ki, açık mektup, Nagy hükümetine karşı yapılan Sovyet müdahalesinin haklı olduğunu savunuyor, "sadece Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerin güvenliğini değil, dünya barışını da riske atacak Beyaz Terörün ... ve anti-Sovyet [eski faşist] Horty benzeri rejimin [kurulmasının] önlenmesi" için gerekliydi, diyordu. Açık mektupta bu konuda Ulusal Komite içinde fikir ayrılıkları olduğu da ayrıca belirtiliyordu.[60]

Foster ve ekibi "işgal suçlama ve kınaması"nı kesin bir tavırla reddediyorlardı. Genel Sekreter Dennis de, Gates ekibinin eleştirilerini aşırı ve kabul edilemez buluyordu.[61] Dennis'e göre, Macaristan'da, "Sovyetler Birliği'nin ve bütün halk demokrasilerinin yaşamsal güvenliğini tehdit eden bir emperyalist ileri karakol" kurulması söz konusuydu. Aslında Dennis müdahale-

58 Junius Irwing Scales, Richard Nickson, *Cause at Heart: A Former Communist Remembes, Athens*, University of Georgia Press, 1987, s. 313.

59 Gates, *The Story...*, age., s. 178.

60 Bkz. Lucy S. Dawidowicz, s. 24-25.

61 agy., s. 25.

den rahatsızdı ama emperyalist kışkırtmaları görmezden gelerek Sovyetler Birliği'nin açıktan kınanmasını yanlış buluyordu. 13 Kasım'da yazdığı bir yazıda, *Daily Worker* yayın politikasını eleştirerek, Macaristan'a Sovyet müdahalesini, İngiltere ile Fransa'nın o sıradaki Süveyş harekâtını kastederek, "Mısır'a karşı emperyalist saldırı"yla eşit değerlendirmeyi, "Marksist, bilimsel ... sınıfsal perspektife sahip olanlar için üzerinde yorum yapmanın fuzuli" sayılacağı bir saçmalık olarak görüyordu.[62] Buna karşılık 18 Kasım'daki Ulusal Komite toplantısında Gates, bu konuda Sovyetler Birliği'ni eleştirmekte tereddüt edenleri, "Üyelerimiz sosyalizmin en temelini sorgular hale geldi. Sovyet Partisi'nin davranışından dolayı utanç içindeler. ... Sosyalizm herhangi bir ülkeden daha büyüktür," diye uyarıyor, açık ve sert tavır, kınama talep ediyordu.[63]

Bu ayrılıklar açıktan atışmalara dönüşmüştü yöneticiler arasında. Örneğin, muhaliflerden Max Gordon, Genel Sekreter Dennis'in Sovyet müdahalesini kollayan tutumunu "kör biat" [*blind apologetics*] olarak tanımlıyor, Dennis *Daily Worker* ekibini, "Sovyetler Birliği'ne Amerikan emperyalizminin gözüyle bakmak"la suçluyor, onlar da bu tavrı özgür tartışmanın önünü kesmek için "anti-Sovyet" gibi damgalamaların kötüye kullanılması olarak kınıyorlardı. Buna karşılık Benjamin Davis *Daily Worker* argümanlarını, üzerinde yeterince düşünülmemiş, kof yorumlar olarak nitelendiriyordu.[64]

Kısacası, Parti yönetimi kilitlenmişti. Üyeler de birbirlerine girmişlerdi. Müdahaleyi asla kabul edilemez bulanların, kınayanların, bu nedenle üyeliklerini donduranların, hatta Parti'den ayrılanların yanı sıra, *Daily Worker*'ı yayın politikası nedeniyle kınayan Brooklyn'li komünist "B.N." gibi, gönderdiği okur mektubunda "oradaki Sovyet askerleri[ni] küçükleri kollayan bir anne gibi" görenler de vardı.[65]

62 "*Daily Worker* Hit by U.S. Red's Leader", *New York Times*, 13 Kasım 1956.

63 Isserman, If I had..., age., s. 29.

64 Lucy Dawidowicz, s. 25.

65 Isserman, If I had..., age., s. 30.

Aradaki uçurumu kapatmak mümkün değildi. İç kanamayı da: Kruşçev raporu ve Macaristan olayları sonrasında partiden ayrılanların sayısı McCarthy baskı döneminden daha fazlaydı. Ocak 1956'da 20.000 kadar üyesi vardı partinin; 1957 yazına gelindiğinde bu sayının yarısı safları terk etmişti.

E. MUHALEFET: GENEL BİR NOT

İkinci Savaş sonrasında uluslararası planda yeni dünya düzeninin inşası konusunda gerginlik artar, Sovyetler Birliği ile emperyalist güçler arasında çelişki ve çatışmalar derinleşirken bir de içeride başlayan devlet baskısı Parti örgütünü hazırlıksız yakaladı.

Browder döneminin yarattığı örgütsel gevşekliğin, ideolojik rehavet ve aşırı beklentilerin bedelleri ortaya çıkmaya başlamıştı. Browder'ın "aydınlanmış" Amerikan burjuvazisinin, barışçıl ve kalkınmacı hedefler çerçevesinde, dışarıda savaş döneminin Sovyetler Birliği ile işbirliği ve içeride de New Deal'in emeği kollayan, demokratik ilkelere sadakat siyasetini izleyeceği beklentisinin çökmesi, buna inanmış tabanda ruhsal çöküntü yarattı. Böylesi bir militarist saldırganlık karşısında komünistler gerekli örgütsel-ideolojik silahlarla artık mücehhez değillerdi.

Tek başına zayıflama, toplumla bağları iyice yitirme ve üyelerde başlayan kopma, kriz için yeterliydi. 8-10 yıl içinde, süreklilik arz eden bir eğilimle, üyelerin yüzde 95'ini yitirmek, 90-100 bin üyeden birkaç bine düşmek kendi başına ciddi bir travma nedeniydi, çöküşün en çarpıcı hallerinden biriydi. 1957-58 kışında Parti'nin bir araştırmasında ortaya çıkan üye sayısı 3000'di. Buna göre, "Kruşçev konuşmasından sonraki iki yıl içinde ABDKP üyelerinin dörtte üçünü yitirmişti ve toplam üye sayısı doruklarına ulaştığı 1939 ve 1946-47 yıllarının yüzde 5'inin altına inmişti."[66]

Kuşkusuz geleneksel çizgiye karşı konumlanan herkes, bahane arayan ve üreten, mücadeleden kaçmak için fırsat kollayan dönekler, yüreksiz korkaklar, kötü niyetli yıkıcılar ya da kariyerleri teh-

66 Harvey Klehr, John Earl Haynes, Kyrill M. Anderson, s. 353.

likeye düşen ikbal avcıları değildi. Bu nedenle kriz ve çöküşü tam kavramak için suçlama kolaycılığından kurtulup nesnel öğeler üzerinde düşünmek gerekiyor.

Partide pek çok insan, Leninizmin, Amerikan koşullarına uymayan, spesifik olarak Rusya ve dönemin koşullarına yanıt oluşturduğunu düşündükleri yanlarının dogmatik kabulünü; SBKP ile kurulmuş emir-komuta ilişkisini yanlış buluyordu. Önemli sayıda üye ayrıca "öncü parti" pratiğinin ötekileştirici, dışlayıcı ve dolayısıyla da partiyi tıpkı Sovyet bağlantısı gibi yalnızlaştıran taraflarını; "demokratik merkeziyetçilik" uygulamasının muhalefet hakkını, düşünce özgürlüğünü, taban inisiyatifini, demokratik tartışmayı engeller biçimde yozlaştırılmasını eleştirmekteydi. Ara kademelerden başlayarak partililer, özeleştiri kurumunun şeflere biat beyanına indirgenerek kötüye kullanılmasını, kişi kültü ve bürokratizmin, partiyi ve sosyalizm davasını çıkmaza sürüklediğine, cehenneme giden yolları döşediğine içtenlikle inanıyorlardı. Bu kaygılarla hareket edenler çözümler üretmeyi de parti görevi saymaktaydılar.

Partiyi içine düştüğü sefil durumdan öncelikle bürokratik ataleti, şeflik sistemini aşarak kurtarmanın mümkün olabildiğine inanan iyi niyetli üyelerin varlığı inkâr edilemezdi. Aktif taban müdahalesiyle tıkanmayı, toplumsal tecridi besleyen sorunları doğru saptayıp bu bagajlardan kurtulunmasını hareketin bekası için zaruri görenler çoğunluktaydı. Yanlışların üzerine gider ve karanlıkta biraz da el yordamıyla çözümler aranırken, revizyonizme, tasfiyeciliğe, yani bir başka cehenneme giden öteki yolların taşlarının döşenmesine katkıda bulunulduğunun ayırdında olmamak, hatalar ve aymazlıklar, kendi başına yıkıcı kötü emellerle hareket etmek anlamına gelmezdi elbette.

Parti, Büyük Bunalım'la birlikte kitlelerle buluşmaya başlamıştı. Bu buluşma, Üçüncü Periyot döneminde militan mücadelelerle başlamış, faşizmin yükselişi safhasında Halk Cephesi'nin ittifak taktiğiyle geliştirilmiş, Savaş'ta da faşizme karşı "ulusal birlik" siyasetiyle yükselerek devam etmişti. Sovyet-Nazi anlaşması dönemi

hariç, 1930'ların ikinci yarısından başlayarak Soğuk Savaş'a kadar gelen uzun dönem boyunca "Halk Cephesi" çerçevesi içinde canlı toplumsal bağlarla hayatın her alanının yasal platformlarında kamuoyu önünde var olmanın meşruiyetine ve prestijine alışmış kadrolar, bütün ittifakların çöktüğü ağır baskı koşullarına, şeytanlaştırılarak dışlanmaya, yeni lanetli konuma hazır değillerdi. Sudan çıkmış balık misali baskı ve tecridin, resmî ve sivil şiddetin cenderesinde iç kırılma, sorumluluğu salt kendinde arama, parçalanma ve didişme anaforuna kapılmaları kaçınılmazdı. Parti'nin kazandığı toplumsal etki; içinde meşru bir partner olarak yer aldığı ittifak yapılanmalarının yaygınlığı, sosyal derinliği; sendikal hareket bünyesinde edinilen stratejik mevziler; ve hatta devlet aygıtı ve geleneksel politik örgütlenmelerle kurulan ilişkiler derin izler yaratmıştı yapıda. Üyelerin sadece politik değil pratik sosyo-kültürel deneyimlerinde de içselleştirmeye başladıkları toplumla entegrasyon, "Amerikalılık" duygusu, hem Browderist perspektif hem de küçük burjuva üye akımıyla ortaya çıkan yeni hayat tarzı, yaşam normları ve dünya görüşü bu izleri derinleştirmiş, kurumsallaştırmış, kalıcılaştırmıştı. En soldan en sağa iniş çıkışlarla, yalpalamalar ve akrobatik manevralar eşliğinde, başarı, umut, yüksek beklentiler ve özgüvenle süren yolculuk birden hiç beklenmedik biçimde sonu belirsiz bir uçuruma doğru sürüklenişe, gerçek bir kâbusa dönüşmüştü. Üyelerin içine düştükleri yasal/toplumsal dışlanmayı, tecridi kavraması, bununla başa çıkması kolay değildi. Saflarda ortaya çıkan; şaşkınlık, çaresizlik, karamsarlık, yılgınlık, panik, sorgulama, pişmanlık ile geleceksizlik duygusu ve ideolojik-politik kırılma, yer yer kopuş ve kısır, yıkıcı tartışmaydı.

Bu noktada düşman güçlerden gelen "yaptırımlar" ile merkezden çıkan "önlemler-çözümler" örgütte benzer sonuçlar yarattı. Düzenden gelen faşizan baskılar, yargılamalar, hapisler, çok boyutlu sistematik şiddet uygulamaları, panikle içe kapanmayı; kendini, Parti'yi, teoriyi sorgulamayı; yer yer umutsuzluk ve yılgınlığı, hatta kopuşu tetikledi. Parti yönetiminin tecridi derinleştiren, korkuyu arttıran, belirsizliği, umarsızlığı, geleceksizlik duygusu-

nu kışkırtan uygulamaları, geri çevrilemez faşist döneme girildiğine yönelik teşhisleri, yeraltına geçiş ve üyelikleri donduran kararları da benzer sonuçlar doğurdu. Bunlar yönetim bakımından haklı tepkiler olsa bile, yıllar içinde yitirilmiş değerleri, normları, alışkanlıkları, tercihleri gerektiren, taban ve örgütsel yapının artık hazır olmadığı farklı varoluşa dayanan talepler bütün yapıyı zorladı, fay hatlarındaki çatlakları derinleştirdi, korkuyu besledi, çaresizlik-geleceksizlik duygusunu güçlendirdi, itirazları yükseltti, kısır tartışmaya zemin hazırladı, kopuşu hızlandırdı. Çok büyük oranlara ulaşan üye kaybının ortaya çıkarttığı çöküş görüntüsü diplere yönelmiş sarmalın sonundaki kısırdöngü kapanıyla korkuyu, yılgınlığı, kaçışı baş döndürücü hızlara ulaştırdı, durumu içinden çıkılmaz hale getirdi.

Browder rehaveti ve iyimserliğine karşı şimdi dayatılan koşullara ilişkin geliştirilen kötümserlik ve belirli direniş duruşu ters tepki yapmaktaydı. Zaten duygusal, ideolojik veya örgütsel, her bakımdan donanımsız bırakılmış üyelere şimdi intiharvari bir özveriyle yeraltına çekilip faşizm ve savaşı beklemeye, Sovyet Kızıl Ordusu zaferiyle gelecek kurtuluşa hazırlanmaya dönük bir "direniş" önermek ikna edici olamamıştı. Armageddon'u, yani büyük felaketi kendi kabuğuna çekilerek pasif biçimde bekleme ve kimi Hıristiyan mezhepleri gibi bunun müjdelediği "Mesih'in dönüşüyle kurtuluş"a hazırlanma anlamına gelen yeraltına çekilme kararı gerçekçi değildi, iticiydi, moral bakımdan bozguncuydu. Çaresizliği, geleceksizliği yazgı mertebesine yükseltmiş, safları paniğe, kaçışa itmişti.

Sovyet kampına tam iltihakla "sosyalist blok" içinde tümden erime gibi algılanan yeraltına çekilme hamlesi, kuruluşundan bu yana en temel hedeflerden olan "Amerikalılaşma"yı sonu belirsiz bir süre için toptan gündemden düşürerek de üyeleri allak bullak eden sonuçlar doğurmuştu. "Halk Cephesi"nin "Amerikalılaşma"yı düzene asimilasyon derecesinde fetişleştirmesi ile yeni dönemin "hiçleştirme"si aynı kapıya çıkıyordu. Her iki yaklaşımda da taban, tek tek üyeler ve bir bütün olarak Parti realiteden kopartılıyor, şaşkınlık dehlizlerine itiliyordu. Birincisindeki, sınıfsal özü-

ne yabancılaştırarak, başkalaştırarak farklı kimlik sahibi, "gerçek Amerikalı" olmak çabası, yapıyı kendi ideolojik gerçekliğinden uzaklaştırıyordu. İkincisinde de sonuç, "sudan çıkmış balık" misali bireyleri sosyal çevresinden, farklı sahicilik kazanmış aidiyetlerinden, hayatiyet bağ ve kanallarından, kısacası yaşam gerçekliğinden hoyratça çekip kopartmak, sekterliğin kuyusunda boğmak olarak ortaya çıkıyordu pratikte. Gerçeklikten kopuşun ilginç bir örneğini, çöküşün bu psikolojik halini Foster'a ilişkin olarak Parti'den ayrıldıktan sonra yayımladığı anılarında John Gates anlatıyor: 1956 yılının Nisan ayında Sekreter Dennis'in raporunun tartışıldığı Ulusal Komite toplantısında Gates'in, Foster'ın kitaplarının Parti tabanınca neredeyse hiç okunmadığından, satılamayıp şube binalarının depolarında biriktirildiğinden hareketle, bundan dersler çıkartılması gerektiğini söylemesi üzerine, Foster, "Ama nasıl olur, kitaplarım dünyanın dört bir yanında çevrildi. ... Rusçaya, Çinceye ve başka pek çok dile," diye eleştiriyi umursamayan bir yanıt veriyor. Gates, kitabında bu olayı aktardıktan sonra Foster'ın "Amerika'ya olan ilgisini böyle bütünüyle yitirmiş" olmasına şaştığını belirtmekte, "Kendisini bir dünya figürü olarak görüyordu," ve "Yabancı komünistlerin rağbeti ona yetiyordu," diyerek bir tür kariyerizme işaret etmekteydi. Gerçekten de Foster, bir zamanların cüzzamlıları gibi kendi toplumundan tecride alınmışken, kitaplarının çevrildiği dillerin çokluğuyla teselli bulabiliyordu ama bu salt bir kariyerizmin sonucu değildi; asıl, durumun, gerçeğin ayırdında olmamanın sadece içler acısı bir haliydi. Gates, Foster için, gerçekte var olmayan, "kendi yarattığı bir dünyada yaşıyordu" derken pek de haksız sayılmazdı.[67]

Ayrıca, bir biçimde gerçeğe tekabül etse bile, yoksulluk edebiyatına ve sürekli kriz iddiasına/beklentisine dayalı kendini tekrarlayan kaba ajitasyon da, toplum bir yana, Parti içinde bile yeterli karşılığı bulamıyordu. Üstelik faşizm ve savaş felaketinin varsayılması, düzenden çok Parti'nin çaresizliğine, yetersizliğine, işe

67 John Gates, *The Story...*, age., s. 166-67.

yaramazlığına zemin oluşturuyordu. Devlet terörü ve toplumdan dışlanmışlığa bir de bu çaresizlik ve yetersizlik duygusu eklenince; zehirlenen, Parti ortamı; zedelenen, Parti bağları; yıpranan, ideolojik zemin; törpülenen, direnç; berhava edilen, umut oluyordu.

Kendi çaresizliği içinde yönetici bürokrasinin bulduğu "çözüm", faşizm ve topyekûn savaş dönemine girilirken yeraltında doğası gereği pasif biçimde direnmek, aslında klasik manada bir "direniş" de sayılmazdı; salt "Parti varlığını minimum düzeyde sürdürmek"ti amaç. Burada aktif bir savunma olmadığı gibi, dış dünyaya ilişkin bir mücadele, düşmanla çatışmak, gelişmelere müdahil olmak ya da durumu düzeltmeye yönelik pratikler de söz konusu değildi. Bütün bunların mümkün olmadığı varsayımına dayalı bu savunmaya çekilişte amaç "hayatta kalmak"tı. Günü geldiğinde, sistemin büyük kriz altında ve muzaffer Sovyet gücü karşısında çöküşü sürecinde, hayatta kalmış olanlar Parti'yi (herhalde iktidarı alıp sosyalizmi kurmaya başlamak üzere) yeniden inşa edeceklerdi. Bu, çaresizliğin ürünü bir stratejiydi ama üyelerce pasif biçimde fire vermeden kabullenileceğini varsaymak aymazlıktı. Sayılardaki fire zaten kabullenilmiş, hatta doğrudan yönetim eliyle uygulanmıştı bile. İdeolojik ve moral firelerse, komünist olmayanlara özgüydü ve dolayısıyla onların kaybı "kayıp" sayılmazdı, hatta belki koşulların lütfu bir "kazanç"tı. Hayat elbette böyle işlemiyordu. Herhalde diyalektik de böyle yazmıyordu. Komünist partilerin sıradan bilinçli insanlardan değil de insanüstü kahramanlardan ibaret olduğu imajı ya da projesi küçük burjuva radikallerin gerici tasavvurlarında hayat bulur. Bunların bir de üstüne üstlük düşünmeyen robotlardan teşekkül etmesini yeğleyenler ise, genelde çöreklendikleri hareket-örgüt tepelerinde tuzları kurumuş şeflerdir, bürokratlardır, aydınlardır. Bu ABD'de de böyleydi.

Baskı ve tecrit ortamında biriken kaygılar, kuşkular, eleştiriler, bir de kaskatı yönetim barajına çarpmaktaydı. Buna ek olarak, ödünsüz devlet terörü ve sivil anti-komünist isterinin belirlediği ve açık ajan ihaneti dışında pişmanlığa, hareketten ayrılmaya, düzene sığınmaya giden yolların bile fiilen kapatıldığı, içinde kıstırılan si-

perlerde kalmaktan başka çarenin bırakılmadığı bir ortamda ifade edilemeyen sıkıntılar mecburen birikiyordu. Dışa vurulamayıp biriktikçe de şikâyetler, öfkeler ve kopuş da şiddetleniyordu

Geçmiş böylesi çok boyutlu kriz koşullarında, düş kırıklığı, umarsızlık, yılgınlık ortamında sorgulanmaya başlayınca tartışma ister istemez radikal bir karakter kazandı. Mevcut sürdürülemez durumu her ne pahasına olursa olsun iman gücüyle korumaya yeminli ve tartışmayı kısırdöngü içine hapseden, her itirazı ihanetle özdeşleştiren şeflik sisteminin baskıları da gelince, sesler yükseldi, taraflar daha da radikalleşti, giderek bütün tabular, kutsallar, yerleşik değer ve kurumlar sorgulanmaya, eleştirilmeye, hatta doğrudan hedef alınmaya başlandı. Her yanda hep olduğu gibi yoldaşlar arasında "hain", "dönek", "kaçkın", "ajan", "korkak", "alçak" gibi sözcükler havada uçuşmaya başladı, göz gözü görmez, aklıselim işlemez, vicdanlar kanamaz oldu. Yol açılmıştı bir kere. Tabii bu arada tüm saflara sızmış devletin bozguncu ajanlarına da gün doğmuştu. Çürüme ve çürütme her yanı saracaktı. Çöküşün hazin bir hali de buydu...

Ajanlar, dönekler, şaşkınlar, küskünler, isyankârlar, bürokratlar, umutsuzlar, idealistler, dogmatik sekterler, Siyahlar, Beyazlar, göçmenler, etnik gruplar, sendikacılar, profesyoneller, işçiler, bölgeler, yöneticiler, sıradan üyeler, aidat ödeyenler, ödemeyenler, herkes birbirine girmişti.

Toplumdan koptukça içe kapandılar; içe döndükçe birbirlerine düştüler.

Bu süreçte çok önemli bir unsur, Parti'nin bütün beklentileri sıfırlayacak ölçüde zayıflaması, kadrolarda gelecek umudunun yitmesiydi. Toplumdan ve anlamlı siyasetten koptukça iç çelişkiler öne çıkıyor, kısır tartışmalar Parti gündemini belirliyordu. Bu çekişmeler giderek kendi dinamiklerini yaratarak herkesi bir kısırdöngü içine hapsediyordu. Dışarıda siyaset yapamayanlar içeride birbirlerini yemeye, incir çekirdeğini doldurmayan konularda kavga çıkartmaya, güç kavgasına girişmeye, hizip dalaşına girmeye ya da kopuşa doğru yöneldiler. Zamanla anlamlı pratiği, devrimci

praksisi, geliştirici teorik-ideolojik tartışmayı, yapıcı eleştiri-özeleştiri kurumunu ortadan kaldıran kavga ortamından, bürokratik ataletten, anti-demokratik atmosferden bunalanlar bu örgütlü hayat tarzını terk etmeye başlıyordu.

Ne var ki, Parti içinde birikmiş irinin böyle akıtılması derde deva değildi çünkü yara çoktan kangrene dönüşmüştü, kan kaybı durdurulamaz hale gelmişti. Çoklu organ yetmezliğinin kanseröz yayılması nedeniyle uzuvlar kesilip biçilecek, hasta yoğun bakımda suni teneffüse alınacaktı...

Muhalefetin kimi kesimlerinin bilerek-bilmeyerek bozguncu-tasfiyeci konumlara savrulduğu kesindi. Gerçekten de, Lovestone ile Browder'ın hayaletleri, polis ajanları, dönekler kol kola, omuz omuza Parti'nin üzerine çullanmışlardı. Kavga ve didişme sürdükçe durum daha kötüye gidiyor, ipler kopuyor, bozgunculara gün doğuyordu ama cerahate neşter atmak yerine arayışa set vurmak, statükonun çözümsüzlüğünü "çözüm" olarak dayatmak da işe yaramıyor, aksine ilişkileri gerginleştiriyor, atmosferi zehirliyor, çürümeyi derinleştiriyor, sorunu ağırlaştırıyor, içinden çıkılmaz hale getiriyordu. Kim bilir belki de durum o raddeye gelmişti ki, nesnel koşullar altında "çözüm" de yoktu...

Muhalefetin ortaya çıkışında ve yıkıcı yılgınlığında, toplumsal dokuya bir türlü tam nüfuz edememenin, işçi sınıfının organik bir parçası olamamanın, tecrit konumunun, ve hem sivil hem devlet kökenli ağır baskıların, bu durumun getirdiği düş kırıklığının, gerilim ve çaresizliğin payı çok fazlaydı kuşkusuz. İdeolojik kırılmayı, yeni arayışları, yılgınlık ve tasfiyeci eğilimleri, öfke ve nefret dolu iç tartışmaları, kişisel zaafların dışavurumunu, ihaneti, kariyerizmi, güç ve iktidar peşinde sinik bencilliği kışkırtan da bu lanetli konumdu. Hayatın kötü cilveleri, toplumun katı duyarsızlığı, dış çevrenin moral ve fiziki terörü, idealist komünistleri böyle de vurmaktaydı.

Vahşi anti-komünizm toplumun bütün kesimlerini yıldırım hızıyla etkisi altına almış, milyonları insanlıktan çıkartan bir büyüye, aklın ve vicdanın hoyratça eritildiği bir cadı kazanına, din-

sel-ırkçı fanatizmlerle yoğrulmuş bir barbarlığa dönüşmüştü. Belki daha da doğrusu şuydu: Tarihin görmediği, peygamberi sermaye, havarileri Amerikan devlet adamları, askerleri, aydınları ve başka yerlerdeki işbirlikçileri, yeryüzündeki efendisi de ABD olan, tanrısız bir tuhaf din çullanmıştı insanlığın üzerine.

Egemenlerin belirlediği hayatın bu barbar cilveleri karşısında herkes – yönetim de, muhalefet de, aklı karışmış üyeler, çaresiz liderler, sokakta direnen militanlar, çare arayanlar, uzlaşma önerenler, geri çekilenler, öfkeliler, umutsuzlar, bütün Amerikalı komünistler bir cendere içinde çırpınmaktaydı.

İşçiler Parti'ye kayıtsız kalıyor, hatta Soğuk Savaş çerçevesinde hasmane tavır alıyorlardı. Ekonomik genişlemenin, yeni emperyalist ganimetten pay almanın keyfini yeğliyorlardı. Siyahlar, eşit yurttaşlık ve temel haklar için sınıf dışı eğilim ve oluşumları tercih ediyorlardı.

Direnen yiğit ve özverili küçük burjuvalar ise çoktan nedamet duyguları ve düş kırıklığı içinde onurlu çıkış arıyor ama intikamcı düzende güvenli alan bulamıyorlardı. Sistem zoru ile illegalite arasında sıkışıp kalmışlardı ve ruhlarını satarak teslim olmaya da direniyorlardı. 20. Kongre aslında çok aradıkları, ruhlarını, kişiliklerini, özsaygılarını okşayacak bir biçimde içine kıstırıldıkları kapandan, kısırdöngü ve krizden çıkışın kapısı, bahanesi, gerekçesini oluşturmuştu.

Bir avuç kalmış direngen kadrolarsa, toplumdan soyutlanmış, ona yabancılaşmış, bürokratik atalet içinde gözlerine mil çekilmiş, akıllarına gem vurulmuş biçimde Sovyetler Birliği rüyasına sığınmışlardı. Gidecek başka yerleri yoktu, kendi yarattıkları sanal gerçeklikteki ezberleri tek koruyucuları olmuştu. Şefler ise kariyerist-bürokratik karanlıkta yollarını bulmaya çalışıyor, bir görkemli hülyaya, bir büyük devlet gücüne, yaşanmış zorlu, acılı bir serüvene, bu arada büyük inançlarla küçük hesaplara, avantajlara, imkânlara sarılarak, sadık yaşamaya bakıyorlardı. Trajik bir konumlanış içinde çırpındıkları kesindi. Canavarın ağzında öğütülmüş hayatlar ayakta kalmaya bakıyorlardı. Umut ve coşku artık

kalmamıştı; zorunluluk, umarsızlık, kaderine razı olmak, inat, felç halinin durgunluğu, gerçeklere gözünü kapatmış nostaljik beklentiler, mezarlıkta ıslık çalmaya benzeyen boş umutlar, vaazlar, iman tazelemeler ve gerçeklerin karşısında paramparça olan beklentilerin karamsarlığında Sovyetler'e iman etmek çıkar yol olmuştu.

F. 16. KURULTAY'A DOĞRU: PARTİ İÇİ MEYDAN MUHAREBESİ

Bu süreçte, tasfiyeciler iki koldan yürüyor, partiyi kuşatıyorlardı. Birinci müfreze doğrudan cepheden saldırıdaydı. Bu radikal çıkışın öndeki sözcüsü John Gates idi. Bu takım, Browder'ın dernekleşme modelini yeniden hayata geçirme yanlısıydı. İkincilerse, orta yolcu Genel Sekreter Eugene Dennis dolayımıyla ve "geniş tabanlı/kitlesel yeni sosyalist parti" modeliyle kendilerine yol açmaya çalışıyorlardı.

Her iki taraf için de ana tehlike, bütün yapının genetiğine nüfuz ettiğini, tüm davranışlarına damgasını vurduğunu, tarihsel gelişim süreci ve mirasından kaynaklandığını düşündükleri partinin dogmatik-sol sekter karakteriydi. Demokratik merkeziyetçilik uygulamasının iç tartışma ve yenilenmeyi engellediği; Sovyetler Birliği'ne koşulsuz bağlılığın Parti'yi Amerikan toplumunun karşısında konumlandırarak yabancı bir gücün temsilcisi imajıyla tecride düşürdüğü; Marksizmin dogmatik yorumunun Parti'yi yenilik ve değişimler karşısında felç halinde tuttuğu; Amerika'nın kendine özgü koşullarını dikkate almayan teorik fukaralığın politik-taktik yaratıcılığı körleştirdiği gibi eleştiriler, bu güçlerin ana taarruz mühimmatını oluşturmaktaydı.

Parti içinde en büyük şikâyet Amerikan toplumu ile ilişki ve bağlar kurmadaki yetersizlikti. Parti, işçi sınıfı içinde de, Siyahlar gibi sınıfsal/etnik çifte sömürüye maruz kalan bir geniş toplumsal kesimde de sağlam, geniş, istikrarlı taban bulamıyordu. Ülke genelinde yabancı ve marjinal, hatta tecrit içindeki konumlanış rahatsızlıkları, eleştirileri, muhalefeti, yeni arayışları elbette kış-

kırtmaktaydı. Sovyet bağından ittifak politikasına, sekter solcu keskinlikten burnu büyük öncülük iddiasına, teorik yenilenme ve Amerikan koşulları ile toplumuna uyum yetersizliğinden örgütlenme, ideolojik-teorik yetkinlik, iç eğitim konularına; tabandan kopuk bürokratik önderlikten dinamizmi körelten iç demokrasi eksikliğine her konuda büyük rahatsızlıklar ve tartışmalar bünyeyi sarmıştı. Kısacası, ağır saldırı ve baskılar karşısında bunalan Parti ayrıca bu türden iç sorunlar kıskacında da tam bir kriz içindeydi. Tartışmaya kapalı hiçbir konu artık yoktu; frenlerinden boşalmış bir eleştiri sağanağı, hasmane gruplaşmalar, düşmanca ilişkiler, moral bozukluğu, en temel değerlerin bile sorgulanmaya başlanması, disiplinin parçalanması, Parti birliğinin ölümcül ölçülerde zedelenmesi, Parti'yi bir beka sorunu ile karşı karşıya bırakmış, acil çözüm arayışı dayatan bir atmosfer yaratmıştı.

Aslında 20. Kongre ve Macaristan olayları, sadece olgunlaşmış yarayı patlattı ve içinde birikmiş cerahatin fışkırmasına vesile oldu.

Nihai hesaplaşma forumu olacak 16. Kurultay hazırlıklarının önemli bir aşaması olarak bir yaygın tartışma zemini oluşturmak üzere Ulusal Komite'nin toplanmasıyla düğmeye basılmış oldu.

28 Nisan-1 Mayıs 1956 günleri arasında toplanan Ulusal Komite'ye önce Eğitim Departmanı Direktörü Max Weiss "Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi'nin Önemi" konulu bir rapor sundu. İllinois Parti Başkanı Claude Lightfoot da 1956 seçimleriyle ilgili bir sunum yaptı. Genel Sekreter Dennis de, asıl tartışma konularını ve yönetimin yaklaşımlarını içeren ayrıntılı raporunu okudu ve sonunda bu rapor Ulusal Komite tarafından onaylanarak basıldı, Parti üyeleriyle kamuoyuna 16. Kongre öncesi temel tartışma metni olarak iletildi.

1. Kurultay Öncesi Tartışma Zemini: Dennis Raporu

Radikal bir özeleştiri temelinde geleceğe yönelik Parti yapısının ve politikalarının saptanmasına ilişkin stratejik nitelikteki bu resmî rapor, Soğuk Savaş-McCarthyci saldırılar, ülkedeki "yeni po-

litik saflaşmalar", Sosyalist Blok'taki 20. Kongre dahil gelişmelerle uluslararası ortamdaki çok yönlü değişimler ışığında ve Parti'nin büyük bir yıkıma uğradığı gerçeğinden hareketle Parti için bir "yeni yol" önermekteydi.

Dennis sunumunda, Parti'yi zora sokan "nesnel koşullar" ve (içdış) Soğuk Savaş saldırısı karşısında Parti'nin direnişini, özverili direngenliğini, barış ve insan hakları konularındaki demokratik mücadelesinin göreli yığınsal karakterini ve genel haklılığını teslim ettikten sonra, "politik etkinliğinin zayıflaması"na, "ağır örgütsel kayıplar"a uğramasına, son grevlerde ve tarihi AFL-CIO birleşmesindeki etkisizliğine değinerek "artan bir tecrit konumu"na düşüldüğünü belirtti.

Dennis konuşmasının bu noktasında, bütün olumsuz nesnel koşullara karşın ve "savaş sonrası büyüyen tekelci reaksiyon"un ağırlığı karşısında, Parti'nin bu ölçülerde etkisiz kalmasının, yıkıma uğramasının ve tecride düşmesinin "kaçınılmaz"lığını sorgulamaya geçti, "[Ülkede] yükselen pro-faşist reaksiyon koşullarında dahi, işçi sınıfının öncüsü için daha geniş ve etkin bir kitle bağıyla politik etkiyi korumak ve geliştirmek olanaksız mıydı?" diye sordu.

Dennis'in sorduğu soruya verdiği yanıt "hayır"dı. Dolayısıyla, nesnel koşulların elverişsizliğini aşan dinamikler üzerinde durulması, "tekellerin ve politik temsilcileri"nin Parti'ye karşı, 1940'lı yılların sonlarından başlayıp özellikle 1951'den itibaren ivme kazanan "zayıflatma ve tecrit" siyasetini kolaylaştıran "sübjektif faktörlerin, zaafların, hataların neler olduğu"nun saptanması gerektiğini söyledi. Dennis'e göre, Parti, "temel, köklü ve yıllar boyu birikmiş zaaf ve eksikliklerinin bedelini ödemekte"ydi. Parti, AFL ve CIO sendikalarındaki yığınsal çalışmayı hep ihmal etmişti ve özellikle de son on yıldır, sendikal hareketten Siyahlara ilişkin tavırlarına, insan haklarından barış politikalarına, pek çok alanda birleşik cephe taktiğinin uygulanmasında "sol sekter" bir yaklaşım sergilemişti. Buna koşut olarak, Parti, "öteki partilerin deneyimlerini ve Marksizm bilimini mekanik ve dogmatik biçimde" kavrayıp

uygulamış, böylece "dış güçlerin ajanı olduğuna ilişkin iftiralar"a zemin hazırlamıştı.

Raporunda Dennis, konu başlıklarıyla temel hatalara somut örneklerle değindi.

Barış mücadelesi konusunda söylediği şuydu: Parti, Amerika'nın Soğuk Savaş saldırısı sonucu yeni bir savaşı "sadece olası değil, ama neredeyse kaçınılmaz" görmüştü ve politikalarını ona göre belirlemişti. Bu da Parti'yi ve halkı "edilgenliğe ve fatalizm"e sürüklemişti. Dennis'e göre, komünistler tekellerin emperyalist amaçlarıyla bunları tümüyle gerçekleştirebilme imkânlarının sınırlılığı arasında doğru denge kuramamıştı. Parti, emperyalistler arasındaki rekabeti, çatışmaları da tam tespit edememiş, ABD tekelleri arasındaki çelişkileri de görememişti. Bu nedenlerle de daha geniş bir barış hareketi yaratmada başarısız olmuştu. Biz, tekelci güçler arasındaki farklılıkları, "hemen şimdi savaş isteyenlerle hazır olunca savaş isteyenler"e indirgemiştik, diyordu.

Dennis, ABD'deki "faşist tehlike"nin de abartıldığını belirtiyor, bu nedenle de Parti'nin legaliteyi koruma imkânlarını hafife aldığını, "yarı legal konum"a geçişte aceleci davrandığını da ekliyordu çözümlemesine ve bunun getirdiği örgütsel yıkıma, örneğin "Parti üyeliğinin üçte bir azaltılması"na dikkat çekiyordu. Daha da kötüsü, 1951'den sonra bu anlayışla "neredeyse bütün yasal pozisyonların terk edildiğini ve açık kitle çalışmalarından vazgeçildiği"ni belirtiyordu.

Amerikan finans-kapitalinin geriledikçe saldırganlaştığını ama aynı zamanda geri çekilme zorunluluğu da duyduğunu Parti'nin değerlendiremediğini, sınıf düşmanının "manevra yeteneği"nin yeterince anlaşılamamasının büyük hata olduğunu vurguluyordu.

Dennis, üç noktadaki abartılı yaklaşımın, yani faşist tehlike ile savaş olasılığının abartılmasını ve kaçınılmaz dairevi ekonomik krizlere girilmekte olduğuna ilişkin acele tespitlerin, hem Amerikan "demokratik gelenek, hissiyat ve süreçleri"nin, hem "yığınsal direniş ile sendikaların özel rolü"nün, hem de "iki ana parti arasındaki ve içindeki mücadelelerin" özgül rolü ile "hükümet sis-

temimizin belirli özelliklerinin" küçümsenmesinin hataların kaynağında yattığını iddia etmekteydi.

Dennis, abartılı ve sağlam analiz zeminine dayanmayan ekonomik kriz tespit ve beklentilerinin de Parti'nin analizleri üzerinde bozucu, politikalarında da yıkıcı etkiler yaptığını anlatmaktaydı. Dennis, silahlanma harcamaları, sabit sermaye yatırımları, inşaat sektöründeki büyüme, tüketici talebinin canlandırılması imkânları, hükümetin teşvik ve vergi politikaları ile teknikteki gelişmeler gibi unsurların yeterince dikkate alınmaması, kapitalizmin esnekliği ve Amerikan sermayesinin gizilgücünün gözden kaçırılması sonucu, yığınlardaki yoksullaşma ve radikalleşme konularında abartılı beklentilerin ortaya çıktığını, savaş ve kriz sonuçlarına dayalı taleplerle ortaya çıkan Parti'nin politikalarının gerçekçi olmayan taleplerle hatalı yönlere evrildiğini, buna dayalı birleşik cephe ve sendika çalışmalarının da başarısız olduğunu anlatmaktaydı sunumunda.

Dennis, CIO'nun gerici-işbirlikçi sendika ağalarının komünistleri ihraç siyasetinde bile Parti'ye ciddi eleştiriler yöneltmekteydi:

> İhraçlardan önce, sol işçi hareketi içindeki Marshall Planı ve Truman Doktrini'ne karşı mücadeleye, sanki savaş hemen kapının ardındaymış gibi yaklaştık. Ve parti de bu yanlışı, çok zararlı, sürdürülemez ve sekter bir politikayla katladı. Sendikal hareket içindeki barış mücadelesini, işçilerin kavrayış düzeyini dikkate almadan, dogmatik ve katı bir biçimde sürdürdük. Dahası, dış politika sorunlarını, bütün birleşik cephe ilişkilerinin litmus testi yaptık ve anahtar ekonomik sorunlar dahil öteki önemli konularda belirli merkez-sol ittifakın sürdürülmesi imkânlarını ihmal ettik.

Dennis, "solun ileri kesimi"nin belirli konularda "ilkeli ve doğru pozisyon almak"la sendikal hareket içinde "esnek taktikler izleme" arasında denge kurmayı hiçbir zaman "öğrenemediği"ni de iddialarına ekledi. Dennis hatalı tutumun ihraçlardan sonra da sürdürüldüğünü, "güçler dengesi"nin dikkate alınmadığını ve sekter siyaset sonucu merkez güçleriyle yeni kırılmalara neden olunduğunu

belirtti. Dennis, sendikal hareket ve AFL-CIO içindeki kopuştan da sorumluluk yüklenilmesini, dogmatik-sekter tavırların etkisinin kabullenilmesini istedi. Parti içinde, en azından zihinlerde, düzen sendikacılığının Soğuk Savaş yandaşlığı nedeniyle işçi birliğinin bu çatılar altında sağlanamayacağı ve bir "üçüncü" federasyona gerek olduğu yönünde yanlış yönelimlerin oluşmasının da birlik arayışlarına zarar verdiğini iddia etti. Dennis, kimi çevrelerdeki, AFL-CIO birleşmesinin Soğuk Savaş cephesini genişletmek yolunda sendika ağalarının işbirliğiyle Dışişleri Bakanlığı'nca "ayarlandığı" ve yeni AFL-CIO federasyonunun Soğuk Savaş blokunun "işçi cephesi" olduğu düşüncesini de eleştirdi.

Dennis'in hedefleri arasında Parti'nin 1948 seçimlerindeki tutumu da vardı. Ona göre, Wallace'ın desteklenmesi değil ama İlerici Parti'nin üçüncü parti olarak ele alınması zararlı sonuçlar doğurmuştu; ilerici güçleri bölmüş, Parti'yi Demokrat Parti içinde ve çeperindeki müttefikleriyle işçi hareketinden, CIO bünyesindeki etkin güçlerden kopartmıştı. Böylece de geniş tabanlı demokratik cephe politikası yara almıştı.

Dennis, Parti'nin 1945'ten itibaren bütün hatalarının esas olarak "sol sekterlik"ten kaynaklandığı iddiasındaydı ve bu tutum mahkûm edilip terk edilmediği sürece sağlıklı bir yeni rotanın tespit edilemeyeceğini belirtmekteydi. Genel Sekreter, sol sekterlikten kurtulma ve "daha esnek bir taktik çizgi"yi uygulama çabalarının üç engele takıldığını da belirtiyordu. Ona göre, partinin ağır baskılar altında çalışmaya mecbur kalmasının yarattığı psikoloji "tekelci gericilik" karşısında ödün vermeme ve karşı saldırıya geçme güdüsünü kışkırtmaktaydı. Böyle olunca da, "ne denli cesur ve kahramanca olursa olsun" öncünün kendi başına eylemliliğinin, yığınlarla ve müttefiklerle ortak mücadelenin yerine ikame edilmesi sonuçsuz kaldı. İkinci olarak, Browder revizyonizminin yıkıcı deneyimi nedeniyle partinin önüne "sağ oportünizm"le mücadeleyi koyması da "sol sapma" ile yeterince mücadele etmeyi engellemişti. Nihayet, Dennis'e göre, saldırılar karşısında Parti birliğini koruma ihtiyacı karşısında iç tartışmaların geriye itilmesi, Parti

içi demokrasinin işletilememesi, tabanla ilişkilerin zayıflaması ve demokratik merkeziyetçiliğin iç muhalefeti kısıtlayıcı biçimlerde uygulanması da yetersiz kalınmasında etkili olmuştu.

Dennis Parti'nin rotasını demokratik ve barışçıl yollardan Amerikan sosyalizminin kurulması hedefine doğru çevirmesi için temel koşul olan dogmatizmden kurtulmaya bir örnek olarak Siyah Kuşak için "self-determinasyon" düşüncesini örnek gösterdi. Genel Sekreter, Parti'nin 1954 programıyla fiilen bu düşünceden vazgeçtiğini, Siyahlar için hayatın her alanında eşit yurttaşlık haklarının savunulmasıyla bütün ulusun demokratik ve sosyal ilerleme yolunda büyük kazanımlar elde edeceği noktasına gelindiğini anlattı.

Dennis'in reçetesi belliydi. Parti, kriz çıkmazından kurtulmak için ittifaklarını genişletmeli, geniş tabanlı demokratik cephe inşası için çalışmalıydı. Orta yolcu Dennis, dogmatizmi ve sol sekterliği ana tehlike olarak saptayarak, "sosyalizme Amerikan yolu"ndan yürüyecek bir "sosyalizmin kitlesel partisi" öneriyordu. Aslında bununla Parti'nin bu geniş tabanlı hareket içinde ertilmesini savunuyordu. Genel Sekreter'e göre, öteki "sosyalist ve Marksist-yönelimli" grup ve bireylerle yeni bir "geniş tabanlı sosyalist parti" kurulmalıydı. Öncülük iddiasındaki Parti olsa olsa bu yapı içinde bir görece "güçlü Marksist çekirdek"in ortaya çıkmasında rol ve anlam kazanabilirdi.[68]

2. Tartışmalar

Ekonomik büyüme ve artan refah ortamında burjuva partilerine umut bağlamış işçi sınıfının duyarsızlığı ile egemen düzen sendikacılığının hâkimiyeti Parti için olumsuz bir atmosfer yaratmıştı zaten. Soğuk Savaş'ın şovenizmi körüklemesi, yaygın anti-Sovyetizm ve anti-komünizmin Parti'yi de "iç düşman" olarak damgalamasının toplumsal kabul görmesi ve içeride büyük saldırıya meşruiyet kazandırması ortamı daha da zehirlemişti. Parti kan

68 Raporun tam metni; Eugene Dennis, *The Communists Take a New Look*, Report to the National Committee of the Communist Party, U.S.A., New York, New Century Press, 1956.

kaybederken bütün bunların üzerine bir de Kruşçev raporunun, Stalin suçlamalarının ve Polonya-Macaristan olaylarının gündemi sarsan etkisi yüklenince, Parti içi muhalefet iyice güçlenmişti ve nihai hamlesine hazırlanmaktaydı.

16. Kurultay'a sunulacak bildirge taslağı Ulusal Komite tarafından 13 Eylül'de kabul edildi ve basılarak kamuoyunun tartışmasına açıldı.[69] Bildirge taslağı, esas olarak, Genel Sekreter Eugene Dennis'in 28 Nisan-1 Mayıs Ulusal Komite toplantısına sunulmuş raporu doğrultusunda hazırlanmıştı ama sağ muhalefetin bastırması ve Dennis'in de o yöndeki tercihiyle daha eleştireldi, Parti'nin son dönem bütün politikalarını, çizgisini, örgütsel/yönetsel pratiklerini sert ifadelerle mahkûm eden bir yaklaşımı ihtiva etmekteydi. Şimdi iyice yalnız kalmış Foster ile Davis de zorunluluk gereği, ihtirazi kayıtla ve eleştirilerini Parti basınında yazılı olarak açıklama şartıyla, olumlu oy kullanmışlardı. Taslak, önerdiği yaklaşım, ilke, reform ve politikalarla, görüşlerini ifade ettiği sağ muhalefetin bir zaferiydi.

Taslakta sağın geri çekilir göründüğü belki de tek konu partisel örgütlenmenin açık tasfiye modellerinden geri adım atılmış olmasıydı; sınıfın öncü ve bağımsız komünist örgütü yerine muhalefetin önerdiği, bütün sol güçlerle birlikte oluşturulacak "sosyalizmin birleşik yığınsal partisi"ne yeşil ışık yakmış olmakla beraber, doğrudan bir tasfiye açıkça reddedilmekteydi taslakta. Bu noktada Dennis, Foster ekibiyle aynı safta yer almış ve dengeyi değiştirmişti. Sağ projenin özlemini duyduğu proje, "Sosyalizme Amerikan Yolu" bölümünde şöyle formüle edilmişti: "Amerikan halkının anti-tekel koalisyonunu geliştirmek ve nihai olarak da sosyalizmin gerçekleştirilmesi için, bütün dürüst sosyalist düşünceli güçlerin birliği yönündeki tarihi hedef, Partimizin geçmişini ve bugünkü işleyişini yendiden değerlendirmemize ve önümüzdeki dönemdeki büyük rolüne ek bir ışık tutmaktadır."[70] Bu, tasfiyenin zamana, Kurultay sonrasına bırakılması demekti.

69 Draft Resolution for the 16th National Convention of the Communist Party U.S.A., New York, New Century Publishers, 1956.

70 agy., s. 39.

Taslak bu kritik noktada durmaktaydı. Hassas tasfiyecilik konusundaysa şöyle denmekteydi:

> Partimizi, ilerideki herhangi bir tarihte geniş bir sosyalizm partisine "yolu açmak" amacıyla tasfiye etme önerileri için de haklı gerekçe yoktur. Ulusal Komite'nin mutabık olmadığı bir başka görüş de, Komünist Parti'nin karakterini değiştirerek kendisini sosyalizm ve birleşik sosyalist parti nihai hedefi için salt propaganda yapacak bir eğitim derneğine dönüştürmelidir [önermesidir]. Bu zararlı bir geri adım olur. Sosyalist eğitimin soyut kavrayışından ve onu politik mücadelelerle sınıf organizasyonundan ayırmaktan kaynaklanmaktadır. Sözü edilen bu iki öneri tasfiyeci karakterdedir. Bununla birlikte, bütünüyle farklı karakterde başka öneriler de yapılmıştır. Bunlardan biri, Komünist Parti'nin bir politik eylem derneği olmasıdır. Ulusal Komite'nin görüşüne göre, bugünkü koşullar böyle bir değişikliği haklı çıkarmamaktadır.[71]

Görüldüğü gibi güçlü Gates grubunun dernekleşme önerisi "tasfiyeci karakterde" sayılmıyor ve şimdilik askıya alınması "bugünün koşulları"na bağlanarak ileriye ilişkin bir olasılık olarak önü açık tutuluyordu.

Bildirge taslağıyla ete kemiğe bürünen tasfiyeci kriz 16. Kurultay hesaplaşması yaklaşırken tartışmaları daha da kızıştırdı.

Dennis'in raporu Gates grubuna büyük moral, meşruiyet ve ideolojik malzeme sağlamıştı.

Parti içindeki güç dengesi de Sağ-Merkez grupları lehineydi. Parti'nin üye sayısının yarısına sahip kritik New York bölgesi yönetimi neredeyse bütünüyle sağ güçlerin elindeydi. Parti yayın organı aynı biçimde Gates ekibinin propaganda merkezine dönüşmüştü. Foster'ın belirttiğine göre, Bölge yöneticilerinin "neredeyse tamamı" sağ gruplara mensuptu ve Parti'nin içine düşürüldüğü "ideolojik kaos tam da sağın planlarına uygun düşmekte"ydi.[72]

Sağ'ın Dennis raporunu da arkasına alarak giriştiği ideolojik saldırı o boyutlardaydı ki, Foster işin bu bakımdan çığrından çık-

71 Agy., s. 61-62.

72 Foster, *Revisionist Crisis*, age., s. 58.

masını şöyle yorumlayacaktı: "Bu trajik durumun en kötüsüyse... Ulusal Komite'nin Parti'ye, parti basını aracılığıyla Marksizm-Leninizme ve sosyalist ülkelere karşı yapılan bu şiddetli saldırılara hiç karşılık vermemesiydi. ... Dünya komünist hareketin tarihinde bir komünist partinin böylesi bir kötüleme ve çarpıtma [saldırısı] karşısında bu denli pasif kalmış olması [görülmüş şey değildi]."[73]

Aslında parti içinde bir yandan devlet baskısı, bir yanda da ekonomik canlanmanın getirdiği "refah illüzyonu" nedeniyle içine düşülen tecrit, yılgınlık ve ideolojik kafa karışıklığının doğrudan sonucu olarak ortaya çıkan tasfiyeci eğilimlerin ilk örneği daha 1955 yılında görülmeye başlanmıştı. Foster'ın anlattığına göre, 1955 Ağustos'unda Eugene Dennis ile John Gates, Parti'yi soruşturma ve yargılamalardan korumak gerekçesiyle bir öneri geliştirmişlerdi. Buna göre, Parti programından Marksizm-Leninizm ilkesi, adından da "komünist" sözcüğü çıkartılacak, Parti yapısı da yeniden düzenlenecekti. Foster, ikilinin kendisini ziyaret ederek sundukları öneriye karşı Ulusal Komite'ye, "revizyonist ve tasfiyeci" olduğu gerekçesiyle kabul edilemeyeceğini belirten bir mektup kaleme almıştı. Bunun üzerine Dennis ile Gates ayrı ayrı Foster'a gelerek tavırlarını açıklamışlardı. Dennis, öneriden vazgeçtiğini bildirmiş, buna karşılık Gates öneride ısrarcı olduğunu belirtmişti. Dennis'in geri adım atması üzerine de konu kapanmış, Foster'ın da mektubunu Komite'ye göndermesine gerek kalmamıştı. Ne var ki, 1956 başına Dennis benzer bir öneriyi bu sefer "Amerikan İşçi Partisi" projesiyle yeniden gündeme getirmişti. Bu öneri Foster'ın tek olumsuz oyuna karşı Ulusal Komite'de kabul edilmişti. Daha sonraysa, Foster'ın anlattığına göre, "taktik gerekçeler" öne sürülerek proje rafa kaldırılmış ve unutulmaya terk edilmişti.[74]

Ardından da Dennis'in 28 Nisan-1 Mayıs Ulusal Komite toplantısına sunduğu, Marksizm-Leninizm yerine sadece "Marksizm" kavramının kullanıldığı ve bütün hataların abartılarak "sol sekter"

73 agy., s. 35.

74 agy., s. 61-62, 29-31.

sapmaya yüklendiği raporu gelmişti. Şimdi Dennis'in bu raporu, Foster'ın deyimiyle "bir sıçrama tahtası" olarak kullanılmaya ve "sosyalizmin geniş partisi"nden Gates'in "politik eylem derneği" modeline (oradan da 1957'ye gelindiğinde "Sosyalist Eğitim İçin Amerikan Forumu" gibi propaganda-münazara birliklerine) uzanan yeni tasfiye projeleri gündeme sokulmaya başlanmıştı.

23 Ağustos Ulusal Komite toplantısında Foster, ağır hükümet baskısının bağrında filizlenen ve giderek büyüyen "politik kargaşa" ortamında sağ eğilimlerin güçlenmesiyle partinin bir beka sorunu tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna dikkat çeken bir konuşma yaptı. Foster, Temmuz 1955'teki Cenevre zirvesiyle birlikte *Daily Worker* gazetesinde Joe Clark'ın başlattığı kampanyayla Amerikan emperyalizminin saldırılarının ve burjuvazisinin savaş hazırlıklarına ilişkin Parti tespitlerinin, Browderist bir yaklaşımla "gerçek temeli olmayan bir 'aldatmaca'" olarak nitelendirildiğini belirtti ve Stalin konusuyla da bu "anti-Sovyet, anti-önderlik ve nihayetinde anti-Parti" eğilimin güçlendiğini anlattı. Bu gidişte Parti'ye son darbeyi ise nisan-mayıs toplantısında sunduğu "yeni bakış" raporuyla Genel Sekreter Dennis'in vurduğunu savunan Foster, hiç karşı çıkmadığı gibi varlığını dahi reddettiği sağ tehlikenin bu hale gelmesindeki sorumluluğun Parti yönetimine ait olduğunu söyledi. New York Eyalet Komitesi'ne sunduğu bir raporda Yürütme Sekreteri Norman Schrank'ın, "Browder'ın ihracının yanlış olduğunu ifade ederek çalışmalarının yeniden gözden geçirilmesini" önerdiğini anlatan Foster, bu türden saldırılara karşın ekibin başı Gates'in Genel Sekreter yardımcısı olarak atanmasını yönetimin dirayetsizliğine ve sağ eğilim karşısındaki hayırhah tutumuna örnek gösterdi.

Foster partinin Soğuk Savaş saldırısının baskısı altındaki hatalarını abarttığına, buna karşılık doğru tespitlerini çarpıttığını direnme gücü ve başarılarını da gözlerden kaçırdığına işaret etti.

Foster, Dennis'i eleştirirken, onun dikkate almadığını belirttiği ve sağa yönelimin temel nedenlerinden saydığı ekonominin canlılığı konusunda çarpıcı tespitlerde bulundu. Son on beş yıldır işsiz-

liğin düşük seyretmesi, ailede iki kişinin çalışması pratiğinin yerleşmesi, reel ücretlerdeki artışlar gibi esasta "Amerikan emperyalizminin yükselişi"nin Amerikan işçilerinin hayatlarını iyileştirme yönündeki sonuçlarının kendi başına sendikal hareketin büyümesini durduracak güçte olmadığını, hatta "onu tetikleyebilecekken" tersi bir sonucun ortaya çıktığını belirtti. Ona göre, "ABD'deki solun bütün kesimlerindeki yılların mahut zayıflığı, bu ekonomik faktörün [göreli iyileşmenin], Amerikalı işçiler arasında anti-kapitalist ideolojilerin, örgütlerin ve programların gelişmesi karşısında güçlü bir caydırıcı etki oluşturduğunu kanıtlamaktadır. Kuşkusuz bu unsur Soğuk Savaş döneminde Partimizin tecridinde güçlü bir rol oynamıştır ve bu göz ardı edilemez."

Nihayet Foster, sağ eğilimlerinin Parti'de yaygınlaştırdığı görüşleri şöyle özetledi: a) Sovyetler Birliği'ne karşı sert tavır; b) dünya sosyalist blokunun rolünün küçümsenmesi; c) burjuva milliyetçiliğiyle gölgelenen zayıf enternasyonalizm duygusu; d) sosyal demokrat çizgi üzerinde şekillenmiş zayıf parti disiplini; e) Zenci sorununu göz ardı etme eğilimi; f) Leninizmin teoride ve pratikte sol-sekter olduğu gerekçesiyle terk edilmesi; g) Soğuk Savaş'ın doruğundayken bile savaş tehlikesinin küçümsenmesi; h) Amerikan kapitalizminin bilindik kapitalizmden farklı özellikler taşıdığı ve işçilerinin de gerçek proleterler olmadığı vb. yönündeki burjuva "Amerikan biricikliği" teorisine karşı Marksistlerin yüzyıllık mücadelesini inkâr etmek; ı) en azından Amerika bakımından kapitalizmin genel kriz teorisini bırakmak; i) Marksist-Leninist teorinin önemini küçültmek; j) Keynesyen "ilerici kapitalizm" ve "yönetilen ekonomi" teorilerinin zımni kabulü; k) proletarya diktatörlüğü kavramının terk edilmesi; l) yeterince eleştirel olmadan muhafazakâr sendikal bürokrasinin peşine takılmak; m) Amerikan emperyalizminin dış saldırganlığını büyük oranda göz ardı etmek; n) Amerika için sosyalizm fikrini "bir tür müzelik eşya" derekesine indirip bir kenara koymak. Son olarak Foster, Merkez Komite'sine, "Komünist Parti'yi Marksist-Leninist temelde" yeniden ayağa kaldırma iradesini acilen teyide; Parti tabanını özellikle ağır sanayi-

de çalışan işçi üyelerle tahkim etmeye; Parti'yi her alanda birleşik cephe anlayışıyla kitle mücadelelerine katmaya; Parti'nin savaş ve faşizm tehlikesine ilişkin tavrının bütün hatalarına karşın doğru olduğunu belirtmeye; tarihsel olarak da bugüne ilişkin Parti'nin en zayıf noktalarından olan sol-sekterliğe karşı mücadele yeteneğini geliştirmeye; ve Marksizm-Leninizmin tam uygulamasına dayalı bir yeni kurultay bildirge taslağı hazırlamaya çağırdı.[75]

Nihayet, sağ ve merkez güçlerinin büyük taarruzuna doğrudan parti tabanına seslenen bir yanıt olarak Foster, *Political Affairs* dergisinin Ekim 1956 sayısında 30 sayfalık uzun bir yazıyla karşı saldırıya geçti ve Kurultay taslak bildirgesini kabul etmediğini açıkladı.[76] Foster, yazısında özeleştiri de yaptı, geçmişteki kimi politikaların yanlışlığını, tecrit ve baskılar karşısında "sola fazla açılmak" zorunda kalındığını kabul etti. Bu ortak sorumluluğu hatırlatan Foster şimdi Ulusal Komite'deki çoğunluğun eleştirel tutumunu ve yapısal değişiklik taleplerini, "yeni Browderizm" olarak Lovestone'un "Amerikan biricikliği" yaklaşımına koşut "Lenin'i küçültme" girişimleri diye kınamaktaydı. Foster'a göre, alınan tavır, Amerikan emperyalizmi karşısında "korkak bir geri çekilme"ydi. Foster, Genel Sekreter Dennis'in "sosyalizmin yığınsal parti" yaklaşımını desteklemesini, "gerçek bir teorik zemini olmayan" sözde Marksist parti girişimi olarak eleştirmekteydi. Foster; Gates, *Daily Worker* ekibi ve New York Eyalet Komitesi'nin, "uzun erimde Marksizm-Leninizmi Parti yaşamından silmek" istediklerini belirtiyor, ABD'nin "militarist emperyalizmi" karşısında mücadele edilmesi gerekirken bu tür önerilerin "intihar" anlamına geleceğini yazıyordu. Genel Sekreter Dennis'in hataları abartarak sağ tasfiyecilere cesaret verdiğini de öne süren Foster, bildirge taslağının mutlaka değiştirilmesi gerektiğini savunmaktaydı çünkü bu metin üyeler arasında yıkıcı "karamsarlık ve tasfiyecilik" duyguları yaratarak Parti içindeki krizi derinleştirmekteydi.

75 Bkz. "Speech of Wm. Z. Foster, *National Committee Meeting*, August 23rd, 1956", Komintern, 615.1.65/30-60.

76 Foster, "On the Party Situation", *Political Affairs*, Ekim 1956, s. 15-45.

Parti program ve tüzüğünde Marksizm-Leninizmi parti varlığının temelini oluşturan evrensel geçerliliğe sahip bilimsel bir teori olarak değil de, parti yorumuna bağlı bir genel geçer ilkeler bütünü olarak görmek Foster'a göre kabul edilemezdi. Leninizmi, pek çok yönleri bakımından esas olarak Rusya deneyimine özgü bir statüye indirgemek çağın bilimsel sosyalizmini inkâr etmek demekti. Bilimsel sosyalizmi reddetmeye yönelmiş yaklaşımlarla Parti'yi "geniş tabanlı amorf" bir yapılanma uğruna tasfiye etmek isteyenler, böyle bir örgütlenmenin anlamlı olabileceğini düşünenler, Foster'a göre "hayal âleminde yaşıyor"lardı. Emperyalist saldırılar ve kaçınılmaz yapısal krizler gerçekliğinde işçi sınıfının ve "genel olarak halk" güçlerinin öncü partisinden de, proletarya enternasyonalizminden de vazgeçilemezdi.

Ocak ayında Ulusal Komite, Foster ile Ben Davis'in aleyhte oyuna karşı 10 oyla parti isim ve formunun değiştirilmesi konusundaki nihai değerlendirmenin Kurultay sonrasında "uygun bir zaman"a bırakılmasını öneren bir öneriyi kabul etti. Bu sorunun, yani Partinin isim ve biçim değişikliğiyle fiilen tasfiyesi projesinin "Demokles'in kılıcı" misali son darbeyi vurma fırsatını beklemeye alınmasına Foster büyük tepki gösterdi ve *Daily Worker*'ın 9 Ocak tarihli nüshasına bir yazı yazarak bu olasılığın böyle gündemde tutulmasının Parti'yi "felç" edeceğini, dışa yönelik çalışmaları durdurup hizip mücadelesini kışkırtacağını belirtti. Bu oylamada Dennis de çekimser kalmıştı ama tercihini Parti olarak kalmak yönünde kullanacağını açıklamıştı. Gates ve grubu ise, projenin resmî kararla sürüncemede bırakılmasından ve üzerindeki tartışmaların böylece meşruiyet kazanmış biçimde sürdürülmesinden ve Parti hukukunun bu yönde aşındırılmasından memnundular. Gates ve Stein kurultayı zorlamadan "uygun zaman"ı beklemeyi hesaplamaktaydılar.[77]

Gates'in dernekleşme önerisinin Kurultay öncesi taslakta bu biçimde geri çekilmesi ama ucu açık bir biçimde gündemdeki ye-

77 Bkz. "Foster Discloses Communist Split", *New York Times*, 10 Ocak 1957.

rinin korunması ilginç bir manevraydı. Foster'a göre önerinin Kurultay'da oylanmaması kararı, salt bir zaman kazanma manevrasıydı ve ayrıca konuyu saf dışı bırakarak delegelerden kaçırdığı için de anti-demokratikti.[78] Kurultay'dan çıkacak bir red kararı öneriyi bütünüyle gündemden çıkartabilirdi. Tasfiyeciler, sadece uygun zamana oynamaktaydılar.

Foster, bu hayati konuyu tartışmayı sürdürdü ve *Political Affairs* dergisinin Şubat 1957 sayısında, Gates'in Parti'nin "politik eylem derneği"ne dönüştürülmesi önerisini, sözde "sol-sekter olduğu ve Amerikan koşullarına uymadığı" gerekçesiyle Marksizm-Leninizme karşı yoğunlaşan "militan" saldırıların bir örneği olmakla suçladı.

Gates daha önce bazı alıntılarla değindiğimiz bu yazısının bir yerinde şöyle yazmıştı:

> Ülkemizde evrimsel bir karakterde ve sonuçta devrimci dönüşümle sonuçlanacak uzun süreli bir barışçıl rekabet dönemine girmiş bulunuyoruz. Burada sosyalizme giden yol, barışçıl ve anayasal mücadele yoludur. Böyle bir duruma ve mücadeleye uygun bir partiye ihtiyacımız var.[79]

Dolayısıyla "barış, refah ve demokrasi için anti-tekel koalisyon" komünistlerden klasik öncü parti yerine bir tür "politik eylem yapılanması" bekliyordu. Yazısında, şiddetli saldırılara karşın Parti'nin halihazırda sayısal olarak dışında kalan sol yapıların toplamından daha güçlü olduğunu anımsatan Foster, bu yaklaşımın Amerika'da sınıf mücadelesinin "minimum" düzeye gerileyeceği varsayımına dayandığını, sosyalizme "yumuşak evrimsel" bir geçişi öngördüğünü ve kapitalizmin genel krizinin ülkeye yansımalarını göz ardı ettiğini belirtiyordu. Gates'in önerisini geçmişteki Lovestone ve Browder dönemlerindeki tasfiyeci yaklaşımların bir versiyonu olarak belirleyen Foster, salt bir "propaganda örgütü" olmaya mahkûm bir yapılanmayla öncü partiden vazgeçmenin

78 Foster, *Revisionist crisis*, s. 62.

79 Gates, "Time for a Change"...age., s.49.

içinde bulunulan ve ileride daha da derinleşecek kriz koşullarına uygun olmadığını savunuyordu. Foster, Parti üzerindeki baskıların ve geçici, aldatıcı "refah illüzyonu"nun körüklediği yaygın "sınıf işbirlikçiliği"nin hüsranla sonuçlanacağını iddia ediyordu yazısında.[80]

Taraflar eteklerindeki taşları dökmüşlerdi. Şimdi sıra büyük hesaplaşmaya gelmişti.

Kısaca özetlemek gerekirse; Parti'yi, a) ML temelde klasik örgütlenme modeli ve SBKP önderliğindeki blok içinde muhafaza etmek; b) Amerikan koşullarına uyarlanmış ML ilkesiyle öncü rolünü bırakıp sosyalist blokla ilişkilerini gevşeterek geniş tabanlı bir birleşik sosyalist oluşumun önünü açacak şekilde yeniden düzenlemek; c) Leninizmden, gerekirse Marksizmden kopartarak ve örgütsel tasfiye ile sosyal demokrasiye açık yeni formla yola devam etmek isteyen üç ana grup ve d) dışındakileri "revizyonist", kendisini "devrimci" olarak nitelendiren görece küçük, örgütsüz ve etkisiz bir odakla girildi 16. Kurultay'a.

G. 16. KURULTAY[81]

Parti tüzüğünün iki yılda bir ulusal kurultayın toplanmasını öngörmesine karşın 16. Kurultay 1950'den sonraki ilk kurultaydı. Bunun nedeni elbette Soğuk Savaş'ın devlet terörüyle Parti'nin yarı legal koşullarda çalışmaya mecbur edilmesiydi. Kurultayı toplama kararı ancak koşulların biraz hafiflemesiyle ve oydaşmayla ancak 1956 Ağustos'undaki Ulusal Komite toplantısında alınabilmişti.

Leninizmin Amerikan koşullarında geçerliliğinden Parti'nin öncülük rolüne; Sovyetler Birliği ile bağımlılık ilişkilerinden sosyalist blokla proleter enternasyonalizmi dayanışmasına; demokratik merkeziyetçilik ilkesinden Amerikan türü sosyalizm projesine; başka sosyalist-sosyal demokrat örgütlerle bütünleşmeden sosya-

80 William Z. Foster, "Marxism-Leninism and 'American Prosperity', *Political Affairs*, Şubat 1957, s. 44-46; Yazıdan geniş bir alıntı için, bkz. Fried, s. 399-401

81 Kurultay zabıtları; Proceedings (abridged) of the 16th National Convention, Communist Party, U.S.A., New York, New Century Publishers, Inc., 1957.

lizme barışçıl, anayasal geçişe; sol sekter dogmatizmden sağ revizyonist tasfiyeciliğe, daha somut olarak da Polonya ve Macaristan olaylarından Tito'ya; Halk Cephesi taktiğinden Soğuk Savaş'a; Siyahların self-determinasyon hakkından Parti basını ve Marksist eğitime, güneşin altındaki bütün hayati sorunlar, görüşler, iddia ve suçlamaların tartışmaya açılacağı tarihi toplantıya ilişkin dönemin koşulları gereği ilk banal ama önemli sorun, yer bulmaktı. Parti yetkilileri uygun mekân ararken New York'ta yüzden fazla otel ve salondan red yanıtı almışlardı. Parti'nin ana gövdesinin bulunduğu ülkenin ilerici-kozmopolit kentindeki bu durum, içine düşülen tecridin derinliğini gösteren işaretlerden biriydi.

İkinci sorun ise delegelerin güvenliğiydi. Özellikle delegelerin yarısı kadarını oluşturan işçi temsilcilerinin işten çıkartılma riski çok ciddiydi. Örneğin bir delege, polis ve işveren tarafından fişlenme korkusu nedeniyle, dört çocukları olmasına karşın kurultaya katılmasına itiraz eden karısıyla neredeyse boşanmanın eşiğine geldiklerini söyleyecekti. Bu nedenle, gazete muhabirlerinin basın odasında çalışmaları ve salona girmemeleri yönünde karar alınmıştı.

Büyük Soğuk Savaş saldırısında, Parti, "yabancı bir gücün uzantısı olarak karanlık işler çeviren tehlikeli bir örgüt" gibi gösteriliyor, itibarsızlaştırılarak uygulanan devlet terörü meşrulaştırılıyordu. Bu durumda yönetim, normal demokratik işleyiş bakımından öteki parti ve örgütlerden farklı olmadığını, en yüksek karar organı olan ulusal kurultayında özgürce tartışmaların yapıldığını, kararların delegelerin özgür iradeleri doğrultusunda demokratik biçimde alındığını göstermek gibi bir zorunlulukla karşı karşıya olunduğunu düşünmüştü. Bu nedenle de, Parti ile yıldızı hiç barışmamış bir anti-komünist sol-popülist şahsiyet olan politikacı J. Muste'nin önerisi üzerine, Kurultay'a, "komünizmle mutabık olmayan" akademisyenler, gazeteciler ve sivil toplum örgütü yöneticilerinden oluşan bir "tarafsız gözlemciler" heyetinin davet edilmesi kararlaştırılmıştı. Bu gözlemciler, kurultayın demokratik işleyişine kamuoyu adına tanıklık yapacaklardı. Ülkede estirilen

terör atmosferi öyleydi ki, Parti böyle utanç verici bir zorunluluk karşısında bırakılmıştı ve bunu karşılamak durumundaydı. Öte yandan korku da öylesine yaygındı ki, toplumca tanınan ve özellikle sendikalarda, sivil toplum kuruluşlarında ve benzeri kurumlarda stratejik konumlarda bulunan bazı delegeler sırf bu nedenle, heyet üyeleri tarafından teşhis edilme korkusuyla kurultaya katılmamışlardı. Bazı delegeler gözlemci katılımına itiraz ettiler ama sonunda bu konudaki öneri kabul edildi.

1. Yine Duclos Krizi

Bu arada bu Kurultay'da da yeni bir "Duclos Krizi" yaşandı.

Kurultay'ın 9 Şubat öğleden sonraki oturumunda çeşitli ülkelerden gelen kutlama mesajlarının okunmasına geçildi. Oturum başkanı, Kurultay'a katılmak isteyen temsilcilerine ABD Dışişleri Bakanlığı'nın vize vermeyi reddettiği Fransız Komünist Partisi'nden iki mesaj geldiğini açıkladı. Bunlardan Politbüro Üyesi ve Merkez Komite Sekreteri Jacques Duclos tarafından imzalanmış ilki 21 Ocak'ta Parti'ye ulaşmıştı. Bir gece önce de bu sefer Merkez Komite imzasıyla ikinci bir telgraf gelmişti. Başkan, her ikisinin de okunmasına karar verildiğini belirterek mesajları okuttu.

Parti yakın tarihindeki özel rolü dikkate alındığında Duclos'nun mesajının delegeler arasında merak ve heyecan uyandırdığını tahmin etmek zor olmasa gerek.

Klasik giriş ve kutlama sözcüklerinden sonra, Duclos mesajının başlarında on yıl sonra ABDKP'ye bir kez daha yeni bir ideolojik müdahalede bulunacağının işaretini vermekteydi. Bu bağlamda Duclos iki noktayı öne çıkartıyordu. Birincisinde, ABD gibi bir ülkede komünist partisinin güç konumda olduğunu anladığını, bu ülkede tekelci kapitalizmin "özel ideolojik, politik ve sosyal baskı biçimleri" dayattığını ve işçi hareketi içine Marksizm dışı ideolojinin sızmış olduğunu belirtiyordu. Kinayeli bir biçimde de, bu durumda "sınıf mücadelesi ilkeleri"ne sıkı sıkıya bağlılığın şart olduğunu belirtiyordu.

Duclos, ek olarak, devrimci bir komünist partisinin işçi sınıfıyla birlikte "halkın ve ulusun" çıkarlarını da savunabileceğini vurguluyor, bunun içinse başta Sovyetler Birliği olmak üzere başka ülke deneyimlerinden yararlanılması gereğinden söz ediyordu.

Bunun ardından Duclos'nun Parti içi gelişmelere doğrudan müdahalesi ve muhalefete yönelik eleştirisi geliyordu. Duclos, iç tartışmalarda dile getirilen çeşitli görüşlere, Kurultay bildiri taslağına ve Polonya ile Macaristan olaylarıyla ilgili resmî açıklamaya bakarak, "devrimci ilkelerden tehlikeli sapmalar" saptadıklarını açıklıyor, bu konularda doğru tutum sahiplerini görmekten de memnun olduklarını ayrıca belirtiyordu.

Duclos muhalefete itirazını şöyle ifade ediyordu: "Marksizm-Leninizmin evrensel geçerliliği bir gerçek komünist tarafından inkâr edilemez. Parti ve sosyalizm inşasında Leninist ilkelerin sadece Sovyetler Birliği'nde geçerli olduğu doğru değildir." Duclos, Lenin'in dikkate alınması gerektiğini söylediği ulusal karakteristiklerin uluslararası sosyalist sistemin kalıcı değer ve anlamını ortadan kaldırmadığını da ekliyordu sözlerine. Bu ilkelerden sapmanın "sosyal demokrasi oportünizminin bataklığına doğru kaymak; daha da ötesi tasfiyeci revizyonizme düşmek, yani devrime, komünizme, sınıf mücadelesine sırt çevirmek" anlamına geldiği suçlamasını yöneltmekteydi muhalefete.

Sosyalizme, Sovyetler Birliği'ne ve halk demokrasilerine karşı büyük bir emperyalist saldırının başlatıldığını anlatan Duclos, hatalara bu perspektifle bakılmasını, taktik esneklik yanında ulusal programların sınıf mücadelesine daha fazla bağlanmasını, proletarya enternasyonalizminin daha fazla gözetilmesini, sosyalist blokun bütünlüğüne sahip çıkılmasını, Sovyetler Birliği dış politikası ile dayanışmanın yükseltilmesini, anti-Sovyet kampanyanın durdurulmasını öneriyordu delegelere. Kısacası, Sovyetler Birliği önderliğindeki "Sosyalist Blok"la tam dayanışma içinde uluslararası komünist hareketin disiplinine tam uyum çözüm reçetesiydi Duclos'nunki.

Duclos'nun mesajının ardından okunan Merkez Komite telgrafında da benzer düşüncelerden hareket edilmekte, uluslararası sermayenin ve ABD öncülüğündeki emperyalist kampın saldırı ve kışkırtmaları karşısında disiplin ve dayanışma gereğine, Marksist-Leninist ilkelerle Sovyetler Birliği'ne sadakatin öne çıkartılmasına dikkat çekiliyordu. Mesajda ayrıca, Sovyet Partisi'nin 20. Kongre'sine atıfla bunun işçi hareketine "gelişmesi için büyük imkânlar" açtığı belirtiliyor, Fransız Partisi'nin buna büyük değer biçtiği ifade ediliyordu. Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi, Amerikan Partisi'ne, kendi ulusal politikasını oluştururken, "dünya komünist hareketinin deneyimlerinden" Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi ve Macaristan Sosyalist Halk Partisi ile "kardeş partiler"in çeşitli konferans bildirilerinden "ilham alması"nı öneriyor, bütün bu belgelerin Marksizm-Leninizmin "kutsal, dokunulmaz ilkeler"ini, özellikle de "sınıf uyanıklığına olan özel ihtiyacı" yansıttığını söylüyordu.[82]

Büyük talimat, bir kez daha Duclos imzasıyla ve Fransız Partisi aracılığıyla iletilmişti ABD Komünist Partisi'ne... Kruşçev yönetimi de yine on yıl önceki önderliğin yaptığı gibi bu dolayımla müdahil olmayı yeğlemişti Parti içindeki tartışmaya, kılıcını böyle sallamıştı anlaşmazlık düğümüne.

Alışkanlıklar, ideolojik prizma, yönetsel yöntemler kolay değişmiyordu. "Halk Cephesi" ve "Milli Birlik" siyasetinin ilk yaratıcısı ve uygulayıcılarından Fransız Partisi ve onun Sekreteri Duclos'ya önce 1946'da ve şimdi de 1956'da Amerikan Partisi'ne yönelik müdahale talimatını Sovyetler Birliği'ndeki "uluslararası department" bürokratı aparatçiklerden aynı komiser ya da komiserler mi aktarmıştı, bunu bilemiyoruz. Güçlü bir olasılıkla böyleydi. Yeri değiştirilen sadece Stalin'in mezarı ve heykelleriydi. Belki mesele, "Stalin (ya da Kruşçev) meselesi" de değildi. Duclos ya da onun Amerika'daki karşılığı Foster içinse, içine kıstırılmış oldukları zo-

82 agy., s. 42-45.

runlulukların, güç ilişkilerinin, çürümenin, çok boyutlu zaafların girdabında bütün bunlar herhalde pek bir şey ifade etmiyordu...

Ama Parti'ye bu kaba ve tarafgir dış müdahalenin Parti'nin en az yarısını oluşturan "muhalif" kesimlerin tepkisini çekmesi kaçınılmazdı. Artık en azından ABD Partisi'nde eskisi gibi SBKP kaynaklı müdahale ve talimatlara itirazsız boyun eğme zamanı geçmişti.

Kurultay'ın son gününde geç saatlerde Fransız Partisi'ne bir yanıt verilmesine ilişkin talepler üzerine hazırlanmış metin tartışmaya açıldı.

Metinde uzun nezaket ve beylik dayanışma cümlelerinden sonra kardeş partilerin eleştiri hakkına saygı duyulduğu belirtiliyor ve savunmaya geçiliyordu. Yanıtta, Parti'nin kendisi için çizdiği yol için "revizyonist olmaktan ziyade, bilimsel sosyalizm ve Marksizm-Leninizmin sağlam ilkelerine dayandığından eminiz" denmekteydi. Kurultay yanıtında, Parti'nin geçmişte Amerika'ya yaptığı katkıların, "bu ilkelerin dogmatik ve doktriner kavrayışıyla uygulanışı" yüzünden sınırlı kaldığı belirtiliyordu. Bu sınırlamanın bir başka nedeni olarak da, on yıl önce Duclos'nun müdahalesine Parti'nin itirazsız toptan uyumundan duyulan pişmanlığı anımsatırcasına, "başka ülkelerdeki Marksistlerin görüşlerinin koşulsuz kabulü" gösteriliyordu. Fransızlara üçüncü darbeyse, Parti katkılarını sınırlayan bir öğe olarak, "ülkemizin koşullarına ve demokratik geleneklerine" gerekli dikkatin gösterilmesindeki eksikliğin vurgulanmasıyla geliyordu.

Yanıtta, bundan böyle Kurultay kararlarıyla, Marx, Engels ve Lenin tarafından geliştirilmiş bilimsel sosyalizm ile "insanlığın ortak kültürel mirası"na dayanan ilkelerin, Parti tarafından "Amerikan sınıf mücadelesinin ve demokratik geleneklerinin gereklerine uygun olarak" "yorumlanacağı, uygulanacağı ve geliştirileceği" ilan ediliyordu.

Nihayet, Kurultay bildirgesine atıfla, ülkelerin işçi sınıfları arasındaki ilişkilerin bundan böyle, "her komünist partinin kendi halkının ulusal çıkarları ve ilerici insanlığın ortak menfaatleri" temelinde yürütüleceği, "eşitlik ve her partinin bağımsızlığı" ilkelerinin

gözetileceği, bu çerçeve içinde "yoldaşça eleştiri" hakkına saygıyla yaklaşılacağı belirtiliyordu.[83]

On sene önceki tavır anımsandığında, 16. Kurultay'ın Duclos'ya, Fransız Partisi'ne ve onların arkasındaki SBKP'ye ciddi bir kişilik çıkışında bulunduğu rahatça görülebilir. Bu, sadece Amerikan Partisi'ndeki bir değişimi göstermiyordu; aynı zamanda "sosyalist blok" içindeki olası gelişmelere, anlaşmazlıklara, çatlaklara, yeni ilişki biçimlerine de işaret ediyor, geleceğe ilişkin ipuçları veriyordu. "Monolitik", Sovyet Partisi'nin eleştirilemez konumu ve Sovyetler Birliği'nin dayatmacılığı altında yürüyen ilişkilerin artık sonuna yaklaşılıyordu ve Amerikan Partisi, en azından içinde başkaldırmış grupların dayatmasıyla olsun, başı çekmekteydi. Bu onun gücünden ya da teorik gelişmişliğinden değil, 20. Kongre'yle birlikte yeni bir döneme girilmiş, hem Sovyetler Birliği'nde hem sosyalist blokta yaşanan deprem kaymaları sonucunda farklı bir zeminin yerine oturmuş olmasından kaynaklanıyordu elbette. Mao'ların, Enver Hoca'ların gelişinin ilk habercileri, ABDKP içindeki "reformist-revizyonist-tasfiyeci" odaklardı. Sağ'dan başlayan gelişmeler, zamanla, "sol" itirazlarla "sosyalist kamp"ın parçalanmasını getirecekti...

2. Tartışmalar

Kurultayda değişim isteyen, eleştirel bakan, genel olarak muhalif denebilecek konumda bulunan delegeler çoğunluğu oluşturmaktaydılar. Bunlar reformlarda ve sorunların çözümü konusunda anlaşamadıklarından bir iktidar bloku oluşturamıyor ama Kurultay'ın genel havasını, içeriğini belirliyor, değişim iradesini temsil ediyor, her alanda bir yeniden yapılanma zorunluluğunu dayatıyorlardı.

Bu kriz döneminde ve Kurultay hazırlıklarında ortaya çıkan en radikal "çözüm" önerisi, Parti'nin yeniden bir dernek biçiminde örgütlenme modeline geçmesiydi. Böylece bu kesimlere göre, öncülük

83 agy., s. 245-246.

ve Sovyetler Birliği'ne sadakat temelinde oluşmuş eski sekter yapı geride bırakılacak, geniş tabanlı Amerikan sosyalizmi projesinin inşası için katkıda bulunma imkânı bulunacaktı.

Tartışmalarda ve hazırlık çalışmalarında, Kurultaya delege seçimlerinin yapıldığı birim, bölge ve eyalet kongrelerinde, bu önerinin Parti'yi parçalanmaya götüreceği belli olmuş, ciddi direniş karşısında da bu öneri sahipleri geri çekilmişlerdi. Kurultaya sunulan taslak bildiride de, Kurultay bünyesinde kurulan Tüzük Komisyonu'na bağlı "İsim ve Biçim Üzerine Alt Komite" çalışmaları sonrasında da bu uç tasfiyeci yaklaşım reddedilmiş, muhaliflerin bütün eleştirilerinin kabulü temelinde Parti'nin "devamı ve güçlendirilmesi" ilkesi üzerinde mutabık kalınmıştı. Tarafların uzlaşması böyle tecelli etmişti. Bir taraf, sol sekterlik, öncülük, demokratik merkeziyetçilik, bürokratizm, dogmatizm, barışçıl geçiş, Sovyetler Birliği'ne koşulsuz boyun eğme gibi temel konulardaki eleştirileri, Amerikan koşulları ve geleneklerine uygun yeni sosyalizm anlayışına dayalı anlayışın hayata geçirilmesi ilkesini kabul etmiş ya da öyle görünmüş, diğer taraf da dernekleşme önerisinden vazgeçmişti. Bu arada belirtmek gerekir ki, Alt Komite raporu dernekleşme projesinin daha ileride uygun koşullar altında yeniden gündeme getirilip tartışılmasına yeşil ışık yakan bir yaklaşımı da içermekteydi.

Rapor şu ilkeler üzerinde oydaşma sağlamıştı:

1. Bu kurultay, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi'nin [varlığının] devamını kabul ve teyit ettiğini tescil eder.

2. Bu kurultay Parti'nin bir eğitsel ya da politik derneğe dönüşmesini reddeder.

3. Bu tartışmanın sonsuz biçimde sürmesine karşı olmakla birlikte, yeni Ulusal Komite tarafından düzenlendiği biçimiyle konuyla ilgili bütün yapıcı arayış ve tartışmalara kapılar kapatılmamalıdır.

4. Bu tartışmalarda gündeme getirilen bazı düşüncelerin revizyonist karakterli olduğuna inanıyoruz. Bununla birlikte, isim ve

> biçim değişikliğiyle ilgili her öneriyi kendi başına [*per se*] revizyonist olarak damgalamak yanlış olacaktır.[84]

Dernekleşme fikrinin sahibi John Gates de söz alarak önerisinin arkasında olduğunu, böyle bir biçim değişikliğinin yararlı olacağına inandığını ama salt parti bütünlüğü için ısrarcı olmadığını söyledi.[85] Belliydi ki, o da nihai hesaplaşmayı Kurultay sonrasına bırakmaktaydı.

Toplantıya katılan ancak hasta olduğu için Ben Davis'in okuduğu konuşmasında Foster, Parti'nin ideolojik ve örgütsel krizini, emperyalizmin "kapitalist refah" döneminin işçi sınıfı ve Parti üzerindeki "çürütücü etkisi"ne; hükümetin baskılarına; "Soğuk Savaş yıllarında yaptığımız sol-sekter hatalar"a; Stalin'le ilgili açıklamaların "olumsuz sonuçları"na; ve son dönemlerdeki "ciddi sağ hatalar"a bağladı. Dernekleşme konusunda ise, Gates'in *Political Affairs* dergisinin Kasım 1956 nüshasında somut olarak önerdiği, kendisinin kurultayın "temel sorun"u olarak tanımladığı böyle bir adımın atılması halinde, "Parti'nin savaşkan bir örgüt [olmaktan] bir sosyalist propaganda kurumu"na indirgeneceğini belirtti. Foster, dernekleşmenin yapısı gereği yığınsal olamayacağını, Parti güçlerinin tasfiyesi anlamına geleceğini, üstelik başka hareket ve örgütlere sızılıyor izlenimini yaratarak komünistleri güç duruma sokacağını, üstelik hükümetin de bunu bir "yasal manevra" olarak algılayarak baskılarını arttıracağını ve "dost-düşman" herkesin saldırgan Amerikan emperyalizmi karşısında geri çekilmek olarak göreceğini savundu. Bu "tehlikeli öneri"nin sürekli gündemde tutulmasının kabul edilemez olduğunu da vurguladı.

Foster, muhaliflerin gündeme getirdiği "geniş tabanlı sosyalizm partisi" projesinin de gerçekçi bir zemininin olmadığını, bunun da dernekleşme kadar zararlı görülmesi gerektiğini belirtti.

---

84 agy., s. 72.

85 agy., s. 82

Foster ayrıca, Parti'nin teorik altyapısının Marksizm-Leninizm olduğunun açıkça tescil edilmesi gerektiğinin altını çizdi, "Sosyal Demokrasi yolunda ilerleyen Sağ Oportünizm" olarak nitelendirdiği eğilimlerin baskın çıkması durumunda Parti'nin "yüreğinden vurulacağı"nı anlattı ve bu anlayışın bildiri taslağına sızdığına da işaret etti. Revizyonistlerin Tito'nun izinden gittiğini, "şanlı" Parti tarihini lekelediğini, onu Marksist-Leninist yörüngesinden ve öncü rolünden saptırarak tasfiyesini hedeflediğini anlatan Foster, bütün bu tehlikeli, zararlı rotalara sapmadan da dogmatizme, sekterliğe, sol sapmalara karşı durulabileceğini, Marksizm-Leninizmin bir eylem kılavuzu olarak ele alınabileceğini, Parti içi demokratik mekanizmaların güçlendirilebileceğini, bütün yapısal reformların gerçekleştirilebileceğini belirtti.

Foster, sağcı saldırılar karşısında Parti'de "ciddi bir önderlik sorunu"nun ortaya çıktığına işaret ederek, bu durumun Parti'ye devlet baskısından daha fazla zarar verdiğini savundu. Özellikle New York örgütünde ve *Daily Worker* çevresinde çöreklenmiş, Ulusal Komite içinde güç kazanmış sağcı ekibin, uzlaşmacı üyelerin pasifizminin de katkısıyla Parti'yi felç ettiğini bildirdi. Bu soruna çözüm bulunmasını istedi.

Foster, Parti'nin "iki cephede mücadele Leninist politika"sını terk ettiği için bir karmaşa ve belirsizlik yaşadığını, sadece sol sekter yanlışlar üzerinde dururken sağ oportünizme karşı mücadeleyi ihmal ettiğini anlattı. Bunun revizyonizmi, tasfiyeciliği besleyerek sağ tehlikeyi büyüttüğünü iddia etti. Bu noktada Foster saldırı karşısında kalındığı zor günlerde kendisinin de sol-sekter hatalara düştüğünü kabul etti. Foster bu konudaki özeleştirisini fazla vurgulamamasının temel nedeninin, Parti'yi Marksizm-Leninizmden saptırma gayretlerine karşı durmaya, sınıf işbirlikçiliğinin gelişmesini engellemeye ve Parti'nin varlığını savunmaya odaklanması olduğunu belirtti.

Parti içindeki sağ eğilimin, daha önceki Lovestone ve Browder örneklerinde görüldüğü gibi, Amerikan emperyalizminin saldırgan gücünü abarttığını, kapitalizmin krizini ise küçümsediğini

ve dolayısıyla da sınıf mücadelesinden kaçındığını anlatan Foster, parti krizinin çözümünün ilk adımı olarak acilen sınıf mücadelesine dayalı bir yeni çalışma programının oluşturulmasını önerdi.

Foster, buna ek olarak, "Parti'nin enternasyonalizminin güçlendirilmesi" gerektiğini, Sovyetler Birliği ve sosyalist bloka bağlılık temelindeki işbirliğinin, "proleter enternasyonalizmi"nin sürdürülmesinin şart olduğunu belirtti. Bu konuda ortaya çıkan olumsuzlukları, "bir ölçüde Stalin rejiminin [komünist partiler arasındaki işbirliği alanındaki] hatalarına karşı bir 'aşırı düzeltme'" olarak nitelendiren Foster, aynı zamanda, emperyalizmin saldırganlığının ve savaş tehlikesinin yeterince kavranmamasının, Amerikan kapitalizminin genel kriz eğilimlerine karşı istisnai özelliklere sahip olduğunu vazeden "burjuva biriciklik teorisi"nin etkilerinin de dikkate alınması gerektiğini belirtti.

Foster bu noktada Polonya ve Macaristan olaylarında büyük yanılgılara düşüldüğünü iddia ederek ilginç bir eleştiride bulundu. Foster, "Politik bağımsızlığa ilişkin bir milli meseleyi daha üst sorunlar olan dünya barışı ve sosyalizmin önüne koyduk," diyerek özetledi yapılan hatayı. Yapılmış hataların üzerinin örtülmemesini anladığını ama özellikle *Daily Worker* gazetesindeki ipin ucunu kaçıran abartmalı değerlendirmeleri uygun bulmadığını belirtti. Foster, Ulusal Komite'nin, "Sovyet askerî işgalini onaylamayan da, kınamayan da" duruşuyla sürdürülmesi "imkânsız" bir konumda kaldığını, olaydaki "tatsız zorunluluk" (*grim necessity*) unsurunu görmezden gelerek "saldırgan Amerikan emperyalizmi karşısında kabul edilemez ölçüde geri çekildi"ğini söyledi. Sonunda kendi konumunu açıksözlülükle şöyle açıkladı delegelere: "Partimizin proleter enternasyonalizmini yeniden güçlendirmek bu kurultayın temel görevi olarak karşımızdadır. Özellikle de günümüzün tehlikeli koşulları altında, Sovyetler Birliği'nin faşizmin ve savaşın ağır tehdidine karşı Macar sosyalizmini korumaya yardım amacıyla askerî ve politik tedbirler alması hayati önemdeydi [*imperative*]."[86]

86 agy., s. 66.

Konuşmasının sonunda, nesnel koşulların Parti bakımından giderek daha olumlu hale geldiği bir dönemeçte Parti bütünlüğünün sağlanması gereğine vurgu yapan Foster, bunun için de dernekleşmenin reddedilerek bir "Marksist-Leninist program ve önderlik"le yola devam edilmesi çağrısını yineledi.

Foster'in tavrı daha önceki tartışmalardan itibaren iyi biliniyordu. Açık, net ve kesin bir dille kitaplarında, yazılarında, konuşmalarında kendisini defalarca "Stalinci" diye tanımlamış, Stalin'i Leninizmin yaşayan en büyük temsilcisi olarak kabul etmiş, Stalin hayranlığını her vesileyle ilan etmekten hiç yüksünmemiş, aksine bunu gururla devrimciliğin koşulu olarak benimsemiş olan Foster, sistemde sorunlar yaşandığını, ciddi hatalar işlendiğini artık kabul ediyordu. Onun için SBKP asıl karar vericiydi ve onun politikalarına uyum, komünist olmanın vazgeçilemez ilk şartıydı. Stalin'in kişi kültüne, bürokratik çalışma yöntemlerine, sosyalist demokrasi ve hukuk karşısındaki tutumuna gelen eleştirilerin de dikkate alınmasını kabul eden Foster, bu yapılırken iki unsurun da göz önüne alınmasını istiyordu. Birincisi, dönemin koşulları ve Sovyetler Birliği'nin karşılaşmış olduğu ölümcül tehlikelerdi. İkinci olarak da, Stalin'in sosyalizmin inşasında ve savaşın kazanılmasında oynadığı olumlu rolün de teslim edilmesi gerektiğini savunuyordu. Nihayet Foster, bütün yanlışlara ve olumsuzluklara karşın, yaşananların Marksizm-Leninizmden vazgeçmek, partiyi tasfiye etmek, Sovyetler Birliği ve sosyalist blokla ilişkileri kökten değiştirmek gibi önerilerin bahanesi yapılmasını kötü niyet olarak kabul ediyor ve şiddetle mahkûm ediyordu. Aksine, bu ilkelere sahip çıkılarak Sovyetler Birliği öncülüğünde çözümler aranmasını sağlıklı yol olarak görüyordu.

Kurultayda küçük bir "radikal sol" grup da vardı ve etkileri fazla değildi. Bu grubun liderlerinden New York delegesi Al Lennon konuşmasında, sosyalizme barışçıl geçişin bir "illüzyon yaratmak"tan başka bir şey olmadığını söyledi, sosyal demokratlarla komünistler arasındaki farkın üzerinden atlanmasından, hatta silikleştirilmesinden şikâyet etti, birleşik cephenin ancak bu farkılıkların gizlen-

mesi değil, iyice belirginleştirilmesi uzerinden inşa edilebileceğini belirtti.[87] Ohio delegasyonundan bir üyeyse, "Öncelikle Amerikan kapitalizminin ... burada işçi sınıfının sömürüsüyle ve ... dünyanın ahlaksız soygunuyla ilişkisini" dikkate almadan, sömürge halklarının sömürülmesinde "öteki emperyalistlerle işbirliği" yaptığı gerçeğiyle yüzleşmeden bu ülkede barışçıl geçişten söz ediliyorsa, Marksizm-Leninizmi "burada aşağılıyor ve yozlaştırıyoruz" dedi. Bir delege, Macaristan olaylarındaki tutumu nedeniyle pek çok eski abonenin *Daily Worker* gazetesini okumadığını söyledi ve hem gazetenin hem de Ulusal Komite'nin bu konudaki tavrını değiştirmesi gerektiğini savundu. New York delegesi Paul, parti yönetimini, Macaristan olaylarında "Amerikan emperyalizminin merkezî rolünü" görmezden gelmesinin partinin "Amerikan halkına ve dünya işçi sınıfına olan görevinden" kaçması anlamına geldiğini belirten bir değişiklik önergesi sundu kurultay bildirgesine.[88] "New York'tan Olga, Porto Rikoluların ve işçilerin yaşadığı Aşağı Harlem'de hataların kaynağının "sağ oportünist karakter"de olduğunu belirtti. Mandel isimli bir delege, Gates grubunca Ulusal Komite'ye aday gösterilmek istenen bir delegenin, "Ben zamanımı komünizmle değil, kapitalizmle savaşarak geçirmek istiyorum," diyerek adaylığı reddettiğini açıkladı genel kurula.[89]

Tartışmalarda öteki uçta yer alan John Gates ise, nihai bildiriyle ilgili konuşmasında, kurultayın hem özgür eleştiri ve tartışmanın gerçekleştirilmesi, hem kardeş partilerle ilişkilerin "eleştiri ve eşitlik" temeline oturtulması, hem de "sosyalizme Amerikan yolu" ilkesinin resmen kabul edilmesiyle "tarihi" bir başarıya imza attığını söyledi. Gates, "Bazı konularda kaybedenlerimiz vardı ama sonunda kazanan parti oldu," diyerek Sekreter Dennis'in raporunun oybirliğiyle onaylanmasını önerdi. Hemen ardından söz alan Foster da Gates'e katıldığını beyan etti, "Onun dediği gibi sonuç, herhangi bir grup ya da hizbin değil, partinin zaferidir," dedi. Böylece

87 agy, s. 121-122.
88 agy., s. 124, 205.
89 agy., s. 237.

Sekreter Dennis'in raporu doğrultusunda bir uzlaşma sağlanmış, nihai hesaplaşma Kurultay sonrasına bırakılmış oldu.

Amerikan ulusal marşıyla açılan kurultay yine bu marş eşliğinde sonlandırıldı.

Kutsal tabu sayılan ilkeleri, kurumsallaşmış, gelenekselleşmiş Sovyetik formları, ideolojik konum ve politikaları, örgütsel işleyişleri, üye davranışlarını sorgulayan, eleştiren, hatta reddeden bir değişim-dönüşüm-yenilenme iradesi yaygındı, kendi dinamiği ve dışsallığıyla geniş dalgalara dönüşmüştü. Bu durumun ancak geçici bir ateşkes olabileceği, taraflar arasında nihai hesaplaşmanın sadece ertelendiği belliydi. Başka türlü de olamazdı. Farklılıklar, aynı çatı altında sürdürülemez nitelikteydi, kemikleşmiş saflaşmalarıyla tarafların birbirlerini ikna edebilmeleri söz konusu değildi; antagonistik çelişkiler buna izin vermezdi.

Nitekim öyle de oldu.

Taraflar kararlıydı. Klasik çizginin savunucusu Foster'ın gözü kararmıştı. Ulusal Komite'ye seçildiği Kurultay'dan ayrılırken kapıda Foster'ın etrafındakilere, "Bu kurultayı kaybetmiş olabiliriz ama gelecek seferkini kazanırız," dediğini duyan Dorothy Healey, Foster'a, üyelerin kurultay kararlarının uygulanıp uygulanmayacağını görmek için beklediklerini söyleyip, "Böyle yaparsanız giderler," dediğinde aldığı yanıt öğreticidir: "Bırak gitsinler, kimin umurunda. Dorothy, anlamalısın, Parti üye sayısı 50'ye de düşse, bunlar gerçek Marksist-Leninistseler, mesele yok. Elli gerçek üyeye sahip olmak, hakiki komünist olmayan elli bin üyeye sahip olmaktan daha iyidir."[90]

İşi sonuna kadar götürmekte ötekiler de farklı değillerdi. İş bitmeden kılıçlar kınlarına sokulmayacaktı. Foster, Dennis, Gates kurultay sonunda podyumda el ele birlik mesajı vermişlerdi ama gerçek her zaman olduğu gibi sıradan üyelerden saklanmaktaydı.

Öyle bir noktaya gelinmişti ki, toplumla bir bağ yoktu; sınıf düşmanıyla mücadele edecek derman/takat yoktu; ideolojik yön,

90 Dorothy Healey..., s. 164.

politik rota yoktu; gözlerden ıraktaki bir "ütopya"ya, Sovyetler Birliği'ne bakışın ötesinde bir ufuk yoktu; marjinalliğin kör kuyusundaki ölü toprağı altında birbirini yemekten başka hareketlilik yoktu. Ama bu özellikle acıklı dramada ihtiras vardı; güç kavgası vardı; korku, yılgınlık, ajanlaşmış kadrolar, içeriye sızdırılmış casuslar, paranoyanın devlete ittiği üyeler, birbirleriyle Marksizm-Leninizmden kopmada bütünleşen sağcılık ile keskin-sekter "solculuk" vardı; ve özellikle de tabanda iyilik, güzellik, sabır, inat, sönen hayatlar, parçalanan düşler vardı...

Çöküşün halleri çeşit çeşitti...

3. Kurultay Bildirgesi

Sonunda delegeler bir Kurultay bildirgesi üzerinde uzlaştılar.[91] Bildiri Parti'nin içinde bulunduğu durumu şöyle özetlemekteydi:

> Komünist Parti'nin bütün üyelerinin, bu dönemde Parti'nin ağır örgütsel darbeler yediği, birçok çalışma alanındaki politik etkisinin azaldığı, işçi ve halk hareketlerinin önemli sektörlerinden tehlikeli biçimde tecrit edildiği, Marksist basının tehlikeye düşmesi ve genel olarak Parti'nin politik, ideolojik ve örgütsel nitelikli ciddi bir krizle karşı karşıya olduğu gerçeği ile soğukkanlı biçimde yüzleşmesi zorunludur.

Bildiri, ülkedeki baş çelişkinin halk güçleriyle tekeller arasında olduğunu ilan etmekteydi. Genel olarak kapitalizm değil tekeller, Amerikan halkının "dün olduğu gibi bugün de geleneksel düşmanı"ydı.

Dolayısıyla, Parti bakımından, işçi hareketinin önderliğindeki bir "anti-tekel koalisyon ... stratejik hedef" olarak belirlenmişti. Bu ittifakın temel bileşenleri olarak da "işçiler, çiftçiler, Siyah halk ve küçük işletmeciler" sıralanmıştı.

Bu koalisyon Amerikan halkının yaşam koşullarını iyileştirecek ve demokratik haklarını geliştirecek önlemleri yaşama geçir-

---

91 Main Political Resolution Adotted by the 16th National Convention of the Communist Party, U. S. A., February 9-12, 1957, New York, New Century Publishers, 1957.

dikçe, "toplumun sosyalist yeniden inşası" düşüncesi daha fazla destek bulacaktı. Parti, 1938 yılında açıkça ilan ettiği gibi, bu yolda "zor ve şiddeti" reddetmişti. Bildiri öncelikle bu taahhüdü vurgulamaktaydı. Bildiri, Parti'nin, sosyalizme "barışçıl ve anayasal yoldan" yürüyeceğini bir kez daha vurguluyordu. Tekellere karşı mücadele sürecinde oluşacak olan "yeni sınıf bilinci ve politik olgunluk" Amerikan halkının çoğunluğunun tercihiyle sosyalizme geçişi mümkün kılacaktı: "Bu kararı sadece Amerikan halkı verecek"ti. Sosyalizme "Amerikan yolu" buydu.

Bu noktada Kurultay'ın temel uzlaşmasına yer verilmekteydi bildiri metninde. Buna göre, Parti içinde tartışılmakta olan ve Genel Sekreter Dennis'in raporunda da sözü edilen "sosyalizmin birleşik partisi"nin oluşturulması perspektifi karşısında, Parti'nin bağımsız varlığının sürdürülmesi benimsenmişti. "Sosyalizmin birleşik partisi" modelinin kesin olarak reddedilmeyerek ilerideki tartışmalara konu olabileceğinin kabulüne karşın, bu yöndeki bakış açısının Parti'yi "zayıflatacağı ve perspektifin kendisini de çarpıtacağı" ayrıca belirtilmekteydi. Daha önemli olarak da bildiri, "Komünist Parti'yi zayıflatma ya da likide etme eğilimlerine karşı" asıl yapılması gerekenin Parti'nin "örgütsel, yığın çalışması ve etkisi" bakımından güçlendirilmesi olduğunu belirtiyordu. Böylece, dernekleşme yoluyla ya da bir birleşik cephe partisi içinde eriterek Parti'nin bir kez daha tasfiyesinin önüne geçen bir karar alınmış ve teyit edilmiş oluyordu Kurultayda.

Kurultayda tartışılan asıl sorun Parti'nin durumu ve geleceğiydi. Bildiride Parti'nin gerilemesine neden olarak üç unsur belirtilmekteydi. Bunlardan biri, savaş ve silahlanma harcamalarıyla bunalımın aşılmış olması ve ABD'nin savaş sonrasındaki hegemonik konumu ve rakiplerinin yıkımıyla daha da güçlenmesiyle ortaya çıkan ekonomik canlanma, istikrar, istihdam ve refah artışıydı. Bildiri, bu ekonomik gelişmeden esas olarak "dev tröstler ve tekeller"in yararlandığına ve canlanmanın bağrında yeni kriz tohumlarını da taşıdığına dikkat çekiyordu.

İkinci olarak, gerilemeden Parti'ye karşı girişilmiş vahşi saldırı ve baskılar sorumlu tutuluyordu.

Asıl sorun ve gerekçe ise, bildiriye göre, Parti'nin hatalarında yatmaktaydı. Bu da muhalefetin hamlesiydi, kabullendiği "uzlaşma"nın bedeliydi. Elbette bu, ileriki kapışmalarda resmî bir üye iradesi beyanı olarak kullanıma elverişli bir imkân, Parti hukukunda bu türden argümanlara tüzüksel yetki zemini oluşturacaktı.

Hatalar ve eleştiriler şöyle sıralanmaktaydı:

1. Barış mücadelesindeki hatalar. Bu noktada, Parti'nin Wall Street'in dünya hâkimiyeti hamlesinin savaş olasılığını ciddi biçimde yükselttiği görüşünün doğru olduğu belirtiliyor ama hatalar da peş peşe sıralanıyordu:
   a. Savaş kaçınılmaz derken ABD'nin her gerilemesinin onu saldırganlaştırdığı ve savaşı yaklaştırdığı iddiası;
   b. Tekelcileri salt savaşı hemen isteyenlerle sonra isteyenler diye ayırmak;
   c. Amerikan emperyalizminin savaşa tevessül etmeden amaçlarını gerçekleştirebilme esnekliğinin görülmemesi;
   d. Böylece, kitlelere barış imkânının var olduğunu gösteremek.
   e. Dolayısıyla, bugün de barış yanlılarının gücünün yeterince anlaşılamaması.
2. Parti, Amerikan emperyalizminin saldırgan dış politikasıyla içerideki gerici ve faşizan önlemleri arasındaki bağı doğru olarak saptamıştır ancak burada da yanlışlıklar mevcuttur. Bunlar;
   a. Savaş olasılığına ilişkin her abartma, dolayısıyla faşizm tehlikesinin de abartılmasını getirmiştir;
   b. Bu abartı, 1950 yılındaki üye sayısının azaltılması yanlışına neden olmuş, Parti örgütüne zarar vermiştir;
   c. Parti'nin Smith Yasası mahkûmiyetlerinin onanmasıyla "bütünüyle yeni bir durum", faşistleşmede niteliksel bir sıçrama oluştuğu saptaması ve dolayısıyla da kısmen yeraltına inme kararı yanlıştı;

d. Parti böylece çok üye yitirdi, kitlelerden kopartıldı, tecride düşürülmesini kolaylaştırdı.

Bildiriye göre, bu sol-sekter hatalara katkıda bulunan iki yanlış daha söz konusuydu. Birincisi, egemenler bu denli baskı yapmaya zorunlu değildi, üzerinde bunu gerektirecek ölçüde baskılar yoktu. İkinci kaynak ise, Amerikan demokratik geleneklerinin gücünün, hükümet sisteminin kendine özgü özelliklerinin, iki ana parti içindeki ve aralarındaki rekabetin en baskıcı çevrelere karşı engel oluşturduğu gerçeğinin göz ardı edilmesiydi.

Kurultay'daki temel tartışma konusu Parti bakımından temel tehlikenin ne olduğu saptamasıydı. Muhalefet, sağ sapmanın sözünü dahi etmek istemez ve asıl "sol sekter bağnazlık" üzerinde dururken, "sol kanat" her iki sapmanın da sorumluluğunun saptanmasından, ikisinin de mahkûm edilmesinden yanaydı.

Bildiride, hem sağ hem sol oportünizmin, içinde yaşanılan sistemin "gerçekliğinde nesnel kökler"inin bulunduğu kabul ediliyor, her ikisine de karşı mücadele edilmesi gerekliliğine değiniliyor ama incelenen dönem içindeki önemli hataların "sol-sekter karakterde" olduğu iddia ediliyordu.

Saldırıların Parti'yi izole etmedeki başarısının nedeni bu sol hatalardı. Dolayısıyla, günün temel görevi, solculuğa karşı her alanda mücadele etmek, Parti'yi ondan kaynaklanan "saptama, politika ve taktikler"in etkisinden kurtarmaktı. Karşı tarafa bir ödün olarak, Parti politikalarında böyle keskin bir değişim yaşanırken sağ oportünizme karşı da uyanık olmak gerekliliği de eklenmişti metne. Parti'nin sol sapmaya karşı verdiği mücadelenin yetersizliği de ayrıca vurgulanmaktaydı. Bildiride, bütün bu sol sekter hataların asıl sorumlusunun da Parti önderliği olduğu, üye tabanının bu politikalar üzerinde etkisinin bulunmadığı belirtiliyordu.

Bildiri burada da durmuyor ve genel olarak Amerika'daki Marksizmin dogmatik anlayışına dayalı gelenek de sorumlu tutuluyordu bu durumdan. Parti bu mirası devralmıştır, deniyordu.

Bildiride ayrıca bürokratizm ve Parti içi demokrasinin geliştı-

rilememesi, eleştiriye hoşgörüsüzlük gibi unsurların da dogmatizmi ve sekterliği körüklediğine işaret edilmekteydi. Bunun için de öncelikle "bağımsız teorik çalışmalar"a yoğunlaşılmasının gereği vurgulanıyordu. Burada amacın, "sosyalizme Amerikan yolunun ayırt edici özellikleri"nin, Amerikan realitesinin, geleneklerinin, ekonomisinin ve burjuva demokrasisinin incelenmesi ve saptanması, buna uygun taktiklerin, örgütsel formların, politik tavırların, programın geliştirilmesi gerektiği belirtiliyordu.

Lovestone ekibinin "Amerika'nın istisnai özellikleri-biricikliği" yaklaşımını ve Browderizmin "Amerikalılaşma" projesini rehabilite etme stratejisinin genel ifadeleri gibiydi bu saptamalar. Sol kanat da buna karşılık bir başka paragraf eklemişti bildiriye. Buna göre, bu türden ideolojik arayışlar ve görevler pratiğe sokulurken, geçmişten ders alınmalı, "bugünün revizyonist eğilimleri"ne karşı tetikte olunmalıydı. Ardındaki cümleyse, yine muhalefettendi; bu, "derin kökleri bulunan ve ana engeller [konumundaki] dogmatizm ve doktrinerlikle henüz başlangıç aşamasındaki mücadeleyi güçlendirecek biçimde yapılmalıdır."

Ardından muhalefetin bir başka altın vuruşu gelmekteydi: Parti, teorik yaklaşımlarını, insanlığın kültürel mirası ve özellikle de Marx ve Engels tarafından geliştirilen bilimsel sosyalizm ilkelerine dayandırmaktaydı. Bu ilkelere daha sonra emperyalist dönem analizleriyle Lenin ve başka ülke Marksistleri de katkıda bulunmuşlardı. Evrensel geçerliliği olan bilimsel sosyalizm teorisi, ülkedeki sınıf mücadelesinde Amerikan işçi sınıfının özgül deneyimleriyle birleştirilmeliydi. Bu yapılırken, Parti, Marksist teoriye yapılan bütün ülkeler için geçerli katkılarla "özel olarak şu ya da bu ülkenin belirli özgün-biricik [*unique*] koşullarını yansıtan" eklemeleri birbirlerinden ayırmalıydı. Burada kastedilen, Rus-Bolşevik Devrimi başta, öteki ülkelerdeki gelişmelerden, uygulamalardan, devrim ve sosyalizm deneyimlerinden Amerika'yı da kapsayan bir evrensel model ya da proje çıkartılamayacağı teziydi. Böylece dolambaçlı yollarla ve teorik cambazlıklarla ABD'nin kendi tarihsel miras ve koşullarına uygun özel teorik yaklaşım zo-

runluluğuna işaret ediliyor, Lovestone-Browder çizgisi ile bir taze bağ kuruluyordu. Sonraki doğal adım ise şöyle ifade edilmekteydi: "Aynı biçimde, Komünist Parti, geçmişte geçerli olup da yeni tarihsel gelişmelerle eskimesi ve geçerliliğini yitirmesi mümkün belirli Marksist-Leninist teorileri yeniden değerlendirme konusunda daha cesur olmalıdır."

Bu noktada, iki sistem arasında savaşın kaçınılmazlığı ile proleter devrimin zora ve şiddete dayanması zorunluluğu gibi tezlerin Amerika'da ve başka ülke partilerinde artık reddedildiği belirtilerek yaratıcı bir yaklaşımla yeni bir programın oluşturularak tartışmaya açılması görevi, seçilecek Ulusal Komite'ye veriliyordu.

Buna ek olarak, Komintern ve Sovyet bağlantısı ile Duclos müdahalesi şu şekilde gündeme getiriliyordu:

> Komünist Parti, öteki Marksist partilerle ilişkilerinin nasıl olması gerektiği konusunda yıllar boyu yanlış ve fazlasıyla basitleştirilmiş birtakım kavramlara sarıldığını kabul etmektedir. Parti başka ülke Marksistlerinin pek çok görüşünü koşulsuz kabullenme eğiliminde olmuştur. Bu görüşlerin hepsi doğru değildi; bazıları Amerikan koşullarına uymuyordu. Parti, ayrıca Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerdeki gelişmeleri de hiç eleştirel olmayan bir bakışla izlemiştir. Parti yanlış biçimde, bu ülkelerin Marksist partilerinin görüş ya da politikalarını kamuoyu önünde eleştirmenin uluslararası işçi sınıfının dayanışma bağlarını zedeleyeceğini veya barış ve sosyalizm düşmanlarının ekmeğine yağ süreceğini düşünmüştür.

Bildiride, Kruşçev'in 20. Kongre'deki raporunun bu düşüncelerin yanlışlığını gösterdiği öne sürülüyor, Parti'nin yanlış bakış açısı nedeniyle, "sosyalizmin gerçekten özgürleştirici karakteriyle uyuşmayan [uygulamaların], [Stalin yönetimince işlenen] cürümlerin, sosyalist adalete ilişkin ihlallerin, [esas olarak anti-Semitizm kastedilerek] belirli ulusal azınlıkların kötü muameleye tabi tutulmasının ve Yugoslavya ile ilişkilerin kopartılma nedenlerinin itirafına" hazır olmadığından büyük şok yaşadığı belirtiliyordu. Bildiride proleter enternasyonalizmin dostça eleştirilerle güçlene-

ceği, Parti'nin bunun bir parçası olmaktan şeref duyduğu ilan ediliyor, ayrıca bunun tersi bir tutumun da "yabancı bir gücün ajanı" olduğuna ilişkin iftiralara da zemin hazırladığı savunuluyordu. Bildiri bu konuyu, "Biz Amerikan komünistleriyiz, yurtseverleriyiz. Sadakatimiz kendi ülkemize, Amerika Birleşik Devletleri'nedir. İşçi sınıfının temel çıkarlarını temsil ederek ve onları ilerleterek daima ülkemizin gerçek ulusal çıkarlarına hizmet etmeyi amaçlıyoruz," diye kapatıyordu.

Yeni program bağlamında Parti'nin "öncü rolü" de bildiride tartışmaya açılıyor, bu ilkenin "mekanik biçimde" ve Parti'nin sınıf içindeki gücüyle etkisinin zayıflığı dikkate alınmadan "işçi sınıfının önderi" olma iddiasına dayanak yapılması eleştiriliyordu. Bu "hayalci ve kibirli" yaklaşımın sınıfa Marksist yol gösterme işlevini engellediği iddia edilerek, her düzlemdeki gündelik mücadele içinde işçilerden öğrenerek etkin liderlik yapılabileceğine işaret ediliyordu.

Bildiride, Parti'nin disiplin anlayışı, demokratik merkeziyetçiliğin yanlış uygulamaları, monolitik yapı anlayışının ortak ideolojik değerler zemininden kopartılarak Parti içi demokrasiyi, tabanın yönetimi denetleme imkânlarını, eleştiri özgürlüğünü ve azınlık haklarını zedeleyen kavrayışı da eleştirilmekteydi.

Açıktı ki, Parti'nin baştan aşağı yenilenmesi, yeniden yapılandırılması yönünde açık bir irade oluşmuştu Kurultay'da ve bu uzlaşma uğruna bütün karşılıklı ödün ve geri çekilmelere karşın "Ana Politik Bildiri"ye yansıtılmıştı.

4. Gözlemciler Raporu

Kurultay sonunda on bir kişilik gözlemci heyetinden oturumları sürekli izleyen sekiz kişi bir bildiri yayımladı. Gözlemciler raporlarında, kurultayın demokratik bir ortamda özgür ve yoğun tartışmalarla geçtiğini belirterek Parti'yi aklamış oldular. Kurultayın herhangi bir grubun hâkimiyeti altında çalışmadığını, ilgili belgelerin bütün delegelere açık olduğunu, basının yeterince bilgilendi-

rildiğini, alt komitelerdeki oylama sonuçlarının genel kurula sunulduğunu, seçimlerin özgür iradeyle gerçekleştirildiğini de belirttiler raporda. Raporda FKP Sekreteri Duclos'nun kimi "talimatlar"ına, alışılagelmiş olanın aksine delegelerin üçte ikisinin oylarıyla karşı çıkılmasına da olumlu bir gösterge olarak işaret edildi. Gözlemci heyeti, bununla birlikte, Parti'nin ne ölçüde bağımsız bir konuma geçtiğinin ve "demokratik sosyalizm"e yöneldiğinin ancak ileride alacağı somut tutum ve politik pozisyonlarına bakılarak değerlendirilebileceğini belirtti. Buna bağlı olarak heyet, Macaristan'a yapılan Sovyet müdahalesinin açık biçimde kınanmamış olmasını "teessüfle" karşıladığını rapora ekledi. Raporda ayrıca Senato'da Parti'nin bu kadar zayıfladığı bir ortamda Sekreter Eugene Dennis aleyhine soruşturma açılması girişimleri de protesto edildi, bunun ciddi bir yaklaşım olarak kabul edilmediği belirtildi.[92]

92 agy., s. 349-350.

X

Çöküş

16. Kurultay uzlaşması sonrasında Parti'de fazla bir değişiklik olmadı. Hizipler arasındaki çatışma sertleşerek sürdü. Taraflar 16. Kongre kararlarının yorumunda da anlaşamamaktaydı. Üyelerdeki büyük moral bozukluğu, kafa karışıklığı sürmekteydi. Parti'den umudunu kesenler çoğalıyor, bunların bir bölümü geri çekilip pasif bir duruşla bağlarını dondururken, istifalar da hız kesmiyordu.[1]

A. ULUSAL KOMİTE'DE İLK KAPIŞMA

Ulusal Komite'nin 27-28 Nisan 1957'deki toplantısında Foster ve Gates tarafı yine karşı karşıya geldi. İlk tartışma *Daily Worker* gazetesi üzerinden yapıldı. Foster ve arkadaşları yayın yönetmeni John Gates ile dış haberler editörü Joe Clark'ın görevden alınmasını talep etmekteydiler. Onlara göre, gazete sağ-tasfiyeci ve anti-parti bir çizgi izlemekteydi. Macaristan olaylarındaki tavır, anti-Sovyetik tutumun göstergesiydi. Foster'a göre, Clark yazılarında "Amerikan emperyalizminin saldırgan emellerini gizlemekte"ydi. Foster yanlıları dernekleşme yanlısı Gates'in Parti'yi savunmasının mümkün olmadığını ileri sürüyor, Foster'ın ifadesiyle "özeleştiri" adı altında Parti'ye, Marksizm-Leninizmin temel ilkelerine ve Sovyetler Birliği'ne karşı "yıkıcı bir kampanya" sürdürülüyordu.

1 Bu dönemdeki FBI ajan raporları ayrıntılı bilgiler vermektedir. Döneme ilişkin bütün bu raporları toplu halde aşağıdaki kaynakta bulmak mümkün: https://ia802707.us.archive.org/25/items/foia_CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21/CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21.pdf

Foster soruyordu, "*Daily Worker* partinin mi, yoksa John Gates'in mi gazetesidir?" diye.

Bu tartışmalarda Ortadoğu'daki gelişmeler de gündemdeydi. Foster ve ekibi *Daily Worker* gazetesinin bölgedeki gelişmeleri çarpıtarak haberleştirdiğini iddia ediyorlardı. Gazetenin "Yahudi burjuva milliyetçiliği" yönünde yayın yaptığını ve İsrail'le birlikte Mısır'a yönelik İngiliz-Fransız saldırısı karşısında Araplara yeterli desteğin verilmediği suçlamasını öne çıkarıyorlardı.[2]

Anti-Sovyet yayın suçlamalarına karşı, Gates ve arkadaşları, Stalin dönemindeki "suçlar"ın ya da Macaristan müdahalesinin, sol sekter geçmişe ilişkin hataların göz ardı edilemeyeceğini, eleştiri-özeleştiri kurumunun çalışmasının sağcılık, revizyonizm, anti-Sovyetizm sayılamayacağını, aksi takdirde Parti'nin içine düştüğü tecritten ve krizden çıkamayacağını, bu anlayışla başta *Daily Worker,* parti basınının ayağa kaldırılamayacağını belirtiyorlardı.

Ulusal Komite'nin bölünmüşlüğünün bir kanıtı *Daily Worker* konusunda William Weinstone'un verdiği ılımlı bir önergenin oylanmasıyla ortaya çıktı. Weinstone, Gates yandaşlarından Jack Stachel'in *Daily Worker*'ın yayın politikasını savunan raporunun onaylanmasını ama bu arada yayınlardaki "zayıflıklar"a da işaret edilmesini öngören bir teklif sundu. Bu noktada Weinstone, 16. Kurultay'ın ana bildirgesinde yer alan bir bölümü hatırlattı:

> Sovyetler Birliği, Çin Hak Cumhuriyeti ve Doğu Avrupa Halk Demokrasileri, kapitalist sömürü düzeni ile yoksulluğu, faşizmi, savaşın, milli baskının ve ırksal ayrımcılığın nedenlerini ortadan kaldıran sosyalist ülkelerdir. Başından beri Komünist Parti bu ülkeleri, kendileri için sosyalist temelde bir yeni yaşam inşa çabalarını selamlamış ve desteklemiştir. Büyük sermaye bu ülkeleri karalamaya, lekelemeye ve yenilgiye uğratmaya ve onlara karşı düşmanlığı kışkırtmaya çalışmaktadır. Amerikan halkının çıkarları için Komünist Parti bu yalanları çürütmek, iftiraları açığa çıkartmakla ilgilenmektedir; Komünist Parti'nin bu ülkelere iliş-

2 Örneğin bkz. Harry Schwartz, "Factional Battle Splits Reds Here", *New York Times,* 18 Mart 1957.

kin tavrı, ülkemiz tarihinde derin kökleri bulunan yüce işçi sınıfı enternasyonalizmi ilkelerine olan bağlılığını yansıtmaktadır. Bu uluslararası dayanışma geleneği onurlu bir şeydir. Komünist Parti onu sürdürmekte ve bir şeref madalyası saymaktadır."

Weinstone'un önerisi 25 "kabul", 25 "red" oyu aldı, iki üye de çekimser kaldı. Bunun üzerine yapılan bir komisyon çalışması sonucu, Stachel'in raporu doğrultusunda ve Weinstone önerisinin özünü de yansıtacak biçimde yeni bir karar taslağının gelecek toplantıya sunulmasına karar verildi.

Daha sonra Foster, Sovyet ve Macar partilerinin hatalarına karşın Sovyet askerlerinin, karşıdevrimi önlemek üzere Macaristan'a müdahalesinin haklı olduğunu belirten bir önerge sundu ve bu öneri reddedildi.

Ardından Ben Davis'in Dış Haberler Editörü Joe Clark'ın görevden alınmasını öngören teklifi sekiz oya karşı 26 oyla reddedildi.

Ben Davis'in Yayın Yönetmeni John Gates'in görevden alınması teklifi de altıya karşı 37 oyla reddedildi.

Stachel raporunun genel hattının onaylanması 6 red, 4 çekimser oya karşılık 41 oyla kabul edilirken sol kanadın öteki tüm önerileri reddedildi.

Toplantının akşam oturumundaki tartışmada Ben Davis ile Foster, Genel Sekreter Eugene Dennis'i, kendini merkeze koyarak farklı bir hizip başılığı yapmakla suçladılar ve makamını kötüye kullandığını iddia edip özeleştiri yapmasını talep ettiler.

Bu oturumda ayrıca Jack Stachel'in önerisiyle kısa süre önce geçirdiği yeni bir kalp kriziyle sağlık durumu iyice kötüleşmiş olan William Foster'a oylama yapılmaksızın alkışlarla "Onursal Başkan" payesi verildi.

Son olarak da yeni Ulusal Yönetim Kurulu üyelerinin seçimine geçildi.

Seçimlerde üç liste oylandı. Önce Batı Yakası temsilcisi için seçim yapıldı ve Dorothy Healy seçildi. Ayrı ayrı oylanacak öbür iki liste ise, New York bölgesi dışından seçilecek adaylarla New York

bölgesi adaylarını içeriyordu. New York dışından sekiz üye seçilecekti ve bazı aday gösterilenlerin çekilmesi sonucu geriye kalan sekiz isim 52-37 arası değişen oylarla seçilmiş oldular.

New York bölgesinin 7 kişilik kontenjanı için ise 12 aday vardı. En fazla oyu alarak seçilen 7 aday ve aldıkları oyların dağılımı şöyleydi:

-Eugene Dennis (39)
-Elizabeth Gurley Flynn (36)
-Fred Fine (34)
-George Blake Charney (33)
-John Gates (33)
-James Jackson (32)
-Ben Davis (29)

Ardından gelen ve seçilemeyen üç aday ise şunlardı: Sid Stein (28), Earl Durham (27), William Z. Foster (23). İki aday ise, 10'ar oyda kalmışlardı.

Bu durum elbette büyük bir karmaşaya yol açtı. Sid Stein, Foster ekibinin uzlaşmacı olarak suçladığı orta yolcu Dennis grubunun önde gelen üyelerindendi ve seçilememesi onlar bakımından tatsız bir sürprizdi ama asıl Foster'ın dışarıda kalması beklenmedik bir skandal niteliğindeydi. Bu durumun hem üyelerde hem de uluslararası planda, özellikle de Sovyetler Birliği'nde sağ tasfiyeciliğin bir komplosu olarak algılanacağı, büyük sarsıntılara yol açacağı açıktı. Anlaşılan merkezcilerle sağcılar bir ittifak kurmuşlardı. Onursal Başkanlığı oydaşmayla onaylanan Foster'ın nasıl olsa seçileceği varsayımıyla durumun bu raddeye geleceğini hesaplayamamışlardı. Bu panik içinde konu aceleyle oluşturulan komisyona havale edildi ve bir durumu kurtarma önerisi ortaya çıktı. Buna göre, Parti birliği için, yedi adayın arkasında kalan üç ismin de Ulusal Yönetim Kurulu'na seçilmiş sayılmalarına karar verilmesi öneriliyordu. Bu kabul edildi ve krizin önü bir süreliğine olsun kesilmiş oldu.

Yönetimin yapısı tartışılırken Foster bir kez daha söz aldı ve merkezcilerle sağcıların gizli işbirliği yaptığını, bu nedenle de sağ tasfiyeciliğe karşı başarı elde edilemediğini savundu. Foster bu

nedenle de, Parti'nin yönetimi için her biri eşit yetkiye sahip beş sekreterin seçilmesini önerdi, bunların da sağlam duranlardan olmasının gerekliliğine değindi.

Foster'dan sonra söz alan Ben David ise, asıl yetkinin seçilen Yönetim Kurulu'nda değil, Ulusal Komite'de olması gerektiğini söyledi. Davis ayrıca, Siyahların Beyazlara tabi olduğu dönemlerin geride kaldığını, Siyah kadroların Beyazların yardımcısı statüsünü reddettiklerini belirtti. Davis, Ulusal Komite yetkililerini kullanamazsa, Parti'nin sağcıların eline gececeğini de sözlerine ekledi.

Kaliforniya bölgesi sekreteri William Schneiderman ise Foster'ı hep fitne çıkartmakla, bütün hasımlarına karşı sağcılık karalamasını kullanmakla suçladı.

Sert tartışmalardan sonra bir alt komite konuyu açıklığa kavuşturup çözüm önerisi oluşturmakla görevlendirildi ama bir sonuç alınamadan toplantıya son verildi. 29 Nisan'daki özel toplantıda da bir sekretarya seçilemedi.

Sonraki günlerde taraflar 10 kişilik bir Ulusal Yönetim Komitesi seçme konusunda anlaştılar. Bu yeni yapılanma şöyle oluştu:

1. Eugene Dennis, ulusal konular sorumlusu
2. Hyman Lumer, yayın kurulu sorumlusu
3. Sid Stein, örgütlenme sorumlusu
4. Earl Durham, gençlik sorumlusu
5. Fred Fine, sendika sorumlusu
6. James Jackson, Güney bölgesi sorumlusu
7. Carl Ross, çiftçi konuları sorumlusu
8. Benjamin Davis, Siyahlarla ilgili işler sorumlusu
9. John Gates, halkla ilişkiler sorumlusu
10. William Foster, *ex-officio* (Onursal Başkan olarak resen) üye[3]

3 FBI ajan raporu, 5.7.1957; https://ia802707.us.archive.org/25/items/foia_CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21/CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21.pdf, s.1-59.

B. PARTİDE KAN KAYBI SÜRÜYOR

Ne var ki, Parti'deki hizip sorunu çözülemedi ve ideolojik anlaşmazlık giderilemedi. Bu arada Parti kan kaybetmeye devam etti. Illinois örgütünün 25 Mayıs'taki toplantısında, bir FBI ajanının verdiği bilgilere göre, örgüt sekreteri Siyahi üye Claude Lightfoot, Parti'nin Lovestone tasfiyesinden sonraki üye sayısının bile altına düşmüş olabileceğini söyledi. Örnek olarak, partinin en güçlü olduğu New York Brooklyn'deki 17 seksiyon başkanından 14'ü Parti'den ayrılmıştı. Yeni seçilen Yönetim Komitesi ise ancak günlük işleri yürütüyor ama temel politikaların ne olacağını saptayamıyordu.[4]

Aynı toplantıya ilişkin bir başka raporda da Lightfoot'un, Parti'nin üye sayısının 10.000 kadar olduğu ve sayının "her gün" düşmeye devam ettiği, New York'taki üye toplamının da 3000 olduğu bilgisini aktardığı belirtiliyordu.[5]

Yine FBI'a ulaştırılan bilgilere göre Parti üye kaybetmeye devam ediyordu. Örneğin, New York'ta, Greenwich Village Seksiyonu son dönemde üyelerinin yüzde 80'ini kaybetmişti. New York'ta 1946'da 8000 Afroamerikan üye varken 1957 başında sadece 300 Siyah üye kalmıştı. Temmuz 1956'da 1500 olan Bronx ilçesi üye sayısı Şubat 1957'ye gelindiğinde 500'ün altına düşmüştü. 1957 başında yapılan New York County Kurultayı'nda Parti'nin New York Eyaleti'nde 1946'dan o güne üyelerinin yüzde 80'inin ayrıldığı belirtilmişti. New York'un Doğu Bronx bölgesinde SBKP 20. Kongresi öncesinde 230-240 Parti üyesi varken, Kruşçev'in raporundan sonra, 8 Nisan 1957 itibariyle bu sayı 122'ye düşmüştü. Queens İlçesi Bell Seksiyonu'nda 20 Nisan 1957'de 40 aktif üye vardı. Oysa bir yıl önce bu sayı 85'ti. Bronx'un Kuzeybatı seksiyonunda üye sayısı

4 "Communist Party-USA District #8 Organization, Internal Security-C", 29 Mayıs 1957 tarihli SAC, Chicago (100-18953)'dan sözlü olarak sunulup SA John E. Keating aracılığıyla FBI Direktörüne iletilen belge (Office Memorandum), s. 3-5.

5 "Communist Party-USA, District #8, Organization, Internal Security-C", 13 Haziran 1957 tarihli SAC, Chicago (100-18953)'dan belirtilmeyen görevli aracılığıyla FBI Direktörüne rapor (Office Memorandum), s. 5.

20. Kongre öncesi 250'yken 20 Haziran 1957'de 100'e inmişti. 16. Kurultay sürecinde New York örgütü 5000-6000 üye kaybetmişti.[6]

Bütün bunlar Parti'nin içine düştüğü durumun vahametini gösteriyordu.

Bu koşullar altında 22-23 Haziran günleri toplanan Ulusal Komite toplantısında bir sunum yapan Sid Stein, devam eden üye kayıpları, hizip kavgası, kargaşa ve belirsizlik ortamının Parti örgütü genelinde büyük moral bozukluğu yarattığını, Parti'nin bir felç durumu yaşadığını anlattı. Bu durumun böyle devam edemeyeceğini belirten Stein birlik çağrısı yaptı.

Stein ayrıca, bu durumda gerekirse Parti dışına düşenlerin ayrı yan örgütlenmeler bünyesinde yer alarak bir biçimde Parti ile işbirliği içinde tutulabileceklerini savundu. Ona göre, bu yan örgütlenmeler, kendi kimlikleriyle var olacaklardı ve pek çok kritik konuda üyelerinin Parti pozisyonuyla bağdaşmayan görüşlerini savunacaklardı ama durum açıklığa kavuşuncaya ve herkes kendi yolunu belirleyene, bir uzlaşma ya da fikir beraberliği sağlanıncaya kadar da diyalog kesilmemiş olacaktı.

Bunun üzerine söz alan Foster grubundan Ben Davis bu "yan örgütlenme" modeline karşı çıktı, bu oportünizm ürünlerinin Parti'nin yerine geçeceğini savundu, asıl görevin Parti'nin yeniden inşası olduğunun altını çizdi.

Stein'e yanıt veren Foster ise yaptığının hizipçilik değil, revizyonizme ve uzlaşmacılığa karşı çıkarak Parti'yi korumak olduğunu söyledi. Stein'den "yan örgüt" türü fantazilerle uğraşmaktansa ideolojik duruşun sağlamlaştırılmasını istedi; John Gates gibilerinden kurtulunmasını, sağlam tavırlarla yola devam edilmesini önerdi.

Eugene Dennis ise yan örgütlenme modelinin düşünülebileceğini, bunun Parti'den ayrılanların yeniden kazanılmasının bir yöntemi olabileceğini belirtti.

Jack Stachel, Stein'in raporunu desteklediğini söyledi ama, içimizden bazıları birlik istemiyor, dedi.

---

6 FBI Direktöründen SAC, New York (100-80638) bilgi notu, "Communist Party Membership, New York Division, Internal Security-C", Haziran 11, 1957, s. 3-4.

John Gates, Foster'ın dediği türden büyük inşa hamlelerinin zamanı olmadığını, yumuşak tavırlara ihtiyaç duyulduğunu iddia etti. Gates, yan örgütlenmelerin zaten bir gerçeğe dönüşmüş olduğunu, dolayısıyla buralardaki insanlara Parti'nin dostça yaklaşması gerektiğini, "eski komünistler"le ilişkiyi sürdürmenin, Foster'ın iddiasının aksine Parti'ye rakip örgüt yaratmak değil, ittifaklar politikasının gereğini yapmak olduğunu söyledi.

Weinstone da Foster'a katıldığını beyan etti ve ideolojinin her şeyden daha önemli olduğunu, dolayısıyla Parti'yi büyütmek için kapsamlı kampanyalara başlamanın gerekliliğini anlattı.

Güney'deki durumu anlatan James Jackson, Parti'nin yasal alanda çalışamadığını, illegal koşullar altında ancak belirli yerlerde yoğunlaşılabildiğini, bu durumu aşmak için bölgede acilen bir gazete çıkartılması, bu yayının Parti organı olmaması gerektiğini ama Parti görüşlerini yaymakta ve ideolojiyi aktarmakta yararlı işlevler görebileceğini belirtti. Jackson, korkudan dolayı üyelerin yoğunlaştığı kentlerin adını bile söylemesinin istenmediğini sözlerine ekledi.

Uzun tartışmaların ardından Stein'ın raporunun oylanmasına geçildi ve rapor, sadece Foster ile Davis'in olumsuz oylarına karşılık öteki bütün üyelerin oylarıyla kabul edildi.[7]

C. GAZETE KAVGASI

Hakaretlerin, suçlamaların, özür taleplerinin, kınamaların havada uçuştuğu toplantıda tartışmalar daha çok *Daily Worker* gazetesinin yayın politikası üzerinde yoğunlaşıyor, hesaplaşma bunun üzerinden yürütülüyordu. Foster ekibi John Gates ile Joe Clark'ın görevden alınmalarını, en azından yeni bir denetim mekanizmasının kurulmasının, yayın politikasının değiştirilmesinin gerekliliğini savunuyor ama istedikleri sonucu alamıyordu. Foster grubuna

7 FBI ajan raporu, 7.8.1957; https://ia802707.us.archive.org/25/items/foia_CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21/CPUSA_MEMBERS-NY_100-80638-21.pdf, s. 1-30.

karşı olmasına karşın Stachel bu toplantıya sunduğu raporda gazetenin bazı konulardaki açıktan "sağ" tutumunu eleştirince, Gates tarafından çizgi değiştirmek ve rüzgâra göre davranmakla suçlandı. Bir ara tartışma o kadar sertleşti ve büyüdü ki, Gates'in kendisinden özür dilemesini talep eden Stachel hafif bir baygınlık bile geçirdi, toplantıya ara verildi ve kendisine ilaçla müdahale edildikten sonra oturum yeniden başlayabildi.

Bu çerçevede ortaya çıkan somut örnekse, Macaristan müdahalesiydi. Gates ekibi açık bir biçimde Macaristan müdahalesine karşı çıkıyor, oradaki ayaklanmanın meşru dayanakları olduğunu savunuyordu. Dış Haberler Editörü Joe Clark'ın "Stalinizm"i ve Macar müdahalesini sert biçimde kınayan yazıları özellikle tepki çekmekteydi. Gazetede Parti'den ayrılan Howard Fast gibi ünlü aydınların görüşlerine de yer verilmesi bir başka tartışma konusuydu. Foster tartışmalar sırasındaki bir müdahalesinde, Joe Clark'ın her an Parti'den ayrılabileceğini, bir komünist olmadığını, bu nedenle de görevine son verilmesini istedi.

Toplantıda Macaristan konusunda Foster yeniden bir öneride bulundu. Buna göre, Ulusal Komite'nin Macaristan konusunda hazırlanan bir Birleşmiş Milletler raporuna ilişkin yapacağı açıklamada, Sovyetler Birliği'nin Macaristan'a müdahalesinin faşizm ve savaşa karşı haklı olduğu belirtilecek; Kadar yönetimi, emperyalizme karşı proleter enternasyonalizmi ve Sovyetler Birliği ve halk demokrasileriyle dayanışma savunulacaktı. Sadece Foster ve Davis'in olumlu oy verdiği öneri büyük çoğunlukla reddedildi. Bu konu Parti içindeki ayrılığı göstermesi bakımından ilginçti. Parti açıklamasında BM raporunun Macaristan'daki olayları "halk ayaklanması" olarak nitelemesi, Foster'ın istediği ölçü ve biçimde olmasa da, reddediliyordu. John Gates ise buna da karşı çıkıyordu çünkü ona göre bu meşru-demokratik bir halk ayaklanmasıydı. Taraflar arasındaki uçurumun kapanması mümkün değildi.

Bu toplantıda ayrıca Dennis bir "Dış İlişkiler Komitesi"nin kurulduğu, üye olarak da Morris Childs ile Doc Blumberg'in atandı-

ğı bilgisini de verdi.[8] Parti'nin en önemli görevlerinde bulunmuş Childs artık bundan sonra Parti'nin dış ilişkilerini yürütecek, Güney Amerika partileriyle ilişkileri koordine edecek, Birleşmiş Milletler'de Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerin delegasyonlarıyla yakın ilişkiler kuracak, Sovyetler Birliği yöneticileri ve SBKP üst düzey görevlileriyle her türden görüşmeleri yürütecek, uluslararası komünist hareket içinde kritik işlevler üstlenecek, yaygın biçimde stratejik bilgilere, belgelere aşina olarak kritik karar süreçlerinde merkezî rol oynayacaktı. Bu tarihten itibaren ABD ile Moskova arasında mekik dokuyan Childs, en gizli işleri kotaracak, 1975 yılında Brejnev'in elinden Sovyet Kızıl Bayrak (Red Banner) Ödülü'nü alarak onurlandırılacaktı. Sağ kanadın bu bozguncu temsilcisinin 1952 yılından beri FBI'a çalışan bir ajan olduğu ise ancak 1980'li yıllarda ortaya çıkacaktı. 1987 yılında ABD Başkanı Ronald Reagan, Morris Childs ile hayatta olmayan, kendisi gibi ajan kardeşi Jack Childs'ı "Başkanlık Hürriyet Madalyası" (Presidential Medal of Freedom) ile ödüllendirecekti.[9]

Trajedi olağanüstü boyutlarda yineleniyordu. Krizin ve iç-dış saldırının kargaşasında etraf ajan ve hain kaynıyordu...

20. Kongre ve Macaristan müdahalesi sonunda Parti içi dengeler, hizipler arası güç ilişkileri, ortaya dökülen yıkım artık iyice su yüzüne çıkmıştı. Foster önderliğindeki, çoğunlukla 1920'lerin işçi mücadelesi kökenli eski kadrolardan oluşan Sovyet yanlısı "sol" grup karşısında konumlanmış; Browder, hatta Lovestone dönemi yaklaşımlardan etkilenmiş John Gates önderliğinde, özellikle tirajı artık sadece 5500'e düşmüş *Daily Worker*'da güç kazanmış radikal "sağ" hizip ile merkezde konumlanan ama kritik sorunlarda daha çok Gates ekibine meyilli Sekreter Eugene Dennis çevresi ana aktörler olarak kıyasıya bir mücadele içindeyken, tarafların tümünü "revizyonist-sağ" olarak görerek ya geri çekilen ya da örgütten ayrılan az sayıdaki dağınık bireyler de gelişmeleri dışarıdan izlemekteydiler.

8 SAC, Chicago (100-33741"den FBI Direktörüne rapor, "Communist Party, USA, Organization, Internal Security-C", 8 Temmuz 1957, s. 1-18.

9 Bkz. Ek 3: Morris Childs.

Bu durumun böyle devam edemeyeceği açıktı; ölümcül Soğuk Savaş saldırısı az da olsa yumuşama sinyalleri vermeye başlarken, Parti içinde de nihai bir hesaplaşma gündemdeydi.

D. KAVGAYA SOVYETLER BİRLİĞİ DE MÜDAHİL OLUYOR

Parti içindeki büyük çalkantı ve tartışmaya Sovyetler Birliği Komünist Partisi de müdahil oldu ve bekleneceği üzere Foster ekibinin yanında yer aldı.[10]

Bu tavrın ilk göstergelerinden biri 1956 Eylül'ünün sonunda SBKP yayın organı *Pravda*'da yayımlanan bir Foster övgüsüydü. *New York Times* gazetesinin haberine göre, *Pravda* Foster'ı "maruf teorisyen ve Marksist tarihçi" olarak tanımlayarak şöyle yazmaktaydı:

> Sovyet halkı Yoldaş Foster'ı bir barış, demokrasi ve sosyalizm savaşçısı, uluslararası komünist ve işçi hareketinin muteber bir figürü olarak tanımaktadır. Gençlik yıllarından beri yaşamını hep Amerikan proletaryasının mücadelesiyle birleştirmiş olan Foster ... ülkesinin işçilerinin gereksinim ve özlemlerini iyi bilmektedir. Yoldaş Foster yaşamının otuz beş yılını, oportünistlere ve saptırmacılara karşı ABD Komünist Partisi'nin [ideolojik] arılığına ve birliğine adamıştır. 75 yaşındaki devrimcinin bütün zengin parti deneyimi, Marksizm-Leninizm öğretisine kararlı sadakat ruhuyla, komünistleri Amerikan halkının çıkarlarına yüksek hizmetlerde bulunmak için eğitmeye harcanmıştır.[11]

Yaklaşık bir ay sonra, *Kommunist* dergisi, *Daily Worker* gazetesinin 5 Kasım nüshasındaki başyazısında, "Mısır ve Macaristan olaylarını hâlâ aynı düzleme yerleştiren *Daily Worker* yazarı gibi

10 Aşağıdaki bilgilerin derlendiği kaynak: Structure and Organization of the Communist Party of the United States, Part 2, Appendix to Hearings before the Committee on Un-American Activities, House of Representatives Eighty-Seventh Congress First Session, November 20, 21, and 22, 1961 (including index), Washington D.C., Government Printing Office, 1962; https:/ia801406.us.archive.org/13/items/structureorganiz02unit/structureorganiz02unit.pdf

11 The *New York Times*, 24 Eylül 1956, s. 20.

kendilerini Marksist olarak tanımlayanlara ne demeli?" diye soruyor, yazının sahibini "ilkelerinin gücü ve dünyadaki süreçlerin anlamını kavrama" bakımından yetersizlikle suçluyordu.[12] Dergiye göre, *Daily Worker* yazısı "kendi kaderini tayin hakkı konusunda saçmalıyor ... emperyalist müdahalecilerce işgal edilen" Mısır ile "işçi ve köylü hükümetinin sosyalist yurtsever güçlere yardım çağrısı üzerine Sovyet askerlerinin geldiği" Macaristan'ı birbirine karıştırıyordu.[13] Bu yazıya verdiği kısa cevapta *Daily Worker*, iki "olay"i eşitlemediklerini, Mısır'ın işgaline (Amerikan ve Sovyet hükümetleriyle beraber) karşı çıktıklarını ve, 5 Kasım'da, Amerikan güçleri dahil "bütün ülkelerden bütün askerî güçlerin kendi sınırlarına çekilmesi"ni talep ettiklerini belirtti. *Daily Worker*, ellerine geçtiğinde *Kommunist* dergisindeki metnin tamamını yayımlayacaklarını, derginin de kendilerinin "5 Kasım editoryaliyle bu yanıtı okurlarına iletmesinin iyi olacağı"nı de eklemişti.[14]

Bu polemiğin ardından aralık ayında Sovyet dergisi *Parti Hayatı* şöyle yazdı:

> Pek de seyrek olmayan biçimde komünist partilerin geçmiş eylemlerinin eleştirel değerlendirilmesi ve analizi, anti-Marksist ve dengesiz unsurlarca partilerinin eski eylemlerini karalamak amacıyla ve ideolojik ve politik temellerini zayıflatmak için kullanılmaktadır. ABD Komünist Partisi içindeki sağcılar Marksizm-Leninizmin açık bir revizyonuyla ortaya çıktılar. Markisizmin demode, Leninizmin özel bir Rus fenomeni olduğunu ve Marksizm-Leninizmin ekonomik öğretilerinin, 'özel yasalar'a göre gelişen Amerikan kapitalizminin analizinde yetersiz kaldığını iddia ediyorlar. Proletarya diktatörlüğüne, Leninist parti modeline karşı çıkıyorlar ve yerine bir kitlesel 'komünist propaganda derneği' öneriyorlar.

12 Structure and Organization of the Communist Party of the United States, Part 2, Appendix..., age., s. 873-874.

13 *Daily Worker*, 27 Kasım 1956; agy,, s. 876.

14 Bkz. agy., s. 875.

Dergi ayrıca, revizyonizmin komünizmin gelişmesi karşısında paniğe kapılan "emperyalist gericilik" döneminde özel olarak tehlike arzettiğini de ekliyordu analizine.[15]

3 Şubat 1957'de de *Sovietskaya Rossia* (Sovyet Rusya), "ulusal komünizm" anlayışını eleştiren bir yazı yayımladı. Yazıda şöyle deniyordu:

> [Macaristan, Yugoslavya, Polonya gibi halk cumhuriyetlerinin yanı sıra] kapitalist ülkelerdeki bazı işçi önderleri [de] şimdilerde 'ulusal komünizm' propagandasıyla oraya çıkmaktadırlar. Örneğin, burjuva ideolojisinin işçi sınıfı üzerindeki etkisinin en fazla olduğu ABD'de Amerikan Komünist Partisi saflarındaki sağcı unsurlar şimdi Marksizm-Leninizmin revizyonunu önermekteler. Son zamanlarda bunlar özellikle Leninizme şiddetle saldırmaktalar. Onu, 'tipik olarak Rus' bir olgu ve Marksizmin pek çok ilkesini de 'geçersiz' ve ABD'ye 'uygunsuz' diye tanımlıyorlar. Bu görüşleri en heyecanlı biçimde vaaz edenleriden biri *Daily Worker* gazetesinin dış haberler editörü Joseph Clark. Makalelerinde, Marx ile Engels'in, sosyalizmin bilimsel teorisini 'Batı Avrupa'daki sosyalizm mücadelesi' üzerinden oluşturduklarını kanıtlamaya çalışıyor. Dolayısıyla, Clark konuyu, Lenin'le Bolşeviklerin Marx'ın ilkelerinin büyük bölümünün 'geçerli olmadığı' koşullar altında çalıştıkları iddiasıyla sunuyor. Kolayca anlaşılabileceği üzere, bütün bunlar Bay Clark'ın, Marksizmi Leninizmden ayırma amacına hizmet ediyor. Böylece, 'ulusal komünizm', Marksist-Leninist öğretiyi revize etmenin yeni bir hamlesi, 'komünist' ambalajla kamufle edilmiş, inceltilmiş bir burjuva milliyetçiliği oldu."[16]

16. Kurultay sonrasında *Pravda*'da yayımlanan uzun haber-yorum yazısında da, ağır baskılar ve eskideki kimi sol-sekter hataların yanı sıra, parti içindeki kimi odaklarda beliren silahlanma kaynaklı ekonomik canlanmanın yarattığı "sürekli refah yanılsaması"na

15 *Partiinaia Zhizn*, "General Principles and Specific Characteristics of the Building of Socialism", Aralık 1956, No. 24, s. 30ff; agy., s.882-883.

16 Sovyetskaya Rossia, "On False Slogans of 'National Communism' ", 3 Şubat 1957, s. 3; Ibid., s. 884-885. *Daily Worker* yanıtı; Joseph Clark, "A Soviet Article on 'National Communism' ", Şubat 6 1957, s. 5-7; agy., s. 886.

dikkat çekiliyor, saflarda "ideolojik sapmalar" sonucu "revizyonist ve tasfiyeci eğilimler"in ortaya çıktığından söz ediliyordu. Haberyazıda bunlara Foster'ın karşı çıktığı anlatılıyor ve Kurultay öncesinde revizyonist-tasfiyeci-sağcı odakların tavrının "burjuva basında haince mutluluk" yarattığı ama bu çevrelerin heveslerinin kursaklarında kaldığı, "acınası oportünist dernekleşme" düşüncesinin büyük çoğunlukça reddedildiği, üyelerin çoğunluğunun Marksizm-Leninizme sadakatinin tescil edildiği ve Parti'nin "Marksizm-Leninizm ilkeleri" doğrultusunda faaliyetlerine devamının sağlandığı belirtiliyordu. *Pravda* yazarı, Kurultay'da ayrıca "Amerikan komünistlerinin işçilerin uluslararası dayanışması düşüncesine sadakatinin yeniden teyit edildiği"nin, "proletarya enternasyonalizminin büyük ilkelerine bağlılığın" Kurultay bildirgesinde "vurgulandığı"nın da altını çiziyordu.[17]

Kurultaya ilişkin Moskova'da yayımlanan İngilizce *International Affairs* dergisindeki bir başka makalede de, parti içindeki "oportünist eğilimlerin her şeyden fazla Amerikan işçi sınıfı üzerindeki burjuva ideolojisinin baskılarının sonucu" olduğu belirtilmekte, bölünmenin önlendiği ve özellikle de "proletarya enternasyonalizmi"nin reddedileceğine ilişkin umutların "parçalandığı" değerlendirmesinde bulunulmaktaydı.[18] Derginin 7 Temmuz 1957 tarihindeki nüshasında Amerikan Partisi'nden Alan Max'ın editörlere gönderdiği ve bu yazıyı tek yanlı bulup eleştiren "editörlere açık mektup"una yer verildi.[19]

Kommunist dergisinin Aralık 1957 tarihli 12. sayısında D. Shevliagin, "Kardeş Komünist Partilerin Çağdaş Oportünizme Karşı Mücadelesi" başlıklı yazısında ABDKP'ye de geniş yer verdi, çeşitli alıntılarla "sağcılar"a sert eleştiriler yöneltti. Yazıda Parti'nin New York örgütünden William Norman'ın 1956 yılındaki bir ma-

17 F. Orakhov, "Under the Sign of the Strengthening of Unity", *Pravda*, Şubat 16, 1957; agy., s. 896-903.

18 T. Timoleyev, "American Communist Party Convention", *International Affairs*, 3 Mart 1957, s. 103-104; agy., s. 904-906.

19 Bkz. agy., s. 908-911.

kalesinden örnek de verilmekteydi. "Parti'de Güveni Yeniden Kurmak" başlıklı yazıda Norman şunları ifade ediyordu: a) Parti adından 'komünist' sözcüğü çıkartılmalı; b) demokratik merkeziyetçilikten vazgeçilmeli; c) monolitik parti anlayışı terk edilmeli; ve d) önderlik yerine öncülük etme rolü öne çıkartılmalıydı. Bu tür görüşlerin sahipleri olan "John Gates ... ve öteki revizyonist unsurlar"ı mahkûm ettiği yazısında Shevliagin, "16. Kurultay sağcı revizyonistlerin önerilerini reddetti ve ABD Komünist Partisi'nin Marksizm-Leninizm ilkelerine ve proletarya enternasyonalizmine sadakatini yeniden teyit etti," demekteydi.[20] Bu yazıda adı sağcı-revizyonistlere örnek olarak geçen Parti yöneticilerinden Abraham Magil, Parti Ulusal Komitesi'ne başvurarak söz konusu suçlamaların reddedildiğine ilişkin bir karar çıkarttı.[21]

Nihayet, SBKP Sekretarya üyesi ve Merkez Komite Uluslararası [İlişkiler] Departmanı Direktörü Boris Ponomarev, Ağustos 1957'de bir yazı yazarak ABD, İngiltere, Kanada, Brezilya gibi ülkelerdeki komünist partilerde ortaya çıkan revizyonizm ve oportünizme karşı mücadele ile partilerin güçlendiğini yazdı ve John Gates'ten örnekler vererek Amerikan Partisi'ndeki tasfiyeci tutumları eleştirdi, komünist partilerin uluslararası dayanışma ve birliğinin gerekliliğine vurgu yaptı.[22]

Sovyetler Birliği'nin bu ilgisi, elbette Amerikan Partisi'ne verdikleri önemden ziyade, esas olarak Soğuk Savaş koşullarında Yugoslavya, Polonya ve Macaristan olaylarının Sovyet Bloku'nu zayıflatıcı, dağıtıcı etkilerine verilen önemi göstermekteydi ve cephe gerisinde, bu sefer kapitalist ülkelerde yeni gedikler açılmasını önlemeye yönelikti. Sovyetler Birliği etrafında örülmüş ideolojik

20 D. Shevliagin, "The Fraternal Comunist Parties' Struggle Against Present-Day Opportunism", *Kommunist*, No. 18, 1957, s. 27-44 içinde The Current Digest of Soviet Press, c. X, No. 7, 2.6-9; agy., s. 914-917.

21 Bkz. A.B. Magil, "Important Motion", (Okur mektubu), *The Worker*, Mart 23 1958, s. 11; agy., s. 918-919.

22 B. Ponomarev, "The Workers Movement of the Capitalist Countries in the Struggle for Peace and Living Interests of the Toliling People", Kommunist, No. 12, Ağustos 1977, s. 30-49; Amerika'ya ilişkin bölümü içeren kısa İngilizce özet, agy., s. 912-913.

birlik ve dayanışmanın, kapitalist ülkeler içindeki politik-toplumsal ve uluslararası alanda da barışçıl-diplomatik yansımalarının korunması, dünya kamuoyu önünde saldırgan Batı ile girişilmiş rekabetteki yaraların ve maruz kalınan hasarların sınırlandırılması çabalarının bir sonucu olarak görülmeli bu müdahil olma. Sovyet Partisi'nin uluslararası saflarda bir fireye tahammülü yoktu. Kruşçev yönetimi, Stalin etkisinin kendi eliyle berhava edildiği ve Komintern gibi bir aygıtın yokluğu koşullarında disiplin, birlik ve dayanışma sağlamada zorlanmaktaydı. Macaristan'a askerî müdahale uç bir önlemdi. ABDKP üzerinde ise SB'nin "yumuşak gücü" tatlı sert tonlarla devreye sokuluyordu.

E. MUHALEFET PES EDİYOR: KRİTİK İSTİFALAR

Parti içinde en keskin muhaliflerin başında *Daily Worker* eski Moskova temsilcisi ve şimdi dış haberler müdürü Joseph Clark vardı. Özellikle 20. Kongre ve Macaristan olaylarından sonra yazdığı sert anti-Sovyet, Rusya'ya özgü gördüğü Leninizm karşıtı ve tasfiyeci makalelerle sol-merkez eğilimlerin büyük tepkisini çekmekteydi. Özellikle Foster ekibinin temel hedeflerinden biri sağ muhalefetin merkez üssü *Daily Worker* gazetesini temizlemek, Gates ile Clark'ı görevden almaktı. Üzerindeki baskılar ve ideolojik kopuşu nedeniyle 1957 Eylül'ünde Clark görevinden ve Parti'den istifa ettiğini açıkladı. Clark partiyi Moskova'ya bağımlı bir odak olarak suçlamakta, Duclos örneğinden hareketle başka Marksist partilerle ilişkilerinin karakterini eleştirmekte, Macaristan olayındaki sulandırılmış tavrı kınamaktaydı istifa mektubunda. Clark, yeni yönetimi 16. Kurultay kararlarının lafzına ve özüne uymamakla da suçluyordu.

Normal olarak bu gelişmenin sol ve merkezci güçleri memnun etmesi, hatta çıban başı olmuş bir sorunun kökten halledilmesiyle genel olarak Parti'de de rahatlama yaşanması gerekirdi ama işler öylesine içinden çıkılmaz hale gelmiş ve ilişkiler öylesine zehirlenmişti ki, bu bile bir krize dönüştü.

Elbette kendisine en yakın isimlerden olan Clark'ın istifasına Gates'ın yaklaşımı ılımlı ve hoşgörülüydü. Bazı suçlamalarını paylaşmadığını söylemek zorunda kalmasına karşın Gates'in Clark'a ilişkin takındığı hayırhah tavır, bir komünist partiden ayrılan birinin kınanması, mahkûm edilmesi, hatta sonradan da olsa ihraç edilmesi geleneğine ters düşüyordu. Burada açık bir ideolojik tavır vardı elbette.

Bu konuda Ulusal İdari Komite'de Parti'nin tavrını açıklayan bir bildiri kabul edilmiş ama Foster bu metni yetersiz bularak oylamada karşı oy kullanmıştı. Daha sonra Sekreter Dennis başka bir bildiri kaleme almış ama o da Gates'e takılmış, Dennis de önerisini geri çekmişti.

Bunun üzerine Foster Komite'ye bir mektup kaleme aldı.

Mektubunda Clark'ın istifasını son yıllardaki "politik çürümesi"nin doğal bir sonucu, "uzun zamandır komünist olmadığı [gerçeğinin] tescili" olarak niteliyordu. Foster, açıkça anti-komünist bir çizgiye geldikten sonra bile Clark'ın işgal ettiği pozisyonda tutulmasının hata olduğunu, en azından bir yıl önce görevden alınması gerektiğini savunuyordu. Yeni yönetim tarafından gazete içinde farklı bir yere alınacağını anladığı için Clark'ın istifayı seçtiğini de iddia ediyordu.

Foster'ın ilk itirazı, Gates'in Komite tepkisini beklemeden ve yumuşak bir biçimde istifaya ilişkin görüş bildirmiş olmasınaydı. Foster'a göre Gates'in tepkisi, "ona karşıtlıktan ziyade daha çok mutabakat" içermekteydi ve bu kınanması gereken bir tavırdı, böyle bir hizipçi davranış kabul edilemezdi. Clark'ın istifası üzerine *Daily Worker*'da yayımladığı yazısında Gates, Clark'ın "Sovyetler Birliği liderliğine ayrım yapmaksızın" eleştiriler yöneltmesine katılmadığı ya da 16. Kurultay'da Duclos müdahalesine karşı doğru tavır alınamadığı gibi iddialarını doğru bulmadığı türünden kozmetik eleştirilerine karşın, esas olarak Parti yönetimini hedef alıyor ve Clark'a hak veren ifadeler dile getiriyordu. Aslına Gates'in Clark'a tek ciddi itirazı, onun artık Parti'de reform yapma imkânının kalmadığı görüşüneydi. Gates, Foster'ın Kurultay kararlarına aykırı

tutum sürdürdüğünü yazıyor, Parti'deki sorunların ancak kurultay kararlarına karşı tutum alanların yenilgiye uğratılmasıyla çözülebileceğini iddia ediyordu. *New York Times* muhabirinin belirttiği gibi, Gates'in açıklaması, istifa eden Clark'ın eleştirisinden ziyade onun "pek çok düşüncesiyle mutabakat içinde olduğu"nun ilanıydı.[23] Gerçekten de, istifası uzerine "Ben henüz onun kadar umudumu yitirmedim," diyen Gates, bir de Parti'ye ait gazete bürosunda Clark onuruna bir veda partisi vermişti. Bu elbette Parti'ye bağlı bir işyerinde Parti'yi protesto toplantısıydı. Böylesi görülmemişti. Çöküşün hallerinden biriydi belki bu da.

Komite'de hazırlanan bildiriye de itiraz eden Foster, en azından iki konuda büyük eksiklik olduğuna işaret etmekteydi. Ona göre, bildiride, öncelikle Clark'ın revizyonist görüşlerine ve bunların Parti'ye verdiği zararlara değinilmeliydi. İkinci olarak da, Gates'in istifaya ilişkin açıklaması "eleştirilmeli ve düzeltilmeli"ydi. Foster, istifanın Gates grubuna karşı bir karşı hamleye vesile olmasını yeğlemekteydi.

Foster bunun yerine zayıf bir bildiride karar kılınmasının iki şeyi gösterdiğini belirtmekteydi mektubunda. Bunlardan birincisi, Parti içindeki, istifayla da yeniden vurgulanmış olan "revizyonist tehlike"nin süregelen varlığıydı. İkinci vahim göstergeyse, Parti yönetimindeki eski hastalığın, "zararlı pratiğin", sağın somut eleştirisinin yapılmasından kaçınılması ve kendisinin yaptığı türden önerilerin kabul edilmeyerek uzlaşmacı yaklaşımın devam ettirilmesiydi. Bu da esas olarak Dennis'e yönelik bir suçlamaydı.[24]

Kriz ortamında şimdi bir de bu anlaşmazlık ortaya çıkmıştı ve sular bir türlü durulmuyordu Parti içinde. Ama güç dengeleri de muhalefet aleyhine hızla değişmekteydi. Gates sempatizanları yığınlar halinde Parti'den ayrılmaktaydı. Dennis-Merkez grubu ile sol en azından Gates aşırılığına karşı birbirlerine yaklaşmaktaydı. Clark'ın istifasından hemen sonra satışları çok düşmüş *Daily*

23 Harry Schwartz, "Gates Point Up Red Party Split", *New York Times*, 10 EylüL 1957.

24 "Speech of Wm. Z. Foster at the National Executice Committee Meeting, Sept. 14, 1957", Komintern Arşivi, 615.1.65/81-82.

Worker gazetesi sekiz sayfadan dört sayfaya indirildi. 1958 başında da gazetenin yayınına son verildi. Bundan önce, sol kanat, Davis imzasıyla, Gates'in yayın yönetmenliğinden alınarak başka bir göreve getirilmesini öngören bir önerge vermişti Ulusal Komite'ye.

Gates'e karşı kampanya Moskova'da da yankılanmaktaydı. Daha 1957 Ağustos'unda SBKP dışişleri teorisyenlerinden Ponomarev, *Kommunist* dergisinde Gates'i, "sahte komünist" olarak nitelendirmişti ve bu içerideki krizi kışkırtmak isteyen *New York Times* gazetesi tarafından büyük bir mutlulukla haber yapılmıştı.[25] Bu sert dalgalar Atlantik kıyılarını vurmaya başlayınca Gates'in yazgısı da şekilleniyordu.

Nihayet, gücü azalan ve ağır baskılardan bunalan Gates de başka imkânı kalmayınca 1 Ocak 1958'de Parti'den istifa etti. Gates bakımından 22 Aralık'ta gazetenin kapatılması ve 12 Komünist ve İşçi Partisi'nin deklarasyonuna resmen destek verilmesi yönündeki eğilimin ortaya çıkması bardağı taşıran son damla, oluşmuş güç dengesinin umutları söndüren son darbesi olmuştu.[26] Ayrıldıktan sonra yazdığı anılarında o zamanki Parti'yi "yaşayan ölü-canlı cenaze" (*living corpse*) olarak tanımlayacaktı.[27]

Gates istifa mektubunda, Parti'nin, "Birleşik Devletler'de demokrasi, barış ve sosyalizm için etkin bir güç olmaktan çıktığı"nı iddia ederek, artık "içeriden değiştirilemeyeceği"ni gördükten sonra ayrılmaya karar verdiğini belirtiyordu. Mektubunun sonunda Gates, Parti'den son zamanlarda büyük sayılarda ayrılanların örgüte yeni gelen üyeler değil, son 25 yılın bütün inişli-çıkışlı zorlu mücadelelerinin içinde pişmiş, deneyimli, inançlarında samimi kadrolar olduğunu iddia ediyordu. Gates, istifaların McCarthy baskılarının tepe noktasına değil, gerilediği zamana denk geldiğinin altını çiziyor, onların ayrılmalarının temel nedeni, "bir zamanlar partinin savunduğunu düşündükleri şeyin artık realiteyle

25 "Editor of Worker Berated In Soviet", *New York Times*, 14 Eylül 1957.

26 Gates, *The Story...*, age., s. 190.

27 agy., s. 5.

örtüşmediği"ni görmüş olmalarıydı, diyordu.[28] Gates'in istifasını, Cumhuriyetçi Parti yandaş gazetesi *New York Herald Tribune*, "Evine hoş geldin" diye karşıladı.[29] Burjuvazi komünistlerin peşini hiç bırakmıyordu.

Gates'in istifasından sonra şubat ayında toplanan Ulusal Komite'de, 16 Kasım 1957 "Sosyalist Ülkeler Komünist ve İşçi Partileri Moskova Toplantısı" sonuç bildirgesi ile bu doğrultuda 64 parti tarafından 24 Kasım'da ilan edilen barış manifestosuna onay verildi. Oysa aralık ayında bir alt komitede bu onay reddedilmişti. Barış mücadelesini ve sosyalist blokun birliğini, yani fiilen Sovyetler Birliği'nin hâkim pozisyonunu teyit eden ve sağcı muhalefetin şiddetle karşı çıktığı bu siyaset belgelerinin tespitlerine dayanan Dennis'in hazırladığı rapor ile Gates'in istifasına ilişkin Stachel raporu kabul edildi.

Ulusal Komite'de Dennis'in raporu 32'ye karşı 20 aleyhte ve 3 çekimser oyla kabul edildi. Stachel'in raporuysa 12 aleyhte ve 7 çekimser oya karşılık 36 oy aldı. Daha sonra Foster'ın da işaret edeceği gibi,[30] Komite'de hâlâ bir sağ muhalefet damarı mevcuttu ama sol-Dennisçi merkez ittifakı da artık kendi ağırlığını koymuş, demokratik merkeziyetçi anlayışlarına uygun yönetimi yerleştirme yönünde önlenemez yürüyüşlerinde önemli mesafe katetmişlerdi. Merkez grubunun "sol sekter" anlayışı hedef alan ve 16. Kurultay kararları doğrultusunda bu sapmaya karşı mücadelenin sürdürülmesi gereğine işaret eden bir önergesi 32'ye karşı 21 oyla reddedildi.[31] Parti'de hizipçi çekişmelerin sonuna çok yaklaşılmıştı.

İmre Nagy'nin 16 Haziran'da infazından hemen sonra toplanan Ulusal Komite'de, infazı ılımlı ifadelerle değerlendiren, emperyalizm tarafından kullanılmasına engel olmak için özenle kaleme

28 Agy., s.191-205

29 Arthur Zipser, Working Class Giant: The Life of William. Z. Foster, New York, International Publishers, 1981, s. 192.

30 William Z. Foster, "Build and Strengthen the Party", 26 Mayıs 1958, Komintern Arşivi, 615.1.7/16

31 Jerry Harris, "The Center..," age., s.472.

alınmış bir merkezciler önerisi 10'a karşı 24 oyla reddedildi. Bu önerinin demokratik hak gereği Parti yayın organında yayımlanması isteği de kabul görmedi. Umudunu kesmiş 20 kadar üyenin zaten katılmadığı bu toplantı sonrasında merkezcilerden de istifalar gelmeye ve grup içinde sorunlar belirginleşmeye başladı.[32]

Aslında ortaya çıkan nihai tablo Foster "sol"u ile Dennis "merkez"ciliğinin ittifakıydı. Foster ekibi bunu 16. Kurultay ittifakının devamı olarak değerlendirmekteydi. Merkez'e göreyse, Dennis gibi uzlaşmacılar reform sürecine ihanet etmişti. Böylece Merkez güçler bölündü; Sid Stein, Fred Fine, Simon Gerson, Carl Ross, Gil Green, James Jackson, Dorothy Healy gibi bir bölümü yeraltı örgütlenmesinin lideri ve Smith yargılamasında mahkûm olmuş önde gelen isimler dışlanmış oldular. Sağ-merkez güçlerine, yeni denkleme boyun eğmek ya da Parti'den ayrılmak dışında seçenek kalmamıştı. Kısa sürede bu cenahtan ayrılmalar ivme kazanmaya başladı.

Foster ekibinden Thompson yeni istifa dalgasını "yeni bir krizin başlangıcı değil, geçmiş kriz kalıntısı"nın temizlenmesi olarak nitelemişti. Ona göre bu durum, Parti'nin çöküşünden ziyade "konsolidasyonu ve yeniden inşası"nın göstergesiydi.[33] Merkez sağ muhalefetten de kurtulan yeni yönetimin hedefinde şimdi "ultra-sol" diye tanımladıkları muhalefet odağı vardı. Al Lannon, Harry Haywood, Robert Thompson, Sam Darcy gibi partililerin etkin olduğu bu grup, aralarında kıyasıya mücadeleye girişmiş üç hizibi de "reformist-revizyonist" olarak görmekteydi. O zaman henüz SBKP önderliğindeki "sosyalist blok"un monolitik bütünlüğü ve Sovyet Partisi'nin mutlak dokunulmazlığı bir meydan okuma ya da itiraza muhatap olmadığından onlar da "Sovyetik kamp" perspektifinden hareket etmekteydiler.

Yönetimin çizgisi "iki cephede mücadele", yani hem "sağ revizyonizm"e hem de "dogmatizme, ultra-sol sapma"ya karşı dur-

32 agy., s. 479.

33 agy., s.480.

mak olarak belirlenmişti. Sağ muhalefet kadar örgütlü olmayan ama belirli yerlerde özellikle de Siyahlar ve Porto Rikolular arasında ve kimi yerlerdeki işçi tabanında, liman işçileri arasında güçlü olan "radikal sol" muhalefete karşı mücadele yöntemi esas olarak aralıklarla ve bireysel bazda ihraçlarla direnişi kırmaktı.

Buna karşılık sıkı bir örgütlülük kuramayan, birbirlerinden kopuk ya da gevşek bağlarla ilişkili olan bu sol odak ihraçların da yoğunlaşmasıyla 17-18 Ağustos tarihindeki toplantıyla yeni bir devrimci Marksist-Leninist parti kurmak üzere bir "Geçici Örgütlenme Komitesi" (Provisional Organizing Committee-POC) kurdular. Böylece bir biçimde o odak da Parti'den tasfiye edilmiş oldu.[34]

Parti artık bütünüyle klasik "Sovyetik" çizgiye kalmıştı...

Geriye kalanlarla birlikte Parti'nin durumu ise içler acısıydı. Çöküş sürecinin öyküsünü kaleme alan bir yazara göre, Parti'nin üye sayısı 3000 civarına düşmüştü ve bunların yarısı da polis jurnalcisiydi.[35] Bu bir karalama abartısı da olsa, en azından böylesi yorumlara imkân tanıyan durumun gerçekten hiç de parlak olmadığını gösteren bir örnek olarak kabul edilebilir.

F. FOSTER-BITTELMAN AYRILIĞI

Parti'de yaşanan krizin çok önemli bir başka sonucu, Komintern 6. Dünya Kongresi'ndeki "ikili sendikacılığa geçiş"in başındaki kısa süreli ayrılık dışında, Parti içi mücadelelerde hep Foster'ın yanında yer almış olan, Parti'nin kurucularından ve en önemli teorisyenlerinden Alexander Bittelman'ın stratejik bir dönüşüme yönelmesiydi.[36]

---

34 Bu konuda bkz. Harry Haywood, s. 605-627. Ayrıca son derece ayrıntılı ve yararlı bilgiler için bkz.https://www.marxists.org/history/erol/1946-1956/index.htm, ve özellikle https://www.marxists.org/history/erol/1956-1960 index.htm

35 Shannon, s.360.

36 Bu bölümde atıfta bulunulan bütün kaynaklara ayrıca şu resmî devlet yayınından toplu olarak ulaşılabilir: Structure and Organization of the Communist Party of the United States, Part 2: Appendix to Hearings before the Committee on Un-American Activities House of Representatives Eighty-Seventh Congress...age., s. 757-826.

1957 sonbaharında Bittelman *Daily Worker* gazetesinde "Yeniden Değerlendiriyorum" ("I Take a Fresh Look") başlığıyla bir yazı dizisi başlattı. Bu diziyi *Political Affairs* dergisinin Şubat 1958 sayısında yayımlanan yazısıyla tamamladı. *Daily Worker* dizisinin sekizincisinde Bittelman yeni yaklaşımının bel kemiğini oluşturan "refah devleti" olgusu üzerinde durdu. New Deal ile başlayan ve "Amerikan rüyası"nın güncel versiyonu olarak tanımladığı "Refah Devleti"nin, "bilimsel Marksist-Leninist analizi"nin yapılması halinde, "Amerikan halkının geleneksel anti-tekel ve demokratik hareketinin çağdaş ürünü ve ifadesi" olduğunun görüleceğini iddia etmekteydi Bittelman. Ona göre, bu gelişme "Marksist-Leninist açıdan" "sosyal ilerleme" anlamına geliyordu ve "Amerikan halkının nihai sosyalist dönüşümüne doğru ilerlemesinde uzun sürecek bir tarihsel aşama" olarak görülmeliydi. Bittelman "Refah Devleti"ne giden sürecin biçimlenmesinde iki ana unsura işaret etmekteydi. Birincisi, "işçi sınıfının omurgasını ve öncü gücünü oluşturduğu güçlü anti-tekelci koalisyonun yükselmesi"ydi. İkincisiyse, bu koalisyonu "temsil eden" ve "kapitalist üretim ilişkilerinin son sınırlarına kadar giderek tekellerin gücünü sınırlayan" [Roosevelt önderliğindeki] hükümetti. Bu olgunun "sosyal ve politik içeriğinin, anti-kapitalist değil, anti-tekel, ona yönelen hareketlerin sınıf ve politik karakterinin genel olarak sosyalist değil, demokratik olduğu"ndan hareketle de Bittelman, "daha yüksek aşama olan sosyalizme giden barışçıl ve anayasal geçişin" yolunun açılmış olduğunu öne sürüyordu. Bittelman, Amerikan halkının ayrıca Soğuk Savaş'tan "barışçıl birlikte yaşama"ya ve Çin, Hindistan, Mısır önderliğindeki Bağlantısız ülkelerin "Bandung [Konferansı] ilkeleri"ne geçiş yapmaya yöneleceğini de iddia ediyordu.[37]

Serideki bir başka yazısında da Bittelman gidişatın bir "Sosyalizm Partisi"ne doğru olduğunu ve Komünist Parti'nin de bu oluşumun önemli bir parçası olması gerektiğini anlatıyordu.[38]

37 Alexander Bittelman, "The Welfare State", *Daily Worker*, 10 Ekim 1957.

38 Alexander Bittelman, "Toward a Leading Party of Socialism", *Daily Worker*, 16 Ekim 1957.

Dizinin son bölümü olarak ele alınabilecek yazısında ise, Marx'tan, Lenin'den alıntılarla süsleyerek, 16. Kongre kararlarına atıflarla, "Amerikan halkının Refah Devleti'nden Sosyalist Devlet'e demokratik, barışçıl ve anayasal geçiş koşullarının olgunlaşacağı tarihsel ilerleme aşamasına ulaşacağı" tezini yineliyor, 1958 başında tasfiyeci zurnanın son deliğinden turnayı gözünden vurmaya soyunuyordu.

Bittelman'ın fantastik tezlerine göre, Amerikan kapitalizminin ulaşmakta olduğu "Refah Devleti" aşaması nihayetinde tekelci kapitalizmin ekonomik ve politik gücünün kırılmasıydı. Bu ise, sosyal ilerlemenin daha yüksek bir aşaması olan "sosyalizme barışçıl ve anayasal geçiş" sürecinin koşullarının yaratılması, önünün açılması demekti. Bir başka ifadeyle, "bir tarihsel görev olarak Refah Devleti'nin inşası", aynı zamanda sosyalizme geçişin de temel bir aşamasını tamamlamak anlamına gelmekteydi. "İşçi sınıfı, çiftçiler, Zenci halk, orta sınıflar ve burjuvazinin tekel dışı kesimleri", bir blok halinde "kapitalist üretim tarzı ve burjuva devlet sisteminin sınırları içinde", sosyalizme giden koşulların oluşması ve yolun açılması için "anti-tekel demokrasi" temelinde "Refah Devleti" için mücadele etmeliydiler. Bu durumda, gerici tekelci burjuvazinin emperyalist saldırganlığı ile Amerikan halkının ulusal çıkarları "uzlaşmaz" biçimde çelişecek, bu da barış içinde bir arada yaşamayı, uluslararası işbirliğini, refahı getirecekti. İçinde girilmekte olan tarihsel dönem böyleydi ve komünistler de buna göre ideolojik-örgütsel yeniden yapılanma sürecine girmeliydiler.[39]

Bir yazarın belirttiği gibi, Bittelman böylece "Marksizmi el çabukluğuyla, Sovyetler Birliği'nin güncel pozisyonuna bağlanmış gerçekçi baskı grubu [lobi] perspektifine dönüştürüyordu. ... İşçi sınıfı hareketlerini [ise] ... bir güç blokunun gerisindeki kaba kas [olarak] ele alıyordu. ... Bu aslında sosyal demokrat teorinin komünist versiyonuydu".[40]

---

39 Alexander Bittelman, "Key Programs of Party Program", *Political Affairs*, Şubat 1958, s. 36-44.

40 Paul Buhle, *Marxism in the United States from 1870 to the Present Day: Remapping the History of the American Left*, London, Verso, 1987, s. 153.

Aslında Bittelman daha fazlasını yapmaktaydı. Bittelman'ın Marksizm-Leninizm kisvesi altında attığı teorik ölüm taklası, gerçekten de Amerikan emperyalizminin saldırgan gücü ile uzun süreli ekonomik büyüme ve refah artışının zihinler üzerindeki yıkıcı-yıldırıcı etkilerinin kanıtıydı. Teorik cambazlıklar, Marksist jargon ve fakat düzene tam teslimiyetle gelen bu yıkıcılık, Foster'ın "ABDKP'de revizyonizm kelimenin tam anlamıyla tasfiyecidir,"[41] saptamasını doğrular nitelikteydi.

O sıralarda Bittelman'ın Stalin hakkındaki düşünceleri bilinmiyor. Ama Aralık 1949'da Stalin'in 70. doğum günü vesilesiyle yazdıkları belleklerdeydi:

> Stalin'in büyüklüğü ve dehası öylesine net ve güzel biçimde açıktadır ki, ilerici insanlık onları teşhiste zorluk çekmiyor. ... Stalin'le aynı dönemde yaşamak, onunla aynı dava için mücadele etmek, onun öğretilerinin ilham veren yönlendiriciliği altında çalışmak derin gurur ve şükran duyulacak, üzerine titrenecek bir şeydir.[42]

Dünyanın her yerinde adı "solcu"ya, "teorisyen"e ve "entelektüel"e çıkmışların/çıkartılmışların, çöplüğe dönmüş beyinlere vidanjörleri aracılığıyla atıklarını boşaltmaları hep kolay olagelmiştir. Önemli olan çürük malın alıcısının olmasıdır. Kapitalizmde yasadır; talep olunca arz eden mutlaka bulunur. Kâr peşindeki pazarlayıcısı, reklamcısı, satıcısıyla oluşan pazarda piyasası oluşmuş "aydın"ın malları, işçi sınıfına ve büyük insanlığın geleceğine uyduruk "katkılar"ı, yani sistemin dışkısı, düzen karşıtı süsü verilmiş ambalajlarda devrimci retoriğe bulanmış biçimde boca edilir, ateroskleroza uğratılmış dimağlara. Kapitalizmde dikiş tutturamayan kifayetsiz muhteris aydın, yabancı dilbilgisine dayalı aşırmalarla montajladığı sahte ürünlerle dolu tezgâhını sol mahallede kariyer karşılığı gerekirse keskinlik şekerine, icabında da liberal bulamaca bulayıp pazarlar. İçinde saklanmayacağı kılık yoktur.

Bittelman'lar tam da bunu yapmaktaydılar...

---

41 Foster, "Revisionist Crisis...", age., s. 49.

42 Aktaran Shannon, s. 26.

Trajik çöküşün halleri bir de böyle tecelli ediyordu...

Dönemin Parti içindeki bu son teorik-ideolojik anlaşmazlığını, açıktan tasfiyeci eğilimin son haliyle ilgili tartışmayı Parti cephesinden gelen nihai yanıtla bitirebiliriz.

Bittelman'a ilk yanıtı Foster *Political Affairs* dergisinin iki sayısına yayılan bir yazıyla verdi.[43] Foster uzun yazılarında, Bittelman'ın Amerikan kapitalizminin otomatikman barışçıl biçimde sosyalizme evrileceğini öngören yaklaşımını, sağ sosyal demokratların "demagojik genellemeler"inin bir örneği olarak mahkûm etti. Foster, uzağa gitmeye, daha yüksek sosyal ilerleme aşamalarını beklemeye gerek yok, "ABD, İngiltere, Fransa ve tekelci sermayenin öteki rejimleri zaten şu anda 'Refah Devletleri'dirler," diye yazdı, onun ulaşmak istediği projeyi okurlarına göstermiş oldu. Böyle bir projede komünist partiye yer olmadığının da altını çizen Foster, Bittelman'ın bu konuda Gates ile aynı yolun yolcusu olduğunu belirtti.

Bu durumda bir komünist partide Bittelman gibilere yer yoktu elbette. Bu dönemde yazdıklarının tasfiyeci anti-parti içeriği, Parti izni olmadan bir kitabını her koşulda bastıracağını yetkili kurullara ifade etmesi, toplantılarda Parti aleyhine konuşmalar yapması, Parti faaliyetlerine katılmaması gibi gerekçelerle Bittelman Parti'den ihraç edildi. Aralık 1960'ta yayımlanan ihraç gerekçesinde, "[Bittelman'ın] ütopyası sadece sosyal ilerleme ve sosyalist devrimin Marksist-Leninist teorisinin bir karikatürü değildir. Komünist Parti tarafından bu dönem geliştirilmiş demokratik anti-tekel mücadele ve koalisyon perspektifinin de tam bir çarpıtmasıdır," denmekteydi. Bittelman'ın işçiler için "kapitalizmi yıkmadan sosyalizmin imkânlarından yararlanma" savının, özünde, sınıf bilincine sahip biri için kabul edilmesi mümkün olmayan bir kapitalizm övgüsü olduğuna işaret edilmekteydi ihraç gerekçesinde. Bittelman'ın Parti için "Amerikan halkının yaşamında ve mücadelelerinde çok küçük anlama sahip olduğu" iddiası Parti'ye ne kadar uzak durduğunun bir kanıtı olarak gösterilmekteydi.

43 Bkz. "Party Crisis and the Way Out", *Political Affairs*, Aralık 1957 ve Ocak 1958.

Gerekçede, aslında bir tarihsel aşama olmayıp tekelci devlet kapitalizminin belirli taraflarının ifadesi olan "Refah Devleti" için, Bittelman'ın, şayet Parti'nin, onun uğrunda mücadele vermezse, "kimsenin ihtiyaç duymadığı, istemediği ve umursamadığı bir mezhep" konumuna düşmekten kurtulamayacağı iddiasının tasfiyeci özüne de dikkat çekilmekteydi. İhraç belgesinde Bittelman'ın sosyalizm adına "tekelci devlet kapitalizmi"ni pazarladığı gerçeği ayrıca vurgulanmaktaydı.

Nihayet Parti'ye büyük yıkım getirmiş sağ-tasfiyeci eğilimlerin parti içinde barınmasına ve zararlı görüşlerini parti organlarında serbestçe yayabilmelerine bunca olumsuz deneyim ve ödenen bedelden sonra artık tahammül edilemeyeceği belirtilerek Bittelman'ın üyeliği sonlandırılıyordu: "Parti'nin belirlenmiş politika ve ilkelerine dokunulmazlık [zırhıyla] başkaldırıp demokratik merkeziyetçiliği darmadağın etme ve parti bütünlüğüne zarar verme dönemi kapanmıştır."

Alexander Bittelman; Parti'nin kuruluşundan bu yana önder teorisyeni, emektar bilge üyesi, saygıdeğer büyüğü, bir zamanlar Foster ile omuz omuza kıyasıya mücadele ettiği Lovestone'ların, Browder'ların, yeniyetme tasfiyeci Gates'lerin, Clark'ların yanına işte böyle uğurlandı en sonunda...

G. DÜMEN YENİDEN DEMOKRAT PARTİ'YE DOĞRU KIRILIYOR

Bu dönemde bir önemli geri dönüş de yaşandı. Parti bir kez daha ülkedeki iki partiye dayalı politik yapı karşısında geri atmak zorunda kaldı. Parti'nin tespiti doğruydu: İşçiler, emekçi yığınlar iki partili sistemden kopmuyorlardı. Bu çalışmada görüldüğü gibi, LaFollette'den Wallace'a bütün "üçüncü parti" girişimleri fiyaskoyla sonuçlanmıştı. Üstelik Wallace macerası, Parti'yi ana akım müttefiklerinden koparttığı gerekçesiyle sol-sekter bir maceracılık olarak nitelendirilmiş, çok eleştirilmişti. Gerçekten de, Amerika'ya özgü nedenlerle, Parti'nin organizasyonunda, üyeleri-

nin de "hammallık"ta kanıyla canıyla mücadele verip etkin olduğu "üçüncü parti" ve sendikal yapılanma gibi bütün girişim ve oluşumlarda, Parti hem kimliğinden, ideolojisinden, yani sermayeden harcıyor, hem pek çok ek sorunla boğuşmak zorunda kalıyor, hem de sonunda, tabiri caizse, "dost kazığı" yiyordu.

Şimdi dolayısıyla yeniden "anti-tekel geniş halk koalisyonu" çerçevesinde geleneksel hâkim partiler içinde ve çeperinde yer alarak ittifaklar kurma sürecine geri dönülmüştü. Burada elbette Demokrat Parti öne çıkmaktaydı. Soğuk Savaş'ta, Demokrat Parti'deki "New Deal bloku" müttefiki sol-liberaller ve CIO içindeki sendikal bürokrasi en kıyıcı saldırıların başını çekmiş olsa da, Parti'nin gidecek yeri yine kalmamıştı.

Parti, eskiden de çok denenmiş bu yolun sonunun "tasfiyecilik" eğilimlerinin güçlenmesi ve fiilen hükmünü icra etmesinin acı dolu deneyimlerini çok yaşamıştı. Son büyük hesaplaşma aslında bu sorun etrafında gelişmişti. Ne var ki, bu tür süreçlerde tasfiye ile asimilasyon ikiz kardeş gibiydi. Asimilasyon, belli süreçler ve ittifak manzumeleri içinde eriyerek, kimliğini yitirerek, yolunu kaybederek dolaylı tasfiye anlamına gelmekteydi. Demokrat Parti'nin ya da herhangi yabancı, hatta özünde düşman bir organizmanın, örneğin burjuvazinin bir kesiminin, küçük burjuvazinin, aydınların ya da işbirlikçi sendikal bürokrasinin kuyruğuna bir tür lobici, baskı grubu, sivil inisiyatif, iç fraksiyon konumuna savrulmakla ortaya çıkıyordu asimilasyon. Üyeler bazında bu rolün içselleştirilmesi kendi başına bir tasfiyeydi.

İçerideki büyük hesaplaşma sonunda, Parti'nin Marksizm-Leninizm olarak açıkça belirlenmiş ideolojik kimliği ve öncü rolüyle bağımsız varlığının sürdürülmesi; klasik demokratik merkeziyetçi yapı; başta Sovyetler Birliği, "sosyalist blok"un monolitik birliğine sadakat; ve Parti'nin varlık nedeni haline gelmiş bu bağlılığın uzantısı olarak, Amerikan emperyalizmine karşı mücadele ile barış içinde bir arada yaşama ilkesinin savunulması temelinde yeni yönetim zaferini ilan etmişti. Ne var ki, bunca yıkıcı kavga ve parçalanmalardan sonra somut siyaset alanında gelinen nok-

tada ilginç "buluşma" ortadaydı. Bu konudaki Browder'a, hatta Lovestone'a uzanan "aynılık", ideolojik olarak "revizyonizm"in çeşitli tonlarının tepedeki çakışması mıydı, yoksa ABD'de tarihsel olarak belirlenmiş nesnel koşullarla, doğrudan hayatla inatlaşmanın mahalledeki çıkmaz sokağında birlikte sıkışıp kalmanın bir sonucu muydu? Bu soruya ancak zaman karar verebilirdi.

Sözünü ettiğimiz "buluşma"ya sadece "ultra sol" diye Parti'den tasfiye edilenler katılmamışlardı. Onların argümanları, yol ve yöntemleri reddedilince şimdi Parti yönetiminin önündeki güncel sorun netti; bir kez tasfiyecilik yenilgiye uğratıldıktan sonra, yeni ideolojik uyanıklıkla, teorik yetkinlikle asimilasyonun da önüne geçilebilir miydi, bunun için ne yapmak gerekirdi?

Bu konuda asıl iş yine Foster'a düşmüştü. 5 Şubat 1959'da bu konuda Ulusal Komite'ye bir mektup gönderdi. Foster, Parti'nin yeniden klasik iki parti içinde (ve birleşmiş AFL-CIO sendikalarında) çalışma zorunluluğunu, özellikle Kasım 1959 seçimlerinde görüldüğü gibi, "geniş yığınlar"ın tekelci kapitalizme karşı artan bilinç ile "görülmemiş oranlarda" Demokrat Parti'ye yönelmeleriyle açıklıyordu. Foster, bu durumun bir sonucu olarak nesnel bir olguya da işaret ediyor ve bu süreçte Parti üyelerinin de genel akıntı doğrultusunda giderek daha fazla Demokrat Parti içinde mücadele vermeye başladıklarını belirtiyordu. Bu gerçeklik üzerinde ayrıntılı durulması ve gerekli perspektifin bir an önce olgunlaştırılması gerektiğini hatırlatıyordu Ulusal Komite üyelerine.

Ona göre, her biri kendi yolundan olmak üzere, hem emekçi yığınların hem de Komünist Parti'nin Demokrat Parti'ye doğru bu "sert viraj" alışı sorunun bir yanıydı. Foster, "Demokrat Parti'nin içinde çalışmak ile Parti'nin aşağı yukarı tecrit halinde kendi başına çalışması" arasındaki farkın iyi bilinmesi ve şimdiki yolun getirdiği "tehlikelere karşı önlemler"in doğru saptanması gerektiğini belirtmekteydi. Foster'a göre, Parti'nin içine girdiği yeni yolda "nereye gittiği"ni net görebilmesi için, özellikle bu çalışmalarda Demokrat Parti içinde yer alacak üyeleri bekleyen gelişmeleri de göz önüne alarak, kapsamlı ve net bir " teorik açıklama"ya ihtiyaç vardı.

Foster'ın belirlemeleri şöyleydi: Yeni politikanın "parti bakımından sınırları ve tehlikeleri"in bilinmesinin önemine işaret ediyor ama bu Demokrat Parti içinde "çalışmayı engelleyecek ölçüde olumsuz" perspektifle yapılmamalı, diyordu. Aksine, ona göre, "argümanlarımızın ağırlığı sol güçlerin katılımını arttırma ve gereksiz kopuşları önlemek üzerinde" yoğunlaşmalıdır. Demokrat Parti (ya da daha az oranlarda ve yerellerde Cumhuriyetçi Parti) içinde çalışmada "neyin kazanılabileceği ve neyin kazanılamayacağı"nın iyi belirlenip anlatılması gerekir. Ayrıca işçilere "Demokrat Parti'nin 'ele geçirilemeyeceği' anlatılmalı, bunun olabileceğine ilişkin yanılsamalar giderilmelidir". Parti'nin eski politikalarının incelenmesi ve dersler çıkartılması zorunludur. Her iki partinin de "emperyalist kontrol altında olduklarını dikkatlice gösterilmeliyiz" ve "oportünizme karşı" önlemler almalıyız. Bu arada öteki "sol" partileri de fazla umut beslemeden bu yola teşvik etmeliyiz. Bütün bu süreç içinde sürekli olarak bir tür İşçi-Zenci-Çiftçi partisini, "Parti'nin anti-tekel hükümet politikasının somutlaştırılması olarak ön planda tutmaya gayret etmeliyiz. Bu eski partiler içindeki bağımsız çalışmamızın kalbidir".[44]

Konuyla ilgili 17 Kasım 1958 tarihli bir başka çalışmasında Foster, iki geleneksel parti sisteminden kopamayan işçilerin "politik güç potansiyelini önemli ölçüde" yitirdiklerini, Kongre'de ve eyaletlerdeki "politik temsil"lerinin daraldığını ve "sınıf mücadelesi kavrayışları"nın olumsuz etkilendiğini anlatıyordu. Devrimcilerin sisteme yönelik saldırılarının da bu nedenle hep boşa çıktığını belirten Foster, işçi ve emekçilerin bu tutumu nedeniyle de "radikal politik partiler çok küçük, hatta mezhep [konumunda] kaldılar" diyerek bu gerçekliğin zorunlu olarak kabul edilmesini öneriyordu. Son Kongre seçimlerinde (Kasım 1957) Demokrat Parti'nin kazandığı zaferde ona oy veren işçi, Zenci ve çiftçi oylarının belirleyici olduğunu belirten Foster, öteki sol partilerin çok az katkılarına karşın, iki yerleşik büyük "parti içinde çalışma politikası" ile Parti'ye

44 "To the National Committee", Komintern Arşivi, 615.1.7/42-44.

de pay çıkartıyordu bu başarıdan. Buna karşılık, sol partilerdeki işçiler ile Demokrat Parti'ye bağlı işçiler arasında genelde "çok az ya da hiç düzeyinde işbirliği ile ortaya çıkan geniş bir uçurum ve oldukça fazla husumet bulunduğu" tespitini yapan Foster şu öneride bulunuyordu "yeni" parti politikasının temel yaklaşımı olarak: "Çeşitli sol partilerce uzun zamandır ihmal edilmiş olan Demokrat Parti içindeki işçi sınıfı çoğunluğunun politik güçleri ile küçük bağımsız radikal partilerdekiler arasında var olan boşluğu doldurmak [*bridging the gap*] işçi hareketinin tarihsel görevidir."

Foster bu yolda üç öneride bulunuyordu: a) Parti bağımsız öncü varlığını korumalı, işçilerin Demokrat Parti'yi ele geçirip dönüştürebileceklerine inanmadığını açıkça ilan etmelidir; b) 'Üçüncü Parti" projesi, işçiler, Zenciler ve Çiftçilere dayanmalı, gelen orta sınıf unsurlarına da açık olmalıdır. Bütün çalışmalarda bu hedef akılda tutulmalı, duruma ve işçilerin hissiyatına göre propaganda ve bireylere ya da kurumlara dayalı organizasyon çalışmaları yapılmalı ama örgütlenmede acele edilmemelidir; c) bu sürecin her asamasında sosyalizm fikri, kopuşlara neden olmadan hep işlenmelidir. Foster'a göre, yeni politikanın revizyonizme yol açmaması için bu üç nokta hayati önemdeydi.

Foster, ilk aşamada, emekçi yığınların Demokrat Parti (ve belirli ölçülerde Cumhuriyetçi Parti) yerel örgütlenmelerini kontrol etme çabalarında, "yanılsamalarını paylaşmamak" kaydıyla, Komünist Parti'nin onlarla birlikte militanca hareket etmesini öneriyordu. Bu süreçte yer alan sendikalar içinde de aktif olunmasını savunan Foster, bu aşamada, Parti'nin işçilerin eğitilmesine ve üçüncü parti inşası ihtiyacını anlatmaya eğilmesinin gerekli olduğunu belirtirken, işçilerin temel hedeflerinin bu çatılar altında gerçekleştirilemeyeceğinin altının çizilmesini istiyordu.

Foster ikinci aşamada, işçilerin Demokrat Parti içindeki hareketi gelişip olgunlaştıkça çeşitli kopuş dinamiklerinin devreye gireceğini, Parti'nin bunlara fizibilite ile içerideki ve dışardaki işçiler arasında bölünme yaratmama ilkesiyle yaklaşmasını öngörüyordu. Oluşabilecek bağımsız, otonom ya da yarı-otonom yapılanmalara

sahip çıkılırken Demokrat Parti içinde kalan işçilerle dayanışmanın zedelenmemesine de özen gösterilecekti.

Üçüncü örgütsel adımlar aşamasındaysa Foster, bütün hareketin bir üçüncü parti oluşumuna, genel İşçi Partisi inşasına yönlendirilmesi gerektiğini belirtiyordu. Bu noktada erken adımlar atılmasına ya da zamansız bölünmelere karşı uyarıda bulunmaktaydı. Sonunda ulaşılacak dorukta Parti'nin eski siyasetine geri dönmek olarak nitelediği üçüncü partinin öteki sol partilerle ancak "Marksist-Leninist program temelinde birleşebileceği"ni belirtiyordu.

Foster'a göre Parti'nin öncü rolü de bu noktada, Demokrat Parti içindeki işçilerle dışındaki işçi birlikteliklerinde yer alanlar arasındaki köprü göreviyle somutlaşacaktı. Bu sol gruplarla ilişkilerin yaratabileceği revizyonist etkiler riskine karşı, "Parti politikasının devrimci içeriği" ile baş edilebileceğini savunuyordu Foster.

Hayat bu şemalara, zihnî-iradi planlamalara uyar mıydı bunu zaman gösterecekti. Şemanın ne denli tuzaklarla dolu olduğu; sakıncalarını, risklerini; kuyrukçuluğu, revizyonizmi, ideolojik kirlenmeyi, erimeyi, tasfiyeciliği beslediğini en iyi Foster biliyordu. Parti tarihinin çeşitli evrelerinde incelediğimiz örnekleriyle doluydu bu son derecede riskli siyaset. Sadece ideolojik sağlamlığın yeterli sigorta olamadığının pek çok kanıtı da vardı bu tarihin içinde.

Foster'ın, ayırdında olduğu bu itirazlara tavrı netti:

> Doğal olarak, eski partilere karşı on yıllardır neredeyse aralıksız sürdürülen propagandadan sonra, bu genel düşünceye tepki duyacak çok sayıda işçi olacaktır. ... Ama bu, muhafazakâr AFL'nin içine girişe, Halk Cephesi ve benzeri politikalara ilişkin olarak yaşadığımız tecrübedir. Az sayıda, CIO ... içindeki katılımı ya da Halk Cephesi siyaseti Komünist Parti'yi zayıflattı diyenler de olacaktır. Komünist Partisi, başını dik tutup en zorlu koşullar altında işçi sınıfı birliği çizgisini uygulayacak kadar güçlü ve cesur olmalıdır.[45]

45 William Z. Foster, "Notes on the Communist Party Electoral Policy", Komintern Arşivi, 615.1.65/98-102.

Uzun, upuzun yılların ardından, koskoca Sovyetler Birliği bile tarih sahnesinden silindikten sonra, 1992 yılında bir yazar, tarihin acımasız yargısını doğru bir saptamayla ve Parti'nin o dönemdeki sorumlusu Gus Hall'a bağlayarak şöyle ifade edecekti:

> Hall, hızla harekete damgasını vurdu. Sosyalizmin ana akımının mensupları gibi, o ve onun yoldaşı komünist önderler temelde Demokrat Parti'nin liberal kanadının rotasını değiştirme [siyasetine] bağlı kalmayı seçtiler.[46]

1962'de resmen olmasa da Parti, John F. Kennedy lehinde tavır aldı. 1964 seçimlerinde, bütün sol gibi, gerici Barry Goldwater seçilmesin diye Lyndon Johnson'u destekledi. ABDKP bundan sonra Gus Hall ile simgesel anlamda biraz âdet yerini bulsun diye dört kez başkanlık seçimlerine katıldı. Jarvis Tyner'ın da başkan yardımcısı adayı olduğu 1972'de Parti 25.595 oy (yüzde 0,03) aldı. Troçkist adayların oyu 83.380 idi. Aynı ikili, ABD'de Watergate skandalı ortamında yapılan 1976 yılı seçimlerinde oyunu, Troçkist Sosyalist İşçi Partisi listesinin 91.314 oyuna karşılık 58.709'a (yüzde 0,07) yükseltti ve yarışı sekizinci sırada tamamladı. Gus Hall'ın Angela Davis'in başkan yardımcısı adaylığıyla katıldığı 1980 seçiminde Parti'nin oyu 44.933 (yüzde 0,05) oldu. Nihayet 1984 seçimlerinde aynı ikili yüzde 0,04'e tekabül eden 36.386 oy alabildiler.

Parti bundan sonra, günümüze kadarki bütün seçimlerde, Demokrat Parti adaylarını destekledi. ... 1989'a kadar Sovyetler Birliği'nin bu konudaki onayını da aldığını belirtmeye gerek bile olmamalı...

Her seferinde de Browder'ın mezarında döndüğünü varsayabiliriz...

Aslında bu politikanın uçtaki savunucularından Gates'in deyimiyle Demokrat Parti'ye "eleştirel destek" (*critical endorsement*)[47] parti tarihinin, özel keskinliğin yarattığı ya da farklı yöndeki

46 Dan Georgakis, "Gus Hall", Mari Jo Buhle, Paul Buhle, Dan Georgakasis, (Der.), *Encyclopedia of the American Left*, Urbana, University of Illiniois Press, 1992, s. 288.

47 Gates, *The Story*..., age., s. 116.

Moskova talimatlarına uyma zorunluluğunun belirlediği konjonktürel durumlar hariç, hiç de yabancısı olmadığı temel politik yaklaşımların başında gelmişti hep.

Sonuçta, Marksizm-Leninizmden umut kesenler gittiler. Bu konuda ısrarcı ve inatçı olduklarını iddia edenler içinse, Sovyetler Birliği'nin peşinde gidecekleri yolun sonu yoktu. Daha doğrusu o yolun sonu, Sovyetler Birliği'nin bir acentası, Demokrat Parti'nin de (liberal burjuvazinin) sadece demokrasi, emek-kadın-siyah ve genel insan haklarıyla barış talep eden dışlanmış kuyrukçusu olmaktan başka bir şey değildi. Onların dilindeki devrim ve sosyalizm, Marksizm-Leninizm, artık kimsenin ciddiye almadığı bir retorikten, daha doğrusu trajik bir sahtelikten ibaret kalmaya mahkûmdu.

Bu konuyu üç noktaya dikkat çekerek kapatabiliriz:

Bunlardan birincisi Demokrat Parti ve onunla ilişkiler konusu. Dışarıdan çıplak gözle bakınca Demokrat Parti'nin sermayenin en hin temsilcisi, onun güler yüzü olduğu, Amerikan emperyalizminin kıyıcı tetikçisi görevini yerine getirdiği apaçık görülebiliyor. Ne var ki ABD içinde, demokrasi, insan hakları, hatta işçilerin, azınlıkların, ezilen tüm kesimlerin sistem içindeki çok boyutlu hak ve çıkarları bakımından tıkanmış bütün kanallar, etkin biçimde kapatılmış alanlar, sınıf bilinci betonlaştırılmış işçi sınıfı, üzerine "ölü toprağı" serpilmiş emek hareketi ve berhava edilmiş alternatif örgütlenmeler ortamı düşünüldüğünde Demokrat Parti'nin, "sadaka kapısında ihtiyaç sahipleri" için sığınılacak bir yer kapladığı açık. Demokrat Parti'yi, Avrupa sosyal demokrasisinin ABD özelindeki yansıması olarak düşünmek, ona verilen desteği de ölüm karşısında sıtmayı tercih etmek olarak yorumlamak mümkün. Bu gerçekliğin üzeri atlanarak yapılacak bir değerlendirmenin "somut durumun somut analizi"yle herhangi bir bağı olamaz.

İkinci olaraksa, "Amerikan biricikliği"nin nesnel zemini üzerinde durulmalıdır. Parti içinde Lovestone ve Browder'ın hayaletinin yeniden canlanması, ikisinin ortak noktası olan "Amerikan biricikliği"nin kendini dayatması salt bir tesadüf, tasfiyeciliğin

teorik dışavurumu ya da ortak kötü niyet göstergesi olarak ele alınamaz. Bu kendini dayatan nesnelliğin en azından kendine özgü ayırt edici özelliklerinin dikkate alınması doğru bir yaklaşım olur. Bunun reelliğinin göz önüne alınması, böyle bir zorunluluğun ve ihtiyacın ortaya çıkmasından kaynaklanan tespit ve arayışların nesnel zemininin gücünü kabul etmek gerek. Dolayısıyla bu özel gerçeklikten kaynaklanan arayışları ve önerileri salt bir "ihanet"e ya da "revizyonizm sapması"na, "sağcılık virüsü"ne indirgemek, bunların hepsini bünyesinde taşıyor olsa bile, indirgemecilik olur. Bu yanıltıcı kolaycılıktan da kaçınmak gerek.

Bu iki unsura bağlı olarak bir üçüncü noktaysa, kadro sorununda ortaya çıkıyordu. Düzenden, topluma/hayata yabancılaşacak ölçülerdeki kopuşun ya da onunla zaten hiç ilişki kuramamış olmanın maceracı, keskin, şizofrenik ölçülerde tecride yönelmiş nihilizmi ile düzenden pek çok boyutta hiç kopamayışın çelişkilerini içinde hep barındırdı ABDKP. Bu iki uç arasında salınımlar halinde gidip geldi. Bu uçlardan biri tecrit getirirken öteki de ideolojik özü yitirmeyi, bu manada başkalaşmayı, düzen içinde erimeyi dayatıyordu Parti'ye. Örgütün düzenden kopamayan üst düzey kadroları, Browderizmin Halk Cephesi döneminde beslendikleri düzen kurum ve kültürünün bağrında kendilerini evlerinde hissederken, ideolojik yönelimlerinin gıdasını "Amerikan biricikliği"nden alıyorlardı. Dolayısıyla, belirleyici kadroların Demokrat Parti ile ilişkilerde ve Amerikan kapitalizminin sahici farklılıklarını Marksizmi kendi konumlarına uyarlamanın bahanesi olarak kullanmalarında "sınıfsal öz"lerini de dikkate almak gerekir.

H. YENİ DÖNEM YENİ YÖNETİM

Bütün bu çalkantılı dönem 1959 yılının sonuna gelindiğinde artık kapanmıştı. Zafer, Dennis grubunun da iltihak ettiği Foster ekibinin klasik Sovyetik hattınındı. Yeni yönetim belirlenmişti ve yeni yapılanma Parti'nin 10-13 Aralık 1959 tarihlerinde New York'ta toplanan 17. Kurultayı'nda resmiyet kazanacaktı.

1959'da hapisten çıkan Gus Hall, Parti'nin yeni Genel Sekreteri oldu. Eski Genel Sekreter Eugene Dennis, Ulusal Başkan olarak onurlandırıldı. Artık yaşlı, hasta ve çok yıpranmış William Zebulon Foster ise, Onursal Başkan konumunu sürdürdü.

Kurultay'ın kapanış konuşmasında yeni Genel Sekreter Parti'nin yönünü çizdi delegelere.[48]

Hall konuşmasına, Kurultay'a, "tasfiyecilik ve revizyonizm unsurlarına karşı zafer kazanmış ve onların ikiz kardeşi sol sekterlik ve dogmatizmi esasta kökten kazımış" olarak geldiklerini belirterek başladı. Hall hem Parti'nin başarıyla direnmesiyle hem de Sovyetler Birliği başta dünya sosyalist güçlerinin ve sömürge, yarı-sömürge halklarının gelişmesinin güç dengesini kapitalizm-emperyalizm aleyhine değiştirmesiyle gelinen noktada geleceğin parlak gründüğünün altını çizdi. Yıllar boyu sadece kötü gidişi durdurmak, salt Parti'nin toplumdaki meşru-yasal konumunu ve Marksist-Leninist karakterini, kısacası varlığını korumak için mücadele etmekten şimdi artık ilerleme aşamasında ulaşmış olduklarını savunan Hall ana sorunu delegelerin önüne şöyle koydu: "Parti'nin bu bütünüyle yeni durumda rolü nedir? Şimdi geniş halk hareketi akımı içine nasıl dahil olabilir; kendi tecridinin kelepçelerini nasıl kırabilir ve ulusumuzun yaşamında – büyüyen barış hareketinde, işçilerin, Zenci halkın, gençlerin ve öteki kesimlerin mücadelelerinde giderek sürekli etkinleşen bir unsur olabilir?"

Kapitalist dünyada yeni rakiplerin de yeniden sahneye çıkmasıyla ABD'nin krizlere daha açık hale geldiğini iddia den Hall, burjuvazinin "Amerikan Yüzyılı" hayalinin ve buna bağlı Soğuk Savaş saldırısının tıkanma noktasına geldiğini, şimdi sorunun barış içinde bir arada yaşama ilkesinin hayata geçirilmesi olduğunu belirtti. Hall, "dolayısıyla barış şimdiye kadar hiç olmadık biçimde günümüzün merkezi meselesi olarak gündemdedir," dedi.

48 Gus Hall, *Our Sights to the Future*, Keynote Report and Concluding Remarks at the 17th National Convention of the Communist Party, U.S.A., New York, New Century Publishers, 1969.

Parti, "ücretler, istihdam, işçi hakları, temel hak ve özgürlükler, sosyal güvenlik, barınma, sağlık, gençlerin ihtiyaçları" gibi konularda mücadele verecekti elbette ama "öncelik barış sorunu"ndaydı, çünkü "Soğuk Savaş ve büyük askerî harcamalar ile halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçları arasında doğrudan bir ilişki" vardı. Belirtmeye gerek yok ki, Sovyetler Birliği dış politikasının da acil ve öncelikli hedefiydi yumuşama ve barış içinde bir arada yaşama ilkesi.

Parti için, somut hedefi, "her düzlemde –bin yoldan, 10.000 yerde, 100.000 konuda– mümkünse 180.000.000 kişiyle" kurulabilecek "en geniş birleşik cephe" formülüyle ifade eden Hall, bu tür ittifaklarda kendilerini dayatmayacaklarını da vurguluyordu.

"Geniş birleşik cephe", "demokratik blok", "anti-tekel halk koalisyonu" türünden "Amerikalılaşma", toplumda meşru yer bulma çabalarının, ideolojiyi öne çıkarmadan geniş halk kesimleriyle demokratik cephe girişimlerinin, işbirlikçi sendika bürokrasisine yakın durmanın, yerleşik iki parti içindeki "barışsever-demokrat" kabul edilen çevre ve adayları desteklemenin, farklı ideolojik-politik çevrelerle somut sorunlar etrafında işbirliğinin, Parti tarihinde daha çok revizyonizm-tasfiyecilik yaftalamasıyla mahkûm edilmiş Lovestone ya da Browder yaklaşımı benzeri deneyimlerini, daha yakınlarda da Gates ile Stein çevrelerinin argümananlarını hatırlattığının ayırdında olan Gus Hall, ilginç bir yöntem denedi eski tatsız anıların önünü kesmek için. Hall önce delegelere isim vermeden şu alıntıyı okudu: "Ulusumuz, kendi karakteristikleri olan ve hazinelerle dolu birkaç on yıllık bir tarihe sahip. Bugünün ABD'si, dünün ABD'sinden doğdu. Tarihe Marksist yaklaşıma inandığımıza göre, bütün tarihsel geçmişimizi yok saymamalıyız. Marksizm pratiğe geçirilmeden önce, ülkemizin özgül karakteristikleriyle bütünleştirilmeli ve bir ulusal forma kavuşturulmalıdır. Şayet ABD komünistleri Amerikan özellikleri dışında bir komünizmden söz ederlerse, bu sadece soyut bir Marksizm olur. Geçersiz bir Marksizm. Dolayısıyla, Marksizmin belirgin biçimde Amerikan bir şeye nasıl dönüştürüleceği asıl mesele olmaktadır." Alıntıyı okuduktan sonra, Hall, "Kimin yazdığını sorsam çoğunuz yanlış

cevap verirsiniz," dedi ve yazarı açıkladı: Mao Zedong! "Ben sadece 'Çin' yerine 'ABD' ibaresini koydum," dedi.

Hall'a göre, Parti tarihinde, Browder gibi, bu yönelişi hayata geçirmeye çalışanlar olmuştu ama doğru yaklaşımı "sağ-oportünist sapma"ya dönüştürmüşlerdi. Ne var ki, bununla mücadele edilirken de sol sekterliğe savrulunmuştu. Şimdi tecritten kurtulmak için "ana akım" mecraya dönmek gerekirdi ama bunu eski yanlışlara düşmeden yapmanın yolu aranmalıydı. Onun önerdiği ölçüt netti:

> Politika ya da çizgimizin tek Leninist testi, hayatın testidir – yığınları mücadelede nasıl yönlendirmeye, önderlik etmeye ve örgütlemeye nasıl katkıda bulunacağımızdır. ... Tecritteki bir parti istikrarlı olamaz ve [sağ ve sol sapmalara karşı] iki cephede doğru biçimde mücadele edemez. Gerçekliğin cetvelinde test, yığınlardır. ... Bir eski filozofun dediği gibi, "Doğa insana bir dil, iki kulak vermiştir ki, başkalarından konuştuğumuzun iki misli fazlasını duyabilelim."

Gus Hall kapanış konuşmasında, anti-tekel halk koalisyonundaki ittifak ilişkilerine açıklık getirdi. Hall, bu kavramı eskinin "demokratik cephe" ya da "üçüncü parti" gibi yaklaşımlarla karıştırmamak gerektiğine işaret etti, "Bu bir stratejik politik kavramdır," dedi. "Bunu kimse icat etmedi ... bugünün Amerika'sından doğdu ve gelişti. Emperyalist dönem bu tröstleşmiş ... ve baştan sona her şeyi etkileyen ... tekeller sistemini yarattı. ... Bu tekel hâkimiyetinin kurbanları Amerikalıların çoğunluğudur, öncelikle işçi sınıfı, Zenci halk, çiftçiler, küçük işletmeciler, profesyoneller, beyaz yakalılar ve kesinlikle kapitalist sınıfın kimi kesimleri."

Hall'a göre, en basit reform ve demokrasi mücadelesinden sosyalizm kavgasına her çaba bu direniş yolundan, yani anti-tekel halk birliği yolundan geçmek zorundaydı. Yine de bu çerçeve içindeki geniş cepheyi tanımlarken Hall, geçmişten ders çıkartarak, tekelci sistemden olumsuz etkilenen kapitalist kesimlerin sadece egemenlik sistemi içindeki çelişkinin unsurları olarak görüleceğini ve bu çelişkiden yararlanma yollarının aranacağını ama bir "milli

cephe"nin söz konusu olmayacağını özellikle vurgulamaktaydı. İttifak kompozisyonunun bir sınırı olacaktı.

Bir başka sınır da ortaklardan gelecekti: Parti, tekellerin rolünü ve onlarla mücadelenin nesnel gereklerini tam olarak kavramayan kesimlerin varlığını kabullenecek, onlarla işbirliğine herhangi bir önkoşul getirerek kendi sınırlarını yaratmayacaktı.

Hall artık partililerden Marksizm-Leninizmi pratiğe uygulamayı öğrenmeyi, yığınsal mücadeleler içinde yer almayı, geçmişin hizipçiliğini, zorlu mücadelelerinin yorgunluğunu, olumsuz ruh halini, yılgınlığı üzerlerinden atmayı, geleceğe bakmayı istiyordu.

Bu kurultayla ilgili vurgulanması gereken özel bir nokta da Siyah Sorunu ile ilgilidir. "Siyah Kuşak'ta self-determinasyon" ilkesi 1930'ların sonlarından başlayarak ikinci plana atılmış, Browder yönetimi ve Halk Cephesi siyasetiyle de fiilen terk edilmişti. 17. Kurultay'da bu fiili duruma resmiyet kazandırıldı. Kurultayda bu sorunla ilgili komitede yapılan oylamada 13'e karşı 5 oyla "self-determinasyon sloganı"nın Parti programından çıkartılmasına karar verildi. Komite, nihai Kurultay bildirgesinde yer almak üzere sunduğu öneride şöyle demekteydi:

> Uzun ve ciddi bir tartışmadan sonra self-determinasyon sloganının dan vazgeçilmesini oylarken, komite, bu adımın hiçbir biçimde Amerika'da Zenci Sorunu'nun merkezi niteliğinden sapma olarak yorumlanamayacağı düşüncesi üzerinde oydaşma içindeydi. Bu bakımdan Zenci Sorunu bugün daha önce hiç olmadığı kadar merkezidir çünkü Amerikan halkının bir bütün olarak daha ilerlemesinin önkoşulu olarak Güney'deki burjuva-demokratik devrimin tamamlanması için nesnel koşullar olgunlaşmaktadır.[49]

Böylece Afroamerikanların "ulus-devlet için savaşan bir ezilen millet" olmadığından hareketle, "eşit yurttaşlık" ilkesi temelinde bir mücadele süreci başlatılmış, yani başa dönülmüş oldu. Sonuçta, kapitalizm içinde burjuva-demokratik haklar

49 Komite adına Claude Lightfoot'un Kurultaya raporu, Komintern Arşivi, 615.1.100/306.

manzumesinden ileri mevziler kazanılabileceği ve zaten fiilen de kazanıldığı tezi, Siyahlar bakımından nihai kurtuluşun sosyalizmle geleceğinin vurgulanmasıyla birlikte kabul edildi. Self-determinasyon tezi de zaman içinde, bölücü, tecrit edici, nesnel koşullara uymayan ve bizzat Siyahlar tarafından istenmeyen bir "sol sapma"ya dönüştü.

Bir tarih de böyle kapandı Canavar'ın ağzındaki 40 yılın sonunda...

* * *

Sovyetler Birliği'ne ödünsüz bağlılığıyla Hall'ın yönetimin başına geçmesi, (Gorbaçov'a kadar) bütün ideolojik tartışmaların da fiilen bittiğinin, 40 yıllık şiddetli hizip çatışmalarıyla seyreden sağ-sol arasındaki salınımların sonuna gelindiğinin, bu manada artık istikrarın sağlandığının göstergesiydi.

Ne var ki artık bir yolun sonuna gelinmişti. ABD Komünist Partisi Amerikan toplum ve siyasetinde anlamlı bir aktör, etkin bir güç olmaktan tam anlamıyla çıkmıştı. Bu durum bir daha hiç değişmedi, günümüze kadar sürdü.

Hall, yönetimde en uzun süre kalan komünist parti yöneticilerinden oldu. 13 Ekim 2000'de 90 yaşında öldü. Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle; İtalyan işçi sınıfı, tarihi, kültürü, gelenekleri içinde derin kökler salmış İtalya Komünist Partisi gibi büyük örgütlerden, o zamanki görevli personeli sosyalizme değil de bir büyük güce, Rusya'ya bel bağlamış Türkiye Komünist Partisi benzeri küçük yapılanmalara, Sovyetik blok içinde hayasızca tasfiye operasyonları başlatılmışken ABDKP Gus Hall yönetimiyle yaşamında ilk kez SBKP'ye karşı çıktı, tasfiyeciliği reddetti, iki-üç bin üyesiyle o dünyada ibretlik bir duruş sergiledi.

1957'de ağır bir kalp krizi daha geçiren Foster, hukuki sorunları aşarak 1961 Ocak'ında tedavi için Moskova'ya gitti. Foster orada bir hastanede 1 Eylül 1961'de hayatını kaybetti. Lenin Mozolesi'nde Brejnev'in de katıldığı cenaze töreninden sonra külleri Amerika'ya götürüldü.

Aynı yıl kanser hastası Eugene Dennis de öldü. Yerine Ulusal Başkanlığa seçilen Elisabeth Gurley Flynn, Ben Davis, Jack Stachel, Bob Thompson gibi isimler de 1960'ların ilk altı yılı içinde yaşamlarını yitirdiler.

Gençlik kollarından gelip Ulusal Komite üyeliğine kadar yükselen Gil Green, 1989'dan sonra Parti'den ayrıldı, 1997'de öldü.

Bu dönemden kalan pek çok isim, örneğin Dennis'in eşi Peggy Dennis gibi eski üyeler Yeni Sol'un rüzgârı altında ve özellikle de 1968 Çekoslovakya krizinden sonra Parti'den ayrıldılar, ilerici sivil inisiyatiflerde yer aldılar.

Sol'un liderlerinden ve Siyah Kuşak self-determinasyon teorisinin önemli ismi Afroamerikan Harry Haywood, Parti'den atıldıktan sonra Maoist hareket içinde yer aldı ama sonra Üç Dünya Teorisi'ni ve anti-Sovyet tutumu reddetti. 1985 yılında öldü.

Anti-komünizme savrulanların dışındaki muhalefet mensuplarının önemli bölümü de 1960'lardan başlayarak çeşitli ilerici-sol hareketler içinde barış, insan hakları, sosyal adalet mücadelelerine aktif olarak katıldılar.

John Gates, anılarını kitaplaştırdı ve önsözünü yazan Browder'la imza günü yaptı. 1992'de öldü.

Joseph Clark anti-Sovyet sosyalist dergi *Dissent*'te yazılar yazdı. Kızı '70'li yıllarda solcu bir gerilla grubunun ölümlü soygununa katılmaktan yargılandı, 75 yıla mahkûm oldu. Joseph Clark 1988'de öldü.

Son Sözler

1960'lı yıllar, Küba Devrimi; kır-kent gerillacılığının gelişmesi; Asya, Afrika, Ortadoğu ve Güney Amerika'da silahlı direnişlere geçiş sürecinin başlaması; Çin-Sovyet anlaşmazlığının ortaya çıkması; 1962 Küba Krizi'nde nükleer tehlikenin şoku; Vietnam Savaşı'na tepkilerin büyümesi; iki blok arasında Yumuşama'nın (*Detente-Detant*) ivme kazanması; Bağlantısız ülkelerin etkinlik kazanması; ulusal kurtuluş savaşları, sömürge direnişleri; eylemci gençlik hareketinin yaygınlık kazanması gibi pek çok belirleyici etkinin klasik komünist hareketi dünya çapında zorladığı bir dönem oldu.

ABD'de ayrıca Martin Luther King gibi liderlerin öncülüğünde yığınsal Siyah eylemliliği, savaş karşıtlığı, nükleer silahlanmaya tepkiler, radikal gençlik örgütlenmeleri, kadın hareketi, dahası silahlı gerilla yapılanmaları ortaya çıktı. Enver Hoca'dan Kim İl Sung'a, Mao'dan Castro'ya, Ho Şi Min'den Che Guevara'ya, Çaru Mazumdar'dan "Kızıl Dany" lakaplı Daniel Cohn-Bendit'e "devrimci" figürlere ilgi arttı. Gençlik üzerine teorileriyle Herbert Marcuse gibi, sosyolog Wright Mills gibi, (şimdilerde Trump destekçisi) radikal akademisyen David Horowitz gibi, yeni sosyal değişim odaklarına, aktörlerine, süreçlerine işaret eden entelektüelleriyle; proletarya, ideoloji, komünist partiler, bloklar yerine daha çok gençlik odaklı, kültürel değerler, yaşam tarzı, moral sorunlar, katılımcı demokrasi, temel haklar, militarizm gibi farklı duyarlılıklar, olgu ve süreçler üzerinden harekete geçen; gevşek örgütlenmeler, yığınsal, anlık, *ad hoc* birlikteliklerle yürüyen, sınıf dışı hümanizma temelli ütopik-isyankâr sosyal-politik değişim/dönüşüm

projelerinden oluşan "Yeni Sol" yaygın hareketlilik kazandı. Klasik "Eski Sol" geri plana düşerken "Yeni Sol" büyük etkinlik elde etti. Düzene muhalefette temel dinamik çok çeşitli ve çelişik varyantlarıyla, müzik festivallerinden silahlı soygunlara uzanan ama her alanda radikal, reddiyeci ve fakat işçi sınıfından da çok uzak "Yeni Sol" oldu.

ABD özelinde, giderek radikalleşen, kitleselleşen ve alternatif politik oluşumların ana kaynaklarından biri olan "Demokratik Toplum İçin Öğrenciler" (Students for a Democratic Society), Kara Panterler, Simbiyonez Kurtuluş Ordusu, Savaşa Karşı Vietnam Gazileri örgütü gibi çok sayıdaki yapılanma bütün ülkeyi sarsan, kurumları yeniden biçimlendiren, toplumsal süreçleri, ideolojik-kültürel iklimi belirleyen, düzeni altüst eden eylemleriyle hayatın her alanına damgalarını vurdular.

Klasik komünist partiler bütün bu süreç içinde dışlanan, hor görülen, muhafazakâr, hatta gerici sayılan, hurdaya çıkmış politik makineler olarak görüldüler; işe yaramaz antik objeler gibi geri plana itildiler, bir kenara atıldılar.

1960'larda, kapitalizmin "altın çağı"nda ortaya çıkan ve 1970'lerde sistemin genel büyük krizi içinde dalga dalga büyüyerek neredeyse tam hegemonik pozisyona oturan "Yeni Sol" radikalizmi, 1980'den başlayarak ABD'de sistematik, acımasız, şiddetli bir devlet terörüyle kelimenin tam anlamıyla berhava edildi; sadece ideolojik, örgütsel, politik yıkıma uğratılmakla bırakılmadı; liderleri, etkin üyeleri, militanları şahsında doğrudan fiziken de yok edildi.

"Yeni Sol" bir rüzgâr gibi gelip geçti, sistemin alevinde buharlaştı.

Bir dönem vahşice sona erdirildi ama "Eski Sol" diye tabir edilen klasik komünist partiler de onun küllerinden beslenip yükselişe geçemedi.

Sonunda da, zaten "Eski Sol"un bütün devlet yapılanmaları tarih sahnesinden silindiler. Pek çok yerde klasik komünist partiler de fiilen yok oldular.

Bu kargaşanın diplerinde çırpınmakta olan ABDKP'nin yazgısı değişmedi. 1960'larda, artık ABD'yi terk edip Gana'ya yerleşmiş olan ünlü tarihçi, yazar, eğitimci, saygın Siyahi bilim adamı W.E.B. Du Bois'nın ve daha aktif olarak Siyah militan Angela Davis'in Parti'ye üye olmaları bir kıpırdanma getirir diye düşünüldü ama olmadı. Başkan Johnson'u seçimlerde yeniden aday olmaktan vazgeçmek zorunda bırakan savaş karşıtı yaygın protesto hareketlerinin müthiş hareketliliği, 1970'li yıllarda Amerikan kapitalizminin "petrol krizi" ile derinleşen ve Watergate Skandalı sonrası Nixon'ın istifasıyla siyasal alana da sirayet eden çok yönlü krizi de, üye sayısı 15-20.000 civarına yükselen Parti'yi etkin bir politik aktöre dönüştürmeye yetmedi. Parti, belki bir mezhep denemese de, ummanda bir damlacık olmaktan hiç kurtulamadı. 1989'da Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden silinmesinin ardından da saygıdeğer bir inat ve irade sonucu 2-3 bin kadar üyesiyle günümüze kadar geldi. Bütün bu uzun süre içinde de Sovyetler Birliği'nin dış politikasının, Demokrat Parti'nin reform vaatlerinin savunucusu, takipçisi, baskı grubu olmanın ötesinde ayırt edici bir politik kişilik, bir toplumsal zemin, bir manevra alanı, bir hayat sahası elde edemedi. Mensuplarının her türden toplumsal mücadeleler içindeki bütün özverili çabalarına karşın, Gus Hall'ın ülkeyi ziyaretlerinde Brejnev ya da üst düzey Sovyet liderleri tarafından Sovyet Elçiliği'nde kabulünün haber olması, neredeyse istisnai kurumsal kazanımlarının başındaydı Parti'nin. Canavarın ağzında hayat gerçekten acımasızdı, zalimdi.

Yine de, Parti'nin bir mezhebe dönüşeceği öngörüsünde bulunan Bittelman ya da Gates gibilerinin haklı çıktığı söylenemez. Birincisi, onlardan mezhep bile çıkmadı. Daha da önemlisi, parti onların dediğini yapsaydı özünü yitirir, boyun eğdiği kötülüğün hizmetine koşulmuş halde ölürdü bu sefer. Bazen direnerek ölmek, hiç olmazsa, geleceğe bir şeyler bırakmak demek.

Galipler cephesine gelince: Bu noktada, "Her toplumun doğasında adaletsizlik var, dolayısıyla kazananlara şüpheyle bakmak gerek" ilkesinden hareket ederek "kaybedenler" ya da

"tutunamayanlar"dan yana tavır almakla ünlü Soğuk Savaşçı anti-komünist sol-liberal gazeteci-yazar Murray Kempton'la başlamak uygun olabilir.[1] 1962 Temmuz'unda komünistlerin düzenlediği, McCarran Yasası'nı protesto toplantısında konuşan Kempton onlara, büyük savaşta hezimete uğrattığı kurbanlara, şöyle seslendi:

> Hayatımda pek çok komünist tanıdım. Onları suçlular olarak tanımadım. Bir zamanlar onları aktivist olarak tanımıştım – ve tartıştık da. Şayet bir gün yeniden ayaklarınızın üzerine durabilir hale gelirseniz, umarım tekrar kavga ederiz. Ama arada şunu söylemek isterim: Bu ülke size iyi davranmadı, ama bu ülke sizlere sahip olmakla şanslıydı. Tutuklandınız, izlendiniz, telefonlarınız dinlendi, çocuklarınızın kovulmasını yaşadınız, hayatınızı olabildiğince zorlaştırmak için yapılabilecek her şey yapıldı. Bütün bu süreçte, içinizden direngen, iyi ve sağlam kalan pek çok tanıdığım oldu. ... Çocuklarımızın çocukları bir gün ışıklar altında birlikte yürüyecekler ve bunu pek çoğunuz cesaretinizi ve sabrınızı yitirmemek için ne lazımsa yaptığınız için gerçekleştirecekler. ... Sizleri selamlıyorum ve gelecek zamanların daha iyi olmasını diliyorum.[2]

Kempton'un, kendisini konuşmacı olarak davet eden "kaybedenler"ce ayakta coşkuyla alkışlandığını varsayabiliriz.

"Kazananlar"ın devleti, liberal gazetecisi kadar affedici ve yufka yürekli değildi. 1960'lı yıllarda komünistlerin yenilgisi sonucu düzen özgüven kazandıkça ara ara bu terör yasasının en göze batan kimi maddeleri elendi. En sonunda ancak 1993 yılında Sovyetler Birliği de yok olunca yasa bütünüyle yürürlükten kaldırıldı.

ABDKP'nin tarihini ve çöküşünü, büyük Soğuk Savaş saldırısının şiddet ve baskısını öne çıkartmadan kavramak, doğru analiz etmek mümkün değildir.

Kazananların hoşgörüsü, yenilginin boyutlarıyla orantılı olmuştur. Sol-liberal Soğuk Savaşçının gönlü bol konuşması, Soğuk

1 Richard Severomay, "Murray Kempton, 79, : A Newspaperman of Honor and Elegant Vinegar is Dead", *The New York Times*, 8 Mayıs 1997.

2 Vivian Gornick, s. 255-256.

Savaş yasasının gündemden düşmesi ve benzeri gelişmeler, zaferin (ve yenilginin) boyutlarını anlatıyor aslında. Böyle tersinden okunmalılar. "Veyl mağluba!" ilanının çağdaş tercümesi bunlar. Burjuva demokrasisinde "şiddetle ezilecek düşman olmaktan" çıkartılmak, yenilmiş olmanın resmen teyididir çoğu zaman.

Sonunda sadece ABD'de değil, Mavi Gezegen'de kala kala insanlığı içine çeken karanlık bir boşluk kaldı. Çöküşün bir hali de sermayenin kara deliğine düşen yerküreyi kapladı.

* * *

Belki de "hüzünlü bir boşluk" demek gerekirdi.

Hacı Orman, bu çalışmanın birinci cildini okuyan Ömer Öğretmen'e, kitabı nasıl bulduğunu sorduğunda, "Hüzünlü," yanıtını almış. Bu kez okur, yazarın hislerine tercüman olmuş.

Hüzünlü öykümüzü, canavarın ağzındaki trajik insani serüveni şimdi sadece harcanmış hayatların, heba olmuş özverilerin, hoyratça yıkılmış hayallerin dramı olarak mı değerlendirmeliyiz? Ya da bir sınıfın, proletaryanın, hazin masallarından bir tanesi olarak mı okumalıyız? Veya bir uluslararası hareketin 20. yüzyıl sonundaki nihai çöküşünün erken örneği miydi yaşananlar?

Yoksa bu çalışmada anlatılanlar bir somut örgütün, Amerika Birleşik Devletleri Komünist Partisi'nin, belirli bir mekân ve zaman içindeki kendine özgü başarısızlık hikâyesi miydi? Trajedi, fars, hüzün, dram, her neyse, bu kadar dar, bu kadar yerel, bu kadar uzaklarda mı yirmi birinci yüzyıla ve Türkiye'ye? Ömer Öğretmen okurken, yazar kaleme alırken "uzaktaki yabancılar"a mı hüzünlenmişlerdi? Anlatılan hikâyede biz hiç yok muyduk?

Anlatılan bizim de hikâyemiz olmasın sakın? İşçilerin, emekçilerin, azınlıkların, göçmenlerin, komünistlerin, "kör kuyularda merdivensiz" bırakılanların umarsız çırpınışı? Ya da insani kurtuluşu arayanların şahsında doğrudan "insan"ın dramının tek perdelik oyunu, "insanlık durumu"nun hazin bir kesiti, emeğin halinin bunaltıcı tablosu olmasın ABDKP'nin öyküsü?

Sovyetler Birliği'nin bir zamanlar, çok kısa bir süre için de olsa, işçi sınıfının gerçekten anavatanı olduğuna yürekten inananların kör kuyulardaki serzenişlerini Stalin'e ya da Kruşçeve'e, Brejnev'e ve hatta Gorbaçov'a, Yeltsin'e veya Putin'e yöneltiyor olması önemli değil. Önemli olan, trajedinin muazzam boyutları, Amerikan Partisi'ni aşan evrensel gerçekliği. Bu gerçeklik Amerikalı komünistlerin, vardıkları noktadan bağımsız olarak, canavarın ağzında hoyratça öğütülenlerin trajedisi değil yalnızca.

Bu kitap, belki de en az Amerikalı komünistleri anlatıyor...

Anlatılan senin hikâyendi...

Anlatılan hepimizin hikâyesiydi...

Horace, kendi gerçekliğini anlattığı muhatabına, "Ne gülüyorsun? İsmi değiştir, anlatılan senin hikâyendir," (*Quid rides? Mutato nomine, de te fabula narratur*) demiş.

Başa eklediğim iki Latince sözcük doğru mudur tam bilemiyorum ama ben de şunu söylemek isterim: *Clamate est, de te fabula narratur*: Ağla, anlatılan senin hikâyendir.

* * *

Amerikalı komünistler muhalefette başarısız oldular. Başka pek çoklarıysa iktidarda. Dolayısıyla kimsenin kimseye üstünlük taslayacak hali yok. Hepsi sonunda özeleştiriye, dersler çıkartmaya yol açtı, nihai kurtuluşun çetin güzergâhına yol açıcı uyarılar, işaretler yerleştirdiler, muazzam özveriler ve acılarla hep karanlıklarda yol alınmasın diye yanıp ışık oldular. Hatalarıyla ve sevaplarıyla, binlerce zaafı ve eşsiz kahramanlıklarıyla, ışıklı iyilikleri ve kapkaranlık kötülükleriyle, korkak-gözüpek, ürkek-atak, ufku dar-hayalleri dünyalara sığmaz, çıkarcı-hesapsız adanmış, binbir türlü halleriyle insan ummanından geçtiler, tarih yazdılar, tarih yaptılar, tarihin önünü kâh tıkayıp kâh açtılar. Ve hiç de boşuna yaşamadılar.

İnsanoğlunun yaşadığı tektonik altüst oluşların çaresiz figüranı olmuş gibi görünseler de, iradenin ve insani müdahalenin çarpıcı örnekleriyle, materyalist anlayışın insani özünü, emekte somutlaşmış temel dinamiğini yaşadılar, yaşattılar.

Onlar ve onlar gibiler için kazananların, karar vericilerin resmî tarihi yargısını çoktan verdi. Suçlandılar, suçladılar, yargıladılar, yargılandılar, itham ettiler, savundular, aklandılar ya da cezalandırdılar, cezalandırıldılar.

Ama belki de en çok da birbirlerinin kurdu oldular.

Bu çalışma yeni bir yargılama denemesiydi. Bir farkla; bu kez jüri okurun kendisi olacaktı. Üç ciltte, çoktan bitirilmiş ve cezaları kesilmiş, sonuçları kesinleşmiş yargılama süreçleri, okurun yüksek mahkemesi için sil baştan ele alındı. Bu nedenle kitapta okur için sıkıntılı uzun alıntılar, tekrarlar ve şeytanın gizlendiği ayrıntılar bol miktarda var. İddia makamının ve en çok da savunmanın kutsallığı anlayışıyla sözü onlara bıraktığımda tarafların sözünü mümkün olduğunca kesmedim; tanıklara, delillere sansür uygulamadım ve jürinin de bu kadarlık sıkıntıya katlanması gerektiğini düşündüm. Adalet dağıtmak zor ve sorumluluk yüklüyor; yazara da, okura da. Bizim adımıza çoktan verilmiş kararlara, kesilmiş cezalara, katılsak bile, dosyalara bir kez daha bakmanın yararlı olduğunu düşündüm; tarihin adaletini yeniden sınamak için, geçmişten ders çıkartmak için, yeni kuşaklara da söz hakkı, karar yetkisi tanımak için. Burada "adalet", gelecek için dersler üretmek demek; sorgulama ve eleştiriyi ihanet göstergesi sayıp sadece kör inatla sığ savunmaya geçerek iman gücüne sığınmanın devrimciliğin neredeyse tek göstergesi sayıldığı günümüz yıkım ve çaresizliğinde devrimci arayış demek. Jüri olmayı kabullenen, yani adaletin tecellisinde görev alan sıradan insanlardan olmayı kabul eden okur böyle bakmalı kitaba. Bence rakibine "devrimci şiddet" uygulamasına indirgenip tasfiyeye kılıf yapılarak özünden kopartılan "devrimci adalet" böyle işlemeli. Ötekiler içinse, hoş görerek tekrarları, uzun alıntıları, gereksiz ayrıntıları ayıklayarak, atlayarak okumayı öneririm.

***

Yukarıda Amerikalı komünistler için, "Hiç de boşuna yaşamadılar," dedim. Bugün bilerek inkâr edilmiş ya da aymazlıktan unutulmuş olsa da, Amerikan yaşamında, bazısı kalıcılaşmış, çok

önemli katkıları oldu onların; izler bıraktılar, damgalarını vurdular.

Siyah Sorunu özelinde ırkçılığa karşı Amerikalı komünistler çoğu kez tek başlarına ve büyük özverilerle örülmüş görkemli mücadeleler verdiler. Çoğunu onlar başlattı, onlar yürüttü, onlar sonuca bağladı. Bu konuda ABD'de ne gerçekleştirilebildiyse, hepsinde komünistlerin kanı ve canı var. Şimdilerde bırakın Siyah burjuvaziyi, Afroamerikan işçilerin bile büyük bölümü bilmez bunu.

Milli spor beyzboldan başlayarak ırkçı ayrımcılığı kıran da komünistlerin öncülük ettiği mücadele oldu. Şimdi milyon dolarlar kazanan Afroamerikan sporcuların pek çoğuna herhalde bunu anlatmak bile çok zor olur.

Göçmen ülkesi ABD'de, göçmenlere insan gibi davranılması talebinin ve mücadelesinin önünü açan Amerikalı komünistler oldu. Kıta yerlilerinin, Porto Rikoluların, öteki tüm azınlık ve göçmenlerin temel haklarının çoğu zaman tek başına yılmaz savunucusu hep onlar oldular. Bu müthiş mücadele tarihini onlardan kaç kişi biliyordur acaba?

Kıyıcı Amerikan emperyalizmine karşı, hem de cephe gerisinde, canavarın tam ağzında, dünyanın saldırıya uğrayan bütün halklarının, mazlum insanlığın ön saftaki savunma siperlerini hep onlar doldurdular, bu yolda ilk ezilenler onlar oldular. Kim biliyor, kim hatırlıyor acaba? Kimin umurunda acaba?

Dünyanın en gelişmiş kapitalist ülkesinde meslek bazlı örgütlenme yerine işyeri temelli, vasıflı-vasıfsız tüm çalışanları kapsayan, toplu sözleşme hakkına dayalı çağdaş sendikacılığın getirilmesinde; işkolu örgütlenmesinden sosyal sigortaya hayati hakların gerçekleşmesi mücadelesinde; şirketlerin, sendika bürokrasisinin ve elbette devletin hep ilk imha hedefi militan öncü güç, komünistler ve Komünist Parti oldu.

Kadın hakları ve feminist hareketin doğuşunda ve gelişiminde ABDKP'nin rolü çoğu zaman görmezden gelinir, hatta çarpıtılır. ABD'de Kadın Sorunu çok ağırdı. Genel olarak toplumda, özel olarak da işçi sınıfı içinde neredeyse yer yer yarı-feodal ölçülere varan

bir gerilik söz konusuydu bu konuda. Büyük Bunalım'la birlikte ağırlaşan koşullar ve geçim sorunları kadınları çalışma hayatına ve genel yaşam çabalarına, giderek direniş ve mücadelelere, ev dışında toplumsal hayata daha fazla katmaya başladı. Artan kadın hareketliliği elbette Parti içinde de kadın hakları sorununu yarattı. Kadınların ve Parti yönetiminin, ileri kadroların kadın hakları konusundaki ısrarlı çabaları büyük çelişki ve çatışmalarla birlikte ABD toplumuna damgasını vuracak ölçüde olumlu gelişmelere, bilinç yükselmesine, gelenek oluşturmaya önemli katkılarda bulundu. Kate Weigand'ın yazdığı gibi, bütün eksikliklerine karşın komünistlerin etkisi o denli güçlüydü ki, feminist bilincin ve hareketin sadece ilk döneminde değil, ikinci dalgasında da, "kırklar ve ellilerin komünist hareketi kaynaklı fikirler, aktivistler ve gelenekler 1960'lar ve sonrasındaki yeni kadın hareketinin yönünü biçimlendirmeyi sürdürdü. ... Amerikan komünistlerinin ... 1940 ve 1950'lerdeki çalışmaları, ABD kadın hareketi tarihinin çok az kişinin kabul ettiği hayati parçasıdır".[3] Büyük Bunalım ve savaş dönemlerinde kadınların iş hayatına katılmalarındaki artış, partideki kadın üye ve yönetici sayısını da olumlu yönde etkiledi, taban hareketliliğinde kadınları öne çıkarttı. Böylece oluşan çekirdek komünist aile oluşumu, daha sonraki yıllarda feminist hareketin başını çeken "kızıl çocuk bezlileri kuşağı" (*Red Diaper Generation*) denilen nesli yarattı, yani hareketin ileri taşınmasında da böyle dolaylı bir etkisi oldu komünistlerin.

Ülkenin sanat ve kültür yaşamına, entelektüel gelişimine de damgasını vurdu ABDKP. Parti kültür-sanat emekçilerinin, öğretmenlerin, akademisyenlerin çekim merkezi olduğu dönemleri yaşadı; sinemada, edebiyatta, müzikte, özellikle de "protest müzik" ile halk (folk) müziği alanında sanatçılar en güzel eserlerini Parti içinde ya da etkisi altındaki çeperdeyken ürettiler.

Sistematik inkâra, nisyan ile malul beşer hafızasına, sınıf bilincinden yoksun işçi sınıfına ve değer bilmez toplumsal vefasızlığa,

3 Kate Weigand, *Red Feminism: American Communism and the Making of Women's Liberation*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 2001, s. 154, 157.

burjuvazinin gerçeğin özünü gizleyen tarih yazıcılığına, insanlığı yitmiş insanlığa, özellikle ABD'deki kültürü çürüten anti-komünizm hastalığına inat, ABD Komünist Partisi'nin toplumsal ilerlemeye katkıları hiç akıldan çıkartılmamalı...

Proleter hareket bakımındansa, gerçekçilik elden bırakılmamalı, onunla yüzleşmekten kaçınılmamalı.

Gördük ki, ABDKP, a) bir proleter partisi olamadı; b) ittifaklarını örme işini beceremedi; c) düzen içi meşruiyet ararken orta sınıf (küçük burjuva) partisine dönüştü; d) esas olarak aydınların, göçmenlerin ve otodidakt kadroların partisi oldu.[4] Giderek de, bütün gerçekleştiremediklerinin yaşayan simgesi kabul ettiği Sovyetler Birliği'nin çeperinde bir barış ve demokrasi partisine dönüştü. Bu yıkım ve nedenleri de asla göz ardı edilmemeli.

Yeni başlangıçlar ve kazanmak için dersler çıkartılmalı...

Artık Amerikan deneyimini daha geniş bir perspektife oturtmak, hareketin, öteki partilerin öyküsüyle birleştirerek, proletaryanın kurtuluş mücadesinin tarihsel bağlamı içinde ele almak ve değerlendirmek gerekmektedir. Onu ayrıksı bir başarısızlık, kısırlık, gelişmemişliğin egzotik örneği olarak küçümsemek mümkün olmamalı; sadece yenilgiler tarihinin bir erken versiyonu onun trajik serüveni.

Artık Amerikan trajedisi, Sovyetler Birliği'nden Doğu Avrupa halk demokrasilerine, Asya'da Çin'den Vietnam'a, Kamboçya'dan Laos'a, Kuzey Kore'ye, Güney Amerika'da Küba'ya, sosyalist inşa süreçleriyle Afrika ve Ortadoğu'daki halk kurtuluş mücadelelerinin ve Güney Amerika gerilla modellerinin yıkımına uzanan zinciri içinde, sosyal-insani-moral krizle, Le Pen'den Trump'a uzanan işçi sınıfı desteğinin dibine işaret ettiği sosyalizmin genel kriziyle organik bütünlük içinde ele alınmalı.

Amerikan trajedisiyle evrensel proletarya-insanlık trajedisi buluştu, bütünleşti.

---

4 Bu konudaki perspektif ve teşhisler için bkz. Buhle, *Marxism in the...*, age., s. 187-190.

Sosyalizmin yükselişinde buluşamadılar. Kimi partilerin iktidara geldiği, bazılarının Fransa, İtalya gibi toplumsal hayatın derinliklerinde kök saldığı, başkalarının Endonezya'dan Irak'a yığınsal nitelik kazandığı, Vietnam'dan Mozambik ve Angola'ya ulusal kurtuluşa önderlik ettiği düzeye ABD hareketi yetişemedi-ulaşamadı.

Şimdi kriz ve çöküşte birleşti yazgıları.

Yeniden başlangıç, deneyimlerin, kahramanlık ve fedakârlıklar ve yenilgilerin üzerinde yükselecek ama herkesin eşitlendiği diplerden harekete geçecek. Kralların çıplak kaldığı o dünyada artık kimsenin kimseye üstünlüğü yok...

EKLER

EK-1:

Mosinee'nin "İşgal"i: Çıldırmış Toplumda Bir Fantastik Soğuk Savaş Kurgusu Klasiği

1919 yılında kurulan ve resmî statüsü olan Amerikan Lejyonu (savaş gazileri) örgütünün Wisconsin şubesi üyelerinden hukukçu John Decker'in Soğuk Savaş'ın doruğa çıktığı 1950 yılı başlarında aklına zamanın ruhuna uygun "dâhiyane" bir fikir geldi. Buna göre, bir "komünist işgal" senaryosu doğrudan gündelik yaşamın reel arkaplanında sahneye konsa, Amerikalıların karşılaşmış olduğu "ölümcül tehlike" en somut haliyle toplumsal bilince kazınabilirdi. Tahmin edilebileceği gibi, bu ilginç proje danıştığı arkadaşlarına hiç de tuhaf gelmemiş, hatta harika bir buluş olarak coşkuyla karşılanmıştı.[1]

Lejyoner Decker'in kafadarlar grubunun senaryosu netleşmişti: Wisconsin eyaletindeki 1400 kişinin yaşadığı Mosinee kasabasında bu işgal senaryosu sahnelenecekti; komünistler Mosinee'de yönetime el koyacak, 24 saatlik komünist yaşamın bütün ülkede bir "belgesel" tadında izlenmesi sağlanacaktı. İşgal günü, bir "komünist bayramı" olarak 1 Mayıs'a denk getirilecekti.

1 Büyük ilgiyle karşılanmış, belgelenmiş ve çok işlenmiş bu konunun öyküsünü daha sonraları teorik bir çerçeve içinde ayrıntılı biçimde tarihçi Richard M. Fried yazdı; "Springtime for Stalin: Mosinee's 'Day under Communism' as Cold War Pageantry", *The Wisconsin Magazine of History*, c. 77, No. 2, Kış, 1993-1994, s. 82-108. Yazar, daha sonra bu çalışmasının biraz değişik bir versiyonunu kitabına da aldı; *The Russians Are Coming! The Russians Are Coming!: Pageantry and Patriotism in Cold War America*, New York, Oxford University Press, 1998, s. 67-86. Ben bu olayla ilgili başka kaynakları okudum ve belgeselleri izledim. Burada büyük oranda Fried'ın anlatımını kullandım.

İki eski komünist de teknik danışmanlık yapacak, senaryonun hayata geçirilmesinde rol alacaklardı. Bunlardan biri, bu çalışmanın önceki ciltlerinde çok karşılaştığımız, Lovestone ekibinin önde gelen üyelerinden, Parti'nin eski yöneticisi ve başkan yardımcısı adayı Benjamin Gitlow'du. Gitlow, Lovestone'cuların ihraç edildikten sonra kurdukları Amerikan Komünist Partisi (Muhalefet)'ten ilk ayrılan üst düzey yöneticiydi ve sıkı bir itirafçı olmuştu. Asıl büyük örgütçü ise, birinci ciltten bildiğimiz, Parti'nin Komintern temsilcilerinden Joseph Kornfeder (Zack) idi. Zack 1919'da Amerikan Komünist Partisi kurucu üyesiydi ve birleşme süreci içinde 1920'de Birleşik Komünist Parti Merkez Komitesi'ne seçilmişti. Zack, birinci ciltte gördüğümüz ünlü Bridgman toplantısına katılanlar arasındaydı. Zack daha sonra 1927 yılında Moskova'daki Lenin Okulu'nda eğitime gönderildi, KEYK'in Anglo-Amerikan Sekretaryası'nda yer aldı, 1930-31 yıllarında bir dönem Komintern'in Güney Amerika temsilcisi oldu. Venezüella'da tutuklandı ve Amerikan konsolosluğunun devreye girmesiyle serbest bırakıldı, ülkeye geri döndü. Bu dönemde Parti'nin sendikal örgütlenmesi içinde yöneticilik yaptı. Zack Kornfeder 1934'te "sağa kayıyor" suçlamasıyla Parti'den istifa etti, Troçkist İşçi Partisi'ne girdi. Oradan da ayrıldıktan sonra çeşitli küçük sol gruplar içinde politik etkinliklerini sürdürdü. Kornfeder Güney Amerika'ya gidince oğluyla birlikte Rusya'da kalmış olan karısı 1936'da tutuklanıp çalışma kampına gönderildi. Zack'ın önceleri Browder, tutuklamadan sonra da Amerikan Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla karısıyla çocuğunun Amerika'ya getirtilmesi çabaları sonuç vermedi. 1938 yılında hakkında sınır dışı edilme süreci başlatılmış ve ailesine ilişkin umutlarını yitirmişken, zaten Amerikan Partisi'nce de düşman ilan edilmiş Kornfeder anti-komünist kampa iltihak etti, ardından Dies Komisyonu'nda ABDKP aleyhine ifade vermeyi kabul etti. Bundan sonra da Kornfeder militan bir anti-komünist olarak aktif faaliyet

göstermeye başladı.[2] Aslında Kornfeder için o zaman benzerleri çok görülen bir "profesyonel anti-komünist" demek daha doğru olur çünkü bu türden faaliyetleri dışında başka bir işi ve geliri yoktu. Parti aleyhine tanıklık yaptığı bir duruşmada gelirinin, federal hükümet, Kongre ve eyaletler nezdindeki "tanıklıkları" için aldığı 25 dolar günlük ve 9 dolar masraf harcırahlarından ibaret olduğunu belirtmişti.[3]

Şubat ayında kasabanın idarecileri ve önde gelenlerinin ikna edilmesine geçildi. Bunlar arasında, Mosinee'nin en büyük marketinin sahibi ve tek alışveriş merkezinin ortağı eski belediye başkanı, ilçenin tek fabrikası Mosinee Kâğıt Fabrikası'nın iki üst düzey yöneticisi, telefon şirketi yöneticisi ile Ticaret Odası ile Lion Kulübü başkanlığını da yürüten orman ürünleri şirketinin sahibi vardı. Elbette konu işçilerin dolandırılması olunca, "kambersiz düğün olmaz" misali, Kâğıt Fabrikası'nın Amerikan Emek (İşçi) Federasyonu'na bağlı iki sendika şubesinin yöneticileri de "akıl danışılanlar" arasındaydılar.

Artık sıra, projeyi medyaya satmaya gelmişti. Ünlü Life dergisi ilk atlayan basın organı oldu ve hemen yayın hakkını satın almak istedi ama toplumsal hastalığa iyi teşhis koymuş proje sahiplerinin işin içinde ticaret ve para olunca burnu da iyi koku alıyordu. Life'ın teklifi hemen reddedildi. Medyanın ilgisi, projenin ruhuna uygun ölçülerdeydi; daha ilk açıklandığında 1200'den fazla gazete ve bütün radyo istasyonları "müjde"yi kamuoyuna duyurdular. Haber duyulur duyulmaz, ilk ağızda altmış gazeteci akreditasyon için başvurdu. CBS, NBC gibi televizyon ve pek çok radyo kanalı,

2 Kornfeder'in yaşamıyla ilgili yukarıdaki bilgileri verdiği ifadesi için bkz. Albert F. Canwll, et. al. (Eds.), First Report, Un-American Activities in Washington State, 1948: Report of Joint Fact Finding Committee on Un-American Activities: Established by the Thirtieth Legislature under House Concurrent Resolution No. 10, Olympia, WA: The House, n.d. (Ty), s. 446-499; https://depts.washington.edu/labhist/cpproject/images/hearings/canwell/39.5%20Joseph%20Kornfeder.pdf ve Tim Davenport tarafından birleştirilip yüklenmiş hali; https://archive.org/details/FirstReportUn-americanActivitiesInWashingtonState1948

3 Arthur J. Sabin, *Red Scare in Court: New York versus the International Workers Order*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1999, s. 139.

Life, Readers Digest gibi etkin dergiler, irili ufaklı bütün gazeteler ilçeye muhabir yollama yarışına girmişlerdi. O kadar ki, bir gazete Birleşmiş Milletler muhabirini görevlendirmiş, Sovyet TASS haber ajansı bile muhabir göndermişti. AP ve UP gibi dünya çapında iş yapan haber ajanslarının muhabirlerinin yanı sıra Paramount, Fox News gibi Hollywood şirketlerinin kameramanlarıyla çok sayıda fotoğrafçı çekim yapmak için ilçeye akın etmişlerdi. Amerika'nın Sesi de gelişmeleri dünyaya duyurmak üzere kentteydi.

Projeden 12 Nisan'da böylece haberdar edilen ilçe halkı en kolay lokmaydı. Bu iş de kısa sürede bağlandı. Onlar da, paranın, turistin, propagandanın, ülke çapında haber olmanın ve elbette vatan ve millete hizmet etmenin (ve bunun getirisinin) tadını çıkarmaya elbette hazırdılar.

Bütün bu tantana içinde bir küçük terslik de yaşandı. Büyük şovdan bir gün önce, 30 Nisan'da bu cüretli kışkırtmayı kınayan bazı bildirilerle parti yayın organı *Daily Worker*'ın pazar sayısı (*Sunday Worker*) ev ve işyerlerinin kapısına bırakıldı.

Ama bu tatsız pazar sürprizine karşın Amerikan eğlence dünyasının gelenekleri uyarınca "Şov devam edecek"ti. O akşam, 1917 Smolyni'deki Lenin'den esinlenerek bir "dramatizasyon" düzenlendi. Gitlow, "Merkez Komite adına", "büyük önderimiz Stalin"i de anan bir "devrimci ajitasyon" nutku çekti, Kornfeder de harekâtı ve güvenlik önlemlerini anlattı.

Ve nihayet o büyük gün, "Komünist Bayramı" 1 Mayıs'ta sabahın erken saatlerinde, üniformalı "Kızıl Muhafızlar" ellerinde silah, başlarında "Lenin Okulu'nda öğrendiklerimi, zora dayanarak iktidarı alıp özgürlükleri yok etmeyi, uyguluyorum" diyen Parti Komiseri Kornfeder, peşlerinde muhabirler, kameramanlar, fotoğrafçılar, Belediye Başkanı Ralph Kronenwetter'in evini bastılar. Hemen oracıkta elleri havada Başkan'ın pijamalarıyla "Halk Komiserleri Kurulu" adına tutuklanma sahnesi kaliteli çekim için birkaç kez tekrarlandı. Bu arada, o kadar gazeteciyi görünce, Başkan, fırsattan istifade, gelecek seçimlerde aday olacağını da açıklayıverdi.

Ardından, Polis Şefi Carl Gewiss'in evi basıldı ve Gewiss direnince de açılan ateş sonucu "yaralı" olarak ele geçirildi. Sonra da infaz edildiği açıklandı.

Elbette "Allahsız" komünistlerin ilk hedefleri arasında ilçedeki iki kilise de vardı. Metodist Kilisesi'ndeki rahip Will La Drew Bennett, bir gün önce direnerek geri geleceğini simgelemek için tanıklar huzurunda İncil'ini bir kuytuya saklamıştı. O da toplama kampına götürüldü.

Başka "halk düşmanları" da tutsak alınıp kampa tıkıldılar. Bu arada yollar kızıl güvenlik birimlerince kesildi, arabalara ancak arandıktan ve izin kâğıtları verildikten sonra yol verildi. Benzin karneye, fotoğraf makinesi taşımak izine bağlandı. Pek çok yere Stalin'in resimleri, propaganda afişleri ve yeni yönetimin emirleri asıldı. Bakkal ve manavlarda karneyle satış uygulamasına geçildi. Bir bakkalın camındaki afişte "şeker sadece Komünist Gençlik Örgütü üyeleri içindir" diye yazmaktaydı. Komünizm hayatı çocuklara zehir etmekle başlamıştı işe. Lokanta menülerineyse, "Rus yemekleri", sadece patates çorbası, siyah ekmek ve kahve konmuştu. Sokak başlarında da çorba dağıtımına başlanmıştı. Kızıl muhafızlar kütüphanelerden zararlı kitapları toplayıp yakmak üzere Kızıl Meydan'da toplandı. Doların değeri düşürüldü, ruble geçerli para sayıldı, fiyatlara fahiş zamlar yapıldı. Parti gazetesi Kızıl Yıldız (The Red Star) birinci sayfasında Stalin'in büyük boy resmi ve yaşam öyküsüyle basılmıştı. Stalin'in devrim uğruna "banka soyduğu", "yasaları tanımayarak keyfi biçimde hırsızlık yapan ve adam öldüren devrimci gruplar"a öncülük ettiği, iktidara geldikten sonra da iktidarını tehdit eden "eski Bolşevikleri öldürdüğü" ballandırılarak anlatılıyordu. Stalin'in "kapitalist dünyadaki ve emperyalistlerin hâkimiyeti altındaki sömürgelerdeki beşinci kol [olarak faaliyet gösteren] 15.000.000 Komünist Parti üyesine hâkim olduğu" belirtiliyor ve "Komünizm yakında bütün dünyayı fethedecektir" deniyordu. Yazı, "yaşasın diktatörlerin en büyüğü ... evrenin Kızıl Yıldızı ... Yüce Stalin" diye bitiyordu. Amerikan bayrakları toplanmış, her taraf kızıl bayraklarla donatılmıştı. Kızıl Meydan'da halka

yeni yönetime tabi olma çağrısı yapılmış, bizzat Gitlow "kapitalizmin ilga edildiğini" ilan etmişti. Mosinee artık Amerika Birleşik Sovyet Devletleri'nin bir parçasıydı.

Kızıl Yıldız gazetesi, hükümet kararlarına da yer vermişti: Özel mülkiyet ortadan kaldırılmış, toprak kamulaştırılmış, anayasa ve öteki "burjuva yasalar" lağvedilmişti. Bu arada, grev yasaklanmış, parça başı üretime geçilmiş ve işçilerin devlete katkı olarak dört saat bila ücret çalışmaları kararlaştırılmıştı. "Üst düzey komünist yetkililer hariç, herkes eşittir" diye yazmaktaydı hükümet kararnamesinde. Özel otomobiller de kamulaştırılmıştı.

Öğleden sonra Gitlow ilçe lisesinde Genç Komünistler Birliği üyelerine "dine ve aile bağlarına karşı mücadele" emrini verdi.

Bu arada, ilçenin tek fabrikası, Mosinee Kâğıt Fabrikası da devletleştirildi. Bu sırada, grev, ücretsiz çalışma, parça başı üretim gibi önlemlere bazı "sınıf bilinçli" işçiler homurdanarak, itiraz sesleri çıkartarak, somurtarak karşı gelme eğilimleri gösterince, onlara bunun bir "kurgu", bir "oyun ve şaka" olduğu yeniden hatırlatıldı, sınıf ikna edildi. Bir çiftçi de, evine Amerikan bayrağı ve el uzatanlara ateşle karşılık verileceğini belirten bir yazı astı. O da herhalde "kır emekçisi bilinci"yle şakayı "kaka" yapmaya müsait bir ruh hali içindeydi. Komedi içinde trajedi, oyunu renklendiriyordu.

Akşam karanlığı ilçe üzerine çöktüğünde, halk "Dessert Parkı"nda toplandı ve yakılan meşalelerle, yapılan yürüyüşle Sovyet yönetimine son verildi. Mitingde konuşmalar yapıldı, kimilerinin gözyaşları içinde selama durduğu Amerikan bayrakları yeniden eski yerlerine asıldı ve senaryo gereği bin beş yüz kadar insan lise bandosu eşliğinde Amerikan milli marşını okudu, hep birlikte Amerika gibi bir özgürlük cennetinde yaşadıkları için tanrıya hamdettiler. Nihayet, şeytanın bütün izlerini silmek için "Komünist Yönetim"in bütün posterleri, bildirileri, afişleri, simgeleri meydanın ortasında yakıldı, meydandaki ateşin alevleriyle gökyüzü kapitalizmin kızıl rengine büründü.

Daha sonraları bu büyük başarıyı başka yerlerde de tekrarlama girişimleri oldu ama hiçbiri Mosinee projesi kadar etkili olamadı.

Proje büyük zafer kazanmış, bütün ülkeyi 48 saatliğine adeta büyülemişti. Mosinee tarihe altın harflerle yazılan bir kolektif başarıyla imza atmıştı. Komünizm, Amerikan girişimci dehasıyla bir kez daha püskürtülmüştü.

Ne var ki, hayat kendi kaprisleri ve cilveleriyle Mosinee'de de sürüyordu. Son geceki kurtuluş mitingine giderken Başkan Kronenwetter beyin kanaması geçirdi, komaya girdi ve 6 Mayıs'ta öldü. Peder Bennett de ertesi sabah yatağında ölü bulundu. Anlaşılan kalp krizi geçirmişti. Son günlerin koşuşturma ve stresi bünyelerine fazla gelmişti belki de. Tanrıları da onlara pek cömert davranmamış, "direniş"lerinin meyvelerini toplamalarına izin vermemişti. Öteki ana aktörlerden Kornfeder ise daha şanslıydı, onlara göre uzun yaşadı ve 1963 yılında Washington'da bir otele giriş yaparken kalpten gitti. Resepsiyonun duvarındaki takvim günlerden 1 Mayıs'ı gösteriyordu. "Komünist bayramı" Kornfeder'e uğurlu gelmemişti bu sefer. Mosinee işgalcilerinin "ilahi adalet"i tuhaf işler yapıyordu...

EK-2:

ABD'DE STALİN

Hitler'in yükselişiyle başlayan emperyalistler arası paylaşım savaşı sürecine girildiği dönemde Amerikan kamuoyunu yönlendirmede ve ülkedeki ideolojik iklimi biçimlendirmede önde gelen medya imparatorluğunun amiral gemileri Time ve Life dergilerini çıkaran, Time Şirketi (Time Incorporated) idi. Şirketin sahibi Henry Luce, Amerikan emperyalizminin global hegemonya saldırısını ilan eden, devlete yön veren ve burjuvazinin amentüsüne dönüşen ünlü "Amerikan Yüzyılı" (American Century) makalesini ilk olarak 17 Şubat 1941'de Life dergisinde yayımlamıştı.

İncelediğimiz dönemde, bütün 3. Enternasyonal partileri gibi, Komintern'in şubelerinden ABD Komünist Partisi de genel olarak Sovyetler Birliği, özel olarak da Stalin'le o denli özdeşleşmişti ki, toplum içindeki ve hatta devlet nezdindeki konumu Sovyetler Birliği'yle kurulan ilişkilerin niteliğinden doğrudan etkilenmekteydi. Hatta denebilir ki, Parti'nin toplumsal konumu çok önemli ölçüde genel kamuoyunun, kanaat önderlerinin, önde gelen aydınların, sendikal bürokrasi ve karar vericilerin Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliği'ne bakışına bağlıydı. Dolayısıyla bu konuyu mercek altına almak lazım. Ayrıca genel olarak "Sol'un resmî tarihi"nde baştan beri başta ABD olmak üzere bütün ülke burjuvazilerinde bir "devrim ve devrimci irade simgesi" olarak özel bir Stalin korku ve nefreti olduğuna ilişkin efsanenin de yerli yerine oturtulması gerekiyor.

Roosevelt yönetiminin Büyük Bunalım'dan çıkış sürecinde başlattığı reformların dış ayağının bir uzantısı olarak Sovyetler Birliği'ni resmen tanıması içeride Komünist Parti'nin meşruiyet zeminini sağlamlaştırmıştı. Genel Sekreter Browder'ın Time Dergisi'nin 30 Mayıs 1938 nüshasına kapak yapılması, Stalin liderliğindeki Sovyetler Birliği'ne ve Browder'ın "Demokratik Cephe"

siyasetine Amerikan burjuvazisinin olumlu bakışının önemli bir göstergesi olarak yorumlanmış ve Parti'de özgüven, rahatlık, umut yaratmıştı.

Elbette Sovyetler Birliği'ne ilişkin olarak itici bir klasik diktatörlük tablosuydu kamuoyunda akla ilk gelen. İkincisi, ülkenin toplumsal genlerinde geçmişten beslenen fanatik anti-komünist damar da zaten mevcuttu ve her türden gericilikle bu konuda ittifak içindeki burjuvazi tarafından sürekli pompalanmaktaydı toplumun kılcal damarlarına. Dolayısıyla, anti-komünizmin beslediği bir olumsuz bakış da sıradan genel kamuoyunda yaygındı.

"New York Sol Sosyetesi"ni kapsayan kültürel alandaysa, durum biraz farklıydı. Bu cephe içinde, kamuoyu oluşturmada etkisi sınırlı olsa da, etkili Yahudi solcuları da kapsayan entelijansiya içinde 1930'larda ABDKP'den kopan bir anti-Stalinist Marksist kesim vardı. Bunlar, idealist heyecan, muhalif kimlik, düşenden yana duygusallık, sabırsız coşku, tarihe not bırakma misyonu ve antibürokratik hayat tarzları çerçevesinde doğallıkla Troçkist çeperde yer almaktaydılar.[1]

Buna karşılık Parti-Sovyet cenahında, aydın-sanatçı cephesinin Marksistleri yanı sıra, asıl etkin çevre olarak, sol-liberaller, ilerici anti-faşistler, demokratlar, sendika bürokratları, New Deal devlet kurumlarının üst düzey çalışanları ve New Deal'ci burjuvaziden oluşan çok geniş kesimler yer almaktaydı. Güçlü, çoğunluk ve belirleyici olan da bunlardı. Aslında, ABD'de Sovyet deneyimine desteğin "Sol"dan daha fazla liberallerden geldiği bir tuhaf damar hep var oldu. 1919'da Rusya'ya giden ve Moskova'dayken Lenin'le de görüşen ve "Lenin benim liberalizmimden rahatsız oldu" diyen zengin aile mensubu liberal gazeteci Lincoln Steffens, bu damarın ilk temsilcilerindendi. Dünyanın ilk işçi-köylü devleti temelinde yükselen Sovyet deneyimini, haklı ya da haksız, Engels'in arkadaşı Marksist hareketin duayeni Karl Kautsky mahkûm ederken,

1 Bkz. Alan M. Wald, *The New York Intelelctuals: The Rise and Decline of the Anti-Stalinist Left from the 1930's to the 1980's*, 13. Baskı, Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 2017.

devrimci Rosa Luxemburg uyarır, Sol Komünist Herman Gorter eleştirirken, Rusya gezisi dönüşünde karşılaştığı Bernard Baruch'a liberal Steffens, "[Orada] geleceği gördüm ve işliyor" diyecekti. Steffens'ın "cennete gitmek ve kurtuluşa ulaşmak" diye tanımladığı deneyime ilişkin yorumu ilginç ve öğreticidir: "Ama bu arada [durum] gerçek kızıllar için biz liberallere göre daha zordu. Sosyalist cennete sürgüne gönderilen anarşist Emme Goldman... [Sovyetler Birliği'nin] bir cehennem olduğunu söyledi. Ve sosyalistler, Amerikalı, İngiliz, Avrupalı sosyalistler, kendi cennetlerini kabullenmediler. Bazılarının belirttiği gibi, onlarla ilgili sorun şuydu ki, bir istasyonda banliyö trenini beklerken bir ekspres yırttı geçti ve onları orada bıraktı. Benim bütün deneyimlerimin özeti, cennet ve cehennemin tek ve bir yer olduğunu ve hepimizin oraya gittiğini gösteriyor. Hazırlıklı olanlar için orası bir cennet, uyum gösteremeyenler ve hazır olmayanlar içinse, bir cehennem." Lincoln Steffens,[2] 1930'larda bu "bir eli yağda, bir eli balda, kraldan fazla kralcı" damar olağanüstü boyutlara ulaşmıştı.

Buharin'e karşı iktidar mücadelesini kazanıp planlı sanayileşme kampanyasını başlatan Stalin o süreçte Amerikan burjuvazisi için bir "devrimci"den ziyade "devlet adamı" konumundaydı. Amerikan etkin kamuoyu açısından Troçki "devrimci maceracılığın", Stalin ise geri bir ülkede barış-istikrar-kalkınma-modernleşme hamlesinin ilerletici-ilerici simgesiydi. O zamanlar Soğuk Savaş'ta "şeytanlaştırılmış Stalin" imgesi henüz gündemde değildi. Stalin imajı tam tersini ifade etmekteydi.

Ülkedeki toplumsal zemin öylesine müsaitti ki, İkinci Dünya Savaşı'ndaki ittifakla birlikte Joseph Stalin "Joe Amca" olacaktı. Yalta'daki görüşmelere Roosevelt, Churchill'le konuşmalarında kendisinden "Joe Amca" diye söz ettiklerini, ortamı yumuşatmak için olsa gerek, Stalin'e de söylemişti.

1 Ocak 1945 tarihli *Life* dergisi, Stalin'in 65 yaşına basması münasebetiyle editörlerinden Richard E. Lauterbach imzasıyla re-

2 *The Autobiography of Lincoln Steffens*, c.2, New York, Harcourt, Brace & World, Inc., 1931, s. 797, 799.

simlerle süslenmiş geniş bir yazı yayımladı. Giriş'te, "Mareşal'in hayatı"nın Ruslar tarafından bile bilinmeyen yönlerine ışık tutulduğu belirtilmekteydi.

Sayfalar, Stalin'in, doğduğu köyde arkadaşlarıyla (herhalde kargaları ya da zarar verici hayvanları tarlalardan kovarken) birlikte; Tiflis'te öğrencisi olduğu papaz okulunda müdür tarafından sorgulanırken; Lenin'le ilk karşılaştığı Finlandiya'daki Bolşevikler toplantısında karşılanırken; Sibirya'daki tutuklu bulunduğu hapishane hücresinin penceresinden devrimci yoldaşlarına talimat pusulası atarken; Çarlık polisince "periyodik olarak" sürgüne gönderildiği Sibirya'da (inanılmaz biçimde İsa ve havarilerini andıran mizansen içinde) etrafında toplanmış çeşitli Asya milliyetlerinden yerel kıyafetli insanlara "militan bir ajitatör" olarak propaganda yaparken; Kızıl Ordu üniforması içinde 1921'de Dağıstan'a otonomi verildiğini ilan ederken resmedildiği yağlıboya tablolarla süslenmişti. Bir başka sayfada, Stalin'in kızını kucağında öperken çekilmiş fotoğrafı bir babanın şefkatini, hemen altında Nazilere esir düşen oğlunun esir kampındaki resmiyse aynı sevecen babanın evlat acısını birlikte yansıtmaktaydı. Stalin'in Kremlin'deki çalışma odasında asılı olan üç tablo da özenle gösterilmekteydi okura derginin sayfalarında. Bunlar, derginin resim altı notunda belirtildiği üzere, 13. yüzyılda yaşamış ve Ortodoks Kilisesi'nce "Aziz" unvanı verilmiş Rus komutan Necski, Napolyon'u yenilgiye uğratan Çar Ordusu generali Kutuzov ile 1794'te Varşova'yı alan kumandan Suvorov'un portreleriydi.

Yazı her bakımdan gerçek bir Stalin güzellemesinin Amerikalılara pazarlanması örneğiydi. "Stalin 65'inde" başlığının hemen altında şöyle yazmaktaydı: "DÜNYANIN EN AZ BİLİNEN BÜYÜK ADAMI RUSLAR İÇİN KURTARICI, SEMBOL VE YAŞAYAN EFSANE OLDU."

Ustaca kurgulanmış yazı, Stalin ile geleceğin Rusya'sı arasında ilginç bağ kurmaktaydı. Yazar bunu bir Rus ailesinin evine yaptığı ziyareti anlatarak yapıyordu. Yazar'ın "orta sınıf"tan diye tanımladığı aile ile yaptığı söyleşide sorduğu "Stalin'in yerine kim ge-

çecek?" sorusuna evin orta yaşlı "güzel ve fakat başarısız sanatçı" annesi biraz alaylı biçimde "O bir Gürcü, hiçbir zaman ölmeyecek. Onlar sonsuza dek yaşarlar" diye yanıt veriyor. "Yaşlı, dişsiz" büyükanneyse, "Allah bilir" diyor. Geleceğin temsilcisi genç torun ise, "Fani Stalin bir gün herhalde ölecek ama Ülkü[müz] Stalin sonsuza dek bizimdir" diye noktayı koyuyor söyleşinin bu bölümüne.

Stalin'i övenler arasında Rus Kilisesi'nin başı da var: "Tanrı'nın bize gönderdiği yüce liderimiz" diye sesleniyor Stalin'e Patrik. *Life* editörü, Stalin'in Rusya'yı Napolyon ve benzeri işgalcilerin yıkımından kurtaran eski büyük liderler gibi sadece komünistlerce değil on milyonlarca müteddeyin Hıristiyan tarafından da sevildiğini belirtiyor. Yazar bütün bu gönüllü ve içtenlikli yaygın sevgiyi Amerikalı okura şu benzerlikle açıklıyor: "Nasıl ki Amerikalılar anayasasız bir Birleşik Devletler tahayyül edemezlerse, bugün Ruslar da Stalin'siz bir Sovyetler Birliği düşünemiyorlar."

Editör Lauterbach, Stalin'in dehasına da inanmış görünmekte ve Amerikan Ticaret Odası Başkanı Eric Johnstone'u tanık olarak göstermektedir. Johnstone'un yazara söylediğine göre, savaş öncesi taşıt üretimini tartıştığı Stalin "Amerikan üretim rakamlarını Amerikalı işadamlarının yüzde 90'ından daha iyi bilmektedir".

Yazar, "dünyanın en büyük bürokrasisi"nin bulunduğu söylenen Sovyetler Birliği'nde görevli yabancı diplomatların, Stalin'in "sürekli olarak kırtasiyecilik ve beceriksizlikle mücadele ettiği"ni aktardıklarını da yazıyor. Yazara göre Stalin ayrıca yıllardır ülkede hem ekonomide, hem genel işlerde "Amerikan yöntemleri"nin tercih edilmesi için de uğraş vermekteymiş. Yazar, ana sorun olarak Rus geriliğini gören Stalin'in, bundan kapitalizmden daha fazla nefret ettiğini belirtiyor ve tarımdaki "kollektifleştirme"yi de bu geriliği aşma çabalarının bir ürünü olarak değerlendiriyor. Rusya'yı geri, zayıf ve dolayısıyla kolayca yenilgiye uğratılabilecek bir ülke olarak gören yabancılara karşı milliyetçi mücadelesi nedeniyle Stalin'in zaman zaman Hitler'e benzetildiğini yazan Lauterbach bunun yanlışlığına dikkat çekiyor ve Stalin'in artık "dünya devrimini planlama ve uygulama" dönemini geçtiğini, işçi sınıfına "tek

ülkede sosyalizm" inşa ederek hizmet etmeyi düşündüğünü belirtiyor. Stalin'e atıfla "şayet isterlerse" bu örneği onlar da kendi ülkelerinde hayata geçirirler diye düşündüğünü yazıyor Lauterbach. Yazara göre, Stalin tarihe "Rusya'yı gerilikten kurtaran... azınlık sorunlarını çözen" bir lider olarak geçmek istiyor.

Sonuç olarak, yazara göre bir zamanlar Leninizmin özünü, "Rus ihtilalci şevkiyle işbitirici Amerikan ruhunun bileşkesi" olarak tanımlamış olan Stalin'in yönetimi altında ve savaş sırasında "Amerika'ya hayranlık, halkın her kesiminde muazzam ölçüde artmış"tı.

Life editörünün Amerikan halkına sayfalar boyu pazarladığı parlak Stalin portresi işte böyleydi.

Bu sayfaların ABD Komünist Partisi yönetici ve üyelerince nasıl gururla okunduğunu ve hangi umutları beslediğini tahmin etmek zor olmasa gerek...

Bütün bunları salt savaştaki zımni ittifak ilişkilerine bağlamak yanlış olur. Stalin'in "şeytanlaştırılması" Soğuk Savaş ile gelişti. Daha önceleri, anti-komünizmin bir sonucu olarak Stalin düşmanı da çoktu ama egemenlik sistemi içinde ve burjuvazi arasında Stalin'e olumlu bakanlar da konumları, etkileri ve sayıları bakımından azımsanamayacak ölçülerde mevcuttu.

Bir eleştirmen, *New York Times* gazetesinin 29 Ağustos 1926 tarihli nüshasındaki "Rusya'nın 'Diktatörü' Stalin oldu" ("Stalin Emerges es the 'Dictator' of Russia") başlıklı haberini şöyle değerlendirmekte: Yazı, Stalin'in Lenin'in varisi olarak liderlik pozisyonuna nasıl yükseldiğini anlatmaktaydı. Ne var ki ilginç olan, Stalin'in bu makalede nasıl resmedildiğiydi. Cesur, azimli ve mütevazı biri olarak anlatılıyordu Stalin. Makale, ayrıca, devrimci yıllarını, bunun sonucu olarak hapisliğini anlatmakta, sürgünden kaçışını da bir kahramanlık öyküsü olarak takdim etmekteydi. Yazıda Troçki, Kamenev ve Zinovyev incelenirken onların acımasız ve muhteris, Stalin'in ise masum olduğu ima edilmekteydi. ... Yazıyı okuyan, Stalin'in sadece Rus halkının [iyiliğini] düşündü-

ğü izlenimi edinirdi."[3] Abartılı olsa da bu değerlendirme en azından bir özel "şeytanlaştırma"nın henüz söz konusu olmadığını gösteriyor.

Aksine, Soğuk Savaş'a kadar toplumun ve devletin genetiğine işlenmiş militan anti-komünizme karşın, daha önceleri de çeşitli vesilelerle değindiğimiz gibi, 1930'lu yıllarda farklı dinamiklerin etkisiyle ülkedeki atmosfer çok farklıydı. Toplumu etkileyen kesimlerdeki anti-komünist etkinin kırılması, hatta Marksizme ve Sovyetler Birliği'ne bakışın radikal biçimde değişmesi ilginç sonuçlar doğurdu.

Sözünü ettiğimiz dönemin başlarında, 7 Ekim 1931 tarihli *Business Week* dergisinde yer alan bir haber yukarıda anlattığımız gelişmelerin ilk zeminini yeterince açıklıyor:

> "Amtorg'a, Rusya'daki 6 bin iş için 100 bin başvuru" [Sovyet Ticaret Şirketi] Amtorg'un New York bürosunda 6 bin iş için 100 binden fazla başvuru alındı. Geçen hafta bir sabah başvuruların sayısı 280 oldu. ... Bu "tipik" sabahın başvuru listesinde ... 2 berber, 1 levazımatçı, 2 musluk tamircisi, 5 boyacı, 2 aşçı, 36 "büro" çalışanı, 1 benzin istasyonu operatörü, 9 marangoz, 1 havacı, 58 mühendis, 14 elektrikçi, 5 satış elemanı, 2 matbaacı, 2 kimyager, 1 kunduracı, 1 kütüphaneci, 2 öğretmen, 1 kuru temizlemeci, 11 oto tamircisi, 1 dişçi vardı. ... A z sayıda Zenci müracaatçı da vardı ama çoğunluğu vasıfsız olduğundan sayıları az...

Başvurular için üç temel sıralanıyor: 1-işsizlik; 2-buradaki duruma duyulan büyük nefret; 3-Sovyet deneyimine duyulan ilgi...

İşe alınan ya da yakında alınacak olan Amerikalı işçilerin çoğunluğu öncelikle aşağıdaki sanayi merkezlerinde işe yerleştirilecekler: Stalingrad traktör fabrikası, Kharkov traktör fabrikası, Nizhni Novgorod'daki büyük otomobil fabrikası, Sormova'daki lokomotif fabrikası, Magnitorosk ve Kuznetsk çelik işletmeleri,

3 Kimberly Hupp, "Uncle Joe": What Americans Thought of Joseph Stalin Before and After World War II (2009). Theses and Dissertations. 1077; http://utdr.utoledo.edu/theses-dissertations/1077

Kuznetsk bölgesi madenleri, Urallar'da ve Kazakistan'daki madeni eşya tesisleri ve madenler ve ülke genelindeki demiryolları...[4]

Ardından gelen Halk Cephesi-Demokratik Cephe yöneliminde Parti, Komintern önderliğinde, devrim ve sosyalizm mücadelesini bütünüyle rafa kaldırıp düzen güçleri ile tam uyum halinde çalışmaya geçtiğinde, ayrıntılarıyla işlediğimiz gibi, bu sefer, başka dinamikler devreye girdi. Bu süreçte küçük burjuvazi, sendikal bürokrasi, aydın ve sanatçılar, burjuvazinin liberal Rooseveltçi kesimleri ve devletin yaygın New Deal kurumlarıyla kurulan bağlar, Parti'ye ve çeperine katılımı yükseltti, Stalin ve Sovyetler Birliği'ne genel bakışı son derece olumlu biçimde etkiledi. Sonuçta da, "değerler hegemonyası" mücadelesinde çok büyük kazanımlar elde edildi, kültürel, ideolojik-politik atmosfer büyük ölçüde hareket lehine değişti.

Doktor, öğretmen, mühendis gibi küçük burjuva meslek sahiplerinin, aydınların, yazar, akademisyen ve sanatçıların Harekete/Parti'ye akın etmeleri ülkedeki politik-ideolojik tabloda görülmemiş etkiler yarattı. Bunda Büyük Bunalım'ın sosyal, ekonomik, psikolojik yıkımı, Sovyet planlı ekonomisinin başarıları, Amerikan ırkçılığına, vahşi kapitalizmine, bireyciliğine karşı tepkilerin, genel insani duyarlılık ve idealizmin, sınıf çatışmalarına karşı küçük burjuva radikal-vulger demokratizm arayışlarının, Marksizmin idealist misyon güdüsünü kışkırtan yanı kadar bilimsel-analitik gücünün etkileyiciliği, kariyerizmin, çıkışsızlık duygusunda yitişin, öfkenin, modanın, mahalle baskısının, yaygın örgütlülükle güçlü propaganda aygıtının, toplumsal-mesleki saygınlık ölçütlerinin değişmesinin, ünlüler arasına girme ve şan şöhret cazibesinin ve benzer pek çok dinamiğin etkisi vardı. Bunlar, Üçüncü Periyot'un keskinlik döneminde farklı, Halk Cephesi koşullarında farklı tepkileri uyarıyor ve her iki durumda da harekete, parti ve çeperine katılımı kışkırtıyordu.

Kimi Amerikalı düzen yazarlarınca 1929 Büyük Bunalım'ından 1939 Stalin-Hitler anlaşmasına kadar süren dönem "Kızıl Onyıl"

4 Bkz. J. Adler, et. Al.,, (Eds.), The Annals of America, (The Bicentennial Edition), c. 15, Chicago, Enycclopedia Brittanica Inc., 1976, s. 101-102.

diye adlandırılır. Burada kastedilen, o dönemde, toplumda, özellikle de sendikal alanda, aydınlar, yazarlar, sanatçılar arasında ve liberal burjuvazi içinde, Stalin liderliğindeki Sovyetler Birliği'nin, Sovyet deneyiminin ve özel olarak planlı kalkınma sürecinin, toplumsal reformların saygınlığının doruğa çıkmış, bunun bir uzantısı olarak da ABDKP'ye verilen desteğin önemli oranda artmış olmasıydı.

Stalin-Sovyet etkisi öylesine yaygın ve güçlüydü ki, pek çok kesim "değerler hegemonyası"nda yitirilen mevzilerden müthiş rahatsızdı. "Kızıl Onyıl"ın sonlarında yazılan ve Nazi Almanya'sının Sovyetler Birliği'ne saldırdığı gün baskıya giren bir kitap, dehşetli anti-komünist yazarının geniş kesimlerin ruh halini yansıtan yakınmalarını (sermayenin kanaat önderleri faslından bir hizmetlisine tam yakışan oldukça eğlenceli) bir üslupla anlatmaktaydı. Bu kitaptan bazı paragraflar dönemin Amerika'sının Stalin'e, Sovyetler Birliği'ne ve Komünist Parti'ye dönük yüzünün ilginç bir portresini sergiliyor:

- Piyasanın çöküşünü izleyen yıllarda Birleşik Devletler Komünist Partisi, geniş ve büyüyen yarı-komünistler, sempatizanlar, yol arkadaşları, yarı zamanlı isyancılar, korkmuş liberaller ve mazoşist kapitalistler güruhunun çekim merkezi oldu. Bu, Kızıl Onyılın şafağıydı. Pek çok müflis, gökdeleninden atlamakla sınıfından atlamak arasında ikircikli kaldı. Sözde aydınlar Katolik Kilisesi'ne katılmakla Komünist Parti'ye katılmak arasında tereddüde düştü; zira bir imana kavuşmak ve düşünmekten kaçınmak özlemi peşindeydiler.
- Liberal demokratik düşünceleri Sağ'a yönelerek terk etmenin moral cesaretini bulamayan profesörler ve gazeteciler, kupon kesiciler ve yardımsever varlıklı kadınlar örgütü üyeleri (*Junior Leaguers*) bunu Sol'a giderek gerçekleştirdiler.
- Bu hevesliler kuşkusuz özel bir cinstiler. Sovyetler Birliği'nin Dostları (örgütünün) himayesinde akşam yemeklerine katılıyorlardı. İsimleri gittikçe çoğalan sahte-cephe örgütlerini süslüyordu. ... Huşu içinde yarı-dinsel bir deneyim yaşıyorlardı.

Ama içlerinden biri bile hisse senedi ve tahvillerinden, kapitalist işinden, kârlı mimberinden, son yatından vazgeçmedi. Küçük bir bölümü partiye girmeye ve disiplin bağlarını kabullenmeye kadar gitti... [Komünist hareket ve Parti], ikiyüzlülükle ve çoğu kez de aşağılayarak, onların kendi ilkelerine bağlanmadan bir "aidiyet" heyecanı yaşamalarına izin verdi. Özverilerini, konforlu biçimde ziyafet sofralarında aşırı yiyerek ve kokteyl partilerinde aşırı içerek gerçekleştirebilirlerdi. Rus işçi ve köylülerinin şahsında açlık da çekiyorlardı – ama vekâleten.

- Bu tezahürlerin en tuhaflarından biri, Dava'nın fiyakalılar ve varlıklılarca üstlenilmesiydi. Bu asil personel için havyar ve votka, proleter isyanın amblemleri olarak çekiç ve orağı yerinden etti. [Bu sosyetik hanımlar] şu ya da bu dava için partiler veriyorlardı. R.S.V.P (LCV), siyah kravat, Archie şekerim ... evet, gerçek bir proleter[in gönderileceği] sözü verildi bana ... dolayısıyla gelmemezlik etme [Solcuların gecelerinde, dans partilerinde, tiyatrolarında] mink ve kakım kürklerle kolalı gömlekler sıradanlaşmıştı. Üniformalı şoförlerin kullandığı limuzinler hevesli hanımefendileri grev gözcü noktalarına, bazen de limuzinlerin finansmanına yardım etmiş şirketlerdeki grevlere taşıyordu; devrimi zayıflama egsersizleriyle birleştirmişlerdi. Banker ve borsa komisyoncusu sempatizan, muhteşem ücretler ödenen senaryo yazarı ve 'sosyete mensubu' kotasını dolduramayan bir komünist gecesi fiyasko olarak kabul ediliyordu.
- (Roosevelt'in ekonomi danışmanlarından reformcu liberal) Stuart Chase'in 1932'de yayımladığı bir kitabın son cümlesi şöyleydi: "Neden dünyayı yeniden yaratmanın zevkini sadece Ruslar sahiplensin ki?" Söz konusu soru, bir ironi değil, aksine gerçek bir imrenmeydi. Amerikalı liberallerin muhayyel bir ütopya yaratıp onu... Sovyet Rusya olarak tanımladıkları dönemin muazzam kendini kandırma [olgusunu] özetlemekteydi.
- Gerçek şu ki, Amerikalı liberaller umutsuz bir vaka olarak 'planlama' düşüncesiyle büyülenmişlerdi... Amerikan liberal sapmasının has yayın organlarından *New Republic* (Yeni Cum-

huriyet) dergisi herkesi Stalin'in Ütopyası mitini coşkuyla ve sorgusuz kabullenmeye yönlendirmekteydi... Daha az liberal basın, hatta [muhafazakâr] Tory gazeteleri bile bu salgından kaçamadılar... 1931'de 'Sovyet deneyi' üzerinde neredeyse önceki 13 yıldaki kadar kitap yayımlandı...

- Liberal haftalık yayınlardaki [yazarlar] iliklerine kadar yeni binyılın şafağının Sibirya'da doğmakta olduğuna inanmaktaydılar. [Derginin bir yazarı kendi kız kardeşini şöyle haber konusu yapmıştı, Şubat 11, 1931 nüshasında derginin]: "Çok az okuyan ve herhangi bir biçimde dünya iktisadi koşullarını inceleyen biri olmayan [kız kardeşim]... Rusya konusunda neredeyse benim kadar bilgi sahibiydi. Üstelik bana anlattığına göre bütün çevresi de Rusya'yı yakından izlemekteydi... Bütün alametleriyle Rusya'nın özel öneminin ayırdındaydılar."
- General William N. Haskell bile, 1930'daki bir Sovyet gezisinden sonra, şöyle demişti: "Kural olarak Rus işçisinin Amerikan işçisine göre daha şevkli ve arzulu olduğu sonucuna vardım." ... Bardağı tam doldurmak için General bir tepeleme kaşık daha ekledi: Sovyet işçisinin "iradesi (*voice*) sanayide ve siyasette karar verici faktördür (*controlling factor*)."
- [Protestan misyoner din adamı] Eddy Sherwood, liberal dinleyicilerini şöyle bilgilendiriyor: Rusya'da, 'işçiler arasında sağlıklı bir sendikal demokrasi var"...
- [Illinois Demokrat Parti] Kongre üyesi Henry T. Rainer'e, Ütopya'dan sadece bir tadımlık yetiyordu şunu ilan etmek için: "Rusya'da zorunlu çalıştırma sorununu özel olarak inceledim ve orada öyle bir şey yok. Emek Rusya'da dünyadaki pek çok ülkeden daha özgür." *New Republic* dergisinde Bay Simpson [kolektifleştirme konusunda] şöyle yazıyor 16 Aralık 1931'de: "Anlaşılıyor ki, sosyal ilişkilerde yeni bir düzen [inşası], tatlılıkla ve kolayca gerçekleştirilemez."
- Stalinizmle özdeşleşmek ... kesinlikle özünü inkâr etmenin bir biçimi değildi. Sosyal yükselmenin bir biçimiydi. Bu dönemde Kaliforniya'da yerel kokteyl sosyetesi ve aynı zamanda hükü-

met, sendikalar, New Deal [mekanizması-aygıtı] içinde yer tutmak demekti.[5]

Aralık 1955 tarihli bir resmî istihbarat analiz raporu ise, *American Mercury* dergisinin Şubat 1940 nüshasından Hollywood'daki sol etkiye ilişkin şu satırlara yer veriyor: "[Kamuoyunda yaygın biçimde bilinen] aktör, yazar ve yönetmenlerde Soslay Bilinç'in ... kaynama noktasına ulaştığını gözlemledim. Yığınsal isyan toplantılarından yığınsal toplantılara, kokteyl partilerinden kokteyl partilerine. ... Komünist Parti'ye aşağı yukarı gizlice yazılmış ya da 'cephe'lerin peşinde ciddiyetle gezinen ... Büyük İsimleri ... izledim. Ama genelde Hollywood başarılı mutsuzların kentidir. Ve bana bu, iki uşak ve bir yüzme havuzlu komünizmin temeli gibi geldi. ... Sinema sektörünün çeperindeki aktörler, yazarlar, yönetmenler ve Hollywoodlular, Parti çizgisini öğrenmek için Beverly Hills, Bel Air ve Brentwood [gibi lüks semtlerdeki] yeraltı hücrelerde toplanan Parti 'fraksiyonları'na yazıldılar..." Raporda, "bir ünlü komedyenin aktör ve yazarların kapitalizmin zincirlerinde kıvranan proleter"ler olduklarını iddia ettiği, bir ünlü senaristin de "orta sınıfın beyaz yaka köleliğinden kurtulmak için kendi grev nöbetini düzene sokması" gerektiğini yazdığı belirtiliyordu. Bir oyun yazarıysa, *Screen Gild Magazine*'in Şubat 1937 nüshasında, doğru bir davaya inananlar için hayatın neden sabah saat 5:30'da başladığını şöyle anlatmıştı: "O zaman konuşmaları dinleriz, bildirileri imzalarız ve seninle aynı şeyleri paylaşan birçok insanla yan yana olmanın sımsıcak aydınlığını hissedersin—hafif bir hipnoz, ve canlandırıcı mutlu bir isteri." İstihbarat raporunu kaleme alanlar rahatsızlıklarını, Parti'nin Örgüt Sekreteri John Williamson'un *Political Affairs* dergisinin 1946 Şubat sayısında, "New York Parti örgütü üyelerinin yüzde 71'inin beyaz yakalılardan, profesyonellerden ve ev kadınlarından oluştuğu" bilgisini de aktararak, Parti'ye verilen okumuş-aydın desteğinin boyutunu anlatmak için, 1 Mayıs

5 Eugene Lyons, *The Red Decade: The Stalinist Penetration of America*, Indianapolis, The Bobbs-Merrill Co., 1941, s. 73,76, 101-103, 109-110, 186-187, 289.

için 30 Nisan 1950'de *Daily Worker* gazetesine New York'un çeşitli bölgelerinden dayanışma ilanları veren meslek kuruluşlarının listesini de yetkililerin dikkatine sunuyorlardı: " Queens diş hekimleri; Manhattan doktorları, Bronx diş hekimleri, kolej öğretmenleri, Manhattan diş hekimleri; bir ilerici Şiropraktik doktoru; ABDKP beyaz yakalılar seksiyonu; New York Eyaleti Komünist Parti Kültür Bölümü; İlerici Oyun Yazarları, Kütüphaneciler."[6]

Amerikan liberal sermayesinin amiral gemisi *New York Times* gazetesinin Moskova muhabiri Walter Duranty, 14 Haziran 1931'de şöyle yazmıştı: "Bugün Rusya'da baskın ilke Marksizm, hatta Leninizm bile değil, Stalinizm." Makalenin başlığı da şöyleydi: "Bugünün Kızıl Rusya'sı Komünizm ile Değil Stalinizm Tarafından Yönetiliyor." Duranty, "Stalin Rus halkına-Batılılaşmış toprak ağalarına, sanayicilere, bankerlere ve aydınlara değil, Rusya'nın 150.000.000 köylü ve işçilerine-asıl istediğini, ortak çaba, komünal işbirliği veriyor."

Stalin 1933 yılında devreye girecek ikinci beş yıllık planı, bir yıl önce, 1932'de açıkladı. Duranty, *New York Times*'da özel bir yazı dizisiyle yeni planı açıklamaya başladı. 17 Nisan 1932 tarihinde "Şimdi İkinci Beş Yıllık Plan" başlıklı yazısında Duranty, ikinci planı iyice kavramak için "tam olarak anlaşılmamış görünen birincisinin doğasını ve amacını izah etmek gerekir" diye yazıyordu. Duranty'e göre, birinci plan, "esas olarak bir sosyalleşme aracıydı, sadece sanayi ve ticaretin ve çok daha zor bir sorun olan tarımın sosyalizasyonu değil, aynı zamanda, bir moral sosyalleşmeydi." İkinci Plan ise, "temel olarak halkın yaşam standardını ve refahını yükseltmeyi amaçlamakta"ydı. Birinci Plan, bir tür geri halkı "eğitme" amacı gütmekteydi. Duranty, Amerikan Ordusu'nu örnek göstererek, sivillerin askeriyede yeni şeyler öğrenme durumunda kalması gibi, Rus halkına da büyük toplumsal reformların hayata geçirilebilmesi için, düşüncede, yaşam tarzında dönüşümü öğretmek gerektiğini ve bunun birinci planla yerine getirildiğini yazıyordu. Bunun oldukça sempa-

6 The Communist Party of the United States, What It Is, How It Works; A Handbook for Americans ... age.,s. 44-45.

tik bir yaklaşım olduğu kuşkusuzdu. Duranty birinci planın başarısını övmüş ve şöyle yazmıştı: "Birinci Plan ... Stalinizmin pratikte dışavurumudur ...[ve] ilk başta tahmin edilenden daha başarılıdır."[7] Duranty daha sonra da şöyle yazacaktı: "Stalin NEP'i yapabildiği ölçüde hızlı bir biçimde tasfiye etti ama dogmatik Marksizme dönüş yerine, Rusların ... sosyalizm dediği ama aslında devlet kapitalizminden çok farklı olmayan bir kollektivist sisteme doğru yöneldi."[8]

Duranty, Stalinizmin, Marx'tan ve Leninizmden ayrılan "temel özelliği", "dünya devrimini beklemeden tek ülkede sosyalizm"in inşası yönelimiydi. Bu "dogma"dan kurtulmak için Stalin Troçki'yle kıyasıya mücadele etmişti ve şimdi "koşulların da zorlamasıyla ...dünya devrimine olan ilgi belirli ölçüde azalmıştı". Stalin, dışarıda savaş, içeride de "sosyal yıkım" demek olan "kızıl propaganda"nın "sosyal inşa" için gerekli beş yıllık planla çeliştiğini görmüştü. Bu arada Stalin, Moskova'da ve öteki komünist partilerdeki bu yola muhalif az sayıdaki "fanatikler"i de, kapitalist ekonomiler arası rekabet yüzünden ve Rusya'nın gelişmesinin propagandif etkileri sonucu nasıl olsa dünya devrimi kaçınılmazdır argümanının "arkasına sığınarak" etkisizleştirmekteydi. Sonuç olarak, "Stalinizm, dünya devrimini nihai amaç olarak muhafaza etse de, Konstantin Hıristiyanlığı Roma İmparatorluğu'nun resmî dini yapmasıyla eski Hıristiyan Kilisesi'nin milenyum ya da İsa'nın yeryüzüne ikinci dönüşünden vazgeçmesi [gibi] ... onu güncel pratik bir mesele olarak terk etti."[9] Bunun herhangi bir kapitalist ülkede Stalin lehine gönüllere ferahlık getirecek bir değerlendirme olduğu açıktır.

1932-1933 yılları boyunca Batı dünyasındaki anti-komünistlerin en büyük propaganda saldırılarından bir "Sovyetler Birliği'nde yaygın kuraklık ve açlık" teması üzerineydi. Tarımda kollektivizasyon politikasının "açlık"tan sorumlu tutulduğu bu propaganda saldırısında,

7 *The New York Times*, 19 Haziran 1931.

8 Walter Duranty, Stalin & Co.: the Politburo, the Men Who Run Russia, New York, W. Sloane, 1949, s. 63.

9 "Stalinizm Dünya İsyanı Düşüncesini Rafa Kaldırdı: To Win Russia First", *The New York Times*, 18 Haziran 1931

ayrıca, yönetimin halktaki hoşnutsuzluğu ve köylülerin direnişinin büyük bir terör dalgası ile karşılandığı tezi işleniyordu. Bu dönemde Duranty ise, Sovyetler'den gönderdiği haber ve yazılarında bütün bu iddiaları yalanlamaktaydı. Ona göre, ülkede "açlık ve kuraklık"tan söz edilemezdi (Örneğin bkz. *The New York Times*, 15 Kasım 1931, 31 Mart 1933.) Aksine, bütün bu iddialar, "abartılı ve kötü niyetli propaganda"dan başka bir şey değildi. (*NYT* 23 Ağustos 1933.) Duranty'e göre, "[Rejimin] düşmanları ve yabancı eleştirmenler istediklerini desinler ... zindeliği ve gücü Kremlin'in programıyla bütünleşmiş Rus halkı yüküne değer gördüğü programı desteklemekte"ydi. (*NYT*, 9 Aralık 1932) Ülkedeki sert önlemlerin eleştirilmesi üzerine de, Duranty, anti-komünistleri öfkeden çıldırtan bir soğukkanlılıkla, "yumurtaları kırmadan omlet yapamazsınız" diye yazıyor ve en önemlisi bu *New York Times* gibi bir gazetede yayımlanıyordu. (14 Mayıs 1933.) 1935 yılında yazdığı kitapta da Duranty, "Gelecekte tarihçiler -herhalde sadece Sovyet tarihçiler de değil– Rus kollektivizasyon mücadelesini insani ilerlemedeki bir kahramanlık dönemi olarak değerlendireceklerdir" diye yazacaktı. Walter Duranty, I Write as I Please, New York, Simon and Schuster, 1935, s. 286. Aynı kitabında Stalin'i şöyle övüyordu Duranty: "Bu içerideki ve dışarıdaki [Sovyet] ilerlemesine Sovyet liderlerinin bilgi ve bilgelikteki fevkalade gelişmesi eşlik etti; Stalin'in yaşayan en büyük devlet adamı ve Litvinov'un en yetenekli dışişleri bakanı olduğuna inanmakta yanlış mıyım?.. Stalin ve arkadaşları, Rus halkının en güçlü ve en akıllı kesimlerini arkalarına aldılar ve Çarlık İmparatorluğu'nun hiç yaşamadığı bir ulusal birliği ve coşkuyu yarattılar."[10]

Bu süreçte liberallerin önemli bölümü için kalkınma-sanayileşme-modernleşmeye ilişkin atılımların ABD dahil Batı'daki pek çok ülkede olduğu gibi vahşi kapitalizmle değil de devlet müdahalesiyle eşitlik ve emek gözetilerek gerçekleştirilmesi övgüye ve desteğe değerdi. Gerici direnişlere karşı otoriter yöntemler, Rus Asyatik tarihi, gelenekleri ve yapısal özellikler dikkate alındığında

10 Age., s. 340-341.

doğaldı, gerekliydi. Bu, karşıtların kullandığı genel kamuoyundaki "diktatörlük" algısını yumuşatıyor, anti-Sovyet, anti-komünist propagandanın gücünü kırıyordu.

O dönemde bir başka önemli konu Sovyetler Birliği'ndeki tasfiye ve yargılamalardı. Duranty bu hassas sorunda, Troçki-Zinovyev-Kamenev-Buharin ve Kızıl Ordu (Mareşal Tukaçevski) yargılamalarında, Stalin yönetiminin güçlü aydın-liberal destekçilerinin kritik konumdaki sesi oldu. Duranty'nin gözlemlerine dayanarak, liberal *The New Republic* dergisinin bir editoryal yazısında, söz konusu yargılama ve infazlara ilişkin uzaklardan ahkâm kesenlerin aksine, "biz, üzerinde çalışılmış hipotezleri [konuyla ilgili iftiraları] kabul etmek için bir neden göremiyoruz" denilmişti. Başyazıda, "suçlamalar gerçek olmasaydı, beş yıla yakın bir süre gelişen karmaşık olaylar üzerinde bu on altı sanığın anlattıklarının birbirini doğrulamasının ... olanaksız" olacağından hareketle ve sanıkların "herhangi bir baskı altında olmadan" yaptıkları anlaşılan itiraflarının da gösterdiği gibi, yargılamanın adil olduğu belirtilmekteydi.[11] Dergideki bir yazısında Duranty, uzunca bir süredir, Troçki etkisindeki iç muhalefet ile başta Nazi Almanya ve Japonya olmak üzere Sovyetler Birliği'nin düşmanı dış güçlerin Stalin'i devirme amacında ve sabotaj, casusluk, kara propaganda, komplocu örgütlenme gibi yöntemlerde buluşmuş olduğunu iddia etmekteydi. Duranty'e göre, yargılamalardaki "itiraflar" da bu gerçeği yansıtmaktaydı; "[ama şimdi içeriye sızmış] Truva atı yıkılmış ve içindekiler de yok edilmiş"ti.[12]

Duranty infazlardan sonra da bu görüşlerini yineledi. 1941'de yayımladığı bir kitabında, Stalin yönetiminin "beşinci kol" gerçekliğini, "hainlerin karanlık Nazi yanlısı" faaliyetlerini, İspanya İç Savaşı'nda öğrendiğini yazıyor ve Kremlin'in "bunlara acıma gösterilmemesi gerektiği"ni kavradığını belirtiyordu. Duranty'e göre, ekonomik alanda kendisine çok ihtiyaç duyulmasına ve bu nedenle araya girenlere karşın, devrimci deneyimlerinden "yoldaşlık" hu-

11 "The Trial of Trotskyites in Russia", *The New Republic*, 2 Eylül 1936, s. 88.

12 "The Riddle of Russia", *The New Republic*, Eylül 14, 1937, s. 270-72.

kukuna çok önem veren Stalin'in Piyatakof'un infazını durdurmaması, sanıkların suçunun temel kanıtlarındandı. Duranty: "Stalin ve [savcı] Voroşilov'un ... suç kanıtları çok güçlü (*overwhelming*) olmasaydı, yoldaşlarını ölüme mahkûm etmeleri düşünülemez" di.[13]

Bu görüşler yansıması sol-liberal çevrede kolayca bulan bir zemin üzerinde dillendiriliyordu kuşkusuz. *Daily Worker* gazetesi 28 Nisan 1938 tarihli nüshasında şu haberi geçmekteydi: "150 kadar ünlü Amerikalı sanatçı, yazar, kompozitör, editör, sinema oyuncusu, üniversite profesörü ... dün bir bildiri yayımlayarak Troçkist-Buharinci hainlerle ilgili son Moskova mahkemeleri kararlarına desteklerini açıkladılar." Habere göre, bildiride, "duruşmalarda sunulan kesin kanıtlar sanıkların suçunu açık biçimde göstermiştir" denmekteydi. 1937 Nisan ayında Profesör John Dewey başkanlığında Moskova'daki mahkemelerde Troçki ile ilgili iddianamelerdeki suçlamaları inceleyen soruşturma komisyonunun çalışmalarını kınayan bir bildiri yayımlayan 88 ünlü liberal, kamuoyuna açık mektuplarında, "kullanılan yöntemlerin tamamıyla mutabık olup olmamaktan bağımsız olarak, bütün halklarının koşullarını iyileştirmekle uğraştığı bilinen bir hükümetin, liderliğine suikast tertiplemeye, onu devirmeye ve yabancı güçlerle savaşa sürüklemeye yönelik komplolara karşı korunmak için hangi önlemlerin gerekli olduğuna kendisinin karar vermesine izin vermek gerekmez mi?" diye çok kritik bir sorunda Sovyet yönetimine destek vermekteydiler.[14]

Duranty'nin *New York Times* ve *The New Republic* gibi dönemin en etkin yayın organlarında bütün bunları yazabiliyor olması, ülkedeki aydın-liberal kesimlerdeki ve hükümet çevrelerindeki havayı göstermesi bakımından elbette çok önemli. Bu noktada bir başka gelişmeye daha değinmek gerekiyor. 1932 yılında Duranty, analizlerinde sergilediği "irfan, derinlik, tarafsızlık, sağlam muhakeme ve olağanüstü vuzuh" nedeniyle ülkenin en saygın ödüllerinden olan Pulitzer ödülüne layık görüldü. Soğuk Savaş'la birlikte

13 Walter Duranty, The Kremlin and the People, New York, Reynal & Hitchcock, Inc., 1941, s. 52, 65-68.

14 Eugene Lyons, s. 246-47, 253.

atmosfer değişince de, günümüze kadar süren şiddetli itirazlarla geri alınması çağrılarının yapılması, bu ödülün politik-ideolojik anlamını göstermektedir.

Duranty elbette komünist değidi, anti-komünistti. Daha sonraları o da akıma uyacak, Soğuk Savaş saldırısının medya cephesinde saflara katılacak, saldırıdaki yerini alacaktı.

Stalin-Sovyetler Birliği konusunda dönemin hükümet çevrelerinin ve Roosevelt yönetiminin yaklaşımının, dolayısıyla da ülkedeki politik-kültürel-ideolojik iklimin bir başka stratejik göstergesi ABD'nin Moskova Büyükelçisi Joseph Davies'in kararlı ve ilginç ölçülerde hayırhah tutumunda görülebilir.

Moskova'da Stalin'le görüşmesinde, Büyükelçi Davies ona olan hayranlığını beklenen diplomatik nezaketi aşarak şöyle ifade edecekti: "On yıllık kısa bir periyotta düşünülen ve gerçekleştirilen [kalkınmadaki olağanüstü başarılar] bende büyük hayranlık yarattı; tarihin, bu başarıların sorumlusu olarak Stalin'i, Büyük Petro ya da Katerina'dan daha büyük bir yapıcı (builder) olarak kaydedeceğinin söylendiğini duymuştum ... sıradan insanın pratik çıkarları için inşa eden insanla tanışmaktan onur duyuyorum." Bu gözlem, Stalin reformları ve kalkınma hamlelerine ilişkin ABD'deki solliberal çevrelerin düşüncelerinin Büyükelçi tarafından paylaşıldığını göstermesi bakımından önemlidir.[15]

Büyükelçi Davies, Troçki-Radek davasında sanıkların itiraflarının "açık oturumda" yapılmış olmasını gerekçe göstererek, Batı'daki yaygın kanının aksine, gerçeği yansıttığını rapor ediyordu Amerikan Dışişleri Bakanı'na. Davies, "objektif olarak bakınca ... ve ... geçmiş deneyimlerime dayanarak ... devlet ... politik liderler arasında Sovyet hükümetine karşı yaygın komplo ve entrika varlığını" iddia makamının kanıtladığına inandığını yazmaktaydı raporunda. Büyükelçi,

15 Joseph E. Davies, *Mission to Moscow*, London, Victor Gollancz Limited, 1945, s. 224. Bu kitaba internetten ulaşmak mümkün; https://archive.org/details/missiontomoscow035156mbp. Davies'in anıları ilk önce ABD'de yayımlandı; New York, Simon and Schuster, 1941. Kitabın başka baskıları yanında Kindle e-kitap versiyonu da mevcut.

herhangi bir mahkemenin elde edilmiş kanıtlar karşısında başka türlü davranamayacağının da altını çizmekteydi.[16]

1938'deki Buharin yargılamasına ilişkin olarak da Davies, Dışişleri Bakanı Hall'a gönderdiği telgrafta, "politik sanıklarla ilgili olarak kanaatime göre, verilen ihanet kararını ve kararın infazını haklı kılacak kanıtlarla makul ölçüde şüpheye mahal bırakmayacak şekilde ... suçlar tespit edilmiştir" diye yazmıştı.[17] Davies, Almanya Sovyetler'e saldırdığında da şöyle yazacaktı: "1941'de Rusya'da Beşimci Kolcular yoktu—onları infaz etmişlerdi. Tasfiye ülkeyi temizlemiş ve ihanetten arındırmıştı."[18]

ABD Büyükelçisi Davies de, Sovyetler Birliği'nde cari düzenin devlet kapitalizmi olduğunu düşünüyordu. Davies, bunun Rusya gibi geri kalmış bir ülkede makul bir sermaye birikimi, devlet müdahalesi ve kalkınma yöntemi olduğuna inanıyordu. Nihayet geri sınıfların bu modernleşme hareketine karşı direnişinin sert önlemlerle kırılmasını da doğru buluyordu.

Dışişleri Bakanı'na gönderdiği bir raporunda Büyükelçi Davies, "bugünkü rejim altında burada güzel şeyler yapılıyor" diyor ve kalkınma sürecini 60 yıl öncesinin Amerika'sının durumuna benzetiyordu.[19] Davies, "bu sistem bir tür kapitalistik devlet sosyalizmidir. ... Rejimin gücü Stalin'in kararlı, cesur ve yetenekli önderliğine dayanmaktadır."[20] Ona göre, "Stalin Baba"nın kesin hâkimiyeti altında "komünizm dininin propagandasıyla, yabancı istilası korkusuyla, Rus milliyetçiliğine adanmışlık ve daha iyi yaşam koşulları umuduyla" örülmüş düzen kalıcıydı, ülkenin tarihine, durumuna, yapısal özelliklerine uygundu; öyle ki, bu hükumet devrilse, hatta yerine bir askeri rejim kurulsa bile, "yine de belli bir tipte sosyalist hükümet ve devlet kapitalizmi devam edecek"ti.[21]

16 Agy., s.38-39.
17 Agy., s.178-179.
18 Agy., s. 184.
19 Agy., s. 201.
20 Agy., s. 268.
21 Agy., s. 264.

Görevi sona erip Moskova'dan ayrılmadan önce 6 Haziran 1938'de yazdığı son raporunda Davies, Sovyetler Birliği'ndeki devlet çıkarlarıyla dünya devrimi ideali arasındaki çelişkiyi ve oportünist bağı iyi okuyarak, şöyle güvence veriyordu Amerikan hükümetine:

"Birincisi: bugün Sovyet yöneticilerince öteki kapitalist ülkelerdeki dünya devrimci hareketleriyle ilişkiler, Sovyetler Birliği'nin askeri savunması açısından çok hayati sonuçlar doğuracak araçlar (agencies) olarak görülmektedir...

İkincisi: Eskiden Stalin hükümetinde dünya devrimci hareketlerine ilişkin ilgisini en aza indirme eğilimi vardı. Bu hükümetin Komintern'e olan ilgisi doğrudan mütecaviz ülkelerden gelecek askeri saldırı tehlikesinin yarattığı kuşkuyla bağlantılıdır ve şu anda Komintern'e olan ilgisini yeniden vurgulamaktadır; ve

Üçüncüsü: Birleşik Devletler'de şimdilerde Komintern'in pek az yıkıcı etkinliği var gibi görünmektedir.

Dolayısıyla, Birleşik Devletler'inin yaşamsal çıkarları düşünüldüğünde, Komintern sorunu, pratik sonuçları bakımından, daha çok akademik [bir konudur]... En azından bugünkü koşullarda, 'pire için yorgan yakmak' (*use a hatchet to kill a fly*) önerilemez."[22]

Davies'in Stalin'e ve Sovyet rejimine o günlerdeki hayırhah bakışının temelinde, somut gözlemleri kadar kapitalizme olan inancı ve kendi deyimiyle "insan doğasının iki kuşak içinde değiştirilemez olması" yatmaktaydı.[23] Davies, Stalin yönetiminin uygulamalarının Rusya gibi geri kalmış bir ülkede makul bir sermaye birikimi, devlet müdahalesi ve kalkınma yöntemi olduğuna inanıyordu. Nihayet geri sınıfların bu modernleşme hareketine karşı direnişinin sert önlemlerle kırılmasını da doğru buluyordu. Ona göre bu gidişin sonu, normalleşme, yani özel sektör öncülüğündeki liberal kapitalizme geçiş olacaktı. Asyatik Rusya'da belki devlet hep etkin-baskın olacaktı ama gidiş kapitalizm yönündeydi.

22 Agy., s. 270.

23 agy.s. 267-68

Davies, Roosevelt'in basın müşavirine 1 Nisan 1938'de şöyle yazıyordu: "Bu hükümet komünist değildir. Sosyalisttir. Ve bu sosyalizm tadil edilmiştir ve makinenin çalışabilmesini sağlamak için giderek daha fazla kapitalist yöntemlere ve bireyciliğe razı olmaya zorlanmaktadır."[24]

Bütün bunlar kapitalizme kör inancın hayatı yanlış okumasının boş hayalleri olarak görülebilir elbette ama insanın aklına bugünün Rusya'sı da gelmiyor değil doğrusu.

Sonuçta şu söylenmeli: Stratejik konumuyla Büyükelçi Joseph Davies o dönemde Beyaz Saray'ı ve hükümet çevrelerini Stalin'e ve Sovyet hükümetine olumlu bir bakışa yöneltmiş ve buna bağlı olarak da ülkedeki sözünü ettiğimiz ideolojik-politik iklimin oluşmasında belirleyici rol oynamıştı.[25]

Bu çalışmanın önceki ciltlerinde sık sık vurguladığımız gibi, Komünist Parti'nin bu on yıl içinde bünyesine ya da çeperine akın eden aydınlar, sanatçılar ve liberal burjuvazi ile ilişkileri uzun sürmedi. Alan Wald, Marksizme yönelen aydınların bir zaafını şöyle açıklıyor: "Radikalleşme döneminde, Marksizm, kusurlarına rağmen, tarihsel süreci yorumlamak ve bir eylem çizgisini belirlemek için en yararlı analitik araç olarak görünür; endüstriyel işçi sınıfı, kapitalist toplumun yeniden yapılandırılmasında stratejik konumdaki merkezi özne olarak ortaya çıkar. ... Radikalleşmenin sönümlenmesi döneminde, krizdeki entelektüeller mutlaka bir 'Marksizm krizi' ilan ederler; işçi sınıfının kapasitesini küçümserler; ve 'sosyalizm'in normatif versiyonunu gerçekleştiremeyen devrimler tarafından 'ihanete uğradıklarını' söylerler."[26] Bu genel zayıflığın yanı sıra, öznel olarak katılan kesimlerin ve partinin/hareketin itici hatalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar kadar, nesnel-sınıfsal uyumsuzluk, hayat tarzı ve tasavvuru farklılıkları gibi etmenler

24 agy., s. 206.

25 Bu konuda oldukça eleştirel bir çalışma için bkz. Dennis J. Dunn, *Caught Between Roosevelt & Stalin: American Ambassadors to Moscow*, Lexington, University Press of Kentucky, 1998, s. 59-94.

26 Alan Wald, s. 373

de, egemenlik sisteminin her iki tarafa yönelik çok boyutlu şiddet/baskı uygulamalarıyla birleşince çeşitli zamanlarda çeşitli vesilelerle nefret ve kin yüklü kopuşları kaçınılmaz kıldı. Bu türden her kopuş gibi, sonuçta, beklentilerin, hayallerin, düş kırıklıklarının ve öfkelerin büyüklüğü ölçüsünde düşmanlıklar oluştu. Soğuk Savaş'a kadar gelebilen istisnai eski gönül ilişkileriyse, o büyük saldırıda ölümüne bir düşmanlığa dönüşecekti. Troçkist çeperdekiler de dahil bu çevredekilerin neredeyse tamamı Soğuk Savaş sol liberalizminin ateşli militanlarına dönüştüler.

Ama "kızıl onyıl" Amerikan toplumsal yaşamına, kültür ve geleneklerine, kurumlarına, kimi bastırılan ve unutulan, kimi silikleşen, özünden kopartılan, hatta çarpıtılan, kimi de bugüne kadar gelen etkileriyle damgasını vurdu. Amerikan radikal gelenekleriyle de bir biçimde buluşan ve tarihsel gelişiminde önemli bir devamlılık halkası oluşturan komünist hareket, zamanla hem enternasyonalizmi çarpıtan, dejenere eden ölçülerde biata dönüşen "Sovyet bağlantısı" nedeniyle, hem egemenlik sisteminin her türden sistematik terörüyle, hem de bununla bağlı olarak toplumsal belleği silen ve tarihsel gerçekliği berhava eden yöntemleriyle bu sürekliliğin dışına itildi.

Büyük sınıflar çatışmasının çeşitli muharebeleri sonunda, burjuvazinin elde ettiği asıl büyük/stratejik zafer, değerler hegemonyasına ilişkin bütün mevzileri işgal etmesi ve ideolojik mücadeleyi kazanması oldu.

Tam da bu noktada, yukarıda değindiğimiz 1941'de basılmış "Kızıl Onyıl"ın yazarının müthiş öngörüsünü anımsamak gerek: "Dünün kripto-komünistlerinin günü geldiğinde yarının faşizminin teorisyen ve savunucuları olarak ortaya çıktıklarını gördüğümüzde şaşırmayacağız. ... Ben Almanya'da aydınlar arasındaki Bunalım Bolşeviklerinin Nazi olmaya doğru çizgiyi nasıl da kolayca aştıklarına şahit oldum."[27]

27 Eugene Lyons, s. 77.

EK-3:

Morris Childs:
Brejnev ile Reagan'dan Ödül Alan Ajan[1]

Morris Childs (Moishe Chilavski) 1902'de Kiev'de doğdu ve ailesiyle birlikte 1912 yılında Amerika'ya göçtü. Babası da Sibirya'ya sürülmüş bir devrimci olan Morris Childs, 1921'de daha sonra ABDKP'ye dönüşecek olan Amerika Birleşik Komünist Partisi'ne üye oldu. Morris'in kardeşi Jack Childs da Parti üyesiydi. Morros 1929 yılında parti tarafından Lenin Okulu'nda öğretim görmek için Moskova'ya gönderildi. 1933'te Amerika'ya geri dönen Morris Childs, Ulusal (Merkez) Komite üyeliğine kadar yükseldi ve 1946'da Parti yayın organı *Daily Worker*'ın Yayın Yönetmeni oldu. 1945'te bir kalp krizi geçirmiş olan ve Foster ekibiyle geçinemeyen Morris, 1947'de rahatsızlığı öne sürülerek gazetedeki görevinden alındı ve yerine John Gates getirildi ve iyileşinceye kadar izinli sayıldı.

Morris Childs gittikçe bozulan sağlık sorunlarıyla başa çıkmaya çalışır ve Parti tarafından terk edilmişlik duygusuyla hesaplaşırken, kardeşi Jack de 1947'de Parti'den ayrıldı, kendi işini kurarak kardeşine bakmaya başladı.

1951 yılında FBI ajanları, o dönemde ülkede ve CIA ile başka pek çok yerde komünist partilerden ayrılmış ya da sorunlu ilişkileri olan üyeleri ajanlaştırma girişimlerinin bir uzantısı olarak, Jack

1 Bu konudaki ilk sistematik bilgileri Martin Luther King'in Amerikan devletince izlenmesini yazdığı ve ilk baskısı 1981'de yapılan bir kitapta yazar David J. Garrow; David J. Garrow, *The FBI and Martin Luther King, Jr.: From "SOLO" to Memphis*, New York, W. W. Norton, 1981, s.35_44. 1995 yılındaysa, FBI'ın oluru ve katkısıyla konunun ayrıntılı biçimde incelendiği temel bir çalışma yayımlandı; John Barrow, *Operation Solo: The FBI's Man in the Kremlin*, Washington D.C., Regnery Publishing, Inc., 1995. Mart 1958-Nisan 1966 arasındaki 125 bölüm halinde binden fazla dosyadaki onbinlerce sayfa tutan Operasyon Solo belgelerini FBI arşivinde okumak mümkün artık; https://vault.fbi.gov/solo; ayrıca bkz. https://archive.org/details/OperationSOLO ve https://archive.org/details/MorrisChilds ve https://archive.org/details/JackChilds

Childs'le temas kurdular ve onu polise çalışmaya ikna ettiler. Bu işe çok hevesli görünen Jack'in de önerisiyle daha sonra FBI kancayı Morris'e atmaya karar verdi.

FBI olumlu işaret alınca da ilk iş olarak Morris'in tedavisini üstlendi. Plan, Morris'in iyileşip yeniden Parti faaliyetlerine geri dönmesinin sağlanması üzerine kurulmuştu. FBI bakımından ilk hedef de, Parti'nin Sovyetler Birliği'nden aldığı maddi yardımları tespit etmek ve ileride Parti'nin kapatılması gündeme geldiğinde özellikle bu konuda kanıtlar toplamaktı.

Morris Childs 1952 yılında FBI şemsiyesi altında ünlü Mayo Klinik'te tedavi edilmeye başlandı. Bu arada Jack de Parti'yle temas kurarak Morris'in sağlığına kavuşmasıyla birlikte yeniden Parti'de görev almak istediklerini bildirdi. Morris ayağa kalktıktan sonra da zaten ağır baskılar altında zorda kalmış Parti'yle bağlar yeniden kuruldu.

Parti'nin dış ilişkilerini yürütmek ve en önemlisi de yeni koşullarda Sovyetler'le bağlarını güçlendirmek görevini parti yönetiminden alınca da Morris'in faaliyetleri başlamış oldu. İlk başta Morris denetiminde Sovyetler'le para trafiğinin kurulmasıyla tam FBI'ın ilk amacına dönük konumu elde edilmiş olsa da, zaman içinde Morris'in yeni stratejik konumu faaliyet alanını ve beklentileri radikal biçimde değiştirdi.

Şimdi artık Parti'nin "Dışişleri Bakanı" olarak Morris, başta Sovyetler Birliği olmak üzere Çin ve Doğu Avrupa devlet ve parti yöneticileriyle, bütün Güney Amerika ve Avrupa komünist partilerinin de üst düzey kadrolarıyla sürekli ilişki içine girmişti. Bu temaslardan elde etmeye başladığı bilgiler, ilk önceki sınırlı amacı çok aşmış, Soğuk Savaş'ın, hatta tarihin en büyük casusluk operasyonuna sağlam zemin hazırlamıştı. "Operasyon Solo" böyle doğdu.

Parti'nin Dış İlişkiler Sekreteri ve Merkez Komite üyesi olup özellikle Sekreter Dennis ile özel ilişkiler kurmayı başarınca Morris'in önü açıldı. FBI da planlı biçimde seyahat etme imkânı büyük oranda Morris'te kalsın diye öteki parti yetkililerine yolları çeşitli önlemler ve yasaklamalarla, soruşturmalarla kapatıyordu.

Morris 1958-1977 arasında sadece Sovyetler Birliği'ne 52 seyahat yaptı. Yolu Birleşmiş Milletler toplantılarına katılmak üzere New York'a düşen her komünist ülke yetkilisiyle buluştu. Güney Amerika'nın bütün komünist partilerinin yetkilileri, bölgenin patronu ABD'nin stratejik ağabey olarak gördükleri komünist partisinin bu yetkilisine en hassas sırlarını açtılar, plan ve projelerini sundular, görüş ve önerilerine göre davranışlarını ayarladılar. Batı Avrupa ve öteki yerlerdeki en önemli komünist parti yetkililerinin sırdaşı konumundaydı Childs.

Morris Childs artık neredeyse uluslararası hareketin dışişleri bakanı, global halkla ilişkiler şefi, uluslararası veri kasası olmuştu. Kruşçev, Brejnev, Mao, Castro, Andropov, Çu Enlay, Ho Şi Min, Walter Ulbricht, Erich Honecker, Tito, gibi en önemli komünist ülke liderleriyle buluşuyor, en hassa konularda bilgilendiriliyor, güvenilir sırdaş olarak kritik bilgi ve mesaj trafiğinde merkezi noktada bulunuyordu.

Saygınlığı ve stratejik konumunun önemi o denliydi ki, Morris Childs 1975 yılında 75. doğum günü münasebetiyle Kremlin'de verilen yemekte Brejnev tarafından Kızıl Bayrak Nişanı (Order of the Red Banner) ile onurlandırıldı.

ABDKP ise, artık polis karşısında tabiri caizse, çırılçıplaktı.

Kaynak o denli önemli hale gelmişti ki, hassas bilgilere vakıf Morris'ten şüphelenilmesin, kimliği açığa çıkmasın diye pek çok "suç" görmezden geliniyor, pek çok illegal faaliyete göz yumuluyor, yakalama-önleme gibi faaliyetler askıya alınıyor, ele geçirilen bilgiler kullanılmıyordu. Morris'i korumak için ilerideki bir yargılamada kullanılmak üzere her bir banknotun fotokopisi ve numarası kayıt altına alındıktan sonra Parti ile Sovyetler arasındaki para trafiğine yol veriliyordu.

Morris'in gitmediği yer, katılmadığı büyük toplantı, sızmadığı yapı, görüşmediği önemli kişi, öğrenmediği hassas bilgi, görmediği belge yoktu demek abartı olmaz.

Bütün devlet mekanizması içinde sadece 12 kişi (Morris'in FBI içindeki kod adı) "Ajan 58"in açık kimliğini biliyordu. Ondan

kaynaklanan en hassas bilgiler hükümette sadece Başkan'a, arada Başkan Yardımcısı ile Dışişleri Bakanı'na iletiliyordu ama kimliği onlardan da gizli tutuluyordu. CIA bile bu işin dışında tutulmuştu.

1970'li yıllarda Vietnam Savaşı, Petrol Krizi, Watergate, uluslararası planda geri püskürtmeler ve ekonomik-sosyal çalkantılar, savaşa karşı hareket, öğrenci olayları, silahlı eylemlilikler ile sarsılan Amerika'da kamuoyunda ve Kongre'de özellikle FBI ve CIA'in gizli operasyonlarına karşı bir hareket başlamıştı.

Bu dönemde FBI'ın temel korkularından biri Morris Childs'ın kimliğinin açığa çıkmasıydı. Kongre'de kurulan bir soruşturma-araştırma komisyonunun raporuna "Operasyon SOLO" ile ilgili bilgilerin girmemesi ancak Komisyon Başkanı Senatör Frank Church'e yapılan çok özel bir başvuru ile önlenmişti. FBI kriz içindeki yapıda artık söz konusu faaliyetlerin sürdürülemeyeceğini gördu. Morris Childs'in kimliği de ilk kez 1977'de Nixon'ın istifası sonrasında başkanlığa gelen Gerald Ford'a verildi. Morris de son Moskova seyahatini 1977 yılında yaptı. Ülkedeki karışık durum nedeniyle operasyonla ilgili bilgilerin her an dışarıya sızabileceği korkusuyla artık Morris Childs'ın Sovyetler Birliği'ne gitmesi riskli görülmüştü.

1981'e gelindiğinde Morris'in tam koruma altına alınması kararlaştırıldı ve o yılın ağustos ayında bir gün Morris Childs ve karısı gizlice silahlı ajanlar eşliğinde ve FBI gözetiminde Miami'de özel olarak korunan bir sitedeki evlerine intikal ettirildiler.

Morris Childs kaybolmuştu! O zamana kadar onunla irtibatlı Komünist Parti yetkililerinin "kaybolan yoldaş"larının izini nasıl sürdükleri, büyük sırra nasıl, ne zaman vakıf oldukları bilinmiyor. Yaşadıkları korkunç şoku ise tahmin etmek zor olmada gerek.

1987 yılında Morris Childs ile ölmüş olan kardeşi Jack'e hizmetleri dolayısıyla Başkan Ronald Reagan şeref madalyası taktı, "Başkanlık Özgürlük Madalyonu"nu verdi. FBI'ın özel isteğiyle Beyaz Saray'daki bu tören gizli tutuldu. 5 Haziran 1991'de ölen Morris Childs'ın cenazesi de sadece FBI yöneticilerinin ve sınırlı sayıdaki davetlinin katılımıyla gizlice kaldırıldı.

Haluk Gerger'in, emperyalizmin merkezinde, yani tam da canavarın ağzında ABD Komünist Partisi'nin 40 yıllık olağanüstü macerasını anlatan özgün ve kapsamlı eseri üçüncü kitabıyla birlikte tamamlanıyor.

ABD Komünist Partisi tarihi anlatısı, bu kitapta, yıkıma sürüklenişin hikâyesine, "çürümenin farklı hallerine" odaklanıyor. Komünist Parti tarihi olduğu kadar kapitalizmle mücadelenin tarihi, bir o kadar Üçüncü Enternasyonal'in ve ideolojik tartışmaların tarihi olan bu anlatı, yenilginin nesnel nedenlerini bilimsel sosyalizmin ışığında arıyor.

Daha önce büyük bunalımın ve "cephe faaliyetleri"nin verdiği moralle güçlenen Komünist Parti, İkinci Dünya Savaşı, Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısı, ABD'nin savaşa katılması, peşinden Soğuk Savaş, Stalin'e dönük "algı"nın değişmesi, Kore Savaşı vb. tarihsel olayların yaşandığı dönemde tasfiye sürecine girecek ve önce partiden derneğe gerileyecek, ardından yeraltına inerek yok olacaktır.

Bu sürecin analizini yine tarihî belge ve kişilerin tanıklığında yapıyor Haluk Gerger. Yıllarca içeride ve dışarıda yargılanmaktan kurtulamamış kahramanları, tartışmaları, eylemleri şimdi okurun yargısına teslim ediyor; adalet için. Ancak burada adalet, gelecek için ders çıkarmak demek.

Zira Gerger'in de belirttiği gibi, *"Öğrenmek, sorgulamak, eleştirmek, yenilgiden dersler çıkartarak kazanmaya yeni baştan koyulmak için gereklidir..."*

34 TL. KDV DAHİL

ISBN 978-605-172-306-8

Yordam Kitap
YordamKitap YordamKitap YordamKitap